

ČÍSLO 4.

1905.

ROČNÍK VI.

SBORNÍK
HISTORICKÉHO KROUŽKU.

ČTVRTLETNÍ ČASOPIS HISTORICKÝ.

MAJTEL, NAKLADATEL A VYDAVATEL:

DRUŽSTVO VLASTÍ.

REDAKTOR :

DR. MAT. KOVÁŘ.

PRAHA, FERD. TŘÍDA Č. 6.

KNIHTISKÁRNA DRUŽSTVA »VLASTÍ«.

<i>Jos. Vávra:</i> Slezské zprávy o česko-moravských emigrantech (Dokončení) . . .	193
<i>Dr. Jos. Kašpar:</i> Z minulosti města Chlumce nad Cidlinou (Dokončení) . . .	196
<i>Václav Oliva:</i> Z minulosti Chlumu u Luže a jeho okolí (Pokračování) . . .	211
<i>Dr. M. Kovář:</i> Praha za vlády Francouzu, Bavorů i Prusů r. 1742—1744 (Pokr.)	224
<i>Fr. Štědrý:</i> Farní osada Perucká (Pokračování)	229
<i>Jos. Lintner:</i> Po bitvě na Bílé hoře (Pokračování)	235
<i>Dr. Ant. Lenz:</i> Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích (Pokračování)	239
<i>Dr. Ant. Podlaha:</i> Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického (Pokrač.)	241
Mikšovicova kronika Lounská (Pokračování)	244
<i>Fr. V. Peřínka:</i> Zrušení kláštera panen benediktinek v Pustiměři (Pokračování)	246
Drobné zprávy a posudky	249

Předplatné na Sborník Historického kroužku, roč. VI.,

obnáší 5 K, pololetně 2 K 50 h.

Administrace je v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

Z družstva Vlast. Ke družstvu Vlast přistoupili za členy zakládající: Msgr. Ant. Wunsch, sídelní kanovník na Vyšehradě; Al. Mašek, kaplan v Soběslavi; Robert Bourek, strojmistr knihtiskárny družstva Vlast a Odbočka všeodborového sdružení pro Kyšperk a okolí. — Nové členy, členské vklady a dary přijímá: administrace družstva Vlast v Praze. čp. 570-II.

Křesťansko-socialní



Socialní odbor družstva Vlast, za dohodnutí se se Zemským sborem křesť.-socialní strany české, rozhodl se k vydání křesť.-socialního kolku. Kolek jest tištěn na barevném papíru a má ve štítu znak křesťanských socialů: (pod křížem dvě spojené ruce) — na znamení bratrství a nad štítem vznáší se paprsky ozářený viditelný symbol vlastenectví a českého státopráví — koruna Svatováclavská. Pod známkou připojen jest

kolek.



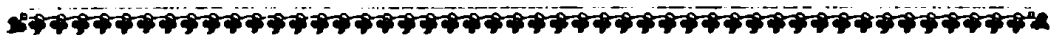
nápis: „Křesť.-soc. kolek. 2 haléře.“ Kolku tohoto může se užívat na dopisy (na zadní stranu obálek jako zálepky), na spolkové legitimace členů, diplomy, na pozvánky do schůzí, zábav, na stanovy pro členy spolků, na visitky křesťanských socialů, na lístky gratulační a vůbec na všechny příležitostné tiskopisy a soukromé dopisy všech, kdož veřejně se za křesťanské socialy prohlašují i kdož křesť. socialní věci přejí. Objednávky kolků (nejméně 50 kusů za 1 K 10 h) vyřizuje socialní odbor družstva Vlast v Praze-II. čp. 570 v Žitné ulici. Kdo si objedná přes 250 kusů, račiž přiložiti 20 hal. na poštovné.

„Dějiny social. hnutí v zemích koruny české“,

od Tomáše Jirouška.

— Díl I. Cena 1 K, (Praha-II., čp. 570.) — Díl II. stojí 2 K.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.



Z prvních let činnosti arcibiskupa pražského Zbyňka Berky z Dubé.

Napsal Dr. A. Podlaha.

V těžké době vedl správu arcidioecese Pražské arcibiskup *Zbyněk Berka z Dubé*. Bylo to v letech 1592 až 1606, tedy na sklonku šestnáctého a na počátku sedmnáctého století, kdy v Čechách vše již se schylovalo ke krizi náboženské i politické. V Čechách na úkor náboženství katolického rozmáhalo se tehdy vždy víc a více lutherství a kalvínství, často pod pláštikem utrakvismu. Na čelná místa v životě veřejném dosazováni byli mužové, katolickému náboženství zjevně nepřátelští. Bylo tehdy žádoucí, aby v čele arcidioecese stál muž ostražitý, obezřelý a energický. A všemi těmito vlastnostmi honosil se arcibiskup Zbyněk. Přítomný článek nastiňuje pouze některé důležitější momenty z prvních let jeho biskupování.

Arcibiskup Zbyněk byl především bedlivým strážcem svého Siona. Kdykoliv uslyšel, že někde provádějí se novoty ve víře, vždy neprodleně a rázně zakročil, a to nejednou i u samého císaře. Tak dne 21. dubna r. 1594 oznamuje císaři, že na panství *chomutovském* zavádějí se rozličné novoty proti katolickému náboženství čelící. Naléhá na rázné a rychlé zakročení. Nejen že prý měšťané a poddani chtějí zavést libertatem religionis, nýbrž i že nový hejtman, jak farář tamější s ním sdělil, chce církevní statky si присвоjiti a faráře odstraniti. Samo duchovenstvo řečeného panství že žádalo jej o pomoc, jakož i o zakročení u císaře. List svůj k císaři končí arcibiskup slovy, že krok ten činí z povinnosti úřadu, jenž od JMC naň byl vznesen, a ze snahy, aby katolické náboženství v Chomutově bylo zachováno a tím přemnohé duše zachráněny.¹⁾

Chomutovští však sami stavěli se, jako by se jim dala křivda. Stěžovali si mimo jiné, že zemřelým osobám sub utraque se nevyzváni kostelními zvony a těm, kdož se „sub utraque“ jmenují a do stavu manželského vstoupiti miní, že se prohlášky a oddavky odepírají a jiné prý proti zřízení zemskému činí útisky. Císař vyslal do Chomutova zvláštní komissi, skládající se z arcibiskupa, nejvyššího zemského sudí a krajského purkrabí. K otázce komissařův, jaké náboženství Chomutovští miní názvem „sub utraque“, předložili tištěnou knížku v české řeči („ein gedrucktes Büchlein in böhmischer Sprache“) a prosili, ježto prý tuto konfessi r. 1575 zvěčnělý císař Maxmilian schválil, aby při ní byli zanecháni. Ona knížka nebyla nic jiného, leč tak zvaná „konfesse česká“, sestavená dílem z vy-

¹⁾ Miss. germ. 1593—1602 v arcib. knih. fol. 69b.

znání augsburského, dílem z konfesse bratrské.²⁾ Z toho bylo ovšem hned patrné, co vlastně i v Chomutově tají se pod názvem „pod obojí“. K žádosti Chomutovských odpověděli komissari, že jejich pravomoc nevztahuje se k tomu, aby takovou věc vyřizovali, ale že ji chtějí předložit císaři. Nicméně napomenuli je, aby, ježto obec jejich ode dávna byla katolická, při římském katolickém učení setrvali až do rozhodnutí královského, a aby od oné knížky, která ani od sněmu nebyla přijata, ani deskami zemskými potvrzena, upustili. A vůbec aby až do rozhodnutí královského nic ve věcech náboženských nepodnikali, jinak že by v nemilost JMC upadli. Chomutovští slíbili, že tak učiní.³⁾

Téhož roku oznámil arcibiskup královské komoře, že v *Libeznicích*, na statku císařského rady a presidenta dvorní komory Ferdinanda Hofmana, zdržuje se člověk velice nebezpečný, jménem Vít Huber, jenž se ve svých kázáních, při nichž pět set až tisíc osob bývá přítomno, dotýká netoliko starobylého katolického náboženství, nýbrž i samého císařského majestátu, svátostmi po zwinglianskou přisluhuje a takovýmto počínáním nic, leč všeliká nedorozumění, rozhořčení myslí, nesvornost a pozdvižení způsobuje, což prý vše čelí proti konstitucím, kompaktátům a smlouvám tohoto království, v nichž výslovně se praví, že žádné jiné náboženství kromě starobylého katolického náboženství sub una a sub utraque v království Českém trpěno býti nemá. To že arcibiskup ex pastoralii officio císaři sděluje, prose, aby zmíněný křikloun co nejdříve z království byl vypověděn anebo zatčen. Spolu oznamuje arcibiskup, že člověk ten nechce ani administratorovi konsistoře sub utraque býti podroben, tím pak méně chce jej, arcibiskupa, za ordináře svého uznati.⁴⁾

Když prosbě jeho ihned nebylo vyhověno, arcibiskup opakoval za nedlouho svoji žádost ve příčině predikanta libeznického. Oznamuje, že člověk ten pokračuje dále ve svém zhozném počínání proti světské vrchnosti i katolickému náboženství a kněžstvu, a že čím dále tím útočněji si počíná. Zároveň obrátil se arcibiskup k císaři v té věci a prosí ho, aby vzal katolickou církev proti takovýmto dravým vlkům, kteří nechtě ušetřiti stáda Kristova, v mocnou svou ochranu.⁵⁾

Dověděv se, že v horním městě *Jilovém* zdržuje se predikant Abraham Rapolla, jenž netoliko tam všelijaké bludy kalvínské a zwinglianské rozšiřuje, nýbrž i v Praze na rozličných místech poblíž samého dvoru císařského káže, arcibiskup obrátil se s prosbou k císaři, by nařídil, aby „tento sektářský člověk spolu s tovaryši svými zcela z Jilového a ze země byl odstraněn, a aby Jilovským bylo poručeno, by přijali řádného faráře buď od něho, arcibiskupa, anebo aspoň dle zemského zřízení od konsistoře — patrně utrakvistické.“⁶⁾

²⁾ Srvn. Dr. K. Borový, Antonín Brus z Mohelnice, str. 225.

³⁾ Miss. germ. 1593—1602 v arcib. knih. fol. 357 a násl. zpráva arcibiskupova císaři, datovaná 16. listopadu 1594.

⁴⁾ Miss. germ. l. c. fol. 84.

⁵⁾ Miss. germ. fol. 85.

⁶⁾ Koncept listu dat. 12. ledna 1594 v arcib. knih.

Mimo to oznamuje arcibiskup v témž listě císaři, že dle spolehlivých zpráv také v *Kašperských Horách* (okresu sušického) jest predikant, ačkoliv tam dříve vždy býval kněz katolický. Arcibiskup prosí císaře, aby tato nepořádná osoba byla odstraněna a nahrazena jinou, jím neb konsistoří jmenovanou a „takž tento škodlivý jed pokud možno spasonosným lékařstvím byl utlumen.“ „To“ — dokládá arcibiskup — „bude sloužiti ke cti Boží a nezůstane pro VCM také zde časně a tam na věčnosti bez odměny“.

Dne 19. února roku 1594 oznamuje arcibiskup císaři opět, že v horním městě *Krupce* bydlí nepořádný predikant, jenž prý netoliko ve všech svých kázáních co nejprudčeji napadá katolické náboženství, nýbrž tam způsobuje i všeliké různice. Arcibiskup upozorňuje důtklivě, že nutno jest v čas proti němu zakročiti, jinak že by bylo již pozdě a zlo nedalo by se tak snadno odstraniti. Žádá, aby predikant ten bez prodlení z města byl odstraněn, k zodpovídání před komoru českou povolán a katolickým knězem nahrazen.

Spolu oznamuje arcibiskup, že i v *Trutnově*, na panství císařském, zdržuje se podobný predikant, i prosí, by císař poddané své milostivě chránil před zlým jeho působením a pohoršlivého člověka toho vypověděl, načež že on, arcibiskup, k milostivému rozkazu císařovu rád postará se tamní farnosti o způsobilého katolického kněze.

Dne 12. července 1593 píše arcibiskup strýci svému Václavu Berkovi do Zaháně a spolukolátorům Janu z Wartenberka a Kuni Gundě Berkové, že dověděl se o jejich úmyslu dosaditi na uprázdněnou faru v Lípě (Leipp) faráře katolického. Doporučuje jim k tomu Kristofa Mittagia, jakožto nad jiné schopného a způsobilého. Prosí, aby jej laskavě přijali a jemu k tomu dopomohli, by mohl k držení té fary přijíti co nejdříve, jakož i aby se mu dostalo všech nedoplatkův na penězích, obilí a všelikých jiných věcech. Dále žádá, aby poddané své napomenuli, by faráři svému prokazovali všelikou úctu a poskytovali mu všeho, k čemu ode dávna jsou povinni.⁷⁾

Zmínění kollatoři učinili ještě více, než zač arcibiskup žádal: dali mu totiž právo, aby sám do Lípy dosadil faráře dle svého uznání. Arcibiskup tam ustanovil farářem zmíněného Mittagia. Ale obyvatelé města Lípy katolického faráře přijmouli nechtěli a nepřijali. Srotili se a vyhrožovali zabitím nejen jemu, nýbrž i dědičnému svému panstvu. Bylo jim sice již v době uprázdnění stolce arcibiskupského metropolitní kapitolou dáno napomenutí, aby ve věcech náboženských až do dalšího rozhodnutí ničeho před se nebrali a nezaváděli. Oni však, nevyžádavše si svolení ani duchovní ani světské vrchnosti, dosadili si predikanta a přikázali mu důchody katolického obročí a nadto po své vůli a po svém rozumu změnili i školu. Podali pak k císaři žádost, aby jednání jejich schválil. Císař dal žádost tu dodatí arcibiskupovi, jenž ovšem byl rozhodně proti tomu, aby se jí vyhovělo. Upozorňuje císaře na žalostné následky, které by v zápětí mělo její splnění; praví, že počínání obyvatelů Lípy jest zjevnou vzpourou, která by přísně měla býti potlačena;

⁷⁾ Miss. germ. 1593 — 1602 fol. 4.

jinak že by i jiná města za jejich příkladem chtěla podobně si počínati.⁸⁾

Zavrženého od Lípských Mittigia dosadil arcibiskup do *Kadaně* místo Martina Pfeiffera, jenž byl povolán ke chrámu metropolitnímu do Prahy. V listě ke Kadaňským vyslovuje arcibiskup naději, že budou vůči novému faráři plniti svoji povinnost; on sám že jemu dal rozkaz a instrukci, jak by se měl chovati.⁹⁾

Tou dobou vznikly v *Budějovicích* veliké nepokoje a rozbroje ve věcech náboženských i politických. Někteří agitátoři chtěli totiž se tam vlouditi pod pláštikem augšpurské konfesse, jako by byla konfesse ta a sub utraque secundum compactata jedno a totéž. Císař spisy toho se týkající zaslal arcibiskupovi, aby podal o nich dobré své zdání. Arcibiskup shledal, že příčinou nepokojů těch jsou někteří jednotlivci, kteří chtějí novoty a změny starého náboženství zaváděti pod pláštikem politickým, jakož prý to vždy bývá zvykem sektářův. Ježto pak prý toto město v náboženských i politických věcech vždy věrným a poslušným býti se ukazovalo, a druhým (po Plzni) městem v tomto království jest, kteréž při starém katolickém náboženství ustavičně setrvalo až po tuto dobu, upozorňuje císaře, že dle starobylých privilegií, jež městu tomu jeho předchůdcové dali a jež on sám potvrdil, nemá tam býti trpěna nižádná sekta. Radí císaři, aby poslal do Budějovic podkomořího, jenž by vše osobně vyšetřil. Náčelníkům nespokojencův, zvláště Rönchardtovi a Osvaldu Kandlerovi že by dobře bylo poručiti, aby se vyprodali a ne-li, tedy aspoň z města se vystěhovali. List svůj končí arcibiskup přesvědčením, že císař o všemohoucího Boha za ochraňování jeho ohrožené církve obdrží hojnou odměnu a že také bude zbaven mnohých námah, nelibostí a znepokojování, které by se do-

⁸⁾ „Dann Eure Kais. Mt. geruhen allergnädigst zu beherzigen, was für eine merkliche Confusion angerichtet würde, da die Kirche im Gottesdienst also dividirt würde und zertheilt sein sollte, besorglich, dass unter dieser gesuchten Einigkeit die grösste Zerrüttung und Uneinigkeit erscheinen möchte. Desgleichen auch von der Schule daselbst zu verstehen ist, welche bei so geschaffenen Sachen sammt ihren Inspectoren, nachdem jede Sorte derselben Zugethanen und Verwandten mehr und besser dann deren widerwärtigen geneigt ist, in ewiger Unsinigkeit leben und die christliche Jugend mehr pertubirt als befördert würde. Darzu es Eure Kai. Mt. verhoffentlich nicht kommen lassen, sondern damit die Leippische Kirche und eingelebte Pfarrkinderlei unser uralten katholischen und apostolischen Religion gehandhabt allergnädigst befördern und die primi Authores und Redelführer der für übergangenen Rebellion und Aufruhr sammt denjenigen, so unlängst ohne Euer. Kai. Mt. Bewilligung anheimgezogen, zu Erhaltung der Kai. Reputation und Hoheit in ernstliche Strafe nehmen, sub inhibitione pro interim. Weil mir ohnedies als loci ordinario die Herren Collatores von sich alle Authorität, einen Pfarrer dahin zu introduciren, übergeben haben, dass zu Leipp kein anderer Pfarrer ohne ausdrücklichem Euer. Kai. Mt. und dann meiner als des loci ordinarii Consens und Ratification introduciert oder zugelassen werde. Denn wo denen von Leipp diese ihre angestellte Rebellion und hochsträfliches, muthwilliges und thätliches Beginnen also ungestraft hingienge und nicht mit allem Ernst dagegen gedacht würde, wäre zu besorgen, dass vielleicht andere dergleichen Städte auf dieses Leippische Exempel fussen, gegen Euro Mt. und dem loci ordinario sich diesfalls ohne allen Respekt rebellisch und ungehorsam erzeigen würden.“ Konzept listu ze dne 13. srpna 1593 v Miss. germ. 1593—1602 fol. 10.

⁹⁾ Miss. germ. 1593—1602 fol. 12; dat. 17. srpna 1593.

stavily, kdyby sektáři byli udržováni „in suspenso et in certa spe emergendi.“¹⁰⁾

Již k žádosti předchůdce Zbyňkova, arcibiskupa Martina Medka, přiřkl císař dne 28. června 1584 arcibiskupům pražským právo dosazovati faráře ve městě Lokti. Ale *Loketští* dosazovali si přes to sami faráře, ovšem nekatolického. I nezbylo arcibiskupovi, než aby opět k císaři se obrátil s prosbou, by nařídil Loketským, aby přijali faráře, kterého on jim chce poslati.¹¹⁾ Obec loketská, novotám nakloněná, nedobře hospodařila s majetkem církevním: v inventáři kostelním nedostávalo se ornamentů, kalichů, gradualů a j., na farních pozemcích obec libovolně stavěla, v řádovém domě křížovníckém ubytovala svého predikanta. Proti tomu všemu ozval se arcibiskup se vši rázností a mimo to žádal obec loketskou, aby zakázali svému predikantu všeliké nepřátelské hanlivé řeči a aby katolickému knězi v kostele i mimo kostel poskytovali náležitou ochranu. Dále žádá, aby škola, na níž se z církevního jmění vede náklad a která vždy náležela k farnímu úřadu, opět v bývalý tento poměr byla vrácena. Dožaduje se také zprávy o tom, co se stalo s bratrstvem, kteréž bývalo při farním kostele, zejména kam se poděly jeho důchody. Posléze píše Loketským, že z věrohodného pramene se dověděl, kterak špatně opatřeny jsou budovy kostelní, fara a škola, tak že zejména za nepohody farář jedva si troufá tam se zdržovati. Žádá tudíž arcibiskup od města zevrubný účet o veškerých příjmech a výdajích kostelních.¹²⁾ (Pokračování.)

Z minulosti Chlumu u Luže a jeho okolí.

Miniaturní obraz z církevních dějin českých.

Napsal Václav Oliva.

(Pokračování.)

XIII.

Kostel sv. Jiří ve Voleticích.

K farnímu kostelu lužskému na Chlumu patří mimo kostel sv. Bartoloměje ještě filiálka ve Voleticích a dvě soukromé a jedna veřejná kaple. R. 1350 připomíná se ve Voleticích plebán Václav, byla tedy již tehdy ve Voleticích fara. Téhož roku přichází kostel voletický i v listině odstupné, jíž arcibiskup pražský odstupuje dekanát Mýtský k biskupství Litomyšlskému. Kostel sám byl vystavěn asi od majitelů dvora Domanického. Jiných zpráv není. Pouze ještě 5. února 1629 žaluje Pavel Turek z Voletic Kateřinu, dceru po nebožtíku Kašparu Pastuchovi, jež mu zapálila stáj, a mezi jiným říká: „tehdy netoliko to všecko stavení, (nýbrž i) celá ves i chrám Páně s velikým nákladem nedávno vystavěný shořeti by musel.“ Proces vedl se na radnici v Luži. Byl asi tehdy, před bitvou bělohorskou, kostel dřevěný, který od starodávna tu stával, sbořen a nynější zbudován.

Kostel po bitvě bělohorské a snad již i dříve připadl jako filiálka k Luži. Když pak počátkem XIX. století velice sešel, naléháno na tehdejšího

¹⁰⁾ Koncept datovaný 23. srpna 1593 v Miss. germ. v arcib. knih.

¹¹⁾ Koncept datovaný 15. ledna 1594 v Miss. germ. f. 45.

¹²⁾ Koncept datovaný 16. srpna 1594 v Miss. germ.

majitele Domanic svob. pána de Lainga, aby jej opravil. Ten pomoc svou odepřel, ba naopak podal k vyšším úřadům vyjádření, aby kostel byl zbořen. Rozhodnutí v této věci stalo se 13. ledna 1821 a zní: „Chrudimskému c. k. krajskému úřadu! O podání košumberského panství svobod. pána de Laing ze dne 2. ledna 1820 k vysoké kanceláři, aby osvobozen byl od opravování sešlého filiálního kostela Voletického u Luže, bylo sem dvorním dekretem ze dne 28. prosince předcházejícího roku čís. 38.195 rozhodnutí posláno, že, poněvadž filiálního kostela ve Voleticích užívá se jako subsidia ku pravidelným farním službám Božím a proto za příslušnost k farnímu kostelu se považuje a vždy za takový považoval, a patron k opravám jeho jako spoličinitel přispíval a od dřívějších majitelů panství Košumberského již mnoho na příspěvcích patronátních bylo poskytnuto, poslední patron s podanou v tom směru žádostí, aby osvobozen byl od poskytování příspěvků na opravu jmenovaného kostela. se odmítá, protože ve skutečnosti dle kontraktu převzal panství Košumberské se všemi břemeny a přednostmi, jichž dříve studijní fond užíval. To dává se na vědomí kr. krajskému úřadu k podané zprávě ze dne 14. července 1820 čís. 3439, aby vyrozuměl o tom majitele panství Košumberského. V Praze 13. ledna 1821.“ Byl tedy kostel voletický opraven.

Ve věži jeho jsou tři zvony.³³⁹⁾ Velký zvon má písmem gotickým tento nápis: „Tento zvon slit gest leta panie patnactisteho dwamecetnieho. an. natiwi. D. ke cti a chwale Bozie.“ Jest posvěcen na jméno sv. Jiří. Prostřední má nápis: „Za času Velebného Pana Jana Ondřeje Fleischmanna faráře Lužského k obci Voletické též k záduší — slit gsem od Jana Zejdy ve Vysokém Mejtě Ao 1747.“ Malý zvon je bez nápisu. Mimo to v sanktusové vížce byl malý „Sanctus“.³⁴⁰⁾

Kolem kostela prostírá se hřbitov, na němž pochovávají se bývalí přífařenci z Domanic, Lozic, Srbec a Voletic. Býval za stara mnohem rozsáhlejší. Na hřbitově do nedávna stála kostnice směrem do vsi u zdi vystavěná.³⁴¹⁾ V ní byl kamenný oltář s obrazem sv. Jiří na plátně malovaným. Kostí byly kolem rozházeny. Nyní kostnice stržena a zrušena. „V této kostnici nalézala se asi do r. 1838 dvě těla pod kostmi, jedno větší a druhé menší. Lid říkal jim „oceloví muži“ nebo „festové“, že byli za živa tak fest a pevní, že je vystřelená kulka neprorazila.“*)

V kostele jsou tři oltáře: hlavní sv. Jiří, v nejnovější době důkladně opravený a dva po stranách, zcela nové, pořízené r. 1903.

Na choře jest starý a skoro nepotřebný positív; kazatelna je jednoduchá a malá, sakristie vlhká.³⁴²⁾

³³⁹⁾ R. 1882 přestali ve Voleticích zvoniti klekání. Obec dávala za zvonění klekání 2·10 zl., ale toho roku odřekla, proto se přestalo zvoniti. Někteří občané se za to styděli a naléhali na obec, aby oněch 2·10 zl. se znova povolilo. Stalo se a klekání opět zavedeno.

³⁴⁰⁾ Poledník byl puklý a „chraptěl.“ Proto r. 1882 patronátní úřad dal jej přelíti do Plzně k Pernerovi, který do něho přidal několik gramů zvonoviny z rozlitych při požáru zvonů chlumeckých. Přelitý zvonek požehnal 26. listop. u sv. Bartoloměje Josef Bezděk, vikář z Chroustovic, na čest sv. Václava a Voletičti na dvou vozech s družičkami si pro něj přijeli. Je na něm sv. Václav a Ježíš Kristus, Spasitel, a rok 1881.

³⁴¹⁾ Kostnice opravována r. 1858 nákladem 291·19 zl. od Jiřínka z Rosic. Dány nové trámy, šindel, dvře a stěny obíleny.

*) O „festech“ viz „Pražský illustrovaný kurýr“ ze dne 3. června 1904.

³⁴²⁾ Sakristie opravena r. 1858. Pokryta šindelem za 40 zl., jež dali přífařenci. Znova opravena r. 1903.

Patronem kostela byli majitelé Domanic (Slavatové), pak jesuité, náboženský fond, baron Laing a nyní od roku 1826 knížata Thurn-Taxisové. Kostel, za dob Karlových z nejbohatších v Čechách,³⁴³⁾ schudl úplně.³⁴⁴⁾ Nyní jest břemenem patronův; proto nedivu, že úto o něj nestáli, jak výše o Laingovi bylo podotčeno. Ale ani Thurn-Taxis nechtěl se hlásiti k patronátu. »Kostel voletický velmi schátral a knížecí úřad v Rychmburce nechtěl se znáti k tomu, že by patronem byl kníže Taxis jakožto majitel panství košumberského. Sporná věc dala se politickému úřadu ve Vys. Mýtě, který poručil, aby kníže Taxis na sebe vzal opravu jako patron. Úřad knížecí odvolal se z nálezů k místodržitelství, které se tázalo farního úřadu v Luži, co je známo o někdejších patronech kostela voletického. Tu nalezeno, že Hieserlová byla patronkou kostelů v Luži, ve Voleticích a Jenšovicích. To právo dala jesuitům, jak svědčí listina v archivě uschovaná. Od jesuitů přešlo to právo na erár, pak na barona Lainga a pak na nynějšího majitele panství Thurn Taxise. Místodržitelství rozhodlo tedy, že majitel panství Košumberského Thurn Taxis je patronem kostela voletického a musí jako patron o opravu téhož chrámu se postarati. Tak rozhodnuto, že majitel panství Košumberského kníže Thurn Taxis je patronem kostela voletického, třeba že dvorní dekret z r. 1820 praví o kostelích filiálních, že patrona nemají. Tímto dekretem se však neruší právo patronátní těch filiálních kostelů, které je mají a mohou to dokázati.«

Služby Boží velké konají se ve Voleticích každou třetí neděli, o druhém svátku vánočním, velkonočním a svatodušním, o svátku sv. Jiří (pout), o posvícení, na dušičky, na sv. Marka a na první křížový den.³⁴⁵⁾

Důkladná oprava kostela konkurencí patrona a osadníků stala se r. 1880.³⁴⁶⁾ Rozpočet obnášel 1197 zl. 81 kr. Práci najal Frt. Hataš, mistr tesařský v Luži po slevě asi 200 zl. Na věži vazba i kryt nové zřízeny (z části plechem, z části šindelem) kostel uvnitř obšlen, kus dlažby před oltářem hlavním vysazen a j.³⁴⁷⁾ V r. 1903 provedena z dobrovolných darů nová dlažba, pořízeny vedlejší oltáře, mnohé obrazy atd.

³⁴³⁾ „Tento kostel míval kdysi velmi mnoho polí, jež později byla mezi obyvatelstvo rozdělena a jim ponechána za nepatrný nájem, jež až po dnes (r. 1858) platí. Většina obyvatel v Lozicích má pole, jež dříve také patřila ke kostelu voletickému a z nichž doposud platí malý nájem. Nyní obnáší jmění jeho 591·06 zl. na kapitálech.“ V době naší vše již vykoupeno — a kostel nemá polí žádných.

³⁴⁴⁾ R. 1901 dle účtů měl kostel voletický veškerých příjmů 226·77 K v penězích a 1149·93 K v pozemcích (hřbitov) a vydání 226·02 K v penězích a 21 K z pozemků, tak že mu zbylo —75 K na penězích a 1128·93 K v pozemcích, t. j. jinými slovy měl jmění 75 haléřů!

³⁴⁵⁾ Kostel voletický zřídka kdy býval obdarován, ale přece našli se dobrodinci. Roku 1860 darovala Marie Chárvatova, panna z mlýna podvoletického, antipendium a Anna Hrubšová, manželka hostinského v Lozicích, oltářní polštářiky. Veliké dary učiněny r. 1903 (Ant. Křivka, Jirout, mlýnář, Salášek, slečny Hrubšovy a j.)

³⁴⁶⁾ Kostel pokryt šindelem (zejména věž) a střecha nad vchodem již r. 1853 a to nákladem 239·57 zl., jež hrazen jednak kostelní kasou, jednak farníky.

³⁴⁷⁾ R. 1881 soused Kalánek z Voletic byl velice nemocen. Po uzdravení daroval do kostela dva obrazy v ceně 12 zl., jež zavěšeny na místo, kde dříve byly obrazy darované r. 1735 obcí Pěšicemi a Mravínem za zachránění od moru. Anna Kalánková odporučila 500 zl., za něž pořízen nový oltář, posvěcený 17. září 1899.

V sínici visí znak p. Viléma Slavaty.³⁴⁸⁾ Je sice již sešlý, ale posud znatelný; je malován barvami na plátně. Dříve býval upevněn na stropě kostela, zároveň s druhým znakem štodlárovským. Byly sem dány při důkladné obnově kostela r. 1626, jak na znaku štodlárovském jest psáno.

Kostel sv. Jiří je v základě stavba gotická.

XIV.

Kaple.

1.

Blíže Košumberka nedaleko silnice vysokomýtské jest kaple zvaná Paletín zasvěcená ke cti čtrnácti svatých pomocníků. Zakladatelem jejím byl Jan Koc, superior residence jesuitské na Chlumku (1713 až 1720), plně slib, jímž se zavázal před pěti lety za zuřícího moru v Luži. Mor vypukl v Luži dne 14. září 1715, zanesen sem byv z Vys. Mýta. Aby se nemohl dále šířiti, byla Luže od 11. října 1715 do 6. ledna 1716 vojskem dnem i nocí strážena, aby nikdo nevycházel a nevcházel. Kaple byla vysvěcena r. 1724. Na zakladatele poukazují veršiky dříve mezi lidem kol Luže známé: „Pan páter Koc — měl peněz moc — vystavěl kapličku — na zeleném trávníčku — a měl jich přece dost.“

V Paletíně sloužívало se pět mší sv. (právo k sloužení mše sv. uděleno bylo r. 1765) a v oktávě neposkvrněného početí P. Marie bývaly tu slavné služby Boží.³⁴⁹⁾ Později sloužily se tu ještě r. 1882 tiché tři mše sv. ročně; nyní bývá tu pouze jedna a to o druhém křížovém dni.³⁵⁰⁾ Paletín byl několikrát opravován. Důkladná oprava stala se r. 1826 ze sbírek; největšími dobroditelkami byly Aloisie Hájkova, manželka košumberského sládka a Helena Hausvenclova, měšťanka z Luže. Jiná oprava stala se r. 1882. „Zkrivená svítlna narovnána a podeprěna a střecha

³⁴⁸⁾ Znak páně Slavatův má dole nápis: „JNSIGNJA. JLLVS. D. D. GVLIELM. SLAVAT. S. R. IMP. COMIT. DE CHLVM ET KOSSVMBERK. DOM. IN KOSSVMB. NOVA DOMO STRAZ TELCZ NEOBISTRITIO ET MELNIK. SAC. CAES. M. FER. II. INTIM. CONS. REG. BOEM. SVP. CAM. ARM.“ „Pamětní kniha II.“ 581 b. dokládá: „Jest znak tento rozmnožen. Původní slavatovský jest: Ve zlatém poli tři černé záhony od sebe oddělené. Pět růží jest společný znak Vítkoviců. M s korunou je Monfort. F. M. R. = Ferdinand, Matyáš, Rudolf, králové, jímž Slavata sloužil. — Na znaku Stodlarovském je nápis: A. Dom. 1626. Michael Stodlar teleczensis hoc tempore capitaneus Kosdumber.“ Výklad „Pamět. knihy“ znaku Slavatova je správný až na některá nedopatření. „Znaky rodů českých“ I., list 37, vykládají jej: „Vilém hrabě Slavata rozmnožil svůj původní znak znakem své manželky. do pravé polovice rozštípeného štítu umístil svůj znak o 3 břevnech, do levé znak pánů z Hradce o 4 polích, uprostřed štítu na dělicí čáru jest položen původní znak hradecký, zlatá růže v modrém poli na střední štítek. Klenoty obou znaků zůstaly každý nad svou částí štítovou, mezi ně vsuli však červený štítek se stříbrným břevnem (rakouský) pod císařskou korunou, v jehož částech zlatá písmena F. M. R. pod sebou se nalézají. Dva medvědi, kteří hlídali již někdy štít rožmberský a potom erb hradecký, přešli i do nového znaku slavatovského.“

³⁴⁹⁾ V kapli Paletínské sloužívал některý z jezuitů mši sv. ve dnech: sv. Fabiána a Sebestiána, sv. Rocha, sv. Rosalie, sv. Leonarda, Karla Borom., Františka Xav., sv. Barbory a v oktávě neposkvrněného početí Panny Marie. Mezi mši sv. zpívaly se na choře od služebníků residenčních litanie loretánské. Figurální mše sv. dávana v oktávě neposkvrn. početí, kdy také vedeno ke kapli z Luže processí. (III. 363.) Záznam při r. 1765.

³⁵⁰⁾ Někdy slouží se tu druhá mše svatá v pondělí po „jménu P. Marie“, t. j. po košumberském posvěcení.

částečně pokryta šindelem. Náklad 170 zl. platil důchod knížecí Thurn-Taxiský,“ ježto je to „soukromá knížecí kaplička“. Práci provedl Němeček z Luže. Střecha a strop opraveny též r. 1890. K další nutné opravě nedošlo pro rozličné okolnosti.

V kapli samé jsou dva oltáře: hlavní 14 sv. pomocníků a vedlejší na straně evangelní bez oltářního kamene. Malý chorek a několik lavic doplňuje celek kaple. Jméni nemá.

Kaplička Paletínská jest velmi útulné a rozkošné místo; zvláště v létě jest tu příjemné pobyti. Kaple sama uvnitř má podobu oktaedru a činí na příchozího dojem velice pěkný. Škoda, že jest tak opustěná a nepřízní času vystavena.

2.

Při andělské cestě z Chlumku na Košumberk jest soukromá kaple sv. Jana Nep. Socha světce byla tu r. 1746 postavena jezuity košumberskými; kaple zřízena r. 1761. Má podobu trojhranu a spočívá na třech širokých pilířích. Na stěnách jsou fresky sv. Barbory, sv. Jana Nep. a sv. Václava. Socha sv. Jana, stojící uprostřed kaple, má nápis: „Veneratione DIVI Ioannis Nepomuceni ex Voto fieri pontifice feclit; sub huius protectione vivere morique decessit.“ Kaple i socha opraveny byly nákladem Františka Zdeňka, sládka na Košumbersce, a jeho manželky Doroty roku 1847, kdy slaveno obzvláštní pobožností stoleté jubileum jich založení.³⁵¹⁾

Dle pamětní knihy konávaly se tu ročně dvě pobožnosti, a to v předvečer svátku sv. Jana a pak ve svátek samý odpoledne. „Po nešporách slavených na Chlumku (před svátkem i ve svátek sám) nejen farníci, ale i přibylí poutníci ze Stolan a Bylan ubírají se procesím k soše sv. Jana, kdež jsou litanie; po litaniích vrátí se průvod prvního dne na Chlumek, kdež u oltáře sv. Jana uděluje se požehnání četné shromážděnému lidu; druhého však dne děje se totéž v kostele sv. Bartoloměje.“ Za nynější doby koná se průvod k soše toliko ve svátek sám, končí pak u sv. Bartoloměje.

Ježto tato kaple nemá ani jmění ani patrona, jedná se o novou opravu již od r. 1899, kdy táže se patronátní úřad, by zjištěno bylo, kdo sochu sv. Jana postavil a kdo ji má udržovati. Jednání není posud skončeno.

Kaple je sešlá; jest nutno k opravě přikročiti co nejdříve. Škoda, kdyby památná tato kaplička sv. Jana měla zaniknouti!

3.

„Podnět k vystavění kaple ve středu Dobrkova ve farnosti lužské zavdala v roce 1832 ve většině obcí k Luži přiřazených zuřící cholera.“ Ač všude v okolí na choleru mřeli, v Dobrkově se nikdo ani nerozstolal. Na poděkování Pánu Bohu k návrhu starosty dobrkovského Matěje Hlaváčka usneseno, že Dobrkovští postaví kapli. Stalo se tak v létech následujících; stavba skončena r. 1835. Svěcení konalo se 12. června 1836.³⁵²⁾

³⁵¹⁾ Ve dvě hodiny odpoledne vyzvánělo se všemi zvony. Lid se všech stran břemadně hrnul se na Chlumek; dostavily se spolky a cechy. Slavné processí s hudbou šlo k soše. Farář Fr. Müller II. vykonal svěcení; pak byly litanie a modlitby za dobrodince. Průvod vrátil se zpět na Chlumek, kde bylo Te Deum laudamus.

³⁵²⁾ Dne 12. června 1836 o třetí neděli po sv. Duchu přibyl děkan chrastický a zároveň vikář a čestný kanovník králohradecký Josef Munzar s povo-

V kapli, jež jest dosti prostranná, je oltář Rodiny Páně a malý chorek bez varhan. Mše sv. sloužívá se tu na sv. Josefa (po ní bývá postní cvičení), třetí neděli po sv. Duchu (pouť) a druhého dne po jménu P. Marie (díky za šťastnou žen). Obyvatelé sami konávali od r. 1836 v neděli a ve svátek odpoledne v ní svou soukromou pobožnost, ježto do farního kostela mají daleko. Dnes již od toho upuštěno.

Patronem je obec Dobrkovská, jež jak z konsistorního dopisu plyne, zavázala se pro budoucnost o kapli se starati a ji stále udržovati v dobrém stavu. Přípis onen zní: „Chrasteckému bisk. vikariátnímu úřadu! Vysoké místodržitelství schválilo ze dne 5. t. m. č. 9377 Dobrkovskou kapli za kapli mešní a zároveň nařídilo bisk. konsistoři, aby čeho třeba u c. k. krajského úřadu v Chrudimi zařídila, aby totiž obyvatelstvem Dobrkovským dne 5. t. m. vystavená listina, jíž zavazují se, že tuto kapli na své útraty v dobrém stavu udržovati budou a kdyby potřebí bylo nového krytu, že ten na kapli z tašek a na věžičce z plechu pořídí, jakož i že za mši sv. slouženou ten den po svátku jména Panny Marie³⁵³⁾ v této kapli lužskému duchovenstvu manualní stipendium 30 kr. k. m. zaplatí, příležitost ku přívodu kněze dají a ostatní mešní potřeby ze svého pořídí, do knih gruntovních zapsána byla.“*)

XV.

Kříže a sochy.

Skoro prostřed náměstí v Luži jest socha sv. Jana Nep. na vysokém sloupě, jenž spočívá na kamenném podstavci, k němuž vede 9 schodů. Postavena byla r. 1711, jak svědčí nápis její: „DIVO Nepo-MVCeno ereCta R. S. J.“ Totéž dotvrzují letopisy residence košumberské, kdež se dle př. roce 1711: „Statua etiam elegans e lapide in foro oppidi a Residentia est collocata cum chronografica subscriptione.“³⁵⁴⁾

Socha tato opravována několikráte nákladem obce. Roku 1836, 1841 natřena barvami od Šlechty z Chrudimě za 60 zl., ale práce se nelíbila. Šlechta vykonal úkol svůj, poznamenává Pamětní kniha „schlecht und miserabel“ a lépe by prý to byl provedl za 30 zl. jakýsi Veselský z Luže, vulgo Klesálek či také Apelles zvaný. U sochy konávala se večer v oktávě sv. Jana pobožnost ještě r. 1858; nyní pominula. Majitel domu č. 8 na náměstí byl povinen dle testamentu Heleny Hausvenclové po celou oktávu dodávati světlo.

„Mezi rokem 1876—1880 ještě troška lidí u sochy sv. Jana v noci zpívala. Odpoledne ve 3 hodiny v oktávě každý den bylo požehnání a litanie k sv. Janu u sv. Bartoloměje. Lidé však na tuto pobožnost choditi nemohli, bylo plno práce se řepou; proto se konala pobožnost od r. 1887 večer, aby se jí mohli lidé účastniti.“ (IV. 6.)

lením bisk. konsistoře v Hradci Králové k posvěcení kaple Dobrkovské s velikým zástupem věřících z Podlažic, Chrasti, Rosic a sousedních osad. Processí s p. vikářem šlo naproti až za Dobrkov processí lužskému, jež přivedli pp. duchovní z Luže, po slavné mši sloužené na Chlunku. Následovalo slavnostní svěcení a kázání faráře lužského Frant. Müllera.

³⁵³⁾ Dříve sloužívala se tu mše sv. častěji. Knězi dávalo se přiměřené stipendium a příležitost tam i zpět.

*) Zvoničky jsou v Lozicích, Radimí a u „Bílého Koně“.

³⁵⁴⁾ Socha tato stála původně před kostelem chlumeckým a postavili ji jesuité; roku 1711 přenesena do Luže. (Brychta, d. c. 454.)

Na „Zákostelí“ v Luži jest socha sv. Floriána s městským znakem a nápisem: „Ke cti a chvále svat. Floriána postavili nábožní měšťané Lužští Leta Páně 1777.“ Byla opravena (natřena) r. 1841. Stála prý dříve v Radimi. R. 1877 sebrali obyvatelé „Zákostelí“ (v čele jich zámečníci Ullmann a Sobotka) větší částku peněžitou a dali sochu tuto důkladně opravit. Večer před svěcením obnovené sochy (v sobotu) bylo „Zákostelí“ osvětleno za zvuků procházející hudby. V neděli ráno byly slavné služby Boží u sv. Bartoloměje a odpoledne svěcení s kázáním.

Kříže ve farnosti Lužské jednak byly, jednak jsou: 1. Kříž u kostela sv. Bartoloměje. Stál tu kříž z r. 1765 dřevěný, který nejspíše postavilo záduší svatobartolomějské.³⁵⁵⁾ Od r. 1900 jest zde nový kříž, jež postavil p. děkan Jan Vlach svým nákladem a zvláštní fundací postaral se i o jeho další trvání.³⁵⁶⁾ Od tohoto kříže konávají se hlavně z vesnic pohřby.

2. Kříž v Bělé. Původní na podnět několika zbožných osob, v jejichž čele byl Josef Čáslavka, familiant z Bělé, vybudovaný r. 1818 a posvěcený o svátku nanebevstoupení Páně od faráře Lodgmanna z Auen byl dřevěný. Od té doby slavívá se v Bělé na svátek nanebevstoupení Páně pouť. Processí vyjde z Chlumku; u kříže je kázání a litanie nejprv hrané a pak kněz se je modlí. Návštěva lidí bývá veliká z celého okolí, hlavně z Luže, Skutče, Podlažic, Rosic, Synčau, Nové Vsi a j. Nynější kříž je kamenný práce ušlechtilé.

3. Kříž u silnice k „Bílému Koní“ byl dřevěný. Dnes jest na dobro odstraněn.

4. Kříž před Dobrkovem dřevěný a zřízený r. 1816 byl svěcen od faráře Lodgmanna. Lidé tehdy z celého blízkého i dálného okolí sešlo se veliké množství.

5. V Srbech postavila si kamenný kříž obec r. 1822. Potvrdil jej farář Josef Vondráček.

6. Kříž na hřbitově pod Chlumkem postavil r. 1833 při zřízení hřbitova sám patron. Byl posvěcen o sv. Václavě r. 1833 od faráře Frt. Müllera.

7. »R. 1873 dal Jan Kučera, měšťan poličský, z lásky k ukřižovanému Spasiteli vedle cesty k chlumeckému kostelu postaviti nákladný kříž železný s kamenným podstavcem, učiniv k udržování téhož potřebnou nadaci 12 zl. Po obdržení povolení byl tento kříž dne 7. června 1874 tu neděli po Božím těle slavnostně u přítomnosti velkého zástupu pobožného lidstva ode mne, lužského faráře Františka Beka církevně³⁵⁷⁾ požehnán.“

³⁵⁵⁾ Na něm byl nápis (švabachem) z Apoc. 14.

³⁵⁶⁾ Příslušné listiny, týkající se vydržování, uchovávají se u patronát. úřadu v Rychmburce; povolení konsistorní ve far. archivě.

³⁵⁷⁾ Na kříži tomto jsou nápisy na zadní straně ke Chlumku: „Postaveno na dosažení milosrdenství a lásky Spasitelovy od manželů Jana a Marie Kučerových“ z Poličky, na straně opačné: „Pojďtež ke mně všickni, kdož obtíženi jste a já vás občerstvim. Mat. 11, 28. Ve všech skutcích svých pamatuj na poslední věci a do smrti nezhřešiš. Syr. 7, 40,“ na straně severní: „Ponížil sebe samého až k smrti a to smrti kříže. K Filip 2, 8. Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a následuj mne. Mat. 16, 24,“ a na straně jižní: „Otče v ruce Tvé poroučím ducha svého. Luk 22, 46. Ó vy všickni, kteří jdete cestou, vizte, zdali jest bolest jako bolest má. Jer. 1, 2. Neplačte nade mnou, ale plačte nad sebou a nad svými syny. Luk. 23, 28.“ Mimo to je na něm tabulka s odpustky otců jesuitů. Byl posvěcen jako missijní kříž r. 1897, kdy konala se v Luži sv. missie pro lid. Je celý kamenný.

8. „Soused radimský Gabriel umíraje poručil 100 zlatých, aby za ně pořízen byl kříž a postaven na obecním místě. Zastupitelstvo obce usneslo se (r. 1884), že zřídí kříž nákladný z pískovce vedle sochy P. Marie a sv. Jana Evang. Zhotovil jej kameník v Chrudimi a stálo to vše s kovanou mříží kolem 450 zl. Radimská obec se závázala,³⁵⁸⁾ že kříž ten bude budoucně opravovati. Na sv. Václava odpoledne byl kříž posvěcen.“ [Str. 166 b) 167.]³⁵⁹⁾

9. Kříž ve Zdislavi. Uprostřed obce ční Pán Ježíš na kříži. Vše vytesáno jest z kamene.

R. 1902 zemřelá Barbora Dobrohlavová učinila v závěti odkaz na nový kříž, který byl postaven na ostrohu mezi Chlumkem a Zdislavi.

Mezi Skutčí a Luží as na poloviční cestě v přerozkošném údolí uprostřed jehličnatých lesů jest kaple dosti prostranná a v novější době i vyzdobená »u sv. Anny«. Kaple patří k farnosti Skutečské. Všecka téměř processí, jež v létě na Chlumeck přicházejí, navštěvují také »svatou Annu« a zde konávají svou pobožnost. Antonín Hlinecký*) píše: »Samota »Svatá Anna« jest roztomilé místočko. Je jako stvořeno k tomu, aby zde zbožný duch rozepjal křídla k letu v světy nadhvězdné. Nad mocným dosti pramenem dobré, zdravé vody postavena tu teď prostorná a pěkně upravená kaple, zasvěcená materi matky Boží. Nebyla vždy tak rozsáhlá a tak upravená. Byla to tak ke stráni přitisknutá malá kaple se šindelovou vížkou a zvonkem. Ještě v letech třicátých kryl místo dnešní kaple Svatoannenské hustý les. Tenkrát někdy byla veliká neúroda a lidé prý mřeli hladem. Samota »Svatá Anna« leží v úžlabí mezi Příbylovem a Štěpánovem na půdě špitálu skutečského. Zřídlo pod kostelíkem zvalo se původně »Zlatá studánka«. Kaplička nad »Zlatou studánkou« povstala následkem zuření cholery v Čechách již r. 1831 a byla v červnu 1832 slavně posvěcena. Ale malá ta kaplička těšila se takové návštěvě poulníkův, že nestačila, i přistavěna r. 1836 a téhož roku v červenci zasvěcena prostrannější přístavba s vížkou. Před kolikasi lety (asi v roce 1884) zdejší kaplan P. Bartoš (nynější farář v Cerekvici u Litomyšle) opět novou sbírku učinil na kapličku, a tu opravena znova a uvedena v nynější utěšený stav.«

XVI.

Statistika.

Dle nejstaršího rozdělení církevního patřila plebanie a později fara Lužská (jakož i voletická a v Janovičkách) k děkanátu Mýtskému a k arcibiskupství Pražskému (jak jasno z odstupné listiny arcibiskupa pražského

³⁵⁸⁾ V listině ze dne 1. září 1884 se dí: »Představenstvo obce Radimě vydává tímto vyjádření, že výše jmenovaný kříž milerádo v obecní správu přijme, a že veškeré tudíž vzešlé náklady na udržení kříže v dobrém stavu pro budoucí časy na se bere a kříž za obecní majetek prohlašuje.« (IV., 26.—27.)

³⁵⁹⁾ V sobotu večer před sv. Václavem vyvěsili Radimští prapory červeno-bílé, vypálili několik ran z hmoždírů, osvětlili okna a hudba po silnici hrála. Vaňásek měl v okně osvětlený nápis: »Svatý kříži, tebe ctíme, tvrdé lůžko Ježíše!« Průvod vyšel na sv. Václava odpoledne z Chlumku (děkan skutečský Josef Kvapil, rodák radimský, jako světitel, Mik. Simon, kaplan ze Skutče, a místní duchovní farář Kopistě, kaplan Dvořák), do Radimě. Lidu se sešlo hojnost; bylo pěkné počasí; kázal Dvořák, »ukazuje z dějin českých, že národ náš byl ve cti a blahobytě, když ctil kříž a viru Kristovu a že upadl v bídu, skleslost a nesvornost, když začal bořit kříže a oltáře.« Průvod se vrátil do kostela sv. Bartoloměje.

z r. 1350), pak až do odstoupení kraje Chrudimského od arcibiskupství Pražského biskupu králohradeckému a k vikariátu Skutečskému. Biskup králohradecký přivtělil ji k vikariátu Chrasteckému; r. 1842 při nové úpravě vikariátů připadla do vikariátu Vysokomýtského a prvním vikářem a zároveň školdozorcem stal se děkan vysokomýtský Josef Havel. K faře lužské přifařeny jsou a byly mimo městečko (od r. 1855 město) Luže na bývalém panství Košumberském: Chlumeck (býv. panství Košumberk), Bělá (jedna část patřila k panství Košumberskému tak zvaný „Dvůr“, druhá k panství Rychmburskému a třetí k panství Rosického), Dobrkov (býv. panství biskupů králohradeckých Chrast), Doly (býv. panství Rychmburk), Domanice (Košumberk), Košumberk a část osady „Bílý Kůň“, (Košumberk), Lozice (též Losice, býv. panství Chroustovice), Radim (Rosice), Roubovice (Chrast), Srbce, Voletice a Zdislav (Košumberk).³⁶⁰⁾

Dle politického rozdělení patřila Luže, Chlumeck, část Bělé, Domanice, Košumberk, Bílý Kůň, Srbce, Voletice a Zdislav pod vrchnostenský úřad na Košumberce, Bělá (část) a nějaký čas i Radim (část) úřadu na Rychmburce, Dobrkov, Roubovice v Chrasti, Lozice v Chroustovicích, Radim (třetí část) v Rosicích a pod krajský úřad Chrudimský. Od 11. ledna³⁶¹⁾ 1828, kdy byl košumberský správcovský úřad spojen³⁶²⁾ s ředitelským úřadem panství Chroustovického, ač každé panství zůstalo samo pro sebe, patřily výše uvedená místa panství košumberského pod vrchnostenský úřad v Chroustovicích. Když r. 1850 vrchnostenské úřady byly zrušeny a nová organizace úřadu v roce 1855 provedena, připadla Luže s většinou osad k hejtmanství a soudu vysokomýtskému, toliko Dobrkov, Roubovice a Radim k hejtmanství Chrudimskému.

Obyvatelstva r. 1856 čítalo se ve farnosti Lužské celkem 4504, z nichž bylo *katolíků* v Luži 1088, na Chlumku 38, v Bělé 496, v Dobrkově 174, v Dolech 189, v Domanicích 107, v Košumberce (a u Bílého Koně) 275, v Lozicích 187, v Radimi 349, v Roubovicích 368, v Srbcích 223, ve Voleticích 109 a ve Zdislavi 132, celkem 3730, *evangelíků* v Luži 21 (18 reform. a 3 augsb.), v Bělé 5, v Dobrkově 7, v Dolech 45, v Košumberce (s „Bílým koněm“) 28, v Lozicích 70, v Radimi 2, v Roubovicích 10 a v Srbcích 4, čili celkem 192, a *židů* 582, a to v Luži 301, v Roubovicích 261, v Dobrkově 7, v Domanicích 5, v Lozicích 6 a v Radimi 2. Roku 1880 bylo ve farnosti 4419 katol., 176 helvetů, 420 židů, 1 bez vyznání; r. 1890 bylo katolíků 4454, helvetů 192, židů 415, 1 bez vyznání, a to v Luži 1438 katolíků, 17 evangelíků helv. v., 147 židů, v Bělé 457 katol., 4 evangelíci h. v., v Dobrkově 230 katol., 2 evang. h. v., v Domanicích 81 katol., 5 evang. h. v., 1 bez vyznání, v Dolech 224 katol., 26 eveng. h. v., v Košumberce

³⁶⁰⁾ Přifařené obce ke kostelu nejsvět. Trojice v Jenšovicích, jež rovněž až do r. 1785 patřily k faře lužské, uvádím až u Jenšovic. Zde mám na mysli hlavně rozdělení od císaře Josefa II. — tedy vývoj statistiky nejnovější.

³⁶¹⁾ Dr. Adámek má chybně (63.) 1. ledna 1828.

³⁶²⁾ Nestalo se však s vůlí, nýbrž proti vůli Lužských. Když jednalo se o přenesení úřadů do Chroustovic a to hned po koupi panství Košumberského od knížete Karla Alexandra z Thurn Taxisů, dne 13. srpna 1826 vedli Lužští proti knížeti proces v této záležitosti, ale prohráli, ježto vzali si ku pomoci „nešikovného advokáta“. Nežli proces byl srovnán (od 13. srpna 1826 do 11. ledna 1828) zůstal v Luži Ferdinand Werner, bývalý chroustovický ředitel, k vyřizování nejnutnějších věcí. Od r. 1828—1850 musili Lužští docházeti k úřadům do Chroustovic.

(a u Bílého Koně) 314 katol., 13 evang. h. v., v Lozicích 319 katol., 89 evangelských h. v., v Radimi 499 katol., 20 evang. h. v., v Roubovicích 441 katol., 10 evang. h. v., 264 židů, v Srbcích 215 katol., 2 evang. h. v., ve Voleticích 100 katol., 2 evang. h. v. a ve Zdislavi 136 katol. a 3 evangelských h. v.; v roce 1900 bylo 4487 katolíkův, 232 evangelských h. v., 1 evang. augsb. vyzn., 436 židů a 2 bez vyznání (jeden v Luži a 1 v Domanicích) a konečně r. 1902 bylo 4449 katolíkův, 182 evangelských h. v., 1 evangelský augs. v., 362 židů a 2 bez vyznání.

XVII.

Náboženství.³⁶³⁾

Čechové byli od jakživa národem vroucně zbožným; víra byla jim již Stvořitelem hluboce do srdce vštípena. Proto křesťanství, jakmile počalo se otcům našim hlásati jazykem domácím, činilo tu veliké pokroky. Pravda ovšem, že přechod od pohanství ku křesťanství nestal se náhle, najednou, jedním létem, než tolik jisto jest, že v Čechách ujímalo se rychleji, než kdekoliv jinde. V desátém století celé Čechy již byly katolické. Takový pak poměr trval téměř tři sta let.

Ve druhé polovici 13. století poprvé ukázalo se v Čechách kacířství a to ještě ne vyrostlé na půdě domácí, ale přinesené k nám z Němec. Byli to mrskači čili flagellanti, kteří potulovali se v zástupech po stu nebo po tisíci s místa na místo a zpívající kající písně vyzývali, kde koho potkali, aby se k nim přidal na 33 dní a jak oni aby se z hříchů kál. Dvakrát za den veřejně a společně se bičovali.

Po flagellantech přišli koncem 13. století beghardi a bekyně a od té doby kacířství jako by v Čechách bylo zvolilo svou druhou vlast. Největší síly ovšem nabylo za doby Husovy a pak ve stoletích následujících, ba tak daleko věci dospěly, že před bitvou bělohorskou (1620) téměř celé Čechy nasáklý byly kacířstvím; katolíků tehdy čítalo se málo.

Husitismus sám záhy rozštěpil se na několik stran a směrův a tak dal podnět k budoucímu veškerému kacířstvu v Čechách. Kacířstvo plodilo nová kacířstva, lze říci jedním slovem. Nejhnusnějším druhem českého kacířstva husitského bylo adamitství.³⁶⁴⁾

»Adamity zničil Jan Žižka; dobyl obec jejich nad řekou Nežárkou a pobil jich největší počet. Faktum však jest nepopíratelné, že tím adamitismus z kořene nebyl vyhuben. Zbytky přívrženců adamitské sekty roztrousily se po zničení opevněné obce u Valu po celé zemi, modifikovaly jistým způsobem učení své i život a zahrnovaly se pak pod různými jmény, zvláště pak v pojmu pikartů. Konečně soustředily se v Čechách východních. Po stránce náboženské jsou východní kraje české země klasickou. Žádné hnutí náboženské nepřešlo, aby tam se bylo něco z něho neuchytilo a nezakotvilo. Jména Rychnov, Kunvald, Rychmburk, Litomyšl zrovna tak živě připomínají se ve druhé polovici XV. století jako po celou

³⁶³⁾ O nejstarší době poměrů náboženských v okolí Luže sr. druhou a třetí stať. Z té příčiny podávám tuto jen souvislost doby pobělohorské s dobami předcházejícími. I čtvrtá stať: „Chlumeck a jesuité“ podává leccos o náboženských poměrech v době tehdejší.

³⁶⁴⁾ O adamitech jedná Karel Adámek, („Chrudimsko“), Dr. Adámek ve zvláštním spisku („Příspěvky k dějinám selského lidu z okolí Hlinska v XVIII. věku“), učitel F. J. Čečetka v „Českoslov. letopisech musejních“, roč. I., str. 149. n. a jini.

dobu protireformační a na sklonku století XVIII. i v XIX. V těchto končinách vzala původ svůj jednota bratrská a na Rychmburském panství, v dějinách náboženského blouznění tak proslulém, tekla po založení jednoty první krev.³⁶⁵⁾

Když lutheranství proniklo do Čech, rozmnožily se, jak všickni historikové uznávají, zmatky náboženské. Mnozí z českých pánů chodili na studie do Vitemberka a po svém navrácení šířili na svých panstvích zásady Lutherovy. Tak na př. mezi jinými studovali v letech 1572—1576 ve Vitemberce i Michal a Alb. Slavatové z Chlumu a Košumberka.

„Jednota bratří byla po vsecky časy v Chrudimském kraji nejvíce chráněna a rozšířena; tu kvetly bratrské sbory v Brandýse, Kostelci a Ústí n. O., v Chocni, Lanškrouně, Litomyšli, Mýtě, Pardubicích, Přelouči, Chrudimi, Chrasti, Skutči, Rychmburce, Lipce a j., ba téměř v každé větší obci na Chrudimsku byl sbor bratrský.³⁶⁶⁾ Jisto jest, že i na Košumberce stával „bratrský sbor“ se školou, v níž vychovávali byli Vilém Slavata, Albrecht z Valdštejna a j.

Netrvalo dlouho a kacífství českých bratří zplodilo nové kacífstvo. Právě alespoň o jednotě Rezek: „Než pokušení ďábla se občas také dostavilo, na příklad „švermerstvím“ Jakuba Poledne a kněze Jíry. Zásady jejich jednota zamítla. Ale ani potom klidu neměla od hlav nepokojných. Ve východních Čechách již tehdy símě blouznílost padlo na půdu úrodnou.“³⁶⁷⁾

První sektou, s níž se na Košumberce shledáváme, byli mikulášenci či bratři vlaseničtí. „Dobré zprávy o nich zachoval Vilém Slavata. On mohl důkladně znáti je z mladých dob, z návštěv u strýců svých na Košumberce a v Chroustovicích. A právě na Chroustovsku objeveno roku 1819 blouznivé hnutí mezi helvety, kteréž, ač velmi zkomoleno jest v názorech svých, v základních prvcích jeví shody a podobnosti s mikulášencstvím.“³⁶⁸⁾

Připomeneme-li si k tomu, co posud řečeno, ještě to, co výše uvedl jsem z Wintra,³⁶⁹⁾ že sám Slavata r. 1572 dokonce tvrdil, že už přijal augšpurskou konfessi, jeví se nám *náboženský stav lidu na panství Košumberském koncem XVI. stol. ve stavu velmi žalostivém*. Byli tu někteří katolíci a vedle nich husité, starotrakvisté a novotrakvisté, čeští bratři, mikulášenci, augšpuráci a kdož ví, co ještě jiných sektařů, blouznivců, snad i kalvíni, pikarti a švermeři, ariáni a j.

Po bitvě bělohorské mělo se všemu rázem učiniti konec a to dle zásady protestantské „čí panství, toho i náboženství.“³⁷⁰⁾ Nekatoličtí páni opustili zemi, všechna panství byla katolická; měli tedy všickni nekatolíci přijmouti katolickou víru anebo se vystěhovati. Missionáři usilovali všemožně o obrácení lidu.³⁷¹⁾ Na panství Košumberském v krátkosti všickni přijali katolicismus až na deset lidí. Čtyři z nich stali se posléze také katolíky a ostatní r. 1624 opustili vlast. Obyvatelstvo panství Košumberského stalo se tedy zase katolickým.³⁷²⁾ (Pokračování.)

³⁶⁵⁾ Rezek o. c. 8.—9. — ³⁶⁶⁾ Adámek d. c. 49. — ³⁶⁷⁾ d. c. 13.—14. —

³⁶⁸⁾ Rezek d. c. 16. — ³⁶⁹⁾ d. c. 160.

³⁷⁰⁾ Sr. Dr. Krás: „Arnošt brabě Harrach“, str. 19.—20. a poznámky.

³⁷¹⁾ Prvními asi missionáři v Luži byli dva jesuité, P. Václav a P. Kašpar. (Sr. III., stať v tomto pojednání: „Obrat v Luži“).

³⁷²⁾ Obrácení Lužských ke katolictví líčí podrobně třetí stať: „Obrat v Luži“.

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. Kovář.

Ve farním archivě u nejsv. Trojice ve Spálené ul. chovají se dva silné v kůži vázané svazky, čítající¹⁾ 1329 stran archového formátu drobným písmem německy psaných letopisů pod názvem: *Kurtz gefasste Historische Jahrs Geschichten Von mir Ignatio Ge-deone Loth*, na něž nás upozornil dp. Fr. Stejskal, tehdejší kaplan u nejsv. Trojice. Ač di spisovatel, že jsou to děje stručně psané, jsou místy značně obsírný, zvláště zevrubně uvedeny jsou mezinárodní smlouvy, míry uzavřené a jiné. Co přejato a vyňato z historických spisů nebo ze zpráv úředních, pomineme mlčením, ale ta část, již byl kronikář očitým svědkem, doba panování císaře Karla VI. a císařovny Marie Teresie, je po nejedné stránce poučná a zajímavá. Škoda, že právě tento díl letopisů za Marie Teresie vykazuje značné mezery, čímž zajímavé vypravování událostí sběhlých jest kusé a neúplné.

Professor Dr. Ottokar Weber z německé university zdejší vydal r. 1896 spis „Die Occupation Prags durch die Franzosen und Baiern,“ jednající právě o této době, jehož recenci a obsah přinesl Sborník Historického kroužku roč. I. seš. 1. Nebude tudíž bez užítu, když vyslechneme též, co o Francouzích a Bavořích dobytých Prahy r. 1741 vypravuje tento očitý svědek, měšťan pražský, majitel domu na Novém městě, horlivý katolik a vlastenec, loyální přívrženec královny Marie Teresie a veškerého panovnického rodu. Byl muž dosti vzdělaný, znaje se dobře mimo historii, již byl veliký milovník, i v latině. Vychováním a snad i rodem byl Němec, ale vyznal se i v jazyce českém, což jeví se z nejednoho místa jeho letopisů. Jinak o životě jeho nevíme nic, leč by se podařilo ještě něčeho bližšího se dopátrati.

K lepšímu porozumění politického stavu věcí, o čemž dále mluví kronikář, dlužno předeslati: Karel VI., poslední mužský potomek z mladší větve rodu Habsburského rozžehnal se se světem 20. října 1740. Dle pragmatické sankce, na jejíž uznání přinesl tolik a tak velikých obětí na lidech a zemích, nastoupila nejstarší dcera jeho Marie Teresie, zasnoubená s Františkem Štěpánem, vévodou lotrinským a velkovévodou toskánským, jehož bratr byl proslavený vojevůdce Karel Lotrinský.

Slavný hrdina válečný Eugen Savojský († 1736) moudře byl radil císaři Karlu VI., že nejlepším uznáním pragmatické sankce je dobře vyzbrojené a vycvičené vojsko a hojně naplněné pokladny státní.

A nemýlil se. Sotva zavřel Karel VI. oči, již kurfirst bavorský Karel Albert, jenž neuznával pragmatické sankce, hlásil se k některým částem dědictví rakouského a ihned našel podporu kromě Anglie téměř u všech předních mocností evropských, jež by byly ze sporu také rády něco pro sebe získaly. I umluvily (v květnu 1741) Francie, Španěly, král polský jakožto kurfirst saský, Sardinie,

¹⁾ První svazek má stran 526, druhý od 527 do 1190; dokončení vlády Karla VI. tu schází, a na novo jde paginace do 139, ale chybí prvních 48 stran a dva jednotlivé listy, totiž str. 97, 98, 111 a 112.

Neapolsko, kurfirstové bavorský, kolinský a falcký spolek proti mladé panovnici rakouské, k němuž se ochotně přidal záhy i Bedřich II., král pruský, (jenž nepřátelství počal již v prosinci 1740 vpádem do Slezska) a později též král švédský, z čehož vznikla válka o dědictví rakouské 1740—1748 a současně zvláštní dvě slezské války s Pruskem (1740—1742, 1744—1745) a od roku 1756—1763 třetí válka slezská, obecně zvaná sedmiletá.

Bedřich II. zvítěziv v bitvě u Molvic, dostal mírem vratislavským Dolní Slezy a hrabství Kladské od koruny české. Francouzi a Bavoři vtrhli do Horních Rakous a opanovavše je, vnikli do Čech a když odtáhl Karel Lotrinský, dobyli Prahy 26. listop. 1741, kdež kurfirst bavorský dal se prohlásiti králem českým, je-muž nepatrná část stavův učinila přiznání, načež v lednu 1742 zvolen i císařem římským a německým jakožto Karel VII.

Sedlákům slibována svoboda; krajský hejtman David zvlášť byl horlivým šířitelem vydaných patentův o této slibované svobodě. —

Zlomek vypravování Lothova počíná tím, co Francouzi, do-byvše Prahy (již 26. list. r. 1741), mezi sebou mluvili (v září r. 1742) i je to podtrženo:

„Nyni vidíte, vy psi, modlu svou, vévodu lotrinského, jak před námi musel utíkat; nyní vidíte, jak pěkně vás od nás vysvobodil. Ale počkejte, teď vám ukážeme, co jsou Francouzi. Nyní k nám přirazí posila 85 až 90.000 mužů, ti jej úplně zdeptají. Pak půjdeme přímo na Vídeň. a té musíme do 6 neděl dobyti, a až to vykonáme, vyženeme vás psy z Prahy a usadíme se zde.“

A tak mnohým jiným se chvástali. Já jsem si myslil: Můj Bože, mám-li pak věřit, že jsme my ubozí Pražané ztraceni, že zahyneme pod nesnesitelným jařmem francouzským. Ale snad je to jen úskok vojenský, jímž miní Francouze vylákati do širého pole, aby je tím spíše zničili a nás tím dříve vysvobodili z bíd, již jsme tolik zakusili.

Potom Francouzi vycházeli z města nejprve po jednom, by se poohlédli, zda nevězí v tom lest válečná, není-li to na ně past. Když však, jak se domnívali, nikoho nespátřili, vycházeli v četách a nemohli se dosti vynadiviti podivuhodným batteriím a příkopům i přiznali se upřímně, že to, co koná dělostřelectvo naší nejmilostivější královny, děje se, ač poněkud pomalu, bez výjimky výtečně, oni však že pracují rychle, ale jejich práci že nelze přirovnati k této.

I jali se ničiti batterie a příkopy; někteří odvážili se i poněkud dále za město. Protože však spatřili několik rozestavených piket, umkli, domnívajíce se, že to je blokáda; ale při tom přece jali se pracovati na zničení batterií a příkopů, že 16. t. m. (září 1742) namnoze s prací touto byli hotovi.

Dne 17. t. m. snažil se kníže birkenfeldský (či zweibrückenský, jak jej jiní nazývají), francouzský general-lieutenant, jenž před tím ve svém bytě v domě Rožmberském na hradě roztrhal dva dobyté královské prapory a žerdi jejich spálil, v noci s oddílem vojska proraziti přes Vysočany do Brandýsa, ale nepovedlo se mu,

ačkoliv byl veden zdejším poslem. Domníval se, že na dvou místech pronikne, ale byl nucen ustoupiti a na špitálských polích v invalidovně a kolem ní rozložit se táborem, odkud dne 18. t. m. zpět se vrátil do Prahy.

Dne 19. t. m. byla jakási zdejší židovka pro krádež, již se prý dopustila, na Koňském trhu na francouzské šibenici oběšena.

V noci odvážili se k novému výpadu na Zbraslav. Že to s Francouzi nestálo asi nejlépe, lze z toho souditi, že z Vyšehradu a z Podskalí mnoho ran z děl vypáleno proti Zličovu i že málo lidí, ale za to několik lodí s raněnými sem dopraveno.

Dne 20. t. m. ráno mezi 7. a 8. hod. podniknut všeobecný výpad v Prahy na dvě strany. Jeden Říšskou (Strahovskou) branou k Bílé hoře, kdež opět byly asi olověné oříšky sypány na hlavy jejich, protože od 11 až do půl jedné hod. odpoč. z kusův a malých ručnic bylo slyšet střeleti, až jsme se k večeru dověděli, že Francouzi sice ves Břevnov vydrancovali, klášter sv. Markety však nemohli zmoci, uherští vojáci statečně ho hájili a zahnali je odtud.

Druhý výpad udál se Novou a Špitálskou (Poříčskou) branou a tito vyloupili Libeň a Vysočany a našli cestu k Mělníku, přičemž princ zweibrückenský našel díru, kudy dostal se do Sas a odtud do Francie, aby mohl otci (chci říci dědečkovi Fleury-mu) francouzskou lamentaci zapěti a vysloviti, jak výborně jim chutnalo koňské maso při sklenici uloupeného vína. Zajisté francouzská čeládka olupovala lidi i kostely, neboť 21. t. m. na Staroměstském rynku veřejně židům prodávány kalichy, ornáty a jiné kostelní věci.

Dne 22. t. m. udál se opět výpad. Vyraziliť Francouzi Říšskou a Karlovou branou (Bruskou).

První odebrali se přes Břevnov, Bílou horu, Hvězdu do Hostivic, odkud k ústupu přinutivše příliš slabé vojsko uherské, jež kladlo sice dosti tuhý odpor, ves Hostivice i kostel a hospodu bělohorskou vyplenili, odkud několik kusů hovězího dobytka, potraviny, několik pytlů citronův a kostelní náčiní bělohorské přivezli sem na prodej. Doznali upřímně, že ztratili nad 150 ze svých lupičů čili čeládky, aniž zbylo co z pravidelného vojska. Bylť pak i jeden lupič kostela bělohorského třetí den potom na Koňském trhu na francouzské šibenici oběšen, protože lup svůj nedovedl lépe skrýti.

Ti, kteří vyšli Karlovou branou, pochodem se brali k Roztokám a tam se zarazili.

Tento den stála slepice 4 zl., polovyrostlé kuře 3 zl., čerstvé vejce 22½ kr., libra hovězího masa 1 zl. 11 kr. a libra koňského masa 15 kr.

Dne 24. t. m. byl na všech rozích ulic vyvěšen patent, jímž přikázáno, aby všecko maso na prodej dováželo se na Malostranské náměstí a prodávalo se tam NB. tomu, kdo by nejvíce podal. Všecko prodávání po ulicích a u bran přísně zakázáno a grand-profosoři vojenskému nařizeno, aby své lidi postavil u všech vchodů do města, prodávajícími smlouvané zboží i s prodávajícími vsadil do vězení, o zatčených maršálkovi de Broglio podal zprávu, kterýž

by provinilemu trest sám uložil, a ze zabavených věcí měl zmíněný profos Brogliovi klásti účty.

Opětná to lest francouzská: poněvadž všecko kupování a prodávání na jiných místech bylo zakázáno a měšťané od nakupování byli odstrkováni, stalo se, že žádný měšťan ani obyvatel nemohl ni nejmenší věci si koupiti.

Téhož dne vyrazilo na 6000 Francouzů se svými stany a v plné zbroji Novou a Špitálskou branou, majíce v úmyslu proniknouti ke Brandýsu. Čenichali však asi zradu, pročez se rozmyslili jinak a zůstali blíže své myši díry, aby se tím spíše mohli vrátiti. Proto se rozložili u Libně, Vysočan a u invalidovny, ve kteréžto ubytovala se též generalita.

Po několika dnech přece jeden oddíl pronikl až k Brandýsu, aby i těmto ubohým lidem ukázal svou francouzskou diškreci.

Krajského hejtmana Davida vzali tam s sebou, aby odtamtud tím lépe mohl rozhazovati jejich patenty o svobodě selské. Tento zemězrádce též mnoho lumpů a darebáků dostal na stranu nepřátelskou a ozbrojil je. Ale sečkejte, vy vlastizrádci, jen maličko, až vojsko naší nejmilostivější královny postoupic a posilu francouzskou vyženouc ze země, se vrátí, vy zajisté brzy dojdete zasloužené odměny, a zlořečení Francouzi, již nás nazývají jen psy, budou nuceni vrátiti se do svých psích bud.

Dne 25. t. m. z rána pokoušelo se několik tisíc nepřátel za Vyšehrad proraziti, postupujice ke kostelu sv. Pankráce a odtud k hostinci zvanému u lišky, odkud minili dále táhnouti.

Avšak pomalu, pomalu, moji Francové! Vy tu nemáte u sebe žádných psů slidících jako při vydařeném výpadu za dne, jehož se odvážil tak „vítězně“ maršálek de Broglio dne 21. srpna. Nechoďte příliš daleko, abyste si snad neutržili kulových oříšků. „To nás daleko!“ byli by mohli dobří Francouzi říci. „Víme o veliké pevnosti, která nás uchrání škody, abychom nebyli ani pobiti, ani pobodáni; jestliť osvědčena a té mistrně použijeme, i zní: „Pif, paf, puf, té chvíle za horu dvě mile, a nevylizej ven, nebudeš zastřelen ani proboden.“ Tento prostředek jim pomohl tenkrátě výborně. Neboť sotva spatřili silnou četou husarů, pádili jako s bleskem o závod zpět za vyšehradské zdi.

Odpoledne podařilo se několika stům, kteří se stany a zavazadly vypravili se branou Oujezdskou ke Zbraslavi, že se tam udrželi po nějakou dobu.

Z 25. na 26. t. m. v noci francouzskému důstojníku, kterýž bydlil na Malém rynečku ve Strahlově domě, zvaném u bílého lva, posel kůň; aby snad nemusil s. v.²⁾ rasovi platiti za vyvezení této mrchy, zapráhl se jeho sloužící a dva domácí sluhové na úsvitě a vytáhli ji na ulici. To zavdalo mladé, nad míru zdárně vychované noblesse francouzské podnět k nové francouzské kratochvili a odbývání karusselu; někteří oře své cvičili zde skákati přes zdechlinu.

I byl tu mezi nimi též kavalír, jehož vraník ani po dobrém, ani ostruhami bodán, nechtěl přeskočiti. Pročez s největší rychlostí

²⁾ Sit venia = s odpuštěním.

jezdec seskočil, koně chytil za uzdu a v nejdokonalejší hrdopýše překročiv mrchu, táhl oře svého za sebou. To opakovaně několikrát, opět se posadil na vraníka, jenž si to zatím rozmyslil, snad vida i na pánu svém dobrý příklad, a zcela srdnatě přeskočil zdechlinu. Krásné francouzské exercitium (cvičení) kavalírské!

Dne 26. t. m. za těmi, kteří včera na Zbraslav vytáhli, ještě poslána tlupa, která měla se s nimi spojit, aby odtud všecko dříví, které tam bylo, a jiné věci přivezli sem. Ti si tam sprostě vedli a tamního praeláta úplně vyloupili.

Dne 27. t. m. následovali za nimi podskalští voráři a za nimi mlynáři, kteří musili dva mosty přes Vltavu postavené sbořiti. Za těmito šli picovníci na Zbraslav a okolí. Co odtud odveкли obilí v slámě a různého dobytka! Několik zdejších měšťanův a obyvatel šlo s nimi a na venkovských povozech přivezli též mnoho koupeného dobytka a obilí. Potom denně přijížděli sedláci s různými potravinami a vykládali je na prodej, což však občanům málo nebo nic neprospělo, protože sedláci nejen uměli, co přivezli, dosti draho prodati, nýbrž i Francouzi všecko přepláceli tak vysoko, že žádný měšťan nemohl ničeho koupiti, pročez všecko zbylo Francouzům.

Jakýsi sedlák přišel sem sice bez dobytka a bez obilí, přece si však slušný peníz domů odnesl. Týž obžaloval u francouzské generality dva dragony od královna pluku, kteří prý byli u něho ubytováni při pochodu na Prahu a pobrali mu dobytek; on lupiče ty chytil, a ti se k loupeži přiznali, i byli odsouzeni k smrti provazem a dne 28. t. m. ve svátek sv. Václava odpol. na Koňském trhu na franc. šibenici oběšeni, sedlákovi pak uloupený dobytek hojně zaplacen od franc. generality.

(Pokračování.)

Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického.

Podává Dr. Ant. Podlaha.

(Pokračování.)

135. *Česká profesní professe bratra laika Strahovského*: „Já N. N. dobrovolně obětující mne samého odevzdávám za laika neb conversa kostelu tomuto Strahovskému, jinak Hory Sion na Nebevzetí Nejsvětější Panny Marie založenému, a připovídám obrácení mravův mých, polepšení života a stálost na tomto místě. Připovídám také chudobu, čistotu a poslušnost dokonalou v Kristu Pánu podle evangelium Kristového a řeholi svatého Augustyna tobě, vysocedůstojný Otče Pane N. N. i postupníkům tvým, kterých convent kláštera tohoto podle způsobu svatého řádu Praemonstratského sobě vyvolí aneb přijme. Což do smrti zachovati slibuji, mne zavazují a přísahám, k čemuž mně dopomáhej milostivý Pán Bůh, všickni svatí a toto svaté evangelium. Stalo se v Praze leta Páně . . . dne . . . měsíce Nomen tratis Professi.“ (Str. 383.)

136. *Latinské blahopřání nejmenovanému praelátu ke svátkům vánočním a k novému roku*. (Str. 383b a 384a.)

137. *Německé pochvalné vysvědčení strahovského opata Hyacinta Hohmana, dané hospodářskému hejtmanovi Hanuši Frant. Franckovi*

z *Franckena*¹¹*tu*, jenž služby strahovské opustil (datum: 15. července 1681). (Str. 384b—385a.)

138. *Latinské stručné poznamenání, kdy a od koho byly výsady a statky strahovské potvrzeny*, počínajíc konfirmací papeže Řehoře X. z roku 1273 (při tom vypsali si Košetický z listiny té jména vsí a statků v ní uvedených) až ke konfirmaci císaře Ferdinanda II. ze dne 10. ledna r. 1622.

139. *Doporučující list, daný studentovi, aby žádati mohl dobrodinců za podporu*: „Jaroslaus Radwanowsky, academici Societatis Jesu gymnasii Neo-Pragae praefectus lecturis salutem a Domino. Cum studium literarum in iis, quos fortuna noverca vitae subsidio destituit, misericorde benefactorum dexterâ opus habeat, recurrit ad benignum Mecænatum pectus ingenuus juvenis N. N. apud nos anno labente oratoriae facultatis auditor. Testor eum moderatoribus mores suos probasse quam optime, eamque in studiis adhibuisse diligentiam, ut in dato sub finem studiorum specimine scholastico ab iis, ad quos censura pertinet, non solum altiore gradu judicatus fuerit dignus, sed et magnopere dilaudatus. Ne proinde bonos adeo progressus inutiles faciat egestas, submitte pro illo liberalem imploro manum, ab amatore bonorum et optimorum datore Deo copiose remunerandam. Ad fidem his obtinendam Collegii nostri sigillum apressi, meque manu meâ subscripsi. Neo-Pragae 12. Septembris Ao 1682.“ (Str. 387a.)

140. *Jiný podobný, kratší list* tohoto znění: „Conquisiturus per ferias autumnales subsidium pro studio secuturo necessarium, ingenuus juvenis N. N. commendationem a me petiit, quâ se non evagandi gratia sed egestate urgente benignas Mecænatum domos adire ostenderet. Hanc ego illi, utpote benemerito, non solum lubens tribuo, sed etiam artium liberalium amatores submitte rogo: ut munifica manu eundem adjuvare dignentur.“ (Str. 388b.) Z těchto dvou dopisů vysvitá, že na sklonku století XVII. studenti o prázdninách s doporučením svých představených obcházeli příznivce studující mládeže a sbírali si prostředky na další studia.

141. *Formulář latinského návestí o úmrtí*. (Str. 388a.)

142. *Latinský doporučující list praefekta jesuitského gymnasia v Litoměřicích daný studentovi, aby žádati mohl o podporu*. (Str. 388b.)

143. *Latinský list, kterým Mariánská družina v Litoměřicích doporučuje člena svého, jinocha studujícího, jenž jinde ve studích pokračovati chce, tamějším Mariánským družinám*. (Str. 388b.)

144. *Podzimní kurrenda arcibiskupa Jana Fridericha Waldstýna* ze dne 3. listopadu 1682, v níž nařizuje, aby každý farář sloužil dne 13. listopadu mši svatou zádušní za všechny zemřelé faráře arcidioecese; dále oznamuje, že čas velikonoční v r. 1683 trvati má od 3. března do 13. června a vybízí duchovní správce, aby lid v čas povzbudili k přijetí sv. svátosti v době té; potom nařizuje, aby každý povinnou dávku na seminář odvedl svému vikáři, a posléze napomíná kněžstvo, aby bedlivě bylo života ctnostného a varovalo se všeho, co by mohlo u věřícího lidu vzbuditi pohoršení. (Str. 389b—391a.)

145. *Latinské blahopřání nejmenovanému praelátu k svátkům vánočním a k novému roku*. (Str. 391b.)

146. „*Extractus foederis offensivi et defensivi caesareo-poloni contra Turcam eiusque adhaerentes.*“ (Str. 392a—392b.) Nedatovaný výtah o 11 člancích ze spolku na odboj a výboj mezi císařem a Polskem.

147. „*Lessus funebris caligulae.*“ Německá komická píseň o 23 slohách, nepřilíš vtipná, s nápěvem pro tenor a s průvodem hudebních nástrojů („violino 1^o, violino 2^o, viola 3^a, organum“.) (Str. 393a—395b.)

148. *Německo-latinská makaronská směšná píseň o pijáku, jenž propil svůj plášť a za to od matky jest bit.* S nápěvem. (Str. 395a—396b.) První dvě slohy zní:

Es hatt ein Mutter einen filium,
er trank so gern cervisium,
er ging wohl in das hospitium,
darin trank er cervisium.

Und wie er kam ins hospitium,
sprach: Wirth, bringt mir cervisium,
der Wirth bracht ihm ein cantarum,
daraus trank er cervisium.

149. „*Apollo Keppernicensis ad suum Schosbartum.*“ (Strana 397a—398.) Veselé blahopřání latinské nově zvolenému opatu strahovskému Bernardu Schusterovi ze dne 22. května 1656. Košetický na konci poznamenává: „Haec videtur fuisse D. *Henricus Meckenburger*, tunc temporis rector seminarii archiepiscopalis et postea cancellarius consistorii archiepiscopalis.“

150. *Blahopřání latinské opatu strahovskému Bernardu Schusterovi* k jeho narozeninám, podané mu Fr. Vincentiem dne 20. srpna r. 1656. (Str. 399a.)

151. *Blahopřání latinské témuž opatovi* k narozeninám, podané mu r. 1657 od kapitularů strahovských. Košetický připomíná, že napsáno bylo zlatem na rubu obrázku sv. Norberta, malovaného na pergameně. (Str. 399b.)

152. *Žertovné latinské blahopřání.* jež složil P. Hugo Taiser, professor rhetoriky v semináři Norbertinském k narozeninám P. Alexia Perelcia, rodem Poláka, jenž byl rektorem téhož semináře a inspektorem statku Popovického, tehdaž právě od opata Kryspína Fucka koupeného. Začátek zní: „Admodum Reverendo, semper colendo, nulli timendo, omnibus honorando, singulis plurimum laudando, a musis decantando, a tubicinibus inflando, a testudinariis cytharizando, a tympanistis exorcizando, a fidibus coleraturizando, a decachordo decanizando, a cymbalis et tibiis tibializando, ab harphis calceando, a lyris et fistulis schalmeisque polonicis caligando, a campanis Popovicensis archidioecesis pileando seu infulando, a sistris chirothecando, ab instrumentis et organis circumquaque solenniter vestiendo . . . Alexio.“ (400a—401a.)

153. *Malus Mulier oder von einem wilden Murrel-Thier. Frisches Gesang.* Žertovná báseň německá, obsahující stesky na zlou ženu. S nápěvem. (401b—403b.)

154. *Sortis eremitoriae varietas.* Latinská satirická báseň, líčící jakéhos Adolfa, jenž pocházejí z rodičů urozených, stal se poustevníkem, ale nemoha odolati pokušením, stal se vojákem a oddal se radovánkám světským. (Str. 404a—404b.)

155. Latinsko-německý recept k přípravě natěračských barev. (Str. 405a.)

156. *Sionaeorum sive Strahoviensium abbatum Norbertini instituti series.* (Str. 405b—424b; 433a—434b.) Opis latinského spisku, líčícího v úvodě stručně dějiny kláštera strahovského a uvádějícího pořad 45 opatů s připojenými životopisy až po Křišpína Fucka inclusive, za jehož vlády spisek tento byl složen. K tomu připojen opis pokračování, sepsaného za opata Vincence Makaria Franka; pokračování to doplňuje životopis Křišpína Fucka a připojuje životopisy nástupcův jeho: Norberta Mikuláše Amoena z Ameluxenu 1653—1656, Bernarda Sutora (Schustra) 1656—1658 a posléze uvádí Vincence Makaria Franka, jemuž přeje dlouhé a šťastné panování.

(Pokračování.)

Šlechtičtí rodové v Chlumci nad Cidlinou ve stol. XVI.

Píše Dr. Josef Kašpar.

Nedávno dostala se mi zvláštní laskavostí do rukou kniha městská smluv přátelských, jinak gruntovní, města Chlumce nad Cidlinou. Kniha ta pečlivě uchovaná, snad jediná z knih městských v celistvosti a neporušeně zachráněná, obsahuje zápisy gruntovní a rozličné smlouvy přátelské, psané po r. 1530 až do konce XVI. století. Pročítaje její listy, přišel jsem na mnohé zápisy o rodech šlechtických, kteří při městě Chlumci n. Cidl. v oné době sídlili. Co zdálo se mi důležitější o rodech těch, sebral jsem v jedno a podávám ve svém článku jako příspěvek k dějinám a genealogii české šlechty vůbec. Sem tam ponechal jsem i ukázkou, která případným světlem objasňuje některé tehdejší poměry společenské. Sídlili pak při městě Chlumci n. Cidl. v dobách století XVI. šlechtičtí rodové tito:

1. *Beškovec z Proseče.* L. 1539 v pondělí před sv. Urbanem (19. května) urozený pan *Aleš Beškovec z Proseče* koupil dům od slovatného pana Bartoše se zahradou a s jednou čtvrtí role, s loukou pod Turovskem a se stodolou za 45 kop gr. a dal jest jemu tu sumu pojednou a při tom dáni a zápisu učinil jest pan Bartoš uroz. panu Alšovi Beškovcovi z Proseče odevzdání sám od sebe i od dědicův a budoucích svých, tak jiným jako sobě tu pozůstávajíc nic.¹⁾

Dům ten pan Aleš prodal r. 1542 Janovi, synu Ježka Lihavého, vedle zápisu: Ve čtvrtek na den sv. Víta (15. června) za purkmistra Vaňaty řezníka a staršího města Jiříka Mikšova prodal pan Aleš dům se zahradou a s lukou Janovi, Lihavého synu, za 35 kop gr.²⁾ Pan Aleš r. 1549 byl nebožtíkem, jak patrno z poznámky: L. 1549 v pondělí před sv. Vavřincem (4. srpna) dal Jan Lihavý splátkou 3 kopy na právo a ty vzala *Eva*, dcera po panu Alšovi.³⁾

2. *Bořanovský z Bytýšky.* Pan *Zikmund Bořanovský z Bytýšky* byl roku 1591 císařským hejtmánem na Chlumci, téhož roku byl svědkem přátelského narovnání o kšaft mezi Dorotou Libánskou a panem Sypkem, přísežným mlynářem z měst pražských.⁴⁾ Roku 1597 v úterý po památce sv. kříže (15. září) postoupil témuž panu

¹⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cidl. str. 283.

²⁾ L. c. str. 322, — ³⁾ L. c. str. 223. — ⁴⁾ L. c. str. 112.

Zikmundovi Jan Bříška, jinak Čakan, patery hony svých rolí, ležících na popravišti mezi rolí Martina Koláře s jedné a Vaňka Mikšova se strany druhé, za dluh 50 kop gr. miš., kterýchžto rolí aby do čtyř let on i budoucí jeho jako svých vlastních, jakž se jim dobře libiti bude, užívali.“ Roli tu r. 1603 Blažej Vartemberský od pana hejtmana vyplatil.⁵⁾

Roku 1599 byl pan Zikmund svědkem při nářku poctivosti, jež zdvihla urozená paní *Jitka*, manželka uroz. pana *Zikmunda Čedlice*, proti Jakubovi, synu nebožtíka Jana rychtáře ze vsi Štita, poddanému J. M. Císařské. Nárek ten pro jeho zajímavost neváháme uvést slovně: Jakož jsem já Jakub, syn neb. Jana rychtáře ze vsi Štita, poddaný JMC., leta tohoto 1599 v úterý po mláďátkách (5. ledna) ve světnici, na Předhradí slove, v ratejně mluvil nenáležitá a nedůvodná slova o urozené paní Kateřině, paní manželce uroz. p. Zikmunda Čedlice, že by paní ráčila vědomost míti o mém lotrovství, které jsem s chůvou její páchal, a že by ji šaty k tomu nějakým oknem vydávati měla, cožkoli tak jsem mluvil, to jsem v hrdlo své klamal. A nevím nic zlého o paní a nemám co mluvit a pravím před Bohem a přede všemi lidmi, že ji mám za ctnou a šlechetnou a poctivou paní, a prosím pro Boha, co jsem tak z nerozumu svého promlouval, že mi to ráčí laskavé jak J. M. pan Zikmund Čedlic, tak i paní manželka jeho odpustiti. Stalo se v přítomnosti uroz. pana Bořanovského z Bytýšky, JMC. hejtmana na Chlumci, pana *Jindřicha Kluckého z Libodřic* a na Sloupně a Sobči, pana *Jiríka Čulíka z Rutvasu*, JMC. forstmistra, p. *Pavla Douchy z Oupy*, JMC. fíšmistra panství chlumeckého, pana Martina Hrajny, JMC. písaře důchodního, a Václava Vokrouhlického, písaře listovního, Jana Oumyslovského, písaře obročního, JMC. služebníkův na zámku Chlumci, primasa pana Šimona Doubravy, Jakuba mydláře, konšelův, a Jana Sokola novokolínského, písaře radního v městě Chlumci, a jiného lidu obecného selského v soudní světnici přistojícího v sobotu v den památky sv. panny Doroty (6. února) l. 1599.⁶⁾

Roku 1600 v úterý po památce všech svatých (7. listopadu) pan Zikmund Bořanovský kupuje od Vavrince Šichy 3 dílce role, kteréž Vavř. Šicha jemu byl prodal z veliké potřeby, v jedněch honech v počtu 60 záhonů mezi rolemi Petra Brodského a Doroty Kusé ležící, jenž slove na kněžských, za sumu 27½ kop gr. čes., z kteréžto se platí úroku k obci při sv. Jiří 7 gr. a při sv. Havle též 7 gr. a *mandelného knězi* při sv. Jakubě 8 gr. Kteroužto sumu nahoře psanou hotovou zúplna on Vavř. Šicha na zámku od pana Zikmunda Bořanovského přijav, od též role jemu p. Zikmundovi Bořanovskému odevzdání učinil sám od sebe i od svých budoucích a žádnému tu nic nepozůstavil.⁷⁾

Touž roli pan Zikmund Bořanovský prodal r. 1604 v pátek po sv. Matouši, apoštolu božím (24. září), Jiríku Kachovi za 33 kop gr. čes.⁸⁾

Čulíkové z Hradiška. Pan *Jan Čulík z Hradiška* byl krále JMti fíšmistr na Chlumci. L. 1551 pan Jan Čulík měnil statek svůj

⁵⁾ L. c. str. 134. — ⁶⁾ L. c. str. 141. — ⁷⁾ L. c. str. 146. — ⁸⁾ L. c. str. 147.

s Duškem Cibulným dle zápisu: L. 1551 v úterý před sv. Filipem a Jakubem (28. dubna) stal se frajmark celý a dokonalý za purkmistra Jiřika Hádka staršího . . . a to takový: Frajmarčil týž pan Jan Čulík statkem svým, kterýž měl na předměstí, na statek Duška Cibulného dobrovolně a přidal on pan Jan Čulík témuž Duškovi Cibulnému 40 kop gr. čes. a on Dušek Cibulný odevzdání hned tu při témž zápise panu Janovi Čulíkovi sám od sebe i od svých dědiců a potomků na časy budoucí jest učinil, tu sobě a jinému žádnému nepozůstaviv než nic a to tak, jakž toho v držení byl.⁹⁾

R. 1557 byl pan Jan mezi ubrmany, kteří rovnali spor mezi měšťany chlumeckými Václavem Vaňatou a Tomkem Hlaváčkem. Měšťané svářili se zle; bylo také oč! Slyšme jen vypravovati městského písaře: Leta 1557 v úterý v den sv. Tomáše apoštola páně (21. prosince) stala se jest smlouva dokonalá a celá námi *Martinem Sudkovským z Hendrštorfu*, ty časy krále JMti hejtmanem na Chlumci, *Janem Klusákem z Kostelce a na Radovesicích*, *Janem Trmalem mlad. z Toušic*, *Janem Čulíkem*, krále JMti fišmistrem na Chlumci, Havlem postríhačem, ty časy hospodářem města Chlumce, Jiřikem Mikšovým, spolu radním, mezi Václavem Vaňatou, měšťaninem města Chlumce, strany jedné a Tomkem Hlaváčkem, měšťaninem téhož města, strany druhé, poddanými JMti královské a to taková: J: kož jest Václav Vaňatův obvinil Tomka Hlaváčka před právem v Chlumci a to z toho, že jest on Tomek nařkl Dorotu, manželku téhož Vaňaty, k . . . y jí dávajice, a že by pro své k . . . ství nebyla hodna při městě trpěna býti. Proti tomu on Tomek jest oznámil, že jest mu zase Dorota, manželka téhož Vaňaty, lotry a zrádce dávala. A on Tomek Hlaváček jest zase obvinil Václava Vaňatu při témž právě, že jest mu dlužen podle účtu handl, který jsou spolu měli, od několika let ve volích, sviních, okolo 175 kop grošů českých, na což jsou pak i nějaké cedule a registra před námi ukazovaná byla. A takto jest námi osobami výš psanými mezi týmiž poddanými krále JMti přátelsky smluveno a srovnáno s jejich obou dobrou vůlí a na nás mocného přestání: Předkem co se těch dluhův koliv dotýče, nemohouce my tomu vyrozuměti podle těch jejich ceduli, Václav Vaňata aby Tomkovi dal 75 kop gr. českých, a to rozdílně, na sv. Havel příští l. 1558 dáti má 25 kop gr. a odtud v roce na sv. Havel l. 1559 25 gr. č. a opět v roce na sv. Havel l. 1560 ostatních 25 kop gr. č. Za to Václav Vaňata v dvou nedělích pořád zběhlých jest povinen Tomkovi hodnými rukojměmi uručiti, aby se tomu všemu dosti stalo. — A co se pak toho nářku jedné i druhé strany dotýče, to všecko mezi nimi mocně a ubrmansky zdviháme a v nic obracujeme a takový náрек Dorotě, manželce Vaňatově, i jemu Tomkovi k žádné škodě a k ujmě poctivosti jich býti nemá na časy budoucí. A jestliže by která strana jedni druhým to zdvihali, aneb někdo jiný na to nastoupic to připomínati chtěl, taková věc, kdož by to koliv učinil, na pana hejtmana vznešená býti má a pan hejtman jednohokaždého pro takovou věc trestati dostatečně má. Stalo se leta a dne nahořepsaného.¹⁰⁾

⁹⁾ L. c. str. 468. — ¹⁰⁾ L. c. str. 24.

R. 1564 je pan Jan Čulík z Hradiška svědkem smlouvy mezi Zuzanou Tábořskou a Mandou Valašskou, poddanou pana *Zacháře z Pašíněvsi a na Vinařích*.¹¹⁾

R. 1565 měl pan Jan Čulík v zástavě louku od Martina perníkáře; téhož roku prodává totiž Martin perníkář dům svůj s roli a s loukou, kteráž k tomu domu jest též i s druhou loukou, kteráž v zástavě panu Janu Čulikovi a na výplatě jest.¹²⁾

Manželka pana Jana slula *Anna* a povila mu syna *Václava*. Na ně, jakož i na vnuka svého *Jana Hakna* pan Jan pamatuje r. 1571 svou závětí: Já Jan Čulík z Hradiška, Jeho milosti císaře ty časy fišmistr na Chlumci, známo činím tímto zápisem, kterého jsem se dožádal na moudrých a opatrných purkmistru a konšelích tohoto města Chlumce, že jsou mi jej v tyto knihy vložití dopustili, kterýžto kdež aneb kdykoliv čten aneb od čtoucího slyšen bude, že jsem dal tímto zápisem dobrovolně a zdravým i dobrým svým rozmyslem a mocí tohoto zápisu svou plnou dobrou vůli, po mé však teprva smrti, a nejprve dávám Anně, manželce své milé, dům v městě Chlumci, ležící vedle domu Jakuba Šichy, JMti císařské písaře důchodního na Chlumci, a vedle domu uroz. pana *Martina Sudkovského z Hendrštorfu* se vším a všelijakým příslušenstvím k němu, totiž se všemi svršky jakožto šaty ložními, vinutými plátny jakýmižkoliv a na čemkoliv, s nádobami cínovými, měděnými, též i mosaznými; krávy všecky i jalový dobytek s jednou čtvrtí role, kteráž k tomu domu jest za Lihavými, a s druhou čtvrtí role na Novoměstsku a s loukou jednou v Lovčicích a druhou pod rybníkem Rtanovským s půl stodolou, kterouž mám s Martinem Mazurou, s vinicí, kterouž mám na staré vinici, s dluhy se všemi, což toho času na krčmářích aneb kdekoli jinde jich jest krom dluhu pana Martina Sudkovského, též také i se vším obilím, což ho v stodolách i kdežkoliv jest, toho všeho do smrti své aby mocně bez překážky všelijaké syna mého a dědicův jeho i jiných všechných lidí jako svého vlastního, platit z toho úrok ten, který se z toho obyčejně platí každého roku, užívala, gruntu neopouštějic; a po smrti její, aby též dům s rolemi, s lukami, stodolou, s vinicí připadl na syna mého Václava a děti jeho. A Václav, syn můj, aneb děti jeho jakby toho v držení zase přišli, tehdy aby hned povinni byli Janovi Haknovi, vnuku mému, dáti 100 kop gr. čes. bez prodávání, prodávouc ten dům aneb ujmouc jej sami. Než jestižby pán Bůh ráčil prve Jana Hakna s tohoto světa, nežby k letům přišel, aneb dřív než by manželka má umřela, tehdy těch 100 kop gr. čes. žádnému aby nedávali. — Pakli by manželka má umřela dřív nežli Jan Haken, vnuk můj, a též Jan, vnuk můj, ještě k letům nepřišel, tehdy Václav, syn můj, aneb dědicové jeho těch 100 kop gr. čes. témuž Janovi, vnuku mému, aby na právě zdejší složili, a kdyžby k letům přišel, tehdy právo zdejší takové peníze aby jemu vydalo; pakli by dříve umřel, nežli by k letům přišel Jan, vnuk můj, tehdy nápad těch peněz, aby zas přišel na Václava, syna mého, a dědice jeho. Tomu na svědomí tento zápis jest vložen v tyto knihy s mým dobrým rozmyslem tak, jakž se svrchu píše aneb

¹¹⁾ L. c. str. 33. — ¹²⁾ L. c. str. 190.

psáno stojí s podpisem mé vlastní ruky při přítomnosti na dožádání mé uroz. pánův pana *Vilíma Zlého Kněze z Velikého Lipna*, ty časy JMti císaře hejtmana na Chlumci. pana *Martina Sudkovského z Hendrštorfu*, pana *Adama Slibovského ze Křivana na Slibovicích*, pana *Petra Šusta z Chotče a v Lodíně*, konšelův Martina Mazury, koželuha, t. č. primátora purkmistra. Jana Moudrého rezníka, Jana Černohorského, Jana Hlaváčka, Viktorina Bradavičky, Jana Štětíny rezníka, kteréžto i poručníky jako své milé pány a přátely nad manželkou svou činím a jim se v tom důvěřuji, že jí v ničem ubližovati nedají, ale kdyby se oč k nim utekla, ochrany žádala, její že laskaví budou ochrancové. A tak aby tento zápis tu všecku moc měl, tak jako bych list kšaftovní podle zřízení zemského učinil, a jenž jest psán leta od narození Syna božího 1571 v sobotu po sv. Lukáši, evangelistu páně (20. října).—Vnuk pana Jana Čulíka *Jan Haken*, o něž pan Jan ve svém kšaftovním zápise měl takovou péči, o svůj odkaz nepřišel; složitě mu oněch 100 kop uroz. pan *Hynek Sudkovský z Hendrštorfu*, poručník sirotek po panu Václavu Čulíkovi zůstalých, roku 1584 na právě městském, když dům páně Janův k ruce jmenovaných sirotek ujal. — Václav, syn pana Jana Čulíka, otce svého dlouho nepřežil, byl roku 1581 též již mrtev.¹³⁾

(Pokračování.)

Po bitvě na Bílé hoře.

Dle archivu treboňského a soběslavského sestavil **Josef Lintner**.

Bitvou na Bílé hoře zlomen byl odboj stavů českých. Proti král Bedřich Falcký a s ním cizinci, kteří u nás v Čechách po léta rozdmýchovali zášti proti katolíkům a rodu Habsburskému, prchli z nešťastné země, zanechavše ošizenou šlechtu a zrazený národ zlému osudu, který sami připravili svými pletichami. „Vlastenec“ Thurn utišoval později svědomí své říkáje, že nikdo není povinen milovati bližního svého více, než sebe samého, a že ten jedná nesmyslně, kdo sám zahyne, aby jiných ušetřil.¹⁾

Z vojska českého zůstal jenom Mansfeld, který by se byl teď tuze rád ze všeho chytře vypletl, a kromě něho malé posádky v několika místech. V jižních Čechách města Tábor a Hradec Jindřichův s hrady Švamberkými (Třeboní, Zvíkovem a Orlikem) setrvaly v odporu proti Ferdinandovi II.

Zvíkov s Orlikem již na počátku války osazeny. byly lidem válečným, jež Petr ze Švamberka většinou po panství sebral a nad nímž ustanovil velitelem lesmistra svého Maxmiliána Klýna z Khýnu a panského lokaje Hanse Junkha učinil leutinantem. V době vážného nebezpečí, kdy vojsko císařské postupovalo ku Praze, Khýn požádal o pomoc Mansfelda, sedícího v pevné Plzni; obdržel však od něho pouze 30 mušketýrů s vachmistrem.

V Třeboní bránil se Angličan Jan Seyton z Korgnonoku, nejvyšší leytnant nad třemi praporci, jimž veleli kapitán Jan Jakub Dumbara, hejtman Švenda a Jan Mikuláš Straka z Nedabylic, hejtman nad lidem stavovským. Dumbara přišel do Třeboně na

¹³⁾ L. c. str. 69.

¹⁾ Thurn Bedřichovi 5. srpna 1622. Mnich. stát. archiv.

zimou r. 1620. V obecních účtech třeboňských (od 7. června do 20. pros. 1620) naposled poznamenáno jest: „Nejvyššímu leytnontu a kapitánovi Dumbarovi v počtu neseného vína za 5 kop 38 gr. 5½ d., skopec 1, 2 kuřata a 2 husy.“

Panství třeboňského po nenadálé smrti Petra ze Švamberka ujal se protikrál Bedřich a ustanovil (ve Vratislavi 3. pros. 1620) za správce jeho: městskou radu třeboňskou, Jiříka Vrše ze Sádelsna, zámeckého hofmistra, Karla Hrdličku Velvarského, zámeckého hejtmána, a Soběslavana Víta Voštirálka, „puchhaltera“; praví: „Slovutní a opatrní věrní naši milí! Ponížené k nám ohlášení Vaše milostivě přijímáti a zámek s městem a celým panstvím Třeboňským v příčině hospodářství z mocnosti naší královské, poněvadž na ten čas žádné jiné vrchnosti, která by se Vás a panství ujímala, nemáte, k správě Vám poroučeti ráčíme, a tím vším způsobem, jakož jest Vám to předešle od někdy urozeného Petra ze Švamberka, rady, komorníka našeho a nejv. sudí král. Českého, pána Vašeho, svěřeno bylo, jsouc k Vám té milostivé naděje, že k nám neméně jako před tím k dotčenému pánu svému ve všem věrnost zachováte, též panství, tak jak to s nejlepším naším býti uznáte, spravovati budete, a lidem poddaným v městě i vesnicích, k témuž panství náležejícím, vůli naší královskou, aby nás ve všem poslušni byli, nařízeními našimi se řídili a spravovali, v známost uvedete; nicméně skrze psaní o všech věcech potřebných co nejčastěji nám psáti nepomíjejte. Při čemž nejvyššímu hejtmánovi Sydonovi s dostatkem o tom, aby Vám v správu Vaši ničím nesahal, poroučíme, a hejtmána Straku s lidem jeho k stálosti napomínáme, nepochybujíce, že Vy s nimi také v dobrém srozumění zůstávati a dotčeného hejtmána zatím z důchodů něco penězi fedrovati budete, nebo i my nadepsanému hejtmánu jistou summu peněz k uspokojení soldatův jeho neprodleně odvésti naříditi ráčíme, jsouce na tom, jak celé království České, tak i svrchupřipomenutý zámek a pevnost Třeboňskou s pomocí J. M. krále Uherského, i jiných potentátů, přátel a příbuzných našich, též stavův všech našich královských podle nejvyšší možnosti naší před další moci nepřátetskou retovati, chrániti a zastávati.“

Tento dopis Bedřichův dodán byl do Třeboně dne 24. pros. 1620 a 29. prosince předčítán byl v plné radě městské, aby se vědělo, „kdo za pána zůstává.“²⁾

Zajímavé jest, že Bedřich Falcký zakazoval Seytonovi svévoli a hejtmánovi Strakovi doporučoval stálost, vlastně věrnost; znalť zajisté dobře smýšlení obou a nemýlil se. Soldateska českofalcká krutě vymáhala potřeby své od sousedů třeboňských.

L. 1621 dne 7. února vyzval Seyton radu třeboňskou, aby neprodleně mu odvedla 7000 zl. na vojsko. Sousedé prosili o slevu, vymlouvajíce se, že chudá obec není s to, aby tolik zaplatila, ale Seyton nic nedbal a jen hrozil bez milosrdenství: „Jestliže v půldruhé hodině 4000 zl. neopatříte, vojáci (jsouce pozdviženi) do domů se položí, všecko zdrancují a tu noc ohněm zničí. Zajisté

²⁾ Viz Antl: Staré písemnosti města Třeboně.

sehnali Třebonští žádané peníze a odvedli je panu nejvyššímu, jehož zvláštní „ochraně“ byli svěřeni.

Kromě peněz museli odváděti pro vojsko mouku, maso, svíčky, dříví na varty a j., vezmi kde vezmi. Koncem r. 1620 platili za svíčky, které brány byly „na rundy“ (bašty) ku hlídkám vojenským 12 kop 19 gr. Z účtů obecních (od 13. června do 19. pros. 1621) shledáváme, že jen za maso a za máslo pro posádku treboňskou vydáno bylo 483 kop 34 gr. 3 d. A co si vojáci vzali sami a co zničili! V srpnu t. r. spustili vojáci od praporece krajského rybník Třebichov a snad i Břilický. Ba sáhli též na písaře městského a dali jej do vězení, dokud by nezaplatil „racionu“ 4 kopy 17 gr. 1 d., ty peníze zaň sama naše obec dala. (Při sv. Václavě 1621).³⁾

Největší důležitost v jižních Čechách měl tvrdý Tábor, hájený posádkou Frankovou.

Na Táboře skryli se četní šlechtici z okolí, aby ušli útrapám, jež vojenská cháska připravovala venkovanům. Nalézáme tu pana Hynka Tučapa z Tučap a na Budislavi, Bedřicha Sádlo z Vražného na Skopitcích a Chabrovicích, Jindřicha st. Hozlauer a Brandlina a Jana Hozlauerá. Týž odvezl obilí a svršky své ze Skalice, kde měl dvorec a mlýn, na Tábor a statek zůstavil opuštěný. Petr Smrčka z Mnichu ušel do Tábora před vojskem císařským, aby nebyl zbit, též Jiří st. Smrčka se syny svými. Petr Pavel Hozlauer odebral se tam po bitvě bělohorské pro své zdraví, ale nemohl již odejiti, neboť bylo to pod zrádou hrdla zapověděno; později jej na Táboře uvěznili, majíce jej v podezření, že se kloní na stranu císařskou.

Soudí se, že se právě šlechtici nejvíce přičinili, aby byl Tábor silně opevněn a vytrvale bráněn; také mnozí z nich i život svůj tu zanechali. Nejvyšší nad posádkou tábořskou Heřman Frank, byv po bitvě bělohorské napomenut Mansfeldem, stál v pilném pozoru a vyzval též jindřichohradeckého hejtmana Hybnera a treboňského velitele Seytona, aby dochovali pevnosti svých k dobru Bedřicha Falckého. (Skála.)

A co Soběslav?

Sotva stihla zpráva o porážce na Bílé hoře, odvrhli Soběslavští předešlou nerozhodnost a neohlížejíce se již na dědičnou vrchnost svou, jednali po své vůli. Řekli si: „My na ten čas, když v neřestech a obtížnostech válečných předešla vrchnost naše skrze smrt časnou z tohoto světa vykročila, jsme osaměli a nejinak než jako ovce bez pastýře jsme zůstali,“ „Avšak mezi tím (prý) z obzvláštního vnuknutí a usouzení Božího všichni jednomyslně, aby pod milostivou J. M. C. ochranu se dostatí mohli, upřímným srdcem přemýšleli.“⁴⁾

Spíše však, než toto, je pravda, že vzpomněli si na vyzvání p. Zděnkem Libšteinským z Kolovrat v lednu měsíci t. r. jim

³⁾ Též v červnu r. 1621 odváděli Třebonští panu nejvyššímu do ležení nějaké peníze, při čemž utratili za pocty 2 kopy 21 gr. 3 d.

⁴⁾ Soběslavští Marradasovi dne 5. července 1621.

učiněné, aby se vzdali. Tu teprv (dne 15. list. 1620) poslali mu do Budějovic (nevědouce, že tam již je Marradas) žádostivou odpověď. Připomínají mu lásku, kterou kdy otec jeho k Soběslavským měl, a prosí: „Poněvadž na ten čas kromě Pána Boha žádné vrchnosti nemáme, že nás jménem a na místě J. M. C. pod svou milostivou ochranu přijíti ráčíte, a nežádajíc nic jinšího, toliko jako jiní, předně při náboženství našem evangelickém, životech našich s manželkami a s dítkami, též statečcích chudých, privilegií a svobodách abychom bez překážky zachováni byli, svou milostivou přímluvu učiniti, ano i podle toho, pokud by se co na nás nevinné vztahovati chtělo, nás vymluvené učiniti se stížiti neráčíte.“

Den třetí potom (17. list. v úterý) přitáhl Marradas s částí svého vojska k Soběslavi. Jakmile Soběslavští zvěděli, že se blíží, tu beze všeho vyzvání netoliko radní a starší, ale i celá obec v nemalém počtu naproti ven z města vyšli, muži i ženy, mladí i staří; předně komisaře Marradasovy, p. Maxmiliána Pechlara z Meminku a p. Jana Chrysostoma Dráčovského, kteří čekali již před branou, do města pustili, a potom dona Marradasa vděčně a šetrně přivítali, a jemu s velkou ponížeností přáli, žádajíc, aby byli k ruce J. M. C. pod milostivou ochranu přijati a při náboženství svém evangelickém, statečcích a privilegiích zachováni. Marradas přijal milostivě jejich ohlášení a zakázal se, že nejen za to, čeho žádali, ale i za jinší další milosti u J. M. C. se přímluví. A když vše smluveno bylo, vešel i s lidem svým do města.⁵⁾

Zdá se, že druhého dne (18. list.) dal se na pochod ze Soběslavi do Bechyně, ale vrátil se již nazejtří opět do Soběslavi. V Bechyni dne 18. list. vydal totiž Marradas pod pečeti svou „ordinanci pro všecky garnisony“, jak ji nařídil Buquoy. Dle této „ordinance“ měl dostávat ryt mistr 10 porcí, kapitan pěší 7, leytnant na koni 7, fendrych pěší i jizdci 5, leytnant pěší 4 (kde však leytnant veli fendrychovi, mají bráti opačně), vachtmistr a feldvebl 3, korporál 2, svobodník, trubač (bubeník) 1½, sprostý voják pěší i jizdci 1 porci. Na porci má se dávati 1½ libry chleba a 4 krejčary. Tyto porce mají býti řádně rozdělovány a nesmí se více, než poručeno, vybírat.⁶⁾

V pátek (20. list.) rozkázal Marradas, aby se plná obec Soběslavská sešla v místo radní a přísahala věrnost J. M. C., kterýžto slib přijal Jan Chrysostom Dráčovský.

Na věčnou paměť a pro budoucí potřebu vložili a zapsali Soběslavští do nové knihy městské v kůži bílé vázané a červeně obarvené, na dvě mosazné klauzury zapínací a v rozích okované i list svůj ke Kolovratovi z 15. list. i tuto přísahu do slova: „Přisaháme Pánu Bohu všemohoucímu, Panně Marii i všem svatým a J. M. C., jakožto králi Českému a pánu nás všech nejmilostivějšímu, jakož jsme od J. M. vysoce urozeného pána, pana Don Baltazara de Marradas, J. M. C. pana generála, na místě

⁵⁾ Podle listů Soběslavských Marradasovi z 18. září 1821. a jeho vysvědčení z 21. září t. r.

⁶⁾ Arch. Sob.

k ruce J. M. C. k snažné, snižené i pokorné prosbě naší pod milostivou ochranu i také v člověčenství a poddanost přijati, že v tom ve všem jak my radní, starší obecní i všecka obec naše nynější i budoucí chceme a předpovídáme upřímně a stále věrní a poslušni býti, a to, což by předně ke cti a chvále Pánu Bohu a J. M. C., jakožto pána a vrchnosti naší nejmilostivější nejlibeznější býti mohlo, poslušně a poddaně činili. Tak nám toho dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, Panna Maria, všichni svatí. Amen.“

Stalo se za purkmistrovství Adama Dvorského. Marradas ukázal potom Soběslavským dobrou vůli svou tím, že (20. listop.) vydal ochranný list „salvu guardii“ pro poddané jejich ve vsi Zaluží.

Od té doby bylo v Soběslavi jaksi středisko vojska císařského, které Buquoy vyslal k Táboru, aby Franka s posádkou jeho „z toho hnizda“ (Tábora) vypudilo a vykourilo. (Skála). Soběslavští nuceni byli opatřovati pro vojsko stravu i peníze, poslíčkovati, nemocné a raněné ošetřovati a jiné služby a úsluhy konati, zač vydali tisíce a tisíce kop. Marradas obkličil Tábor nejprve z daleka, ale potom vždy úzeji a úzeji jej svíral podle toho, jak mu přicházely posily. Dne 19. list. vypravil Buquoy z Prahy nový lid válečný a něco bořících kusů za Marradasem k Táboru s tím poručením, kdyby se město vzdáti nechtělo, aby bylo mocí dobyto. (Skála.) Ale Frank, velitel tábořský, se nelekl, nýbrž bráně se udatně, odehnal císařské v pěti „šturmech“ a zdělal jim znamenitou škodu. Jiné zprávy praví, že Táborští odrazili dva útoky a vzali Marradasovi 2 děla.

(Pokračování.)

Dějiny vikariátu litoměřického v 18. století.

Na památku 250letého jubilea zřízení diecese litoměřické podává J. V. Bouchal.

Diecese litoměřická byla rozdělena brzo po svém zřízení na 7 vikariátů: litoměřický, úštěcký, hanšpašský, česko-lipský, bilinský, mělnický a libochovický. Vikariáty tyto měly dvoji jméno: *trvalé*, dle větších měst ve vikariátě (na př. *circulus litomericensis*) a *ménivé*, dle dočasného sídla vikářova (na př. *vicariatus graboriensis*; jest to též litoměřický vikariát, když vikář sídlil v Kravařích, něm. Graber); teprv za biskupa Kindermanna roku 1793 bylo nařízeno, by každý vikariát měl jen jedno stálé jméno bez ohledu na dočasné sídlo vikářovo, což až podnes trvá.

Vikariát litoměřický byl v 18. století ohraničen na jihu a západě Labem,¹⁾ na severu a východě ohraničen byl vikariáty ústeckým, česko-lipským a mělnickým. Na počátku století osmnáctého přináležely k němu tyto farnosti: Litoměřice, Proboštov, Třebušín, Levín, Zahorany, Ústěk, Hoštka, Býčkovice a Vellá.

Žitenice, uprostřed vikariátu ležící, nepočítaly se k vikariátu a snad ani ne k diecési;²⁾ stályť pod patronátem proboštů vyše-

¹⁾ Jen obce Mlikojedy a Prosmyky do Litoměřic přiřazené ležely na levém břehu labském.

²⁾ V litoměřické konsistorní matrice potvrzených farářů (*Matricula curatorum confirmatorum ab anno 1656*) Žitenice se neuvádějí ani v textu ani v seznamě diecesních far.

hradských a byly účastny exempce vyšehradské kapitoly tak, že proboštové vyšehradští faráře žitenické nejen jmenovali, nýbrž i potvrzovali; bývali jimi v 18. století kněží tak zvaní „bartolomité“³⁾ (clerici saeculares in communi viventes). Poslední confirmovaný farář žitenický byl Jiří Antonín Runa, bartolomita a bývalý kaplan hodkovický; týž přišel 19. srpna 1761 do Žitenic, načež 13. září 1761 slavil svou instalaci; když však 20. listopadu 1762 exempce byla zrušena a 9. ledna 1763 v pražské kanceláři publikována, byl farář Runa 16. ledna 1763 suspendován, fara žitenická prohlášena za uprázdněnou a František Strahl, kaplan litoměřický, poslán do Žitenic za administrátora; Runa podrobil se 3. srpna 1763 farnímu konkursu, načež 9. srpna 1763 podruhé slavil svou instalaci. Od té doby přináležely Žitenice k vikariátu litoměřickému.⁴⁾

Shora uvedený obvod litoměřického vikariátu nezůstával stejný; vedle far již jmenovaných náležely k němu r. 1725 ještě Pavlovice, Zubrnice, Verneřice, Drmy (teprv r. 1723 od Kravař oddělené) a Kravaře, které před tím příslušely k vikariátu česko-lipskému; po r. 1738 se však Pavlovice mezi vikariátními farami již neuvádějí. R. 1754 přibýly Blíževedly (odděleny jako samostatná administratura od Kravař), r. 1756 přibýly Křešice (odděleny od Zahoran), po r. 1762 Žitenice a r. 1773 expositura liběšická; za to vyňaty přípisem konsistorním ze dne 5. února r. 1771 Litoměřice z pravomoci tehdejšího vikáře Josefa Eschlera a podřízeny bezprostředně generálnímu vikáři; také Hoštka a Vetlá přiděleny na čas k vikariátu mělnickému.

Velikou změnu vyvolal rok 1786; byly zřízeny ve vikariátě nové fary v Rychnově (oddělením od Verneřic), v Hřibojedech (oddělením od Proboštova), v Tuchořinách (odděleny od Zubrnice), ve Stražišti (oddělením od Úštěku), v Konojedech a v Kundraticích. Zřízení farnosti kundratické se však neuskutečnilo a Kundratice zůstaly přifařeny do Litoměřic až podnes; dále přefařeny tehdež obce Skalka z Úštěku do Blíževedel, Sedlec z Býčkovic do Zahoran, Vilhošť z Drm do Holan, osm domů v Zahoranech (42 duše, poddani biskupa litoměřického) z Křešic do Zahoran, 7 domů v Třebouticích z Dol. Počápel (v arcidiecési) do Křešic, Babiny z Třebušína do Proboštova, Liškov z Třebušína do Zubrnice, Blahov a Plán z Třebušína do Hřibojed (Plán měl původně připadnouti do Zubrnice).

Přípisem ze dne 11. pros. 1788 oznámila konsistoř nové rozdělení vikariátů; dalo se tak, by nemusel jeden vikář přes okresek vikáře druhého a vikariáty nebyly ve dvou různých krajích. Od vikariátu litoměřického oddělen nově zřízený vikariát úštěcký. Lito-

³⁾ Viz o nich u Frinda „Geschichte der Bischöfe und Erzbischöfe von Prag“ str. 235.

⁴⁾ Zprávu tu nám dle pamětní knihy žitenické podal tamní farář dp. Jos. Bucek. Z vypravování toho patrno, že Frindovo tvrzení (l. c. str. 246), jakoby exempce kapitoly vyšehradské ode dob husitských byla bývala skoro zapomenuta, neodpovídá skutečnosti; ostatně kapitula i probošti uváděli vždy ve svém titule svou exempci; ba i biskup litoměřický Vratislav, jsa současně též proboštem vyšehradským, podpisoval se: regiae exemptae Ecclesiae ss. princ. apost. Petri et Pauli praepositus.

měřickému vikáři zůstaly nebo byly od 1. ledna r. 1789 podřízeny tyto fary: Hoštka, Roheč, Hřibojedy, Kunderatice, Křešice, Liběchov, Býčkovice, Proboštov, Žitenice, Třebušín, Vetlá, Zahorany a Chcebus; dosavadní litoměřický vikář Antonín Hesse stal se vikářem střídnictví úštěckého, kdežto vikářem litoměřickým jmenován robečský farář Mildner.

Než již 11. list. 1793 oznámila konsistoř novou reformu vikariátů, při níž přihlíženo k tomu, by fary jednoho dominia, pokud možno, byly v témž vikariátě; litoměřický vikariát dostal jméno generalního vikariátu, jemuž přiděleny Litoměřice, Bohušovice, expositura Církovice, Hřibojedy, Křešice, Lovosice, Býčkovice, Práskovice, Proboštov, Zubrnice, Žimov, Žitenice, Tuchořiny, Terežín, Třebušín, Zahorany; litoměřickým vikářem stal se opět Antonín Hesse, který pro svou osobu nepodléhal vikáři úštěckému, v jehož traktu se jeho fara (Kravaře) nalézala; Litoměřice podřízeny bezprostředně generalnímu vikáři, což potrvало až podnes.⁵⁾ Od té doby zůstal obvod vikariátu litoměřického nezměněn až na to, že farnost Žimov přidělena počátkem r. 1856 k vikariátu teplickému a ve vikariátě zřízena r. 1864 nová fara v Libochovanech.

Úřad biskupských vikářů (vicarii foranei) zastávali v 18. století: Bohumír Křištof Hofer z Lobensteinu, děkan litoměřický a konsistorní assessor, jakož i čestný kanovník; v matrikách litoměřických podpisoval se též „decanus foraneus“; po smrti Tobiáše Hübnera (20. list. 1715), general. vikáře, stal se Hofer kapitulním děkanem litoměřickým a generalním vikářem, kteréhož úřadu se však ze zdravotních ohledů na podzim r. 1728 vzdal († 21. února 1732). Po Hoferovi byl vikářem Jan Ignác Bayer, děkan litoměřický a konsistorní assessor († 3. září 1719),⁶⁾ pak František Burchard, děkan v Úštěku, a od r. 1730 Antonín Dominik Berthold, děkan v Býčkovicích a čestný kanovník litoměřický, jenž zemřel 11. června 1740 a byl v přítomnosti 29 kněží kapitulním děkanem a gener. vikářem Reintschem pochován. Po smrti Bertholdově byl vikářem Augustin Václav Melzer, děkan v Býčkovicích; též první začal den kanonické visitace zapisovati do farních matrik, jak se to dosud děje. Jej vystřídal v úřadě biskupského vikáře v únoru r. 1747 Karel František Tima, děkan litoměřický a čestný kanovník. Po jeho smrti byl vikářem od října 1760 Josef František Ringelhahn, děkan v Kravařích, o němž biskup Waldstein vikariátnímu duchovenstvu píše, že jej jmenoval vikářem „z ohledu na jeho vlastnosti a zručnost v úřadování († u věku 57 let 5. srpna 1762). Jeho nástupce Jan Weber, děkan v Kravařích, byl od r. 1762 pouze administrátorem vikariátu; teprve v listopadu 1767 jmenován vikářem Josef Eschler, děkan kravařský, jenž zemřel v stáří 64 let dne 11. dubna 1783 a byl litoměřickým kanovníkem Frant. Pillerem pochován; svůj

⁵⁾ Nyní tvoří pouze Litoměřice generalní vikariát.

⁶⁾ Úmrtí Bayerovo poznamenáno v děkanské matrice česky, jako všechna předcházející a bezprostředně následující úmrtí. Nástupcem Bayerovým jmenován již 27. září 1719 Václav Antonín Grüner, rodák litoměřický a dosavadní farář ve Vysokém nad Jizerou; za Grünera psány matriky litoměřické latinsky a nikdy již česky. O jeho vlasteneckém smýšlení viz jeho projev při slavném vjezdě biskupa Vratislava do Litoměřic 2. května 1722 v „Čas. katol. duchovenstva“ 1904 str. 507.

majetek v obnosu 6054 zl. odkázal na zřízení normální školy ve svém rodišti České Kamenici.⁷⁾ S farou kravařskou obdržel úřad biskupského vikáře litoměřického Antonín Hesse, dosavadní farář v Zubrnících (1783 až do konce r. 1788), jež při nové úpravě vikariátů vystřídal Josef Mildner, farář v Robči (až do roku 1793), načež za druhé úpravy vikariátů roku 1793 stal se Antonín Hesse, děkan kravařský, podruhé vikářem litoměřickým, jímž zůstal až do své smrti 25. března 1802.

Biskupským vikářům dáni od r. 1735 za pomocníky vikariátní tajemníci; byli jimi od r. 1735 Karel Baumhayer, farář ve Verneřicích, od r. 1760 Jan Weber, děkan v Drmech, od března 1781 Antonín Hesse, farář v Zubrnících, od r. 1789 Josef Stolla, farář v Liběchově, a od r. 1797 Tobiáš Fleck, farář v Zubrnících, s Janem Jeltschem, farářem lovosickým.

Vikářům dávány častěji pokyny a nařízení, jak mají úřad svůj zastávat: tak r. 1717 jim uloženo, by se při visitaci vždy přesvědčili o stavu farních a kostelních pozemků, luk a lesů, budov, matrik a pamětních knih; měli se též přesvědčiti, zda se odbývají katechese a zda se na osadě nezdržují bludaři; rok na to (v prosinci 1718) nařizuje se vikářům opětně visitace chrámů a škol; zvláště se měli přesvědčiti, zda se katechese konají i po venkově (u představených), na samotách, v myslivnách a mlýnech, aby se bludaři poučili a odstranili; nedbalce měli vikáři udati konsistoři (nařizeno r. 1727);⁸⁾ pamětní knihy se r. 1728 opětně doporučují pozornosti vikářů. Od tohoto roku počínaje podávány vikářům a konsistoři čtvrtletní zprávy o katechesích. Biskup Waldstein nařídil r. 1761, by mu podávána byla čtvrtletní „relatio catechetica“, v níž by bylo poznamenáno, kdo, kde, kdy, o čem, za jakého účastenství a s jakým výsledkem katechisoval. Na znamení, že visitaci konali a matriky prohlédli, vikáři se od roku 1740 v matrikách podpisovali, činíce někdy poznámky o vedení a doplňování matrik, jich či-toly a j. Ještě roku 1793 při poslední úpravě vikariátů nařizeno vikářům, by hleděli k tomu, zdali mládež je v náboženství vyučována, zdali se v sobotu ve školách vykládají evangelia a církevní obřady a zda jsou faráři instalováni.

(Pokračování.)

Zrušení kláštera panen benediktinek v Pustiměři.

Kapitola z moravské monasteriologie. Podává Frant. Václav Peřinka.

Pustiměř jest nyní nepatrná dědina asi hodinu cesty severně od Viškova, ležící na úrodné Hané. R. 1900 napočítalo se v ní jen 892 obyvatel. Kdysi však bývala slavnější než nyní, neboť v listině, kterou r. 1052 kníže Břetislav udíli staroboleslavské kapitule statky na Moravě, čte se Pustiměř v jedné řadě s městy Olomúcem, Brnem, Přerovem, Znojmem, Hodonínem¹⁾, a již r. 1034 měla vlastní kostel s farou.²⁾ Z toho ovšem nevysvitá, že by se byla Pustiměř rovnala těmto městům co do velikosti a do vážnosti, ač

⁷⁾ Zprávu tu nám dodal pan farář Ant. Herglotz v Kravařích.

⁸⁾ „Neg igentes ad officium deterantur“ se v té době často opakuje.

¹⁾ Boczek, C. d. M. I., 127. — ²⁾ Ibid. I., 116.

zase musíme povážiti, že r. 1052 dalo se mluvíti jen o zeměpanských hradech a jejich podhradích, nikoli ještě o městech v nynějším smyslu. Olomúc a Brno i ostatní v listině Břetislavově vyjmenované osady se rozmohly, vzrostly, ale Pustiměť zakrněla, pozbyla vážnosti.

R. 1052 byla ještě zeměpanským statkem. Ale pod berlou staroboleslavskou nebyla dlouho, neboť kapitula brala ze svých moravských nadání pouhé desátky, o osady se nestarajíc. R. 1232 jmenuje se Pustiměť jenom vsí, okolo roku 1340 byla městečkem, leč časem ztratila tato oprávnění a výsady, neboť nyní je zase pouhou vsí. Ve století XIII., ač povinna desátkem do Staré Boleslavě, neznámo jakým důvodem, vymanila se z državy zeměpanské i církevní a stala se statkem šlechtickým. R. 1299 čte se majitelem Dětrich z Pustiměře.³⁾

Na začátku století XIV. přešla do rukou biskupův olomúckých a bývala oblíbeným letním sídlem biskupa Jana VI. Volka, nemanželského syna krále Václava II. Tento biskup založil r. 1340 na den sv. Jeronyma (30./9.) při farním kostele pustiměřském panenský klášter řádu sv. Benedikta, jediný panenský této řehole na Moravě, ustanoviv, aby až potud farní kostel stal se klášterním, a učiniv sestru svou Elišku první abatysí.⁴⁾ Zdá se, že neleželo biskupovi Janu Volkovi při zakládání tohoto kláštera nic tak na srdci, než aby zjednal vlastní své sestře (jmenuje se consanguinea et germana Joannis episcopi, a. a. 1341), nemanželské dceři Václava II., Elišce slušné a stavu jejímu vhodné zaopatření. Jiný důvod ovšem udává Karel IV. Právě totiž v listině z r. 1341, že klášter pustiměřský byl založen na spásu duše královny české a Karlovy matky Elišky, na spásu biskupa Jana a odpuštění jeho hříchů, jakož i na věčnou a slavnou památku.⁵⁾ Ale Karel nebyl vlastním zakladatelem, než biskup Jan. Karel markrabi pouze v pozdějších letech z tohoto zbožného úmyslu přidal statků klášteru již založenému.

Klášter měl míti jméno dětství Kristova a Panny Marie;⁶⁾ při kostele, jehož patronát před zřízením kláštera náležel biskupům olomúckým, měl býti nadále světský kněz, kterého nový patron, totiž panenský klášter benediktinský, navrhoval a jemu kongruu poukazoval, ale který nemohl bez svolení biskupova úřadu svého nastoupiti. Abatyšim uloženo za povinnost, aby při návrzích farářův obezřele si počínaly, totiž aby biskupům navrhovaly jen hodné a schopné muže.

Markrabi moravský Karel nazývá se v listinách a klášterních pamětech spoluzakladatelem kláštera, ač sám tímto jménem označuje otce svého, krále Jana, který klášter a všechny statky jeho

³⁾ Ibid. V., 116 n. 112. — ⁴⁾ Chytil, Cod. d. Mor. VII., 209 n. 290. —

⁵⁾ Chytil, C. d. Mor. VII., 247 n. 346.

⁶⁾ Taková jména klášterů mužských i panenských byla na Moravě ve veliké oblibě. Klášter cisterciáků ve Vyzovicích slul Rosa Mariæ, cisterciánek v Tišnově Porta cœli, cisterciánek v Oslavanech Vallis Mariæ, a tedy pustiměřsky ad infantiam Salvatoris et Sanctæ Mariæ. klášter králové na Starém Brně Aula regiæ. Jenom oblibou v takových jménech vysvětlíme si dosud zachovaná pomístná jména osad, kde druhdy bývaly kláštery: Zlatá koruna, německý název Zbraslavi Königsaal, Postoloprty = Porta apostolorum, Mariazell ve Štýrsku.

i poddané a obyvatele poddanských vsí osvobodil neznámého roku všech platů, dávek, právních povinností a soudů soukromých.⁷⁾ Karel ještě jako král český a císař římský chtěl mítí název zakladatele kláštera pustiměřského a také skutečně od něho největší část klášterních pozemských statků pocházela, tak že přijmí spoluzakladatele klášterního není pouhým čestným přídomek. Již r. 1341 dne 24. srpna daroval Karel IV. jako markrabí moravský klášteru úmrtím Brunona z Dražůvek odumřelá markrabina léna, totiž tvrz Dražůvky, vsi Nenkovice (u Zdánic), Šenhof, Přestavky, Zvikov a Luhačovice, poslední čtyři všecky zaniklé, a půl vsi Lovčic s farním patronátem.⁸⁾ Markrabí nařizuje v listině darovací, aby nikdo klášteru v tomto daru neublížoval, nechce-li upadnouti do nemilosti markraběcí a propadnouti těžkým trestům. Úřadové zeměpanští mají klášter a jeho abatyši v daru tomto chrániti. Hned rok na to, dne 13. ledna r. 1342, obmyslil klášter přeromanitými právy, jimiž měl býti podporován hospodářský rozkvět nového monastýru. Markrabí povolil, aby klášter vykonával kriminální právo ve všech před rokem darovaných osadách a statech, aby na nich svobodné hospody bez všeliké a číkoli překážky bu- doval a vydržoval, aby abatyše směla a mohla od svých poddaných královské berně sama vybírat, ale královské komoře jen polovici vybraných peněz odváděti a ostatní pro sebe podržeti na prospěch kláštera. Také neměl nadále nikdo na zboží klášterním nocovati se škodou kláštera; kdyby to někdo na klášterní škodu učinil anebo jinak jakkoli zájmy klášterní poškozoval, má biskup olomúcký mítí právo jej trestati a poškozenému klášteru dostiučinění zjednat. Každý konečně, kdo by jakkoli s dobrým úspěchem klášteru k pomoci přispěl, má svoboden býti zodpovědnosti z prostředků, kterých k obraně klášterní užil.⁹⁾ O něco později vydal markrabí novou privilej na prospěch kláštera, který měl na jejím základě býti prost všech zeměpanských daní, dávek a břemen, vyjímaje již s vrchu vytknutou polovici daně gruntovní, vybírané od poddaných. Za to mělo zeměpanským úředníkům trpěti býti právo svobodné honby na panenských pozemcích a statech, jakož také právo rybolovu a čížby. Každý statek, kterého klášter získá teprve v pozdější době, má mítí též práva jako statky, které daroval markrabí Karel r. 1341.

Kromě toho daroval markrabí dne 3. února r. 1342 patronát kostela v Břeclavi, k čemuž příslušely v XIV. století zaniklá ves Určice, blízký mlýn a nyní rovněž již zaniklá osada Přechov. Daroval klášteru také farní patronát v Kdousově. Při nejbližší vakanci těchto far měly farské důchody připadnouti klášteru, který měl nadále farářům vypláceti pouze kongruu.¹⁰⁾ Tyto fary potvrdil klášteru dne 1. června 1347 olomúcký biskup Jan spolu s farou v Budči¹¹⁾ a r. 1351 Karel sám jakožto král český a císař římský. R. 1342 dne 6. února potvrdil veškery dary a výsady klášterní král Jan.¹²⁾

⁷⁾ Chytil, C. d. Mor. VII., 604 n. 838. — ⁸⁾ Ibid. VII., 247 n. 346. —

⁹⁾ Chytil, Cod. d. Mor. VII., 274—277, č. 380. — ¹⁰⁾ Ibid. 284 č. 391. — ¹¹⁾ Ibid. 523 č. 708. — ¹²⁾ Ibidem 284 č. 392.

Také biskup Jan záhy rozmnožil statky klášterní. R. 1344 dovolil, aby abatýše na biskupském statku u Pustiměře dva rybníky pod vinohrady a dva mlýny i s jezy založiti směla na potoce, který teče s vrchu Mansperk zvaného mezi Pustiměří a Prusy, a na jiném potůčku, který do toho se vlevá,¹³⁾ a r. 1345 osvobodil osadníky spustlé vsi Šenhofu ležící pod Dražňvkami veškerých dávek a robot na pět let, po jichž uplynutí měly klášteru připadnouti veškeré platy a menší roboty. Před tím pustá ves Šenhof byla již zatím přičiněním Jaklína z Kurovic znova zbudována a lidem osazena. Proto učiněn Jaklín jejím ryehtářem, dostal svobodný lán a povoleno mu, aby v Šenhofě zřídil a udržoval krčmu tak dlouho, dokud se mu krčemní právo neodebere.¹⁴⁾

Bývalo zvykem, že některé větší a lepší kláštery bývaly zvláštními listy papežskými brány do zvláštní ochrany papežské stolice. Bylo to pouhým vyznamenáním a ničím více, neboť klášteru z takové zvláštní ochrany apoštolské stolice neplynula nijaká skutečná zvláštní ochrana a papežové římsí všude tam, kde kláštery jejich ochrany skutečně potřebovaly, chovali se rovnako ke klášterům do zvláštní přízně a ochrany přijatým jako k těm, které tohoto papežského breve neměly. Dne 5. dubna r. 1345 vzal bývalý vychovatel Karla IV. papež Klement VI. také klášter pustiměřský a veškerý jeho statky do apoštolské ochrany.¹⁵⁾

Také okolní šlechta prála klášteru. R. 1346 dne 3. března darovali mu bratři Beneš a Ondřej z Budče a na Šemvaldě a jejich strýc z otcovy strany patronát kostela v Budči tak, aby ani oni ani jejich potomci pod trestem exkomunikace daru toho odvolati nesměli.¹⁶⁾

První abatýší byla, jak již uvedeno, Eliška, sestra biskupa olomúckého Jana. V letech 1347—1349 jmenuje se druhá abatýše Anežka, neznámo, z jakého rodu, a v letech 1350—1354 byla abatýší kněžna Anna, dcera krále Jana a sestra císaře Karla IV. a moravského markrabě Jana Jindřicha. Zajisté, že i druhá abatýše Anežka byla z rodiny vynikající. Opatování těchto z vládnoucích rodin pocházejících abatýší bylo v ohledu hmotném i mravném klášteru k nemalému prospěchu, neboť příbuzní těchto vládkyň pustiměřských, císař Karel, markrabě Jan Jindřich a biskup Jan Volek, klášteru nemálo práli a darovali mu nejen širé statky pozemské, nýbrž byli mu také velikou ochranou světskou a dárci různých práv, výsad a milostí.

Biskup Jan, založiv r. 1340 klášter, nedal mu nijakých statků pozemských. Teprve r. 1348 datují se první dary biskupovy. Tento totiž za vlastní groš koupil r. 1348 tvrz Švábenice s částí městečka, neznámé nyní městečko Schreinern, vsi Německé Prusy, Šenfeld a Ondratice i vinohrady v Němečkách u Pavlovic a statky tyto daroval klášteru tak, jak je koupil, totiž se všemi platy a dávkami i užitky se soudem, polnostmi obdělanými i neobdělanými, s lesy, háji, lukami, pastvami, honitbami, s vodami, rybníky i rybami i s právem rybářským, s mlýny, horami i rovinami i údolími a

¹³⁾ Chytil, Cod. d. Mor. VII., 398 n. 549. — ¹⁴⁾ Ibid. VII., 426 n. 583. —

¹⁵⁾ Ibid. VII., 433 n. 592, XI., 41 n. 51. — ¹⁶⁾ Ibid. VII., 473 n. 646.

s veškerym příslušenstvím. Kdo by klášteru v tom ubližoval, něco mu z toho odnímal nebo násilí mu činil, ať již tajně nebo veřejně, potresci ho Bůh jako Datana i Abyrona. Darovací listina má datum dne 8. září r. 1348.¹⁷⁾ Ba dokonce pozemek, na kterém byl klášter zbudován, daroval klášteru do vlastnictví teprve dne 28. prosince r. 1348 se svolením kapituly olomúcké.¹⁸⁾ tak že se nám zdá, jakoby klášter byl zbudován vlastně nikoli na statku biskupském, nýbrž na kapitulním. R. 1349 koupil v Ondratcích (u Viškova) od usedlíků Feyera a Jindřicha od každého po dvoře s celým příslušenstvím, totiž s lukami a pastvami, s užitky, a dal hned klášteru.¹⁹⁾ Současně koupil biskup od Zbyňka ze Švábenic dvě popluží ve Švábenicích s platy, pastvami a všemi užitky, krčmu v Kovalovicích (v okr. Kojetinském) a 6 hr. platu na osadách Švábenicích a zaniklých Všebořicích a daroval klášteru.²⁰⁾ Zároveň koupil ze svého pro klášter majetek Bohušův ze Stařice, totiž 12½ hr. platu na Švábenicích²¹⁾ a osvobodil na den sv. Jeronyma (30. září) téhož roku klášterní poddané vši jemu dle stávajících řádů příslušné právomoci, zejména také právní příslušnosti ke hradu biskupskému Mejlicům. Hrad tento stával nedaleko Viškova, nyní již není po něm ani památky. Nechápeme, proč potřeboval biskup k této dispensaci konsensu olomúckých kanovníků děkana Mikuláše, probošta Bartoloměje, arcijáhna Vitka a celé kapituly, jehož se v listině své dovolává. Pustiměř jmenuje se v listině městem (oppidum). Mají se nadále veškery spory mezi poddanými klášterními, jakož i poddanými biskupovými a klášterními rozhodovati před abatyší nebo úředníky klášterními od ní ustanovenými. Kdyby však abatyše nebo její úředníci tohoto práva svého nedbali, nebo kdyby byli nedostateční pře svých poddaných rozhodovati, čehož si však biskup nijak nepřeje, mohou po dobrém uvážení abatyšiny pře takové jíti k biskupovi nebo k jeho úředníkům. Také má a může klášter a jeho poddaní bez překážky pásti dobytek spolu s poddanými biskupovými z Pustiměře, z Drysic a ze Želče.²²⁾ Ještě před tím (dne 14. ledna r. 1349) zaměnil s klášterem dva své lány v Mejlicích za klášterní dva lány v Ondratcích, kteroužto směnou bylo docíleno zaokrouhlení hranic jak klášterního tak biskupova statku. Tyto dva lány v Mejlicích měl před tím právem lesním mejlický hradní Prešek.²³⁾

Přečetná jsou privilegia císaře Karla IV., datující se z roku 1348. Karel pro svou asi sestru, abatyši pustiměřskou, byl klášteru nakloněn jako nikdo jiný a jako žádnému druhému klášteru. Dne 28. srpna r. 1348 potvrzuje veškery svobody, výsady a nadání klášterní. Biskup Jan, strýc Karlov nevládní, nazývá klášter obyčejně *monasterium ad infantiam Salvatoris*, ale Karel klade obsirnější a původnější jméno *monasterium nativitatis Jesu Christi et beatae virginis Mariae*.²⁴⁾ Dne 30. srpna téhož roku potvrzuje veškery klášterní statky, totiž faru v Pustiměři s kostelem, tvrz Švábenice se vsí, dědiny Prusy (Německé), Ondratice, Schreynern (?)

¹⁷⁾ Chytil, Cod. d. Mor. VII., 612 n. 843. — ¹⁸⁾ Ibid. VII., 637 n. 889. —

¹⁹⁾ Zem. desky olom. I., 59. — ²⁰⁾ Z. d. ol. I., 56. — ²¹⁾ Z. d. ol. I., 57. —

²²⁾ Chytil, Cod. d. Mor. VII., 671 n. 962. — ²³⁾ Ibid. VII., 642 n. 903. — ²⁴⁾ Ibid. VII., 604 n. 838.

a Šenfeld se vším příslušenstvím. Také potvrzuje klášterní statky v Dražovicích se všemi Nynkovicemi i Šenhofem, s Přestavlkou, Zvikovem a Luhačovicemi a polovicí vesnice Lovčovic a podřizuje mu fary v Kdousově a v Breclavi s právy patronátními a svobodným držením a užíváním desátkův a platů farních na prospěch abatyše a jeptišek, které budou povinny farářům kongruu dávat i a vypláceti. Potvrzuje také klášteru farní patronát v Budči darovaný bratřími Benešem a Ondřejem z Grūnwaldu a Benešem z Budče. Bere klášter do zvláštní ochrany králův českých i markrabat moravských a osvobozuje jej, abatyši, jeptišky i poddané všech kontribucí a dávek, poplatkův a služebnosti, kromě berně královské, kterými vázány byly klášter i panny králům českým a markrabatům moravským. V tomto osvobození má biskup olomúcký chrániti klášter proti všem křivdám a bezprávím a sám také nesmí, ať již z důvodu právní ochrany klášterní nebo z jakého jiného podnětu klášteru ublížiti nebo v jeho právech jej zkrátiti. Kdyby však přece dopustil se některý biskup olomúcký bezprávi na klášteře, mají miti abatyše a jeptišky právo ke králům českým nebo markrabatům moravským se odvolati a nijak nedopustiti, aby se jim s číkoli strany ubližovalo. Zároveň nakazuje král zemským a královským úředníkům a šlechtě, aby klášteru nijak neškodili a při jeho právech a svobodách jej zachovati hleděli. Kdo by však proti výsadám klášterním jednal, přijde do královské nemilosti.²⁵⁾ Téhož dne a roku osvobodil poddané klášterní vši světské právomoci soudní, tak že od té doby nemají úředníci zeměpanští souditi abatyšiných poddaných, nýbrž jen abatyše sama, byť se dopustili i nejtěžších zločinů, vraždy, krádeže, zprznění, zhářství a loupeže. Jen tenkrát, kdyby se dokázalo, že abatyše je nezkušená, líná nebo zlomyslná, má při jí vyhrazenou rozhodnouti český král nebo olomúcký biskup anebo soudce některým z nich ustanovený. Nemají býti poddani klášterní tedy voláni k soudům cudním ani potahováni před jiné soudce světské nebo duchovní, aniž mohou býti někým jiným kromě abatyše trestáni, aniž v kterém místě nebo městě vězením opalřeni, dokud abatyše nevynesla rozsudek. Karel dává zároveň abatyši právo krčmy na svých statcích zřizovati. Kdyby se stalo a jeptišky měly kdy v nutné potřebě zemské nebo královské berně odváděti, mají abatyše samy na svých statcích ji vybírati a pouze polovicí královské komore odváděti, kdežto polovicí druhou ve svůj a svého kláštera prospěch obrátiti mohou bez jakékoli překážky královských berních výběřčích. Také nemá žádný šlechtic, ať rytíř nebo zeman, vojin nebo man na statcích klášterních na obtíž abatyši a pannám nocovati, ať by se již zdržoval na statcích těch ze své vůle nebo z královského příkazu. Při všech těchto svobodách mají klášter zachovati také Karlovi nástupcové na trůně českém.²⁶⁾ Tím byla abatyším dána tato práva, kterých užíval panenský klášter u sv. Jiří na hradě pražském. Jest v této listině zopakováno mnoho z Karlových výsad z r. 1342. Karel císař a král vydal tuto listinu asi jen z toho důvodu, aby potvrdil to, čím obmyslil klášter Karel markrabí. Kromě

²⁵⁾ Chytil, Cod. d. Mor. VII., 605—607 n. 839. — ²⁶⁾ Ibid. VII., 608—610 n. 840

toho chtěl asi vyložití vše jasněji a zřetelněji, aby nebylo v ničem pochybností.

Zvláštním listem datovaným dne 10. září roku 1348 oznámil Karel také fidelibus dilectis universis et singulis camerariis, zudariis, justificariis, villicis, purchrauiis, poprawczonibus, beneficiariis et quibuscunque officialibus per marchionatum Moraviae, že klášter pustiměřský byl vši světské právomoci osvobozen²⁷⁾, a dne 1. září r. 1348 obnovil a potvrdil klášteru dar statku v Dražovicích.²⁸⁾

Darované fary v Kdousově a Břeclavi byly osazovány sice a dotovány klášterem, ale pouze se svolením biskupovým, který navržené obročníky schvaloval. Tak čteme, že dne 8. list. r. 1349 biskup olomúcký Jan potvrzuje abatysi navrženého faráře v Kdousově kanovníka kroměřížského Mikuláše.²⁹⁾ Biskup byl tehdy ubytován v Pustiměři, která byla jeho oblíbeným sídlem.

Když markrabim moravským stal se bratr Karlův Jan Jindřich, získal klášter nového mocného příznivce. Již dne 8. července r. 1353 osvobodil markrabě klášter a jeho poddané vši jurisdikce zemských úředníkův, kterou vyhradil jen pro sebe nebo pro delegované k tomu bratry Ješka a Adama z Konice, z nichž Ješek byl tenkrát purkrabim olomúckým. Učinil tak markrabí dle vlastních slov proto, že také sestra jeho Anna vstoupila do kláštera a že do klášterů vstupují vůbec mnohé vznešené dámy, které potom bývají představenými. Janova sestra Anna jmenuje se skutečně r. 1354 abatysi pustiměřskou.³⁰⁾ Nechybíme tvrzením, že z týchž důvodů podporovali parthenon pustiměřský také král Karel a biskup Jan Volek.

Dne 19. srpna (XIV. Cal. Septb.) 1349 potvrdil papež Klement VI. všechny statky a državy klášterní i jeho tři farní patronáty (v Budči, v Břeclavi a Kdousově). Rok potom (1. září 1350) olomúcký kanovník a farář v Mikulovicích u Znojma Niklas, že šlechtického rodu vladyk z Plavče, daroval klášteru patronát kostela v Mikulovicích s příslušným dvorem, polnostmi, lukami, farskou zahradou, s desátkem ze dvora v Horních Dunajovicích a s malým desátkem ve Výrovicích, kterýmžto desátkem měl býti udržován kostel. Kapitula olomúcká i biskup Jan potvrdili tento dar ještě téhož dne a roku společnou listinou, na níž vedle sebe pečeti přivěsili.³¹⁾

Že klášter takto účinně se všech stran podporovaný vzkvétal, jest na biledni. R. 1353 koupil za část svých úspor od bratří Jana a Ctibora ze Lhoty sedm lánů v blízké Lhotě s celým příslušenstvím, vyplativ za ně 24 hř. gr. pražských.³²⁾

Dne 10. října r. 1354 opat Přebor a celý konvent kláštera břevnovského vzal abatysi a její celý konvent do bratrství na všechny modlitby, mše, bdění, posty a almužny. V tomto duchovním společenství byly již materskému klášteru v Břevnově podřízené benediktinské kláštery Police v Čechách a Rajhrad na Moravě.³³⁾ (Pokrač.)

²⁷⁾ Chytil, Cod. d. Mor. VII., 613 n. 844. — ²⁸⁾ Ibid. VII., 611 n. 841. — ²⁹⁾ Ibid. VII., 674 n. 970. — ³⁰⁾ Bretholz, Cod. d. Mor. XV., 53 n. 67. — ³¹⁾ Brandl, C. d. M. VIII., 23 n. 44; Bretholz, Cod. d. Mor. XV., 48 n. 63. — ³²⁾ Z. d. olom. I., 269. — ³³⁾ Bretholz, C. d. M. XV., 53 n. 67; „Zeitschrift d. Vereines f. d. Geschichte Mährens & Schlesiens“ IV. pg. 133.

Z dějin katolické reformace ve století XVIII.:

Působení missionářů.

Podává Dr. A. Podlaha.

(Pokračování.)

S pochvalou již zmíněný *Jan Václav Reymann* působil také roku 1752 v kraji *Mladoboleslavském* s neutuchající horlivostí. Mimo jiné zrevidoval a opravil hojně knih, jež mu většinou dobrovolně byly vydány. Z nich od počátku roku až do konce června zabavil a konsistoři zaslal 44 knih, mezi nimiž byly: 7 výtisků haeretického Nového zákona v 4^o, dva výtisky NZ v 8^o, Motěšického Postilla česká z r. 1682, summarie s katechesí haeretickou, kancionál obsahující píseň o přijímání pod obojí; německá modlitebni knížka od Jana Brendlera v Jeně vydaná r. 1672. v níž doporučovalo se přijímání pod obojí a zavrhovala se zpověď doušní a úcta svatých; knížka Jiřího Mošetického z r. 1558, učící, že jsou pouze dvě svátosti; dva výtisky žalmů po haereticku zfalšovaných od Jiřího Streyce; řeči na evangelia sboru evangelického; Havla Žalanského knížky »O ditkách božích«, popírající záslužnost dobrých skutků a doporučující přijímání pod obojí; Jiřího Dicasta modlitebni knížka, brojící rovněž proti dobrým skutkům a učící, že pouze skrze viru možno spasení dojiti; tři výtisky Lamentaci sv. Otců, dva snáře, tři výtisky »Duchovních pohádek«; šest výtisků »Jiríkova vidění a lucidáře«, dvě rukopisné knížky pověrečné, dvě knížky oplzlých pohádek (»fabularum turpium et obscoenarum«); »Duchovních zbraní pokojik« z r. 1718, pojednávající o přijímání pod obojí a obsahující konfessi haeretickou; »Čest a nevinnost pohlaví ženského«, zavrhuující záslužnost dobrých skutků a coelibat; německá oplzlá knížka »Fabl-Hons«, v Halle tištěná. V první polovici roku působil v okolí Nebužel, v druhé pak polovici v okolí sohoteckém. Několik dní v říjnu pobyl také na hradě Kostí u hraběte Netolického; ve přítomnosti hraběnčině katechisoval ženské služebnictvo a potom ve vsi veškero služebnictvo mužské. V zámecké kapli sloužil mši svatou, kázal i zpovídal. V Rejšicích a v okolí zabavil několik modlitebních knížek, doporučujících přijímání pod obojí, psaných od haeretika Vrby, tehdež již mrtvého. Na cestě do vsi Loučeně zastihl prodavače knih; prohlédl celou jeho zásobu, ale shledal, že má pouze knihy katolické. V druhém pololetí r. 1752 zabavil celkem 39 knih, mezi nimiž byly: haeretické edice Nového Zákona, Jana Liberdy »Harfa nová na hoře Sion« 1735, Jana Kopidlanského »Budič duchovní« 1725, jakýsi spisek Václava Kleycha, žalmy Jiřího Streyce, Jana Straněnského výklad na knihu Syrachovu (»contra coelibatum et religiones tractans despotice«), Václava Slovacia Postilla (»haeretica, contra religiones, catholicam fidem, bona opera tractans«), Matěje Milinského Modlitby (»liber precatorius agens contra sacerdotium«). Za knihy zabavené dával knihy nezávadné; tak zaznamenává dne 18. července 1752: »... inde ivi ad pagum Radoun; visatatis tribus praediis accepi 2 testamenta haeretica et unum precatorium libellum sponte oblato, pro quibus alios libros catholicos: 2 postillas et cacionale dedi«, a dne 17. září: »accepi

duos libros haereticos oblatos praecatorios, pro quibus bonos catholicos dedi“.

V témž kraji působil r. 1752 missionář Jan Gluth S. J., a to v okolí Skalska, Bezna a Benátek. Dne 3. února vyslýchal na faře skalecké Felixe Michala, domkáře ze vsi Borče, podezřelého z pravověrnosti. Výslechem tím strávil celé odpoledne; při tom obviněného důkladně napomenul i poučil („ad quem nervosa habita exhortatio paraenetica“). Dne 4. února pátral po bludných knihách v Malém Slivně; zabavil tamějšímu krčmáři a rolníku Felixu Novotnému 13 knih. Když měl dne 19. února katechesi ve škole skalecké, přinesly si tam dívky rolníka Jiřího Procházky katechese Martina Luthera ke čtení. Dne 22. února vyslýchal učitele Václava Vattera ze Šopky, poddaného skalského, jenž svému příbuznému dal katechese luteranské. Dne 24. února, ubíraje se do Prahy ke konsistori, obdržel v císařské hospodě ve Staré Boleslavi dobrovolně haeretickou německou knihu foliovou, za níž dal německou postillu P. Koniáše („pro quo substitui Postillam germanicam P. Koniass“). V době velikonoční s velikou pílí připravoval dospělé i dívky ke sv. zpovědi. Dne 30. dubna měl veřejnou katechesi v Sovince a zabavil tam Šimona Lomnického výklad modlitby Páně, za nějž dal knihu jinou. Od května působil hlavně v Nových Benátkách, a to velice horlivě i úspěšně. U missionářského kříže uprostřed náměstí postaveného kázal lidu, modlil se tu s nim, učil je vzbuzovati tři božské ctnosti a zpytovati svědomí. Dne 22. května měl v kostele kázání o lásce k nepřátelům s takovým účinkem, že lidé po řeči té v kostele veřejně navzájem se odprošovali. Následujícího dne kázal o čtvrtém přikázání s úspěchem nemenším, neboť dívky malé i dospělé s pláčem rodiče své odprošovali. Několikrát navštívil žaláře a zločince v nich uvězněné poučoval a zpovídal. Dne 26. zřídil sv. zpověď a společné přijímání mládeže benátecké. Dne 8. července vedl processí z Bezna do Staré Boleslavě, na cestě měl k poutníkům přiměřené promluvy, a když došli do Staré Boleslavě, zpovídal kajcníky od oběda až do 7. hodiny večerní. Dne 28. července vyslýchal v Benátkách dvě osoby, které pověrečně vzývaly sv. Kryštofa a sv. Korunu; poučil je náležitě a pohnul k tomu, aby toho zanechaly. Téhož dne připravil ke sv. zpovědi dvě pověrečné stařeny, tak zvané „žehnačky“. A ještě jeden záslužný skutek vykonal missionář téhož dne: dosáhl toho, že ženě, která dopadena byvši při krádeži k smrti mečem byla odsouzena, trest změněn byl ve veřejnou práci na jeden rok. Dne 17. října vyšel si do Mladé Boleslavě, aby tu při výročním trhu bděl nad písničkáři, by nic závadného nezpívali („Horkâ excurri Neo-Bolesl., ubi in nundinis invigilavi cantiones cantantibus“). V Horkách nad Jizerou navštívil špitál, pohnul přiměřenou promluvou nesvorné špitálníky k vzájemné lásce; po té učil je katechismu a rozdělil mezi ně odměny i almužny. Vůbec byla činnost Gluthova neobyčejně mnohostranná a záslužná. Při tom všem horlivě vyučoval mládež ve školách, neúnavně zpovídal, kázal, katechisoval; zaopatřoval nemocné, mezi mládež rozdělával odměny, aby je povzbudil k pílí atd. To činil den co den, nedoprávaje si oddechu.

V kraji *Prácheňském a Plzeňském* působil r. 1752 dominikán *P. Jeremiáš Sheybal* jakožto missionář arcibiskupský. Vykonav na konci května obvyklé práce missionářské v Křešlovicích, odešel do Protivína. Odtud vycházel do okolních vesnic. Kázal tu zpravidla o polednách, v době odpočinku pracujících lidu, jenž houfně k němu se sbíhal. Někdy i na polích a lukách svolával k sobě pracující a hlásal jim slovo Boží. Horlivě vyučoval mládež katechismu a hleděl odstraniti zvyky pověrečné. S chvályhodnou obezřelostí osoby ve víře podezřelé beze všeho hluku soukromí hleděl na pravou cestu uvést, věda, že tím způsobem účelu svého spíše dosáhne („tali enim modo facilius convertuntur, antequam divulgantur“). Kdekoliv na cestě zahlédl pastýře nebo jiné v panské službě pracující („pastores aliosque sub jugo et servitute dominicali gravatos“), nelenil k nim zajíti a při práci je o věcech víry poučovati. Prvého července odešel do Vodňan a i tu ve městě i v okolí pracoval způsobem podobným. Mimo to podařilo se mu urovnati ve městě rodné spory a napravit pokleslé mravy. Shledal, že u vodňanských židů slouží mnoho křesťanů a křesťanek, kteří dobrou mzdou k tomu byli přilákáni, ale dle vlastního jich doznání i v neděli a ve svátky musí pracovati a ani na mši sv. jíti nemohou. V Račicích vyhledal jakéhos Jiřího Barouška neboli Paroubka, jenž u víře byl podezřelý, neboť byla mu již dříve zabavena bludná kniha, i hovořil s ním o věcech víry. Když obrátil řeč na chléb nebeský, zmínil se Paroubek, že v oné sumarii, která mu byla zabavena, stojí: „Kdo jímé tělo a pije mou krev, spasen bude.“ Ale missionář nemohl jej přiměti k určitějšímu vyjádření, zda pokládá přijímání pod obojí za nevyhnutelně nutné ke spasení. Paroubek opatrně odpověděl: „Slychal jsem, že dříve podávali z kalicha, nyní nevím, má-li tak býti čili nic. Nemůžeme z kalicha přijímati, když se nám nepodává. Jestliže se dříve podával, dalo se tak na památku umučení Páně, a tedy zajisté z příkazu.“ Potom doložil, že od té doby, kdy mu kniha byla odňata, nemá žádného štěstí, a že co z ní do srdce svého byl uložil, žádný mu z něho nevyrve. U zpovědi nebyl Paroubek již od dvou let. I hleděl jej missionář rozhovory přivést k správnému poznání a vybídl jej, by vzýval pomoc Boží, aby dosáhl daru pravé víry. Správně soudil missionář, že i u tohoto člověka více zpomohou vřelá slova než tresty („prospiciens, in hoc arduo salutis negotio plus verba quam verbera prodesse“). Ukázalo se, že Paroubek byl rozezlen odnětím knihy, kterou za katolickou pokládal, a že srdcem jeho zmitaly pochybnosti o spravedlnosti a právu. Tak otázal se missionáře, proč v době postní uděluje se dovolení požívati masa. Neboť chudí prý pro chudobu tak jako tak masa koupiti si nemohou, a bohatí nouze netrpí. A dále řekl: „Židé svátky své lépe světi než my; my jsme nuceni v den sváteční služebné práce pánům konati, ryby z místa na místo dovážeti, tak že ani ten den Bohu věnovati nemůžeme.“ Missionář poučil jej o jeho pochybnostech a námitkách, jež vyplývaly spíše z nevědomosti, nežli ze zlé vůle a dosáhl toho, že Paroubek zkroušeně a příkladně přijal svátost sv. pokání a přistoupil ke stolu Páně. Sám missionář byl mile dojat horlivostí a zápalem, jež prostý tento muž na jevo dával po obrácení svém. Z Vodňan odebral se mis-

sionář počátkem srpna do farnosti Bilské (Blsko). Ve vsi Kranicku zabavil dva výtisky knihy Achilla Berounského „Výklady na evangelia a epištoly“; majetníci knih těch však byli dobří katolici. Procházel celé okolí, poučuje lid hlavně o polednách, kdy v pilné práci o žních mival chvíli oddechu, a rozdčloval mezi posluchače své tištěnou katechesi spolu s modlitbami vzbuzování víry, naděje a lásky („difficulter enim imprimerent memoriae audita, si eadem impressa iisdem non donarentur“). Dověděl se, že v Netonicích u kupce tamějšího jest Pismo sv., jež v jiné vsi před tím dlouho bylo skrýváno. I došel tam a shledal knihu prastarou a těžce čitelnou (repertâ hâc antiquissimâ scripturâ nec primo jactu oculi legibili“). Prohlédnuv ji, shledal, že je dobrá, i ponechal jí majetníku, dav mu písemné dovolení, aby ji čísti směl, ježto to byl muž rozšafný. Jemuž čtení Pisma bylo ke vzdělání a ne k záhubě („data eidem juxta concilium Tridentinum manuscriptâ in charta licentia tanquam viro prudenti, cujus spiritum scrutatus, cognovi ei non esse ad interneccionem sed ad aedificationem“). Horlivě vyhlazoval missionář pověry a brojil proti lichvářům. V polích žence o polednách odpočívající a obědvající neopominul poučovati o věcech víry. Knihy bludné, pokud se dalo, opravoval; zvláště, neměl-li právě po ruce jinou dobrou knihu na výměnu, pracně knihu bludnou opravil a majetníku vrátil (tak zaznamenává dne 11. září: „Lhotam me contuli, ordinariam inquisitionem et visitationem peracturus, dictione catechetica persoluta, uni librum hussiticum sequestravi, in habitaculo mihi ad usum concessio revidi, et correctum laboriose — non habens alium pro illo — restitui“). V Borčicích však našel haeretickou bibli, kterou nebylo možno opravit; tu tedy spálil („ibidem inquisitionem feci quoad haereticam scripturam, quae Vulcano extradita fuit consumenda“). Tamtéž u jednoho sedláka, na nějž byl upozorněn, vykonal nenápadnou prohlídku; našel u něho několik starých knih, vesměs však dobrých. (Pokračování.)

Lenešice.

Historický nástin. Napsal Fr. Štědrý.

1. Majitelé.

Obec Lenešice, největší a nejlidnatější po Lounech, připomíná se v listinách teprv asi r. 1226 jako příslušenství kláštera panen premonstrátek v Doksaněch.¹⁾ Ještě 1273 15. května potvrzuje papež Řehoř X. Doksanům ves Lenešice s kostelem.²⁾ R. 1324 jsou již Lenešice majetkem kláštera benediktinského v Postoloprtech.³⁾ Záhadným proto zůstává nápis na věži kostela lenešického na straně západní ve výši prvního patra, v nárožním opukovém kameni vydlabaný, který⁴⁾ Dr. Matějka čte: ANNO DNI MCLXII FACTA EST H^c TVRRIS SVB D^{no} BERDOLDO DO: ABBATE PORTE AP(OSTO LOR NEC NON PLEBANO HVI ECCLE NOMNE CRSTANO. t. j. Leta Páně 1162 udělána jest tato věž za opata

¹⁾ Erben R. B. I. 326. — ²⁾ Emler II. 333. — ³⁾ Arch. Loun. I. B. 6. 19. — ⁴⁾ Soupis Loun 16.

Bertolda kláštera postoloprtského a za plebána tohoto kostela jménem Křišťana.

Listinami stvrzený opat Bertold přichází v l. 1239—51. Ale že románský sloh této věže ukazuje na dobu dřívější, nežli ve které žil tento nám známý opat Bertold, nezbývá, než abychom jiného opata Bertolda vřadili do 12. století, ve kterém skutečně od opata Fridricha 1157 až do Kassiana 1219 jest mezera 60 let. V té době se mohlo vystřídati několik opatů nežli jeden, i kdybychom dle nekrologu v Štokholmě od Dobrovského nalezeného sem umístili Ondřeje. Držba pak kláštera doksanského asi od roku 1226—1324 mohla by se vyložiti tak, že buď Přemysl Otokar I. nebo některý z jeho předchůdců ji od kláštera postoloprtského koupil neb vyměnil za jiné zboží a dal ji potom Doksanům a od nich ji klášter postoloprtský podruhé koupil. Byloť by velmi záslužné, kdyby někdo všechny listiny doksanské vydal tiskem.

Přikoupením Lenešic stal se klášter postoloprtský bezprostředním sousedem královského města Loun. R. 1324 9 dubna svědčí konšelé, že spoluměšťtínin jejich Bertold se svou manželkou koupil od opata Buška⁵⁾ 120 strychů polí vedle křovin řečených Kujem neb obecně Kujmo dle práva německého za roční plat dvou těžkých hřiven, jednu počítaje po 64 groších. V první výsadě, kterou dal kral Jan Lounům 22. dubna 1325,⁶⁾ obdrželo město pastviště menší a půl pastviště proti vsi Lenešicům a proti polím v Kujmě ležícím. Toto darování, nejsouc rádně vymezeno, zavdávalo celé století až skoro do válek husitských příčinu k různým hádkám, které tuto vyložíme, pokud máme po ruce prameny.

R. 1412 4. března Jan opat, Jakub převor, Mikuláš podpřevor, Petr probošt klášterský, Bohuslav poenitenciář, Šimon a Martin kantoři, Prokop, Habart, Matěj, Petr, Gothard, bratři starší, i všecken konvent kláštera postoloprtského zákona sv. Benedikta pražského biskupství, všickni společně a mocně přišli a mocí tohoto listu přicházejí o trávník, který leží mezi vsí Lenešicemi a mezi dědinou neb místem, jemuž Kujem říkají, i také o ty vše věci a pře, které jsou mezi nimi se strany jedné a rychtářem, purkmistrem a přiseznými konšely i vsí obcí města Lounského se strany druhé, na dva dobré sousedy své, totiž na Ješika řečeného Šátka z Mrniv a na Dalibora z Malikovic, na ubrmany své jisté a mocné pod základem 500 kop gr. stříbrných pražských a pod ztracením té pře tak, aby i oni Lounští se svými ubrmany Bedřichem z Vinařic a Prokopem z Kozojed v ochtáb sv. Martina aneb vždy 14 dní po tom sjedouce se šetření o ten trávník konali a ubrmanství své vyřkli. Kdyby se nemohli smluviti, mají to dáti na vyšší ubrmany podkomořího Konráda z Vechty aneb moravského podkomoří Jana Hájka z Hodětína.

Že ten soud dobrovolně od obou volený měl své potíže, viděti jest z toho, že teprv po dvou letech, 1414 14. října hořfrychtýř Jan Celný z Prahy a Stach z Libomyšle od samého krále Václava IV. k tomu zvolení své ubrmanství vyřkli pod trestem 300 kop grošů a ztracením pře takto: půl trávníku řečeného náleží lidem opa-

⁵⁾ Arch. Loun. I. B. 6. 10. — ⁶⁾ Emler R. B. III. 422.

tovým v Lenešicích, kteří jsou povinni ročně dávat z něho 2 kopy 8 grošů opatovi úroku, které dříve dávali měšťané lounští. Poloha Kujem se všim, což k tomu přísluší, totiž s poli, lukami, stráněmi, údolími, vinicí a pastvinami náleží dědičně městu Lounům s tím však rozdílem, že 2 kopy 8 gr., které dříve odváděli opatovi a konventu, povinni jsou dávat purkmistru a vsi obci Lounské. Taktéž patřiti má půl nivy obci Lounské a druhá nižší polovice lidem opatovým v Březně. Nad to nemá více platnosti ono určení v listě krále Jana, které se týká této polovice trávníku neb pastviště, jak bylo nahoře pověděno. Která ze stran by toho nezdržela, propadne čest a viru a 300 kop, z nichž 200 patří komoře královské a 100 kop straně, jež by uznala a podrobila se tomuto rozsudku.

Klášter postoloprtský byl zničen r. 1420 23. máje od vojska několika tisíc z krajiny žatecké, lounské a slánské, jichžto hejtmané byli Záviše Bradatý a Petr Obrovec, starší jich z kněží mistr Petr Špička. Ti pro obranu zákona Božího přitáhli jsou s svátostí velebnou tělem a krví Pána Krista do Prahy Pražským ku pomoci s vozy, jízdnými a ženami mnohými a od Pražan s radostí a písní zpíváním přijati jsou. Kterizto táhše do Prahy, „klášter brána apoštolská“ (Postoloprty) nazvaný šturmem, však ne bez škody svých dobyli jsou. Tehdáž ti, kteří jsou na kláštere byli, rozumějice, že by nemohli odolati, svobodného žádali jsou propuštění. Toho jim předpověděni Žatečtí, Lounští a Slánští dopustili jsou. Někteří z nich bez vědomí starších svých klášter zapálili. A tak pro prudkost ohně knihy mnohé, ornáty a jiná roucha s klenoty kněžskými, kteréž nemohly ven vyneseny býti, ohněm jsou mrzce spáleny.⁷⁾ Tak žalostný konec vzalo sídlo umění dle husitského kronikáře Vavřince z Březové.

Bratři klášterní shromáždili se sice k volbě po smrti opata Jana, zvolili Mikuláše Doupovce a po něm Alše. Oba však zemřeli, nežli byli potvrzeni. Volili tedy zhyli bratři Jana Polomce, který vládl 1424—9⁸⁾, a po jeho smrti Bohuslava ze Žďaru⁹⁾ Jak dlouho tento byl živ a kde meškal až do své smrti, není povědomo. Za to Lenešice a Skupice s dvory poplužními, mlýny, zahradami zapísány jsou od císaře Zikmunda v 500 kopách Parcítalovi z Vinaric.¹⁰⁾ O tomto víme, že stál po straně Zikmundově, ale jak dlouho byl živ a kdy postoupil Lounům toto zboží klášterní, nevíme. Zápis Sigmundův padá do r. 1436, dle jiných zápisů v knize 12. obsažených soudě. Lounští drželi Lenešice a mnohé jiné zboží tohoto kláštera až do 1453, kde Jiřikovi z Poděbrad, správci království, sstoupili Lenešic, ve kteréž vsi jest 70 člověkův a ti platí ročního úroku 78 kop a žní 1 kopu 48 dní a kůr tolikéž, rybář v té vsi platí 2 kopy a krčmář (z výsadni krčmy) též dvě kopy.¹¹⁾

Od r. 1453—67 náležely Lenešice zápisem synům Jiřikovým, o čemž jen krátká zmínka se činí,¹²⁾ ale dokazuje, že, ana se če-ská šlechta dělila o statky klášterní, ani Jiří z Poděbrad nezapomněl na sebe. Roku 1467 19. dubna dává též král bratřím Kryštofu a Sigmundovi z Vartenberka a z Děčína zápis na vsi kláštera posto-

⁷⁾ P. D. Č. V. 372. — ⁸⁾ Emler conf. VIII. 76. — ⁹⁾ Tamtéž str. 145. —

¹⁰⁾ Čalakovský, Registra 108. — ¹¹⁾ Arch. čes. XIV. 379. — ¹²⁾ Arch. č. I. 302.

loprtského Lenešice, Rvenice a Vrbku ve 1300 kopách zastavené.¹³⁾ Když oba Vartenberkové zemřeli, dává král Vladislav 1481 3. list. zástavu na Lenešice Ofce z Petrovic, dceři Václava Cardy z Petrovic a synům jejím Václavovi, Janovi a Sigmundovi z Vartenberka, všem do života jejich v 1000 kopách gr. a ve 400 zlatých uherských, protože dotčený Sigmund, když byl komorník Vladislavův Bernart Bírka z Násilé obdržel list na výplatu Lenešic, témuž Bernartovi vyplatil 300 zl. uherských, srovnal se s ním. Za tuto službu přidává král Ofce a synům jejím 100 zl. uherských k dřívějšímu obnosu zástavnímu.¹⁴⁾ Zdá se, že všickni tři bratři zemřeli bez dědiců, ale kdy, není známo. Zápis krále Vladislava 1514 v Budině bratrům Janovi a Šebestianovi z Veitmile na zboží všecko kláštera postoloprtského, aby toliko klášterníky samými z něho splacování býti mohli, jest asi doba, kdy synové Sigmunda z Vartenberka pomřeli a dotčení bratři od krále si ho vyprosili.¹⁵⁾

Druhý zápis Ferdinanda I. 1535 10. července Šebestianovi z Vaitmile na Chomútově činí vsi klášterní Výškov, Lenešice. Brzvary, Koutek a Podbořany zbožím nápadním čili dědičným.¹⁶⁾ Od té doby pominula navždy naděje na vzkříšení kláštera a Lenešice octly se v rukou světských pánů. Po Šebestianovi následovali Jan na Chomútově a Jan jinak Lorenc a Beneš, nedilní strýcové jeho, let nemající. R. 1554 7. pros. věnoval Jan manželce své Kateřině z Miliny na Lenešicích a Výškově 30.000 kop gr.¹⁷⁾

Konečně vyšly Lenešice z rukou Vaitmilů. R. 1588 24. května prodávají Kříž Karel Jan Beneš a Šebestián Lorenc, vlastní bratři z Vaitmile a na Postoloprtech s povolením císaře Rudolfa II. Brzvary ves celou kromě jednoho dvoru s podacím kostelním a dvěma krčmami, ves Lenešice, dvory kmetci s platem, podacím kostelním, krčmou výsadní, jakž toho otec bratři Jan Lorenc z Vaitmile a matka jejich Alžběta, rozená z Žerotína, jako poručnice jejich držela, Janovi staršímu Černínovi z Chuděnic na Újezdě pod Vostrým a Štěnovicích za 28.000 kop grošů.¹⁸⁾ Týž pocházel z větve Černínů na Radnicích a byl dvakrát ženat; první manželka byla Lidmila ze Lhoty a druhá Kateřina z Pratendorfu.¹⁹⁾ Po otci Janovi následoval syn Jiří Děpolt 1594.²⁰⁾ Měl za manželku Mandalenu, kteráž 1599 18. října umřela v Lenešicích.²¹⁾ Za panování těchto r. 1589 dne 21. září půl vsi Lenešic vyhořelo.²²⁾ rovněž 1599 5. května před polednem v náké chalupě, kde pekli chleb, vyšel oheň, od kteréhož ohně ta chalupě a jiné tu stodoly vyhořely. Taktéž dne 15. května okolo poledne vyšel oheň a shořelo 12 dvorů. Jak by se zapálilo, sami nevědí. Někteří praví, že by náký pohůnek měl jednomu sedláku, že ho upral, učiniti. Rovněž 18. května o 9. hodině vyšel oheň pod kůlní od Havrana (jméno rolníků Havránek až dosud kvetoucí), od kteréhož osm dvorů velikých, možných sedláků a devátá fara vyhořela.²³⁾

Jiří Děpolt Černín byl před soud pohnal zedníka Abrahama Fišera, který se ho důtklivě dotýkal, že by lovaryšům nebo če-

¹³⁾ Orig. arch. mistodrž. č. 264. — ¹⁴⁾ Dobner Mon. I. 254. — ¹⁵⁾ Dobner IV. 20. — ¹⁶⁾ Arch. musejní výpisy z D. z. — ¹⁷⁾ D. z. 11. F. 4. — ¹⁸⁾ D. z. 24. D. 21. — ¹⁹⁾ Otto: Sl. N. VI. 623. — ²⁰⁾ D. z. 27. G. 2. ²¹⁾ Mikšovic. kronika 196. — ²²⁾ Mikšovic. kronika 77. — ²³⁾ Tamtéž str. 187.—188.

ládce jeho pivo nehodné, když mu na Lenešicích stavení dělali, dával tak, že jsou se tři od něho rozstonali a dva umřeli.“²⁴⁾ Než Jiří Dèpolt Lenešice prodal, navštíveny byly opět požárem, „13. března 1600 v panské stodole zapálilo. Shořelo 23 dvorů sedlských a dvůr panský hned dočista se všemi nábytky, obilím, dobytka mnoho velkého i malého se zdusilo a shořelo.“²⁵⁾ Za příčinu udávali někteří, že by ovčák nějaký, kterého pán upral, pohrůžku učiniti a zapáliti měl. Jiní, že syn jednoho sedláka, kterého měl dlouhý čas v těžkém vězení, utekl pryč, když se zapálilo.“

Jen 12 let byly Lenešice v rukou Černínů a ta léta znamenána byla velkými požáry, které obec tuto ochudily. Konečně 1600 koupila poslední Vaitmilovna Veronika, manželka Štěpána Jiřího z Sternberka, opět Lenešice a připojila je k panství postoloprtskému za 21.000 kop míš. Kšaftem jejím²⁶⁾ připadly Lenešice dcerám Marii Alžbětě, provdané Zárubové, a Františce Maxmiliáně Marie Alžběta po smrti manžela vstoupila do kláštera panen dominikánek sv. Anny v Praze a zemřela tam r. 1674 jako sestra Kordula od sv. Tomáše Akvinského. Františka ujala Lenešice a přinesla je věnem manželů svému Janovi Bohumírovi von und zum Jungen, JMCis. nařízenému nejvyššímu,²⁷⁾ JMC. arciknížeti Leopolda Rakouského komorníku a komendantu v Pasově.²⁸⁾ Týž povýšen jest 1641 12. dubna z rylíře na barona.²⁹⁾ Měl s Františkou Maxmilianou z Sternberka dceru Marii Helenu. Z té rodiny jest znám Jiljí, který měl manský statek Starý Dub do 1624, ale manské přísahy nevykonal. Syn jeho František zemřel v Starém Dubě 1686 29. ledna a vnuk výšpsaného sloužil v německém pluku ve Španělech jako plukovník jménem Jiljí, kterýž byl jediným synem Františkovým,³⁰⁾ stár 30 let. Zdali byl Jan Bohumír bratr Jiljího, nemohu povědět. Od r. 1659 nazývá se pánem na Lenešicích Sigmund Fridrich z Saurau, manžel Marie Heleny z Jungen a držel zároveň Lukov. R. 1664 koupil od Lamberta Františka hraběte Hřebenáře z Harrachu statek Vraní, jest hejtmanem kraje Slánského, pánem na Friedsteine, Obersteieru a Walkensteině a dědičný maršálek v Štýrsku.³¹⁾

Toto dočasné spojení Lenešic s Vraním, ač trvalo jen do 1684, mělo ten dobrý následek, že se němčení té osady na čas zastavilo, protože sem přišli učitelové i kněží Čechové. Bylať tato doba na hranicích českého jazyka osudná, protože se živel německý hrnul proudem, jak dokazuje osada Opočenská a Citolibská.

Sigmund Fridrich Saurau zemřel ve válce s Francouzi na Rýně a jest pochován ve Špýru.³²⁾ Vdova jeho Marie Helena prodala Lenešice 22. prosince 1684 Janovi Jirimu hraběti Klary Aldringen za 68.000 zl. rýn. a 1000 zl. klíčného.³³⁾ Rod tento jest původu vlaského a po přeslici německého z Lotarinska. Jeronym Klary pojal sestru proslaveného válečníka Jana z Aldringen za manželku a zdědil po ní Teplice. R. 1664 26. června přijat ve stav panský a 1666 23. ledna udělen mu stav hraběcí jakož i dovoleno mu spojití oba erby Klaryovský i Aldringenský.³⁴⁾

²⁴⁾ Arch. Loun. I. A. 4. D. 20. — ²⁵⁾ Tamtéž. — ²⁶⁾ D. z. 146 A. 21. — ²⁷⁾ Slov. N. IX. 152. — ²⁸⁾ D. z. 301. M. 21. — ²⁹⁾ Dörr, Adel 123. — ³⁰⁾ Diplom. IV. 511—25 kn. Strahov. — ³¹⁾ D. z. 317 A. 16. — ³²⁾ Veselý, Postelberg 122—125. — ³³⁾ D. z. 397 K. 26. — ³⁴⁾ Dörr, Adel 148. 149.

Ze synů Jeronymových byl Jiří Jan zplozený z druhé manželky jeho Marie z Lamberka, který koupil Pozdeň, Kamenici, Kroučovou a Lenešice. Po něm následoval bratr jeho Filip 1729.³⁵⁾ Manželka jeho jest Anna Marie rozená z Lichtensteina. Filip zemřel 10. srpna 1744. Ona pochována jest v kostele Panny Marie Sněžné v Praze 1753 3. dubna. Zanechala dvě dcery, Valburgu a Antonii.

Valburga obdržela Pozdeň, ale pro dluhy ji prodala 1753 kapitole sv. Víta na hradě Pražském za 54.000 zl. a dvůr u Prahy se zahradou za 10.000 zl. hraběti Hartmannovi z Klarsteina.³⁶⁾ Dcera Antonie provdala se 1755 v srpnu za Františka Defina a přinesla mu věnem Lenešice. Valburga vdala se 1757 za nějakého hraběte Petazzi(?) v Uhrách a dostala Kostomlaty.³⁷⁾

Dne 11. září 1755 přijela baronka Definka se svým pánem do Lenešic a poddani skládali jim přísahu věrnosti. Na městišti panského dvora pořádán jest druhého dne tanec a piva vypilo se dva sudy. Nová vrchnost zůstala zde až do 8. října. Potom odjeli do Prahy a po několika dnech do Terstu. Přijal tam Defin státní službu. Z manželství toho pošlo tři dítka: syn František Antonín; dcery Josefa a Johanna.³⁸⁾ R. 1767 dala baronka nově vystavěti zámek v Lenešicích v slohu italském beze střechy.³⁹⁾ Ovdověvši, prodala Lenešice 1788 baronu Jakubu Wimmerovi za 142.000 zl. a 100 dukátů klíčného.⁴⁰⁾

Ačkoliv držel tento pán Lenešice toliko 14 let, velice je zvelebil. Zavedl do svého dvora dobytek švýcký a zvláštní péči měl o pěstování ovocnictví. Ale Lenešické obci valně nepřál. Nedbalostí sousedů stalo se, že prostranné návsi na straně západní zastavěno jest panskými budovami. Tím se stalo, že staroslovanské založení této vsi zhyzděno jest, a na stará poloha její ukazovala podkovu na severní stranu zavřenou a na jih otevřenou. R. 1882 7. prosince koupil Lenešice kníže Josef Schwarzenberg za 460.000 zl. a 10.000 zl. klíčného. Při tomto rodě trvá statek Lenešice do dnes. Zámek Lenešický vyhořel 1821 a byl potom v nynější podobě vystavěn.

(Dokončení.)

Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Napsal Dr. Ant. Lenz, probošt královské kapitoly Vyšehradské.

II.

Obrana řeholníkův od sv. Tomáše proti nepřátelům řeholí a filipiky Viklifovy proti nim.

§ 1. Sv. Tomáš.

Sv. Tomáš Aquinas narodil se r. 1224 (podle jiných r. 1226, nebo na počátku r. 1227) na zámku Rocca-Sicca v Calabrii. Jeho otec Landulf byl hrabě z Aquina (de Aquino), pán na Loretě a na Belcastru. I matka byla rodu hraběcího Theatského.

³⁵⁾ Ottův Sl. N. nemá rozvod celý ani jasný.

³⁶⁾ Pam. kn. farní str. 97. — ³⁷⁾ Tamtéž 101. — ³⁸⁾ Tamtéž 203. —

³⁹⁾ Tamtéž 200. — ⁴⁰⁾ Veselý, Postelberg 124.

Na sv. Tomáši bylo již v dětských letech jeho znáti, že jej Bůh ustanovil k věcem velikým, neboť nebylo při něm vad, jež obyčejně při dětech shledáváme. Mravy jeho byly čisté, mysl jasná, byl skromný, mírný a rozvážný.

Sotva pětiletého dal jej otec na vychování mnichům benediktinům na Monte Cassině, když byl dobou tehdejší opatem Landulphus Senebaldus. Pěstouni jeho ustrnuli nad vlohami neobyčejnými, jimiž vynikalo hraběci pachole. Při těchto vlohách osvojil si záhy vědomosti přípravné ke studiím universitním.

Mniši radili tudíž otci sv. Tomáše, ač měl synáček jeho teprv 10 let věku svého, aby ho poslal na universitu. On však ustanovil, aby podivuhodný syn jeho trval u své matky na zámku Loretském.

Na zámku byl předmětem obdivu všech obyvatelů pro své vědomosti neméně, jako pro svoji zbožnost, pro trvání na modlitbách a pro svoji lásku k chudině.

Matka jeho znajíc dobře nebezpečnství, kteréž hrozí mladým lidem ve velkých městech, toužila, aby miláček její nebyl dán do Neapole na universitu, ale aby konal další studie v domě otcovském. Avšak hrabě Aquinas nebyl téhož mínění a nenaklonil se k prosbám choti své, maje za to, že se daří vychování a vyučování na školách veřejných lépe, nežli při studiích domácích.

I byl tedy mladistvý Aquinas dán na vysoké školy neapolské, které tehdež před jinými prospívaly. Sv. jinoch však zpozoroval záhy, že i mezi žákovstvem panují neřesti a že by mohla nevinnost jeho vzíti úhonu, kdyby si hleděl života veřejného, a proto raději trval v soukromí na studiích a na modlitbách. Tou dobou vynikali dominikáni, jejichž rád byl před 22 lety sv. Dominikem založen. S jedním z dominikánů se sv. Tomáš zvláště zprátelil a vida jinak sv. život členů této řehole, umínil si státi se dominikánem. Otec jeho však odporoval a hleděl jej od tohoto úmyslu odvrátiti. Avšak všecko úsilí bylo marno. Svátý Tomáš přijal roku 1243 roucho řehole dominikánské. Aby se však vyhnul odporu svých rodičů, prosil, aby mu bylo jiné místo k přebývání vykázano.

Bylo tedy ustanoveno, aby byl nejprve poslán do Říma a pak do Paříže. Avšak bratři jeho Landulf a Raynald jej na cestě zajali a zpět přivedli na zámek Rocca-Sicca. Matka jej se slzami v očích napomínala, aby si zvolil jiný stav, ale sv. jinoch odvětil, že všecko uvázil, že je povolání jeho od Boha a že tedy nemůže odstoupiti. Matka se naň rozhněvala a na konec jej užalářovala a nedopustila, aby jej někdo navštěvoval kromě dvou sester jeho. Tyto se ovšem, seč byly, vynasnažily, aby bratra svého od úmyslu jeho odvrátily, ale stal se pravý opak toho. Sv. Tomáš dovedl tak krásně mluvit o marnostech tohoto světa, že se jedna z nich stala řeholnicí a druhá, ač se provdala za jednoho hraběte, žila zbožně a také svatě dokončila. Mezi tím se vrátili bratři jeho a uslyševše, co se děje, tupili svého zbožného bratra a vsadili jej konečně do věže a vědouce, že bratra nepřekonají, leč by vzala úraz nevinnost jeho, nastrojili půvabnou nevěstku, aby ctnost jeho podvrátila. Ale zbožný jinoch zůstal stálý v nevinnosti své, vypudil nečistou dívku a obnoviv poznovu úmysl zasvětit se službě Boží, prosil Vykupitele svého, aby byl ve svaté čistotě zachován.

Asi dvě léta byl na zámku Rocca-Sicca žalářován. Papež Innocenc IV. a císař Bedřich II. zaň orodovali. Konečně se obměkčila také matka a pomohla mu k útěku. Dominikáni neapolští užili této přeměny materské a poslali na zámek dotčený několik přestrojených bratrů, kteří sv. Tomáše, jež sestra jeho v koši spustila s věže, s jásotem uvítali a pospíchali s ním do Neapole.

Příštího roku složil sv. Tomáš sliby řeholní. Jelikož však matka jeho a bratři neschvalovali konání sv. Tomáše, žalovali u papeže. Na to byl sv. Tomáš do Říma zavolán. Papež zkoumal povolání jeho a schválil je, načež nebylo již sv. Tomáši od rodiny jeho bráněno.

Generál dominikánů vzal jej s sebou na cestu do Paříže a pak jej poslal do Kolína nad Rýnem, kdež byl učitelem jeho v bohosloví slavný učenec Albertus Magnus. Sv. Tomáš činil ve studiích svých pokroky úžasné, avšak pro pokoru svou tajil vědomosti své. Byl mlčelivý a skromný a proto jej měli spoluscholárové jeho za člověka zpozdilého a říkali mu „bos“ „vůl“. Avšak Albert Veliký odkryl nesmírné vědomosti jeho a pravil k zahanbení žákovstva: „Thomas est bos, sed iste rugiet et audiet totus orbis.“ „Tomáš je vůl, ale vůl ten bude řvátí a uslyší ho všechen svět.“

Rozkazem generální kapitoly v Kolíně shromážděné r. 1245 poslán byl do Paříže, aby tam pod dozorem Albertovým další konal studie, a již r. 1248 stal se učitelem theologie v Kolíně. Již prvé přednášky jeho zjednaly mu pověst, jakou slynul učitel jeho Albert Veliký, ač mu bylo teprv 22 let. Tou dobou byl také na kněžství vysvěcen, k němuž se svatě připravoval. Kázával pak v Kolíně, v Paříži, v Římě a v jiných městech. R. 1252 byl opět poslán od Paříže, aby se tam připravoval k dosažení akademické hodnosti doktorátu, avšak pro vřavy proti řeholníkům na universitě dospěl k tomuto titulu teprv r. 1257, kterýž však přijal pouze k rozkazu svých vrchních.

U svých kolegů universitních požíval veliké autority, jakož i mocných tohoto světa, jak u sv. Ludvíka, krále francouzského.

R. 1256 byl papežem Alexandrem IV. povolán do Říma, aby na školách tamních vyučoval. V Anagni se setkal se sv. Bonaventurou, když dlel týž světec při dvoře papežském, a tam skvěle hájil práva obou řeholí, i dominikánův i františkánův, proti Vilémovi a Scto Amore,¹⁾ jehož kniha „De periculis posteriorum temporum“ byla censurována.

Když se spory proti mnichům žebravým uklidnily, napsal sv. Tomáš: „Quaestiones de Veritate, De Ente et Essentia, De principiis naturae ad fratrem Silvestrum, Commentaria in 4 sententias Lombardi a generální disputace „Quodlibetales sex.“

Začátkem r. 1258 kázal v Paříži a v témže roce byl přítomen při generální kapitole ve Valencii, vyučoval pak v Římě a v rozličných městech italských. Za vlády Urbana IV. vydal: „Commentaria de Aristotelis physica, ethica et metaphysica, Summam contra gentiles, Quaestiones de anima, Contra errores graecorum tractatum, Catenam auream in quatuor evangelia a Officium ss. Sacramenti.

¹⁾ Viz Enchiridion. Denzinger ed. IV. pag. 166.

Za Klementa IV. jal se psáti *Summam theologicam* a to *Partem primam* a *primam secundae*, což zakončil od r. 1265—1269.

R. 1269 obcoval sv. Tomáš generální kapitole v Paříži, kdež opět vyučoval na universitě, a tou dobou napsal *Quaestiones de virtutibus et de peccatis*, a dokončil druhý díl theologické Summy pod titulem „*secunda secundae*,“ kterouž byl psáti započal, prodlévaje v Itálii.

R. 1271 byl zavolán do Říma, aby tam vyučoval theologii, avšak v Paříži po něm toužili. Rektor university dopsal dominikánům na kapitole ve Florencii shromážděným, aby sv. Tomáše opět poslali do Paříže. Avšak král sicilský, bratr krále (sv.) Ludvika francouzského, vymoňl na dominikánech, by sv. Tomáš byl poslán do Neapole, aby zamítla Klementem IV. nabízené mu arcibiskupství neapolské, aspoň po nějaký čas vyučoval.

V těch letech, jednak v Římě a jednak v Neapoli, napsal III. díl theologické summy, avšak dospěl pouze až k otázce 90té. Jest tedy třetí díl summy theologické nedokončen. Doplnky (*supplementa*) byly sebrány z jiných spisů sv. Tomáše.

Sv. Tomáš napsal ještě mnohé jiné menší spisy, jako: *De regimine principum*, *Compendium theologiae ad fratrem Reginaldum*, *Declaratio quorundam articulorum contra Græcos*, *De duobus praeceptis charitatis et decem legis praeceptis*, *De perfectione vitae spiritualis*, a jiné spisy kratšího objemu.

R. 1274 byl sv. Tomáš zavolán Řehořem X. na sněm Lyonský II., avšak na cestě onemocněl a musil zůstat v klášteře cisterciáků ve Fossa Nova, kdež byl od mnichů s převelikou úctou obsluhován. K žádosti mnichů dotčených diktoval výklady k Písni Šalamounově. Umřel 7. března 1274, maje 48 let. Za svatého byl prohlášen Janem XXII. r. 1413.

Ač se sv. Tomáš na věčnost odebral ve věku poměrně mladém, byla činnost jeho přenesmírná i jako kazatele i jako zpovědníka, zvláště však jako spisovatele. Napsal spisků takové množství, že se musíme diviti, kde nabyt času při své jiné rozsáhlé činnosti. Byl sv. Tomáš na všechny strany geniální, veleduch, který znal všechny druhy věd ostatních, a psal tak do hloubky o věcech nejtěžších, o tajemstvích sv. víry nejskrytějších a tak jasně a tak přesvědčivě, že se zdá, jakoby ty pravdy byl bezprostředně viděl. Ač veleučený nezačal nikdy o věcech theologických a filosofických psáti, aniž by se byl ku práci své připravil zbožnou modlitbou, přidávaje, kde šlo o studie zvláště těžké, i půst. Právem byl a jest tudíž nazýván doktorem andělským a knížetem theologů scholastiků. Církev svatá neměla po sv. Augustinovi učitele jemu rovného a nemá až po tento den. O něm se podle pravdy dí: „*Thomas inter sacros scriptores in rebus summopere arduis et fere arcanis explicandis copia doctrinae, simplicitate dictionis et facilitate sic elucet, ut jure ac merito nomen Doctoris angelici adeptus sit.*“

Když tak svatý a učeností svou nad jiné proslulý muž na sebe přijal obranu řeholníkův a zvláště mnichů žebravých, nemohlo býti jinak, leč že vravy proti Mistrům řeholníkům zvláště na universitě pařížské utichly.

Než ode dob andělského učitele sv. Tomáše až do Viklifa uplynulo plné století, neboť se Viklif narodil teprv r. 1324 ve vsi Viklifě a zemřel r. 1384, a mezi tím se připravovaly veliké změny. Koncem věku XIII. dospěla věda katolická, zejména filosofie a theologie svého vrcholu. Mužové velicí a jako obrové vědy stali se okrasou katolické Církve, vyšeďše právě z řeholí žebravých, jako Albert Veliký, narozený r. 1193, syn hraběte z Bollstadtu, který studovav v Paříži, v Padově a v Bologni, r. 1223 stal se dominikánem. Tento veliký učitel sv. Tomáše zván byl velikým, druhým Aristotelem a doktorem universálním, a to právem, neboť v duchu jeho se soustřeďovaly všechny vědomosti věku jeho. Byl znalec věd přírodních neméně než theologie a filosofie. Z řehole františkánů vynikali nad jiné sv. Bonaventura a Alexandr Haleský. Tentýž vstoupiv do řehole františkánské, obdržel vzdělání v Oxfordě a v Paříži. Později byl učitelem v Paříži. Pro svoji důkladnost a učenost obdržel příjmi Doctor irrefragabilis a Fons vitae. Zemřel r. 1245. Učenec tento napsal *Kommentář k Lombardovi a Summam christianae theologiae*.²⁾ Nejvýtečnější žák Alexandra Haleského, rodem Angličana, byl sv. Bonaventura, jenž se narodil v místě zvaném Bagnora na blízku Viterba r. 1221. Již r. 1257 stal se generálem řádu františkánského a r. 1273 byl od Řehoře X. jmenován kardinálem. Zemřel v Lyoně r. 1274. Jemu dáno příjmi „Doctor seraphicus.“

Jako dospěla věda katolická ve věku XIII. svého vrcholu, tak dostoupila i politická moc papežův v století tomto svého rozkvětu. Avšak již za dob Bonifáce VIII. počala se svého vrcholu se kloniti. Příčinu k tomuto klesání zavdali přede všemi Filip Sličný, král francouzský, Ludvik Bavor, císař německý. Bohužel k těmto protivníkům se přidali buď pro bázeň světskou anebo také pro revnivost na moc papežskou i kněží, někteří mniši, ba i biskupové.

Za takových poměrů zavládla nekázeň v kněžstvu, ale také zhusta v řeholnictvu, ba i haeresie, povstal boj proti moci papežské, nejprve proti moci jeho politické a pak i proti jeho moci duchovní. Tak činil spojenec Ludvíka Bavora Vilém Occam, Angličan, jenž stál i ve při Bonifáce VIII. proti Filipovi ku straně krále Filipa francouzského. Mnich tento tvrdil, že sv. Petr nebyl viditelnou hlavou církve a tím méně že jest jí papež, že možno stanovití více na sobě neodvislých hlav církve sv., že může císař papeže sesaditi, že papež není neomylný ve věcech víry a že církev nemá práva trestního, leč jen od císařů. Ještě rozhodněji však válčili proti moci papežově Marsilius z Padovy a Jan Giandone.³⁾ Zvláště však bojovali proti církvi fraticellové, sekta fanatických františkánů, kteří dvojí církev rozeznávali, jednu tělesnou bohatou, nešlechtností plnou, která se skládá z papeže a praelátů, a svou duchovní chudobnou, k níž prý oni náležejí, upírajíce, že by měli kněží té bohaté církve moc platně souditi a svátostmi přisluhovati a vyučovati.⁴⁾

²⁾ S ním vzali počátek tak zvaní summisté.

³⁾ Vide zavržené věty jejich. Denzinger, *Enchiridion Symbolorum*. Ed. IV. p. 178. — ⁴⁾ Viz tamtéž. Pag. 175—176.

Avšak ač bylo i mnoho kněží řeholních, kteří odpor kladli i papeži, přece převeliká většina stála pevně k sv. Otcí a k pravdám katolickým, a to bylo semeníštěm nenávisti, kterou hořel Viklíř proti katolické církvi nejenom, ale zvláště proti řeholím, především proti bratřím žebravým, neboť on přijal za pravdu téměř všechny bludy předchozí, které čelily k povalení církve katolické a podstatou svou byly anarchické, a mimo tyto přidal k nim své vlastní bludy a kacířství odporne článkům víry před ním dávo již odsouzené.

(Pokračování.)

Cechovní pořádek některých řemesel ve Velešíně z r. 1610.

Z originálu podává Dr. Jan Zítěk.

Petr Vok z Rožmberka potvrzuje na prosbu velešínských mistrů řemesla kovářského, kolářského a bednářského ve shodě se svou radou a radou obce Velešína týmž řemeslníkům cechovní pořádek, o němž se mistři byli svobodně dohodli.

Dle něho mají starší mistři cechovní v neděli a ve svátek choditi vždy na služby Boží a celým životem příkladem býti mistrům, tovaryšům a učedníkům pobožnosti, láskou bratrskou a svorností.

Kromě obyčejných schůzí mají se všichni členové cechu jednou čtvrtletně o svatých dnech scházeti, předepsaný poplatek do spolkové pokladny složiti, o cechovních a řemeslných věcech se raditi, nevole spolkové rovnati, vinníky trestati, zkrátka spravedlivě jednati, v cechu pohoršujících řečí nemluvíti, k sobě uctivými býti.

Volba cechmistrů konej se ročně o svátku sv. Petra v okovech ve vši poctivosti, kdy i cechmistrům jest za celý rok cechovní účtovat, z cechmistrů nebuď nikdo propuštěn, kdo své povinnosti nedostojí. Zvolených buďtež členové cechu poslušni a k nim uctivi, obračejíce se k nim ve všech věcech.

Spory mistrů mezi sebou pro urážky buďtež nejdříve v cechu urovnány; nezdaří-li se to, buďtež vzneseny na úřad a konšely městyse Velešína, v další instanci pak na rožmberského hejtmana na Nových Hradech a v nejvyšší instanci na rady kanceláře rožmberské.

Pořádek tento zamezuje dále obcházení cechu, stanoví podmínky a poplatky, za jakých kdo do cechu přijat a za mistra prohlášen býti může; v tomto ohledě jsou podmínky pro mistrovství řemesla kovářského velice zajímavé. Určeny jsou platy, jež platiti jest synům cechovních mistrů do cechu, jakož i mistrům, kteří by mistrovu dceru nebo vdovu za manželku pojali; stanoveny jsou podmínky, za jakých není mistrům dovoleno práci sobě opatřovati.

Řád pamatuje na dlužníky, jak mají býti k placení donucováni, jak mistři trestáni, neprávem-li si přebírají čeládku nebo tovaryše, jak tovaryši, příčinou-li jsou svárů mezi mistry, jak křesťansky pochovávatí a účastňovatí se jest pohřbu členů cechovních a jejich rodiny.

Řád stanoví, kdy může vdova po starších nebo mistrech cechovních řemeslo dále míti, jakož i to, za jakých podmínek mohou se synové po zesnulém řemeslu otcově učiti, jak lenivé tovaryše trestati jest, jaký poměr má býti mezi mistry, jejich tovaryši a čeledí, který starší tovaryš může býti ostatním v čelo postaven, kdy může mistr tovaryše z práce propustiti a tovaryš z práce vystoupiti, nebo jak tento má trestán býti pro

oplzlé a »stydké« mluvení hlavně před ženským pohlavím. Postaráno jest i o výživu a cestné příchozíh tovaryšů řečených řemesel do Velešína, nedostanou-li tamže práce, jakož i dobu, jak dlouho se v místě zdržeti mohou.

Přesně vymezen jestli také poměr učedníka k mistru a naopak; stanoveno jest, za jakých podmínek učedník do učení přijat a jak dlouho zkoušeti má sám svou náklonnost k vyvolenému řemeslu a jak dlouho i mistrem zkoušen býti může, jaké rukojmě za učedníka jest dáti, jak trestati jest učedníka, sběhne-li neprávem se řemesla, a jak se k němu chovati, právem-li od mistra utekl nebo ze skutečně vážných příčin jinde řemeslu se vyučil, jak vysvědčení za vyučenou jemu jest dáti, třeba i pod pečeti cechovní, jaký poplatek do cechovní pokladny má platiti, zařaden-li mezi tovaryše a jaký poplatek složí i mistr jeho.

Pevně stanoven jest i poměr mistrů velešínských k přespolním; ve které dni mohou ti do Velešína přijížděti a své výrobky prodávati, které pak po celý rok a kdy které se jim mohou zabaviti.

Rovněž určeno jest, že nikdo nesmí na míli cesty u Velešína podobných řemesel provozovati, nemá-li k tomu již staršího a platného práva. Kdo by přestoupil zákaz tento, mistry nebo cechem opovrhovali, budou rychtářem rožmberským potrestáni nebo i na komoru rožmberskou odkázáni. Cech dostává právo cechovním listinám obyčejnou pečet cechovní na vosk zelený přitiskati.

Vše řečené má platiti pro budoucí časy, ale tak, že Petr Vok Rožmberský sobě i svým budoucím vyhrazuje právo jakékoliv změny.

Na potvrzenou uděleného řádu cechovního přitiskána jest větší pečeť Petrova v červeném vosku. Pečeť jest úplně zachována. Uprostřed ní jest jezdec v plném brnění na pádicím koni se spuštěným hledím; levicí drží štít se znakem pánů z Rožmberka ke pravé straně těla, co pravice jezdcova třímá dlouhý, tasený meč. Nad přilbicí jezdcovou jest větší pětilistá růže, od níž v pravo je nápis do kruhu kolem celého jezdce až ku pětilisté růži. Jednotlivá slova jsou od sebe hvězdičkou oddělena.

Nápis jest tento: PETRVS * WOK * VRSINVS * CVBERNATOR * DOMVS * ROSENBERGICAE * EC; poslední hraničí s pětilistou růží.

Průměr pečeti v červeném vosku jest 9 cm, s okrajem 12¹/₄ cm, krabice vespod průměrem 16 cm, víko 17 cm.

Výška *celé pergamenové listiny* i se založeným krajem dole, který jest 8 cm, jest 65¹/₂ cm. Výška *textu* kaligraficky psaného i s velkým černým nápisem a velikou, dosti pěknou červenou inciálkou 58 cm.

Šířka *celé listiny* 77 cm.; šířka *textu* 62 cm.; šířka nápisu s inciálkou 70 cm. Po celé straně pravé jest listina nastavena obrubou, jež je na líci od textu 7 cm š., na rubu 11 cm. Text této zajímavé listiny, která jest psána od prvního slova až k poslednímu v celosti, rozdělili jsme za příčinou přehledu v odstavce a označili i číslicí; zní takto:

My Petr Wok z Rožmberka Pán a Wladař Domu Rožmberského etc. Wyznáváme tjmto Listem Nassim obecně přzedewssemi kdežkoli cžten nebo geg cžtaucý slyssán bude, Že gsau přzedstaupili přzed Nás Opatrnj *Mistrzi řzemesel, Kowářzského Kolářzského a Bednářzského*, Obyvatelé *w městise Nassem Welessjné* wiernj Nassi Milj, a wznesli gsau na Nás kterakby žádného zřízení a pořádku u nadepsaných řzemeslech potwzřeného, podlé kteréhožby se zprawowati mohli, neměli: a chtě-

gjece rádi ta řzemesla swá řzádně provozowali Že jsou se o některé Artykule dobrowolně swolili Kterýchžto w gich řzemeslech w městech Králowství Českého y ginde w městech Nassich požjwagj prosýce Nás ponýženě, abychom gim wůli Nassi k tomu dáti a gim njže psaných Artykulůw potwrditi ráczili. Gegichžto prosbu vznawsse slussnou býti takowé Artykule přzed sebe wzawsse a gich s Raddami Nassimi s bedliwostj powážiwsse, ano také wssj Obczy dotčzeného Mestyse Nasseho přzednesti dawsse, to gsme wynassli, že netoliko k řzizenj Czechu a společnosti nadepsaných řzemesel tu w témž Městysse Nassem takowj Artykulowé vžitečnj, ale také pro zachowání dobrého řzádu příkladem giných Czechůw a řzemesel pocztliwých bezelstně y potřebnj gsou. Protož s dobrým a vážným rozmyslem, s celou Radou Wěrných Nassich Milých, swrchu gmenowaný Cech Řzemesla Kowářzského, Kolářzského a Bednářzského w giž psaném Městise Nassem, tjmto listem wyzdwiujeme, wysazugeme a wstanowugeme podle Artykulůw těchto:

Přzedně a nejprwé, poněwadž grunt a základ gedné každé wěcy na Bohu a wěcech gehu neypodstatněgssj gest a býwá, Aby y tento Czech s požehnánjm Božjm sšastný začátek swůg wzyti a na budoucy časy stále a nepohnutedlné trwati mohl, tomu chceme: Aby Starssi a Mistrži tohoto Czechu, kteřížby kdy zwoleni byli, služeb Božjch jak we dny Nedělnj, tak y giné swátečnj sami přzedně pilni byli, w pobožnosti a swatém obcowání wssecken žiwot swůg wedli dobrý příjklad na sobě wkazugjece k takowým cznostem y spolu Mistry s towaryssi a Včedlnjky přzidrželi a toho obzvlástně vssetřzowali, aby wždycky mezy nimi wsseligaká pobožnost, láska bratrská a swornost zůstawala.

Podlé toho do Czechu swého mimo giné obyčezné schůzky swé wždy na každé Suché dni wssickni společně, aby se shromažďowali a tu stogje sebe gedem každý gak z starssjch tak y z Mladssjch Mistrůw žádného newynjmage do Pokladnice swé při každých takowých schůzkách čtwrtletnjch po třech grossjch Missenských (dawali¹⁾ o wěcech Czechu a řzemeslům gich přzináležegjch rozgjmali, newole, buď mezy Starssjmi neb mladssjmi Mistry zběhlé přzesleychali, winné podle zaslaужenj a vznánj gednoho každého pokutowati a trestati, a nevinné chrániti a zastawati, zlé tupiti a dobré zwelebowati a summou gednomu každému za sprawedliwé cziniti.

Jtem dokawád w takowém shromažďěnj budau, aby wssičzkní wsseligakých oplzlych mluwenj, lání a ssprymovánj o wssem, newolj a hadruňkůw se warowali a gedem druhého, zwlástě mladssj starssj wsseligakou wcztiwostj přzedcházeli.

(Dokončeni.)

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 18. dubna 1604 do 28. června 1605.)

(Pokračování.)

T. l. v ned. na d. velikonoční hodu slavného (18. dubna) p. děkan náš u Matky Boží nesloužil Regina coeli, čehož aby bejli nemělo, lidé starožitní od 40 let nepamatují. Jestliže kdy náká prška se přitrefila, tehdy zde w kostele velkým w městě pro trvalou památku slavnou slovem kázání slova Božího posloužil.

¹⁾ Jest w pergam. listině vynecháno.

T. l. v pátek po neděli provodní (30. dubna) utopilo se děvčátko, stáří tři let bez některý málo dvou neb tři nedělí, nad mlejnem samým hasackým a to Janovi Březenskému mlynáři hasackému. Potomně ráno na zejtrí nad koly samými nalezeno a po nešpořích u sv. Petra pochováno.

T. l. v pátek po neděli Misericordias (7. května) v noci po 3. hodině na sobotu hořelo velice hrubě v Třebenicích a shořelo od toho ohně 38 domův a ty všechny na hromady se ssuly, toliko jedna světnice zůstala.

T. l. v pátek po neděli Misericordias (7. května) okolo 17 hodin hořelo v městě řečeném u Svaté Anny hory a téměř všecko město shořelo i s kostelem, který velmi nákladně vystaven byl.

T. l. v neděli d. pam. sv. a blahoslavené Trojice (18. června) již téměř po poledni v m. Mostu 11 domův vyhořelo a to nešetností čeládky. Zapálilo se v domě Baltazara Štechera. Děvečky chtěly něco máslem působiti, když oběd strojily, z té nešetnosti tím zlejm posloužili.

T. l. a d. v noci na pondělí nákej příjmím Fuksa řemesla soukennického rodem z Klatov dal se zavřiti v kostele Matky Boží před Týnem v Starém Městě Pražském. Potomně v noci vlez k tomu meči, který v rukou držel vytesaný král Jiří a vyňal mu jej z ruky, až mu i ruku stlouk a nákej m kladivem zlámal. Potomně ráno s ním nemohl dolů tak že volal a téhož potomně vzali a do vězení ho dali.

T. l. ve čtvrtek den památný rozeslání sv. apoštolův (15. července) k večeru přijela do Prahy lekací perská. Slavně s znamenitou vážností přijata jest. Vyjelo jich z té země perské osob čtyřeceti do Prahy. Toliko přední lekát sám čtvrtý přijel. Byli na cestě plný rok a třinácte nedělí.

T. l. v pondělí po též pam. rozeslání sv. apoštolův (19. července) znamenité hřímání, zlej zapálil mandele v polích Vršovských nedaleko od Lounskéjch.

T. l. v outerý d. sv. Vavřince (10. srpna) v noci na středu v Chumtové za zámek v oulici městě vyhořelo 21 domů. Od jednoho senatora nešetností oheň vyšel.

T. l. v sobotu po sv. Jiljí (5. září) voda veliká přišla a učinila škodu velikou na lukách. Podkalila všechny votavy. Ježto nejsou zde při městě pamětníci, aby nyní t. č. měla tak hrubá voda býti.

T. l. ve čtvrtek v den sv. Kalixa (13. října) kometa roznícená a jakž někteří astrologové titulují novou a prvé nikdy nebývalou hvězdou na obloze nebeské od nás ode všech očitě se spatřovala. A ta jakž mnoho o ní píší, divné věci s sebou přinesla.

T. l. v pátek po sv. Ondřeji ap. Božím (3. prosince) Jaronýma Makovskýho páni Mostští pohřešili, že jest se z vězení z hradu Mostského dobyl a odtud pryč odešel.

T. l. v pondělí den sv. Lucie Otílie (13. prosince) pan purkmistr a páni města Luna dali provolati poslem rychtáře městského Jiříka Vođu na ten způsob: poněvadž po mnohejch obesilkách ku právům věřitelům svejm stávati nechce, nýbrž se pokrejšvá, z té příčiny, jestliže se ve dvou nedělích pořád zběhlých ku právu a do

přibytku svého nadjíti nedá, tehdy p. purgmistr a páni že se statku jeho ujíti a z něho věritele jeho pokojiti chtějí.

T. l. v pondělí v noci na úterý po 5. hod. (24. ledna) před pam. d. sv. Pavla na víru křesťanskou obrácení umřela Anna, Floriana Rokycanského manželka, žena letitá a potom v úterý po nešpoře u sv. Petra pochována. Blejskáni t. l. v sobotu před nedělí, jenž slove devítník (12. února) v noci na neděli, po 2. hod. na půlnoci velmi hrubě se blejskalo.

T. l. v pondělí ochtáb sv. Valentina jinak 21. Februarii mistr školní jmenem Nicolaus Malecius rodem z městečka Vraniho k stavu manželskému potvrzen s Annou po Václavovi Martinkovi zůstalou vdovou. (NB. Omnis præcipitantia est nociva. Raro datur docto casta puella viro.)

Mnoho vina na šenku. T. l. v první čtvrtek v postě (24. února) vo jarmark bylo víchů na víno vystrčeno 37 a tak, kdo rád víno pije, měl sobě z čeho vybrati, asi na tré žejdlík se šenkoval po 1 gr. 5 d., jinde pak všude žejdlík po 2 gr. miš.

Dusika Šebestiána od zbití umrlého pochovali. T. l. v úterý po neděli postní Oculi (15. března) stala se rumrejška před domem J. M. C. p. rychtáře Jiříka Dědka z Vlkové mezi Eliášem Černejh ševcem s jedné a Šebestiánem Dusikem, rodičem m. Luna. vojákem též i jinými vojáky z brány druhé tak, že v té šarvátce Eliáš švec téhož Dusika sekyrou v hlavu až mu se násada zlámala škodně udeřil. Od kteréhožto udeření dotčený Šebestián Dusik třetí den ráno totiž ve čtvrtek po též n. Oculi umřel a potom t. d. po kumpletě u sv. Petra pochován. A on Eliáš švec po témž udeření toho Dusika utíkal. A jiní vojáci jej Eliáše honili a postihli ho, škodně ssekali a asi na dvý neb trý pobodli tak že dosti toho s vyližáním má.

T. l. nynějšího 1605. i také minulého 1604 velmi zima měkká byla, kteréž nápodobné lidi v této obci nepamatují. Dva dni nemnoho přituhlo. Potom zase deště pršely a sněhové roztáli. Asi té zimy šesterá voda veliká byla, k tomu znamenité necesty se rozbrudily.

T. l. v n. p. Laetare (22. března) po 3. hodině na noc na pondělí Jiřík Pondělíček, rodem z Žlutic jsa náramně vopilý a chtěje ven z okna na ulici močiti, upadl na ulici nahej na dlažení čisto vomytý. Avšak sobě nic neublížil na zdraví svém.

T. l. v pátek po veliké noci (15. dubna) někdy přede dnem Eliáš Černejh švec od města Luna utekl, že se náké těžkosti obával, protože Šebestiána Dusika zabil.

Lidmila dcera má narozena. T. l. v neděli druhou po veliké noci to jest 24. d. m. dubna mezi 16. a 17. hodinou pan Bůh nebeský ráčil mi s Kateřinou manželkou mou dáti dcerku, kteráž na zejtrí v pondělí na d. pam. sv. Marka evangelisty po kázání jest pokřtěna. Dáno jí na křtu jméno Lidmila. (Rukojmové) kmotr Tomáš Přemysl; kmotry: Anna Petra Šedivého manželka a Lidmila Jakuba Žaluda manželka. Pán Buoh nebeský račiž (popřeti) jí věku, zrostu, zdraví dobrého a prospěchu popřiti a udělití a nám svou pomocí přítomen býti, abychom ji kucti a chvále Boží v pobožném

a cnostném i také čistotném životě sobě pak ku potěšení odcho-
vati mohli.

T. l. v pondělí po pam. sv. a blahoslavené Trojice mezi 18.
a 19. hodinou udeřil zlej na vížku u špitálského kostela a všechny
šindele z té vížky odrazil, však děkuje P. Bohu nezapálil. Zabil
4 i více vrahce, které od lidí nalezeny byly.

T. l. v outerý po sv. Trojici okolo nešpor znamenitý přival
vod, k tomu velké blejskání a hřmání ve vsi Malnicích. Zlej za-
pálil stodolu, kteráž všecka od gruntu shořela ale nic více.

T. l. v sobotu po Buožím Těle (11. června) umřel Daniel
Myslivec před večerem a potom na zejtrí u Matky Buoží po nešpoře
pochován. Byl člověk od cyprly a téměř více od kontraktu ná-
ramně sklíčený (literatus a velmi šprýmovný).

T. l. v outerý po Buožím Těle (14. června) vytáhli naši vo-
jáci z města Luna do markrabství moravského vedle sněmovního
snešení. Bylo jich v počtu od města co podle snešení patnáctého
přijde a z poddaných dvadcatého Rejtharem byl Jiřík
Voliva. Spolčili se pan purkmistr a páni z strany koně s paní
Kateřinou Uždilovou z Bilejova. Ona měla 3 čtvrti koně a obec
tato čtvrt. Rytmistrem jejich nařízen byl Václav Drtinovic jinak
Kejkl, prvním desátníkem Eliáš Černejch švec, druhým Michal
Nedvěd.

T. l. v pátek po sv. Vítě, mučedníku Božím (19. června)
před samým večerem umřela Eliška Svečarka souseda m. Luna,
žena velmi letilá. Kterážto na svadbách možnejch a bohatejch od
mnoha let bejvala a svíčky voskový všelijaké za svého všeho věku
dělala. Potom na zejtrí v sobotu pohřbena jest.

T. l. držány na hradě Pražském tři sněmy, první v pátek po
hromnicích a zavřin t. l. v sobotu po sv. Valentinu. Druhý držán
v některých toliko artikulích ve čtvrtěk po n. Jubilate t. dotčeného
leta. Třetí sněm t. l. na hradě Pražském též držán v středu po
slavném hodu seslání Ducha sv. a zavřin t. r. v outerý po slav-
nosti Těla Božího. Na kterýchžto třech sněmích (mimo vejpravy
mnohého lidu válečného pěšího i jízdného) mnohé a nikdy prvé
od začátku světa neslýchané již nad možnost lidskou, svolené berně
a jiné defensi a kontribucí. Pán Buoh rač sám požehnáním lidským
býti a to zle vše podle své všemohoucnosti zjinačiti.

T. l. v outerý po sv. Janu Křtiteli (28. června) ráno mezi
11. a 12. hod. život svůj v Pánu pokojně dokonal a z tohoto
bídneho světa k oné věčně blahoslavené vlasti prostředkem této
časné smrti vykročil slovutný pan Jan Strejc Písecký z Třebeska,
městěnin a primator obce této města Luna. Kterýžto v ouřadě
konšelském několik let, v povinnosti pak primaské pře dvě letě
zůstával a ten ouřad primasský ve vsi pokojnosti spravoval. Potomně
na zejtrí u Matky Boží pochován. Můj milej pane kmotrě v pokoji
odpočivej na tvou upřímnost primasskou mnozi chudí i prostřed-
ního štěstí s pobožnou pamětí na tě spomínají a tobě lehkého
odpočinutí na P. B. žádají.

(Pokračování.)

Drobné zprávy a posudky.

Nápis nad branou pevnosti Landavy. Francouzi dali nad bránu v Landavě ve válce o španělské dědictví v kameni vytesati (1702) tento nápis jako chronogram: HæC neMInI CeDet.*) Ale ukázalo se již téhož roku, že ta chloubka je marna, i bylo již tenkrát proti tomu napsáno: TanDeM CessIt CæsarI.***) Brzy dokázali opět Němci, že DIFICIL-LIMa***) ustoupiti musila jejich udatnosti. Dokázal král římský podruhé, že to nemůže nikdo, než SoLIIs arMIIs IosephI CeDere soLent.†)

O bitvě u Höchstädtu (1704) napsány tyto případné verše německé:
 Die Frantzosen wolten sich bey Höchstätt selbst erhöhen,
 Sie dachten in dem Reich gar oben an zu stehen.
 Doch wer sich selbst erhöht, der muß erniedrigt werden,
 drum liegt der Hochmuth auch bey Höchstätt auf der Erden.††)

Z Lothových letopisů Dr. M. Kovář.

Důmyslný anagram. Na počátku války o španělské dědictví sliboval král francouzský Ludvík XIV. kurfirstovi bavorskému Maximilianu Emanuelovi titul krále franckého a švábského a když to selhalo, po bitvě u Höchstädtu poukázal mu v Nizozemí 200.000 tolarů a udělil mu název vévody brabantského, což obojí však spočívalo na tak vratkých nohách jako udělení názvu krále. Na tuto změnu sestaven zvláštní anagram: BAVARUS. Anagramma: avarus, dum qværit Ratisbonam, Vlmam, Ingolsadio, Norimbergam, Augustam Monachio jungere, invenit RVINAM, male jecit aleam, nihil ipsi qvippe superest. ne quidem ex isto Ludovicus, ast LVDOVICVS dabit ipsi regnandas Valentias, Mechlinias, Bruxellas, Ruremundam, Antverpiam, Montes, id est, pro Electoratu UMBRAM.

Kurfirst od krále Ludvíka XIV. dostal místo domnělého království stín.

Z Lothových letopisů Dr. M. Kovář.

Smrt prince Eugena Savojského (1736). V noci ze 20. na 21. dubna u věku 72 let 6 měsíců a několika dní zemřel slavný vojevůdce Eugen Savojský, slouživ třem císařům (Leopoldovi, Josefovi a Kárlu VI.) a z tolika nebezpečných bitev šťastně vyvážnuv, na svém loži. K tomu poukazuje souvěká německá báseň:

Wie? Muß Evgenius so sanfft, so still entschlaffen?
 Warum starb dieser Prinz nicht bey dem Geräusch der Waffen,
 Voll Eyfer, voller Muth, bey der Trompeten Schall,
 Beym muntern Feldgeschrey, bey der Cartanen Knall?
 Soll nicht die Nachwelt auch bey seinen Thaten hören:
 Evgenius, der Held, starb auf dem Bett der Ehren?
 So klagt der kühne Mars, mit gantz entblasten Mund,
 Allein die Fama macht erfreut die Ursach kund:
 Wer nichts als siegen kan, der muß im Frieden sterben,
 Und wer, wie dieser Held, so schön, so glücklich krieget,
den Feind, den Neid, den Haß, dann auch sich selbst besiegt,

*) Tato nikomu neustoupí. — **) Konečně ustoupila císaři. — ***) Věci nejnesnadnější. — †) Jediné zbraním Josefovým ustupují ze zvyku.

††) Hle, Francouz chtěl se u Höchstädtu povýšiti
 a ve výši té navždy sebe zůstaviti.
 Však kdo se povyšuje, ponížen tu bývá,
 a proto u Höchstädtu pycha jich se skrývá.

darff um kein Denkmahl sich bey seinem Tod bewerben.
 Spitch Donau, Theis und Po, sprich Schelde, Maas und Rhein,
 Ihr Feinde spricht es nach: *Er soll verewigt sein.*)*

Z Lothových letopisů Dr. M. Kovář.

Bludařství ve vinicích kolem Prahy ve stol. XVIII. Ve vinicích kolem Prahy kdysi se rozkládajících byly porůznu roztroušeny osamělé domky — příbytky vinařův. Tyto samoty nesnadno přístupné bývaly vítaným shromaždištěm tajných jinověrcův a útulkem emissářův vyslaných z ciziny, aby podněcovali odpor proti náboženství katolickému. A tak v bezprostřední blízkosti hlavního města bujelo ve skrytu bludařství. Proto missionáři, zvláště ze řádu jezuitského, častěji docházeli do vinic, snažíce se vinaře a rodiny jejich utvrzovati ve víře katolické, jakož i mařiti úsilí oněch tajných podněcovatelů. Ale práce jejich byla velice stížena roztroušeností osamělých příbytků vinařských. Císař Karel VI., obdržev zprávu o tom, že bludařství nejvíce kolem Prahy ve vinicích opět rozmáhati se počíná, nařídil reskriptem daným ve Vídni dne 17. prosince 1725, král. místodržícím, by vzali v úvahu, zda nebylo by radno, aby samoty ty byly zrušeny a vinaři aby usídlení byli v blízkých vesnicích, anebo aby příbytky jejich v určitých místech stály pospolu. Česká kancelář královská sdělila dne 3. ledna 1726 vůli císařovu metropolitní kapitole žádajíc, aby vzhledem k vinicím panské pravomoci její podléhajícím podala o té věci svoje mínění. Kapitola dala především zhotoviti seznam vinic na pozemcích jurisdikci její podrobených. Seznam ten, česky psaný, jest dosti zajímavý k poznání tehdejších vinařských samot a jejich obyvatelů. Zní takto: „Popsání vinic na gruntech vysoce důstojné, slavné a vždy věrné kapitoly král. hlavního kostela sv. Víta na Hradě Pražském, půl míle od Prahy ležících, jakož níže následuje: První jest pana Václava Jos. Vyšína, syndikusa král. Starého Města Pražského, při kterýžto stojí dilem nový prostřední a dilem starý stavení pod dvojí condignací (poschodím); v takovém totiž hořejším štoku letního času pro vyrazení držitel té vinice, v dolejší ale vinař zůstává, jehožto jméno jest Jiří Čech, stáří 37 let, má manželku Magdalenu 36 let a dvě dítky, totiž dceru Barboru 2½ let, syna Václava ½ léta. Týž vinař praví se býti poddaným J. M. pana biskupa Litoměřického Vratislava, však ale slouží bez povolení, a má při sobě bratra ještě neženatého stáří 35 let, též jednu podruhyni jménem Kateřinu Balaunkovou k panství Bredovskému Hostivickému patřící, stáří 34 let, kterážto má syna Jana 12 let starého nebo s. v. zmrháná jest. Pres při týž vinici stojí obzvláště, v kterýmžto se nachází toliko skřínka**) s jedním šroubem. Polí i s vinicí a zahradou neb štěpnici se počítá pod 20 str. a hovězího dobytka chová deset kusů. Druhá vinice panu Janovi Marczochi, cukráři a měšťanu král. Starého Města Pražského přináleží, při kterýžto jest stavení prostředně vystavený, a zůstává v hořejším štoku (neb pod dvojí condignací jest) držitel i vinař, v dolejší ale jest s. v. chlív a skřínka, v kterýmžto chlívě má dobytka hovězího 5 kusův; polí i s vinicí a štěpnici, též s občinou pod 9 str. se počítá. Vinaře jest jméno Jan Tlučka, stáří 44 let a manželky jeho Rozina 48 let; k tomu má patero dítek a praví se býti svobodným. Třetí vinice patří Veronice ovdovělé Maškinové, kupcovy z Malé Strany, při kterýžto jest chatrný stavení, též pod dvojí condignací; v horejší paní takový vinice a v dolejší vinař bydlí; při takový jest též s. v. chlív pro dobytek

*) Jak? Musí Eugen mřít v tichém klíně míru?
 Proč neskončil přec rek ten v zbraní hlučném viru,
 pln srdnatosti, při trub, hubnů divěm vřesku
 a při válečném ryku, za hmoždířů třesku?
 Nechť potomek o jeho činech slavných slyší!
 Princ Eugen shas ne v poli, ale v jizby tiši,
 lká hořce Mars tu s bledou, sesinalou tváří,
 však Fama zase s radostnou lí věsti září:
 Kdo vždy jen vítězí, ten v klidu mírně hasne,
 a kdo jak tento rek vždy krásně, šťastně žil,
 že vraha, závist, žášt i sebe pokořil,
 sám pomník sobě stavi k upomínce jasné.
 Pád, Dunaj, Tisa mluví, mluv ty, Máso, Rýne,
 ty nepříteli mluv, zda pamět jeho zhyne?

**) Skřínka — malý vinný lis. Kottův Slov.

hovězí, kteréhožto chová 5 kusův, totiž 2 voly tažný a 3 krávy. V týž vinici jest kousek pole a štěpnice všeho dohromady pod 4 str. Pres ani skřínka žádná. Vinaře jméno jest Václav Studnička, rodilý z Peruce, stáří 30 let má manželku Evu stáří 39 let a dceru Ludmilu stáří 7 let. Čtvrtá vinice patří panu Jiřímu Kalivodovi, staršímu obecnímu král. Nového Města Pražského i se stavením na gruntech Strahovských stojícím. Mimo ale stodůlky dolejší a polí též zahrady (kterýchž to společně pod 19 str. se vynachází) to vše na gruntech velebný kapitoly stojí a pozůstává. Actum v Chrašanech dne 6. února a. 1726. Notandum: Pan Vyšín potřebuje na vinici 6 dělníkův, pan Marzochi 2 dělníky, paní Maškinová žádného, nebo vinař sám co zapotřebí jest vydělati musí.“ Na základě svých šetření podala kapitola dne 26. února 1726 své dobré zdání. V něm především odvolávajíc se na onen seznam vinic, upozorňuje na to, že ve vinicích na pozemcích jejich se nalézajících nejsou prosté vinařské chatrče, nýbrž dosti veliká stavení, v nichž i majitelé bydlívali, kteří na chování svých vinařů snadno mohou dohlížeti. Dále praví, že ve vinicích těch nikdy nebyly žádné podezřelé schůzky pozorovány. Přeložení příbytků vinařských do nejbližších vesnic nepokládá kapitola za možné z těchto důvodů: 1. na Moravě a ve vévodství Rakouském přebývají sice vinaři ve vesnicích a není tam osamělých domků vinařských, protože každý vinař má u svého příbytku založenou vinici a při tom vrchností na její vinici robotovati musí; avšak v Čechách zřídka nalezne se vinař, který by vlastní svou vinici měl, nýbrž jsou to lidé najati, kteří za jistou roční odměnu obstarávají obdělávání a hlídání vinice, kdežto majitelé jinde bydlí. Kdyby vinaři měli bydli v nejbližší vesnici, bylo by to k veliké škodě majiteli, neboť by vinice nemohly býti dostatečně dnem i nocí hlídány, a také práce by docházením do vinice trpěla. Vinaři v Čechách nejsou lidé usedlí aniž stále v jedné a téže službě, i musil by pro uš majitel vinice sám ve vesnici příbytek sjednati s velikou škodou svou. K zabránění bludařství mezi vinaři navrhuje kapitola: 1. budiž uloženo přísně každému majiteli vinice, aby nikoho za vinaře nepřijímal, kdo by se nevykázal vysvědčením od dřívějšího svého pána, v němž by i o náboženském a mravním jeho chování podána byla hodnověrná zpráva; 2. každý majitel budiž povinen častěji z nenadání buď osobně anebo skrze zástupce vinici navštívit a se přesvědčiti, nemá-li vinař u sebe podezřelé knihy anebo husitské a jiné bludné knihy; 3. rychtář z nejbližší vesnice budiž oprávněn takovou prohlídku časem vykonati; 4. aby majitel vinice, jenž by sám prohlídku takovou nekonal nebo ji konati zbraňoval, byl pokutován, estliže by u jeho vinaře dopadeni byli lidé z husitství podezřelí anebo kdyby u něho nalezeny byly bludné knihy.* — K usídlení vinařů ve vesnicích nedošlo, i musili missionáři i nadále choditi častěji po samotách vinařských, aby skrývajícím se v nich bludařství učinili přítrž. Po zrušení řádu jezuitského uložena byla péče o vinice na pravém břehu Vltavském ležící lokalistovi michelskému, jenž za to od konsistoře dostával 200 až 300 zl., a kaplanu u sv. Jana Nep. na Skalce, jenž měl častěji vycházeti do vinic za branou Vyšehradskou a Poříčskou ležících, kdež měl dospělé i dítky vyučovati katechismu, a když by shledal někoho, kdo by podezřelý byl ve víře, měl to oznámiti konsistoři.**)

Dr. Ant. Podlaha.

Stift Braunau im Dienste der Kultur. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte der katholischen Kirche in Böhmen. Von Laur. Wintera. (Zvláštní olisk z výr. zprávy gymnasia v Broumově.) Broumov 1904. Stran 84.

Pilný historik Vavř. Wintera líčí v tomto spise zásluhy kláštera Broumovského na poli kulturním. Pojednává především stručně o kolonizační činnosti kláštera Břevnovského, při čemž doznává, že benediktini to byli, kteří Broumovsko kolonisovali německými přistěhovalci. Jméno „Broumov“ odvozuje od biskupa olomouckého hraběte Brunona Holštýn-Schaumburského, přítele kláštera Břevnovského a jednoho z hlavních fedrovatelů německé kolonisace ve XIII. stol. V dalších statích líčí se sociální působení benediktinů břevnovských a broumovských, zvláště jejich zásluhy o školství, o chudinu a p. až do válek husitských. V druhém oddíle své práce píše autor o době pohusitské, kdy klášter Břevnovský téměř úplně zanikl a kdy klášter Broumovský a Polický přejal další blahodárnou činnost kulturní, ovšem v míře značně obmezené vzhledem k nepříznivým poměrům oněch dob. Velikých zásluh získali si benediktini broumovští o povznesení města Broumova i celého okolí zvláště účinným podporováním

*) Listiny v kap. arch. CLII., 11. — **) Listina z 18. dubna 1774 v kons. arch.

femesla soukenického, tak že broumovské sukno stalo se proslulým. Mnoho záslužné práce vykonali mniši broumovští v duchovní správě, a to nejen na vlastních svých farách, nýbrž vypomáhající v době nedostatku kněžstva ochotně všude, kamkoliv byli povoláni. Rovněž v oboru umění získali si benediktini broumovští nemalých zásluh, a to nejen jako mecenové umění posvátného, nýbrž i jako umělci výkonni. Tak překrásné kuté mříže v klášteře Broumovském pocházejí od bratra-laika Ondřeje Krále († 1763), pěkně vykládané skříně od fratera Otty Massingera († 1818); jako dovední rytci vynikli kněz Prokop Jaschke († 1709) a bratr-laik Karloman Burkhart († 1749). Dále vypisuje Wintera zásluhy kláštera Broumovského o obecné blaho v době nejnovější, hlavně o školství, podává zajímavé zprávy o školní kázni a o vyučování na gymnasiu řádovém ve století XVII. a XVIII. Nejobšírnější stať věnována jest ve spise Winterově seznamu členů řádu, kteří se vyznamenali činností vědeckou; uvádí jich celkem 114 od dob nejstarších až do doby nejnovější, připojiv stručná data životopisná a bibliografická. V seznamě tom nalézáme i několik českých spisovatelů (na př. pilného dějepisce Bonav. Pitru, později opata rajhradského † 1769). *Dr. Ant. Podlaha.*

Selský Archiv, vydává „Selská Jednota“ v Olomouci, rediguje Vincenc Prasek. Ročník III., 1904. Cena 4 K. Směr časopisu udán jest titulem, je to totiž „časopis pro obecné i kulturní dějiny selského stavu hlavně moravského i slezského“. Tu zase předstihla Morava jedenkrátě Čechy a to velmi zdárně. Redaktor sám jest znamenitým odborníkem v dějinách stavu selského, hlavně ovšem moravského a slezského a také se mu podařilo soustřediti kolem sebe řadu spolupracovníkův, jejichž společným úsilím budou kdysi dokonale osvětleny dějiny selské, moravské i slezské. Někteří z jeho spolupracovníkův mají na poli literárním již zvučná jména, ale Praskovi šlo také o řadu sběratelů, kteří by bez vyšších aspirací sbírali pouze drobné kaménky k dějinné budově, zvláště když mnohé po našem venkově roztroušené listiny a zápisy selské velmi snadno mohly by se ztratiti nebo zničiti, ač cena jejich je veliká. I v Čechách by takový „Selský Archiv“ dobře vyplnil literární mezeru — a zde to není frazi. Vždyť širší veřejnost o mnohém nevěděla, co vynesl na veřejnost nebo objevil Praskův „Selský Archiv“. A neúnavný pan redaktor zase již ohlíží se po nakladateli, který by vydával podobný „Městský Archiv“, věnovaný našim městům a městečkům. — Kromě informačních článků přináší „Selský Archiv“ bohatý „Listinář“, obsahující věrné otisky listin sedlských. Poslední ročník přinesl 59 listin pro 78 moravských poddanských osad. Kdo věděl u nás co o selských rocích (žalobách), o dědinských branách, o střeleckých cedulích, o vylehání dluhův, o poddanských mlynářích, jich povinnostech a zřízení, o vesnických soudech, o obnovování dědinských úřadův, o odúmrti, o sirotčích registrech, kdo všiml si desátkův farních a školních, kdo hledal kdy v selských archivech, ve starých gruntovních knihách a v registrech sirotčích? Kdo všiml si stavební úpravy našich dřevěných chaloupek, jejich srubů, žudrů, kdo se kdy zajímal o úpravu selského gruntu v minulosti? Kdo ptal se kdy, jak změnily se selské poddanské poměry po bitvě bělohorské? Kdo staral se o selské rukojmí, o lhotní grunty, o vesnické posudky, kdo hledal jmen tratí? Zda-li zajímal se někdy svět o moravskou zvláštnost, meďafská lamfojství a o valašská vojvodství? Obsah „Selského Archivu“ je tak pestrý, že jen tímto způsobem lze naň upozorniti. Nadějeme se, že mnoho nového ještě na světlo vynese a přejeme mu také v Čechách hojného rozšíření, kde je skoro neznám, ač měli by si ho naši jak učenci tak vzdělanci vůbec velmi všimati. *Frant. Václ. Peřínka.*

Časopis moravského musea zemského. Vydává Moravská musejní společnost. Redigují Dr. Frant. Šujan, Jiří Janda, Frant. Jar. Rypáček, ročník IV., v Brně 1904, cena 2 K.

Na Moravě všimají si horlivě dějin poddanských. Nejen že jest jim věnován celý jeden odborný časopis (Praskův „Selský Archiv“), ale také jiné listy přinášejí čelné příspěvky z tohoto oboru. V časopise nadepsaném jsou hned tři a to: „Z urbáře panství Luhačovského“ od katechety Eduarda Domluvila, „Šlechtická jména z rychtářských knih v Ivančicích“ od kaplana Augustina Kratochvíla a „Platy a roboty poddaného lidu na statku Trnaveckém na Moravě r. 1572“ od ředitele dra Jana Reicherta, a všechny tři jsou pro poddanské dějiny moravské nemálo důležité. Dr. Reichert pojednává o svém předmětu na základě urbáře z r. 1572, chovaného v museu království českého, katecheta Domluvil dle urbáře z r. 1679. Předbělohorských urbářův moravských zachovalo se asi právě tolik na Moravě jako pobělohorských, totiž ani jedné ani druhých

není příliš mnoho. Ale přece vydáním jich nebo aspoň registrováním a excer-pováním látky jejich, všech ovšem, získáme za nedlouho bohatého materiálu k celkovému dílu o dějinách moravského lidu poddaného, které jsou právě tak důležité, jako kulturní dějiny českých měst, dějiny škol partikulárních nebo dě-jiny života církevního. Čekají ovšem dosud na soustavného dějepisce, kterému však půda se všemožně již kypří. Důležit jest také článek Mgra Ph. Františka Lipky „Soupis zvonů na Boskovsku“, s celou řadou obrázků. V Čechách vydává akademie „Soupis uměleckých a historických památek“, ale poněvadž „Vlasti-věda moravská“ sleduje cíle celkem jiné, musíme se na Moravě zatím spokojiti s drobnými články z tohoto odvětví vědeckého. K historii literární odnášejí se články: Rypáčkův „Památce Františka Sušila“ a dra J. V. Nováka „Česká biblio-grafie J. A. Komenského“. Článek prof. Rudolfa Dvořáka „Návštěvy císaře a krále Františka I. a jiných členů panovnické rodiny na Moravě“ vyplynul z auktorových studií k poslednímu svazku „Dějin Moravy“ pro „Vlastivědu mo-ravskou“. Povahu cis. Františka líčí Dvořák právě tak, jak líčí ji Jan Jakub Arbes ve svém romanettě „Adamité“, oběma totiž byl pramenem jediný Springer, jehož českého překladu auktor neuvádí. Článek jest velmi zajímavý.

Kromě těchto článků jsou v „Časopise“ ještě četné drobné zprávy vě-decké, zprávy spolkové a posudky vědeckých knih. *Frant. Václ. Peřinka.*

„Český časopis historický“ dovršil desítiletí svého trvání (1895—1904) a přechází novým ročníkem v náklad „Histor. klubu“. Při této příležitosti vy-dán péčí Dra. J. Pekaře a soudr. „Rejstřík bibliografický“, obsahující vedle se-znamu přispěvatelů soupis článků, recenzi a oznámení vědeckých děl ze všech 10 ročníků. Ač ovšem většina prací v ČČH obsažených udána jest již v Zibrtově Bibliografii (do 1900 resp. 1901), jest ovšem přes tuto nahodilou okolnost rejstřík takovýto vitati jako pomůckou doporučitelnou. Z téhož důvodu 10letého trvání přináší 1. číslo XI. ročníku téhož časopisu z pera prof. Dra Golla článek „Po-desití letech“, obsahující stručný dějinný přehled českého časopisectva histori-ckého. Pisatel dotýká se jmenovitě Rezkova „Histor. Sborniku“. vykládaje zánik jeho kromě nedostatečných odběratelů zaujetím stanoviska v tehdejších sporu rukopisném a hlavně širě vykládá příčiny založení, účel a průběh vydávání Č. Č. H., jenž dle úmyslu zakladatelů (prof. Drů Rezka a Golla) měl býti or-gánem historického semináře a pracovníků z něho vycházejících, jimž také vskutku z valné části se stal. V doslově stěžuje si prof. Goll na překážky. s nimiž musí každý vědecký časopis český zápasiti. — Našemu Sborniku věno-vány jsou tyto řádky: „Jestliže od r. 1893 máme v periodické literatuře zase Sbornik, není to nově vzkříšený Sbornik Rezkův. Než Sbornik historického kroužku, vydávaný od r. 1893, má nejen jméno podobné; zaniklý Sbornik Historický byl mu patrně vzorem zvláště na počátku, jmenovitě v rubrice lite-rární. Program je širší, skutečně mají převahu dějiny církve katolické v zemích českých; směr je dán tím, že „historický kroužek“ náleží do organizace družstva „Vlasti“. Časopis přinesl již značný počet cenných příspěvků a uveřejnil též mnoho cenných pramenů.“ Vzhledem ke jménu pisatelovu citíme se povinni. stručně se věci dotknouti, pokud se týká slov „směr je dán tím atd.“, ač jsme si vědomi, že výklad smyslu i úmyslu podobných výroků jest velmi individuální. Náhled uvedený zakládá se však na pojetí věci úplně mylném. Družstvo Vlast nemá na směr Sborniku vlivu nijak rozsáhlejšího, než jaký má na př. jiný soukromý nakladatel při jiných časopisech vědeckých, a jen potud, pokud by mohl tuto platnost mítí výrok „směr vědeckého časopisu X je dán tím, že nakla-datelem jeho je firma Y“, byl by oprávněn i výrok uvedený vzhledem ke Sbor-niku. Sbornik a Histor. kroužek má „organizaci“ — pokud zde tohoto mnoho-značného slova užití vhodné — úplně samostatnou, a směr jeho jest dán výhradně tím: Pěstovati vědu historickou a zjišťovati při tom vždy a všude dle sil svých dějinnou pravdu — beze zření k jakýmkoli, mnohdy jednostranným proudům, toho času vrch majícím a tu přikřeji, tu zaobaleněji vystupujícím. — a přirozeně tím i očišťovati dějiny naše, pokud potřebi a příležitost, od různých příměsků, jež na úkor pravdy a na neprospěch katolické církve z různých dů-vodů a snad během času se vyskytly. Jak hleděl a hledí Sbornik úkolů tomtu dostati, svědčí nejlépe vyšlé již ročníky jeho, a jest si vědoma redakce, že vý-tka strannickosti neb nechuti k jiným ji nemůže stihnouti nijaká. Těchto několik slov na vysvětlenou. — Českému časopisu historickému pak přejeme, aby zdárná jeho práce vědecká setkávala se s plným úspěchem, aby ty lány české vědy hist. zbrázděny příčinnivou rukou pracovníků hojnou přinesly žeň! *Redakce.*

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.



Lenešice.

Historický nástin. Napsal Fr. Štědrý.

(Dokončení.)

2. Kostel v Lenešicích.

Chrám lenešický zasvěcen jest sv. ap. Šimonovi a Judovi, nazývá se 1677 sv. Gottharda,⁴¹⁾ v „Soupise“⁴²⁾ sv. Petra a Pavla asi omylem. Jaký byl původní titul kostela, nelze rozhodnouti, protože všechny listiny kláštera postoloprtského, které by nás o tom poučily, vzaly za své při zkázce jeho, jak nahoře bylo vypravováno. Co se zachovalo z doby založení jeho, jest věž románská ze století XII. v průčelí západním. Má půdorys čtverce 5 m. širokého z opuky lámané, v nárožním kamení na straně severozápadní s nápisem, který jsme výše otiskli.⁴³⁾ Okna ve věži jsou ve dvou řadách nad sebou, částí zazděna a porušena, v hořejším patře jsou tři vedle sebe, dělena dvěma sloupky, které jsou šestihrané, hlavice sloupků jsou krychlové.

Opravou, která se dala 1800—2, smetena jest stará podoba lodi i kůru kněžského. Že byla loď románská plosky kryta, slychá se z út pamětníků; podobu presbytáře nelze určit, protože popisy jeho jsou nejasné. Lodní zdi zvýšily se o tři střevice, co se nahoře vystavělo, o tolik se dole zavezlo.⁴⁴⁾ Stavěli jej mistr zednický Jan Devorecký a mistr tesařský z Citolib Martin Kunderát.

Na věži jsou dva zvony: větší od Jana Filipa hraběte z Clary Aldringen, 1737 litý od Kryštofa Ullmanna, zvýší 0.98 m a téže šířky. Menší zvon z r. 1848 s polovypuklými obrazy sv. Václava, sv. Jana Nepom. a Početi Panny Marie má nápis: „Lil mne Václav Perner v Plzni r. 1848 dané konstituce roku 1. Vždy ku chvále Hospodina — tluče věrné srdce mé — s Duchem svatým jeho Syna, — velebiti lidstvo zve — aby chránil milou vlast — nepřátelskou vzdálil strast.“ Stolice pro zvony má letopočet 1561.

Ani oltář hlavní ani postranní nevynikají uměleckou tvorbou a celý inventář kostela není bohatý. Oltáře hlavního obraz sv. ap. Šimona a Judy jest dílo děkana dešenského Bedřicha Kamarýta.

R. 1539 byl zdejší kostel opraven a nápis o této opravě býval prý před lety na stěně podle hlavního vchodu západního. Zdá se však, že tato oprava neporušila podstatných částí chrámových, až teprv opravy pozdější, o nichž se zmiňuje farář Stožický, který připomíná, že stará zvonice důkladně opravena a zvony lépe po-

⁴¹⁾ Arch. arcib. — ⁴²⁾ Str. 16. — ⁴³⁾ Soupis Loun. — ⁴⁴⁾ Pam. kn. obecní.

staveny, což by svědčilo, že byly zvony umístěny ve zvláštní od kotela oddělené zvonici,⁴⁵⁾ a druhá v l. 1800—2, o které jsme šíře mluvili.

Kámen velkého oltáře s ostatky svatých byl svěcen 1665 biskupem královéhradeckým Matoušem Ferdinandem Bilkem z Bilenberka, druhý a třetí oltář (postranní) od světicího biskupa Jana Rudolfa hraběte Šporka 1739.

3. Fara a duchovní správa v Lenešicích.

Pravdě se podobá, že se stavbou kostela zároveň byla v Lenešicích zřízena samostatná duchovní správa. Nadání fary, soudě dle poplatku, který odváděla fara před válkami husitskými jako desátek papežský 15 gr.,⁴⁶⁾ patří mezi dobré fary. První známý farář jest onen Křišťan, kterého jsme postřehli ze starého nápisu na věži asi z l. 1160—70. Potom nevíme ničeho, až v 14. století (1384 až 1404) objevuje se farář Ondřej.⁴⁷⁾

Nájemce farních příjmů byl jakýsi Adam. Z toho, že se hlásil mezi tím časem o faru 1385 Mikuláš Román, z milosti papežské mu darovanou, a že se dobrovolně vzdal svých nároků, dokud se nedokáže, zdali jest Václav živ či mrtev, soudíme, že měl mimo to svého zástupce (tenkrát se mu říkalo vikář), který konal zaň služby Boží a vedl duchovní zprávu. Nebydlil v Lenešicích, nýbrž někde mimo Čechy. Byl pak dlužen rychtáři lenešickému Janovi, který se nazývá panoše, peníze a tento si vymohl od konsistoře pražské sekvestraci příjmů farářových v ten způsob, aby nájemce jeho Adam povinen byl roční příjem 22 kop ne faráři, ale rychtáři Janovi spláceti, dokud celý dluh mu nesplatí. Soudcem v té věci ustanoven byl od konsistoře opat benediktinský v Saské Kamenici Jindřich, jsa k tomu zmocněn od apoštolské stolice listem 26. července 1384.⁴⁸⁾

Druhým listem konsistoře 24. srpna t. r. dává se moc děkanovi žateckému Benešovi, faráři u sv. Martina na předměstí žateckém, by k tomu působil, aby příjmy farářovy obracovány byly na splacení dluhu rychtáři dotčenému povinného. Děkanové tehdyž byli, jako jsou nyní vikáři, zástupci biskupovi v určitých věcech a hodnost tato nebyla spojena s místem určitým, nýbrž udělovala se, jakož i nyní, kněžím, které biskup uznal za nejzpůsobilější v celém děkanství, které tenkrát mělo 68 far.⁴⁹⁾ Namítá se otázka, kdo byl ten panoše a rychtář Jan? Z jiných listin víme, že rychtářství propůjčováno bylo buď dědičně právem zákupním, aneb že děděním se nedostávalo, ale přece zákupem. Protože od r. 1450—3 máme podrobný seznam jednotlivých majitelů lánů, pololánů, čtvrtlánů a co každý platil a plat z rychty tam se neudává, máme za to, že v Lenešicích rychta dědičná skutečně byla. Mimo to sídlil zde jiný panoše v l. 1399—1407, totiž Odolen z Pětipes mladší.⁵⁰⁾ Pokládám je oba za nápravníky neb služeb-

⁴⁵⁾ Pam. kn farní 201—3. — ⁴⁶⁾ Tomek R. des. 69. — ⁴⁷⁾ Saaz Stadtbuch 153, 3. Tadra Akta s. II. 319, 320. — ⁴⁸⁾ Stadtbuch Saaz 123. — ⁴⁹⁾ Tomek Des. pap. 68—9. — ⁵⁰⁾ Arch. Loun I. C. 3.

níky kláštera, kteří majíce nějaký dvůr od kláštera, na něm hospodařili a v čas potřeby k jistým službám klášteru byli zavázáni.

Farář Ondřej zaměnil svou faru 17. listop. 1404 s Václavem Lukášem, druhdy farářem v Hředlich.⁵¹⁾ To jest poslední zpráva o katolických farářích v době předhusitské.

Doba husitská ohlašuje se knězem Šimonem, synem Šimona z Lenešic a Alžběty, manželky jeho, který byl svěcen 1438 od legáta sněmu basilejského Filiberta.⁵²⁾ Muž ten povolán jest za faráře do Loun a byl tam od r. 1452—71.⁵³⁾ O Lenešicích mluví probošt sv.-vítský a administrator arcibiskupství pražského Hanuš z Kolovrat, že Jošt z Tejšova může přítomen býti inš sv. sloužené na hod Boží vánoční ve vsi Lenešicích u přítomnosti lidu katolického s vyloučením těch, kteří se mají vyloučiti.⁵⁴⁾

Zpráva ta odnáší se k r. 1469 a potřebuje vysvětlení. Jošt z Tejšova vlastně Jošt Tejšovský z Einsiedle, nejprv písař, potom sekretář krále Jiříka, jel na léčení do Teplic jako Zdeněk Kostka z Postupic, který tam zápasil se smrtí, a farář z Budyně M. Valentin dostává od probošta moc jej rozhřešiti a Jošt jako katolik aby směl na hod Boží vánoční dáti si sloužiti mši sv. v Lenešicích, ač pro známé příběhy a události v zemi české slaveny byly veřejné služby Boží.⁵⁵⁾ Z toho též poznáváme, že té doby bylo něco katolíků v Lenešicích, ač tam o deset let později zaražen byl sbor česko-bratrský.⁵⁶⁾ Právě dotčený pramen, že v Blažimi, Lounech, Mostě, Bilině, Teplicích žili čeští bratři a středisko že tvořili právě Lenešice kolem 1460—80. Kdo však zná zdejší lid, který ve své povaze nezměnil se do dnes, dá mi za pravdu, že to bylo jakési první nadšení pro jednotu bratrskou, které brzy pominulo, když shledáno, že jednotu ukládá takové povinnosti, které bodré povaze zdejšího lidu velmi se přičily.

Až do r. 1579 nemáme žádných zpráv o tom, kdo zde vedl duchovní správu. Že však páni lounští za svého panování asi 1436—53 kněze utrakvistické sem zjednali, není pochybnosti. Také následující zástavní páni synové Jiříka z Poděbrad, Vartenberkové, ba i katolíci Vaitmilové nebránili Lenešickým v přijímání pod obojí způsobou, neboť katolická šlechta až do r. 1575 spokojovala se s takovými knězi, kteří zachovávali obřady katolické, jsouce starověrní utrakvisté. Kněz Jiřík příjmím Chřapáč měl se z Lenešic dostati do Kněževsi. Ale nežli se stěhoval, zemřel na neděli družebnou 29. března 1579.⁵⁷⁾ Po něm teprv 1598 23. září zemřel Jeronym Králík Ronovský, snad byl též 1592 kaplanem v Lounech. Byl ženat, dcera jeho zemřela 12. září před ním.⁵⁸⁾

Bezprostředně po něm snad následoval Jan Simonis Pražský, který zde posluhoval r. 1601—7 a potom opět r. 1620, byl také v Ranně, a v Slavětíně 1602 4. června oženil se s Zuzannou dcerou † Viléma Fučika měšťana lounského. Od r. 1609 do 1613 byl tu Vojtěch Vartemberský, který 26. října 1601 přistěhoval se do Loun

⁵¹⁾ Emler VI. 133. — ⁵²⁾ Sborník Hist. kr. 1904 str. 92. — ⁵³⁾ Arch. Loun I. C. 7. — ⁵⁴⁾ Arch. kapit. VI. 7. str. 20. — ⁵⁵⁾ Palacký Urk. G. v P. 87—457. — ⁵⁶⁾ Gindely G. d. BB. I. 93. — ⁵⁷⁾ Arch. arcib.; Mikšovic. kron. 57. — ⁵⁸⁾ Tamtéž 156, 158; arch. Loun I. A. 9. 67.

za děkana. Přišel z Tábora.⁵⁹⁾ Byl ale jen dvě leta v Lounech, 1607—8 v Ranně. R. 1614 byl tu farářem Jindřich, který asi měsíc posluhoval v Ranně,⁶⁰⁾ r. 1616—19 Vavřinec Harmelin neb Harmelius, r. 1620 opět Jan Simonis Pražský⁶¹⁾ a poslední nám povědomý Kryštof Blšanský⁶²⁾ r. 1621.

Reformace katolická začala se prováděti nejdříve v Praze a jiných královských městech 1621. Ale byly rozličné příčiny, které tu i tam působily, že se zkoušely cesty mírné, až 1625 a 1627 šlo se do opravdova. Na venkově, o čemž máme toho důkazy kolem Loun, zůstávali predikanti (protestantští kazatelé) do r. 1623 nerušeně dále. Teprv 1627 vyšel onen přísný dekret, který se také prováděl o vypovězení predikantů. Za vpádu saského 1631 přišli mnozí vypovězení kněží a ujali se svých bývalých far. Po jich vyhnání ze země posluhoval zde 4—6krát do roka děkan lounský. Po r. 1646, kdy matriky lounské začínají, křtěny byly děti z Lenešic v Lounech.

Teprv r. 1670 začíná pravidelná správa duchovní v Lenešicích s některými mezerami. Od 29. ledna 1670 do září 1678 podpisuje se Matouš Here.⁶³⁾ Od října 1678 do 1682 Jan Pavel Genderman, který byl dříve farářem na Peruci a po té v Radonicích. R. 1682 Jiří Josef Vinkler administroval asi dva měsíce, r. 1682 františkán Václav Slovacijský asi 4 měsíce, 1682 v říjnu administroval zde i faru dobroměřickou cisterciák z Oseka Arnošt Stecher. Pobyl zde do r. 1686. První dva měsíce 1686 byl tu administrator, jehož jména neznáme; v březnu 1686—1695 administroval Jiří Bruno Svarc,⁶⁴⁾ 1695—1697 asi 2½ leta dominikán Vincenc Pernklo z Bärenklauen,⁶⁵⁾ 1698—1733 Tobiáš Böhmský dle rodu Němec, češtiny málo znalý. Přišel prý z Teplic a platil za člověka zámožného. Dostal prý od hraběte teplického, když ho zaopatřoval, 1000 zl. Dvakrát byl od zlodějů svázán a okraden. Žil u správce zdejšího, jakéhosi Štefana, neboť farní budova nebyla ještě k bydlení upravena. Byl pochován v hrobce kostelní.

R. 1734 administroval zde piarista ze Slaného Nazarius a s. Viktoria asi tři měsíce, 1734—41 Jan Josef Tereba, dříve farář v Pozdní, zemřel současně a pochován jest rovněž v hrobce kostelní. R. 1741 administrovali P. Landelinus, piarista, Rezon, kaplan v Lounech, a Vitalis Förster, minorita, několik měsíců.⁶⁶⁾ V srpnu 1741 přišel sem opět z Pozdně farář Karel Opolský, rodák lounský, ale za deset měsíců přijal faru v Noutonicích. Bezprostředně po něm nastoupil David Šmíd, rodič z Adrspachu, dříve kaplan v Libčicích u faráře Jakuba Klečky. Se svolením vikáře mostského Kašpara Johna vedl zde duchovní správu bez vědomí konsistoře, protože byla Praha v tu dobu obležena od Prusů; 1743 13. ledna potvrzen od konsistoře. Zemřel v prosinci 1751 a uložen v hrobce kostelní. Založil oltář sv. Jana Nepom. a vymohl mu z Říma odpustky, jaké má oltář a hrob jeho v Praze na den sv. Jana Nep.

⁵⁹⁾ Mikšovic 223; arch. Loun. I. E. 36. — ⁶⁰⁾ Arch. Cotelib. zaduř. ú. Ranna. — ⁶¹⁾ Arch. Loun I. C. 24. 53; Arch. arcib. — ⁶²⁾ Arch. Loun. I. F. 1. — ⁶³⁾ Matr. bapt. S. — ⁶⁴⁾ Zaduř. účty 1690 a matr. 69. — ⁶⁵⁾ Matr. 64, — ⁶⁶⁾ Matr. 166—9.

Po něm byl tu Ignác Vilém Deml, dle rodu Čech z Malé Strany v Praze. Otec jeho Jan Antonín byl revisorem daní. Byl dříve kaplanem ve Velkých Kostomlatech na panství Lysském u svého bratra Jana Josefa Demla pět let. Lysá patřila tehdy hr. Franlíšku Swerts-Šporkovi. Měl příležitost představit se hr. Marii Anně z Clary Aldringen, paní na Kostomlatech, Lenešicích a Pozdni, a slečnám dcerám Valburce a Antonii. Než sem přišel, administroval jeden měsíc kaplan smolnický Martin Engellhaler.

Deml, jenž zemřel 13. ledna 1761 v 37. roce věku svého, byl mužem vysoce vzdělaným, jeho latina plyne líbezně, vypravuje živě, zevrubně a upřímně. Něco aspoň zde uvedeme. Při instalaci kázal farář z Kněževsi Karel Poněšický a listinu stvrzovací přečetl farář z Havraní Josef Klein. Kostelníka Václava Vodolského 1753 v květnu sesadil a přijal Jana Podlahu. Psal hraběnce, by dala povolení několika párkům, které zhřešily, aby chybu svou napravily. Hraběnka to však nemilostivě přijala. V srpnu 1754 jel císař František přes Louny na Červený Hrádek ke knížeti Auersperkovi na hon. Cesty od Loun k Lenešicům se opravovaly. Správce panský Vyskočil dal obléci sedláky s obrácenými kožichy a kosami a sám se také tak oblékl a očekával příchod císařův. Zmiňuje se o požehnané missii v Lounech 20. června 1756 konané kněžími jesuity Koniášem, Keglerem, Kulkou a Martinem. Ličí své svízele v hospodářství. Pole farní nemají prý mezi. Roku 1756 v listopadu vešlo naše vojsko do ležení zimního. Dva setníci uherského pluku Bethlenova jménem Silvay a Gerber, oba luteráni, byli v Lenešicích. Poddůstojník Trovati, Vlach z Pavie, častován na faře, osvědčil se nevďěčником. Místo uherského pluku zaujali Belgičané z pluku Baireuth, majorem byl baron Cavanagh a setníci Šnellius a Gleichen velmi vlídní a lidští. V dubnu 1757 král pruský táhl přes Ústí a generál Dessau přes Chomútov, 23. dubna sešli se u Koštic a přes nově zřízený most dali se ku Praze. Dne 22. listop. obsadili Prusáci celý kraj náš až po Louny a Postoloprty, 27. listop. oblehly dvě setniny pluku Truchsess Lenešice, jež musily dáti 2000 zl. výpalného; 614 zl. vypůjčila si obec ze záduší. To se stalo za plukovníka jejich barona Otmana. Prusové vzali od sedláků pět párů koní a vozů a po třech dnech odjeli do Saska. R. 1758 vypukla zde nakažlivá nemoc, která si vyžádala celou čtvrtinu obyvatelstva. Zanesli ji sem vojáci virtemberští. V dubnu odtáhli a nákaza ustala. V květnu položilo se zde vojsko císařské u Loun pod generalem Serbellonim a u Žatce pod vévodou Zweibrückenským, aby zdrželo nepřítele, kdyby vyrazil ze Saska. Dne 21. července odtáhli oba do Saska, by vypudili odtamtud Prusáky; 27. listop. 1758 přišla sem setnina císařských pod setníkem Renartem z pluku Los Rios. Byli to Flámové, čeleď nevázaná a nekázaná. Po nich přišla setnina pluku Lambergovského, přenocovavše odešli a až do 17. března byli zde vojáci pluku Zweibrückenského, 20. března dělostřelci Šmercingovi a koncem měsíce čtyři pluky Staremborgovi. Dne 16. dubna 1759 překvapilo nás sedm husarů pruských, ale naši husari je zahnali. Dne 18. dubna přišlo 50 husarů pruských, kteří obsadili ves. Na faře vynutili pět dukátů. žádjíce 50. U sedláků sebrali, co mohli. Správce odvedli do vě-

zení do Vršovic, žádajice za jeho výkup 1000 zl., jinak že přijdou a vyrabují celou ves. Obec vypůjčila si 600 zl., které byly zapůjčeny u faráře a uloženy na fundaci Vyskočilovskou a Svobodovskou. V srpnu 1759 stloukli pacholci dobroměřičtí polního kaplana pluku Charvátského. Byli zavřeni a ztrestáni a z klatby s povolením konsistoře rozřešeni od faráře lenešického. V říjnu vtrhli Prusáci opět do Čech a řádili krutě zvláště v kláštere Oseckém. Na vozech odváželi i knihy, a klášterní kronika vypráví, že drahocenný kodex damascenský po cestě vytrousili, který žena zvedši, přinesla zpět do kláštera. (Jest psán na pergameně a má nejstarší opisy listin klášterních ze 14. století.) Zápisy faráře Demla tímto končí. Smrt ho zachvátila 13. ledna 1761.

Od r. 1757 v srpnu dostal kaplana Hermolaa Kittla, minoritu z Mostu, jenž r. 1758 odešel do Chodzova. R. 1759 2. ledna přišel sem za kaplana světský kněz Jan Barchan. Dával mu 50 zl. štance, 6 zl. za vypomáhání v katechési a 2 mše týdně svobodné.

Nástupcem jeho stal se Pavel Antonín Stožický z Vodňan, dříve kaplan v Chraстicích na panství hraběte Františka Věžníka, potom administrátor v StřebSKU, jenž od Václava Vojtěcha z Říčan podán k té farnosti, kdež ztrávil čtyři léta, 6. března 1761 potvrzen a 12. července installován od děkana lounského Josefa Urbánka. R. 1796 8. prosince zemřel. Pruská válka 1763 skončena. Poznamenal, že 4. listop. 1762 jel do Loun, byl na Horkách chycen, oloupen o 25 dukátů a zlaté hodinky v ceně 60 zl. a zlatou tabatěrku, o koně i s kočím. Škody si páčil na 400 zl. Byl učiněn českým sekretářem vikariátu Mostského. Zvonice dřevěná a kostnice za něho jsou opraveny.

Po něm následoval František Antonín Kopecký ze Soběslavě. Sedm let byl zde kaplanem a baronem Jakubem Vimmerem podán 16. května 1797, installován od děkana lounského Josefa Rocoma, 1811 odešel do Obory a tam zemřel 2. pros. 1841. Na jeho místo dostal se sem Josef Vaic, rodilý z Horního Ročova, dříve administrátor domašický. 4. července 1811 od Josefa knížete ze Schwarzenberka sem podán a od kanovníka a vikáře Jana Jelče z Poštoloprt installován. Zemřel 1834 18. pros. Mezi tím, než byla nově obsazena fara, administroval zde kaplan opočenský Václav Pletinger.

Dne 21. května 1835 byl knížetem Janem Adolfem ze Schwarzenberka presentován Antonín Richter, jenž narozen 26. března 1792 v Citolibí, vysvěcen 27. pros. 1814, byl osm let kaplanem v Opočně, přes rok zámeckým kaplanem ve Vršovicích, farářem v Jinonicích, od 1829 15. ledna v Citolibí, zemřel 1855 11. června. Za něho vyfařen jest mlýn č. 115. a přidělen do Brzvan. Němci zdejší žádali o služby Boží r. 1836. Chválí se jako bodrý, štědrý a živý pán. Po něm jen 15 měsíců byl zde farářem Prokop Seifert, dříve farář v Citolibí, jenž zesnul v Pánu 18. dubna 1857. Také Vincenc Sigmund, bývalý kaplan v Chodžově, potom farář v Domoušicích, nepobyl zde než do června 1866, odešel odtud do Opočna. Rolník Josef Havránek má od něho dvojdielnou biblí Pavla Severýna z Kapihory, vydanou 1537. Za něho 1862 v noci z 1. na 2. února veliká povodeň zaplavila celé Lenešice. Voda stála zároveň

s prahem kostela, ale do vnitř se nedostala. Dne 9. srpna 1863 slavil zdejší rodák Adolf Vagner, premonstrát strahovský, svou první mši sv. v zdejším kostele. Dva bratři jeho klášterním jménem Ivan a František jsou taktéž členy řádu toho a dvě sestry premiciantovy Barbora a Teresie jsou milosrdnými sestrami. Při opravě chrámu r. 1865 v dubnu objeven zedníky starobylý nápis na věži, o kterém byla již dříve řeč.

O nástupci Sigmunda Vincence Františku Farářovi, rodem z Hluboké, dříve v Jinonicích, nevíme ničeho, než že biskup Hille 28. října 1867 udílel zde sv. bitmování i osadníkům ranským a brzvanským. Zemřel 9. září 1868. Po něm administroval do příchodu nového faráře František Havrda, kaplan citolibský, a 7. února 1869 instalován František Ovesný, narozený v Boňovicích na Moravě 2. dubna 1821. Gymnasium studoval v Moravské Třebové a v Olomouci, filozofii v Litomyšli, bohosloví v Olomouci a Litoměřicích. Roku 1849 25. července vysvěcen na kněze od biskupa Bartoloměje Hille, kaplanoval dvě leta v Čížkovicích, do 8. dubna 1863 v Opočně, 6 let byl farářem v Hořešovicích a odtud se dostal do Lenešic, kdež působil až do své smrti 26. srpna 1895. Za něho staly se v osadě velké změny. Stavbou železnice pražsko-duchcovské, která zde zřídila stanici r. 1872, a ještě více stavbou rolnického akciového cukrovaru r. 1880 vzrostla obec Lenešická tak, že jest, jak jsme podotkli z počátku, po Lounech nejlidnatější. Tím se stalo, že i hřbitov, který již dříve od kostela přeložen jest za ves, bylo třeba rozšířiti r. 1876.

Zavedením nového zákona školského byla pole učitelova, která měl od kostela jako ředitel kůru ve výměře 9 korců 294 čtver. sáhů, reklamována od okresní školní rady pro fond okresní. Rekurs k zemské školní radě připsány jsou dvě parcely č. 813 a 868 učiteli, ostatek zůstal při záduši. Ministerstvo zamítlo rekurs obce a patronátního úřadu z toho důvodu, že prý pamětní kniha farní nic nedokazuje.

Za něho založil zde premonstrát a rodák zdejší Adolf Vagner mešní nadání za zemřelé rodiče Antonína a Barboru, rozenou Neubertovou, s povolením opata Zikmunda Starého. Oltární obraz sv. Jana Nepom. maloval syn býv. řídícího učitele Václav Březina, otec Jan dal naň pořídití rám. Obrazy srdce P. Ježíše a P. Marie maloval Antonín Mühl, malíř v Nové Pace. R. 1888 darovala je Cecilie Kothná, hospodyně na fare. Farář Ovesný před smrtí odkázal na obnovu kostela 2920 zl.

Po něm přišel Vít Dolejší, narozený v Jaronicích 3. února 1853 a r. 1876 vysvěcený. Kaplanoval v Lišově nejprv jako výpomocný, potom 12 let jako fundatista, 1½ roku v Chýnově, 1889 dostal se do Hořešovic a 27. února 1896 složil přísahu v Litoměřicích na faru zdejší a byl 1. března na to instalován b. vikářem J. Řihou z Opočna. Za něho daroval Fr. Vagner, kněz řádu premonstrat. na Strahově, nový kalich ke chrámu Páně. Nová křížová cesta pořízena 1897 a posvěcena 31. října kvardiánem františkánským P. Gilbertem Procházkou, taktéž nový Boží hrob pořízen za 360 zl. ze sbírek a milodarů dobrodinců; nový lustr da-

roval starosta Josef Havránek. Odešel 1904 za faráře do Zaháji u Hluboké. Zatím administroval farář brzvánský Ferdinand Zuna a nastoupil r. 1904 v září farář srbečský Josef Čáp, nar. 1862 16. března v Suchdole, vysvěcen 1885 19. července v Budějovicích.

Známi úředníci: 1676 Artstetter, 1678 Jiří Vilém Vagner; hejtman, 1683 Jan Ginnert, důchodní, 1698—1733 Štefan, správce; 1727 Rudolf Natálie, správce, 1740 Kirchner, ředitel, 1751—8 Jakub Ašenbrier, správce, 1864 Karel Kraus, správce.

Známi rychtáři od r. 1850 představení, potom starostové: 1384—6 Jan, panoše, 1680—6 Jan Vodolský, 1725, 1749—58 Václ. Devorecký, 1759—67 Fr. Průckner, 1792 Jan Rudolf, 1800—7 Václ. Kühnel, 1812 Mik. Korb, 1813 Martin Bišof, 1814—17 Jan Šesták, 1818 Václ. Neubert, 1819—39 Jan Průckner, 1839—42 Jan Havránek, 1842—4 Mik. Korb, 1845—7 a opět 1850—8 jako volený představený Ant. Vágnér, 1848 Jan Brůckner, 1849 Jan Slavík, 1858—63 Václ. Havránek, 1864—66 Jan Ad. kníže Schwarzenberg, 1866—70 Jan Pišoft, 1870—7 Václ. Vagner, 1877—80 a opět 1883—4 Josef Neubert, 1880—3 a opět 1893—6 Václav Veigelt, 1884—6 Theodor Heuler, 1886—90 Bohdan Korb, 1890—3 a opět 1896—1901 Jos. Havránek, od 1901 až do dnes Jos. Pišoft

Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí.

Miniaturní obraz z církevních dějin českých.

Napsal Václav Oliva.

(Pokračování.)

Nelze upřít, že mnozí z těch, kdož po bitvě bělohorské přijali katolictví, nepřijali ho upřímně, ale pouze na oko, v srdci pak nekatolíky zůstali³⁷³) a svému kněžstvu mnoho trpkých a strasných chvil způsobili.

³⁷³) Právem dí Rezek: Ačkoliv na obrácení lidu ke katolictví pracováno úsilovně za arcibiskupa Harracha i jeho nástupce Matouše Zoubka, „nicméně kacířství vřelo neustále, většina vesnického lidu přijímá sice poučení od katolických kněží, ale jenom na chvíli; ostatek lidí ti dosti otevřeně ukazují, že smýšlejí nekatolícky. A čím dále, bylo zase hůře ve směru tomto. Obecný lid strádal tehdejší mnohonásobně. Rakouské země ani po skončení 30leté války nepoživaly trvalého míru a pokoje. Brzy vznikly dlouholeté války nové, kteréž při veliké zbledovanosti tehdejší správy státní pohlcovaly poslední zbytky majetku u obecného lidu. Sedlák byl žebrákem o bidném přístřeší, chatrném oděvě a špatném živobytí. A ještě hůře vedlo se mu po stránce duchovní. O útěše, kterou poskytuje ve strasných dobách náboženství, mluvíti lze pro nedostatek far a kněží pramálo i u katolíků, a tím méně u těch, kteří v srdci svém byli v rozporu s církví panující. Těmto scházelo dokonce všechno, jen výsledky ne. A to vedlo buď k tupé resignaci nebo k bouřlivému odporu“ (d. c. 52). „Ve druhé polovině XVII. věku, když zbytkové houževnatých nekatolíků a neupřímní katolíci na dobro ztratili naději, že by volně směli se hlásiti k náboženskému přesvědčení svému, pomáháno si tajnými schůzkami. Ze Sas a hlavně ze Slezska přicházeli kněží nekatolíčtí, zdržovali se v tajných úkrytech a v určité dny, vlastně noci, na dané znamení shromažďovali své věrné k bohoslužbě a večerní Páně. Tito kněží doista také donášeli přivřencům svým protestantské knihy české“ (56.) „Při mírnější praxi doby Leopoldovské tajní i zjevní nekatolíčtí troufali si porádě více; schůzky sice vždy v noci odbývány, ale počet účastníků býval tak veliký, že nemohla věc ujiti pozornosti politických úřadů“. Podobně tomu bylo i za Josefa I. (1705—1711). Mnozí úředníci sami byli tajní nekatolíci a kacířům pňáli. Kacířství bujelo. Obrát nastal za Karla VI. (1711—1740). Vy-
dávány přísné patenty proti emissarům, t. j. těm nekatolíkům, kteří z Němec

Mimo ony blouznivce a sektáře, o nichž jsem byl již promluvil, uvádím dle pamětní knihy a dle farního archivu o sektářích na panství Košumberském, hlavně ve farnosti Lužské, toto: *Způsob* vyšetřování kacířů sezná se z přípisů arcibiskupské konsistoře k faráři. Přípisů těchto, sobě velice podobných, chová se v archivě celé množství. Jeden z nich na př. ze dne 5. prosince 1747 zní: »Milovaný náš synu! Prozkoumajše vyšetřování farníků vašich z osady Lozice Františka Hrubše, kupce, a Magda'eny, jeho manželky, jakož i Václava Svatoše, čeledína u jmenovaného Hrubše, a jeho manželky Anny, nám úřadem vikariátním podané, a seznávše, že Fr. Hrubše a jeho manželka kacířskou knihu, jejíž auktozem je Václav Kleich, měli, četli a že dali si ji opsati Janu Zemanovi z Luže, ačkoliv věděli, že knihy kacířské pod trestem se zakazují, a ač tvrdí, že o této nevěděli, že je kacířská, jakkoliv naopak měli podezření, že jest zakázaná a kacířská, nad to že Fr. Hrubše dle svědectví Václava Čejky z uvedené knihy zle se vyjadřoval o přímlově svatých a se rouhal Rodičce Boží Panně Marii, ač tvrdí, že se na to nepamatuje, zmíněný Václ. Svatoš, že rovněž kacířskou knihu postillu Spangenbergerovou měl a častěji v ní čítal, ač jak žena jeho se vši určitostí tvrdí, při čtení kacířském bludy proti účtě svatých poznával, jimž prý nevěřil, věděl, že kniha je kacířská a znal, že takovéto knihy pod trestem se zakazují, že žena jeho sice o této knize a trestu pro ni věděla a nejdennkrátě k poslechnutí, když muž četl, od něho zavolána byla, k čemuž ke všemu se přiznává, že pro svou prostotu ničím vinna není, a že nyní tito všickni, litující hříchů svých, se podrobují a o přijetí do lůna svaté katolické církve toužebně prosí: dáváme tímto listem možnost a vám dovolujeme, poroučíme a nařizujeme, abyste jmenované své farníky o pravdě a ve člancích samospasitelné víry naší poučil a naopak o omylu jakékoliv sekty a jakýchkoliv bludův dostatečně přesvědčil tím, že jim vyložíte známky pravé církve a její ustavičnou na zemi a to viditelnou bytnost a její neomylnost a ukážete, že tyto známky má svatá římská církev. Dále poučte je o přímlově a účtě svatých a to tak, že svaří spolukralující s Kristem své modlitby a přímlovy Bohu za lidi přednášejí; že dobré a užitečné jest pokorně je o pomoc vyzývati a pro zásluhy, jež získal si u Boha náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus, který jest jedině naším Vykupitelem a Spasitelem, o jich přímlovu, pomoc a urodování se utíkati. Potom oznamte Františka Hrubše a Magdalenu, jeho manželku (zvláště protože jest velice

do země přicházeli (Češi i Němci) na oko za obchodem, ale ve skutečnosti rozšiřovali kacířství. „Protož nařizovalo se (10. prosince 1717) všem vrchnostem, aby emissařů na panství netrpěly a kde jakého najdou, se ho zmocnily; rovněž tak nařizováno pátrati po kacířských a „husitských“ knihách s největší horlivostí“ (str. 63). „Reskripty a patenty dostalo se vyšetřování a souzení kacířů téměř úplně do rukou soudů světských. Úřadu duchovnímu zůstati mělo vyslychání jen v takových případech, kde se teprv kacířství dokázati mělo. Protestů arcibiskupových (který chtěl mírněji s kacíři nakládati) proti tomu nedbáno“ (64.) Kacíři byli chytáni, všelijak trestáni a knihy kacířské páleny proto, „že zlomyslní lidé vyprávěli, že prý knězi knihy na jednom místě odňaté jinde zase prodávají“ (72.) Mimo to přemnozí z tajných nekatolíků opouštěli zem a houfně se stěhovali do Pruska, odkud zase tajně přinášeli druhým knihy a vodili kazatele. Ještě hůře bylo tomu za Marie Terezie (1740—1780), jež zapletena byvši v přemnohé války, nemohla zeiním svým věnovali dostatečné péče. Kacířství bujelo po celých Čechách, zejména na Chrudimsku. (Ostatně, kdo zajímá se o věc, čti dílo Rezkovo: „Dějiny prstonárodního hnutí náboženského v Čechách“. I. Zde podávám přehled nejnntnějšího za účelem objasniti souvislost.)

nebezpečno, mají-li z kacířství takto podezřelí lidé hospodu, aby větší a bezpečnější opatření se stalo, by ve svém hostinci heretických služeb Božích nekonali ani nikdy budoucně) pro tentokrát toliko správě panství, ale o odstranění jich ze živnosti neusilujte, spíše jim otcovsky a lahodně ruku dejte, že naprosto nesměli by ani v tomto hostinci ani kdekoliv jinde býti trpěni, kdyby něčeho podobného zase se dopustili a kdyby později vskutku něco nekatolického zachovávali, nám je oznamte; od Václ. Svatoše vyžádejte si příssežný slib aneb obvyčejné příssežní psané odvolání (reversales), že budoucně ničeho podobného se nedopustí, dle formuláře obsaženého v našich jarních patentech z r. 1733; přijměte od něho i od Fr. Hrubše a jeho manželky do rukou svých vyznání víry v kostele a je od censury exkomunikace dle rituálu římsko-pražského (s vynecháním obřadu udeření) rozhlášte a společnosti věřících navraťte a to Václ. Svatoše u přítomnosti toliko dvou svědků, Fr. Hrubše a jeho manželku však (z opatrnosti) s podmínkou, upadli-li pro své skutky v censuru, u vzájemné jich přítomnosti. Anna, manželka Václ. Svatoše, nechť před vámi slíbí, bez přísahy však, že vždy věřiti chce po katolicku, knihy, jež by mstí chtěla, vám, zda jsou dobré či špatné, předloží a jiné, kdož kacířské knihy mají nebo kacířstvím jsou nasáklí, zní-li některé, vám oznámí a označí; po vzbuzení s ní příslušných aktů víry, naděje a lásky a po uložení pokání co nejdříve ji vybidněte k vykonání sv. zpovědi a ji při této zpovědi i od censury, upadla-li v nějakou pro skutky své, rozhlášte. Po uložení spasitelného pokání a to: aby manželé Hrubšovi a Václav Svatoš po 6 měsíců, Anna Svatošova však pouze po tři měsíce o každé neděli a každém svátku vzbuzovali tři božské ctnosti víru, naději a lásku, připojili lítost (kteréžto akty aby správně konali, je naučíte) v téže době, aby v nedělích a svátcích pobožně pomodlili se růženec k bl. P. Marii a při něm o tajemstvích naší spásy při jednotlivých desátcích dle svého obyčeje a způsobu rozjímali. K tomu pak je výslovně a nadšeně napomeněte: aby chránili se nového poklesku, příležitosti k němu, Fr. Hrubše i takových řečí, z nichž jest obviňován, aby manželé Hrubšovi a Václ. Svatoš bludy své a hříchy kacířské po absoluci z censury i ve sv. zpovědi, by od nich rozhlášení býti mohli, náležitě vyznali a pověděli. Zpověď nechť co nejdříve vykonají. Pečlivě nad nimi pak bděte, až jak předepsáno jest, rozhlášení budou, je i jejich rodiny a domácí častěji katechizujte a snažte se dovědět se, jakými snad bludnými dogmaty jich rodiny jsou nasyceny. Tím spíše hleďte toho o jejich domácích a rodinách se dovědět, ježto připomenutá kacířská kniha Spangenbergerova plna jest kacířských bludův, a oni doma veřejně ji chovali tak, že snadno od kohokoliv i cizích mohla býti čtena.

Nařizujeme mimo to, aby v rodině Váchově, u níž dlel Jiří Vácha, jenž knihu Spangenbergerovu dal Václavu Svatošovi, co nejdříve knihy byly prohlédnuty buď od vás, ve vaší-li farnosti rodina ona bydlí, nebo od jiného faráře, v jehož farnosti dlel, jemuž o našem tomto nařízení zprávu dejte. Možno-li s Jiřím Váchou se setkat, budiž vyslýchán o majetnictví této knihy, o prodeji jejím jinému a o půjčování. Posléze budiž bedlivě dohlíženo na Čejkovou, která prý přešla ke kacířům. Po provedení všeho zašlete nám zprávu s výše jmenovanými listy reversálními. V Praze 5. prosince 1747.“

Farář na konci si poznamenal: „Dle rozkazu nejdůst. arcibisk. konsistoře složili do rukou mých dne 1. února 1748 Fr. Hrubše a jeho

manželka Magdalena vyznání víry; Václ. Svatoš podepsal přísežně reversy a složil vyznání víry do rukou svých ve farním kostele sv. Bartoloměje dne 1. února 1748.“ O celém jednání s kacíři jmenovanými podal farář zprávu konsistoři.

Zpráva ta po obvyklém tehdy nadpise zněla: „Po obdržení nařízení ze dne 5. prosince r. 1747, jež dostal jsem 5. ledna 1748, dal jsem si zavolat Fr. Hrubše, hoslinského. Magdalenu, jeho manželku, Václ. Svatoše, služebníka (štolbu) u Fr. Hrubše. Annu, jeho manželku, všecky z Lozic, své farníky a jim nejmilostivější rozkaz jsem sdělil, pak dle něho o pravdě a člancích jediné spasitelné víry naší a naopak o nepravdě kterékoliv sekty dle možnosti poučil, jim známky pravé církve a její ustavičnou na zemi viditelnost a neklamnost ukázal.“ Po té opakuje farář skoro do slova vše o úctě svatých, pokání atd., jak uvedeno v nařízení konsistorním, a dří, že tak učinil. K posledu poznamenává o rodině Hrubšové a Svatošové: „Rodiny jich jsem katechisoval a zkoumal. Odbojníků (randalistas) a podezřelých ve víře jsem nenašel.“ U Váchů, kteří ve farnosti bydlili, nalezeno vše v pořádku.

Reversy Hrubšovy přiložené konsistoři zní v opise: „Já Franc Hruběš, ženkyř, a manželka Magdalena ze vsi Lozic, poddaní panství chroustovického, věku svého 28 a manželka okolo 26 let, přináležející faře lužsky před dvojí-cti-hodným knězem Janem Ondřejem Fleischmannem, farářem městys Luže, od vysoce důstojné arcibiskupské konsistoře pražské zřízeným komissařem, majíce před očima svýma svatosvatá evangelia, kterých vlastněma rukami se dotýkáme, uznávajíce, že žádný spasen býti nemůže mimo víry ty, kterou drží, věří, káže a vyučuje svatá katolická apoštolská církev římská, proti které těžce jsme zhřešili a zbloudili, vyznáváme se, želíme a litujeme, poněvadž jsme proti ctění a vzývání nejsvětější Rodičky Boží Panny Marie, že by nám v čas potřeby mohla pomoci, něco rouhavého a nepočetného mluvili, a já manželka kněžky podezřelé, bludné, kacířské chovali, v nich čtli, modlili se a zpívali, až jsme byli prozrazení, přednesení a examen proti nám ustanovený od slavné vysoce důstojné arcibiskupské konsistoře pražské zřízených komissařův, ten čas dvojí-cti-hodného kněze Antonína Pankráce, faráře žumberského, pátera Víta Pavlína missionariusu nasavršského, Jana Ondřeje Fleischmanna, faráře lužského, a pátera Františka Hübse, missionariusu arcibiskupského pražského v kraji chrudimském. Pročež nyní uznáváme naši velkou chybu a blud o pravdě samospasitelné víry katolické jsouce ujištění a ubezpečení, s upřímným srdcem se beze vši lsti odřikáme, proklínáme a zamítáme všecky výs jmenované bludy kacířské, kterých jsme se přidrželi a v ně věřili, a vesměs všecky jiné bludy kacířstva a kteréžkoli učení, který se svaté, katolicko-apoštolské římské církvi protiví, zamítáme a zavrhuje. Přísahujeme, že nyní s celým srdcem věříme a s pomocí Božskou vždycky budoucně až do smrti naší pevně věřiti chceme a budeme všechno to, co zachovává, drží, věří, káže a učí svatá církev katolická římská. Přísaháme také, že budoucně nebudeme věřiti ani mluviti slova rouhavá proti Rodičce Boží Panně Marii neb jiným svatým a světicím Božím, ani psáti, ani čísti předešlých neb jiných jakých kacířských bludův a toho, co by proti církvi svaté katolické bylo, aniž také s podezřelými v kacířstvu lidmi žádného tovaryšení, přátelstva a obcování neb jednání míti nechceme a nebudeme, anobrž jestli někoho takového býti seznáme,

toho duchovní vrchnosti tu, kde toho času bydleti neb zůstávati budeme, neprodleně vyjevíme, předneseme a prozradíme.

Přisaháme taky a slibujem vyplniti všechny pokuty a pokání, které nám od vysoce důstojné arcibiskupské konsistoře pražské aneb její jménem uložené budou. Kdybychom pak (od čehož nás Bože zachovej a chraň!) něco z těchto našich přikopí a přísah zrušili a nezachovali, poddáváme se všelikým pokutám a trestům, které od svatých sněmův a svaté církve zákonů a ustanovení obecních i obzvláštních proti takovým přestupníkům uložené a vyhlášené jsou. K tomu nám pomáhej Bůh a tato svatá evangelia, kterých se vlastníma rukami dotýkáme.

Já Franc Hruběš a manželka jeho Magdalena všech jmenovaných bludův a rouhání se odříkáme, to přisaháme, přikopíváme a sebe zavazujeme. Toto universalní psané odpřisáhnutí a odřeknutí vlastními rukami jsme podepsali a slovo od slova zde v tomto chrámě Páně u svatého Bartoloměje v městys Luži dne 2 februarii A° 1748 řekli. Franc Hruběš, šenkýř lozickéj, žena magdalena.“

Z celé řady v té době examinovaných jmenují se: Jan Zeman starší a Jan Zeman mladší, syn Zemana staršího z Luže (27. VIII. 1747), — Ondřej Strnad z Košumberka (23. III. 1749), — Josef Klumpar, Václav Petura z Luže (17. VI. 1750), — Martin Rabas, mlynář lužský (13. IV. 1749), — Matěj Petura z Luže (12. X. 1750), — Jan Zeman mladší a Rosalie, jeho manželka, Jan Pelikán. Frant. Zeman. Anna Zemanova, manželka Jana Zemana staršího, a Rosalie, její dcera, Jan, Frant. a Václ. synové Václava Dvořáka (10. VI. 1750), — Ludmila Dvořáková (14. XII. 1750), — Mik. Petrán z Luže (30. VI. 1752), — Mart. Dostál z Pěšic (12. XII. 1751), — Jakub Dostál, syn Martina z Pěšic, Karel Hruběš z Lozic (2. XII. 1730), — Jakub Klesal a Martin Křepelka (30. VI. 1730), — Tom. Jich z Luže (1. VI. 1729), — Václ. Frank, Dorota, jeho manželka (1. VI. 1729), — Ludmila, manželka Václ. Fousky ze Štence (17. II. 1732), — Petr Rejkuba, mlynář bětnický (27. IV. 1836), — Fr. Rabas (9. VII. 1750) a t. d.

Z rodin kacířů v oddaných nejčastěji přicházejí: v Luži Tezourové, Peturové, Dvořákové, Fialové, Rabasové, Pelcové, Zemanové, Pelikánové, Klumparové, Čáslavkové; v Belé: Dostálové, Roubínkové a Rybenští; v Radimi; Kopistové, Jětoničtí a Kvapilové; ve Zdislavi: Rybenští; v Lozicích: Svatošové, Dolanští, Hrubšové, Kopeční; v Mentouru: Pitrové, Klesalové, Klubkové, Vondráčkové; v Mravíně: Procházkové, Matrasové; v Jenšovicích: Telcové, Kokšové; v Srbcích: Mlejnkové; v Košumberce: Strnadové; ze Štence: Hatašové, Fouskové; z Pěšic: Dostálové atd. Nejvíce kacířství zahníženo bylo v Luži u Zemanů, Dvořáků a Rabasů, v Belé u Dostálů, ve Zdislavi u Rybenských, v Mentouru u Pitrů, v Jenšovicích u Telců a v Pěšicích u Dostálů; zvláště tito poslední (pěšičtí Dostálové, Martin, jeho žena a syn) roznášeli kacířstvo nejen po okolí, ale až k Litomyšli do Cerekvice, Morašic a dále.

Me soukromého seznamu farářova byli v Luži největšími kacíři r. 1750: Matěj Petura, stařec, žebrák, jeho syn Václav s manželkou, Václav Dvořák vulgo Blížňovský, pokrývač, s manželkou a dětmi, Mart. Rabas, mlynář pod Voleticemi, Fr. Rabas, mlynář „pod placzky“ s manželkou a dětmi, synem Františkem a dcerami, Jan Zeman starší a jeho syn s manželkou, Jos. Klumpar, švec. Ti také všichni toho roku byli examinováni, někteří dvakrát, třikrát i vícekrát.

Byly případy, že lidé udávali své sousedy z kacířství. Tak na př. 1. února 1750 kaplan skutečský „P. Franciscus Gubernator capellanus senior loci“ píše lužskému faráři, že občan lužský Matěj Jaroš udává u něho z kacířství Veselského na Chlumku, že má pláč svatých otců, Josefa Klumpara, že si vypůjčoval kacířskou knihu od Jana Rybenského z Belé, Peturu, Dvořáka, mlynáře v „panském mlejně“, že má zakázanou knihu, ale že ji půjčil „kožešníkově“ z Luže, Františka Rabasa „pod placzki“, že má kancionálek v dvanácterce, a jednoho z Lozic, „to ale nevím, jak mu říkají, ale zůstává hned, jak se do Lozic z Luže přichází, pod kolejem na pravé straně v chaloupce; někdy chodí ve všední den jako v pobělavém a ve svátek v černém kabátě.“ Dne 12. srpna 1750 udávají Martin a Antonín Hatašové „hochmistři“ a Josef Klumpar „mistr“ z Luže Františka Rabasa a Václava Dvořáka, že jinak si neříkají nežli bratři a že Václav Dvořák od nich na to tázan, „to on kolikrát jest opáčil“ „při pořádnosti cechovní“.

Jest velice zajímavé čísti jednotlivé výslechy osob, jež byly „de haeresi“ podezřelé aneb ke kacířství se přiznávající. Názor o jejich víře nejlépe osvětlují odpovědi na jednotlivé otázky: o náboženství, svátosti biřmování, oltářní, o zapověděných knihách, o účtě svatých, o obrazech, kněžství, víře katolické, poutích, o sv. přijímání, očištění, inši sv. atd. jim kladené. Vybírám odpovědi examinovaných v roce 1780, krátce před uveřejněním tolerančního patentu. Tehdy věřili: *O víře a církvi*: „víra lutriánská že zde nastane a ta katolická že pomine, ta beránkova že je dobrá“, (Fr. Kopečný, mlynář z Lozic, 40 let starý); víra katolická „že je bludná, že pomine, a nyní o těchto časech že pomine. Nebožtík Franz Hrubeš, šenkýř lozický (onen, o němž na hoře byla zmínka; farář ihned přidal poznámku bis relapsus, t. j. podruhé odpadlý) říkával, ta katolická pomine, já ty plácačky slyšela, že víra katolická visí na nitce, že je katem dohnaná a katem že bude shlazena. A ta evangelická že nastane beránkova“ (Dorota, manželka dříve uvedeného Fr. Kopečného z Lozic). Jan Pitra, sedlák z Mentoura dří: „jsem ponížene prosím víry evangelicky beránkovy asi pět let. Dvě svátosti věřím křesť a večeři Páně. Poznal jsem Písmo evandělicky“. Dorota jeho manželka: „Nyní jsem víry evangelicky křesťanský beránkovy již pět let. Svátosti věřím: křesť, pokání a večeři Páně a ta se má přijímati pod způsobou chleba a vína, jak Kristus poroučel.“ Jan Klesal, čeledín a bratr Doroty Pitrovy: „přidržel jsem se ty evangelické, že je lehčí. Katolická se mi nelíbí a to proto, že mně Pán Bůh dal tu poznat, která je evangelická. Jsem víry evangelicky beránkovy asi 4 leta, co to vím. Svátosti podle ty evangelicky věřím dvě, křesť, pokání a večeři Páně, bez pokání se nemůže přijímat. Večeři Páně se má přijímat pod způsobou chleba a vína. Kristus Pán to nařídil“. Sestra jeho Kateřina 23letá dří: Jsem víry „křesťanský evangelický beránkovy. Dříve při šenku leckdos něco povídal o ty víře: my jsme ho poslouchaly. Bratři taky když přijeli od magacínu leccos tam slyšeli o ty víře a povídali. Byla jsem vychována v katolicky víře od rodičův. Sedm svátostí jsem věřila. Kristus Pán je ustanovil. Nyní, ponížene prosím, já se držím jen dvouch podle víry ty evangelické. A já od ty víry neodstoupím, protože je dobrá.“ Bratr její Matěj Klesal 20letý dří: „Já jsem byl v víře katolicky vychovaný. Sedm svátostí jsem věřil. Nyní jsem křesťanské evangelické beránkovy. Já jsem tak v ní vždycky. Dvě svátosti věřím: křesť a pokání (večeři Páně). Má se přijímat pod způsobou chleba a vína,

Kristus Pán to tak nařídil. Já to tak slyšel od lidí na cestě, u nás v hospodě taky, když pili, a od vojáka taky; měl modrý vyložení.« Václav Klubko, tesař z Mentoura. 40 let stár, vypovídá: »Jaký mně Písmo vzali, takový jsem víry, evangelicky beránkovy nějakých již 7 let. Svátosti dvě, křest a pokání a večeře Páně, patří k tomu. Že se má přijímat víno a chléb podle naší víry evangelické, držíme chléb a pak víno. Byl jsem víry katolické v ní vychovaný a vyučený od rodičův. Sedm svátostí jsem věřil. Processí po katolicku (věřím), že je Kristus Pán ustanovil pro život věčný.« Církev katol. »že je ustanovení lidské od papeže a biskupů, že falešně učí, že se nám nedává, co se má dávat, totiž chléb a víno.« Magdalena, vdova po Janu Vondráčkovi z Mentoura 40 let stará, dí: »Byla jsem dříve víry katolické, v ní vychována a vyučena od rodičův. Svátosti jsem věřila 7; nyní ne; nyní (s důrazem dí) jsem víry křesťansky evangelicky již 20 let. Svátosti věřím dvě, křest a pokání. Biřmovaná nejsem, protože jsem nechtěla.« Kateřina, manželka Jiřího Procházky z Mravína 40 let stará, prohlašuje (s největší odhodlaností, liberrime effata): »Nyní jsem víry beránkovy již skrze 20 let. Dvě svátosti jsem věřila, křest a pokání, a proto jsem biřmování nepřijala, že jsem ji býti svátostí nevěřila. Já jen se držela samého Boha a myslila jsem, že mě ta víra beránkova nezavede. Já jen myslila, že když člověk bude milovat Pána Boha, že může mít víru jakoukoliv. Že ty víry (sc. katol.) není dobrý učení, když poroučí modly ctít, to jest obrazy.« Dorota, manželka Jakuba Matrase, obyvatele v Mravíně, 30letá, dí: »Jsem víry křesťansky spravedlivy evangelicky. Dvě svátosti věřím, křest a večeři Páně; věřila jsem také; sedm Kristus Pán neustanovil, byla jsem taky víry katolické, v ní vychována a vyučena. Asi od 5ti neb 6ti let Bůh mně takovýho člověka postavil a to mýho bratra Josefa Vojtíška, je na vojně u starýho Modena kyrysarem, byl taky zde u mámy, když Prajzi stáli u Náchoda, nyní posledně ležel ten regiment v Ouřeticích. Dvě leta je na vojně, nyní již třetí běží. Když zde byl bratr můj v Ouřeticích a navštívil nás, pravil mně: Sestro, drž se Boha živého. Já pravila, že se muž musel stavět ad examen, on řekl: abysme na to nedbali a trpěli! Uhlídáš, sestro, že mně poděkuješ za to učení.« »Já jen držím křesťanskou evangelickou, a taky jsem muži povídala, aby se nespouštěl víry beránkovy.« Jakub Matras, muž právě uvedený, 39 let stár (v červenci 1780) dí: jsem víry »taky takový rozumně katolický; sedm svátostí jsem věřil, nyní jen dvě: křest a večeři Páně, poněvadž jsem již od 6 let víry evangelické,« církev »že se má jmenovati křesťanská jen, katolická ne; ona žena mně chválila evangelickou beránkovou, že je dobrá ta a abych se nespouštěl ty beránkovy.« Josef Telec, jinak Jarko, výběrčí v Jenšovicích, podezřelý z kacířství, majetku kacířských knih a jich rozšiřování, dí: »Tuhle od 4 neb 5 let chytil jsem se víry evangelicky beránkovy,« o církvi: »že nás nepřivede ke spasení, kdybychom se jí drželi.« Dorota, jeho manželka 50 let stará, »velice odhodlaně« dí: »já jsem evangelické víry.« Jejich syn Jan, sluha u Jana Hrubše v Lozicích, 31letý, víry »katolicky jsem byl před pokažením«, církev »že není dobrá, ale ta evangelická že je lepší a že ona vede k spasení.« Syn Jakub posud u rodičů vyznává: »Jako rodičové jsem víry evangelicky... máme přijímat pod obojím: chléb a víno... mně se ale ta evangelická líbí a tu katolickou nechávám jak je.« »Podobně vypovídá i sestra jeho Kateřina 28letá. Martin Židek, tkadlec z Mentoura 50 let stár, dí: »než jsem byl zavedený, byl jsem víry katolicky, tuto

ale nyní od 2 let chytal jsem se víry evangelicky, když jsem byl pomíchanej, připouštěl jsem dvě svátosti a když jsem přišel k sobě, věřil jsem sedm, když jsem je v slabikáři četl, o církvi »jednu chvíli držel jsem ji za dobrou, jinou chvíli za zlou, že dobře neučí, ale ta evangelická že dobře učí.«

O svatých: „že se za nás nepřimlouvají, že nevědí pro radost, co se na světě děje“, „že jsou svatí, ale že nám nemůžou pomoci, že pro radost nevědí, co se děje na světě. Nebožka Bartoňka to povídala, hleďte děvečko, Pán Bůh sám všechno ví a všechno řídí“, „že jsou vyvolení Boží a jestli budeme jejich život následovat, že nám Pán Bůh dá taky království Boží; nemůžou se za nás přimlouvat“, „já se k nim nemodlím, že mně nemůžou pomoci, nic dát, ani vzít, ani přimlouvat, máme přimluvitel u Boha Otce Krista Ježíše“, „aby se přimlouvaly, to nemůže být, proto že nás neslyší, ani nejsou Bůh, Bůh slyší každého“, „svatí že jsou, ale jak by se přimlouvali, když neslyší a nevidí“, „že nám nic nedají, jen Bůh“, „že svatí nejsou nám nic platní, že jsou sami rádi, že se do nebe dostali“, „nemůžou nám pomoci, byť bychom k nim volali“, „já jsem o svatých držel, ale k nim jsem se nemodlil, aby mně šlo dál“ a p.

O očištcích: „Očištec že není, že je zde na světě, co trpíme“, „že není, že nás již jednou očištil Kristus Pán od hříchu“, „že je na světě, já se nemodlím za duše v očištcích, já se mám co modlit za sebe“, „je na tomto světě trápení lidské. Jen peklo a nebe je po smrti“, „že ho obmyl Kristus Pán svou krví, já myslím, že každého pán Bůh vytrestá na světě“, „že máme očištec zde, po smrti ne“, „dyť Kristus Pán nás očištil svou krví, já o jiném nevím“.

O obrazech: „že jsou modly, že nic po nich není“, „že nemusejí být, nejsou nic platné“, „já je držím za modly, jak povídá sv. Jan ve zjevení v kap. 9, abysme se neklánili modlám zlatým, stříbrným a měděným“, „že jsou modly, žalmista Páně praví, že jsou zlato a stříbro, a že oči mají a nevidí, uši mají a neslyší“, „nic o nich nedržím, nechť jsou, co chtějí“, „že je to barva a papír, kámen a dřevo, já jsem se toho dost naprosila a nedostala jsem přeci nic, že jsou to modly. Nebudeš mít bohů jiných a to jsou jiní bohové, já o nich nic nedržím a nechci, je to nemá tvář, dřevo, kámen. Před křížem se klaněti anebo smeknout že je marný, že je to jen dřevo, je to dřevo jako dřevo, co se s ním z lesa natáhli. Já prve obrazy měla, nyní ne, já mám děti, oni by pořád ukazovaly, to je Bůh, to je Pán Bůh. Naposledy se smíchem řekla: já mám my děti za obrazy, crucifix taky nemám, já mám těch křížů dost, když 6 lidí musím živit skrze 10 let; však mě nic nedá obraz, však je nemá tvář“, „jsou díla rukou lidských a modly“, „je to samá modla,“ atd.

O kněžích: „kněží že jsou čertova rota“, „že falešně učejí“, „že mají tak učit, jako ty knihy učejí“, „podle našeho písma že zle učejí“, „že jsou náměstkové papežovi, že učejí ustanovení lidská: ctít obrazy, ctít svatý, je za přimluvitel mít“, „zažen nájemníky a pak zpíval několik veršů z kancionálů lipského“, „že nás mámějí a podvádějí modlami totiž a obrazy“, „o tom taky nic, ostatní se dovíte“, „jako slepej věřil jsem, že dobře neučejí,“ atd.

O papeži: „nevěřím, že je náměstek Krista Pána, že zle učí“, „o něm nic nevím“, „že je Antikrist, to mám od toho vandrovního“,

„já ho neznám, nešť je si co chce“, „nic jsem o něm nevěřila a nevěřím, já ani nevím, je-li člověk anebo co“, „já ho jakživ neviděl“, „že nic není platnej, že je Antikrist, že nemůže nic odpustit“ a p.

O poutích: „putování že nejní platný, jen tuláci že jsou putující“, „že je to toulání“, „nejní to platný, neb Kristus Pán povídá, když se modlíš, vejdi do pokojíka, modli se skrytě“, „já kdybych šel na pout, aneb seděl a modlil se doma, že je to jedno“, „já o tom nic nedržím, vždyť tam stojí v evangelium, když vám řeknou na poušti, nevycházejte“, „že mají Pána Boha tu jako tam“, „že Pán Bůh všude, že toho nejní potřeba“. Jen jeden o nich dí (Martin Židek), „že jsou k platnosti.“

O sv. přijímání: „že se má přijímat pod obojím,“ „to věřím, že tam je jen chléb posvátnej, pravý tělo a krev tam nejní, a drze dodal, to učení mám ze zákona od sv. Jana,“ „nemůže to bejt, aby tam byl Bůh, Bůh je na nebi, dyť to máme v Otčenáši, a nechal nám chléb a víno,“ „nejní tam živý Bůh, bratr mně povídal, že máme v Otčenáši, jenž jsi na nebesích, tak nemůže být zde. Přijímali někdy lidi pod obojím, jsou už posavád živi, kteří přijímali. Můj otec i matka přijímali, oni to povídali;“ (farář poznamenává: bylo to v té době, kdy pouhé víno se dávalo k snadnějšímu požití velebné Svátosti). Pak examinata pokračuje „já nevím, jak se má přijímat a podávat,“ „že je to modla, nevěřím o tom nic, že v tom není živý Bůh, ale jen chléb pšeničný, chléb a víno má se přijímat pod obojím,“ „ž: je tam Kristus přítomný, když ale přijímáme“, „že tam je jen chléb, to mám z těch hadaček“ (knih), „že jsem to v těch hádkách čel, že je tam jen chléb“ a p.

O mši svaté: „mše že nejní platná,“ „Kristus Pán přikázal: jděte a kažte evangelium, o mši sv. nic,“ „není platná, že Kristus sám se jednou obětoval za hříchy, že je ohavnost, to jest modla,“ „já ji nerozumím,“ „o mši nedržím nic, já to povídám, jak mě Pán Bůh zná, že Bůh poručil kázat svaté evangelium po všem světě, a neporoučel, čtete mše svatý anebo mše. Já se tomu dost klaněla, ale nyní ne, že je tam jen oplatek Boží, ale Bůh ne, chléb pšeničný, já si tak troufám, že Kristus Pán má jako člověk oudy, že tam nemůže bejt, že by byl viděnej,“ „já ji nerozumím, když je pošeptnu,“ „že je to modlářství,“ „že je největší ohavnost.“ a t. d.

O birmování: „že bez ní byli předkové a já taky budu,“ „otec nebeský pravil, abych to nepřijímal, že on to taky slyšel od otce svého;“ farář dodává, „příčinu udati nechtěl.“ „když jinší nejsou (u birmování), já taky ne,“ „já můžu bez ní přijít k spasení,“ „je znamení Antikristovo,“ a t. d.

O nábožných spolcích: „V bratrstvu nejsv. Svátosti nejsem, ale přijmu ho,“ „nejsem a to proto, že bych to nemohla zastat,“ „nemám k tomu chuti“, „že jsem nechtěla,“ „protože jsem nechtěl, že by to bylo k horšímu mý duši“ a p.

O svatých ostatcích: „tomu nerozumím,“ „o tom jsem nic neslyšela,“ „všecko je to taky taková modla,“ „že jsou modly“ a p.

O Rodičce Boží: „nemůže se za nás přimlouvati,“ „nemůže se za nás přimlouvati, nebo v Gáni galilejské pravila, nemají vína, a Kristus Pán ji odpověděl: co je mně anebo tobě malíko po tom,“ „že je neposkrvněná matka Boží, panna, panenství nezrušila, že se nepřimlouvá a proto v Káni galilejské on to udělal sám a pravil, co tobě po tom,“ „že je nyní žena po porodu; farář dodává: pannou ji nazvati nechtěla“,

„že na jejím synu máme dost, proč bychom k ní volali, ona se nepřimlouvá. Čistá panna je, to je pravda,“ „a kdo mně co dá, kromě Boha všemohoucího“ a p. Panenství, čistotu a mateřství Panny Marie vyznávají téměř všickni dle učení katolického.

O obřadech: „to nesoudím ani za zlý, ani za dobrý,“ „že jsou ustanovení lidská,“ „nevěřím o nich nic.“ Většinou vypovídali, „že jsou dobrý.“

O odpustcích: „když Bůh odpustí, že je všechno dobře, že jsou neplatný,“ „já prosím Boha všemohoucího, aby mi odpustil, toho nepotřebuju,“ „kněží nemohou nic odpustit, na dřevě kříži je již odpuštěno,“ „že není na světě odpuštění, že člověk člověku nemůže nic odpustit,“ a p.

O sv. zpovědi: „před Pánem Bohem jen se máme zpovídat.“ „že podle evangelisty má býti obecní, veřejná (totiž zpověď) před Pánem Bohem,“ „samému Pánu Bohu se máme zpovídat, hříšný hříšnému neodpustí nic,“ a p.

O svěcené vodě: „o tom nedržím nic,“ „vodu již Pán Bůh posvětil v Jordáně a v celém světě,“ „že je jako jiná voda, ta, která je při křtu, je spojená se slovem Božím,“ „není potřeba, aby ji kněží světili, já ji nemám nikdá a nechci mít.“ „že nic není platná“ atd.

O růženci: „Na růženec já nejdu. Bůh jen žádá mého ducha,“ „že je to taky modla jako jiný, že po tom modlení nic nejní,“ a p.

(Pokračování.)

Po bitvě na Bílé hoře.

Dle archivu třeboňského a soběslavského sestavil **Josef Lintner**.

(Pokračování.)

Co se u Tábora nezdařilo, to se lehce povedlo císařským v Jindřichově Hradci, kde byla posádka stavovská pod velením setníka Kristiána Hýbnera. K Jind. Hradci vyslal Marradas rytmistra svého Maxmiliána Pechlara z Meminku. Na jeho vyzvání Hýbner, nemaje chuti k zápasu, ač měšťané prý rádi by se byli bránili, vydal město a zámek, žádaje pouze službu za tři měsíce pro sebe i své vojáky; potom vstoupil do armády císařské a ponechán byl na další čas za správce vojenského v Hradci.

Pechlar ovšem Hýbnerovi peníze slibil, ale kdo je zaplatil, byli Soběslavští. Poučuje nás o tom *německá kvittance* Hýbnerem, bývalým setníkem *českého* vojska, v Jindřichově Hradci dne 24. list. 1620 vydaná v tomto smyslu: „Město Soběslav zaplatilo mně podepsanému kapitánovi dle nařízení p. generála Don Baltazara na zaplacení přírknutého tříměsíčního žoldu 1000 tolarů po 70 kr., z čehož je tímto kvituji . . .“ Na tuto kvitanci připsal *císařský* velitel Pechlar *po česku*: „Na ten 1000 kop miš. očekávám od p. generála Don Baltazara jistotu, zatím dávám pánům tu certifikaci pod mou rukou a pečetí vlastnou. Actum 24. Nov. 1620.“

Tedy Soběslav půjčila 1000 tolarů na vyplacení posádky hradecké. Ostatní peníze minil Pechlar jinde opatřiti, ale nemohl. I obrátil se opět do Soběslavi a ve jménu Marradasově žádal pana Jana Roubíka, aby město poslalo nových 1000 kop. Páni radní, ač sháněli po přátelích blízkých i dalekých, hledali v truhle obecní, ale nedohledali se a peněz neposílali. Posádka hradecká marně

tudíž čekala na výplatu, byla netrpělivá, a k tomu ke všemu dne 30. list. přijel do Hradce Marradas sám, chtěje vyjednávání skončiti. Peněz pro Hýbnera však posud nebylo!

Proto Pechlar znova (30. list.) důtklivě žádal Soběslavských: „Poněvadž jsem před třemi dny panu Janu Roubíkovi psal a ve jménu J. M. pána Don Baltazara ještě 1000 kop zapůjčili žádal, jsem tý naděje nepochybný, že se v tom bez výmluvy najíti dají, nebo Pána Boha se dokládám, důležitá a veliká potřeba J. M. pána k tomu přivozuje, protož můj (?) *milí páni, pro Boha Vás prosím*, ihned ty peníze shleďte a panu rytmistrovi La Bordovi je vyčlěte, já Vám tím psaním připovídám, že nemáte víceji k žádný půjčky (?) potahování hejti, a ve všem dobře chránění, a ještě prosím, tý půjčky neodpovídejte: jakž Vám pan rytmistr La Borda na všechny dva tisíce jistotu J. M. pána odvede.“

Též Marradas, aby projevili náklonnost svou k Soběslavským a že skutečně chce ochraňovati jmění obecního, vydal jim téhož dne (30. list.) v Jindřichově Hradci druhou „salvu quardii“, to pro ves Debrník. Tedy Soběslav vlastně zaplatila posádce hradecké žold, a nebyly to poslední peníze, jimiž vypomohla císařskému vojsku.

Proti Táboru Marradas důrazněji vystoupiti nemohl, neboť vrchním velitelům v Praze zdálo se mnohem platnější, aby za čerstva dorazili na Moravu, než aby se meškali obléháním osamělého města. Také nadcházela zima. Marradas poodstoupil tudíž od Tábora a rozloživ vojsko své po okolí, dal nejen Tábor, ale i Treboň bedlivě pozorovati.

V Soběslavi hned od příchodu vojska císařského (od 17. list. 1620) ubytoval se rytm.str La Borda se setninou jízdy a jeden leytnant nad pěchotou z pluku p. Šumberka (Hannibala ze Schaumburka). Za La Bordou přijela do Soběslavi též jeho manželka.

A to vše měli Soběslavští vyživiti bez všeliké lidské pomoci. Zachoval se v archivě rejstřík na maso, co pobráno bylo pro vojáky v 7 nedělích (r. 1620) za purkmistrování Adama Dvorského, Jana Vrabce a Václava Lekše; i bylo hovězího masa 699 liber, skopového 24 lib., skopců 24, koření za 5 kop 25 gr. (Libra hovězího po 15—19 d., skopového po 2 gr.)

Profiantmistrem J. M. C. ustanoven byl Jan Roubík, měšťan a písař radní v Soběslavi; týž nevěda místa, odkud by bral pro vojsko vše potřebné, ujímal se statků šlechticů odpořilých, což vyvolalo nelibost samotného Karla z Lichtenšteina. „Opatrní věrní milí“, píše Lichtenstein Soběslavským dne 15. prosince 1620, „vznáší na nás statečný Ladislav Vít ze Rzavého na Pacově, Dubu a Mezném, žeby Jan Roubík, písař Váš radní, statkův jeho se ujímati k ruce J. M. C., do sekvestru bráti a již všechny dobytky ze dvorův jeho do města Soběslavi odehnati dáli jměl, žádajíc nás v tom za opatření, jakž tomu z přiložené suplikací jeho porozumíte. A poněvadž posavad žádné jisté a podstatné příčiny, proč by dotčenému Ladislavu Vítovi statky jeho odnímány a do sekvestru brány býti jměly, se nenachází, k tomu také my jsme Janu Roubíkovi k takové sekvestraci povoliti a žádného naučení učiniti neráčili, protož jménem a na místě J. M. C. . . . poroučíme,

abyste to při jmenovaném Janovi Roubíkovi skutečně nařídili, aby on nadepsanému Ladislavu Vítovi statkův jeho, jichž tak na ten čas v držení a užívání jest, zatím až do dalšího milostivého J. M. C. o té věci nařízení postoupil, a dále jemu v užívání statkův jeho žádné překážky nečinil, a proč jest se takových statkův jeho ujímal, nám o tom jistou zprávu psanou do kanceláře naší knížecí neprodleně učinil.“⁷⁾

Panu Janu Přehořovskému z Přehořova zabaveno bylo obilí, totiž žito a oves, kteréž bylo ssuto a k ruce J. M. pana nejvyššího upečetěno na sýpce Václava Hrona ze Sabinova, mlynáře na Městském mlýně v Soběslavi a podle všeho bratra známé panny Zuzanky z fraucimoru kdysi Petra Voka z Rožmberka; z té příčiny Hron nemoha k obilí svému, s dítkami svými i s čeládkou od chleba nedostatek trpěl, nač stěžoval si u městské rady. Soběslavští chtějice mu přispěti, vyhledali opět za prostředníka p. Zdeňka Libšteinského z Kolovrat a žádali ho (15. února 1621) za přimluvu u pana nejvyššího, aby Hron mohl k svému přijíti a obilí p. Přehořovského zvláštním rejstříkem vykázati. I podotýkají, že již žádostiv je, by cizí obilí od něho vzali. V témž listě důvěrně Kolovratovi oznamují, že v úmyslu jsou s pomocí Pána Boha a Jeho Mti dosáhnouti pro obec ves Přehořov, protože leží blízko města, také že k panu nejvyššímu chtějí vyslati osobu z rady za příčinou těch 2000 kop půjčených, o jichž vynahrazení chtějí žádati, jakž to od J. M. mají zakázáno. Prosi p. Zdeňka o radu, byla-li by toho času příležitost. (To si však počkali!)

Marradas nemaje v zimě péče o správu vojenskou, věnoval se hospodářství na statcích svých. Oprav bylo všude třeba; zvláště jez pod zámek Hlubokou velice sešel a vyžadoval rychlého ztvrzení. Ale odkud vzíti tolik potahů na dovoz lesu? V Soběslavi. A Soběslavští pokorně Marradasovi odpověděli (15. ún. 1621), že ne-jednou již poslali fůry a koně k vezení J. Mti na zámek Hlubokou. jakož i nyní na cestě jest 26 koní s obilím, ale přece prý shledali mezi sebou a po vsích (kdež se téměř klisat pro ubrání nenachází) potahy a vypravili 10 for k vezení toho lesu.

Měsíce zimní vyplněny byly vyjednáváním s Mansfeldem a jeho posádkami, zvláště plzeňskou. Vítězstvím Ferdinandovým octl se Mansfeld ve velikých nesnázích. Bedřicha Falckého zradil, uzavřev v rozhodné chvíli příměří s císařskými. Čeho teď od vítězného císaře mohl očekávati? Vojevůdcové císařští již uvažovali, jakby mohli Plzeň získati laciněji, než zač ji podával Mansfeld, a zamýšlejíce docíliti roztržky mezi ním a jeho vojskem, donutili stavy české, aby posádka plzeňská byla propuštěna, při čemž slíbeno jí částečné zaplacení zoldu, kdyby se rozešla dobrovolně.⁸⁾ Tak viděl Mansfeld, že by zůstal na holičkách, a hleděl se na obě strany zajistiti: s jedné, že sám připravoval se na všecken případ (odporem mohl jen získati) a též i ostatní velitele stavovské napomenul, aby se přes zimu hojně zásobili a statečně drželi; s druhé že vyzvídal, zdali císařští hodlají upustiti od vyjednávání s ním

⁷⁾ Vidimus listu tohoto vydali Soběslavští vdově po Ladislavu Vítovi paní Kateřině Markétě Vítové, rozené z Říčan, dne 12. února 1621.

⁸⁾ List z 16. listop. 1620.

čili nic, ba poslal i hejtmana svého La Bortu k Buquoyovi, žádaje 200.000 zl. na hotovosti a 200.000 zl. do roka splatných, potom že odtáhne do Horní Falce a vojsko své rozpustí. Za vydání Tábora mělo býti Frankovi vyplaceno 60 000 zl.⁹⁾

Císařští zdržovali La Bortu v Praze, protahující schválně jednání; zatím Karel z Lichtešteina vydal manifest k posádce plzeňské, aby se vzdala. Za to se mstil Mansfeld plenem a konečně se odhodlal, že se znova přidá k falckraběti Bedřichovi. Odebral se též do Heilbronu na sjezd Unie, aby tu od přátel Bedřichových vymohl příspěvky na vedení války; nedosáhl však ničeho a ke všemu tomu měl cestu do Plzně již zatarasenu. Důstojníci plzeňští, jsouce bez pána, smlouvali se s Huertou a později s Tillym a za 150 000 zl. vydali Plzeň, kterou dne 3. dubna 1621 vojsko císařské obsadilo.

Posádce tábořské se na zimu valně ulevilo, tak že mohla zajižděti na „pajtování“ dále do kraje. „Loťrasi jacísi spuntovaní s Tábořskými až k městu Soběslavi přicházeli a hledali, co by vyzvěděti mohli a zase do Tábora „kunšafy“ donášeli a tudy Soběslavské vyzrazovali.“

Ti pak jistí zajati byvše a do Soběslavi přivedeni k mnohému se přiznali. Aby vyzvědačům bylo časné v cestu vkročeno, kapitán (La Borda) umínil si dáti je na hrdle strestati na výstrahu jiným. O mistra popravního prosili Soběslavští v Budějovicích dne 26. února 1621, slibující, že popravné řádně zaplatí a že dají kata zase do Budějovic doprovoditi.¹⁰⁾

Za to chystala posádka tábořská odvetu. Začátkem března 1621 jeli někteří sousedé soběslavští ku Praze, ne „způsobem solátským“, nýbrž po svých chudých živnůstkách, zvláště za dlužníky; v tom mimo nadálost jsou zjímáni a na Tábor dodáni. Tam u vězení zůstávali, hlad, zimu a velikou nouzi trpěli, kdežto jich doma manželky s dítkami plačtivě čekaly. Zajati Soběslavané svolili konečně k výplatě 100 zl., ale manželky jejich nemohly tolik peněz shledati. Proto obec Soběslavská sama opatřila 100 zl. a požádala kapitána soběslavského, aby vyslal některého ze svých vojáků k veliteli tábořskému s těmi penězi. Při tom (25. března 1621) prosili měšťanů tábořských, aby se u svého kapitána přimluvíli, by přestal na stu zl. a sousedy jejich pustil z vazby k manželkám jich a ku příštím slavnostem velikonočním.

Tou dobou, kdy Tábor nebyl obklíčen od vojska císařského, odebral se odtud plukovník Frank s částí posádky a odtáhl svobodně k Mansfeldovi do Falce, což mu Tilly dovolil. (Skála.) V Táboře zůstala pouze posádka nizozemská, již velel setník Daniel de Coco z Romaneška, najatá bezpochyby od lidí stavu rytířského, kteří nejvíce přispěli k dlouhému, hrdinskému odporu. Kdy Frank odešel, nevíme; některé zprávy líčí věc tak, že Frank vyjednával s císařskými o vydání Tábora za 30.000 zl., a proto prý byl povolán Mansfeldem do Amberka, aby se zodpovídal; Frank prý skutečně přišel do Amberka, ale netuše si, uprchl odtud. Počátkem r. 1621 přitáhlo do Čech z Horních Rakous vojsko bavorské, 5 praporců pěchoty a 2 praporce jízdy, aby se pokusilo, zdali by ne-

⁹⁾ Českomor. kronika.

¹⁰⁾ Makulář 1621.

dostalo Třeboně buď po dobrém nebo mocí.¹¹⁾ Nedostalo ji; ale městská rada treboňská, chtějíc se už zbaviti stavu obležení, vyjednávala i s Mansfeldem i s kapitány plzeňskými, posílajíc jim listy své prostřednictvím Maxmiliána Khýna z Khýnu, velitele na Orlicí. Khýn však oznámil Treboňským, že na to psaní, odeslané za p. hrabětem z Mansfeldu, dosud žádné odpovědi nedostal a s těmi psaními, která nyní posílají, že nemožno jest do Plzně projíti. Tato odpověď datovaná na Orlicí dne 30. března 1621, dodána byla do Třeboně teprve dne 6. dubna; ale v tom čase staly se již veliké změny.¹²⁾

Marradas, který se koncem března 1621 zdržoval v Budějovicích (23. března přimlouval se odtud za Jana Glouchovského, aby byl od Soběslavských vyslechnut), v sobotu před květnou nedělí (3. dubna) vtrhl s Martinem Huertou, plukovníkem Pechlarem a rytmistrem Papovcem v čele 4000 pěších i jízdných do Mirovic, míře k Orliku. Nazejtří leželi v Mirovicích a před Orlik vyslali pouze bubeníka, jenž měl posádku hradní vyzvati, aby se vzdala; sklídl však za vytížení jen výsměch. Marradas tudíž (5. dubna) přilnuv k Orliku, dal hnáti útokem na hrad. Posádka sice odrazila útok, ale již odpůldne vzdala se na slib, že může svobodně se zavazadly odtáhnouti k hranicím falckým. Marradas potom ubytoval se na Orlicí a rozložil své vojsko po okolí (do Mirovic, Mirovic, Pisku a Milevska), aby tím druhý hrad, Zvíkov, se všech stran sevřel a překazil jeho zásobování. Též Tábor i Treboň vzal opět na bedlivější pozor a rozmnožil tudíž posádky v Soběslavi, ve Veselí, v Lomnici a v Pelhřimově.

Všude po kraji rozhostila se veliká bída, rozléhalo se bédování.

Táborští pro snadnější vychování posádky své zabavovali statky cizí, při čemž pobrali dům a nemalý díl svršků v něm, majetek to manželky kteréhosi měšťana ze Soběslavi. Ten dovědév se o vzatku, běžel ovšem hned na městskou radu, jež vynesla tu věc na Marradasa (10. dubna) prosíc, aby svrchupsaný dům i se statečkem, co v něm jest, milostivě ochránil, až do Tabora šťastně vjede.

Soběslavští měli se zle; hůře však bylo Černovickým, které obrala sběr vojenská v Lomnici ubytovaná. Městská rada soběslavská trpce žalovala Marradasovi své těžkosti, a Jan Roubík oznámil mu při tom vyloupení Černovic. Marradas odpověděl z Orlika dne 26. dubna 1621: „Ze psaní Vašeho mně po tomto vyslaném Vaším dodaného vyrozuměl jsem obtížnosti Vaší strany, vychování soldátův tu při městě Soběslavi položených, i co by dáleji v sobě obsahovalo, na kteréžto nevím Vám jinšího za odpověď dáti, toliko

¹¹⁾ Druhý přepad Třeboně udál se dne 14. února 1621. O tom zaznaménána tato zpráva: Posádka budějovická chystala se na Treboň, což bylo prozrazeno. I nastrojili v Třeboni past: nechali úmyslně bránu proti Budějovicům pootevřenu, ale zostřili svoji pozornost. Císařští přitáhli k Třeboni a nešťastně nástrahy, vrhli se do města, byli však zle přivítáni a krvavě odrazeni. Na 150 mrtvých nechali na bojišti. Přes tento neúspěch doufal Marradas, že Treboň padne v 8 až 10 dnech, jak oznámil Lichtensteinovi listem svým z Budějovic dne 5. března 1621. (Viz Antlův článek: „O válečných příbězích na Treboňsku“ v Treboňských Listech v roč. I.)

¹²⁾ Měst. archiv v Třeboni.

že bohdá nejdéle ve 3 dnech takový lid vojenský odtud vyzdvihnouti dáti nepominu, tak abyste též obtížnosti a břemene sprostěni býti mohli. Zatím té důvěrnosti a naděje jsem, že toliko do jmenovaného krátkého času strpení jmíti budete, budoucně Vám při J. M. G., co tak koli od Vás pocitěno, přimluvou svou se odměniti i jinak od osoby své se vynasnažovati nepominu.

Co se pak dotejče psaní Jana Roubíka, kteréž mně dle Vašeho činí v příčině obrání ubohých Černovských od lidu vojenského v Lomnici ležícího, nad čímž žádné zalíbení nenesu, nýbrž příležitost o to panu Lažanskému stízně piši; naději se, že dle toho psaní mého témuž panu rytmistru svědčícího, kteréž že mu dodáno bude po schválním (poslu), postupovati bude, a ty, již tím vinni, k náležitému strestání přivést nepomine, i jiné všechno učiní, cožkoli k *vynahrazení* škody učiněné postačovati bude.“

V témž listě žádá Marradas Soběslavských, aby druhý dopis poslali po schválním poslu do Pelhřimova.

Ale hned na to (27. dubna) purkmistr Adam Dvorský psal novou žalobu Marradasovi. „Již třetí tejden,“ pravi, „jak k nám pěchoty pana nejvyššího z Šumberka nemálo přitáhlo, kteřížto po předměstí mezi chudými sousedy rozkvartýrování byli a od nich stravování též býti musejí, takže již, odkud co vzíti nemajíce, mnozí z nich pro nekřesťanské nakládání s nimi domy své opustili a od nich pryč odešli. My pak, ačkoli majíce také rejtharstvo a pěchotu v městě, na kteréž kontribuci od V. Mli narizená každého téhodne se odvozuje, jak bychom týmž sousedům našim pomoci mohli, dvojnásobné kontribuci¹³⁾ jsme vybrali a na jednoho každého knechta na tento tejden po 45 kr. odvedli, i také chleby na jednoho každého . . . opatřili. Ale oni z předměstí takměř jako mocí do města se položili. Obáváme se, aby opět tak s nimi (s měšťany) jako s předměstskými nakládáno nebylo; nebo kdyby to tak na dlouze býti mělo. (čehož Pán Bůh nás ostřež!) že by nám toho jha snášeti nemožné bylo, toho milostivě povážiti ráčíte.“ Prosi Marradasa, aby nedopouštěl nad možnost jich sužovati.

Marradas zůstaviv na Orlice kumpanii jízdy a praporec musketýrův, vyláhl koncem dubna k Táboru. Dne 28. dubna zastavil se v Milevsku a poslal odtud (píše: z Milízky) do Soběslavi list, na němž prý jemu i JMC. nemálo záležit, aby jej odeslali po někom jistém naschválním rytmistrovi do Pelhřimova. Opět a opět slibuje Marradas Soběslavským, že se jim za to odmění dobrým přátelstvím. Na obálce téhož listu jest připsáno: „Cito, cito, cito -- issime!“

Nad Tábořem stahovala se nová mračna, z nichž brzy uhodilo. Marradas svolav ze Soběslavi, Pelhřimova a odjinud posádky, oblehl Tábor začátkem května. Skála vypravuje, že Táborští vypadli z pevnosti, ale byli časně prozrazení a velikou škodu vzali, neboť v pětce do 80 osob, na větším díle prý z rytířstva českého, museli nechat na místě. Po tomto vejskoku Marradas podal se k městu blíže a oblehl je opravdově.

¹³⁾ Lichtenstein vypsál 5. února 1621 v kraji Plzeňském, Bechyňském a Prácheňském kontribuci na vychování lidu válečného u Tábora a Třeboně.

Vojsko císařské zaujalo pevné postavení proti Táboru hlavně na hoře Klokotské, ohradivši se tu příkopy a náspy, z nichž vybíhalo několik bastionů.

Na cestě k Náchodu (mezi Jordánem rybníkem a hlavním stanem) rozložily se pluky Lichtenštejnův a Paradisův, stranu východní za Jordánem obsadil Hannibal ze Schaumburka, v Čekanicích ubytoval se kapitán La Borda. Baterie rozestaveny byly na příhodných místech, hlavní stála na straně severní u staré cesty Klokotské, kde odbočuje se za hrází Jordánskou na levo. Stan Marradasův postaven na severním konci ležení.¹⁴⁾

Rozumí se, že v kuchyni páně generálově z počátku jevil se veliký nedostatek profiantův, o čemž dal zprávu do Soběslavi Kristof Bufler, služebník J. Mti. Soběslavští hned měli péči, aby sklep páně zásobili, proto poslali do Klokot 2 vědra vína, piva starého i větel, země, vejce, máslo „putrové“ a ocet, žádajíce, aby ty věci Marradas od nich vděčně přijal (5. května 1621).

S poctou spojili Soběslavští žalobu i žádost; především oznámili Marradasovi, že kdo z soldátův kdy přijede, nad míru vychováním (jídlem, pitím a obroky) na obecní groš obtěžuje, ano jim již nemožné jest, poněvadž žádných důchodů nepřichází a po „dvě letě“ i více tím vším soužení jsou. Prosi Marradasa o naučení, jak by se měli v tom chovati. Též žádají ochrany v rukojemstvích za pány ze Švamberka¹⁵⁾ v případě, kdyby se pro to valilo co nešťastného na ně, poukazující, že po pánech Švambercích zůstalo dosti stalkův, na nichž věřitelé mohou svého dobře hledati. Nezapomínají však též na své pohledávky a připomínají panu generálovi, že pro potřebu JMC. zapůjčila 2000 kop gr., z nichž an úroku posud neviděli; žádají ho tudíž, aby jim aspoň dopomohli by statečku Myskovského a Roudenského dostali k užívání.

(Pokračování.)

Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického.

Podává Dr. Ant. Podlaha.

(Pokračování.)

157. *Reverendissimi Domini Caspari Questenbergii, abbatis Strahoviensis, ad mortem se disponentis, ultima exhortatio facta ad religiosos Strahovienses.* (Str. 425a—433b.) Opis latinského listu Kašpara Questenberka, datovaného 15. května r. 1639, v němž projevuje poslední vůli svou a dává bratřím svým krásná napomenutí. „Prosím nástupce svého i vás, bratry a syny své, nechtějte o to pečovati, aby po mé smrti za peníze bylo vyzváněno i v jiných kostelích. Pro milosrdenství Boží a Pána našeho Ježíše Krista prosím vás: dejte peníze, jež by na to byly vynaloženy, chudým. Z toho vyplyne mně i vám větší potěcha: Bůh zajisté odplácí bohatě tomu, kdo nad chudým se snilovává. Blaží-li vás zvonů zvuk, nezakazují, aby po tři dni v kostele Strahovském všemi zvony bylo vyzváněno. Prosím také, ať se nekonají pohřební řeči, aniž

¹⁴⁾ Viz Hollárovu rylinu v knize Thierově: Hradiště hory Tábor jako pevnost.

¹⁵⁾ Petr ze Švamberka odsouzen byl všeho jmění dne 26. dubna 1621, což se snad již doneslo do Soběslavi. (Bílek: Dějiny konfiskací.)

zhytečné obřady, nýbrž nechť zbožně k Všemohoucímu za mne se modlí, aby odpustil mi, v čemkoliv jsem z křehkosti lidské poklesl. Aniž svolávejte jiných řeholníkův k pohřbu, aby nemusili dlouhou cestou se namáhati, nýbrž pošlete jim do klášterů jejich almužnu, aby se modlili . . .“ Těmito slovy započíná svůj list. Dále napomíná nástupce svého, aby dbal svědomitě o blaho svého kláštera, zejména aby pečoval o zdárný dorost a aby bděl nad náležitou kázní. »Melius est« — tak praví — »pati dispendium mille tallerorum, aut etiam (fideliter loquor) pagi unius, quam dissimulare minutissimas transgressiones. Quid enim? Non affliget Dominus fame animam iusti. Quid enim prodest morituro coëmisse pagos et oppida, erexisse splendida aedificia? At animas in altissimam aeternitatem sollicitando demeremur Deum, qui praesentis et futuri temporis stabili ac sempiternā benedictione nobis benedicit.« Zakazuje všeliké změny v kostele Strahovském po své smrti, jež by měly v zápětí znešvarování krásné stavby, o níž praví, že žádná jiná v Praze jí se nevyrovná; zejména nesouhlasí s tím, aby rozšiřována byla kruchta k vůli varhanům.*) Přeje si dále, aby nebyly rozmnožovány příjmy kláštera. „Zkušenost zajisté učí“ — tak praví — „že kláštery, které mají jen tolik, kolik nutně potřebují, žijí k radosti andělů a ke vzdělání věřících. Kláštery však příliš bohaté na scestí zacházejí, svolávajíce na sebe hněv Boží.“ Napomíná praeláty, aby na újmu počtu konventuálů nelibovali si v množství služebnictva ani v nádherném stolování ani v jiných marnostech. Připomíná jim chudého Spasitele, jakož i věrného jeho následovníka sv. Norberta. A obraceje se k P. Ježíši prosí ho, aby klášteru dal pastýře dobré a horlivé. Žádá nástupce své, aby štedře podporovali i seminář řádový, tak aby více jinochů v něm vychováváno býti mohlo. Prosí dále, aby nebyla porušována klauzura; zejména ženám nebudiž pod žádnou podmínkou dopřáván pobyt v klášteře. Zapřísahá nástupce svého, aby bděl nad všemi příslušníky klášterní družiny své, a to nejen povrchně, nýbrž s největší bedlivostí, aby s bázní a třesením pracoval na spáse jejich. „Neříkejž: ‚jsme lidé‘, ‚lehké poklesky dlužno přehlížeti‘. ‚i spravedlivý sedmkrát za den poklesne‘ a jiné podobné výroky, jež lidé změkčili a leniví pronášívají. Přehlédneš-li přestupky sebe menší, vzrostou znenáhla v poklesky hrubší, a ti, kdož z počátku při proviněních čítali výčitky svědomí, zanedlouho zvykem otupení budou ti dokazovati, že to, co čínáš, sv. Otcové schvalují a nařizují . . .“ Varuje před přílišným pečováním o věci časné. „Oeconomiae temporalis administrationi pervigil incumbere, vacuum est. Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patiat . . .“ Posléze prosí bratry své, aby mu odpustili, v čemkoli jim snad mimo vůli svou ublížil . . .

*) „Prohibeo deturpare aut inumbrare ecclesiam post mortem meam; elegantissimis ornatum est imaginibus et statuís templum nostrum ad pietatis cultum. Non considero, quid porro addi possit. Nulla sic ecclesia in urbe Pragensi ornata rutilat. Dominus successor meus retulit mihi aliquando, se meditari organum, quod ad alteram columnam proferatur: ergone oportebit historiam s. Norberti, quam subsequens aetas aestimabit, destrui aut obnubilari? Nolim faciat id in contumeliam mei. Locus sat amplius est pro organis faciendis. Si vero pecuniae in tantum abundant, ut in supervacua respiciamus, demus pauperibus, et habebimus thesaurum indeficientem in coelis. Decrescet omnibus ornamentis ecclesiae et summo altari et choro et s. Norberti sacello et imaginibus et statuís, si chorus eousque proferatur; ceterum organa nonnisi exeuntibus patent, ac sic ad pietatem et devotionem exiguum conferunt.“

158. *Latinský opis thesí zavržených papežem Innocencem XI.* dne 2. března 1679. (Str. 435a—441a.) Srvn. H. Denzinger „Enchiridion symbolorum et definitionum“ 1888 str. 258—263.

159. *Casus reservati in synodo archidioecesana Pragensi.* Latinský list kardinála Arnošta z Harrachu obsahující seznam hříchů, z nichž rozhršení arcibiskupu pražskému bylo vyhrazeno. (Str. 441b—443a.)

160. *Forma absolutionis ab omni casu etiam pertinente ad Papam, quae datur fratribus in agone existentibus auctoritate privilegiorum ordinis.* (Str. 443b—444a.)

161. *Absolutio tempore jubilaei.* (Str. 444b.)

162. *Modus absolvendi a casibus reservatis.* (Str. 444b—445a.)

163. *Forma absolvendi ab excommunicatione majori in foro conscientiae, quando habetur plenaria indulgentia.* (Str. 445a—445b.)

164. *Alia absolutio.* (Str. 445b.)

165. *Absolutio in articulo mortis.* (Str. 445b—446a.)

166. *Catalogus beatorum sacri Ordinis nostri praemonstratensis.* (Str. 445b—451a.) Seznam svatých, světic a blahoslavenců ze řádu praemonstratského; jest jich vypočteno celkem 106; naposledy uveden i „B. Lohelius ex abbate Strahoviensi Pragensis archiepiscopus“. Seznam tento vyňal Košetický, jak sám udává, z díla pařížského praemonstrata Jana le Puige „Bibliotheca Ordinis Praemonstratensis.“

167. *De numero coenobiorum Ordinis Praemonstratensis.* (Str. 451b—455b.) Nejdříve uvádí nápis nalézající se v Plagu v Rakousích, udávající, že před rokem 1200 bylo praemonstratských klášterů celkem 1800, a to mužských 1300, ženských 500, nepočítaje v to převorství a jiné menší domy. Dále zaznamenává jiný nápis, nalézající se v Oberzellu (in coenobio Cellae Superioris) u Vircpurku, jenž udává počet praemonstratských klášterů takto: 1000 opatství, 300 proboštství, 500 klášterů ženských, a dodává, že v řádu jest 16 biskupství, z nichž sedm arcibiskupů a devět diecesních biskupů. Potom podává počet klášterů praemonstratských dle jednotlivých církví dle seznamu Laervelsiova z roku 1603; všech klášterů dle tohoto seznamu bylo 287. Dále zaznamenal si Košetický seznam opatství praemonstratských ve Francii (celkem 101) a seznam klášterů belgických (25), oba tyto seznamy vyňal z oficiální publikace vytištěné v Paříži r. 1680 z nařízení generála řádového.

168. *Mnemotechnické verše latinské, obsahující seznam knih Písma sv. Starého i Nového Zákona.* (Str. 456.)

169. (Str. 456a—b.) *několik latinských průpovědí s českým rýmovaným překladem**; český překlad některých průpovědí jest dost obratný, na př.:

Mors dominos servis et sceptrā ligonibus aequat,
Dissimiles simili conditione trahens.
Vzteklé smrti slepá rána
služebniku rovná pána;
jak nižší, tak vyšší stavem,
všecky soudí jedním právem.
Fistula dulce canit, volucrum dum decipit auceps.
Co lahodně ptáček zpívá,
když na ptáky v boudě číhá!

170. *Abschrift von einer türkischen Verzeichnuss, so in dem türkischen Lager zu Wien in des Gross-Vezier Zelt gefunden, wass*

*) Srov. „Sborn. Hist. kr.“ V. str. 119.

für Volckh sich befundten. da die Musterung geschehen undter Wien den 18. des edlen Monats Ramesan, das ist den 7. Septembris A. 1683. (Str. 457a—458a). Počet mužů tureckého vojska před Vídní roku 1683 podřízených jednotlivým velitelům: celkem 209.000.

171. *Verzeichnuss, was die Türcken vor Wien im Lager hinterlassen.* (Str. 458b—459a.)*)

172. *Copia des türckischen Kayzers-Brieff an die Cosacken nach Czehrin* (Str. 459b.) *Antwort von den Cosacken.* (Str. 460a—460b).

173. *Epitaphium Francisci Nadasti.* (Str. 461a—462a). Latinský nápis připomínající slávu i pád tohoto uherského rebella a končící slovy: „Verbo: jacet hic reus in omnes, cuius memoria in omnium amarescat ore et nomen ejus hoc sub lapide in aeternum putrescat.“

174. (Str. 462b—463a). Latinský zápis, oznamující, že kníže *Schwarzenberg* zemřel dne 26. května r. 1683 náhlou smrtí v Laxenburku v komnatě P. Sauttera, zpovědníka císařova, jež navštívil, aby se s ním poradil v záležitostech duše své. Připojeny latinské sentence, jež neleženy byly na psacím stolku knížete; z nichž uvádíme: „Quamdiu in mundo sum, mundus non sum“, „Hanc vitam boni magis patiuntur, quam diligunt“, „Non te turbet a mundo recessus, si tibi ad Deum placet accessus“, „Nemo simul assequi potest magnam famam et magnam quietem.“

175. *De restituto conventu Milovicensi a. 1683.* (Str. 463b—465b) Latinský chvalořečný nápis na oslavu obnovení kláštera Milevského.

176. *Der Burgerschaft zur Strassburg Vater Unser.* (Str. 466a—468a). Německá báseň z r. 1683 o 21 čtyřřádkových slokách s refrainem jednotlivých částí otčenáše, tendence protifrancouzské, věrnosti k císaři Leopoldu dýšící. Konec zní: „Erhalt, o Herr, des Kayzers Waffen herauf an uns die Sündt zu strafen, führe ab von uns Frantzosen Macht und gieb uns in des Kayzers Wacht — Amen.“

177. *Türckengebett, welches sie täglich bey denen Armeen halten thuen.****) Německý překlad modlitby tureckých vojáků. (Str. 468a—458b).

(Pokračování.)

Cechovní pořádek některých řemesel ve Velešíně z r. 1610.

Z originálu podává Dr. Jan Zítek.

(Dokončení.)

Co se pak zprawowánj Czechu gich a woleni Czechmistrův doteyeče w tom aby se tak gakž y giná poržádná a poctiwá ržemesla bud tu w Městysse Nassem Welessině, neb w giných Městech Králowstwj tohoto Českého wysazená ržjdy a zprawugj, y oni ržjdili a zprawowali, a obzwlásstně toho ssetržili, aby takowé wolenj Czechmistrův gich každého Roku wždy na den pamatny Swatého Petra w Okowách s wážnostj a vctiwostj se dalo a na počztj y giné Czechownj wěcy pozor dalo, tak aby we wssech wěcech dobrý ržád a zpráwa wěrná a vpržjmná téhož Czechu držána a Zachowána byla a žádný z powolánj Czechmistrowského propausstjn aby nebyl, dokawad w plnosti wsseho Czechu z wsseligakých pržjgmův a wydánj počztu nevčzinj, co peněz mimo wydánj zbude těch z auplna do pokladnice Czechownj neodwede a staloli by se komu od něho kdy gaké skrácenj neb w čzemko koliw vbljženj a to že by se do

*) Česky podává též seznam Beckovský III., str. 540—541.

**) Srv. Sbor. Hist. kr. V. str. 59. Red.

něho w Czechu stžilo a wskutku shledalo, naprawy slussné nevčzinj, a s tjm gistým, kterému by tak co od něho se vblžilo, o to se nespokojj.

Item po zwolenj, wyhlássenj a dosazenj Czechmistrůw, wssicknigij Mistrži magj k nim jakožto Starssjm a představeným swým zřzenj a vtočisstě mjti, a když se gim co od nich, buď wssem společně neb gednomu každému obzwlásstně od týchž Czechmistrůw poručj w tom wsselijakou poslussnost bez odpornosti, weymluw neb gakých koli obran zachowati.

Item gestliže by Mistr gedn druhého kteréhokoli řzemesla zhaněl aneb znaržjkal, w plném czechu wyslyssáni buďte a který by kržiw byl, aby do Czechu gednu libru wosku w pokutě složil. Pakliby tu nemohli býti porownáni, nechť gest to na Vřad a Konsscty Mestyse Nasseho Wellessina podáno, a byla-li by toho potřeba, na Heytmana Panstwj Nasseho Nowohradského, aneb y na Raddy Kanczelaře Nassj wzneseno.

Item, k obcházenj czechu z Mladssjch Mistrůw wždy gedn z kteréhokoli wyss psaného řzemesla k tomu zwolen býti a tu práce tak dlouho na sobě zdržeti má, dokawad giný Mistr po něm tu mezy nimi w nowé se neosadj, a za Mistra do Czechu přzigat nebude.

Item, kterýkoliw k témuž cechu by se přzipogiti chtěl, a za Mistra přzigat býti žádal, bude powinen, předně swého řzádné na swět zplozenj, tak také w řzemesle pořádného wyvčzenj, y kde gest bytnost swau měl, žiwnost provozowal, a gak se gest chowal, dostatečně listownj toho vsseho wyswědženj w Czechu přzedensti a potom hned řzemeslo swe wedle toho gakž které mistrowské kusy swe od starodáwna má a obyčzeg toho gest, vkázati. Což wsse vkážice, budau mocy Starssj a Mistrži za čas gehu skusyti, a poznaliliby osoby hodnost a w řzemesle dostatečnost, mezy sebe teprwa za Mistra přzigiti. Zwlásstě pak w kowářzkém řzemesle žádný ať za mistra přzigat nenj, dokawad Sekery tesařské ssiroké bystřze a dobře vdělati, též wozu kočjzho pěkně a auprawně okowati, a koně, proveda geg třzikráte mimo werksstat, bez wyměřzenj podkow, vkovali vměti nebude.

Podle toho každý tak který za mistra w dotčzeném Czechu přzigat bude, má do Czechu Pět kop Missenských a trři libry wosku složiti a k tomu podle množnosti swačzinu Mistrum dáti aneb s nimi o to se vrownati.

Co se pak Mistrowských Synůw dotýče, aneb že by sobě který z mistrůw mistrówu dczeru aneb po něm pozustalau Wdowu za manželku řzádně pogal.: ten ma toliko trři libry wosku do Czechu složiti a ničímž wyće obtěžowan nebyti.

Item žádný z mistrůw týchž řzemesel k tomuto Czechu přzipogený, nemá sobě we Wsy Werksstatu, pod propadenjm pěti liber wosku a skutecného trestánj nagjmati, ani sám o swe vgmě djla [so]hě buď po hospodách neb ginde pláti: kterýhy se pak toho dopustil, ten každý podle vznánj strestáu, a třzema librami wosku ať gest pokutován.

Item poněwadž každý dělnjk mzdy své hoden gest: gestliže by kdo z týchž Starssjch a Mistrůw práci a rzemeslem posluhowal, a ten gisty s njm o takové djlo podle mjrnosti a slussnosti se omluwiti aneb zaplatiti by mu nechtěl: tedy má to na Czechmistry téhož řzemesla y giných wzneseno, a od nich co by tak za to djlo w mjrnosti dáno býti mělo, rozeznáno a za sprawedliwé včziněno býti.

A gakož za časté se treffuge, že gedén mistr druhému, buď z potřeby neb z Zásstj a nepřjznej čeládku a towarysse odluzuge, a tudy nemalé zgitřenj mezy řemesly býwá: Protož kdo by se koliw a kolikrátkoliw toho dopustil a čeledjna takowého kterýžby pořádného od mistra swého odpussténj newzal a s njm se nevčzetl, odlaudil, pokaždé gedna libra vosku do Czechu přizipadnouti má.

Podobným způsobem bylo li by y na kterého towarysse to se znáno, že by mistry k swáru wedl, aneb něgakého nedorozuménj a nesgednocenj přjčínau byl, každý takový trestán a wsseho djla mezi nimi zbawen býti m[á].

Item vmřzelliby který Hospodář z mistrůw, též manželka aneb djtě kteréhokoli řemesla, poněwadž těla lidj křesťanských gakožto chrámowé Ducha Swatého pocztiwé pochowáwána býti magj: powinni budau mistři s manželkami a čeládkami swými geg pocztiwé k hrobu doprowoditi. Pakli by který nagjti se nedal a přjčiny bezelstné swého nepostawenj se, časné nepřzednesl: powinnen bude jednu libru vosku pokuty do Czechu bez odpornosti složit.

Item kdyby který z častopsaných Starssjch a Mistrůw z tohoto swéta prostředkem časné smrti-sessel, manželky a djtek po sobě zanechal: tedy pozustalá po něm Wdowa dokawad na stolici Wdowské seděti a dobře se chowati bude, může sobě w Werksstatě někdy manžela swého, towarysse dobropowěstného a přjkladného chowati a při tom též Syna gednoho, neb gestliže by gich y wjce měla takowému řemeslu dáti učiti, beze wssj překážky.

Item kterýbykoli z starssjch neb mistrůw towaryssi swému pro zahálku neb nenáležitě chowánj odpussténj dal: žádný z [gin]ých*) mistrůw nemá téhož towarysse přjgimati a genu djla dáwati, pod pokutou složenj do Czechu kolikrát by se toho dopustil, patnácti grossůw Missenských.

A poněwadž y toho potřebu býti poznáváme, aby gak mezi mistry tak y mezi towaryssi a čeládkau gich dobrý řád držán býti mohl: Z té přjčiny to mjti chceme, při nadepsaném shromáždénj kdykoli se Starssjm týchž řemesel widěti bude, moc měli a mohli. Starssj které by k tomu hodné a přjkladné vznali, giným wssem towaryssům za wrehnj wystawiti, kteříž by ge w dobrém řádití a pokogné zprawowati mohli. Kdo by tomu, nemage slussné přjčiny odporowal, takový od Czechmistrůw strestán buď, a starssjho towarysse přzedce zustáweg.

Item, žádný z častopsaných Starssich a Mistrůw, nemá žádnému towaryssi swému přzed Hody a Slawnostmi Weyročnjmi, mýň dwau Nedělj napřzed odpussténj dáti. Než na Swátky muže Mistr towaryssi swému odpussténj dáti, wssak tak, aby gesstě po Swátčch teyden v něho dělal. Který pak se toho dopustil a týž towarysse sobě to přzed Czechmistry stjžil, a to by wskutku na toho mistra shledáno bylo: tedy bude powinnen týž mistr takowému towaryssi swému za ty dvě neděle gako by w djle byl, tak také co w tom čase w hospodě protráwj, zauplna zaplatiti; k čemuž, odporowal-li by, y od Starssjch skutečně přjzdržán býti má.

Naproti tomu kterýby towaryss od mistra swého ne w Neděli po Obědě, gakž obyčzeg, teyden přzed odstaupenj, ále w půl téhodne, a kdyžby mu se zljbilo odpussténj wzal, aneb gakau protimyslnost mistru swému činil, též treffilili by se kterého téhodno gacy swátkowé y wssednj

*) Nečitelno.

den zaháletí swýwolně chtěl, nemá se gemu nežli za půl téhodne od mistra zaplatiti a pro takowau swéwolnost a lenost týž towaryss podle vznánj Czechmistrůw má strestán býti.

Item, gestliby se který towaryss w Werksstatě Mistru neb mistrowé, synům neb dcerám gich, nebo y k gine čeládce, zwlásstě pak z pohlawj ženského buď w oplzlém a stydkém mluwenj aneb lánj a proklj-nánj y jinak nenáležitě chowal: takowý aby wedle vznánj Czechmistrůw Rychtařzem nassim podle welikosti prowiněnj strestán byl.

Item, kterýby se přzespólnj towaryss čzastopsaných řzemesel do téhož městečkza nasseho Velessjna zahodil, a k djlu v žádného z mistrůw přzigjiti nemohl, powinni budau ginj towaryssi kteří djlo v mistrůw magj: a pakli by gich nebylo, tedy mjsťři čzastopsanj téhož towarysse přzes noc w hospodě wychowati a k tomu gestě na cestu gedem čzeský gross gemu dáti.

Item, pokudžby kdy který towaryss dvěma rozdjlným mistrům v díle se zakázal, a to na něho shledáno bylo, má hned od Starssjeb wyzdwížen a trestán býti, a z takowého ztrestánj jsa propusstěn, ylned se prowandrowati.

Item, co se Včzedlnjkůw dotýče kterýby tak kterémukoli z řzemesel k tomuto Czechu přzináležegjcejch se učziti chtěl, bude powinen prwé dobrého swého chowánj y na swět zplozenj, tak také bylliby komu nebo nebyl gakau poddanostj zawázán, gisté wyswědčzenj vkázati, a skusyće sobě u mistra swého, kdež by se tak vyučziti měl za dvě neděle, ljbil li by se mistru aneb mistr gemu, tu teprwá má do dwau let pořzád zběhlých progednán býti a že wěrnost, pilnost a poslussnost mistru swému zachowá, a z učzenj nezbehne, to dostatečzně rukogměmi w plnosti wsseho Czechu zaručziti.

Gestliže by pak týž Včzedlnjk přzed vyučzenjm od mistra sweho wywstáwal, aneb dokonce zběhl: tedy dotčzenj rukogmové budau powinni mistru, kterémuž tak týž Včzedlnjk progednán bude, to což s nim smlu-weno bude, a začz gsau sljbili, zauplna zaplatiti. Kteréhožto Včzedlnjka zběhlého žádný z giných mistrůw k sobě přzigjmati, a žádným djlem, by se pak y ginde témuž řzemesln vyučzil, řfedrowati nemá, lečzby slussné přzjcziny toho vkázal a přzed Czechem dostatečzně, že nikoliw v téhož mistra se dovčziti nemohl, nýbrž z hodných přzjczin od něho odstaupiti musel, odwedl a vkázal.

Pakli se týž Včzedlnjk pořzádně vyučzj a dobřze se chowati bude, má gemu mistr gehu za wyvčzenj dáti, a gak gest se u něho chowal, to přzede wssjm Czechem wyswědčzjce, mezi towarysse geg odewzdati a přzipogiti. Kterémuž také, když by toho potřeba nastala y wyswědčzenj hodnowěrné, gak o pořzádném gehu řzemeslu se wyvčzení, tak dobrém a pocztliwém se chowánj pod pečzelj téhož Czechu wydáno býti má.

Podle toho týž Včzedlnjk bude powinen do Czechu patnácte grossůw Missenských a dvě libry wosku, podobně y mistr gehu též dvě libry wosku složiti.

Item, gestliže by který z mistrůw nadepsaných řzemesel odginud w kterýkoli den krom Jarmarkůw a trhůw gakékoliw nádobj neb djlo, krom Rybnikářzkých koleček do města k prodegi přziwezl, aneb přzinesl, má gemu pobráno a do Spítála w témž městečkzu obráceno býti.

Naposledy, gestliže by který z těch Mistrůw přzespólnjch k Jarmarku neb trhu gaké djlo přziwezl a toho přzi témž Jarmarce neb trhu neprodal, bude powinen wsse to mu djlo což mu ho tak koliw neprodaného zú-

stane, buď některému z častopsaných Starssjch neb mistrůw prodati, aneb zase pryč ssebou odlad odvezti: ginače pokudž by takowého djla tu w čekánj, buď [w městě, neb] na předměstj zanechal a to potomně prodávati chtěl, má se mu podobným způsobem, gakž nadpisuge, takové djlo pobrati a k dobrému wsseho Czechu zpeněžití a k rukám gich obrátiti.

Tuto pak obzvláštnj milost Czechmistrům a Mistrům swrchu dotčených řemesel nyněgssj y gich budaucj činjme, a tau ge věčné gakožto Zprávce a Wladařze Domu Rožmberského dařjme, chtjce tomu konečně a příkazugjce gménem nassim, také dědicůw budaucjch nassich, aby nižádný z nassich poddaňých tak dobře ti, kteříž magj Pány Duchownj k Nassemu podd . . .*) a Wrchno ti příjslussegjcy, gako y ginj lidé Nassi we wssech od téhož městěčka nasseho w celé [mjli w zdálj*] swrchu dotčených řemesel, nikdež kdežby takowého obdarovánj a Czechu s mistry a towaryssi w Welessjně [zbywa*]gjcjmi neměli, nedělali, mimo Kowarny starodawnj, kterýmž nemůže a nemá provozovánj řemesla gich zhagováno býti. Wssak y ti wssichni, kdož se těmi řemesly žiwiti chtěg. aby se s nimi w Městyse Welessjně [Czech] magjcjmi řjzdili a zprawowali, wssech powinnostj gako ginj Mistři podstaupiti powinni byli.

Pakliby který swrchu psanými Mistry a Czechem pohrdaje, řemeslo kterékoli toto tagně neb zgewně dělal [tém*] a takovým budau mocy a magj nadepsanj mistři w giž psaném Městyse Welessjně s pomocy a wědomj Rychtářze Nasseho toho hágiti a brániti, a kdežby czo toho nalezeno a postiženo bylo, do Komory nassj dodati.

Kdež my, prohlédagjce také y k tomu, že w městech Králowstwj Českého wsseligaká řemesla při Czechu gich Pečzeli vjzwagj: Y aby tolikěž giž gmenowanj Czechmistři a Mistři řemesel swrchu psaných toho vžiti mohli, wedle gich ponženě prosby toho gim z milosti propugčugeme, aby měli *Pečzet Czechownj obyčegnau*, a tu aby k listům od Czechu swého wydaným *na Wosk zelený přitiskali*. Kterýchžto listůw spěčzetěných wydáwali, ani též pečzeli na žádnou wěcz zmatečnj přitiskati nemagj.

A tak při tomto Nassem wýssepsaného Czechu obnowenj a schwálenj tomu chceme a mocy listu tohoto wstanowugeme, aby giž gmenowanj Starssj a Mistři nyněgssj y budaucj we wssech artykuljch a punktjch, na budaucj wečné časy pozustaweni a beze *wsseho přzerussenj* zdržáni byli.

Wssak naposledy toto sobě y dědicům a budaucj Nassim w mocy pozustawugeme a wymiňugeme kdybychom chtěli pro obecnj aneb týchž řemesel dobré czokoli z tohoto obdarovánj buď we wssem neb na djle změnití, vgjti neb přizdati, abychom my y dědicowé a budaucj Nassi mocz měli, (což nám nicz ke sskodě býti nemá) to wolně včinití.

Kdež aby to wsse což se swrchu pjsse, tak držáno a we wssech punktjch a klausuljch bez přzerussenj zachowáwáno bylo: Na potvrzenj wsseho toho rozkázali jsme Pečzet Nassi vlastnj wětssj k tomuto Listu s zawěssenjm přitisknauti, w němž gsme se y vlastnj rukau Nassj podepsali.

Genž gest dán na Zámku Nassem Třeboni w Neděli den památný Swatého Petra w Okowách, Leta od Narozenj Syna Božjho, Ssestnácztistého Desátého, počjtagjcz.

Petr Wok Z Rozmberka.

*) V ruk. nečitelno.

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. Kovář.

(Pokračování.)

Protože se již mnoho výtržností spáchalo, což se udalo generalitě, byla tato nanejvýš popuzena, že snad ti medvědníci neuměli lupu lépe skrýti, a oni sami zase nechtěli nésti vinu, jako by jim to promijeli, pročez po několik dní žádnému muži nebylo dovoleno vyjiti za bránu na picování.

Téhož dne, t. j. 28. t. m., dva Francouzi, z nichž jeden seržant od pluku Navarra, měli na Novém městě pražském v Jirchářích u Chanovských a asi 30 nebo 40 krokův od franc. štokhauzu, česky u Konířů, souboj...

Když přišli pod okna domu tohoto, svlékli se a položili šaty vedle sebe na zemi, podali si ruce na znamení, že si odpouštějí a tasili kordy. Seržant byl tak nešťasten, že při třetím setkání raněn byv na pravé straně u srdce, padl, druhý pak, ačkoli hned při početi souboje někteří lidé běželi do štokhauzu pro stráž, rychle šaty na sebe hodiv, kord zastrčil a útekem se zachránil.

Dne 30. t. m. tito vlastikazitelé opět v několika tisících vyšli Oujezdskou branou na lup a obsadili Zbraslav, odkud v následujících dnech mnoho dříví plavilo se sem po vorech.

Na druhé straně rozptýlili se z Roztok a Mělníka až k Litoměřicům, Ústí n. L. a k Děčínu a dopravili mnoho lodí s uloupenými puškami a jinými klenoty k Litoměřicům, aby je dodali do Sas a odtud dále do Francie.

Dne 4. října se mezi našimi husary a Francouzi na Zbraslavi přihodilo asi něco, protože tam bylo viděti veliký kouř a že odtud na kvap odeslána tam značná posila. Mluvilo se, že prý na Francouze uderila uherská pěchota, Francouzi že ustoupili do tamní hospody a že budova tato od Uhrů byla zapálena.

Avšak to bylo bezdůvodné, příběhlo sice téhož dne 5 až 600 Francouzů horempádem sem do Prahy, ale odkud že by byli zahnaní, nemohli jsme se dověděti; že se jim asi nedařilo příliš dobře, mohlo se seznati na důstojnících francouzských, kteří byli sklípili jako mokré slepice.

Dne 6. t. m. došla sem novina, že (dle zdejší pověsti) 3000 uherských vojáků zavřelo 1500 Francouzů do kláštera na Zbraslavi. Ale moji milí páni Uhři! Není již zvykem svobodné lidi nutiti k životu klášternímu. Že kdysi Řekové své císaře jako l. 697 Lva, uříznuvše mu nos, vstřčili do kláštera a konečně i zavraždili, že l. 715 Arthemiu Anastasiovi vlasy a vousy oholili a jej do kláštera vsadili, že l. 813 šel Michael I. Curo-Palates dobrovolně do kláštera, že l. 1055 Michaela VI. Aratiotika, l. 1058 Isáka I. Comnena, l. 1078 Michaela VII. Duku a l. 1081 Nikefora III. Botoriata, ostříhavše jim vlasy, vsadili do kláštera, neméně že staří Gothové a Frankové totéž častěji činili, četl jsem mnoho v dějepise. To však dělo se za starých časů s císaři a králi, nikoli však s lidmi nižšího stavu, a již dávno pominula moda tato. Domníváte se však, že, jelikož se tak výtečně vyznají v olupování klášterův a kostelův, přiučí se i životu klášternímu? Avšak já se bojím, že roku zku-

šebného nevydrží, nýbrž z kláštera vyklouznou, pročez napříště bude mnoho francouzských páterů vyklouzů.

Dne 7. t. m. Bavoři podnikli výpravu pro dříví, vydavše se branou Karlovou, se všim vozatajstvem do tábora od vojska naší nejmilostivější královny opuštěného, přišli, kdež vše, nač kvapně naložili a odjeli. Nemohli se však přece tak rychle dostat sem, aby jim byli naši husari neodňali víc než 12 vozů s koni a lidmi.

Že se zde děje zvěstka o shánce po dříví, je třeba dodat, jak se dříví ze Zbraslavě připravené v Podskalí prodává, a to, kdo ho chce několik vorů koupiti, musí se přihlásiti u staroměstského guvernéra Šaška, kde dostane lístek, že z 10 koupených vorů dříví 8 vorů dovolí se odplaviti. S tímto lístkem musí pak kupující jíti do Podskalí k řediteli obchodu se dřívím, který ihned ustanovený počet vorů, které se mají zadržeti, dá utíti, zapíše jméno, příjmení a obydlí kupujícího a pak mu dovolí, že smí si dříví odplaviti z Podskalí. Zbylé dříví rozřeže se a zachová pro francouzské skladiště dříví.

Pěkné zařízení francouzské! Takovým způsobem dostanou potřebného dříví do svých pekáren zadarmo a vědí při tom, kdo má nějakou zásobu dříví, aby mohli, kdyby tu snad musili zůstat přes zimu zavření a nemohli ničeho dostat ze Zbraslavě, ubohé měšťany o ně oloupiti a pro sebe ho užiti.

Dne 10. t. m. ráno vytáhlo silné kommando francouzské Říšskou branou, vrátilo se však záhy odpoledne a po krátkém oddechu na Vlaském plácku [na Malostranském nám.] na Malé Straně dalo se pochodem branou Oujezdskou, načež 11. t. m. podniknuto silné picování. K 11. hod. dopol. z daleka slyšeti bylo několik ran z děl, pročez jsme se ne nadarmo domnívali, že se srazili s Uhry; proslýchalo se potom, že mezi Zbraslaví a Mníškem se 4 setniny francouzských dragonů pluku královčina ztratily. Myslím, že by byl ten, kdo by je byl našel a ohlásil u generality, od nich obdržel dobrou diskreci v zaječích tolarech nebo dukátech, jakož dostali čtveráci sedláci, kteří zradili slabost vojska naší nejmilostivější královny za Bilou horou a u Velvar i velikou zásobu různého obilí.

Dne 14., 15. a 16. t. m. silná kommanda vyrazila k Brandýsu, Mělníku a Litoměřicům. Francouzi se chlubili, že chléji tato tři místa silněji opevniti, nežli je Praha, a u Mělníka postavili most lodní.

Pomyslíl jsem si: Vy ubozí trougové! Opevněte se u Mělníka sebe lépe, nebude vám to přece nic platno, když by válečný lid naší nejmilostivější královny, který k naší největší radosti pořád bliž postupoval ku Praze, vás oblehl a odňal vám vodu, z údolí po rourách tekoucí do města; pak byste musili, až byste vypili skrovnou zásobu vina ve městě, zahynouti žizni, protože by hluboká studna v zámku nestačila na vaši žízeň.

Při tom v Praze naposled nařizeno měšťanům a obyvatelům, aby odvedli zbylé olovo nebo cin, sic že budou vyplnění.

Dne 18. t. m. generalita opět vypsala novou daň 200.000 zl. městům pražským, jež měla se odvésti do konce téhož měsíce. Peníze tyto musili jako zápůjčky složit sládci, výčepníci, mlynáři a pekaři, kteří na to dostali lístek tohoto znění: Nachdeme der (titul.) Herr Marechall de Broglio durch den Herrn General-Inten-

danten de Sechelles ein Darlehen von denen sammtlichen respective Herrn Prager-Habitanten zu 200.000 fl. mit allen ordentlichen Militar-Zwangs-Mitteln annoch diese Wochen in der Militar-Cassa erlegter zu haben anuerlangt, Zu dessen wieder-Bezahlung Selbter die Resten in denen Craysen aussweist; da nun hieruon ungeachtet deren, Von Seithen des Politici gemachten allein möglichsten Vorstellungen nicht Zu eclatiren gewesen: als wird der (titul.) Herr N. N. Zu solchen quanto deren 200.000 fl. eine Summa Von N. fl. Bey den Steuer-Cassier, wie gewöhnlichen, annoch diese Wochen Zu erlegen haben.“³⁾

Dne 19. t. m. bylo za vedení tři zrádných sedláků, kteří schválně sem přišli a jimž Belle-Isle za jejich zradu dal 15 species dukátů, podniknuto silné picování Karlovou branou. Tyto kobylinky úplně vydrancovaly ves se dvorem poplužným 2 nebo 2½ hod. odtud vzdálenou, patřící klášteru sv. Jiří, a kořist přivlekli do Prahy, tak že sedlákům (dle výpovědi Francouzů) ni zblá nenechali na výživu.

Dne 27. t. m. maršálek de Broglio odcestoval dle doslechu do Drážďan, jemuž císařský vyslanec u dvora papežského kníže Fondi dal k tomu své koně. Co tento chudý kníže za to dostal, nechtěl jsem se ptáti, domýšlím se však, že bylo lépe tak dobrému příteli zavděčiti se jimi, nežli je nechat pojiti a k tomu ještě za odstranění zaplatiti s. v. pohodnému, protože přece přese všechnu snahu a péči nebylo možno z panství Dobříšského ani pro lid ani pro koně něco sem dostat ani samotnému tam proniknouti ani s tím do Eislebena v Sasku proklouznouti, protože proti oběma městům cestu zatarasili Uhři a k tomu ještě způsobili výlohy, že musili lékaři, lazebníkov i do lékáren za léky vydati mnoho peněz.

Dne 28. t. m. několikrát podniknuto silné picování Říšskou branou k Hořelicům, Zbuzanům a jiným dědinám, načež 29., 30. a 31. silné francouzské oddily odtud vycházely, bez pochyby aby pevněji obsadily Brandýs, Mělník, Litoměřice a Děčín, protože se dověděly, že vojsko naší nejmilostivější královny sesilivši se, Francouze vypudilo z Ústí n. L. a mocně postupuje k Litoměřicům, Mělníku a Brandýsu.

Zajati zde vojini naší nejmil. královny byly až dosud velmi zle od Francouzů trápeni hladem, žizní a zimou. Jest sice pravda, že dostali něco peněz, by si mohli nakoupiti potravin, ale peníze tyto byly jen zaječí tolary, kterých nikdo rád nepřijímal a též nikdo následkem rozkazu vyšlého od generality nebyl povinen vyměňovati; koupil pak něco, což obnášelo polovic ceny těchto peněz.

Několik dobrosrdečných měšťanův a měšťanek posílalo jim sice z počátku v nejtěžší době něco k jídlu i také něco k pití, pokud a čeho se tenkrát mohlo dostat. Když však Francouzi denně

³⁾ Jelikož (tit.) pan Maršálek de Broglio skrze pana generálního intendanta de Sechelles žádal zápůjčku od veškerých pánů pražských obyvatelů 200.000 zl. všemi obyčejnými donucovacími prostředky vojenskými ještě tento týden míti složenu v pokladně vojenské, k jichž zaplacení též poukazuje na nedoplatky v krajích, a jelikož z toho přes napominání od úřadu politického nebylo možno nic sehnati, ukázala se (tit.) panu N. N., aby k těmto 200.000 zl. částku N. zl. u berního pokladníka, jak obyčejně, ještě tento týden složil.

vidali, jak se něco takového přináší zajatým, nepřipustili k nim dále nikoho, nýbrž poslali každého s těmi pokrmy zpět, pročež někteří občané a občanky, jdouce kolem vězení, podstrčili jim almužnu, aby si za to mohli koupiti nějakých potravin. Ale i to jim bylo překazeno od Francouzů na stráži stojících.

Když pak jejich zajetí trvalo příliš dlouho, počali někteří, tísnění vystálou bídou, zoufali nad svým osvobozením a přijali službu u franc. pluku husarů Berechovy a propuštění byvše z vězení, dne 1. list. rozdělení ve městě do bytů. Protože jsem také já dva muže z nich dostal do bytu, tázal jsem se jich, proč nečekali, že by byli v několika dnech vyměněni. Pochybovali však o tom, co jsem řekl, ale mladý muž, který se vydával za tambora od pluku Merciova, odpověděl mi: „Pomůže-li nám Bůh jen za město, budeme hleděti, jak bychom se dostali k našim“, což také provedl, an z invalidovny, kam husaři byli přeloženi, v noci sám desátý uprchl.

Dne 2. listopadu táhli Francouzi ve značné síle Říšskou branou pro píci; kam tito zkázonosní švábi vpadli, nedověděl jsem se. Vrátili se pak v noci s hojnou kořistí. Za Vyšehradem přicházeli Uhři téměř až ke bráně, že několik ran z děl na ně vypáleno.

Když obora v Ovenci či v Bubenči byla úplně spustošena a stromoví všechno vykáceno, pustili se pak na druhou oboru Hvězdu, kde sporáželi stromy, rozštěpali a urovnali do sáhů, by měli čím topiti, kdyby snad musili všichni sem do Prahy přehnouti.

Dne 3., 4. a 5. t. m. přišli francouzští ubytovatelé do Prahy, kteří na Novém městě ve čtvrti Zderazské a Svato Štěpánské číslovali byty.

Ráno dne 6. přišlo z počátku asi 800 mužů, z nichžto 600 důstojníkův, i jali se dále domy číslovati. Než se kdo nadál, byly odpoledne ulice Široká a Spálená, Příkop až ke klášteru ursulinskému na Novém městě a Dobyččí trh (Karlovo nám.) plny kavalérie; tato se nejvíce ve čtvrti Zderazské, kde bylo nejméně koníren, ubytovala tak četně, že ve mnohém malém domečku bylo 20, 30 i 40 mužů, nečítaje koně, ve větších domech až 3, 4 i 6 setnin.

Divil jsem se z počátku, proč as jízda přišla do Prahy a ubytovala se v místech, kde je nejméně chlívů? Nepotřeboval jsem však dlouho hádati i přišel jsem brzy na příčinu toho: vzali opět do zajecích a zalezli do své myši díry, předobře známé. Uměli však útěk svůj dobře zakrýti, předstírajíce, že musí místo učiniti armádě lothrinské do Rakous postupující, aby se mohla lépe bráti ku předu; že prý tu nezůstanou dlouho, nýbrž že v nejbližších dnech odeberou se do zimního ležení.

Ale sedláci, kteří sem přivezli potraviny, jež jim od Francouzů byly mocí odňaty do jejich skladišť, dne 8. t. m. mluvili zcela jinak a věšeli jim na nos: aby šli do Brandýsa a Mělníka a tam ukázali svou srdnatost proti ozbrojeným mužům, což mne ponuklo, hádanku tuto rozluštit a pláti se dále na příčinu jejich přichodu; neboť jsem se ihned dověděl, že velkochlubilové při přichodu vojska naší nejmil. královny opět u Mělníka a u Brandýsa vzali do zajecích a utekli.

Od té chvíle musí zase podskalští obchodníci s dřívím opatřovati mnoho tisíc kusů palisád, jimiž všechno Podskalí proti Vltavě se ohradí.

(Pokračování.)

Dějiny vikariátu litoměřického v 18. století.

Na památku 250letého jubilea zřízení diecese litoměřické podává J. V. Bouchal.
(Pokračování a dokončení.)

Duchovní správu obstarávali v jednotlivých farnostech faráři (v Litoměřicích děkani), jimž pomáhali kaplani. Kaplani byli většinou trvale: v Litoměřicích (připomíná se r. 1717 a později vždy jen jeden), v Levině, Hoštce, Ústěku (r. 1727 dva), ve Větlé, v Býčkovcích (r. 1750 dva), v Pavlovicích, v Kravarích (r. 1749 dva) a ve Verneřicích (r. 1750 dva); občas byli kaplani i v Zahoranech, kde r. 1704 sídlil též zámecký kaplan hraběte Klebersberka Edmund Wenzely. Zahoranským farářům byl podřízen před r. 1756 i kaplan poutního chrámu v Křešicích „ad fonticulam“, který v některých listinách jmenuje se též administrator.

Druhé poutní místo ve vikariátě byla Boží Hora (mons Dei, Gottesberg) u Verneřic, kde roku 1749 působil beneficiát s třemi kooperátory. Jaký tehdy byl nadbytek duchovenstva, zřejmo z toho, že r. 1750 bylo ve vikariátě 15 výpomocných kněží;⁹⁾ což divu, že již r. 1725 zapověděno farářům bráti kaplany z jiných diecesí nebo z řádů, měliť jich u konsistoře s dostatek po ruce. — Vedle toho působili ve vikariátě jesuité v koleji litoměřické a v residenci liběšické, dominikáni, minorité a kapucíni v Litoměřicích a od r. 1746 servité v Konojedech, kde pro ně založil hr. František Karel Sweerts Spork se svou manželkou rozsáhlý klášter.

Vikáři a faráři za své zásluhy a svou horlivost jmenování osobními děkany, ba i kanovníky, jak jsme u některých již naznačili; také křešický farář Frant. X. Piller stal se v říjnu r. 1776 sídelním kanovníkem a později předsedou konsistoře litoměřické († 1820), rovněž tak žitenický farář František Caroli jmenován r. 1795 sídelním kanovníkem a hoštecký děkan Josef Strobl r. 1786 čestným kanovníkem litoměřickým. Vyznamenávání starších i mladších kněží a učitelů je zvláště za doby biskupa Kindermanna nápadno; tak dostal na př. zahoranský farář František Hülle pochvalný dekret konsistoře v dubnu 1794, v lednu 1798, v únoru 1800; též farář vyznamenán r. 1797 s faráři Jeltschem z Lovosic, Fleckem ze Zubrnice a kaplanem Schmiedem ze Žitenic; po dvou letech obdrželi tiž kněží, pak farář Eschler z Trebusína, učitel Nečas v Zubrnici a učitel Seemann v Zahoranech pochvalu celé konsistoře.¹⁰⁾

Měla tím snad býti podporována horlivost duchovenstva v době, kdy mu bylo mnohá příkoří snášeti se strany světských úřadů. Jaká roztrpčenost tehdy panovala mezi duchovenstvem nad byrokratickým poručníkováním kněžstva, zjevno ze slov šlechtného faráře zahoranského Františka Hülle, který ke konsistornímu přípisu ze dne 1. května 1794 obsahujícímu upozornění gubernia na dvorní dekret ze dne 22. září 1789, že duchovní nemají míti služebných pod 40 let, což prý se dle zpráv král. kommissarů nezachovává, připsuje následující poznámku: „Proh, quid agitur! Modo

⁹⁾ V nynější době působí v Litoměřicích a litom. vikariátě 4 kaplani, pět kaplanských míst je neobsazeno.

¹⁰⁾ Laudem et complacentiam totius consistorii.

domini commissarii magis attenderent sibi! Sæculares non cessant persequi clerum, qui quotidie jam numero minuitur. Quem persequentur, cum nullus suberabit?“¹¹⁾

Jelikož i jini faráři podobné poznámky zapisovali do pamětních knih, nařídila konsistoř r. 1796 „by se faráři pod ztrátou obročí neodvažovali do pamětních knih zapisovati poznámky proti zeměpánu a jeho nařízením a co zapsali, ať ihned odstraní.“

Biskupské g-nerální visitace nedály se v 18. století často; ve vikariátě litoměřickém vykonal ji poprvé na podzim r. 1782 biskup Emanuel Arnošt hr. Waldstein, o jejímž výsledku podal svému duchovenstvu obšírnou zprávu. R. 1795 visitoval týž vikariát biskup Kindermann v průvodu kanovníka Ant. Hirnle; tato visitace provedena velice důkladně, vztahovalať se nejen na kostel a školu, nýbrž i na život a působení kněží, učitelů atd.; biskup dotazoval se i vrchnostenských úředníkův a představených obcí, jak kněží působí. O této visitaci dal všude zapsati do pamětní knihy tato nebo podobná slova: „Prohlédnuvše kostel, farní knihy, vyzkouševše školní mládež a vyslechnuvše zprávy patronátu, purkmistra a představenstev obcí, dosvědčujeme, že místní farář . . . je v duchovní správě neúnavný a pilný a že osadníci s jeho horlivostí a mravy byli spokojeni.“ (Následují podpisy kanovníka a biskupa.)

Těchto generálních biskupských visitací nebylo ovšem v litoměřickém vikariátě tolik zapotřebí jako jinde, rozproslíralť se vikariát kolem sídla biskupova, tak že mu nic důležitějšího neušlo. Svaté biřmování mohli osadníci přijímati v Litoměřicích, kde biskupové, jestliže zrovna v Litoměřicích dleli, každoročně biřmovali o svatodušních svátcích, což farářům vždy v čas oznamováno. Někdy byli osadníci určitých farností výslovně k biřmování do Litoměřic vyzváni. Tak v den sv. Kateřiny r. 1716 biřmování osadníci z Vettlé, Hoštky, Býčkovice, Proboštova a Trebušina v Litoměřicích; téhož roku biřmoval biskup Königsegg, jenž, jak známo, většinou dlel v Bonně a tam také zemřel, ve své kathedrále ve dnech 9.—11. a 20.—21. prosince. K biřmování 25. a 26. května 1722 pozváni do Litoměřic osadníci z Trebušina, Levína, Hoštky, Zahorán a Býčkovice. Biskup vévoda saský Mořic biřmoval též někdy v Drmech (15.—17. srpna 1751) v tamním farním chrámě „ex speciali erga suos dioecesanos propensione“¹²⁾ a o svatodušních svátcích r. 1756 biřmoval ve své zámecké kapli v Drmech.

Připisy vikárův a konsistoře podřízenému duchovenstvu týkají se nejvíce tehdejších různojmenných daní, jimiž duchovenstvo, kostely, obročí, nadace, ba i služebné farářů byly stíženy; daně předpisovány obyčejně celému vikariátu a vikář je rozvrhl na jednotlivá obročí. Tak r. 1717 s papežským povolením predepsána z církevního jmění daň k válečným účelům „decimæ papales contra Turcas“, jež obnášela ve vikariátě 274 rýnských; r. 1718 o pět rýnských více, z čehož zaplatili jesuité 80 rýn., dominikáni 50 rýn.; r. 1719 platil vikariát 257 rýnských. R. 1726 zavedena daň „subsidium ecclesia-

¹¹⁾ Co se to, probůh, děje? Kéž by se páni kommissarij více starali o sebe. Lidé světští nepřestávají pronásledovati duchovenstvo, jehož počet se co den zmenšuje. Koho budou pronásledovati, až žádný nezbude?

¹²⁾ Ze zvláštní náklonnosti ku svým diecesanům.

sticum« na pět let na opevnění Temešváru a Bělehradu: vikariát platil každoročně 95 zl. rýn., r. 1730 jen 67 rýn. 30 kr. Tato daň povolena papežem též r. 1731, 1736 a 1740 vždy na pět let, r. 1748 na čtyři léta; vikariát platil 98 zl. rýn., někdy více, někdy méně. R. 1741 platil vikariát jako „donum gratuitum“ královně Marii Terezii 35 rýn. 11 kr. R. 1746 zavedena daň z hlavy či z příjmů (Kopf- či Beisteuer), již platil vikariát 27 rýn. 51 kr., a daň majetková z kapitálů nadačních, kterážto obnášela v Čechách r. 1747 400 000 zl. rýn., následujícího roku dokonce 800.000 rýn. R. 1749—1752 platil vikariát ročně 102 rýn. 22 kr. R. 1753 povolil papež „subsidium ecclesiasticum« obnosem 120 000 zl. rýn. na 15 let, k čemuž vikariát přispíval ročně částkou 65 rýn. 22 kr. Když r. 1759 český klerus platil císařovně 100.000 zl., z čehož se v litoměřické diecési sešlo pouze 8 tisíc zlatých, vzdychl si zahoranský farář: „juxta Paulum apostolum beatius est dare magis quam accipere;“ platil na chudé fary své v těch letech dohromady 10 zl. rýn. i s daní z hlavy. R. 1763 zaplatil rurální klerus v Čechách 36.000 zl. vojenského extraordinaria. Po ukončení války sedmileté přispívalo duchovenstvo také k daním na umoření státního dluhu. Od r. 1768 platil vikariát 84 zl. 7 kr., později zavedena daň válečná (Kriegssteuer) pro beneficiáty s ročním příjmem přes 300 zl.; té zaplatilo 9 farářů litoměřického vikariátu r. 1794 118 zl. 35 kr. a v následujících letech sedm farářů ročně 91 zl. 5 kr., r. 1800 však 220 zlatých.

Náboženský život lidu v litoměřickém vikariátě trval v 18. století v největším rozkvětu a nelišil se podstatně od náboženského života lidu celé naší vlasti. Věřící se horlivě účastňovali služeb Božích, vstupovali do bratrstev, zřízených při litoměřických klášterích a při farních chrámech, v době válek, moru a živelních pohrom vzývali o pomoc rozličné světce, zvláště sv. Prokopa¹³⁾ a zavazovali sebe i potomky své slibem, že jejich památku jako sváteční den slaviti chtějí, kteřížto slibní dnové dodnes se na osadách svědomitě světi; na oslavu těchto a jiných světců zřizovány v jednotlivých dědinách a při cestách četné sochy a kaple.

Slavného tridna na oslavu sv. Jana Nep. ve dnech 21., 22. a 23. května 1730 v Litoměřicích pořádaného účastnil se vikariát (dle pořádku biskupovým patentem ze dne 2. května ustanoveného) 23. května; toho dne vedli processi do Litoměřic děkani a faráři z Býčkovic, Ústěku, Verneric, Levína, Třebušína, Zubruic, Proboštova, Zahorán, Vetlé a Hoštiky. Úctu lidu k sv. Janu Nep. hlásají četné pomníky téhož světce, pocházející namnoze i z doby před jeho svatořečením.

Pobožnosti před vystavenou velebnou svátostí a jiné pobožnosti při horlivém účastenství lidu konány zvláště v dobách válečných nebo za velikého sucha a mokra. Lid přijímal rád sv. svátosti jak v domácích chrámech tak zvláště i na poutních místech, kam rád putovával. Byla pak ve vikariátě dvě poutní místa: v Křešicích a na Boží Hoře (mons Dei) u Verneric.

¹³⁾ Viz o tom náš článek v „Čas. kat. duch.“ r. 1899 str. 562—567 „K účtě sv. Prokopa zvláště na Litoměřicku.“

V Křešicích začaly pouti již r. 1697; za pomoci biskupa Šternberka zřízena zde roku 1708 rozsáhlá kaple nad milostným obrazem Panny Marie Pomocné, kde od r. 1714 ročně až 500 mší sv. bylo slouženo a až 14 tisíc kajcníků vyzpovídáno; roku 1725 zbudoval zde litoměřický biskup Vratislav nynější prostranný chrám, od kteréžto doby bývalo v Křešicích až 20 tisíc kajcníků ročně, nejvíce o svátku Navštívení Panny Marie a v následujících dnech. Duchovní správu u poutního chrámu obstarávali nejdříve faráři zahořanští, později zvláštní kaplani a administratoři; uvádějí se Václav Görschel, který v listopadu 1738 byl potvrzen za faráře v Zubrnicích, a František Glinz, jenž v Křešicích 25. srpna 1756 zemřel. Po jeho smrti odděleny Křešice od Zahořan a zřízena při někdejší farní chrámě sv. Matouše v Křešicích samostatná duchovní správa, již svěcen i poutní chrám; vedle faráře působili v Křešicích 2 až 3 kaplani. U poutního chrámu bydlil též poustevník Onufrius Müller, který v lednu 1762 zemřel. Také biskup Waldstein sem častěji, někdy až týdně putoval a v poutním chrámě sloužil mši sv. Pouti do Křešic utrpěly sice za císaře Josefa II., ale rozkvetly již po jeho smrti, jelikož biskup Kindermann jim přál; kázával zde o svátku Navštívení Panny Marie a sám sloužil mši sv.; v jeho přítomnosti kázal i některý český kněz pro poutníky českého jazyka.

Na Hoře Boží u Verneric povstaly pouti teprv r. 1740, kdy zde rodák verneřický a pražský altarista Jan Hayn zbudoval kapli nejsv. Trojice; již r. 1742 bylo zde na 3000 kajcníků; jak již uvedeno, působil zde roku 1750 beneficiát s třemi kaplany čili altaristy.

Tento náboženský pokrok byl zastaven v druhé polovici 18. století a utrpěl velikou pohromu tehdejšími proticírkevním duchem a novotami císařovny Marie Terezie a Josefa II. Zrušeny zajisté tehda s řádem jesuitským i kolej litoměřická (18 osob čítající) a residence v Liběšicích (s 19 řeholníky),¹⁴⁾ zrušen klášter minoritský v Litoměřicích, do něhož převedeni dominikáni, jichž klášter též zrušen, a r. 1786 zrušen i klášter servitský v Konojedech; také třetí řády při klášteřích a zbožná bratrstva zrušena.

Jinověrci, po nichž celý čas nebylo ani stopy, objevili se ojedinelé ve vikariátě a zřídili si časem faru v Habřině pod vrchem Sedlem.

Zrušení kláštera panen benediktinek v Pustiměři.

Kapitola z moravské monasteriologie. Podává **Frant. Václav Peřinka**.

(Pokračování.)

K r. 1355 uvádí se v zemských deskách olomúckých převor Bohunek. Prodal ve jménu abatyše a konventu Lvíkovi z Němčic dvůr v Bořeticích (u Hustopečí) za vinohrad. Panny však přidaly ještě 40 hr. gr., ač již dříve náležel jim po právu plný veliký de-

¹⁴⁾ Dle Kryštůfkových „Dějin církve katol. ve státech rakousko-uherských“ strana 56.

sátek z tohoto vinohradu.³⁴⁾ Wolný nesprávně udává, že kup tento stal se již r. 1353.³⁵⁾ neboť zemské desky olomúcké mají přesné vnočení a také tentýž zápis v zemských deskách brněnských učiněný je datován 1355. Do desk brněnských byl kup tento vložen také, neboť vinohrad (jmenuje se Fuxhzeythen — Fuchsleiten) ležel v Němčičkách u Pavlovic v kraji brněnském.³⁶⁾ Ale ještě téhož roku jmenuje se proboštem Niklas, zároveň farář v Budči, kterého v Pustiměři zastupoval vikář jeho Arnold. Tehdy dne 13. července založili Janek a Klára ze Srbce (u Kojetína) oltář sv. Petra a Pavla v klášterním kostele v Pustiměři, obmyslivše jej ročním důchodem 3 hř.³⁷⁾

R. 1356 koupil klášter tři čtvrtiny poplatného role ve Švábenicích od Jana ze Švábenic za 15 hř. a dne 13. prosince r. 1358 mejlický biskupský purkrabí založil za své rodiče záduši v Pustiměři, dav k tomu konci klášteru roční důchod 1 hř. gr. z lázně v Pustiměři. Proboštem jmenuje se toho roku Niklas z Mejlic. R. 1359 koupil klášter od Buška z Mejlic za 13 hř. gr. půl lánu v Německých Prusích a Hereš ze Švábenic dal mu do zástavy 3 hř. ročního platu na Švábenicích za pňjčku 30 hř., a něco později (1365) prodal Bušek z Dolních Mejlic klášteru tři čtvrtiny role v Prusích za 21 hř.

R. 1361 učinil klášter směnnou smlouvu s Václavem Strništěm z Prus a s jeho synem Lobkem a s bratry Markvartem a Adamem z Dobromělic, kterouž klášter dal těmto čtyřem vládkám své statky v Dražůvkách, v Nenkovicích a zaniklém Šenhofě, a nabyt v Herolticích 5 lánů, 3 velkých a 2 malých dvorů, v Prusích (nedí se v kterých, v Českých či v Německých) půl osma lánu, 5 dvorců a role a 2 menší krčmy a v Ondratovicích popluží, 5 lánů, 3 dvorce s polnostmi, s lesy, pastvami a vodami. Záměnu tuto schválil biskup Jan a o něco později také markrabí Jan Jindřich, ale v deskách zemských brněnské cudy byla smlouva tato teprve r. 1365 vykonána.³⁸⁾ Statky klášterní v Prusích se tedy zvětšovaly neustále; r. 1366 přikoupily panny ještě za 39 hř. gr. pr. v Prusích půl druhého lánu od Kateřiny, manželky Maříkovy z Rataj, se svolením Maříkovým,³⁹⁾ a r. 1367 získaly nových tři čtvrti lánu v Prusích od Buška z Dolních Mejlic, davše mu za toto zboží svůj celý lán v Želči. Ještě r. 1370 koupily jeptišky od Adama z Prus a jeho manželky pět čtvrti poplatného lánu s poplatným poplužím v Prusích za 33 hřiven a 30 grosů, čímž celá ves přešla do državy klášterní.

Abatyše jmenuje se v těch letech Hilaria.

Panny přikupovaly neustále. R. 1375 daroval jim Majnuš z Mlíkovic od svého příbuzného Herše Smetany z Modřic za 80 hř. koupený díl vsi Topolan a zbytek koupily si téhož roku od téhož Herše za 160 hř. Dne 20. dubna r. 1376 koupily od Jana z Koberic a z Dobročkovic (u Bučovic) a jeho synů Vlčka a Vavřince 10 hř. gr. ročního platu za 117 hř.,⁴⁰⁾ a r. 1377 koupily od Vlčka

³⁴⁾ Z. d. olom. I., 368. — ³⁵⁾ Schriften d. hist.-stat. Sektion, V. Bd., pg. 198. —

³⁶⁾ Z. d. brn. III., 108. — ³⁷⁾ Bretholz, Cod. d. Mor., XV., 5g. n. 69. — ³⁸⁾ Z. d. brn. IV., 219. — ³⁹⁾ Z. d. brn. IV., 449. — ⁴⁰⁾ Bretholz, Cod. d. Mor. XV., 143 n. 168.

z Koberčic a z Dobročkovic 7 lánův s 5 většími a 7 menšími poplužními a s vinohradem ve Švábenicích. R. 1379 koupily od Janáče z Osyčan (u Kojetina) se svolením markrabovými 3 hřivny ročního platu na vsích Osyčanech a Koválovicích s příslušenstvím.⁴¹⁾

Panny měly v Pustiměři stálého vikáře, který vykonával zároveň úkoly duchovní správy v městě a zastupoval klášterního probošta, který obyčejně v klášteře nesídlil, nýbrž býval farářem na lepším některém klášterním obročí. Dne 22. list. upravil biskup Jan příjmy klášterních vikářů, kterých abatyše asi velmi skvěle nehonorovaly. Měli nyní vikáři míti a užívatí dvůr u samého farního kostela sv. Jakuba v Pustiměři, ale za zdmi klášterními, nikoli tedy mezi jeho ústavami, půl lánů se čtyřmi lukami, desátky z biskupských dvorů v Mejlicích a Želči, štolu a mešní sbírku z kostela sv. Jakuba (byl farní i klášterní), což vše již dříve abatyše vikářům ze své vůle a o své újmě dávala. Ale vikář Arnold dokázal biskupovi, že tato kongrua je malá a že neskýtá mu slušného živobytí, a biskup, uznáv to, nařídil, aby abatyše postoupily vikářům desátkův z klášterní poddanské dědiny Prus (asi Německých), k čemuž abatyše Hilaria svolila a vikář Arnold uznal, že k slušné kongruě dosti bude.⁴²⁾ Toto nařízení biskupovo schválil papežský legát kardinál-kněz Pileus listinou datovanou v Praze dne 30. března 1379.⁴³⁾

V letech 1383—1389 připomíná se abatyše Jutta a současně jmenují se klášterní sestry: klenotná Přibka, převoršice Anna, sakristanka Křižka, sklepná Anna, zpěvačka Běta. Není se, z jakých byly rodův.⁴⁴⁾ Tato abatyše jako všechny její předchůdkyně rozmnožovala statky klášterní novými kupy. R. 1389 prodal abatysi a konventu Oldřich Hech z Rotic u Ivanovic ležící ves Rybník s lidmi, platy, robotami, lukami, pastvami, s mlýnem a dvěma rybníky a všim příslušenstvím.⁴⁵⁾ Poněvadž však na statku tomto měla manželka jeho Kateřina právem věnným zajištěno 250 hl. gr., převedl ji a věno její pan Oldřich na jiné zboží své, totiž na ves Žeravice a Bzence a konventu odevzdal ves Rybník čistou a bez závad.⁴⁶⁾ Panny daly prý za Rybník 230 hl., ale v zemských deskách se cena kupní neuvádí.

R. 1391 postoupil klášter Přechem z Trmáčkova na doživotí půl pusté vsi Puchova, a to 25 lánů pouze na osazení lidem a 3 lány odměnou za toto osazení dědičně. R. 1393 obdržel od Znaty z Mejlic, mana biskupa olomúckého, darem dva poplatné lány ve Svatobořicích (v okr. Kyjovském).⁴⁷⁾ Wolný omylem uvádí rok 1398.⁴⁸⁾

K r. 1394 a 1395 jmenuje se v listinách proboštem Jan, klášterní provisor a farář v Želči.

Papež Bonifác IX. listinou datovanou v Římě dne 15. srpna r. 1395 udělil odpustky dvou let všem, kdož v den posvěcení chrámu kláštera pustiměřského chrám tento navštíví, zde almužny udělí, rádně se vyzpovídají a tělo Páně přijmou a klášter obdarí.

⁴¹⁾ Z. d. olom. II., 553. — ⁴²⁾ Bretholz, Cod. d. Mor. XV., 164 n. 191. — ⁴³⁾ Ibid. XV., 167 n. 197. — ⁴⁴⁾ Schriften d. hist.-stat. Sektion V., 209. — ⁴⁵⁾ Z. d. olom. VI., 45. — ⁴⁶⁾ Ibid. VI., 44. — ⁴⁷⁾ Z. d. brn. VIII., 146. — ⁴⁸⁾ Wolný, Schriften d. hist.-stat. Sektion, V., 199.

Vyznává papež, že výsadou touto chce dosíci, aby klášterní kostel sv. Jakuba byl co nejčtetněji navštěvován a almužnami podporován.⁴⁹⁾ Týž papež udělil dne 4. list. téhož roku klášteru ještě jiné cenné výsady. Jednak obnovil breve, které klášter již dříve míval, ale které mu se bylo ztratilo, že v klášteře směla se na bílou sobotu po kompletorii za večerního stmívání sloužiti mše svatá, které také lid mohl se účastniti. Jednak také obnovena výsada, aby každá nově zvolená abatyše byla korunou korunována. Dohadujeme se, že toto korunování mělo oprávniti abatyše pustiměřské, aby směly biskupovi olomúckému přísluhovati při korunování královny české, jako přísluhovaly mu abatyše od sv. Jiří v Praze. Ale přímých zpráv o účastenství pustiměřských abatyší při královských korunovacích pražských nemáme. Biskupové olomúčtí kladli na to velikou váhu, aby pustiměřské abatyše byly korunovány. Ještě r. 1582, kdy již klášter byl v rozpadu, nařídil biskup Stanislav Pavlovský z Pavlovic abatyši, aby dala korunku opravit, aby ji mohl v prázdné chvíli na abatyši řádně korunovati. Abatyše asi vyhověla tomuto rozkazu biskupskému, neboť korunovace skutečně se vykonala v neděli o sv. Trojici, kdy také všechny novicky oděny byly rouchem řádovým.⁵⁰⁾ Ještě před tím, dne 29. března r. 1395, dal papež klášteru právo, aby po smrti doživotního vikáře svého kláštera dal duchovní správu obstarávati schopnému světskému knězi, který s vědomím biskupským může býti jakkoli vzdálen kláštera, jen když klášter zastane všechny povinnosti farního vikáře. Počínala již doba, kdy obročníci nezasílávali osohně svých úřadů, nýbrž pouze příjmů jejich k dalšímu svému vzdělání, k zábavám světským a jinak užívající, jinými placenými osobami zastupovati se dali.

Klášter vzrůstal se pod ochranou královskou, biskupskou i papežskou, ale přece již vystupovaly mraky, které mu hrozily uškoditi. Na Moravě již okolo roku 1395 vznikly bouře a nepokoje domácí, vznícené sváry rodných bratří Jodoka a Prokopa, markrabat moravských a dědiců Jana Jindřicha. Postavila se proti sobě nejen dvě markrabata, nýbrž utvořily se dvě mohutné strany v zemi, jedna Prokopova a druhá Jodokova, které se navzájem i krvavě potíraly. Při každém z markrabat stála část zemských stavů, tak že na dvě rozštěpena byla šlechta, na dvě duchovenstvo — jen města královská byla sjednocena. Následky těchto svárů odnášela země, lid selský, města i kláštery. Pustiměř utrpěla hned r. 1395 a později ještě vojsky Prokopovými. Byly to zlé doby v zemi: koho podporoval jeden markrabí, pronásledoval druhý, komu jeden přál, na toho druhý nevražil. Pustiměři nevedlo se nejhůře, neboť jí zvláštní náklonnosti neukázal žádný z markrabat, a nebylo také proto příčiny k zášli se strany druhého.

R. 1398 vzal panny pustiměřské do duchovního svazku augustiniánský klášter fulnecký a r. 1402 augustiniánský klášter šternberský, podobně jako již dříve učinily kláštery řehole benediktinské. Papež Bonifác IX. povolil r. 1400, aby každá členka kláštera měla svého zvláštního zpovědníka a r. 1399 dne 31. května potvrdil

⁴⁹⁾ Bretholz, Cod. d. Mor. XV., 309 n. 353. — ⁵⁰⁾ Wolny, Schriften, V., 198.

klášteru dvě výsadní listiny císaře Karla a třetí biskupa Jana, kterými dána byla klášteru kollací farních kostelů v Breclavi, v Budči a v Kdousově.⁵¹⁾ Klášter o to pokorně žádal.

K 1399—1411 jmenuje se farářem a proboštem v Pustiměři klášterní provisor Bertrand, který r. 1411 stal se farářem v Budči, ale roku 1413 postoupil této fary klášternímu oltářníkovi Janovi. Zemřel r. 1415. Jeho klášterními kaplany jmenují se Jan z Pustiměře a Petr z Viškova. Tento probošt (Bartrandus) jmenuje se na listině dané v Pustiměři dne 30. března r. 1407. Biskup Lacek z Kravař totiž povolil klášteru, aby svobodně směl prodati viškovskému měšťanu Šturmovi oltářní nadání v kostele klášterním, a tu nadační listinu danou dne 15. července 1404 přepisuje probošt Bertrand pro téhož měšťana, tehdy již rychtáře v Ivanovicích. K fundaci této příslušely dvůr a pozemky blízko Viškova.⁵²⁾

S cisterciáckým klášterem ve Vyzovicích nemohl klášter pustiměřský shodnouti se o patronát fary v Lovčicích (u Ždanic), který si oba kláštery přivlastňovaly. Nenalezl jsem sice v pramenech zmínky, že by fara ta byla kdy dána ať Vyzovicům ať Pustiměři, ale domnívám se, že Pustiměř k ní měla lepší právo, neboť dne 10. dubna r. 1399 zemský soud rozhodl, že fara s patronátem a s desátkou náleží pannám rehole sv. Benedikta.⁵³⁾

Počátkem století XV. se statky klášterní nemálo zvětšily. Podivínský měšťan Šimon z Ponavic daroval r. 1400 klášteru půl svého vinohradu v Němčickách. Dne 25. května r. 1405 koupil klášter od Vojtěcha z Mejlic lán v Drysicích za 20 hř., ale současně prodal jistému Michalovi za 5 hř. lázeň v Prusích a půl hřivny ročního platu s podmínkou, že klášterní příslušníci mohou se kdykoli zdarma v lázni koupali a že dovoleno bude chudým každoročně zdarma se mýti v den památky biskupa Jana, zakladatele klášterního. R. 1408 koupil klášter od Bočka z Kunštátu a Lesnice čtyři poplatné lány, tři krčmy a 11 menších popluzí ve Švábenicích i s lidmi⁵⁴⁾ za 12 hř. 9½ gr. ročního platu spolu s pustou vsí Šebořicemi. Současně koupil klášter od klarisek olomúckých 10½ lánů a čtvrtinu pole (o ročním výtěžku z lánů 1 hř. 4 gr.), malý poplatný dvorec, který ležel na biskupském pozemku mezi městskými roli viškovskými, vsí Prusy a pustou vsí Marhanicemi za kupní cenu 90 hř. Roku 1415 prodali klášteru bratři Jan, Zdeněk a Herš z Dobřečkovic (nyní Dobročkovice u Bučovic) svobodný dvůr ve Švábenicích s lesem, 20 hř. a 26 gr. ročního platu ze 4½ lánů a 17 podsedků tamže, s lázní a dvěma mlýny (z nichž onen pod kostelem ležící byl pustý), šest jatek (4 byly zpustlé), dvě hospody a dvě louky, z nich jedna ležela u Ivanovic a druhá mezi lukami abatýšními a farářovými, a pod kostelem ležící haltér (sádku rybní), vše za 230 hř. gr. se svolením krále Václavovým.⁵⁵⁾ Tím získal klášter celého statku Švábenického. Roku 1417 probošt Jan činí odpor proti vkladu Zichovu z Nedachlebic, kterým vložil tento ovocnou zahradu v Topolanech Hanuskovi z Milčan, neboť

⁵¹⁾ Bretholz, Cod. d. Mor. XV., 340 n. 390. — ⁵²⁾ Brandl. Cod. d. Mor. XIII., 330 n. 319; Bretholz, XV., 393 n. 451. — ⁵³⁾ Wolny, Mähren, Hradischer Kreis (IV.) pg. 474. — ⁵⁴⁾ Z. d. olom. VII., 722. — ⁵⁵⁾ Z. d. olom. VIII., 380. —

zahrada tato slušela k právu a k majetku klášternímu.⁵⁶⁾ Tento probošt Jan byl farářem v Červené Lhotě a klášterním provisorem.

Když dne 14. února r. 1401 biskup Jan potvrzoval manskému držiteli statku mejlického Znatovi sstupek s paní etnů Annů, manželkú urozeného pana Henika z Goldštejna, vyhradil k hradu a k manství Mejlicům příslušné místo v Proslějově Margretě a Magdaleně, pannám z Pustiměře, sestřím Znaly z Mejlic, na jich doživotí.⁵⁷⁾ Kdyby panny Znatu předemřely, má mýto zase naň spadnouti, jakožto manského držitele hradu mejlického. Toto potvrzení biskupovo je tím důležité, že poznáváme, kterak panny šlechtické do kláštera pustiměřského vstupovaly, čímž zase vysvětluje se nám láska okolní i vzdálenější šlechty ke klásteru.

R. 1403 zaručila se abatyše Běta spolu s městy biskupskými Viškovem a Mohelnicí Vlčkovi z Dobročkovic a Švábenic za biskupův dluh 360 hř. pr. gr.⁵⁸⁾ To byl biskupem Lacek z Kravaň. Jeho nástupce Václav Kralík odměnil se klásteru za tuto úsluhu, dovoliv dne 30. září r. 1407, aby směl bráti potřebné dřevo na palivo a na pálení vápna i na stavby z biskupských lesův. jakž bylo volno biskupským manům a držitelům hradu Mejlic. Klášter měl sám ovšem také vlastní lesy, ale byly prý kláštera příliš vzdáleny. Jmenovaná tuto abatyše Běta jest táž Elžběta, která se uvádí transsumptě listiny o prodeji oltářního nadání z r. 1407 a která r. 1406 měla těžké spory o toto nadání. Bvla rozená Oderská z Ludeřova a skonala r. 1412.⁵⁹⁾ V létech 1406 a 1407 měla spor s Vlčkem ze Švábenic a s jeho syny o klášterní dědinu. V listopadu roku 1406 pohoní její konvent (klášter boží mladosti) Vlčka z Švábenic i s jeho syny Janem, Juhankem a Zdeňkem, žeť sú postavili tvrzi v této nynější válce (Jošta s Prokopem), jež daliboho minula (Bůh dej, aby minula), na naši dědině a na obci našich lidí. Táhne se abatyše na desky, kde Vlčkovu zboží jest vepsáno, že tu žádného práva nemá, by tu mohl co staviti bez vůle lidí klášterních a obecních i jiných pánův, ježto tu mají zboží. Sobě k užitku prý a klášternímu zboží k pravé škodě to učinil. Také sobě sdělal lúky, na klášterní pravé obci a jeho lidí a těch pravým násilím užívá. Škodu cení si panny na 300 hř. gr.⁶⁰⁾ Také jiného ještě násilí dopustili se páni Švábeničti na klášterních poddaných. Pohoní je panny, že jejich člověku poddanému ve Švábenicích vybili a vylámali dveři a zámky a pobrali jemu jeho obilé pravým násilím a toť jsú učinili protiv klášterním svobodám a protiv listóm, ježto panny mají od otcův svatých i od blahoslaveného císaře Karla. Za to násilí by nevzaly ani tisíc hřiven grošův bez groše.⁶¹⁾ Před soudem zemským obě strany táhly se na desky zemské a proto páni nalezli, že markrabina milost má tam své úředníky poslati a jestliže ti shledají, že tvrz stavena jest na obci, tehda má to opraveno býti.⁶²⁾ Konec sporu neznáme.

(Dokoučení.)

⁵⁶⁾ Z. d. olom. IX., 28. — ⁵⁷⁾ Bretholz, Cod. d. Mor. XV., 355 n. 407. —

⁵⁸⁾ Manské desky biskupské v archivě kroměřížském. III., 5, 6. — ⁵⁹⁾ Schriften etc., V., 209. — ⁶⁰⁾ Brandl, Libri citationum et sententiarum, I., 182 n. 354. —

⁶¹⁾ Ibid. I., 183 n. 355. — ⁶²⁾ Brandl, Půhony I., 201 č. 78.

Z prvních let činnosti arcibiskupa pražského Zbyňka Berky z Dubé.

Napsal Dr. A. Podlaha.

(Pokračování a dokončení.)

Na svých panstvích Oseku a Světcí, kde jinověrství velice se rozmáhalo, dal arcibiskup r. 1595 rozhlásiti toto své nařízení: Kdo v době velikonoční nevykoná — jakož na zbožné křesťany se sluší — zpověď a přijímání u svého faráře, nýbrž jinam mimo farnost svou k sektářům půjde vykonat svou pobožnost, bude zbaven práva na církevní pohřeb a mimo to bude potrestán peněžitou pokutou dvaceti kop, rovněž tak i ten, kdo by k sobě povolal predikanta. Predikant takový má býti jat. Nařídil dále, aby farář v Hrobě (Klostergrab) a ostatní faráři panství Oseckého a Světleckého bedlivě toho dbali, by v době postní všichni osadníci jejich přijali svaté svátosti; seznamy neposlušných nechať mu zašlou.¹³⁾

Když bylo arcibiskupovi oznámeno, že někteří občané ve městě Hrobě v době postní požívají masa a tím působí pohoršení, vyzval hejtmana oseckého, by k sobě neprodleně povolal purkmistra a radu hrobskou, jim to vytkl a uložil, aby okamžitě nešvaru tomu učinili přítrž. Kdyby pak ještě někdo dopaden byl, že úmyslně proti rozkazu tomu se provinil dvakrát, má složiti 50 tolarů pokuty. Kdyby dopaden byl po třetí, měl býti z panství vypověděn.

Přes příkaz arcibiskupův svrchu zmíněný, aby poddaní jeho u vlastního faráře přijímali svaté svátosti, docházeli přece Hrobští jinam k bohoslužbám, a to k bohoslužbám nekatolickým. To arcibiskup těžce nesl i nařídil hejtmanu oseckému, aby přísně, po případě i tresty je přiměl k poslušnosti.¹⁴⁾

Misto kněží utrakvistických, tehdáž z valné části již luteranismem nasáklých, snažil se arcibiskup dosaditi vždy kněze katolického. Tak k žádosti Solanských o kněze pod obojí odpovídá r. 1599: „Poněvadž o tom dobrá vědomost jest, že Solanští supplikanti nejprve pod pana Křištofa z Lobkovic, po smrti jeho pana Voldřicha, potomně pana Jiřika z Lobkovic jsou náleželi, kteřížto všickni páni jsou byli katoličtí a pod jednou, není ta naděje, aby měli jinými faráři kdy opatrování a spravování býti, než jakéž víry jsou tiž páni byli. Nyní pak že pod JMC. náležejí, kterýžto pán tak dobře katolický císař a král pán náš nejmilostivější býti ráčí, aby měla religie při nich měněna a jim podle jejich vuole aneb z návodu nějakých bludařův, predykantův folkováno bejti, slušná, náležitá není, aniž taky to zřízení zemský snáší, aby fary, kdež jsou prve katolické byly, měly v pod obojí aneb husílské proměňovány býti a naposledy skrze takové vaše časté přimlouvání a jim folkování všickni by poddaní JMC. od víry katolické odpadli; než, jsou-li oni tak žádostivi kněze vlastního míti, bohdá od sv. Jiří příštího chceme je dobrým katolickým knězem opatřiti.“¹⁵⁾

¹³⁾ Koncept listu z 8. března 1595 v arcib. arch.

¹⁴⁾ List datovaný ze dne 2. října 1597.

¹⁵⁾ List datovaný 6. února 1599.

Útisky katolickému náboženství v Čechách činěné připravovaly svědomitému arcipastýři neustále trpké chvíle. Opět a opět obracel se k císaři s důtklivými prosbami, aby vzal katolické náboženství pod mocnou ochranou svou. Nad jiné výmluvný jest dopis ze dne 10. ledna r. 1597: „Nejmilostivější císaři! Ačkoliv v této těžké době nerad bych VCM. obtěžoval, kdy konají se přípravy k odporu proti dědičnému nepříteli Turku a kdy také ještě nutno jest konati sněmy; přece, jelikož ve svém svědomí cítím se pa-týřským svým úřadem vázána nepřihlížeti mlčky k tomu, kterak katolické náboženství v tomto království Českém násilím se utiskuje a k jeho vyhlazení se pracuje. Nemohu tudíž opominouti VCMti s nemalou bolestí oznámiti, kterak sekty a kacířstva den ode dne násilně sem vnikají a se šíří, aniž by jim kdo v tom překážel, kterak zvláště predikanti a učitelé sektě pikardské oddaní na všech místech a koncích beze všeho ostychu a bázně kážou a učí. Město Praha jest jich plno a neméně i okolí její. Tak také pan Ferdinand Hofman nevykonal dosud rozkazu sobě od VCM. daného, nýbrž svého kalvinského predikanta k velikému pohoršení ještě na témž místě trpí. Pan z Rozmberka, ačkoliv z počátku se zdálo, jakoby na svých panstvích katolické náboženství zachováti chtěl, od jednoho roku již, když některý katolický farář zemře nebo jinak místo své opustí, nebéře již kněze ode mne, nýbrž dosazuje na taklo uprázdňené fary své kalvinské nebo pikardské predikanty, jakož i jedno znamenité panství zastavil Adamovi Hřánovi, jenž jest vášnivým pikarlem; ten nyní na tom panství všechny faráře (jichž jest asi 20) bude hleděti měniti a vyhláněti, z lakoty bude si bohaté fary osobovati a na ně dle své vůle pikardské nebo kalvinské predikanty usazovali, tak že mnoho tisíc duší do záhuby bude uvedeno. — Tak vynasnažuje se i pan *Vilém Popel* v Horšově Týně všemožně, kterak by místo to a příslušné celé panství převrátil. Neboť chová ve svém zámku vlastní predikanty, lidi nutí choditi na jejich kázání a přijímali domněle jejich svátosti, jakož i své luterské a kalvinské poddané násilím v katolických kostelích pochovávatí dává. — *Kadaňští* zneužívají dovození vydržovati kněze utrakvistického a více po kalvinsku než po utrakvisticku nebo po husitsku kázání svá a obřady konají; zřídili si i kalvinskou školu; nad to pak katolického faráře tak utiskovali, že u nich žádný kněz setrvaťi nechce nebo nemůže, tak že ve městě tom přemnohým, kteří katolické víře ještě věrni zůstali, hrozí duševní zkáza. Posléze všichni nekatoličtí páni a šlechticové, kdekoliv několik jen farářů bylo ještě katolických, ty po své vůli a beze všeho respektu vypuzují a tak po své vůli s věcmi náboženskými disponují. A takž nemohu na panstvích VCM. nic platného vykonati, protože mi od komory při obsazování far neposkytuje se pražádná podpora, nýbrž spíše naopak to, co nařídím, se maří a zdržuje. Nad to jsou hejtmani téměř veskrz lutherány nebo kalvinci; ti pak ovšem proti svým souvěrcům ničeho nepodniknou, zdržují lid a jsou příčinou, že se stává neposlušným a svévolným. A takž katolické náboženství v Čechách nadobro se vyhlazuje a vykořeňuje. Pročež VCM. co nejponiženěji a nejpokorněji prosím, aby ráčila nejmilostivěji na to pomysliť, kterak by to vhodnými prostředky zameziti se mohlo...“

Jest to věru smutný obraz tehdejšího stavu církve katolické v Čechách!

Než, ačkoliv arcibiskup dovolával se často pomoci císaře a úřadův jeho, přece, kdykoliv ukázala se toho potřeba, hájil se vši rozhodností práva církve proti přehmatům moci světské. Nebyl-li na př. vzat na pořaz ve věci spadající v obor jeho pravomoci, vždy důrazně proti tomu se ohradil, neváhaje o tom přímo i císaři psáti. Tak na př. když jednalo se o kteréśi změny s klásterem žateckým bez jeho vědomí a svolení, psal ihned císaři, že v té věci on jakožto ordinarius tážán býti má.¹⁶⁾ A mimo jiné domáhal se rozhodně také toho, aby záležitosti manželské jakožto záležitosti duchovní, svátosti se týkající, byly projednávány před soudem církevním. Měl o to spor s Adamem starším z Valdštýna, jenž ve své vlastní při pravomoc jeho popíral a to způsobem nanejvýš neslušným. Arcibiskup v připse svém k císaři, kterýmž mu věc tu podává k rozhodnutí, shovívavě sice praví, že všelicos dlužno přisouvali na vrub mladosti a nezkušenosti onoho pána, prosí však nicméně, aby císař zastal se ho rozhodně proti takovýmto útokům na jeho pravomoc.¹⁷⁾ Podobně rázně ozval se proti Loketským, když uvěznili jakéhosi Kašpara Reinla, jenž prý zavázal se manželským slibem měšťanské dcerce Kristině Müllerové. Arcibiskup poslal jim list velmi důtklivý za to, že tím směle zasáhli v jeho pravomoc.¹⁸⁾

Ale i proti snahám čelícím k obmezení jeho pravomoci arcibiskupské se strany hodnostářů církevních hájil se velmi rozhodně. Tak učinil, když se dověděl, že biskup olomoucký Stanislav Pavlovský vyslal důvěrníky své do Řezna hlavně za tou příčinou, aby žádali arcibiskupa a kurfirsta mohučkého, by uznal a přijal jej i budoucí jeho nástupce za svého suffragána. Aby to předešel, psal arcibiskup Zdenku Popelovi, by zmíněnému kurfirstovi vysvětlil, že splnění požadavku toho bylo by porušením metropolitního práva arcibiskupů pražských.¹⁹⁾

¹⁶⁾ Miss. germ. 23. června 1594 (fol. 93.)

¹⁷⁾ Koncept datovaný 7. června 1596 v Miss. germ. 1593—1602 f. 263 b.

¹⁸⁾ Praví v něm mimo jiné: „Weil euch dann von altersher wohlbewusst, dass dergleichen causae matrimoniales ohnemit für unser erzbischöfliches Consistorium gehörig, als komme uns dieser in unser geistliches Consistorium und Jurisdiction von euch geschehener Eingriff desto fremder vor, hätten auch deswegen bei der Röm. Kai. Mt. uns alsbald zu beschweren wohl Ursache.“ Koncept datovaný 15. pros. 1593 v Miss. germ. fol. 39.

¹⁹⁾ „Dieweil aber solches unbefugte Suchen und Begehren unserm habenden jure Metropolitico, dem die vorigen Bischöfe zu Olmütz tamquam suffraganei vor vielen undenklichen Jahren hero unterworfen gewesen sind, gestricks zuwider ist, wie dann derentwegen sich zwischen unseren Antecessoren am Erzbisthum zu Prag und dann den Bischöfen zu Olmütz vor etlichen Jahren ein langwieriger Streit erhoben, welcher gleichwohl in Curia Romana unlängst anhängig gemacht, auch mehrmals urgirt worden, aber wegen beider unseren Antecessoren tödlichen Ablebens bishero unerledigt schweben verblieben und auf uns gekommen daselbst unerledigt. Also können wir noch zur Zeit unser jus weder deseriren noch uns der anhängigen Handlung in maximum praejudicium unserer Succesoren im wenigsten nicht begeben. Gelangt demnach an den Herrn Vetter unser freundliches Gesinnen und Bitten, er wolle mit guter Gelegenheit zum höchstermelten Churfürsten zu Mainz Lieb sich verfügen, demselben unsern freundlichen und ganz genaigt willigen Dienst vermelden und ferner von unsert-

Vše, co by vésti mohlo k zvelebení a utvrzení katolického náboženství, podporoval arcibiskup Zbyněk vždy účinně a vital každý podnik k tomu směřující.

Tak hotov byl všemožnou pomoc poskytovat k zachování katolického náboženství v Chebsku. Chebsko náleželo tehdáž k diecesi Řezenské. Byv nějakou dobu, dříve než se stal arcibiskupem pražským, administrátorem biskupství Řezenského, chtěl arcibiskup Zbyněk již tehdáž postavit se v Chebsku důrazně na odpor proti šířicímu se tam luteránství. Za tím účelem vyžádal si na císaři i zvláštní mandát k Chebským. Ale pro jiná zaměstnání nedošlo k zamýšlené akci. S tím větší radostí uvítal tudíž r. 1593 zprávu, že tehdejší administrator řezenský provésti chce někdejší jeho myšlenku a vyslali za tím účelem do Chebu zvláštní komissáře. Zpráva ta přišla z Řezna spolu se žádostí, aby Zbyněk jakožto velmistr řádu křížovnického komendatoru řádovému v Chebě dal rozkaz, by práce komissarův podporoval. Arcibiskup ochotně tak učinil, an, jak v odpovědi své do Řezna poslané praví, „za povinnost svou pokládá vše účinně podporovati, co by bylo na zvelebení našeho starobylého katolického náboženství.“ Prikázal komendatoru chebskému, aby řezenským komissarům poskytl vhodného přístřeší a všemožnou péči a lásku jim prokázal, rovněž i, aby jim o všem dal věrnou a zevrubnou zprávu, čeho by k předsevzetí svému potřebovali.²⁰⁾

Arcibiskup Zbyněk podporoval všemožně řády, jichž úspěšnou činnost dovedl spravedlivě oceniti. Zvláště ujímal se horlivě řádu jezuitského a doporučoval i u samého císaře podniky jejich; spatroval v jejich ústavech a podnicích, jak dne 16. list. 1594 císaři psal, důležité činilele k šíření slávy Boží a k náležitému vychovávání mládeže.

Maje vždy a všude na mysli prospěch sv. víry, k níž upřímnou lnul láskou, neopominul Zbyněk nižádánné příležitosti, aby pro katolíky zachránil, co se tehdáž ještě zachrániti dalo.

Dověděv se, že císař prodati chce panství Ličkov, Jiříkovi z Lobkovic skonfiskované, a to nekatolíkovi, psal ihned císaři a sděloval mu, že na tom panství jsou faráři vesměs katoličtí a lid velikou většinou rovněž katolický. Žádá tedy, aby císař učinil opatření, by kollatura far tamějších vyhrazena byla arcibiskupovi. Zároveň prosí císaře, aby i při prodeji jiných panství vždy aspoň vyhradil toto právo arcibiskupovi.²¹⁾

Asi r. 1593 byl arcibiskupovi od císaře svěřen dozor nad knihtiskari ve městech pražských i v celém království, a to co se

wegen aufs allgerlimplichste freundlich ersuchen und bitten. . . Ih. Lieb wollen sich rebus sic stantibus in diese Sache nicht einmengen, noch durch einigerlei persuasion in des Bischofs zu Olmü z Begehren zu verwilligen bewegen lassen, so lange und viel, bis das ganze negotium in Curia Romana von Pabstl. Heil. erledigt und definirt würde . . . Und so wir dann dem Herrn Cardinal Hadrutio solch unser habendes jus Metropoliticum über das Bisthum Olmütz vor etlichen Tagen auch insinuiert haben . . . Zur besseren Nachricht aber überschicken wir dem Herrn Vetter die Bullam Clementis fel. recor. P. P. Sexti über das jus Metropoliticum Ecclesiae Pragensis hiemit abschriftlich zu . . .“

²⁰⁾ Koncept datovaný 16. listopadu 1593 v Miss. germ. fol. 35 b.

²¹⁾ Koncept datovaný 14. pros. 1594 v Miss. germ.

týče knih, kalendářův i všelikých jiných tiskopisův. Bez vědomí arcibiskupova nesměl býti žádný spis tištěn, prvé než byl od něho prohlédnut. Tuto svěřenou sobě moc vykonával arcibiskup bedlivě a zamezil, že od té doby zvláště protikatolické traktáty tak hojně se nevyskytovaly. Když r. 1597 Ursus, rozhodný nenávistník katolického náboženství, a Tadeáš Hájek, hlavní fedrovatel kalvinismu, obdrželi dekretem kanceláře císařské dovození k vydávání a prohlížení kalendářů na příští rok, aniž by arcibiskup v té věci byl tázán,²²⁾ ozval se arcibiskup proti tomu rozhodně zvláštním dopisem k císaři. Právě v něm, že řízení a oprava kalendáře náleží vlastně duchovenstvu, poněvadž se dle něho svátky a obřady církevní řídí, obává se, že řečené osoby jakožto odpůrci církve a katolických obřadů neznají, dopustí se hrubých omylů, jakož Hájek v jednom z dřívějších kalendářů svátek Božího Těla úmyslně vypustil. Prosi tedy, aby ono úřední dovození bylo odvoláno a dalším podobným případům přítrž byla učiněna.

Vůbec nedal si Zbyněk ujíti nížádné příležitosti, která mu podávala možnost prospěti věci katolické. Tak zasazoval se o to, aby za velitele českého vojenského lidu v Uhrách proti Turkům ustanoven byl katolik. Se svolením císařovým usnesli se totiž stavové čeští r. 1594 na tom, aby během tří neděl valný zástup pěchoty a jízdy do Uher proti Turkům byl vypraven. Stavové navrhli pak císaři, aby za velitele tohoto vojska jmenován byl jeden z těchto tří: Petr z Rožmberka nebo nejvyšší komoří zemský anebo nejvyšší sudí. Ježto však dva z navržených byli odpůrci katolického náboženství, obrátil se arcibiskup na Petra Traulsohna, by na císaře působil v ten smysl, aby buď zemský sudí anebo jiný katolik za velitele vojenského toho lidu byl ustanoven. Jinak by, jak právem podotýká, vzniknoul mohlo domnění, že mezi katolíky nebylo nikoho, kdo by k tomu byl schopen; jsouť prý, tak dodává, katolíci v Čechách vůbec odstrkováni.²³⁾

Věda, jak veliký vliv měla šlechta na věci náboženské, staral se svědomitě o to, aby vychován byl katolický dorost šlechtický. Tak žádal vévodu bavorského Viléma, aby mezi šlechtické jinochy, jež ustanoviti chce synu svému Albrechtovi za soudruhy ve studiích, přijal Kristofa z Roupova, o němž praví, že jest to jinoch dobrých vlastností a schopností. Rád by, jak píše, viděl, aby mladí čeští šlechticové zvláště vzhledem k náboženství co možno u katolických knízat prodlévali.²⁴⁾ On také zprostředkoval, aby mladý František Ursinus della Montana, příbuzný Petra z Rožmberka, byl vychován v pražském jesuitském konvikte.²⁵⁾

²²⁾ „... dass unlängst zwei Personen (darunter ein Ursus, der andere Hájek genannt, beide, der erste katholischer Religion aufs äusserste zuwider, der andere, Hájek, aber ein Haupt und Principalbeförderer der Calvinisten ist) der Mathematicorum Calendaria, so sie ausgehen lassen wollen, zu übersehen und corrigiren durch ein Kanzlei-Dekret, dessen ich doch zuvor im wenigsten nicht erinnert bin worden, Gewalt bekommen.“ Koncept datovaný 31. pros. 1597 v Miss. germ. fol. 379.

²³⁾ Koncept datovaný 6. srpna 1594 v Miss. germ. fol. 107 a.

²⁴⁾ Koncept datovaný 14. září 1593 v Miss. germ. fol. 186.

²⁵⁾ Koncept datovaný července 1596 v Miss. germ. 13.

Těžce nesl Zbyněk, že na vynikající místa dosazování byli za vlády Rudolfovy zhuště cizinci, a to lidé často neschopní. Tak udělil r. 1595 Rudolf II. probošství vyšehradské vlaskému knězi Innocentiovi Musicovi. Arcibiskup ještě před tímto jmenováním ústně i písemně prosil císaře, aby probošství to udělil některému domácímu vzornému a zbožnému knězi. A když pak přece onen cizinec byl jmenován, opět ještě prosil arcibiskup císaře, aby jej něčím jiným spokojil a důležité to důstojenství církevní udělil domácímu knězi.

A při tom všem ujímal se arcibiskup vždy šlechetně těch, kdož pomoci potřebovali. Tehdáž úpělo v zajetí tureckém vyslanectvo císařské; mezi zajatci byl Vratislav z Mitrovic, jenž utrpení své později tak zajímavě vyličil. Jednomu z ubohých zajatců, knězi Janu z Vиноře, podarilo se tajně poslati několik listů do vlasti, v nichž úpěnlivě prosí o pomoc. Psal také arcibiskupovi a ten přimlouval se u císaře, aby se ubohých vězňů ujal.²⁶⁾

Často býval žádán za přimluvu, když šlo o úlevu daní. A arcibiskup ochotně se přimlouval. Tak žádá hejtmany kraje Loketského, aby faráře a poddané v Mariánském Chlumu (Culm) daní tureckou ušetřili aneb aspoň jim ji polevili. Diví se, že tak veliká suma, bezmála sto tolarů, uložena byla chudým těm lidem, kteří při svých skromných statečcích²⁷⁾ v těchto těžkých dobách mohou se jedva hladu ubrániti.

Židé v Bečově půjčili poddaným opata tepelského peníze. Když jim dluh nebyl splácen, obrátili se na arcibiskupa. Ten ihned psal opatovi tepelskému, aby, je-li dluh ten spravedlivý a bez podvodu, pohnul poddané své k jeho vyrovnání.²⁸⁾

A tak vidíme, kterak arcibiskup Zbyněk Berka v nesnadných poměrech horlivě a rázně zastával se utiskované víry katolické a jí prospěti hleděl. Úsilí jeho nejednou sice nesetkalo se s úspěchem žádoucím, on však nižádným nezdarem nedal se odstrašiti.

²⁶⁾ „... dass diese Tage abermals zwei Schreiben von Johann Vиноř, armen gefangenen Priester zu Constantinopel, welcher des Herrn Adam Vиноř, Dornherrn der Metropolitankirche auf Prager Schlosse leiblicher Bruder ist, allhier angekommen sind... aus solchem Schreiben zu vernehmen, dass diejenige Provision, so ihre Kais. Majestät ihm Johann Vиноř und seinen Mitgefangenen gnädigst verordnet, denselben noch nicht zugekommen, der Herr wolle aus christlichem Mitleiden, welches mit dem armen gefangenen Priester und Consorten wol zu haben ist, auf solche Mittel gelenken und dieselben dermassen befördern helfen, damit ihnen etwas Gewisses zu ihrer Unterhaltung angeordnet werde: der allmächtige Gott, welches Mitgliedern diese Hilfe geschieht, wird es in einem andern unbelohnt nicht lassen.“ Koncept dat. 17. června 1594 v Miss. germ. fol. 89 a.

²⁷⁾ „sintemal ihre Güterlein dergestalt beschaffen, dass, wo deren vom Ritterstande und anderer Adels-Personen Unterthanen vier Güter für einen Hof geraitet, man wol der Pfarre Culm Unterthanen acht Güterlein (die doch dazu noch nicht genug wären) haben müsste.“ Koncept datovaný 14. května 1594 v Miss. germ. fol. 77 b.

²⁸⁾ Koncept datovaný 15. června 1594 v Miss. germ. fol. 73.

Slechtíci rodové v Chlumci nad Cidlinou ve stol. XVI.

Píše Dr. Josef Kašpar.

(Pokračování.)

4. „*Dohalic*“. — L. 1556 v úterý před moudrosti boží (15. prosince) stal se trh celý a dokonalý mezi uroz. paní *Kateřinou Jiskrovou z Dohalic* se strany jedné a Václavem Vaňatou, měšténinem města Chlumce, strany druhé a to takový: Prodal týž Václav Vaňata dvůr na předměstí výš psané paní Kateřině z Dohalic se zahradou, kteráž při něm jest, s jednou čtvrtí role, s kusem klučeniny za rybníkem Vítkovským, se čtyřmi jilry luk od Bartoška pod Lišicí, kteráž jsou zorána, s loukou pod Příbralkem, s loukou od Bartoně na Turovsku, kteráž zorána jest, s osmi jilry luk pod Lišicí, se čtyřmi kravami a se čtrnácti ovci, se svini jednou, s osmi slepicemi a kohoutkem, k tomu se vším osetím, což na těch rolích jest, jmenovitě za 175 kop gr. českých, kdež hned paní Kateřina Václavovi Vaňatovi zavedla 50 kop gr. čes. a ostatek sumy, totiž 125 gr. paní Kateřina výš psaná Václavovi Vaňatovi vyplníti a dáti na den sv. Jiří příštího leta 1557 aneb konečně na den sv. Víta příštího téhož leta má. Pakli by na den svatého Víta paní Kateřina z Dohalic takové sumy 125 kop gr. čes. Václavovi Vaňatovi nevyplnila a nedala, tehdy aby on Václav Vaňata v ten dvůr právem městským uveden byl a jeho jako svého kdy prve bez všelijaké překážky užíval, a paní Kateřina od těch 50 kop gr. čes. při zápisu na ten dvůr zavedaných aby pustila a Václavovi Vaňatovi je propadla i od toho dvoru a na ně se více i na dvůr moci potahovati nemohla a neměla. — Stalo se leta a dne svrchu psaného před přítomností purkmistra Štěpána krejčího, staršího města Jiříka Mikšova a jiných toho času.

L. 1557 v den sv. Víta (15. června) paní Kateřina Dohalská podle zápisu a smlouvy výš psané položila Václavovi Vaňatovi za za ten dvůr, což mu měla doložiti, 125 kop grošů a tak tu sumu položivši, ten dvůr témuž Václavovi Vaňatovi zaplatila. A Václav Vaňata těch 125 kop vzav a prve 50 kop při závdavku, kteréžto sumy učiní 175 kop gr. čes., paní Kateřině Jiskrově odevzdání sám od sebe i od svých dědicův a potomkův jest učinil, sám sobě ani žádnému tu nepozůstavujíc nic.¹⁴⁾

Táž paní Kateřina r. 1559 v pondělí před svatou Kateřinou (20. listopadu) klade do knih městských svou poslední vůli, v níž štědře pamatuje na dceru svou *Lidmilu*; poslední vůle zní: Já Kateřina z Dohalic známá činím tímto zápisem v těchto knihách všem, jimž jej slyšeti náleží, a toho jsem se dožádala skrze pány a přátele své na moudrých a opatrných pánech purkmistru a radě tohoto města Chlumce nad Cidlinou, že jsou mi jej dopustili vložili v knihy tohoto města pro žádnou jinou příčinu, než, že já jsouc žena smrtelná, abych statek svůj zřídila, i užívajíc dobrého a zdravého rozumu a nejsouc žádnou nemocí a bolestí obtížena, takto jsem jej poručila v tyto knihy vložiti a v tom vůle má jest, že statek svůj, kterýžkoliv mám při tomto městě, totiž ten dvůr, v kterém

¹⁴⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cid. str. 556, 557.

seděním jsem, s tím se vším příslušenstvím, jakž jsem jej koupila, a jeho užívám anebo užívala jsem, i svrsky koňskými anebo hovězími i šaty ložními a klenoty od stříbra a od zlata i s hotovými penězi i s jiným vším, což by se jakýchkoliv svršků v tom dvore po mé smrti našlo, až by mne pán Bůh smrti neuchoval, to všecko poroučím tímto zápisem mocně Lidmile, dceři své. A tento zápis činím a místa sobě pozůstavuji však na takový způsob, kdybych-
koliv chtěla, abych jej mocně mohla dáti zrušiti a vymazati, a byla-li by potom vůle má, jiný dáti vepsati. Stalo se toto vepsání tohoto zápisu v pondělí před sv. Katerinou (20. listopadu) za purkmistra Martina koželuha, staršího města Jiřika Mikšova, konšelův Matěje Machaně a jiných l. 1559.¹⁵⁾

5. *Flašar z Dolan*. V knize městské uvádí se roku 1532 *Bohuslav Flašar z Dolan*. Služebnice jeho Marketa byla dána do vazby od pana *Jana Šusta* „pro krádež učiněnou témuž panu Janovi Šustovi, ku kteréžto krádeži jest se přiznala, že jest ji učinila, pravila, z návodu Pavla tkalce, skrze kteroužto řeč i ku právu útrpnému jest podána.¹⁶⁾

Leta 1560 týž pan Bohuslav Flašar z Dolan dal vsaditi do městského vězení Rafaela z Prahy. Než jej páni konšelé propustili. Rafael musel dáti panu Bohuslavovi toto prohlášení: Já Rafael, syn nebožtíka Viktorína Taška z Prahy města Starého, známo činím tímto zápisem, kterého jsem dopustil v těchto knihách na se učiniti, jakž nynějším, tak budoucím. Jakož jsem skrz nějaké řeči své, kteréž jsem mluvil na gruntech v krčmě urozeného pana Bohuslava Flašara z Dolan v Levině i jinde, vzat byl od téhož pana Bohuslava a do vězení města Chlumce dán. I nemohu jináč toho vězení prázděn býti, než abych, jak z vězení vyjdu, gruntův jeho prázděn byl a na grunty jeho nechodil a blížeji od gruntův téhož pana Bohuslava pěti mil nebyl. A zase že bych se toho dopustil a v tom postížen aneb usvědčen byl, tehdy tímto zápisem v to se poddávám, aby na mne jako na jiného škůdce zemského sáhnuto bylo a toho mi prominuto nebylo. Stalo se v úterý po květné neděli (9. dubna) před přítomností téhož pana Bohuslava a Václava Haldeckého, písaře JMti císaře důchodního na zámku Chlumci, staršího města Jiřika Mikšova, purkmistra Jana Pachtu a jiných konšel l. 1560.¹⁷⁾

6. „z *Janštorfu*“. L. 1543 v pondělí před vstoupením pána Krista na nebe (30. dubna) předstoupil jest před purkmistra a konšely urozený pan *Bartoloměj z Janštorfu* s Václavem Bříškem, sou-
sedem téhož města Chlumce, žádaje nás, aby ta ve knihy městské vložena byla smlouva, kterou mezi sebou mají. Jež jest v tato slova: Já Bartoloměj z Janštorfu a Václav Bříško tak jsme se o cestu urovnali, aby stráň, kteráž jest proti roli, vysekána byla a Václav Bříško, aby k té stráni pustil tři brázdy své role a ta cesta má státi budoucně i na časy potomní. Ta se stala smlouva před rychtářem Štěpánem krejčím a dána zapsati ve knihy městské za purkmistra Jiřika Hazuky a staršího města Bartoně tkalce.¹⁸⁾

7. *Kába z Rybňan*. V l. 1550 pan *Zikmund Kába z Rybňan* byl hejtmanem JMti královské na Chlumci. Téhož roku byl pan

¹⁵⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cid. str. 39. — ¹⁶⁾ L. c. str. 10. — ¹⁷⁾ L. c. str. 40. — ¹⁸⁾ L. c. str. 1.

Zikmund svědkem smlouvy mezi Staňkem Strakou z Chlunce a Václavem Bohatou z Kundratic. Šlo o nátek poctivosti; rozvaděné strany se po dobrém porovnaly.

O rok později pan Zikmund ujímá grunt, kterýžto Řiha zámečník ujmouti nemohl, poněvadž nebyl od svého pána propuštěn, vedle zápisu: L. 1551 v úterý před sv. Tiburcím (10. srpna) stal se trh celý a dokonalý. že jest prodal dům Jan Lihavý Řehořovi zámečníku, jakž sám jeho v držení byl. se zahradou, s loukou za 53 kop grošů čes. a zavdal hned týž Řehoř témuž Janovi 20 kop grošů čes. a ostatek má platiti na roky.¹⁹⁾ Než Řehoř zámečník minil, ale pán jeho měnil; nedovolil mu přesídliti a Řehoř nucen byl grunt postoupiti panu Kábovi: Téhož leta 1551 v pátek před sv. Bartolomějem (21. srpna) jakož jest Řiha zámečník z Benátek příčinou nepropuštění od pána svého na ten grunt dosednouti nemohl, jest jemu peněz jeho, kteréž na ten závdavek složil, půldevatenácté kopy grošů čes. navráceno, z kterýchžto za náklad při klizení obilí a trav i co se škody na senu příčinou jeho nedosednutím na ten grunt stalo, Janovi Lihavému smlouvou 1 kopa grošů dána. Ten trh jest ujal uroz. pan Zikmund Kába z Rybňan. ty časy hejtman na Chlumci, se zahradou na popravišti a s loukou na omeštenách za 80 kop gr.; zavdati má hned a zavdal 23 kop gr. čes. a platiti má při sv. Jiří počna l. 1552 po 3 kop. gr. čes. až do zaplacení sumy svrchupsané. Stalo se leta a dne svrchupsaného. Ručejmž *Jan Čulík*, Jakub krejčí, Jan Vrabček.²⁰⁾

Týž grunt pan Zikmund prodal roku příštího Vítovi Fabianovi, rektoru školy v Přelouči, vedle zápisu: L. 1552 ve čtvrtek po svatém Vavřinci (11. srpna) stal se trh konečný mezi urozeným panem Zikmundem Kábou z Rybňan a Vitem Fabianem. Prodal týž pan Zikmund dům se zahradou, s loukou v umetenách v těch mezích a poplaticích, jakž sám držel a užíval, rektorovi Fabianovi za 56 kop gr. čes. I zavdal týž Vít Fabian hned panu Zikmundovi 16 kop gr. čes. a ve svátky velikonoční nejprve příští má dáti témuž panu Zikmundovi 13 kop, tak jakž smlouvu dobrovolnou mezi sebou měli. A tu pan Zikmund, což na témž gruntu vyplatil, tu sumu dojma své, zouplna miti bude. A na sv. Jiří má položiti peníze gruntovní totiž 3 kopy grošů, počna od nejprv příštího až do zaplacení toho všeho.²¹⁾

L. 1553 v pondělí po sv. Lucii (18. prosince) za purkmistra Štěpána krejčího položil Vít Fabian 7 kop gr. čes., kteréž měl položiti na sv. Bartoloměje již minulý a ty peníze jest vyzdvihl, maje list mocný od pana Zikmunda Káby. Víšek, poddaný téhož pana Zikmunda Káby z Rybňan. A peníze ty vzav on pan Zikmund Kába, spravedlnost svou dojal a jemu nepozůstává na témž gruntě více nic.²²⁾

L. 1557 ve čtvrtek po sv. Ondřeji (2. prosince) pan Zikmund, nejsa již král. hejtmanem, dosvědčuje, že mu na domě zborním (bratří českých — dům ten prodán byl obci po vyhoštění bratří) dáno bylo od arciknížete Ferdinanda 36 kop; svědčí o tom zápis: Urozený pan Zikmund Kába z Rybňan přiznal se osobně před právem chlumeckým za purkmistra Jiríka Hládka a staršího města Havla postříhače a jiných konšel, že 36 kop gr. peněz purkrechti-

¹⁹⁾ Knihy městské města Chlunce n. Cid. str. 463. — ²⁰⁾ L. c. str. 463. — ²¹⁾ L. c. str. 491. — ²²⁾ L. c. str. 492.

nich²³⁾ na domu zborním, kteréž jemu od nejjasnějšího pana Ferdinanda arciknížete rakouského jeho Mti na tom domu zborním při městě Chlumci z milosti dány jsou, tak jakž o tom psaní od jeho Mti arciknížete uroz. panu *Martinovi Sudkovskému z Hendrštorfu*, krále JMti hejtmanu na Chlumci, o to učiněné to o sobě ukazuje a zavírá, kteréžto purkrechtní peníze nadepsaný pan Zikmund dobrovolně prodal jest a mocí tohoto zápisu prodává moudrým a opatrným purkmistru a radě k obci města Chlumce jmenovitě za 18 kop gr., kteroužto sumu konšelé výš jmenovani témuž panu Zikmundovi hned hotově dali; z kteréžto sumy týž pan Zikmund je konšely i všecku obec chlumeckou, peníze ty od nich vzav, od sebe i od svých dědicův i budoucích nyní a na časy budoucí kvituje a propouští a slibuje, že se proto na ně více navracovati žádným vymyšleným způsobem nemá a nebude on ani žádný jiný jeho právem. Podepsán jest pod zápisem tímto vlastní rukou sám pan *Zikmund Kába*.²⁴⁾

8. *Klusák z Kostelce*. Kniha městská častěji připomíná pana *Albrechta staršího Klusáka z Kostelce* při městě v Chlumci, též i v Lovčicích. Pan Albrecht byl dosti zámožný: půjčoval častěji peníze a dával si je zjišťovati na domech svých dlužníků. Tak roku 1579 v pondělí po sv. Havle (19. října) půjčil Janovi mlynáři 25 kop gr. čes.,²⁵⁾ r. 1587 v pátek po sv. Františku (9. října) Matyášovi pekaři a Anně, manželce jeho, 50 kop gr. čes. a téhož leta v pátek po sv. Havle (23. října) Janu Fidarovi, sousedu při městě Chlumci, 50 kop gr. čes.²⁶⁾ — Pan Albrecht st. Klusák z Kostelce zasedal též často v radě městské.

9. *Kozel ze Sušín*. Leta 1534 ve čtvrtek na den sv. Vincencia (22. ledna) stal se trh takový: Prodal uroz. pan *Václav Kozel ze Sušín* dům Jiříkovi Lišickému, kterýžto dům uroz. pan Václav Kozel jsa v něj podle pořádku práva uveden, kterýž jest jemu od pana Jana Patky, jakožto dědice toho domu, vedle zápisu městského v dluhu spravedlivém témuž panu Václavovi Kozlovi postoupen, tak jakž o tom šíře knihami městskými zdejšími poznamenáno jest. Pak že jest často jmenovaný pan Václav Kozel (moha to volně podle nadepsaného práva učinili) ten dům trhem prodal svrchu psanému Jiříkovi Lišickému za 46 kop gr., na kterouž sumu vedle sečtení jich obojího vydáno jest panu Václavovi Kozlovi od nadepsaného Jiříka Lišického 18 kop gr. a zůstává témuž panu Václavovi za týž dům ještě doplatiti on Jiřík Lišický 28 kop gr. a ty peníze tímto způsobem a pořádkem jemu vydávati a platiti má počnouc na tento masopust leta svrchu psaného po 3 kop. gr. až do vyplnění sumy svrchupsané. Rukojmi žádných.²⁷⁾ — Poslední peníze za dům ten bral sám pan Václav Kozel ze Sušín r. 1541 v pondělí před sv. Filipem a Jakubem (25. dubna).²⁸⁾

10. *Kreble z Kreble*. Urozený pan *Baltazar Kreble z Kreble* byl r. 1581 JMti císařské forstmistrem panství chlumeckého. V roce tom ve čtvrtek po svatě Lucii (14. prosince) zapsal dvůr svůj při

²³⁾ Purkrechtní plat jest ten, jenž se bere z nemovitého statku pronajatého k věčnému užívání — Zboží purkrechtní = bona emphiteutica seu censualia.

— ²⁴⁾ Knihy městské města Chlumce nad Cidl. str. 23. — ²⁵⁾ L. c. str. 85. —

²⁶⁾ L. c. str. 99, 129. — ²⁷⁾ L. c. str. 214. — ²⁸⁾ L. c. str. 215.

městě Chlúmcí v dluhu 50 kop gr. čes. *Anně Čulíkové*, dceři po *Václavu Čulíkovi z Hradiška* i ostatním sestrám a bratrům její.²⁹⁾ Viz: Čulíkové z Hradiška.

11. *Semechovský*. — Leta 1550 v pondělí před sv. Fabianem (13. ledna) stala se smlouva celá a dokonalá mezi Staňkem Strakou z Chlúmce strany jedné a Václavem Bohatou z Kundralic strany druhé o nářek poctivosti, kteréž svědkem byl zejména a předkem urozený pan *Jan Semechovský*.³⁰⁾

12. *Slibovský ze Skřivan*. — L. 1536 v pondělí po Hromnicích (7. února) stal se trh mezi urozeným panem *Burianem Slibovským* a Martinem Vydrou. Prodal dům svůj týž Martin Vydra panu Burianovi za 90 kop gr. čes., i má zavdati týž pan Burian 15 kop gr. čes. a platiti každého roku na sv. Vavřince po 25 kopách též českých počna od nejprv příštího až do vyplnění sumy svrchupsané. A ten statek jest prodán na purkrechtní právo.³¹⁾ — Leta 1537 v pondělí před sv. Sixtem (2. dubna) dal pan Burian $\frac{1}{2}$ kopy gr., vzali *Bratři* (čeští) 3 kopy grošů a Martin $1\frac{1}{2}$ kopy. Rovněž tak i v letech 1538 a 1539.

Téhož leta 1539 v pondělí po všech Svatých (3. listopadu), jakož jest byla rozepte mezi uroz. panem Burianem a Martinem Vydrou o nějaký kus místa. I tu jest se pan *Jan*, syn páně Burianův, skrze přátele tyto urovnali a přestali skrz uroz. pana *Jana Bracha* a pana *Mikuláše Šusta*, Bartoně tkalce a Pavla, bratra jeho, že má týž Martin sleviti z toho gruntu 2 kopy gr., a to rozdílně při kladení peněz: při prvních penězích má sraziti $1\frac{1}{2}$ kopy grošů, a kdyžby peníze druhé kladl, má vyraziti $\frac{1}{2}$ kopy gr. A týž pan Jan z toho téhož Martina propouští.³²⁾ — Od r. 1540 platí pan Jan, syn páně Burianův, a *Bratři (čeští)* přijali peněz l. t. 3 kopy; leta 1541 vzali *Bratři* 3 kopy, rovněž tak i v letech následujících až do roku 1546, kdy odevzdání učinili. Pan Jan platil pak ještě r. 1547. R. 1548 ve čtvrtek před sv. Duchem (17. května) za purkmistra Jana Pachty a staršího Jiříka Mikšova koupil pan *Jan Slibovský* od Martina Vydry na statku svém 21 kop gr. za 10 kop gr. a tak ten statek doplatil pan Jan Slibovský a Martin Vydra jemu odevzdal i od svých dědicův, sobě i jim tu nic nepozůstává.³³⁾

Mimo pana Buriana a Jana, syna jeho, připomíná se v pramenech místních pan *Adam Slibovský ze Skřivan a na Slibovicích*: L. 1555 v sobotu před sv. Vršilou (19. října) stal se trh celý a dokonalý mezi uroz. panem Adamem Slibovským ze Skřivan a mezi Bartoněm Bubákem a to takový: Prodal pan Adam Slibovský grunt nad cihelní svůj Bartoňovi Bubákovi za 90 kop gr. čes. tak v těch mezích, jak sám držel a užíval.³⁴⁾ Dluh svůj Bartoň splácel až do r. 1576, kteréhož roku za primasa Martina koželuha Bartoň Bubák položil splátku poslední 3 kopy gr. čes. a tím ten grunt doplatil. Vzal ty peníze uroz. pan Adam Slibovský a odevzdání učinil, že jemu Bartoň Bubák za ten grunt nic dlužen nezůstává.³⁵⁾

(Dokončení.)

²⁹⁾ Knihy městské města Chlúmce n. Cid. str. 88, 89. — ³⁰⁾ L. c. str. 13. — ³¹⁾ L. c. str. 241. — ³²⁾ L. c. str. 242. — ³³⁾ L. c. str. 242. — ³⁴⁾ L. c. str. 535. — ³⁵⁾ L. c. str. 537.

Z dějin katolické reformace ve století XVIII.:

Působení missionářů.

Podává Dr. A. Podlaha.

(Pokračování.)

V kraji Čáslavském a Kouřimském působil r. 1752 Vít Vojtěch Šanl (Ssanl), a to v Kutné Hoře, v Kolíně i v okolí: v Suchdole, Lošanech, Myškovících, Pečkách, Bořeticích, Nebovidech, Ovčárech, Cirkvici, Zaboří, Vinařicích, Bernardově, Plešanech a j. I tento missionář pracoval velice horlivě; zvláštní zřetel měl na bludné knihy, z nichž některé mu lidé sami dobrovolně vydávali, jiné však sám našel, „via inquisitionis“ neboli „visitationis“ t. j. při domovní prohlídce. U sedláka Vojtěcha Holuba v Chocenících zabavil malého Siracha, postillu a písně na žalmy — vesměs knihy na mnohých místech bludné názory obsahující. Ve Velikých Lošanech zabavil u sedláka Lhotáka Modlitby Kašpara Motěšického a Písně Klimenta Bosáka; v Malých Lošánkách zabavil u kteréhosi domkaře rovněž Modlitby Motěšického, jež mu řečený Lhoták byl zapůjčil. Dne 14. a 15. února prohlížel v Kolíně na výročním trhu zásoby žitavských a jiných kramářů, kteří modlitební knížky a písničky prodávali; při tom zabavil mnoho písniček pohoršlivých a méně slušných. Dne 16. prohlížel v předměstích kolínských jednotlivé usedlosti a domky, všude vyučuje katechismu a přijímaje bludné knihy dobrovolně mu vydávané, za něž dával knihy dobré („pro libris haereticis sponte oblatis alios bonos obtuli“). Tím způsobem obdržel tyto knihy: „Všeliké stížnosti defensorův dolejší konsistoře pod oboji proti pod jednou přijímacím“, „Zpráva, kterak Pismo sv. k vzdělání čteno býti má“ (o této knize podotýká missionář: „absque authore libellus, citans a potiori doctorem Lutherum; haereticus per integrum“), „Pláč sv. Otcův, psaný, Jana Straněnského“, „Universal-Sauf-Kunst“ („versus scandalosi contra omnes ordines“), „Bibel-Übung über das h. Evangelium Mathaei“, „Geistlicher Handel-Staab“; zvláště zajímavý jest český rukopis filosofie, jež missionář charakterisuje takto: „Philosophia bohemica scripta; venenum habet in tractatu de angelis fol. 20 et ulterius.“ Mimo to obdržel některé knihy vydané nákladem Sporkovým; mezi nimi zejména: „Relation von dem Gespenster, welches sich erst neulich zu Gradlitz hat sehen lassen.“ V Radboři navštívil missionář ovčáka, jenž již jednou vykonati musil vyznání víry; tentokráte však našel u něho knihy vesměs dobré. Když Šanl dne 1. března se sluhou šel katechisovat a visitovat do Dobřeně, potkal potulného jakéhosi lovce, jemuž z rance vyčuhovala knížka. Missionář ji vytáhl i shledal, že jest rukou psaná a že obsahuje vesměs věci pověrečné, kouzelné a pohoršlivé. Když lovec počal vyslýchati, udeřil člověk ten z nenačání sluhu missionářova a prchl do blízkého lesa, zanechav onu knížku v rukou missionářových. Dne 12. března visitoval missionář ve mlýně „na Hrázi“ nedaleko Radboře u mlynáře Václava Stehlika; našel tu Postillu Jakuba Wujka*) a „Otcův svatých vypsání“;

*) O českém překladě postilly Wujkovy píše „index librorum prohibitorum“ na str. 229.: „Hic author et liber solide Lutherum, sectarios refutat, est

za obě tyto knihy dal missionář postillu Koniášovu. Dne 15. března zabavil u ševce Vojtěcha Sojky v Cerhenicích dvě haeretické knížky: „Špalíček Kašpara Motěšického“, kterou našel pod střechou, a „Modlitby s přípravou k smrti“ od Jana Rosacia, kterou našel pod slamou v posteli. Sojka, jenž byl zapíral, že nějaké knihy má a nikterak je vydati nechtěl, byl pak následujícího dne podroben výslechu na faře Dobřichovské spolu s manželkou svou. Byli o věcech víry poučeni a napomenuti. — Krejčímu Jakobu Procházce v Barchovicích zabavil Šantl haeretickou modlitební knížku Jana Rosacia, o níž tvrdil, že ji obdržel od šafáře Vojtěcha Holuba v Cerhenicích. Holub to popíral, až posléze při konfrontaci s Procházkou doznal, že knížku tu asi před šesti roky Procházce dal, řka: „Já se pamatuju, že jsem takové modlitby jemu dal; byly již starý, roztrhaný, bez deštěk, a nerozuměl jsem jim; protož jsem je dal raději přeč; já nemohu na mé dobré svědomí říci, kde se tam vzaly. Když jsem byl v Pučěřích šafářem, ležely tam v truhlíku ve stole; jistě je tam musel nechat předek můj šafář jménem Šourek, který nyní zůstává v Mlikovicích, aneb Pavel Procházka jinak Křivonoska, který nyní zůstává v Dolejších Chvatlinách v své chaloupce a tenkrát tam byl v Pučěřích ve dvoře skotákem. Missionář vyhledal oba tyto muže, ale žádný z nich ke knize té znáti se nechtěl. Při té příležitosti zabavil missionář u Pavla Procházky „Snář“. V Pučěřích vydal tamní kovář Václav Kohout missionáři dobrovolně knihu „Masopustník“ Leandra Rvačovského, za níž mu missionář dal postillu Koniášovu. — Dne 1. května odebral se Šantl do Kutné Hory, kde na tři konány býti měl výroční trh. Prohlédl tam zásoby žitavských i jiných prodavačů knih, a zabavil světské, méně slušné písničky. Obešel pak dvorce a ovčírny kolem Kutné Hory: v Šipsím, Hlízově, Libenicích a Dolanech, kam Žitavští si rádi odbočovali, i varoval obyvatele tamější, aby takové lidi nepřechovávali, nýbrž aby je, kdyby snad je sváděti chtěli, udali. — U měšťana kolínského Jakuba Zajíčka zabavil dne 5. června tři knihy, jež těmito slovy poznamenává: „1. Ruční knížka ten špalíček cum catechesi haeretica, 2. Žalmy Jiříka Streyce, 3. Modlitby k těmto zarmouceným časům, žitavský, absque authore, sed sunt Kašpara Motěšického.“ — Ve Velkých Lošanech zabavil u sedláka Matěje Cukra kancionál Klimenta Bosáka. — Dne 19. června odebral se missionář do Ovčár, aby tam zvisitoval ovčáka Jana Turka, u něhož již před lety nalezeny byly bludné knihy, načež r. 1737 musil vykonati vyznání víry a slíbiti, že nechce již bludných knih čísti ani je přechovávat. Ale i tentokrát při prohlídce našel u něho missionář tři závadné knihy: Kašpara Motěšického „Ruční knížku“, německý zpěvník „Neu-Vermehrtes und nunmehr vollständiges Marburger Gesangbuch“ s podobiznou M. Luthra, a knížku „Studnice života“. U čeledína ovčákova Jiřího Svobody zabavil haeretickou knížku „Křesťanská škola modlení vytištěná v Břehu.“ V Církvici obdržel missionář od tamějšího kantora dobrovolně haeretický „Kancionál český“ a malého „Siracha“. Dne 2. srpna obdržel do-

proinde populo utilissimus: quia tamen temporibus haeticis est Pragae reimpressus, poterant facile typographi eo tempore necdum omnes catholici, errores quosdam inspergere.“

brovolně v Zábři od hrobaře díl haeretické bible a od rychtáře „Pisničky žitavský z vlasti se ubírajícího.“ Po několika dnech napomenul missionář Zábřské v kázání, jež po mši sv. k nim měl, aby podezřelé knihy mu přinesli. I stalo se tak skutečně. Přinesli tyto knihy: 1. Bible české jednoty bratrské díl šestý, 2. Nový zákon dle přeložení Erasma Rotterdamského, 3. Nový zákon Jana Blahoslava, 4. Geistlich Haus-Kleinot od Rudolfa Waltherra v Curichu a 5. Communicanten-Büchlein od Adama Kristiana Agrikoly. Za tyto knihy dal missionář majetníkům dílem postilly Koniášovy, dílem žalmy Paroubkovy. — U Jakuba Váši ve vsi sv. Jakuba zabavil haeretickou postillu. V osamělém mlýně Chroustovském pátral po zapověděných knihách. Mlynář i manželka jeho zapírali, že by nějaké měli. Než, při prohlídce našel missionář šestý díl bible jednoty bratrské. Ve mlýně „Stojespál“ u Malotie našel knihy dobré, v nichž podpisem svým stvrdil, že je prohlédl; ale služkám zabavil několik méně slušných písniček světských. V Sedlově zabavil jakémusi Janu Sedmilháři rukopisné pověrečné knížky. — Dne 19. a 20. října vykonal prohlídku v samé Kutné Hoře. U vdovy Weismannové zabavil podezřelou postillu a „Pláč sv. Otcův“; knihy ty paní ta ochotně vydala, nevědouc, že by byly závadné. Druhého dne vykonal, provázen jsa kostelníkem, prohlídku v domě Jana Vody i zabavil u něho „Písň nově na evangelia svatá nedělní přes celý rok“ od Šimona Lomnického. — Ve vsi sv. Mikuláše zabavil u Václava Podlesáka „Modlitby velikých, avšak kajících hříšníkův“ od Jiríka Dicasta Mirkovského a ve vsi sv. Kateřiny u sedláka Jirího Mazáče „Ruční knížku“ Václava Kleycha a u Jirího Homského „Modlitby spisněmi“, o nichž missionář praví, že jest to knížka naskrze haeretická, jednající o společném vyznání hříchův a o přijímání pod obojí. — Dne 1. listopadu napomenul missionář v kázání opět Zábřské, aby vydali knihy haeretické; totéž opětoval odpoledne po katechesi; i tentokráte neminulo se napomenutí jeho s výsledkem. Neboť v následující noci přinášeli lidé žádané knihy dílem k oknům farním, dílem k oknům kostelníkovým. Stalo se tak v noci k přání missionářovu, jenž chtěl, aby lidé neostýchali se vydati knihy z obavy snad, aby neměli pak nějaké nepříjemnosti. Tímto způsobem obdržel missionář tyto knihy: 1. Nový zákon žitavský Václava Kleycha, 2. Modlitby a písň Kašpara Motěšického, 3. Ruční knížku Václava Kleycha, 4. haeretickou postillu bez jména autorova, 5. „Duchovních zbrani z pokladův věčných pokojů“ v Žitavě tištěný. — Ale nejen ve vyhledávání závadných knih, nýbrž i v jiných missionářských pracích jevil missionář Šantl chvályhodnou horlivost. Důkladně hleděl vyučiti především ony majetníky závadných knih o pravdách sv. víry, aby tak paralysoval zhoubný vliv dřívější jejich četby: mimo to však i on neúnavně vyučoval dospělé i děti, kdekoli se mu k tomu udála příležitost. Zvláště bděl nad návštěvou služeb Božích v neděle a svátky. Nejednou v ty dny vyháněl lidi z hospod a vinopalen židovských i panských do kostela („sub divinis ex popina et domo crematoria judaica ad divina compuli“; „sub divinis homines ex domo crematoria arcensi expuli“). (Pokračování.)

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 20. července 1605 do 27. dubna 1606.)

(Pokračování.)

T. l. v pondělí po pam. rozeslání sv. ap. (20. července) na úsvitě ráno umřel Václav Jilek, člověk letilej, soused na velikém předměstí, mnohejm lidem posekanejm, stlučenejm od oupadu i jinak na zdraví ourazlivejm hojením a jinými léky velmi platně prospěšen byl t. d. také jest pochován.

T. l. v středu po pam. rozeslání sv. ap. (22. července) kněz Jan Žlutický p. děkan Lounský prodal 9 strychů žita formanu na laduňk po 1 kopě miš. a to žito t. d. na faře ladaři obecní tomu formanu, který koupil, ladovali. To nikdy slejcháno v Lounech nebylo, aby pan děkan Lounský měl žito neb jiné obilí na faře formanům na laduňk prodávati, to věc slušna byla poznamenání.

T. l. v pondělí d. pam. sv. Jakuba ap. Páně (25. července) vyslán byl Jiřík Koudel, měšténin, jsouc mezi staršími obecními s penězi na koni, kteréž nesl vojákům jednomu každému na dva měsíce, při něm šel Jan Kolář a to do markrabství moravského.

T. l. v pondělí d. pam. na nebevzeť P. Marie (15. srpna) před 7 hodinou ve vsi Trískolupech z krčmy vyšel oheň nešetností pohůnka. Shořelo pět velkých dvorů se vším všudy stavením i stodoly, do nichž mnoho obilí navezeno bylo. Tolikéž i s tím krčmáři sedm krav dojných a jedno děvčátko shořelo.

T. l. v neděli po sv. Lukáši t. j. 20. n. po sv. Trojici (23. října) po 11. hod. umřela Markýta Řehoře Kladrubského písaře radního manželka, žena dobrotivá. Potom na zejtrí po nešpoře u sv. Petra pochována. (Macecha Jana Cholossia.)

T. l. v pondělí po sv. Šimona a Judy apoštolů Páně (31. října) začali stavěti a grunty zakládati most v Benátkách za mělkou tůní, aby lidé přespólní domácí i s všelikejmi vozy, když veliká voda jest, přes něj choditi i jezdit mohli a to z toho kamení velikého, které před drahně lety k barce k mostu přes řeku bylo voženo. Ouradníci obecní byli: Václav Vopozdil. Strachota Kocerovský z konšelův, Matěj Pšánskej a Jakub Kvičala z starších obecních.

T. l. v úterý u vigilií sv. Tomáše ap. Páně (20. prosince) po samé 24. hod. na středu umřela Anna Václava Červenky manželka; potom v středu d. pam. sv. Tomáše po nešpoře u sv. Petra pochována. Jak ji psotník za srdce ujal, tak ji nespustil až do smrti i také šlak na díle ji napadl.

T. l. v pátek po slavném hodu Narození Syna Božího (30. prosince) po 2. hod. na sobotu trhl se led a šel dolů řekou Ohří zde v Lounech. A potom po 3. hod. se stavil tak, že se zadka plnou řekou škodně stavila a stála hned od Styrkovic až ke Košticům. Ve mlejních v těch místech na té řece, které vystaveny jsou a zde u m. Luna teprv v n. Lětare l. P. 1606 mliti počali.

T. l. v neděli po pam. tří králův 8. Januarii umřel v Teplicích urozený a statečný rytíř pan David Vilím Černín z Chudenic a na Brvanech a potom (sic!)

T. l. v outery po pam. tří králův, jinak 10. Januarii, umřel M. Jan Kočmanyus rodem z Německého Brodu, professor akademie pražské. Bejval zde v městě před některými lety v škole kollegou.

T. l. v outery po sv. Fabiánu a Šebestiánu jinak 24. Januarii ženil se kněz Václav Melisseus. jsouc kaplan u Hory Kutný u svatě Barbory, který před některým letem zde v městě Luna za správce školního býval. Pojal sobě za m. pannu Kateřinu rodem z Mostu, která v službě byla za čeledína u p. Řehoře Zhorského Kladrušského měšťánina a píše městského m. Luna.

T. l. (1606) v outery po památce obrácení sv. Pavla na viru křesť. (27. ledna) ženil se Jiřík Kvičalka a pojal sobě za manželku Marketu, po Václavovi Jilkovi zůstalou vdovu. Byla babička v 90ti letech a měla půldruhého zubu ve všech oustech, jakž se k tomu sama svými ústy přiznala. T. d. svadba konána byla.

T. l. v pátek po hromnicích (3. února) Petr Weygolt z Němec sladovník, kterýž za čeledína a za tovaryše sladovnického u Koči sloužil, ženil se, pojal za manželku Lidu, po Šimonovi Jakubovi, jinak Kočím sladovníku, zůstalou vdovu a t. dne svatba skrovná konána byla a toliko vobědem ubita.

T. l. v outery d. pam. sv. panny Doroty, jinak 6. februarii, umřel Martin Krejčí, člověk velmi starý. V své starosti žádného pohodlí ani opatření svého neměl. Dům svůj jakž jiného statku neměl, pastorkyni své za zdravého života (vzdal) proto, aby jeho stravou, nápojem a jinými věcmi opatrovala. Ale nebohej stareček lahodnými slovy a trošty kojen byl a potom beze vší šetrnosti odešel. Práli mu pro statek smrti.

T. l. v neděli postní Reminiscere (19. února) Matěj z Plánice, řemesla kovářského Řehoře Hrubše tovaryš, a Jiřík Čermák z Stodu, řemesla hrnčířského tovaryš, od Kočičkovy vdovy, sousedy na velkém předměstí proti žatecký bráně, kláli spolu na koních v rynku. Od fortny jeden jel, v prvním kaňku hrnčíř a kovář od domu nebožtíka Jiříka Taty Vokůrky. Setkali se před domem JMC. p. rychtáře Jiříka Dědka z Vlkové a tu ponejprv kovář hrnčíře srazil, ale beze škody sám kovář také padnouti měl. Než že mu pomohli. Druhým pak kaňkem hrnčíř kováře srazil, jako sluší a hrdinsky. Při každém drželo sousedův do třiceti. Kláli vo dobrý thorijsství za příčinou panny. Kovář pobídl a byl hrubý a složitý, hrnčíř pak malé postavy a suchý. Kovář prohrál, ale naposledy kovář přece panny dostal.

T. l. v neděli postní Oculi (26. února) náký sedlák z Března koupil jednoho koně od p. ouředníkův obecních ze dvoru obecního z Dobroměřic za 12 kop míš. T. d. poslal pacholka svého pro téhož koně s druhým koněm, aby jej při tom vedl. V tom, když s těmi oběma koňmi na ten kamenný most, který nedávno v Benátkách za tůni větší vo šesti sloupích postaven jest až k druhému sloupu sem již k velké tůni přijel, tu ti koni s tím pacholkem jíti nechtěli. A ten pacholek kázal je mrskati. A když je podmrstili, tehdy ti oba dva koně i s tím pacholkem hned po hlavě skočili, tak že jsou se všichni čistě skoupali.

T. l. v outery po smrtedlné neděli (14. března) v noci na středu ukradli pánev z lázně Dobroměřickým sedlákům. Byla s sud pivnej. Bylo za ni před mnohými lety dáno 30 kop míš.

T. l. v ponděli po slavném hodě vzkříšení Krista Pána od mrtvých (27. března) v noci na outerý veliké povětrí z dopuštění Božího zde v městě Luna a při městě i jinde znamenité škody zdělalo, mnoho krovu zborilo, z stohu došky strhalo, pryč zaneslo. Misty i stohy zborilo a Pán Bůh rač dáti, aby nám to veliké povětrí všecko dobré přineslo. Jakož pak v Kadani tehdáž 6 krovův a sedmý štít sbořilo a kde to takové veliké povětrí zasáhlo, není vší ani města, aby škody zdělati nemělo.

T. l. v sobotu po veliké noci (1. dubna) po první hodině na noc na neděli provodní kladeným ohněm zapálilo se ve vsi Břvanech a shořelo sedm dvorův.

T. l. ve čtvrtek po neděli Cantate (27. dubna) podle nového kalendáře zde v království českém, na kterýžto den podle starého kalendáře, kterého v Němcích užívají (!), zde v městě Lounech začaly se některý pacholátka koupati. (Pokračování.)

Drobné zprávy a posudky.

Instrukce daná chudenickému hejtmanu k installaci faráře švihovského r. 1749. *Instruction* Vor Meinen Chudenitzer Würlhschafts Hauptmann Johann Jacob Schmieschek als denominirten Commissario zur introduction und installation des Schwiehauer Pfarrers H. Patris Jacobi Waniek, nach welcher folgender massen sich zu verhalten seyn wirdt:

Nachdem Er Hauptmann mit gemeldten Schwiuhauer H. Pfarrer der Tag Satzung halber sich zuvor vernommen und verglichen haben wirdt, solle Er mit denen Sammentlen Chudenitzer Beambten an bestimbten Tag zu Schwiuhau sich zeitlich einfinden, und alda

- 1^{mo} Mit dem H. Vicario foraneo untern Geleith aller Glocken, dem Vicario als Einem Gast die erste Handt gebend, zur Kirchen gehen, in der Kirchen aber
- 2^{do} Sich einen Sessel gleich an das Altar geländer an der Evangelij Seithen setzen lassen, und unter wehrenden diesen Actu jederzeith wann, und solang der Vicarius sietzen wirdt, auch sietzen, und wann
- 3^{ho} dem Installirenden H. Pfarrer etwa gegen über ein Stuhl gesetzt werden möchte, muss dahin gesehen werden, dass Er H. Pfarrer Ihme Deputato als Obrigkeitl. Abgeordneten nicht gleich gegen über, oder in einer schnur graden Linie, sondern umb den gantzen Stuhl Zuruckh gesetzt werde.
- 4^{to} Wird Deputatus die Kirchen Schlüssel auf einem reinen Ziehnernen Täller, wann nicht etwa eine Sielberne Tazen, so zu mehreren Obrigkeitl: Respect und Ansehen besser seyn würde, zu Handen wäre, bies zur übergaaß durch einen unter Officier, und zwar den Korn Schreiber Vor seiner Halten lassen, Nachgehends
- 5^{to} Wann sothanne Schlüssel übergeben werden sollen, Selbte nicht in eygener Persohn, sondern an seiner Stelle sietzen bleibend, durch eben den Jenigen, welcher dieselbe in Handen gehalten hat, dem H. Vicario überreichen lassen.
- 6^{to} Unter wärenden Ambt der Heyl. Mess, kan Deputatus falls an dem Altar nahend etwa nicht einige neben Stühle wären, seinen

Sässel gegen dem Hohen Altar umwenden = und Ihme ein Schämmeel zum Knien dahin setzen lassen,

- 7^{mo} Wird Deputatus auch der Erste zum Opfer gehen, sodann
 8^{vo} Nach Vollendeten Heyl. Messopfer wird bey Einführung des Hn Pfarrers in seine Wohnung, oder in das Orth des zubereitheten Mittag Mahls eben diese Ordnung wie Vorhien von Eingang in die Kirchen angeordnet worden. zuhalten seyn.
 9nd Kan Deputatus bey der darauf haltenden Tractation dem Hn Vicario foraneo gleichfalls die Oberhandt als Einem Gast geben.
 10^{mo} Nach Vollendeter Sache wird Er Deputatus durch eine umbständl: e Relation den gantzen Actum, in drey Theile, als nehml: 1^{mo}, Was vor dem Eingang in die Kirchen, 2^{do} in der Kirchen unter wärender Installation und dem Heyl. Messopfer, dann 3^{tio} bey oder nach dem Ausgang aus der Kirchen Vorbey gegangen seyn wirdt, abgetheilte zu Relationiren = diese obrigkeitl: Instruction aber in Geheim zuhalten haben:

Was ansonsten respectu der Chwaller*) dem Hn Installando von Porsitzer Seythen ins Besondere Commendierten Pfarr-Kirchen quoad Ceremoniale bey vorigen dergleichen actibus Installationis beobachtet worden, dessen wirdt Deputatus in dem ampts Archiv aus denen ohne Zweiff darinnen verwahrlichen Actis, oder in derer Ermanglung in loco Installationis oder wo sonst einige verlässl: Information einzuziehen seyn mag, sich erkundigen, folgbahr darnach sich achten und zwar mit solcher Vorsichtigkeit, damit meinen Juribus und der obrigkeitl: Ehre nichts in præjudicium attentiret werde.

Geben in Wien den 3. Aug. Anno 1749.

(Opis v archivě jindřicho-hradeckém.)

Frant. Zeman.

Zasnoubení Marie Teresie. -- Z Lothových letopisů podává *Dr. M. Kovář*. — Šťastně vyjednával o mír (r. 1736 s Francií, Španělskem a Sardinii), císař pečoval i o svůj nejjasnější dům, ježto víc a více mizela naděje, že by jej Bůh všemohoucí obdařil dědicem mužským. Umniv si před dávnou dobou, že nejjasnější starší princeznu Marii Teresii zasnoubí s nejjasnějším vévodou lotrinským a velkovévodou toskánským Františkem Štěpánem, ustanovil ke slavnosti té den 12. měsíce února.

(*Slavnostní ucházení vévodovo o nevěstu.*) V posledních dnech měsíce ledna slavilo se slavnostní ucházení o nevěstu, kteréhožto dne dostavila se ke dvoru veškera šlechta v nejskvostnějších úborech. Památné obřady děly se tímto způsobem:

Vyslanec vévody lotrinského při dvoře císařském baron Jaquemin ke dvoru jel v kočáře taženém 6 koni, ve dvojspřeží pak jeho vrchní stolba, a to až do vnitřního nádvoří a odebrali se oba k Jeho král. Výsosti panu vévodovi; tento pak odebral se, oděn jsa slavnostním rouchem ceněným na 300.000 zl. a provázen těmito dvěma a jinými ministry, z druhého patra hradu do druhé cis. předsíně. Tam byl princ přijat od cis. nejvyššího maršálka dvorního a potom od cis. nejvyššího dvormistra veden k Jeho cis. Veličenstvu, kde vévoda osobně jal se o Marii Teresii ucházeti. Pak se odebral k Jejímu Veličenstvu panující císařovně, potom

*) Fara kbelská byla do r. 1753 přidělena k duchovní správě faráře švihovského, jemuž bylo si vyžádati presentaci též od poříčské vrchnosti, jakožto patrona té fary.

k ovdovělé císařovně Amalii a posléze k nejjasnější nevěstě Marii Teresii, již odevzdal svou podobiznu, která se cenila na 250.000 zl. pro množství drahých na ní kamenů. Odtud bral se zase k panující císařovně, kdež odbyvána veřejná tabule veškerého rodu císařského i lotrinského, při níž císař. dvorní dámy obsluhovaly.

(Obřady při aktu renunciačním.) Akt renunciační, který pevně stanoven pragmatickou sankcí, byl dne 1. února i od arcikněžny i od vévody lotrinského ve zvláštní k tomu ustanovené tajné radě stvrzen osobní přísahou, což dělo se tímto způsobem:

Když se zmíněného dne do hradu dostavili náčelníci dikasterií a císař. tajní radové ve Vídni meškající, kamž i se strany vévody lotrinského přibyl nejvyšší štolba, svatě Římské říše kníže Craon, jakož i nejvyšší komoří markýz de Gerbevilliers i se zmíněným tajným radou a vyslancem baronem Jaqueminem, byl v císař. radní síni na stupni vedle baldachýnu po levé ruce v koutě postaven oltář a na tento položen kříž, dvě hořící voskovice a kniha evangelíí. Nedaleko oltáře však u zdi poněkud stranou ke dveřím stál stolek červeným aksamitem pokrytý, na němž bylo stříbrné náčiní psací. K 11. hod. přišel císař ze své komnaty s vévodou lotrinským a panující císařovna s arcikněžnou i postavili se pod baldachýn. Když pak i císař. tajní radové dle své hodnosti se zmíněnými hodnosty lotrinskými z předsíně vystoupili do síně radní, byla tato uzamčena a císař za příčinou nastávajícího aktu měl k přítomným krátkou promluvu, po níž císař. nejvyšší kancléř dvorní hrabě Sinzendorf jasně předčítal instrument renunciační, reservační a adhaesijní z pragmatické sankce, týkající se pevně stanoveného nástupnictví v nejjasnějším rodě rakouském. Pak to arcikněžna vložení prstů na evangelium, které držel kardinál a arcibiskup vídeňský, odpřísáhla a podepsala; totéž stalo se potom též od vévody lotrinského s instrumentem approbačním a akceptačním.

(Obřady při sňatku.) Když nastal pak den 12. února určený k vykonání sňatku, přijel vévoda lotrinský odpoledne o 4. hod. poštou z Prešburka ke dvoru do Vídně zpět a dal se ihned v předsíni císař. nejvyššího komoří dvorního hraběte Cobenzla oděti bílými punčochami a bílými střevíci, bílým stříbrotkaným pláštěm a bílým kloboukem s bílým peřím, zavěsil si okolo krku řád zlatého rouna a tak dlouho čekal v komnatě nejvyššího komoří, až mu bylo oznámeno, že se má odebrati nahoru k císaři. Vévoda, provázen svými lotrinskými hodnostáři, kteří kráčeli před ním, šel nahoru i byl od císař. nejvyššího dvormistra hraběte Zikmunda Rudolfa Sinzendorfa a císařského komoří markýza z Pesory, který při této slavnosti zastával úřad nejvyššího komoří, a od císař. nejvyššího maršálka dvorního knížete Auersperga přijat nahoře u schodů galerie, veden k Jeho Vel. císaři a od něho uvítán téměř 3 kroky před komnatou.

(Průvod do dvorního chrámu k sňatku.) Potom odebralo se veškeré nejvyšší panstvo z císařské komnaty předsíní, síní rytířskou a strážnicí, chodbami a po schodech k tomu nově zřízených o 6. hod. več. do císař. chrámu dvorního. Napřed šli císařští a lotrinští hodnostáři a komoří mezi sebou bez hodnosti v oděvě slavnostní. Následovali pak státní ministři a rytíři zlatého rouna s řetězem řádovým či kolanou kolem krku. Pak kráčel nejjasnější pan ženich se svým nejvyšším komořím markýzem de Gerbevilliers, před nímž svítili dva císař. panoši. Potom šli 4 císař. panoši, kteří svítili Jeho Veličenstvu, provázenému zmíněným nejvyšším komořím Pesorou a hejtmanem arcierů hrabětem Hamiltonem. Za ním následovala

opět se 4 svítlicími panoši panující císařovna a císařovna vdova Amalie, které uprostřed vedly nejjasnější arcikněžnu a nevěstu, oděnou přeskvostnou řízou stříbrotkanou, bohatě ozdobenou nejdrahoccennějšími démanty. Vlečku šatů panující císařovny nesl císař. panoš a vlečku ovdovělé císařovny její panoš, vlečku však nejjasnější nevěsty nesla paní Aja hraběnka Fussová. Obě císařovny provázeny byly zmíněným knížetem Auerspergem, jenž pro churavost nejvyššího dvormistra hraběte Königsegga zastával jeho místo, a knížetem Liechtensteinem a hrabětem Františkem Starhembergem, jakožto nejvyšším dvormistrem arcikněžniným. Pak svítili dva panoši oběma arcikněžnám Marii Anně a Marii Magdaleně, jež doprovázeli kníže Václav Liechtenstein jakožto císař. komoří a hrabě Karel Antonín Serenyi jakožto dvormistr mladší arcikněžny. Průvod uzavíraly kněžna Auerspergová, nejvyšší dvormistryně panující císařovny, ovdovělá kněžna Eszterhazyová a jiné dvorní dámy. (Dokončení.)

Wáclawa Władiwoje Tomka Paměti z mého života. Díl I. v Praze 1904. — Člověk jeden z Moravy přišel do Prahy dal o sobě psáti, že přišel modly kácet. Bezpochyby nelibil se mu ten kouř kadidla, které jistí lidé zapalují na svých oltářích, aby reky své učinili bohorovnými. Z té stránky uzná každý nepředpojatý, že jest dobře slovem pravdy, která se neohlíží ani na pravo ani na levo, odstraniti ten dým kadidla, pro který není dobře viděti pravý obraz obyčejného smrtelníka. Ale že těmto lidem nejde o čistou pravdu, viděli jsme, co udělali z Karla Havlíčka Borovského.

To předeslavše chceme posouditi vlastní rukou psaný život Wáclawa Wl. Tomka. Pravi o sobě, že počal své paměti psáti r. 1867 až do 1896 od let svého narození 1818 až 1860. Děťství jeho, než přišel na gymnasium Hradecké, neposkytuje nic pozoru hodného. Poměrná chudoba, z níž se propracoval až k studiím universitním v Praze, byla údělem většině našich výtečníků, kteří vyšli z chudých chat vesnických. Studia universitní obyčejně všem učnům vtiskují do duše názory onoho z učitelů, kterého si kdo oblíbil, a tak mladý vzdělanec odchází do života, přísahá na slova svého učitele. Tak bylo i u Tomka. Panující tehdejší filosofie Hegelovská opanovala i mysl jeho a on se k tomu upřímně přiznává. Toto přiznání slouží mu ke cti. Hádání jeho s konservativcem starého zrna P. Basilem Jedličkou, když ho osud zenesl do Police, jest tobo nejlepším dokladem. Málo jest lidí vzdělaných, kteří samostatným přemýšlením osvojují si náhledy jiné, než jim přinesla studia. Odtud pochází, že mezi vzdělanci, ani bohoslovce nevyjímám, vládne filosofie doby jejich a poměrně málo jest těch, kteří dojdou jiného poznání a přesvědčení. Tak zůstavil josefinismus stopy své u kněží až skoro do naší doby a nebylo jich mnoho, kteří se postavili na vlastní nohy. Sám zvěčnělý Bolzano, ač hlava jasná, a mnozí ze žáků jeho trčeli víc než jednou nohou v něm. Jen myslitelé důslední, jako byl hrabě Lev Thun, Štulc, biskup Jirsík, co dobrého bylo v bolzanismu, podrževše, vyšlinuli se k jasnému rozpoznání naší doby. Tomek na základě vlastního přemýšlení odhodil nauku Hegeliánskou o Bohu neosobním a přilnul upřímně k pozitivní stránce náboženství. S tímto úkazem nesetkal jsem se při žádném předáku našem a s té stránky musím vyznati: komu čest, tomu čest. Náš patriarcha Josef Jungman byl Volteriánem, ač tajným, a zůstal jim až na konec života, jak svědčí jeho zápisky, které budí útrpný úsměv nad chatrnou známostí jeho věroučnou. Palackému vtiskl Kant do duše mínění to, že náboženství křesťanské dobře ob stojí bez dogmat a že podstata jeho obsažena jest ve slovech Kristových: co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň jim. Těchto názorů byl až do konce života, jak v polemice s „Hlasy ze Siona“ u příležitosti článku: „Český bratr na processu“ vyznává. Karel Havlíček zůstal až do své smrti vyznavačem mělkého světoštěpného liberalismu, který se právě těm jistým lidem nejvíce zamlouvá. Tomkovo přilnutí k pozitivní stránce náboženství uvedlo jej na jiné cesty, než byly Havlíčkovy a jeho soudruhů. Tím si dobře vysvětlujeme, proč zůstal nejen přítelem šlechtěného hraběte Lva Thuna, ale i na čas se odcizil Palackému a Riegrovi. Rieger podobá se Tomkovi v tom, že jsa na počátku své veřejné dráhy ohnivým řečníkem liberalismu, ku konci svého života opravil své názory a stal se v jistém smyslu Tomkovým stejně smýšlejícím druhem po dlouhém

politickém bloudění od 1848—60. Těmito krátkými slovy vytkli jsme s dostatek své stanovisko k přítomnému spisu, hledíce k tomu, co jsme našli ve prospěch vzdělanců svědčícího.

Fr. Štědrý.

Slovník latinsko-německo-český pro Ladislava Pohrobka, krále českého. Dle rukopisu Palatinského č. 1787 knihovny Vatikánské vydává PhDr. Isidor Theodor Zahradník. V Praze. Nákladem České akademie císaře Františka Josefa 1904.

Horlivý bibliotekář kláštera Strahovského byl vyslán do Říma od výboru zemského, by tam opisoval listiny, týkající se Čech za dob papeže Martina V., Eugena IV. a Mikuláše V., kdy v Čechách husitsví povstalo a se rozmohlo. Při té příležitosti všiml si rukopisu knihovny č. 1787, který byl v katalogu označen jakožto moderní. Když jej dostal do rukou, shledal, že má před sebou slovník latinsko-německo-český, který sestavil učitel krále Ladislava Pohrobka jménem Jan Holubář a písařem tohoto slovníku že jest Václav od Slona. O těchto mužích nevěděli ani na slovo vzati dějepisci naši a tím nabývá slovník náš pro podrobného zkoumatele dějin své důležitosti. Slovník sám zařazen jest dle abecedy latinské a má celkem 2439 slov. První díl až do l. 51. jest abecední, odtud až do konce jest díl věcný. Čtenář najde v něm, že není upraven dle známých slovníků Hankou vydaných, ani slovníku Paterova z rukopisu Svatovitského, ani dle rukopisů českých slovníků v knihovně universitní. V té příčině dlužno filologům pátrati, má-li cenu díla samostatného či sloužil-li mu nějaký dřívější slovník za vzor. Nás zajímá především osoba Holubářova, o které píše již Slovník naučný Riegrův¹⁾ i Ottův,²⁾ ale oba uvádějí jej teprv jako válečníka za doby Jiříka z Poděbrad, tak že zůstává nejisto, byl-li osobou totožnou s naším pěstounem krále Ladislava. Ani znak jeho, tři vrše, neznáme v české heraldice, bychom jej přivítali určitému rodu. Všude ocitujeme se v počátcích vědění. Nejvíce a nejjistějších zpráv poskytly spisovateli desky dvorské a to kvatern XVI. str. 306., 65., 24. a XXVI. str. 109. Všecky tyto zápisy patří do r. 1454 a 1455. Týkají se výsluh, které obdržel od krále Ladislava. Jmenuje se tu z Náchoda, aniž můžeme říci, zdali z Náchoda pocházel či pro kterou jinou příčinu si dal přídomek ten. Mám za to, že pocházel z rodu pražského z otce stejného jména.³⁾ Z té příčiny bylo by nutno zjistiti všecky zápisy o tomto Holubářovi, nenalézali-li se v knihách jeho kšaft, z něhož bychom syna stejného jména mohli se dopiditi.

Druhá osoba „Václav od Slona“, písař slovníku či illuminator, náleží takéž Praze. Spisovatel o něm praví, že jest totožný s Václavem z Chvalšova. Též kombinace, že v domě „u Slona“⁴⁾ ubytováni byli r. 1441 legáti papeže Felixe V. a r. 1448 kardinál Karvajal a že Václav od Slona vešel s nimi ve styk a Václav od Slona přimlouvá se za penitenciáře Štěpána, by byl od pana z Rosenberka podán za správce špitálu českého v Římě. Štít Václavův, tři plaménky, vykazuje se též u Hornáleckých z Dobročovic,⁵⁾ kteří byli větví pražských měšťanů Olbramoviců.⁶⁾ I tato okolnost ukazuje na původ jeho. Každá práce historická podobného tvaru naráží u nás na mnohé překážky, které zmocí není vždy při spisovateli. Marně voláme: vydávejte více pramenů a méně učených kombinací. Kdyby archiv český na místo nechutných dithyramb na muže sice význačné, ale nikoliv tak slavné, jak se za to má a jak se v posledním díle stalo, vydával z městských knih pražských a z desk dvorských české zápisy, prospělo by to více, protože by se známost historických osob prohloubila. Proto s vděkem vítali jsme tento spis, který nás uvádí do dob ještě málo známých a seznamuje nás s pěstounem krále českého Ladislava Pohrobka. Úprava spisu a snímky titulního listu světlotiskové uvítá každý, kdo knihu tu přečte, s radostí. Mnoho zdaru k dalším pracím přeje spisovateli

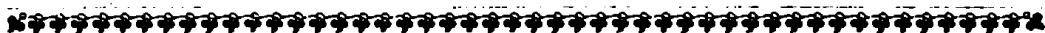
Fr. Štědrý.

¹⁾ III. díl 850. — ²⁾ XI. 511.

³⁾ Tomek, Mistopis 1410—19 Holubář Jan. — ⁴⁾ Starom. nám. č. 609.

⁵⁾ Sedláček, Soukromé zápisy, str. 329. — ⁶⁾ Ottův Slov. nauč. XV. 589.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.



Po bitvě na Bílé hoře.

Dle archivu treboňského a soběslavského sestavil **Josef Lintner**.

(Pokračování.)

Marradas odvděčil se Soběslavským za poctu vhod přinesenou tím, že vyplnil jejich žádost. Dne 7. května 1621 zastavil jim ve 3000 kopách (1000 kop měli ještě dodati) statky Mikuláše Dvořického z Olbramovic, totiž Myskovice s 9 osedlými, Sedlečko se 7. Roudnou též se 7 osedlými; k tomu 3 panské dvory. List postupný datován jest již v ležení Klokotském. Následujícího dne (8. května) dostali Soběslavští z ležení tento rozkaz Marradasův: „Podle toho Vás za to přátelsky žádám, poněvadž drahně obilí odsud bych rád k Vám toliko do města odvézti a složití dáti chtěl, za tou příčinou schválně toto psaní Vám činím, za to přátelsky Vás žádám, že mně asi 10 vozův a tolik pytlů, co by se nasypaného obilí na každý vložiti a uvéztí mohlo, při městě mezi sousedy Vašimi způsobíte a sem je ke mně co nejdříve vypravíte.“

Podle toho rozkazu byly vypraveny ze Soběslavi povozy do Klokot, ale na dvakrát, neboť jich nebylo s dostatek. Vracejíce se z první jízdy (11. května), přivezli vozkové z ležení novou žádost: „Poněvadž zase zpátkem fůry od Vás ze Soběslavě do vsi Klokot do ležení JMC. s prázdnými vozy pojedou, jest toho zapotřebí, žádaje Vás, abyste pro J. M. Don Baltazara a mně k potřebě při těch fůrách piva buď starého nebo bílého 6 sudů poslali. Za kteréžto pivo bude Vám na kontribuci Vaši poraženo. Váš dobrý přítel — Huerta.“

Což pivo, povozy! Radní a vyslaní Soběslavských navrátili se z ležení, oznámili skličenému městu, že na poručení p. generála a p. Martina mají shledati nových 1000 kop; to bylo asi při tom, když jednali o zástavu Myskovic a Roudné. „Porozuměvše tomu, jakou milostivou přízeň a péči o naše dobré a obce naši chudé mítí, nám té milostivosti propůjčovati ráčíte, za to Pánu Bohu a V. Mti v poníženosti služebné poděkování činíme, a aby všemohoucnost Boží hojnou odplatou býti ráčila, toho na svých modlitbách žádati nepřestáváme. Jakož i my Vaši Mti toho se službami našimi sniženými vždycky poslušně a příznivě odsluhovati budeme.“ Tak děkovali Martinu Huertovi 13. máje za Myskovice, ale pokračují: „Co se pak toho 1000 kop miš. dotýče, aby milostivé nám poručení k naplnění přijíti mohlo, o to skutečně péči a starost máme, a již i díl takové summy jsme shledali: V. Mti šetrně prosíme, že za některý den s námi postrpěti, a abychom volněji ten tisíc kop shledati mohli, toho nám přáteli ráčíte. Příčiníme se k tomu,

aby se co nejdříve možné bez odkladů mohlo státi a Vaší Mti o odeslání pro takové peníze služebně v známost uvésti. Však před Vaší Mti tajiti nemůžeme, že až posavad v těchto našich nedostatech a nemožnostech, neohlédaje se na to, od p. kapitána Labordy přece obtěžováni jsme, a vychováni jemu zcela od piva, masa a jiného, nejináč než jako by zde s kumpanii sám zůstával, vydávati musíme. V kteréžto obtížnosti Vaší Mti prosíme, jak bychom polehčení užiti mohli, že nám své rady a od toho zpomožení uděliti ráčíte.“

Marradas vyhověl žádostem jejich; nařídil zvláštní komissaře, kteří uvedli Soběslavské v moc a užívání Myskovic a Roudného jakožto assecurací za půjčku 3000 kop až do dalšího JMC. o tom rozhodnutí. Ale to se zdálo Soběslavským málo; chtěli míti za své peníze větší jistotu než pouhou zástavu. „Máme o tom vědomost, že od JMC. Vaší Mti celá moc a plné právo proti jisté sumě peněz odvedení netoliko statků rebelních k možnému do další JMC. o tom resoluti držení a užívání, nýbrž i dědičnému postupování v moci a vůli pozůstává,“ piší Soběslavští Marradasovi dne 24. května a prosí ho, by jim dopřál Myskovic dědičně; za to slibují, že dle nejvyšší možnosti shledají 1000 kop a je odvedou. O Roudném prý se doptali, že by manželce p. Mikuláše Dvořeckého náležeti měl; to byla veliká překážka pro ně, proto chytře podotýkají: „Ač v milostivé Vaší Mti moci vše pozůstává“ a z opatrnosti žádají, že i osoba její podle pána jejího bude do toho postoupení pojata. Aby pak se nezdálo, že tím získají příliš mnoho, oznamují Marradasovi, že viska Roudný, prve než se jim dostalo toho statku postoupení, ohněm všecka jest zkažena a s jinými ještě dvěma bez lidí, odkudž pro nepokoj vyšli a mnozí z nich zhynuli, zůstává pustinou, čímž (kromě málo obilíčka na zimu vsatého) nemnohý užitek může přijíti.

Dne 26. května jeli prvně páni radní na obhlídku nového statku svého do Myskovic, kamž je k vůli bezpečnosti doprovázel jeden soldát „rejthar“; zpropitného dali mu 15 gr. 3 d.; dost — to asi ze samé radosti, že rozmnožili statek obecní, ač ne na dlouho.

S obležením Tábora měli Soběslavští starost nad starost, což nejlépe vysvitá z účtů purkmistrovských. Od 16. května vedl správu obce purkmistr Jan Vrabec, jehož účet obsahuje tyto válečné položky:

Dne 17. května bylo dáno poslu Broukalovi 10 gr. 2 d. za to, že nesl od kaprála ze Soběslavi dopis Labordovi do Čekanic; 19. května přijel do Soběslavi leytnant p. ze Šumberka s *patentem JMC. k verbování lidu vojenského* i protrávil u p. Václava Prokéciousa 2 kopy 17 gr.; týž den posílali Soběslavští Labordovi 3 libry svíček, jež byly koupeny u Jiříka Ježka za 25 gr. 5 d. Dne 20. května zaplatili poslu Matoušovi za cestu (8 mil) do Polné 41 gr. 1 d., nesl tam list Kolovratův rytmistrovi a fenrychovi; 22. května vedl posel Broukal leytnanta do Týna; den na to (23. kv.) přišlo do Soběslavi 10 mušketýrův, kteří hlídali pána Rakouského (? nečitelné), vězně a za jídlo a piti utratili 15 gr. 3 d. z měsce obecního. Matyáš Knobloch, jenž šel s psaním od pana z Kolovrat do Telče a odtud s odpovědí do ležení, dostal (24. kv.) 41 gr. 1 d.;

26. května nesl Kříž posel do Čekaníc dopis panu Labordovi. Ráno druhého dne (27. května) vyslani p. generála Marradasa, kteří přihnali do Soběslavi ovce, obdrželi na snídani 25 grošů 5 d. Ovce měly býti dohnány na Hlubokou. Téhož dne Jiřík posel ukazoval jednomu rejtharu cestu do Hradce Jindřichova a Kříž posel vedl několik rejtharů do Veselí. Dne 29. května Kříž posel nesl do Čekaníc Labordovi dopis opět od kaprála soběslavského a nazejtří o Božím hodě svatodušním (30. kv.) vedl do Hradce mušketýry, kteří tam měli zjednatí „munici“. Posel Broukal nesl list Kolovratův do Budějovic nejspíše v téže příčině a v pondělí svatodušní ukazoval rejtharům cestu do Hradce.

Dne 1. června přišli do Soběslavi vojáci páně Šumberkovi, vracející se z Lince, kamž byli provázeli vězně; tento návrat stál obec 25 gr. 5 d. a kaprála v Soběslavi bydličího tolikéž, ale jeho vydání mu purkmistr nahradil 4. června. Ve čtvrtek (3. června) nesl posel Jakub list od p. z Kolovrat do Budějovic; byla to asi nová spěšná žádost o koule, které potom (12. června) několik mušketýrů vezlo odtud do ležení.

Dne 7. června zastavil se v Soběslavi posel komorní s patentem o odvozování kontribuce; 8. června nesl Knobloch list od Pechlara rytmistru Hýbnerovi do Hradce. Dne 10. června přijelo do Soběslavi 24 formanů p. Šumberkových, kteří vezli ovsy z Jemnice do ležení. Mušketýři je provázeli. U zemanky protrávili 1 kopu 46 grošů. Posel Gregora nesl psaní od Jiříka Ježka za panem nejvyšším do Veselí (12. června).

Z účtů obecních a z kusých zpráv jiných není možno sestavit válečné podniky u Tábora; snadno však se uhodne, že Marradas sbíral síly, opevňoval postavení své a občas útočil na město. Na pažení naspů potřeboval veliké množství prken. A kde jich hledal? V Soběslavi. Městská rada nemajíc prken po ruce, žádala p. Jana Černína z Chudenic, aby poslal do ležení 60 fošen; ale Černín odpověděl (27. května z Bělé), že jich nemá.

Větší útok na město podniknut snad někdy po 21. květnu, neboť téhož dne žádal Luis Laporta (Laborda) Soběslavských, aby mu vydali do ležení 12 „tupláků“ těch největších a hned poslal s vozem pro ně. Budou prý jim vráceny ve 4 nebo 5 dnech.

Ale všechna snaha vytisknouti posádku z Tábora nevedla k cíli, neboť stateční obhájci se nedali; udatně se bránili, ven z města vypadli a drahý počet vojáků potloukli.

Po marné námaze ustal Marradas od útoků, rozpustil vojsko po bytech a nadpočetná děla, jichž u Tábora nebylo nutně třeba, dal složit v Soběslavi. „Pixnmajstři“ vyčistili hned ty kusy a připravili je, aby stály pohotově; v tom pomáhal jim též prací svou kovář soběslavský Jan Kočka, ne dobrovolně, nýbrž na rozkaz purkmistrův. Obec Soběslavská sice dala (30. května) „pixnmajstrům“ zpropitného 51 gr. 3 d., ale pixnmajstři nedali Kočkovi nic: byliť vůbec velicí vyděrači; v Soběslavi se ubytovali i se svými manželkami a dítkami a šacovali měšťany bez milosrdenství. Nemoha se na nich domoci peněz, Kočka žádal obec za přimluvu k p. generálovi a přiložil ke své žádosti seznam všeho, co ke kusům potřeb-

ného dělal; ale teprve 9. července prosili Soběslavští Kolovrata, by přimluvou svou dopomohl Kočkoví k zaplacení dluhu.

Sotva přibýlo vojsko do kraje, již opět ozývaly se žaloby na krádeže a násilnosti. Jan Ovčička, hospodář někdy pod zámekem Orlikem, jsa ve vdovství postaven a máje při sobě dcery dvě nevdané, v té neřesti vojenské po lesích hledal obydlí, jen aby zachoval holý život. Živnost a všecko jmění zničil mu oheň, jen kus lesa zbyl mu u vody. I plaviv něco dříví po řece ku Praze, oloupen byl o ně, a k tomu ke všemu fendrych pana ze Šumberka zajal jej v kteréši vsi převorství strakonického a v arestu jej věznil. Ovčička žádal generála Marradasa, aby jej z vazby vyprostil. Žádost svou poslal však do Soběslavi, prose, aby též Soběslavští se zaň přimluvili, což rádi učinili (2. června), neboť syn Ovčičkův Jindřich, osedlý v Soběslavi, obecně tu byl ctěn a vážen; jest to známý Hendrych Ovčička, manžel pověstné Zuzanky, panny z fraucimoru Kateřiny Rožmberské z Ludanic.

Kradli nejen vojáci, ale i lotři mnozí, kteří lovili v tom shonu a strachu; proto nařídil Marradas Soběslavským (z Klokot 6. června 1621): „Poručil jsem Vám i Vašemu oficiálu, abyste všelijaký dobytek, který by do Soběslavi přihnán byl od kohokoli bez mého „passcetlu“ a psaného povolení, ihned do sequestru i s osobami při něm vzali a mne toho hned zpravili, čehož se od vás naděju; nýbrž ještě *k posilnění a fedrunku takových lidí, kteří ubohé obyvatele z jich vlastního obírají, od nich sousedé Vaši kupují.* Protož nemoha to Vám trpěti, ještě na konec Vám toto napomenutí a vejstrahu činím, abyste něčehož takového dopouštěti se zbránili, a tak, jak se svrchu píše, a již jednou poručeno bylo, zachovati se hleděli, nechcete-li býti pobráním Vám všeho a všelikého vlastního dobytka pokutováni a i na osobách přísně trestáni.“

Snad se brzy naskytla příležitost zakročiti. Hned následujícího dne (7. června) byl vyslán do Soběslavi profous s mušketýry pro kaprála. Co kaprál zavinil, nepraví se, ale jisto je z účtů, že profous s ostatními protrávil u zemanky (paní Markové) na groš obecní 1 kopu 35 gr. 5 d.

Po čtrnáctidenním odpočinku Marradas znova chtěl ochutnat štěstí válečného u Tábora a strožil nový útok. Dne 8. června rozkázal Kolovrat Soběslavským, aby opatřili potahův na dovezení děl ze Soběslavi do ležení. Soběslavští ptali se po přípřeži na všech stranách, ba dožadovali se ji po poslu Babičkoví též ve vzdáleném Pacově (8. června), načež jim Pacovští (po obnoveném vyzvání) odpověděli (10. června): „Ukazatel certifikací byl při úřadu města Pacova Oznamuje se panu Janovi (Roubíkovi), že hned včerejšího dne jak od města, tak od p. ouředníka, což nejvýše mohlo shledáno býti, s potahy vypraveno jest, však rozpor s sebou nevzali, poněvadž od některých bylo to mluveno, že při kusích hotovené rozpory bývají. Žádáme pana Jana, že nám v tom za zlé míti nebudou. Naději jsme měli, že hned včera do města se dopravili.“

Tak sehnali Soběslavští na 40 párů koní a zasloužili si chválu, kterou jim vyslovil Kolovrat: „Že jste tu pilnost vykonali a spolu i s Vašimi potahy 80 koní způsobili, bude časem svým JMC. svou

milosti odměňovati, a já rád nápomocen býti chci.“ V témž listě prosí, aby mu poslali 2 vědra piva červeného od Jiřika Ježka; chce prý je ze srdce rád zaplatiti.

Divné dost, že pan Kolovrat chtěl platiti, což nemíval ve zvyku: byla by to však věc slušná, neboť měli Soběslavští s připřežemi, které po dvakráte přijely do Soběslavi pro kusy, velikou výlohu a zvláště za 5 strychů ovsa pro koně p. z Kolovrat zaplatili Zachariáši Markovi 5 kop.¹⁶⁾

Panu z Kolovrat opatřili Soběslavští potahy, Maxmiliánu Pechlarovi měli se postarati o profiant, neboť jim nařídil: „Slovutní a opatrní páni přátelé moji zvláště mili! Na Pánu Bohu Vám zdraví a jiné všecko dobré vinšuji. Nepochybně jste psaní mé a v něm jisté ordinanci Vám odeslané k sobě přijali a tomu všemu vyrozuměli. Nic „mýněji“ pak pro lepší podstatu a důvěření ještě i od pana Don Martina de Huerta psaní tuto Vám též odsílám, a tak se budete věděti jak spraviti. Především však k tomu se neprodleně snažte, abyste každého týhodne 3000 bochníků chleba sem do ležení zajisto dodávali a dováželi. Nebo veliká potřeba jest a na to se bezpečiti budeme. Actum v Klokotech 10. června 1621.“

List podobného obsahu nesl soběslavský posel Matouš také k úřadu pelhřimovskému.¹⁷⁾ Purkmistr pelhřimovský (?) Šimon Hrůza potvrdiv přijetí dopisu (11. června), oznámil, že jej odevzdal Václavu Širůčkovi, sousedu pelhřimovskému jakožto nařízenému tam profiantmistru (neb se to vše vztahuje k jeho práci) s jistým napomenutím, aby tomu všemu hleděl dostiuciniti. Ale Širůček prý vymlouvá se, že jest žádán veliký počet chlebů, neboť v té krajině není dostatek mlýnův a vod, což prý sám panu kapitánovi oznámí.

Nemajíce odnikud pomoci, žalují Soběslavští (16. června) panu generálovi, že je věc nemožná, aby každého týdne do ležení odváděli 3000 bochníků chleba, jak mají od komissáře uloženo; neboť od 3 let při žádném dvoře nic neseli, grunty pustinou zůstávají, a město samo trpí velikým nedostatkem obilí. I prosí, aby nedopouštěl ukládati jim takového břemene.

V sobotu dne 12. června dokončoval purkmistrování své Jan Vrabec a platil tudíž řezníkům účty za maso pro manželku Labordovu vzaté toho měsíce (3 kopy 21 gr. 3 d.), pro Labordu koupeno bylo: 3 větele piva bílého po 4 kopách od Anny Křížové. Hubáčka a Máši mlynáře, 10 liber sviček. dílem od Jiř. Ježka. dílem od Agnického vzatých, a 4 loty pepře za 20 grošů 4 d. od Anny Valdové.

Ale nejen pivo, pepř, sůl, ocet dodali Soběslavští do ležení, ten měsíc zloveny byly rybníky a potoky pro pana nejvyššího, a to

¹⁶⁾ K červnovému útoku vztahují se v účtech tyto položky: 9. června nesl Broukal psaní od úřadu k panu z Kolovrat; za cestu a od přívozu do Klokot 12 gr. 6 d.; 12. června zapláceno bylo poslu Babičkovi, který potahy v Pacově objednával, od 3 mil 15 gr. 3 d.; téhož dne dostal Broukal 36 gr., neboť šel do Prachatic se psaním, obsahujícím rozkaz o dodání kuli do ležení. Za 9 pinet octa odeslaného ze Soběslavi do ležení (na ochlazování kusů?) 23 gr. 1 d.

¹⁷⁾ Nádenník Petr nesl psaní od soběslavského profiantmistra Roubíka do Černovic snad z téže příčiny a dostal (12. června) 10 gr. 2 d. od cesty.

21. května potok nad Brouskem, 23 kv. rybník sušící. 28. května rybník „Soliny“, 29. května „Písecký“, 2. června prostřední rybník v Radimově. 9. června potoky a rybník u domu v Lhotce („Potolčný“?), 10. června potoky Myskovské. Na rybách pochutnávali si páni v ležení u Tábora.

Dne 13. června 1621 uvázal se v úřad purkmistrovský Václav Lekeš. První starost jeho byla o rytmistra Labordu, jemuž (18. června) koupěny byly od Anny Valdové 4 loty pepře za 20 grošů 4 d., dne 21. června od Ježků 3 libry svíček za 25 gr., 3. července opět 3 libry svíček a 8. července 2 loty pepře; ale to všecko byla maličkost proti kontribuci válečné, kterou v kraji Plzeňském, Bechyňském a Prácheňském vypsál 5. února 1621 Karel z Lichtensteina na vychování lidu válečného, jízdného i pěšího. a to do té doby, dokud by se města Tábor a Třeboň nepoddala císaři. V měsíci červnu došlo však Soběslavských nařízení Lichtensteinovo o nových sbírkách pro vychování lidu JMC. v městech Pražských. Opis toho patentu poslala městská rada (16. června) Marradasovi do Klokot se snažnou žádostí, aby se přimluvil u Lichtensteina, dokládajíc: „Podle též sbírky bychom nejraději spravovati se chtěli, odkud možné nám (však) není, protože každého téhodne jistou peněžitou JMC. kontribuci z sebe na vychování JMC. soldatův odvozovati musíme.“ Aby prosba Soběslavských spíše měla místo, vysláni byli od obce Jiřík Ježek a Jan Roubík do ležení; na útratu dostali (17. června) 1 kopu 42 grošů 6 d. A tu když jednali s Marradasem o sbírkách, zdá se, že pomluvili též Martina Lomnického ze Sebinu, primátora veselského, jemuž celé okolí neříkalo jinak než „pan Martinek“. Lomnický zvěděl o tom nářku, dne 20. června takto Soběslavským domluvil: „Nadiviti se nemohu, kterak jsem toho na obci Vaší zasloužil, že někteří z prostředku Vašeho před JM. panem generálem a pány komissary JMC. v ležení u Klokot o mně zprávu činiti se, jako by v mém měšci seděli, neostejchají, kontribuci, kterou město Veselí podle uložení vykonává, sám ji že bych dosti činiti a kontribovati mohl, an vždyckny všecko možné a libezné přátelství, jakožto k pánům přátelům a sousedům svým zvláště milým jsem prokazoval.“ I chtěje Soběslavské pro jejich neupřímnost pokutovati, vyzval je, aby mu ihned poslali úrok z půjčených peněz, kteréž jim zároveň k sv. Havlu vypověděl.

Toho se v Soběslavi lekli; hned nazejtří (22. června) svolali plnou obec a již následujícího dne Kříž posel nesl panu Martinkovi do Veselí tento omluvný list od úřadu soběslavského: „Psaní Vaše stížlivé do některých spoluradních našich a v to i všechnu obec pojavše, jsme přijali, od nás v plné obci jeho přečísti dáti a zdali by to, co se píše, s pravdou bylo, na to s dostatkem se vyptati jsme nepominuli. Proti tomu se všichni radní i obec ohlásili, aby kdy co o Vás jimi nenáležitěho neb před kým mluviti, jmění Vaše i možnost vynášeti měli, toho žádný za pravdu (mimo pouhý a patrný klam) u sebe nenacházeli.“ Páni radní ukázavše potom na písaře veselského, jenž nedávných dnů byl v Soběslavi a tu prý jich i důchodů obecních na pokoji nenechal, slibují, že úroky i summu hlavní mu zaplatí, jak jen pan generál bude od nich penězi upokojen.

V rejstříku purkmistra Lekše následují potom zprávy o drobných věcech vojenských.

Dne 21. června placeno bylo poslu Martinovi, že šel s psaním od Pechlara do Hradce a dne 23. června za doručení listu od úřadu Don Martinovi a Pechlarovi do Klokot. Matěj posel touž dobou nesl listy od kaprála soběslavského hradeckému rytmistrovi a Pechlarovi. V noci z 22. na 23. června několik mušketýrů přivedlo kobyly z Lomnice do Soběslavi. S tím oddilem přišel též kaprál z Lomnice, jenž vedl 3 vězně do ležení; na snídání dostal 25 gr. 5 d. A ještě téže noci vypraven byl k Táboru posel Punčochář, aby o tom dal v ležení zprávu. Dne 24. června dostal Knobloch za cestu s psaním od kaprála k rytmistru Labordovi.

Dne 1. července bylo dáno Martinovi poslu, jenž nesl psaní od úřadu p. nejvyššímu do Klokot, 12 gr. 6 d. a 10 gr. 2 d. Křížovi, který provázel rejthary a pěchotu do Černovic. Knobloch nesl psaní z ležení do Hradce „leytenantovi“. Téhož dne placeno bylo Jáchymovi Konváři 7 kop 25 gr. 5 d. za 13 pinet vína, jež vzato bylo k poctě a snídání pro pány generály jedoucí do Budějovic. V noci na to přijelo do Soběslavi 13 rejtharů, kteří se navraceli s patentem JMC. do ležení: poněvadž brány městské byly zavřeny, zůstali rejthari na předměstí u Němce kováře, jemuž (3. července) zapláceno bylo za jídlo 1 kopa 44 gr., za strych ovsa 55 gr. 3 d., za seno a slámu 10 gr. Druhý den ráno (2. července) se rejthari ubytovali u Zachariáše Marka ve městě a protrávili u něho 1 kopu 30 gr. Dne 3. července zastavil se u Zach. Marka fendrych s mušketýry Šumberkovými; doprovázeli do Jemnice fůry pro obili. Pochoštění vojáků i formanů stálo 2 kopy 21 gr. 3 d. a za 1 strych ovsa dána byla Markovi 1 kopa. Téhož dne dostal rejthar vyslaný s forami pro oves do Vodňan 51 gr. 3 d. na stravu. Poslu Broukalovi, jenž byl s ním vyslán do Vodňan, bylo dáno 20 gr. 4 d. Když se z Vodňan navraceli a přijeli do Týna, byli zadržáni od kaprála týnského, neboť neměli „passceduli“. Tu Broukal „podmazal“ kaprála 7 groši 5 d., jež mu obec potom nahradila.

Dne 8. července ráno jeli p. generál a p. z Kolovrat do Budějovic a zastavili se na snídání v Soběslavi; 23 pinet a 2 žejdlíky vína (vzatého opět od Jáchyma Konváře) přinesli jim Soběslavští v poctu, což stálo 13 kop 25 gr. 5 d., počítajíc pintu po 40 kr. Posel Broukal vedl „profianty“ k panu z Kolovrat do Budějovic a dostal od 4 mil 30 gr. 6 d. Vracejice se (snad téhož dne) do ležení, poctěni byli pp. generálové 5 pintami vína, které jim byly vynášeny za město. Pro čeládku p. nejvyššího vzato bylo od Valcháře za 18 grošů piva bílého. Při ranní návštěvě své projevíli vojenští páni, že by rádi ryby. Soběslavští ochotně a hned jim vyhověli. Ještě ten den (8. července) fišmajstr s pomocníky svlačoval řeku pod Ovčínem a 10. července potok nad Brouskem; co nalovili, poslali (10. července) po Matějovi branném do ležení. Dne 11. července vyslán byl posel Broukal od pana generála na Krumlov pro luntý, kolečka, lopaty a motyky; a Kříž posel ukazoval 2 rejtharům cestu do Bystřice. Poslu komornímu, vyslanému s patentem o vojáky od kníž. Lichtensteina, bylo dáno 5 gr. 1 d. Za maso, jež

dala obec tento měsíc manželce Labordově, zapláceno bylo řezníkům 2 k. 45 gr. Co tu bylo výloh!

A k tomu ještě nucení byli Soběslavští založiti vojsko penězi: neboť i v ležení u Tábora byl nedostatek. Kontribuce válečná, kterou platila i Soběslav i okolní města, stačiti nemohla na vyživení všeho lidu válečného, a proto ohlížel se Marradas, kde a jak by přišel k penězům. Zabavený statek opět měl býti prostředkem k tomu. Byla to Lhota Hrůšova, náležející dotud Vilému Vrchotickému z Loutkova, kterou nabídl Marradas Soběslavským v zástavu za to, když mu půjčí 1000 kop. Soběslavští byli by rádi Marradasovi vyhověli, ale neměli; a tu, zdá se, že nabídl jim půjčku Pechlar, ale vymínil si v zástavu Bečice u Týna, které kdysi nábožná pani Dorota z Hobzí věnovala záduší kostela sv. Vítu v Soběslavi. Za vzdálené Bečice mělo záduší dostati bližší Lhotu Hrůšovu; celé jednání však protáhlo se, dilem že tu běželo o statek zádušní, dilem že se obě strany nemohly dohodnouti o výši půjčky.

Již 17. června, když vysláni byli Jiřík Ježek a Jan Roubík do ležení za příčinou kontribuce, jednali též s Donem Martinem, Marradasem a Pechlarem (vyprosivše si dříve rady u pana z Kolovrat) o postoupení Lhoty Hrůšovy, za niž nabízeli 500 kop. V neděli na to (19. června) oznámili vši obci, co vyřídili.

Usnesení rady městské, jak bylo sděleno 20. června Huertovi, znělo: „Ačkoliv pro tyto nynější nedostatky, kdyby se tu mezi panem Pechlarem a věci zádušní, od níž pán příležitosti své vyhledávati ráčí, nedálo, Vaší Mti bychom pro potřebu obecní zaneprázdnňovati nechtěli, ale že s pravdou to jest, aby záduší naše zase pro lepší vychování lidí chudých (opatřeno bylo), že se o to staráme, nám důvěřovati ráčíte. A pokudž by možné bylo nám té milostivosti při Vaší Mti užiti a těch 500 kop míš. přijíti a v tom se k JMti panu generálovi za též chudé záduší přimluviti, za to Vaší Mti služebně prosíme.“ Soběslavští žádají dále o strpení do 6 neděl, neboť v tom čase chtějí se s Pechlarem o to smluviti a rady dožádati, jak by nejlépe jim bylo k 1000 kopám zpomoženo. Též Pechlarovi učiněno bylo téhož dne sdělení o té věci se žádostí, aby dal přihotoviti 1000 kop, které slíbil zapůjčiti. Smlouvání to na čas ustalo; ale když vracel se pan generál z Budějovic (v pátek dne 2. července), jednali s ním Soběslavští opět o směně Bečic za Lhotku, kteroužto úmluvu odeslali (5. července) panu z Kolovrat, prosíce ho za přimluvu u Marradasa a za pomoc, a děkující mu za to, že k nim jako otec k dítkám svým je laskav. (Dokončení.)

Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí.

Miniaturní obraz z církevních dějin českých.

Napsal Václav Oliva.

(Pokračování.)

Nejzajímavější je ovšem výslech o *knihách*. Fr. Kopečný dí: „Ja jsem s nima málo měl, jen dvě: Ruční knížku od Václava Klejcha a Manualník od nějakýho Machaně; za tu první dal jsem 51 kr., za druhou blízko 3 zl. Já to kupoval pro ženu; ona v tom byla dříve, ona je

z takovýho rodu podezřelýho lutryánskýho. Já jsem věděl, že jsou zlý podle vydání evangelickýho. Franz Andrlé ovčák mi pravil, abych se s tím neproukazoval; on mně taky o tom Machaňovi povídal. Mou první zkázu dávám nebožtíkovi šenkýřovi Franci Hrubšovi, on přicházel do mlejna a celou noc třeba mluvil všelicos proti víře.“ Zmíněný Machaň pocházel z Chotovic a Andrlé ze Lhoty u Chroustovic. (Oba roznášeči a šířitelé po celém okolí kacířských knih.) Dorota manželka Kopečného dí: »Ten Manuálník a Špalíček. Špalíček jsem koupila od France Andrlé ovčáka lozického. Dala jsem mu za něj 3 sedumnáctníky; je tomu čtyři léta. Ten Manuálník od nebožky Anny Bartoňky, matky Jakuba Bartoně. Je tomu víc než čtyři léta. Dala jsem jí 3 zl., muž byl při tom. Věděla jsem, že jsou zapovězený. To jsem slyšela na kázání ohlašovat a při katezysmu taky. Proto jsem ty knihy měla, že jsem myslila podle povídání nebožtíka toho Hrubše šenkýře, když ti hejtmani přijdou a ptáti se budou, jaké jsi víry, abych měla co ukázat, že jsem taky takový víry.“ Josef Kopečný vypovídá: »Sveden jsem byl skrze nebožtíka pantátu France Hrubše; je tomu nyní šest let. On mně poslal k Jakubovi Bartoňovi, krejčímu v Lozicích, že je tam u něho jistý člověk a že má 2 knížky; dal mi tolar peněz sebou; já šel. (Jiří Machaň to byl). A ty dvě knížky nesl sem pantátovi. Jednu si nechal pantáta nebožtík Hrubše a jednu mně dal. To, co si nechal, byly v ní písničky; to, co mně dal, byla ruční knížka; ta je k dostání. Na Vošlendě³⁷⁴⁾ sedlák ji má; neumím ho jmenovat. Já mu ji nechal za 51 kr. A co mám zapírat; nechal jsem mu také postilu za 2 zl. 30 kr. Tu postilu dostal jsem na Velech pod Přeloučí u ovčáka Jiřího Tichýho; dal jsem mu 2 zl. 30 kr. Franc Andrlé, ovčák lozický, nyní chalupník ve Lhotě (u Chroustovic) přinesl si tam odtud z Valů 2 knihy. Ta velká je bible jednoty bratrské, ta malá je zákon Amsterodámský. On je prodal do Svratouchu pekaři příjmením Kosteckému.“ *) Jan Pitra dí: »Sveden jsem byl skrze zákon vydání halského s kacířským bludem u Lukáše v 1. kap. „Zdravas milostí obdařená“ a skrze člověka. Byl u mne nějaký, měl kunšoft, byl krejčovský, koupil jsem od něho bibli za 6 zl. 30 kr. a Kancionál za 2 zl. 15 kr. Byl u mne přes noc. Tu bibli jsem prodal nějakému člověku formanovi, pravil, že je od Holomouce. A ten kancionál taky. Dal mi za to obojí 8 zl. 30 kr. Co jsem měl, však to máte: zákon a labyrinth. Žena má prodala do Mravína Hejbalíkovi zákon. Franc Andrlé ze Lhoty přišel ke mně s nějakým člověkem. Je tomu 4 leta. Koupil jsem od něho ruční knížku Klejchovu za 36 kr. Tu jsem nechal Martinovi Žídkovi do Mentoura u nás. Že zakázané jsou, jsem věděl, poznal jsem je po evangelickém vydání. Mně se ale líbily podle naší evangelické víry a věřil jsem, že jsou to knihy spasitelné. Čítal jsem je, modlil jsem se, zpíval před dětma, před čeládkou, ale žádnýmu z domu nepůjčoval. Já jsem se nakazil od toho člověka, co mně tu bibli a ten kancionál prodal. (Farář si připsal: nevěří se.) Měl jsem taky z Boru vypůjčenou postilu Joannis Spanberger; vrátil jsem ji.« Po slovech examinатора: »Ze všeho jest tu vidět, že jste vy katolickou víru zcela opustil,“ dí: »Opustil.“ A k otázce: „Chcete-li od těch bludů odstoupit a zase k víře katolické samospasitelné se navrátit?“ dí: „Nechci. Čeho jsem se přidržel, v tom zůstanu.“ Žena jeho

³⁷⁴⁾ U Hlinska (nyní farnost Ranná).

*) Rodina tato je posud evangel. reform.

odpovídala podobně. K další otázce: „Kdybyste ale byli přesvědčeni důkazy Písma sv., že víra katolická jediná ta pravá jest a samospasitelná a naproti tomu vám též dokázáno bylo, že evangelická sekta jest pouhý blud a zapovězená, zdaliž tu po rozsáhlém rozvážení míníte a chcete se k víře katolické navrátiti?“ odpověděli po delší chvílce: „Od evangelický neodstoupíme.“ Mezi tím, jak dí „Pam. kniha“, zvonili poledne. „Klekl sice s námi, kříž však nedělali a dělali nechtěli řkouce: „My ho děláme v srdci.“ K otázce: „V jaké víře jsou dítky a přátelé, které u sebe máte?“ odpověděli: „Taky v takový, my jsme je vyučili.“

Jan Klesal k otázce: „Kdo tebe v tom (kacířství) vyučil?“ dí: „Když jsme jezdili na cestu, jeden voják celou noc o tom mluvil. U Paky stála armáda; lonskýho roku bylo to. Z knih nemám nic, ale v kancionálu, co měl švagr hospodář, četl jsem i zpíval. Byl evangelický. Zpíval jsem: O přeslavná atd. Kdo nebude těla jísti, jeho svaté krve píti, nebude života mít. Jezte v chlebě těla jeho, které na kříži pnělo, ukrutně zbodené bylo. Pijte krev z kalicha toho, kteráž tekla z boku jeho ostrým kopím protkaného. — V zákoně taky jsem četl a v špalíčku Václava Klejcha taky: on to hospodář přede mnou nezapíral. Bibli jsem neviděl.“ K otázce: „Kdyby tebe Bůh osvitil a ty poznal pravé učení víry katolické a spolu poznal blud sekty evangelické, chceš-li k víře katolické se navrátiti?“ odpovídá: „Ne, ne, ne, ne, ne.“

Václav Klubko vyznává: „Byl jsem sveden zákonem (poznámka vedle: je tisku amsterodámského 1. třídy). Je od Josefa Jarše, jinak Telce, chalupníka z Jenšovic; dal jsem mu 2 zl. 15 kr. (Poznámka: Tu se spletl a musil doznati.) Já jsem ten můj od Jarše prohandloval s Martinem Židkem. Je na tři prsty tlustý; on ho chtěl pro bratra Václava Holešovskýho (u Chroustovic). On ke mně přišel do mé chaloupky, abych mu pomohl, že má odpovídání bratr. Měl jsem taky od toho Jarše písničky za 45 kr. Ty jsem prodal nebožtíkovi Mikulkovi do Stradouně. Věděl jsem, že jsou evangelické, proto jsem je nedal k podepsání, že bych o ně přišel. Já v nich četl, modlil, zpíval jsem, že se mně líbily.“ K otázce: „Jaké mimo těch tajíte?“ dí: „Já nic nemám, já jen co v hlavě mám,“ a: „Od koho a co v hlavě máte“, dí: „Nejdřív od nějakého vandrovního, byl u mne přes noc, měl knížku a vykládal mně z ní víru evangelickou. Počítal se být řemesla krejčovskýho. Je to okolo 7 let. Měl kunšoft. On se počítal za Prahou z Babor; neptal jsem se ho na jméno ani příjmení. Pak od toho Mikulky ze Stradouně.“

Kateřina Procházkova dí: „Jsem vyslýchána ponejprv. Bratr Jan, který umřel před dvěma neb třema lety, byl zde v šatlavě, když byl na Mentouře; pro písmo seděl zde.“ Táž odvolati blud svůj nechce ani kdyby jí dána byla lhůta k obrácení. „Já jsem byla v Chroustovicích na faře ve službě a již jsem to v hlavě měla od mého bratra nebožtíka Jana Vondráčka.“

Martin Židek, který přemnohé jiné svedl, doznává: „Byl jsem zaveden skrze bratra Václava z Holešovic, že mně prodal ty dva kousky: malíček špalíček Václava Klejcha a zákon halský. Však jsem je sem včera donesl.“ K otázce: „Proč jste dvě dal a třetí zadržel?“ dí: „Já ji chtěl spálit, můj duch ale mi povídal, abych ji dal od sebe, je ve votýpkách u chlěva hnedle pod vraty.“ Byl to Špalíček. „Někdy se mně líbily, někdy ne; bál jsem se o ně a myslil jsem, že jsou více hezky nežli kato-

licky; v tom jsem chybil.“ „Čítal, málo zpíval a modlil jsem se sám. Žena o tom nechtěla nic slyšet, ona to nevěřila. Když jsem s tím lezl na chalupu a viděla, že k tomu chýlím, ale nechtěla nic ani na to hledět.“ (Poznámka: je žena zbožná a v náboženství cvičená.)

Z těch, kdož vyšetřování byli, pravidlem málo kteří chtěli se vzdátí bludův svých a kteří tak učinili, upadali záhy zase ve starý hřích. Za to tedy nevysvětlitelné jest, že roku 1780 náhle přišli do fary lužské: Jan Pitra z Mentoura, Dorota jeho manželka, Jan Klesal, jich čeledín, Kateřina, služka, Matěj, skoták, Václav Klubko, švec, Magdalena Vondráčková, vdova, pak z Mravína Kateřina Procházkova, Dorota, manželka Jakuba Matrase, a ač ve výsledku před 11 měsíci naprosto podrobili se nechtěli, nyní sami žádali, aby přijati byli do církve katolické. Tázáni farářem lužským Frant. Schaníkem u přítomnosti arcibiskupského missionáře Jana Mariana Reinhardta a dvou svědků (Jiřího Hansvencle, přísazního radního a Matěje Kučery, rovněž přísazního radního): „Zdali jest vaše obrácení z pohnutky Boží?“ odpověděli: „Opravdivě z pravdy Boží“ a latinská poznámka dí: „Někteří z nich dosvědčili bolest svou prolitím slz.“ Původce této nečekané změny byl Václav Klubko, který 7. července přišel do fary a první slova jeho byla: „Já přicházím sem, poníženě prosím (a dodal k arcibiskupskému missionáři,) že se velebný pan farář na mně hněvá: já uznávám, že není lepší jako svý představený poslouchat.“ Načež po duchovním poučení vrátil se domů a ostatní přivedl k odřeknutí bludu.“ Patrně asi tento Klubko byl hlavou jinověrců mentourských a mravínských.

Nejchytřejším ze všech tehdy examinovaných byl bez odporu Josef Telec z Jenšovic. Celá rodina Telcova, skládající se z něho, manželky Doroty, syna Jana, Jakuba a dcery Kateřiny, byla silně kacířství oddána. Z výsledku otcova uvádím: K otázce: „Vy se upamatujete a v pravdě vyznáte, jaký lidi k vám docházeli, odkud a jaké jste s nimi měl obcování? a co do sebe sám víte?“ dí: „Já o žádném nevím; o sobě nic nevím“. (Poznámka: Pouhými vytáčkami zakrývá pravdu. K otázce: „Vy aspoň musíte vědět, proč takový lidé jako vy povolání bývají do domů farních a že musí býti podstatná příčina?“ odpovídá: „Někdy snad skrze Písmo (Pozn.: Jest tázán: jaký?). Snad skrze zlý, anebo něco mluvili proti pravdě Boží. Nevím do sebe nic.“ Na to jmenováno jest mu 27 vesnic zejména Holešovice, kde bydlí jeho spoluvinník Václav Židek a Lhota, kde dle jeho spoluvinník Frant. Andrla, ovčák, a dána otázka, zda u koho rozšiřoval bludy. Jmenoval některé, ale Andrla a Židka zamlčel. Na to byl vyzván, aby na důkaz, že pravdu mluví, napsal tři kříže. Učinil tak. Dána otázka: „Poněvadž nevíte z těch vesnic žádného, z jakých jiných tedy a kdo jest vám podle písma zlýho a řeči známej?“ Odpovídá: »I z těch Holešovic. Ten nějaký Václav Židek.“ Zívl a dodal: „Já myslil, že na to přijdu.“ „Co u vás pohledával?“ „Ponejprv když ke mně přišel, je tomu půl druhého léta. Seděl tam u mně, chtěl trochu vody. Já mu ji dal a dva koláče jsem mu předložil, on je snědl a šel pryč.“ „Nyní jste ještě jednou tázán, chcete-li pravdu mluvit a těchouskoků zanechat.“ „Tak musíte lepší pravdu vědět nežli já. Inu, budu pravdu mluvit. Koupil u mne 2 zákony a modlitby, ne ale ode mne. Od nějaký ženský, já ji neznám. Přišla k nám a měla to v loktuši. On Židek jí dával sám peníze. Ty zákony byly po dvou zlatých a ty modlitby za 1 tolar. Já to беру na rovný peníze.“ Celou hodinu po té za-

píral a konečně dí: „I co mám již zapírat. Já si proto všelijak pomáhám, aby to nevyšlo na jevo. On Žídek mne prosil, abych to nepovídal. Ta ženská je Kateřina sestra ženy mého pastorního syna Jiříka Víta ve Vrdech v Čáslavském kraji“ (O tom podána jest zpráva Bernardovi Řeřichovi, arcibiskup, missionáři na Čáslavsku). „Já nevím, jak mnoho a kolik kusů měla. Pitra Matěj z Martinic chtěl mít zákon a když viděl toho mnoho, nechtěl, že by se to prozradilo.“ Usvědčen, že lže, když pravil, že Žídek koupil jen 3 kusy, dí: „Koupil 7 kusů, 3 špalíčky, jedny Motěšky a 3 zákony. Byl s ním také jeho bratr z Mentoura Martin a ještě ty ženský pravily, kdyby za 20 zlatých toho přinesla, že to koupějš. Povím pravdu. Dvě žensky chodily s těma knihami; ta Kateřina, jak jsem již povídal, druhá nějaká Škopčková z Močovic nedaleko těch Vrdů. Já koupil zákon za 2 tolary a modlitby Kašpara Motěšického. Ten zákon jsem prodal na Mentour Václavovi Klubkovi za 2 zl. 15 kr. Václav ale Žídek Holešovský Klubkovi zatajil, že ho má, a vzal ho od něho a dal mu starej, aby se mu to do počtu šikovalo. A to šlo skrze Martina Žídka bratra jeho; on byl strany toho u mne a ještě mě naváděl, abych mluvil na nebožtíky, že to bude kratší, že nebožtíci nebudou odpovídati, nebo zákon nebo modlitby Motěšický abych na ně svedl, že on tu radu koupil za fajfku od nebožtíka Mikulky na mezi mezi obilím. Ten Klubko má knížku ještě jednu na tři prsty tlustou od půl dlaně na celý prst dlouhou, desky černý, nový; dostal ji ode mne za 48 kr. Já od ty žensky. Je celý špalíček aneb ruční knížka Václava Klejchla. Rok tomu minul: tu musí mít. Je navedený od Martina Žídka Mentourskýho. Matka jeho ženy musila toho moc mít. Ty Motěšky mám doma v jarmárce v šupletí. A co mám zapírat, mám taky zákon od ty žensky; je v komoře v truhle. Ještě jedna knížka se dostane. Sháníme se po ní. Takhle je to: Přišli z Opočna (u Chroustovic) syn Urbánků a Staněk po nebožtíkovi Šedivým a vypůjčili si ji. Děvče mý tam bylo pro ni, oni nebyli doma. Dal jsem ty žensky za ni 8 grošů, je maličká, kropenatá. (Poznámka: Je to Evangelický pořádek.) Syn Bubeníků koupil ode mne zákon starej, potrhanej: já ho koupil z Pěšic od Hrubše, je tomu tři leta. Dal jsem mu půl korce na chléb; má bejt po rodičích jeho ženy. Svatošovému synu v Lozicích Janovi prodal jsem špalíček. Je tomu dvě leta, dal mi 51 kr. Jedenkrát přišel ke mně Franc Andrle, lozický ovčák. A přišel s ním nějaký taky ovčáček, je tomu 3 nebo 4 leta. A tak já jsem od něho koupil špalíček za 51 kr. Syn můj Jan koupil od něho modlitby Habermanna, dal 48 kr.“ O více prý neví, ale dí po delší domluvě: „Inu ještě nějaké hádky (dialog Jana Mildeho, kacířská kniha 1. třídy.) Dostal jsem je z Bučic (u Chotusic) od nějakýho Horálka, zahradníka na chalupě; je tomu více než 2 leta. Syn Jan tam byl, tesal dříví blíž Vinar, já mu dal 17 kr., on ji tu knížku přinesl, má ji někde zastrčenou, musí ji dát.“ Syn ji přinesl a dí: „Nejní od Horálka, ale od Ptáčka z těch Bučic sedláka.“ Starý Telec pokračuje: „Nyní jsem ještě zpomněl. Martin Žídek mně povídal, že má zákon skovanej v Pěšicích u sestry, že je starej, ošumělej. Ona má Vojtěcha Dušánka. Ten chlubil se u nás, že přinesli s bratrem svým Václavem ze Lhoty od Králova Hradce proroctví od Václava Kotka a to že je chlap. (Poznámka: Toto psané proroctví, ba nesmírný klam sděleno bylo Antonínu Podhajeckému, biskupskému missionáři diecese králohradecké ku prozkoumání Václava Kotka. Nápis její jest: Proroctví o devíti dílech beránkových. Kniha tato vynáší sektu evangelickou a předpo-

vidá zkázu církve katolické.) A již je to všechno, víc nevím. On Židek povídal mi: skrej se s nima.“ Při výkladu, jak se přichytil víry evangelické, dí: »Ten mentourský Martin vykládal jako kantor; žena sedávala s ním. O Panně Marii říkal, že její přímluva není platná. Proč ke mně voláte, že praví, zdaž na mém Synu dost nemáte? A já pravil: Také-li pak lidé tomu rozumíte a zdaliž nechybujete? On Židek Martin na to pravil: Dyť já tomu rozumím, když to čtu, jen poslouchajte! A četl ze zákona.“ K otázkám věroučným odpovídá vesměs ve smyslu katolickém, ač missionář mu nevěřil. K otázce, lituje-li a chce-li se církvi podrobiti, dí: „Poddávám se tuze rád, však jsem zasloužil trestu, prosím poníženě za milost, abych přijat byl (se slzami v očích) do svaté církve. Zůstanu věrným katolickým křesťanem až do smrti.“ Ale vše toto bylo jen na oko a ač učinil 5. února 1781 v Chrudimi katol. vyznání víry, nemínil to doopravdy. Po záznamu examina jeho následuje významná poznámka: „Po prohlášení tolerance odpadl s celou rodinou.“ Byl on pěkná liška!

V červenci 1780 chycena byla v okolí lužském Anna Luňácková, kacířka z Pusté Kamenice, která rozšiřovala zapověděné knihy. Vdova Němečková dí: „V sobotu 15. července r. 1780 byla jsem na trávě já, Magdalena Němečková, vdova po nebožtíku Jiřím Němečkovi ze vsi Pěšic, Plíšková a Šmejkalka v ovse. I viděly jsme osobu ženskou, která šla mezema necestou mezi obilím mající na zádech velký uzel, a přešla na troje hony; tam se ptala Klesalovy podruhyně a Kučerovyho děvčete, kudy má jít k Mravínu. Tak ta Klesalka ji povídala, aby šla po povozi, že o dvě níže voznice trefí; to bylo po poledních asi 2 hodiny do večera. Ona šla a obešla panský obilí a zas měřila k Pěšicům; my jsme se ohlídky a viděly jsme ji. Já pravila k druhým ženám: Hle, hle! Ta žena zas jde, neb jsme nevěděly, co je, ona musí něco kradeného mít, neb je s něčím jiným zavedená; hned jsme tehdy běžely přes 2lé hony za ní. Plíšková jí nadešla, až jsem já došla; já tak nemůžu rychle běžet, jsem stará a churavá, ve velký nouzi postavená žena. A když jsme ji již měly, já se ptala: Odkud jseš! co jsi zač! Kam jdeš? Ona tu odpovídala: Já nevím, já jsem všechna zmatená. Já pravila: proč jseš zmatená? proč nejdeš cestou? Hleď, ty jsi se ptala ráno tuhle Plíškovy na Bučinu a Tisovou a kudy se jde k Litomyšli. A když ona ti povéděla, ty jsi v poledne přišla zas druhou stranou do vesnice a zase jsi se ptala na ty místa Bučinu a Tisovou. Děvečko, ty jseš podvodnice. A hned jsem ji přehledávala a našla jsem u ní 2 knížky v kapse u spodní sukně a 2 za puntem. Lekly jsme se toho a hned jsme ji vedly k rychtářovi. A když jsme ji vedly, ona pravila: Já již vidím, že se mnou dobře nebude. Rychtář vzal ty knihy, odvedl je na faru; a jí dal 2 osoby a odeslal ji na kancelář. Ona těm poslům chtěla dát plátno a peníze, aby ji pustili. Měla mimo těch knížek plátna asi 1/2 kopy, peřinu asi z 3 loket v šíři a dylky jako polštář, v pytlíku trochu peří, 4 obláče lnu, 2 kusy chleba, jeden trhovej a druhej domácí bílej a homolku 10 kousků prajských peněz. Povídala, že již 2 dny chodí a že nic nejedla.“

Výslechi konal se 16., 17., 18. a 20. července. Z něho uvádím: K otázce: „Jaký jste víry?“ dí: „Evangelický, husitský, lutriánský, beránkový. Dvě svátosti tam věřím, křest a večeři Páně. Do kostela chodím na starý město, je tam náš evangelický učitel. On říká napřed a my po něm zpověď. Chléb nám potom podává nejdřív, a pak kalich. Každý hody

máme to posluhování, a teď k Michalu. Dáváme za to, jak kdo má grešli, krejcar, groš“. K dotazu: „Kterak se tam k Stralu tvůj otec dostal?“ odpovídá: „On šel s námi sám se mnou a s Janem Zikuškou. (Poznámka: Byl vypovězen, když postaráno bylo o nutné pro manželku, roku předešlého as v měsíci březnu, zároveň se synem Janem.) On zůstává tam od toho Stralu několik mil v nějakým Polsku jinač v Popelově. Já jsem s ním zde byla letos po velikonoci. On přišel pro svou ženu a já šla k mámě. A vzala jsem šaty a šly jsme domů.“ Dále tážána: „Jaké jste knihy sem přinesli v první čas po velikonoci (ona, její otec a Zikuška, který přišel pro svou ženu)?“ dí: „Já jsem u Zikušky tenkrát nic neviděla. Já jsem měla Zahrádku a Školku. Dala jsem ji tenkrát dceři Jaršově Kateřině za nic, až přijdu podruhé aby mně něco dala.“ „Jaké nyní?“ „Měla jsem dvě Školky a Zahrádku a taky maličkou knížku pro mládež pro sebe, abych měla v čem číst. (Kniha měla nápis Křesťanská škola).“ Vyznává, že dávala člověku, který ji vedl z Chroustovic do Luže do fary, celý uzel a peníze, aby ji pustil, ten však že nechtěl, že Zikuška tu také byl a z Čech se na rychlo ztratil, že uzel zahodila v polích, ježž ihned vzala jiná žena z kacířství podezřelá Ludmila Bulánková jinak Lhutská z Jenšovic. Na otázku: „Od koho jsi dostala tu přízi a ty obláče?“ dí: „Bylo to u Jarošů. Máma to tam dala. Já jsem byla doma u mámy, mámu jsem ale neviděla; ona měla var-tyře. Já to v pátek večer vlezla jsem po zadu skrze stajku na chalupu, a vzala jsem to peří a ten len v obláčích a šla jsem pryč. Na ty var-tyře jsem nedorážila. (Poznámka: Je lež, nemožno z Pusté Kamenice v noci dojíti do Jenšovic; je vzdálenost mnohem větší.)“ Vyznává, že pruské peníze hodila do obilí, a že ukázaná kniha Bible nákladem Samuele Trautmanna v Brilu l. P. 1745 je její, a že, kdyby byla věděla, že ji chytí, sem (do Čech) by byla nešla a že neví o nikom, kdo by z Pruska sem docházel. Odešla z Čech z chalupy, již říkají Cikaberka, z Pusté Kamenice se sestrou Teresí; vedl je „nějaký pekař“. S nimi odešel též Jakub Bureš a syn jeho Jan.

Jan Marian Reinhard, arcibiskupský missionář v kraji Chrudimském, dne 12. července 1780 popisuje farním úřadům kacíře a šířitele knih kacířských „Jana Žikušku z Krouny, z panství a z království před rokem zároveň se synem Janem vypovězeného a letošního roku stejně se vrátivšího a se ženou uteklého“ takto: „Ten člověk jest nevelký postavy, okolo 46 let starý, suchý v oudech, tváře podlouhlý, oči má pošedavý, vlasů počernalých rovných, fousův pozerzavělých, řídkých . . . řeč má dlouhavou, zarážlivou, jako by se usmíval, když rozpráví a bradu v rozpravě vyzdvihuje, i také rukama v řeči rozkládá. Doma v Krouny když byl, chodil v kožichu, zde se potuluje a knihy nosí vázaný i nevázaný.“ Následuje popis syna Jana a pak poznámka: „Bývali s otcem na žních v Topoli u Chrudimi, okolo Dašic, v Plátěnicích u Rovně na pardubickém panství,“ a tu tajně šířili kacířství.

A tak bych mohl pokračovati dále. Celá spousta protokolů zavedených s podezřelými ve víře a uložených ve farním archivě, poskytla by velmi hojné látky, ale přestávám na tom, co jsem uvedl. K poznání celku a hlavních proudů kacířských v době té stačí. Jest jasno, že stav náboženský, jaký panoval posud, udržeti nebylo lze a že, neměli-li čeští nekatolíci státi se úplnými nevěrci a nadobro zpustnouti jak ve víře, tak v mravech, bylo třeba činiti jim některé ústupky či povolovati svobodu náboženskou.

Prvním krokem vládním ke svobodě náboženské českých nekatolíků byl zajisté list císařovny Marie Terezie ze dne 14. listopadu 1777 k českomoravské kanceláři dvorské, v němž vyloženy zásady, dle kterých na příště má se nakládati s nekatolíky. Obsah byl v krátkosti tento: Poznati pravé náboženství jest vzácný dar Boží a toho lze dosíci přesvědčivými důvody se strany duchovenstva, nikoliv prostředky násilnými. Proto jest povinností úřadův, aby posuzovaly odpadlíky od pravé víry se dvojího stanoviska, a to: jsou-li buď pouhými akatolíky a chovají se při tom tiše i slušně, nebo dopuštějí-li se při tom skutků, jimiž porušuje se veřejný pořádek. Proti těm, kteří náležejí do druhé z obou kategorií, možno a nutno užiti platných až dosav. d zákonů zemských i trestních bez výjimky a přísně. Náležejí-li však pobloudilci náboženští do skupiny tichých a pokojných občanů, mají zůstaveni býti péči duchovních úřadův a nejvyššímu milosrdenství Božímu, aby je osvítilo a na pravou cestu přivedlo. Postranní schůzky a náboženská cvičení nelze těmto lidem dovoliti tak, aby veřejně se k nim scházeli, ale má se úplně přehlížeti, jestliže otec rodiny se svými příslušníky ve vlastním domě pobožnost po svém způsobu vykonává. Dokonce pak zapovídá se, aby jakékoliv nahodilé schůzky a nevinné návštěvy známých a příbuzných pokládaly se hned za nedovolené a dokračováno bylo proti účastníkům zatýkáním, vyšetřováním anebo dokonce soudní inkvisicí.

Stíhati a trestati se mohou toliko ti, kdož akatolické pobožnosti vykonávají mimo dům anebo v místě zvláště k tomu určeném se zřejmou tendencí, aby svět o něm věděl. A pak ti, kdož veřejně proti katolickému náboženství mluví, za učitele a vůdce blouznivců se vydávají a mnoho přívrženců získati si chtějí, lid hrozbami od pravé víry odluzující. Násilně nutiti lidi, aby navštěvovali mši svatou, chodili k zpovědi a přijímání, jest největší profanací posvátných tajemství katolické víry: a proto nikdo nebuď k tomu nucen, a zvláště nebudtež vybírány velkonoční cedulky zpovědní. S křesťanskou trpělivostí pracuj a namáhejž se správce duchovní, aby dobyl srdce náboženských zbloudilcův a přiměl je k dobrovolné návštěvě katolické bohoslužby a přijímání svátostí. Uzavíratí sňatky manželské a křtiti děti mají však nekatolíci jen u katolických farářů a těm také povinni jsou platiti štolu, desátky a jiné předepsané poplatky: neboť státu musí velice na tom záležeti, aby věděl, jsou-li jeho poddaní křesťané a žijí-li v řádném manželství.

Co se týče náboženských cvičení a kázání, jsou nekatolíci povinni je navštěvovati; sluší však při tom vrchnostem i duchovním správcům chovati se s velikou opatrností a umírněností. Tudiž nelze chváliti, když hned, jakmile všichni osadníci ke cvičení nepřijdou, zavádí se vyšetřování a slíhání těch, kdož se nedostavili. Farář musí se spokojiti, přijde-li třeba jen několik lidí ke cvičení; teprve, když by přese všechna mírná napomínání celé vesnice nedocházely a bylo viděti, že je v tom systém i zúmyslný odpor, má se přikročiti k trestu.

Především budiž v takové vesnici sesazen rychtář a dosazen na jeho místo jiný, který by byl pravého katolického smýšlení; pak teprv mohou někteří zvláště renitentní nekatolíci potrestáni býti obecnou prací na hradbách. — Největší a nejpečlivější zřetel musí však faráři míti k neplnoletým dětem nekatolíků, kteréž dle platných zákonů nemají práva k samostatnému sebeurčení co do víry. Ty povinny jsou navštěvovati

služby Boží i cvičení katolická; vrchnostem i farářům jest rovnou měrou o to se starati, aby ničehož nebylo zanedbáváno. Šluší však činiti rozdíl mezi dětmi do 18 let a neplnoletými osobami od 18—24 let. K těmto potřebí jest chovati se s rozumnou opatrností a ne s hrozbami a násilnými prostředky.

List tento týkal se sice výhradně Moravy a hlavně nekatolíků na Valašsku, ale věstil jinou dobu, která v Rakousku v dějinách kacířství měla nastoupiti. Bylo zřejmo, že schyluje se k tolerančnímu patentu. Proto právem dí Rezek: „Instrukce tato sepsána jest úplně v duchu zásad Josefinských. Interes státu postaven jest na místo první a jen se stanoviska tohoto interesu pohlíží se na otázky náboženské i na prospěchy katolické církve. Toleranční patent byl vlastně touto kabinetní instrukcí z dobré polovice připraven a sice připraven od — Marie Terezie.“

Zavál vítr nekatolíckým příznivější. Celou sílu jeho možno znamenati v examinech kacířů. Rozhodně a neúnavně jako jedněmi ústy prohlašují, že od víry evangelické, beránkovy neupustí a činí tak vůči kněžím, svým duchovním správcům, i arcibiskupským missionářům. Možno tušiti, ač snad dokladů není, že tajní kacíři dobře spravováni byli o proudech, panujících při dvoře vídeňském, hlavně přičiněním spoluvladaře Marie Terezie a budoucího následníka trůnu císaře Josefa II. Že kněžstvo katolické samo, tehdy již valně „josefinismem“ prosáklé, k vydání tolerančního patentu vlivem svým hojně se bylo přičinilo, jest na blízko tomu, kdo čte archivní záznamy jich z doby té. Ba myslím, že neukřivdím, řeknu-li, že mnozí z jeho řad, kol roku 1780, ač vyšetřovali kacíře a ty, kdož ve víře byli podezřelí, v srdci jim přáli a proto tak mírně s nimi nakládali a tajní evangelici si tolik troufali.

Konečně, po čem tajní i zřejmí přívrženci protestantismu všech jeho odstínů a stoupenci množství různých názorů náboženských — skoro každý jednotlivec měl svou víru — toužili, stalo se skutkem. „Roku 1781 s datem ve Vídni dne 13. října, v Praze však z kanceláře arcibiskupské dne 10. listopadu, *prohlášen byl toleranční patent* vyznání helvétského, augsburského a řeckého nesjednoceného.“³⁷⁵⁾ Účinek patentu byl veliký; všude hlásili se tajní protestanté a opouštěli katolickou církev. Z té příčiny dala arcibiskupská konsistoř s datem dne 7. ledna 1782 zvláštní instrukci farářům, jak by si dále měli počínati. Instrukce ta zní: „Ježto Jeho nejsvětějšímu (sacerrimae) a nejjasnějšímu Majestátu, Pánu a Panu císaři a králi našemu nejmilostivějšímu se uráčilo souhlasnou laskavostí evangelickou toleranci sekt nekatolických zákonitě s'ano-

³⁷⁵⁾ „Evangelická církev,“ píše pastor lic. theol. P. Bräunlich, známý štváč a agitátor v Čechách hesla „Los von Rom“ (Die Zustände in der deutsch.-evangel. Kirche Österreichs vor drei Jahren und heute, München 1902, str. 3.) „přestala v Rakousku existovati od dob husitské války. Teprve r. 1707 byl k ní položen nový základ, a to nejdříve ve Slezsku švédským králem Karlem XII. V konvenci v Altranstädtě přinutil dědic Gustava Adolfa Karel XII. císaře Josefa I., že z 1000 uzmutých evangelikům kostelů jim jich 120 vrátil a mimo to dovolil stavbu šesti „milostných chrámů“. Z těchto šesti kostelů stojí posud jeden jediný v Těšíně v rak. Slezsku. Kostel tento, jenž čítá 8000 příslušníků, musí se považovati za mateřský kostel nynější reformace v Rakousku... Ostatně udržel se protestantismus na rakouské půdě v Biale, až do r. 1772 k Polsku patřící, na statech hraběte Zedtwitze na Ašsku a od Karla VI. v Terstě za svobodný přístav prohlášeném. Nové protest. obce přistupovaly ke starým právě vyjmenovaným a za zvláštních okolností zachovaly, když Marie Terezie od r. 1772 do Haliče Polákům vzalé volala německé osadníky.“

viti, z nejvážnějších příčin i v tomto království Českém publikovati, jak slovně již dříve jsme vám oznámili, a s toutéž poslušností a ochotností, s jakýmiž k zákonům nejvyššího knížete chovati se musíte, abyste ji provedli, jsme nakázali, aby veškeren klerus jak světský, tak klášterní vedoucí duchovní správu jistý a souhlasný způsob a řád při jejím provádění zachovával, následující prozatím a provisorně, pokud ovšem jak na úřad náš pastýřský náleží, obšírnější náš návod dán nebude, předpisujeme a nařizujeme:

1. Všickni správce duchovní všemožně nechtě usilují zachovati pokoj a lásku s ovečkami, jež této tolerance zneužívajíce, od víry katolické odpadají; k nikomu nebudtež proto přísní, obližní a nečasní, ale dle úřadu pastýřského s křesťanskou láskou a velkomyslností, poučováním, počestností života, šlechetností mravů a příkladem dobrých skutků jako světla veřejně postavená všickni, kdož v domě Otcově jste, nechtě nad ostatní vynikáte, ani slovem, ani skutkem neposkytujícíe těm, kdož od nás odesli, příležitosti ku srocování; pravdu víry katolické jasně a precisně vykládejte, a naprosto se chraňte nárázek, výpadů a urážek druhých, tím více ale osočování a obviňování, což nejen každého pastýře, ale i člověka vzdělaného vůbec jest nedůstojno tak, že, jak dlouhá zkušenost učí, toliko záští se rozsívá, pokoj občanský i církevní ruší a srdce zbloudilých předsudkům a větší tvrdošijnosti otvírá a jimi naplňuje.

2. Mládež s obzvláštní péčí v nauce křesťanské vychovávejte a v něžná jich srdce pravou a veškeré pověrčivosti prostou úctu Pána Boha, pravou zbožnost, upřímné konání křesťanských ctností a ustavičnou vytrvalost při víře katolické bez ustání vštěpujte. Mnohem ještě pečlivěji dospělé v křesťanské víře a v zákoně evangelia (t. j. ve věrouce a mravouce) cvičte, čím větší seznáte že jim hrozí nebezpečí svodu.

3. Jestliže někdo z farníků v prvním jaksi nátlaku a zastrašení, ba hrozbami svých spoluobčanů přinucen, od víry katolické byl odpadl, anebo již dříve dle domnění buď pro kacířství anebo pro podezření v něm byl vyšetřován a nyní poznav svůj blud, navrátiti se chce do lůna katolické církve, toho s láskou otcovskou přijměte a do církve uveďte.

4. Ti, kdož dříve, než s církví se byli smířili, do jiných farností se vystěhovali, oznámení buďte těm farářům, pod jejich duchovní správu patří, s připojením species facti a od těch nechtě, zmoudřeli-li, se stejnou ochotou a láskou do lůna církve se přijmou.

5. Kdyby někdo z farníků, kteří k sektě nekatolické se přiznali, z tohoto života nesmířen s církví se odebral, protože ti, kdož za živa obcování s námi zamítli, ani po smrti, přiznávají-li se k zásadám své sekty, jeho účastnými že býti nechtí, jisto se předpokládá, takovému faráři místo pohřební mimo hřbitov vykažte, spokojující se s předepsanou zákonitou štolou. Péči o pohřeb příbuzným zemřelého neb ostatním té sekty vyznavačům plným právem ponechte a v záležitost tu nikterak se nemíchejte. Dále:

6. Při udělování svátosti křtu a manželství takto si počínejte: Předně: Přinesou-li rodiče, oba nekatolíci, dítě ke křtu a nechtí, aby dle ritu katolického bylo křtěno, tu vynechajíce obřady v rituále římsko-pražském předepsané a vezmouce pouze obyčejnou vodu, nabranou ze studně anebo z potoka, a použijíce formy předepsané, dítě to ve farním domě anebo na jiném, přece slušném místě pokřtíte a křest onen v matriku

křestní na zvláštním však místě a se zvláštním rejstříkem, určeným pro zapisování takovýchto křtů stejně pečlivě jako křty dítek katolických zapíšte, při čemž za kmotra býti může kdokoliv, jen když je pokřtěn a při rozumu.

Podruhé: „Jest-li který z rodičů, zvláště otec, katolíkem, pak považujeme to za přednost náboženství katolického jakožto panujícího a dítko ke křtu přinesené budiž křtěno dle celého neporušeného ritu katolického. Kmotr (levans), který dle kanonického práva jest povinen, aby dítko, jež při křtu držel, ve víře katolické vychovával, budiž vždy katolik; za kmotry ostatní mohou býti i nekatolíci. A dle analogie

7. při sňatcích, jsou-li oba snoubenci nekatolíci, po ohláškách dle obyčeje vykonaných a za přítomnosti svědků dle práva nutných po vynechání všech církevních obřadů, předepsaných v rituále římsko-pražském, snoubenci ti v domě farním aneb na jiném, ale přece slušném místě, od faráře, ne sice jako přísluhovatele svátosti manželství, ale jako svědka stanoveného (qualificato) dle obyčejné formy, protože se tato od formy, již nekatolíci užívají, podstatně neliší, buďtež oddáni a manželství jich v matriku oddaných se zvláštním však rejstříkem, jak při křtu řečeno bylo, pečlivě zapsáno. Je-li jeden ze snoubenců, zvláště ženich, katolíkem, tu dle zákonitých podmínek a dle celého ritu katolického snoubenci ti v kostele buďtež oddáni, leč by snoubenec nekatolík proti tomuto ritu tak brojil vzdorně, že by raději od uzavření sňatku upustil, než jemu se podrobil. V tom případě příslušný farář k vůli pokoji po vynechání pokropení svěcenou vodou a benedikce snoubenců nechť manželství tomuto assistuje. V obojím však případě examen, jež předchází, pečlivě nechť se koná a po shledání zákonité překážky snoubenci, jsou-li oba nekatolíky, ať zakročí o dispens u instance politické; je-li některý z nich katolik, u zdejší konsistoře. Katolíci nikdy, leč po obdržení a provedení zákonité dispense, nebudtež jinak oddáváni. Této opatrnosti proto vždy budiž dbáno, aby snoubenci nevcházeli v manželství ve stupních dle práva zapověděných, aneb změnšce náboženství, nevyhýbali se zákonu a dispense nelákali.

8. Ač víme předem, že někteří z farníků, kdož od víry katolické odpadli, taktéž budou se domnívati, že osvobození jsou od placení desátků a jiných oprávněných dávek, odůvodněných kongruou beneficiátů, nebo naprosto je dávati odeprou, nechť faráři nejprve mírně je v jejich nespravedlivém odporu napomenou a kdyby naprosto neprospělo, tu teprv ať skromně se dožadují pomoci královského krajského úřadu. Posléze návštěvu a požehnání domů, jež děje se na počátku každého roku, bydlí-li v nich otcové nebo celé rodiny nekatolické, nechť naprosto se opominou a nižádná odměna v této příčině nebudiž žádána. Zároveň také počet farníkův i těch, kdož lehkovážně dříve k sektám nekatolickým se byli přihlásili a pak dobrovolně a rádi se jich zřekli, i těch, kdož všemožně od farářů k jednotě ve víře katolické jsou voláni (t. j. nekatolíků), jakož i stav náboženství katolického z každé farnosti ať vzrůstající, ať klesající budiž zdejší konsistoři co nejpečlivěji předkládán.

To jest, co na ten čas pastýřům duchovním prozatím předpisujeme, všecky opět a opět napomínající a zapřisahající při Pánu našem Ježíši Kristu, aby nad stádem tím bedlivější byli, čím více pozorují, že většímu nebezpečí spásy jest vydáno a nejen o pěstění lásky, jež jest účelem každého zákona, ale i ostatních křesťanských ctností u stáde svého se starali a tak to, čemu slovem učí, příkladem potvrzovali.“

(Pokračování.)

Farní osada Perucká.

Napsal Fr. Štědrý.

K nejstarším dějinám Peruce váže se pověst o Boženě, kterou zastihl kníže Oldřich peroucí u studánky a krásou její jat pojal ji za ženu. Syn její Břetislav, nástupce otcův na trůně českém, sjednotil Čechy a dobyl jim slávu i za hranicemi. Toho se dočteš každý ve všeobecných dějinách českých a proto netřeba se zde o tom šířit. Nás zajímá pověst sama a co na ni jest pravdy.

Nejstarší kronikář Kosmas¹⁾ píše: „Oldřichovi se nenarodil z řádného manželství potomek pro neplodnost choti. Ale z jisté ženštiny, jménem Boženy, kteráž byla Křesinova, měl syna překrásného vzrostu, jehož dal nazývati Břetislav.“ I druhý pramen²⁾ blízký Kosmovi potvrzuje, že z Boženy, ženy jiného a ne vlastní, zplodil Oldřich syna Břetislava. Všickni pozdější letopisci, kteří čerpali z Kosmy, podobně vyprávějí, jako Marignola³⁾ a Pulkava.⁴⁾ Tento výslovně praví, že u studnice roucho prala, ale místo, kde se tak dalo, nejmenuje. Teprv Dalimil⁵⁾ děj tento básnicky vyšňořil, protože se mu hodil výborně k účelu, proč kroniku svou skládal. Podávám jej pokud možno věrně až na staročeské tvary mluvnické, jimž by někteří moji čtenáři nerozuměli.

„Kníže Oldřich lovil kolem Postoloprty. Stalo se, když skrze jednu ves jel, uzřel, že sedlská dívka na potoce stála bosa bez rukávův roucho prala. A selka krásná velmi byla a k tomu stydlivé mravy měla. Počal se (kníže) její kráse diviti, stanul a ihned ji za kněžnu pojal. Ta kněžna byla šlechtná, jméno její bylo Božena. Páni to knížeti za zlé začali míti. Kníže jim odvětil: Páni račte slyšeti: Z sedláků (chlapův) bývají šlechtici a šlechtici mívají syny chlapy; neb ostaralé stříbro čini šlechtu a často chudoba šlechtice sedlákem. Vyšli jsme všickni z otce jednoho a ten se čítá mezi šlechtice, jehož otec měl stříbra mnoho. A když jest tak šlechta s chlapstvem smíšena, bude Božena má žena. Raději chci s českou selkou v sňatek vjíti než královnu německou míti. Vřel každému srdce po jazyku svému. A proto Němkyně méně bude přát lidu mému, bude míti německou čeleď a německy bude učití mé děti. A proto bude jazyka rozdělení a ihned země jisté zkažení. Páni nevíte dobra svého lajice mi z manželstva mého. Kde byste řečníky brali, když byste před kněžnou stáli? Když z Boženy syna měl, tomu Břetislav jméno dal.“

Pramen tento obsahuje více, než psáno v předešlých: jmenuje Postoloprty, kde kníže lovil, nazývá ji selkou, ač jméno muže jejího Křesiny dobře brátí můžeme za muže svobodného neb vládky. Že přidal Dalimil k ději tomuto obranu Oldřichovu, že českou dívku pojal za manželku, zdá se nám samozřejmo, protože psal za Jana Lucemburského, kdy proudy Němců valily se do Čech, docházejíce moci a bohatství a král sám vše činil, by cizí živel nabyt převahy v zemi. Jest tudíž líčení Dalimilovo stkvělým odporem politiky Janovy, přející Němcům.

¹⁾ Pramen d. čes. II. 53. — ²⁾ I. c. str. 389 letopisy hradišt. opat.

³⁾ Pram. děj. čes. III. 535. — ⁴⁾ I. c. V. 35. 234. — ⁵⁾ I. c. III. 82—4.

Poslední, který pověst o Boženě dramaticky zpracoval, jest všem známý Václav Hájek z Libočan,⁶⁾ jenž píše: „Kniže český Oldřich, času jarního chtě sobě a svým služebníkům kratochvili učiniti, jel až do Postoloprť, a odtud častokrát vyjížděje do lesův s jeleny a jinou lesní zvěří mnohé provozoval kratochvíle. I přihodilo se dne jednoho, když se z lovu navracoval a jel skrze jednu ves, jížto jméno bylo Opučna: i uhlídal prostřed vsi, ana stojí u studnice dívka velmi krásné postavy. Praní šatův nechavši, tvář svou na kníže a jeho služebníky obrátila. I řekl jest kníže svým služebníkům: Vidíte-li tuto krásnou pannu. I odpověděli: Ctný kníže a pane náš, vidíme. A on jim řekl: Věřte mi jistě, že jest toho div nemalý, že tato véska velmi chaterná mohla takové krásné stvoření uroditi. Optajte se ji, prosím vás, které její jméno. To oni když jsou učinili, ochotnou tváří odpověděla řkouc: Jest mé jméno Božena. Obrátiv se kníže k svým služebníkům řekl: Jistě vám pravím, že tato Božena bude má žena. Druhého pak dne kníže povolav k sobě vladyk znamenitějších, rozkázal jim jeti do vsi tu, kdež jest stála děvečka peroucí. I řekli jemu: Nevíme, které jest té vsi jméno. A on jim řekl: Ptajte se, kde jest stála včera dívka u studnice jmenem Božena toho času, když jsem já se s lovčími a holoty s lovu navracoval. A oni přijevše do Opučné ptali se obyvatelův řkouce: Včera, když kníže pán náš jel skrze tuto ves, která jest dívka mající na sobě čechel stála u studnice peroucí, jenž má jméno Božena? A oni řekli: dcera Domoradova souseda našeho. A povolavše ji jim ji ukázali. Kterážto opověděvše se Domoradovi otcí jejínu a Samoborce její mateří a vůli knížete oznámivše dívku chtěj aneb nechťej na kůň přistřený vsadivše, na dvůr knížete do Postoloprť přinesli a že se zalíbila knížeti peruc té vsi dali jméno Peruc. Ženy pak poctivější oblekli jsou ji v roucho, které kněžnám náleží, před Oldřicha ji přivedli a on pojav ji za ruku, hned s ní před kněze předstoupil. A tu hned vstoupil v svatý stav manželský a povolav některých vladyk obojího pohlaví skvostný jim učinil oběd. Třetího pak dne na Vyšehrad se obrátil a na zejtrí svolav starší a znamenitější, oznamoval jim a ukázal, kterak jest od Pána Boha krásnou manželkou obdařen.

Zemané odstoupivše a málo se poradivše poručili jsou Hořinovi Borovskému, jenž byl muž krásomluvný, obecní potřebu před knížetem oznámili. Kterýž stoje před jinými řekl: Veleslavný kníže a pane náš! Všecka společnost tuto shromážděných poručila jest tobě obecnou potřebu pověděti, že jest jim to s nemalým podivením, že řádové za tvého spravování již takového průchodu, jako prvé, nemají. Neb počnouc od Nezamysla, syna Přemyslova, vždycky byl ten obyčej, že jsou lopotové a starší z vladyk knížata svá dobrými, hodnými a jim náležitými manželkami opatrovali až do toho času. A poněvadž se ten řád (jenž jest chvalitebný) zachovával za pohanův, mnohem více za křesťanův měl by v své celosti držán býti. Protož aby jistě věděl, že jsi směl tak kvapně, zúmyslně i svévolně sobě manželku bez jich rady a povolení vzíti a nad to sedlákovu dceru, tím že jsi veliké důstojenství knížetskému učinil

⁶⁾ Kronika list CIII.

polehčení a svým poddaným nemalou protimyslnost. Zdaliž není hrabat, vладыk v tvém knížectví, však již i pány máš v své zemi. Byl by mohl důstojnějším obdařen býti manželstvím, i ještě to můžeš učiniti. Kniže vyslyšav to, co se k němu mluvilo, nemálo se hněvem zapáliv odpověděl: Ó nesmyslní Čechové, ale dlouho-li vás taková hloupost zpravovati bude, že minulých věcí, ani budoucích nechcete rozvážiti. Pohleďte na mne a na vaše předky a považte, prosím, pilně, kdo a odkud jest byl Krok, první soudce a správce této země? Kdo jest byl předek můj Přemysl, zdali jest nebyl z rodu chlapského a proto se Libušinému knížectví připojil a knížetem učiněn. I poněvadž jest také její neurozenost s mým knížetstvím smíšená, jistě vězte, že tato Božena musí býti až do smrti má žena. Méněť jsem vám uškodil, že jsem českou sedlku pojal, než bych německého císaře dceru sobě za manželku vzal. Kde byste chtěli bráti tlumočnický, kdybyste měli každý z vás (když bych já doma nebyl) nětco před svou kněžnou činiti? Němkyně by chtěla německou čeleď míti a já z vašich statků musil bych jim hojnou platiti službu. Pro hojnou službu mnoho by Němcův naběhlo do této země, kteréž bych já potom i s vámi těžce (jako řepíky z koňské hřivy) z této země vyplenil. Ač jste dali od sebe pověditi, že jsem mohl některého hraběte, pána neb vладыky českého dceru pojiti: poněvadž jest vám, abyste sobě manželky volili, ta svoboda půjčena, proč bych já jsa kníže neměl té svobody užiti? — Vladyky porozuměvše, že toho nemohou rozrušiti, knížete svého při jeho vůli zanechali. Božena kněžna velmi šlechtěná byla, kteráž jest mravně a poctivě uměla k jednomu každému se zachovati, jako by od svého dětinství netoliko na knížecím, ale i na císařském dvoře byla vychována.“

Zkoumejme, odkud bral Hájek své zprávy a co přibásnil k tomuto ději. Z nejstaršího pramene z Kosmy nevzal nic než jména Oldřich a Božena. Nazývá Boženu selkou a to má z Dalimila. Z něho vzal i její obranu před vladykami. Činí ji pannou a ne ženou Křesinovou a to čerpá z Pulkavy.⁷⁾ Jmenuje Postoloprty, kde kníže v lesích lovil, a to přejal opět z Dalimila. Odkud vzal jméno otce jejího Domorada a matky Samoborky, řečníka vладыk Hořinu Borovského, ves Opučnou a Peruc. těžko povědět. Jsou-li tato jména výtvozem obrazotvornosti jeho, či je snad slyšel z úst lidu, nechci oboje ani popírati ani tvrditi. Rodiště Libočany leží nedaleko těch míst, o nichž vypráví kronika Dalimilova, totiž u Postoloprty. Že však tato pověst o Peruci, která dle Hájka slula dříve Opočná, ve 14. století nebyla v Peruci běžnou, aspoň co se týče studánky nyní zvané „Božena“, mám za více pravdě podobnou, nežli opak její. Budeme míti příležitost sledovati stopy její ve při plebána Závise s bratrem svým Tasem z Peruce.

Úmrtí Boženy kladou všickni současní svědkové na r. 1052. Pohřbena jest ve Staré Boleslavi. Nápis hrobový byl také znám.⁸⁾

Peruc záhy jest v držení mocného rodu, totiž bratři Meška a Hroznaty, synův Sezimových 1165—1189. Náleželi⁹⁾ Kounicům, kteří měli ve štítě lekno a kteří později sluli rozrodivše se z Choust-

⁷⁾ Pram. d. čes. V. 35.

⁸⁾ Pram. d. č. II. 86. 389. — ⁹⁾ Palacký D. n. č. I. b. str. 481.

nika, z Kácova, Kounic, Martinic, Talmberka a z Újezdce. Sezima otec jejich jest 1165 nejvyšším komorníkem králové, poslán k císaři řeckému s vnučkou krále Vladislava Helenou, dcerou syna jeho Bedřicha, aby sprostředkoval svatbu vnuka císařova Petra s dotčenou Helenou. I vrátil se Sezima po šťastném odbytí svatby, obdarován skvostnými dary, bez pohromy domů. Za takové namáhání dostalo se mu veliké milosti jak od krále, tak i od královny.¹⁰⁾

Syn jeho Mešek (Mečislav) z Peruce daroval před r. 1179 Melitenským (maltézům) své vesnice nad Labem: Povrly, Ryjice, Roztoky, Svádov, Kojetice, Zálezly, Pohořice, Proboštov, Ploskovic, Neštěmice a Březnice.¹¹⁾

Bratr jeho Hroznata Kadeřavý (Crispus) byl 1182–85 nejvyšším komorníkem. Ještě 1189 jest naživě. Měl syny Viléma a Oldřicha, o nichž širší známosti se nedostává. Nevíme také, kdo vládl od 1189—1273 Peruci a jakým způsobem dostal se Strahov klášter v držení její. Mezi kmety zemskými čte se r. 1297 Dětrich Bořita z Peruce.¹²⁾ Že by však měl nějaký majetek tudíž, vykládám si tím, že 1319 opat strahovský Gerhard vysadil jen část vsi Peruce, totiž 17 lánů Dětrichovi z Peruce právem německým, a že asi tudíž celá Peruc klášteru nenáležela, nýbrž jen právě tato část a že tudíž mohli se oni Bořitové z Ředhoště psáti také z Peruce. Ačkoliv je Palacký¹³⁾ zařadil do rodu Kouniců, dokázal professor Kolář a Sedláček, že patří rodu Vršovců se znakem bradatice.¹⁴⁾ Že k nim patří Bořita, syn Boleslavův 1210 a Bořita z Ředhoště a syn jeho Bořita z Letovic 1226—1254 a Bořita z Ředhoště a syn jeho Boleslav ze Smečna, nabývá podstaty tím, že asi vnuk prvního Boleslava ze Smečna, r. 1253 jmenovaného, totiž Boleslav z Budynic, má ve znaku tři sekýrky¹⁵⁾ r. 1328 a potomci Bořitovi z Ředhoště, totiž Hynek, 1367 má dvě sekere křížem přeložené na svém štítě.¹⁶⁾ Poslední páni na Ředhošti téhož rodu byli, jak jsem¹⁷⁾ ukázal, synové Bořitovi Bořita, 1326 kanovník olomoucký a 1334 arcipřít znojenský, Petr a Hynek, kteří ze zdejšího kraje se vyprodali. Hynka známe ještě 1363 a 1368.¹⁸⁾

Vyloživše, že tito páni z Peruce a z Ředhoště náleželi jinému rodu nežli Mešek a Hroznata, budeme sledovati potomky Dětricha z Peruce od té doby, kdy přijal od kláštera strahovského 17 lánů ve vsi Peruci v nájem dědičný, který se později v čase nám neznámém, někdy za dob Jana Lucemburského, stal jeho a dědiců po něm pravým dědictvím.

Potomci Dětrichovi vládli zde více nežli jedno století. Kdy se odtud vyprodal poslední z nich, není jisto. Tento Dětrich byl ještě živ 1357, ale seděl na Chlumčanech a nazývá se z Chlumčan.¹⁹⁾ Mimo něj žili současně Bořita a Vojslav z Peruce.²⁰⁾ Zdali však měli zboží v Peruci, nelze s jistotou tvrditi. Tohoto Vojslava z Pe-

¹⁰⁾ Pram. d. č. II. 458.

¹¹⁾ Erben Reg. I. 175. 181. — ¹²⁾ Emler P. D. Z. I. 4. — ¹³⁾ Děj. č. I. b. 480.

¹⁴⁾ Pam. arch. XIV. 171. 229.

¹⁵⁾ Sedláček, Soukromé zápisy str. 547.; Emler R. B. III. 572. — ¹⁶⁾ tamtéž. — ¹⁷⁾ v Methodu XXIII. str. 100. — ¹⁸⁾ Borový erect. 48., Č. M. 1851. III. 159, Ludewig IV. 280. — ¹⁹⁾ Erect. X. 108.

²⁰⁾ Emler P. D. Z. I. 23.

ruce, vnuka téhož jména, nalézám v Dobroměřicích roku 1382.²¹⁾ Matěj z Peruce byl měštěninem lounským 1333—59 a blízko Vršovic patrila jim část podací v Černčicích do r. 1370. Proto jest možno, že tato haluz Peruckých dostala se brzy do Vršovic a okolí a držela části šosovní (městské) části malé zemanské dvory v okolí Loun, jako v zmizelých nyní Trhlavech u Nečich.²²⁾

Synové Dětricha z Peruce nebo z Chlumčan byli Bořita Bohuš, Tas, Rubin, Záviš, Uněj, Jindřich řečený Lutka a Petr.²³⁾ Ze sester známe Bohunku, manželku Stana z Neprobilic,²⁴⁾ a Kateřinu, vdovu Beneše z Prahy²⁵⁾ 1363.

Z těchto bratrů byl Bohuš farářem ve Vrbně od 1359—79,²⁶⁾ Záviš farářem na Peruci od roku 1363—1403.²⁷⁾ Rubin byl taktéž knězem, ale nevíme, v jakém postavení. Uněj (dle mého zdání zčeštěné Junius) měl za manželku Kateřinu z Jedlčan.²⁸⁾ Byl 1383 již mrtev, nezanechav potomků. Proto bylo zboží jeho v Telcích a v Kvílicích tři kopy platu ročního provoláno v Slaném jakožto odumřelé. Ale bratr jeho Tas (Prothasius) z Peruce dokázal deskami, že s povolením císaře Karla IV. stal se hromadníkem s bratřími svými, kněžími Rubínem a Závišem, plebánem ve Vrbně. Dáno mu tudíž za právo.

Z této zprávy jde zároveň, že tito bratři kněží byli již mrtvi a že jediný Tas byl na živě.²⁹⁾ Též Jindřich příjmem Lutka, který byl bytem v Lounech a jehož manželka Anna podruhé se tam provdala, byl l. 1380 mrtev. Nejspíš měl syna stejného jména, který se soudil se Závišem z Hořešovic před soudem konsistorním³⁰⁾ a 1400 jest podacím pánem v Chlumčanech.³¹⁾ O Bořitovi, bratrovi svrchudotčených, nemáme širších zpráv před rukama.

Za to farář Záviš, který plných 40 let byl na Peruci a bratr jeho Tas zasluhují naši pozornosti. Při visitaci far roku 1379 praví o sobě, že jest tu na Peruci 16 let. Má vikáře (kaplana) Matěje z Libčan od 5 let. Taktéž jakýsi Mařík kněz z Peruce nalézá se zde, ale nemá určité služby, t. j. není nikde od arcibiskupa ustanoven. Z osadníků konšel Leva, kmeté Ondřej a Štěpán žalují na faráře teleckého Sulka, že má souložnici v Praze a že všecko s ní utratí.³²⁾ Týž farář Záviš měl dlouhou rozepří s bratrem svým Tasem, která vznikla mezi nimi o nápady po bratřích a o jiná práva Závišova jakožto duchovního správce na Peruci. Spor ukončen jest výpovědí voleného rozhodčí generálního vikáře arcibiskupského Mikuláše Puchníka 17. února 1386 v ten rozum:³³⁾ 1. Podací právo na Peruci a v Chlumčanech má slušeti oběma Tasovi a Závišovi stejným dílem; 2. farář Záviš smí svobodně pásti na pastviskách peruckých a lázni užívat jako bratr Tas do svého života; 3. Tas vyplatí Závišovi místo podílu jeho na dědinách a právech obce perucké 80 kop ve čtyřech lhůtách, a to: 20 kop za 14 dní, opět

²¹⁾ Arch. Loun I. C. 2. — ²²⁾ Viz Sborník Hist. kr. VII. 134.

²³⁾ Conf. I., Emler 89. a DD XIII. 235. — ²⁴⁾ Emler PDZ I. 443.

²⁵⁾ Emler conf. I. 14. — ²⁶⁾ Lib. visit. 1379. — ²⁷⁾ Conf. Emler I. 14., VI. 88. ²⁸⁾ Erect. Borový 447.

²⁹⁾ DD. XIII. 235.

³⁰⁾ Tadra III. 364. — ³¹⁾ Emler conf. VI. 26.

³²⁾ Lib. visit. 1379. 65. — ³³⁾ Erect. XIII. C. 4.

20 kop na sv. Ducha, 20 kop na vánoce a 20 kop na sv. Jiří příštího roku. Peníze tyto má složit Blažkovi, měštěninu malostranskému, nebo kdyby tyž umřel, Kateřině, vdově Uněje z Peruce, neb Jakubovi, faráři ve Vinařicích, anebo Litoborovi, faráři v Křesíně, nebo Václavovi, faráři v Dolánkách; 4. Tas odstoupí faráři Závišovi a kostelu peruckému trvale a pevně les zvaný „Kuchynka“; 5. postará se o to farář Záviš, aby vše to deskami zemskými bylo utvrzeno.

Roku 1401 vyznává gen. vikář Jan Gbel, že Tas z Peruce zapravil peníze, které dlužen byl bratru svému, až na tři kopy gr.

Podobnou při vedl farář Záviš z Peruce se synovcem svým Jindřichem z Peruce, synem Petrovým a manželky jeho Hynce. Šlo faráři o čtvrtlán a o městiště, které bylo vedle kostela peruckého, a o desátky jiné faráři patřící. Pře vznesena jest od téhož generalního vikáře Mikuláše Puchníka na dva blízké sousedy: Martina, faráře v Smolnici, a Jana v Lukově, kteří asi dobře znali stížnosti faráře Záviše z Peruce a se souhlasem obou stížnost vedoucích stran vynesli tento výrok: 1. Jindřich z Peruce postupiž čtvrtlán dědin a městiště sousedící s kostelem faráři a kostelu peruckému. Za to má sloužiti farář kolem svátku sv. Doroty mše sv. za duši otce Jindřichova a pokrevnostvo jeho jednu zpívanou a dvě tiché. Ohlasiž to lidu a chovej na ten den tři chudé (t. j. dej jim potřebného pokrmu a nápoje). 2. Jindřich dotčený bude dávati desátky z půllánu kmecího, jak je dávají ostatní té vsi obyvatelé. 3. Pramen tekoucí na městišti již dotčeném, dvůr kostelní a dvůr Jindřichův, jakož i vrbiny blíže tohoto dvoru a vrátka proti tomuto prameni nezavírej ani faráři, ani nástupcům jeho, nýbrž užívejtež ho oba dle své potřeby.

Tento popis farního dvora vede nás k tomu, bychom starý kostel a faru na jiném místě hledali, nežli jsou nyní. Bývalé farní stavení nutno umístiti na východ od hlavního vchodu do nynějšího chrámu Páně a ono městiště, o němž byla řeč, jest pruh mezi nynějším zámekem a vchodem do kostela tak, že od fary šlo se přímo k prameni skrze vrátka, která neměla býti faráři bráněna. Že ten pramen jest nyní zván „Božena“ a že vrbiny, které byly blízko něho, našemu náhledu nevadí, z toho plyne, že nynějšího kostela hlavní oltář jest obrácen k západu, kdežto před sbořením byl starý orientován, t. j. hlavním oltářem k východu. Potom stará Peruc prostírala se více na východ a jih, kdež jest část panské zahrady a bývalá sýpka, kdežto západ k lesu teprv v našem století se zastavoval. Také nalezené starožitnosti na dvoře Hálečkovském a v místech nynějšího nádraží ukazují k tomu, že byl obydlen za staré doby vrch a nikoliv svah vysočiny perucké.

Tímto záznamem nabyt jsem zároveň jistoty, že kdyby byla ve 14. století známa pověst o Boženě, jak ji vypravuje Hájek, že by o ni zmínka nescházela ve zmíněném popise.

4. Rozkazují dotčenému Jindřichovi z Peruce, by platil desátek z oněch polí, která byla udělána z lesa vykloučeného, avšak s tou podmínkou, bude-li též Tas z Peruce z takovýchto polí platiti desátek. 5. Farář Záviš z Peruce seznává, že otec Jindřichův a on

byli bratři vlastní a že každý z nich měl půl práva patronátního na Peruci. 6. Kdyby farář perucký neb jeho nástupci neplnili povinnosti jim uložených v 1. bodě, má platiti pokutu 6 gr., která se rozdává mezi chudé. Toto svolení dalo se na den sv. Jana Křt. (24. června) ve Vraném v domě farním 1393 u přítomnosti mnohých věrohodných svědků a vepsána jest 1395 27. února v knihy konsistoře pražské.

Když zemřel farář Záviš před 13. květnem 1403, byl bratr jeho Tas se synem svým Dětrichem jediným podacím pánem na Peruci.³⁴⁾ Tento Dětrich jest již 1401 plnoletý.³⁵⁾ Za to druhá větev Peruckých, a to: synové Petrovi Petr, Vítek Šlechta a Jindřich Krásný, Bořita, neznámo kterého z výš dotčených bratří syn, a panna Marketa, o které víme, že náležela bekyním.³⁶⁾ které v domě, který jest v koutě ulice Konviktské, s pannou Petrou z Řičan a Důrou z Betlema bydlily, měli půl podacího práva v Chlumčanech a 1405 nejspíš po smrti obou bratří Tasa a Záviše, faráře z Peruce, celé podací právo tamtéž.³⁷⁾ Tato panna Marketa z Peruce těšila se zvláštní přízni královské. Roku 1402 28. února vyňal ji Václav IV. z právomoci všech soudů a nesměla pohnána býti před žádný jiný soud, leč jen pražského mistopurkrabi.³⁸⁾

Tas z Peruce pohání Buška a Marušku z Pnětluk pro škody, které mu učinili na Peruci na hotových penězích a listů s visutými pečeti nevyvazeni za 100 kop hřiven. Že se k soudu nedostavili Bušek a Maruška z Pnětluk, dáno Tasovi za právo 1398.³⁹⁾ Syn Tasův Dětrich není dlouho pánem na Peruci. Roku 1401—3 vládl spolu s otcem, odtud mizí stopa jeho. Za to nástupce jeho Bohuš, kterého jsme našli od r. 1411—1446, byl osobností znamenitou. Patřilo mu půl podacího práva v Chlumčanech.⁴⁰⁾ Za manželku měl Marketu, dceru Petra Šatky z Hořetic, a dceru Kateřinu.⁴¹⁾ R. 1443 15. července jest svědkem Lounských a Matěje Loudy z Chlumčan, v němž vyznávají, že jen k polovici užiteků vsi Smolnice mají právo.⁴²⁾

Brzy po tom vyšel rod těchto Peruckých z držení Peruce. Stůjítež zde některé další zprávy o něm. Nejspíš syn Bohušův byl Tas, který kolem 1474 držel Žirotin a později hrad Valdek u Hořovic. Měl syny Jana Tasa, Jeronyma Tasa a Jiříka Tasa⁴³⁾ 1532. Otec jejich 1517 prodal dědictví své v Týnci Ondřeji Rajslikovi z Nové Plzně.⁴⁴⁾ Jeroným Tas z Peruce prodává dědictví své v Chotiměři Kašparovi Gottfriedovi z Žebnice a Barboře z Chotiměře, manželce jeho, s podacím kostelním v Blíživě r. 1540 6. září. To jsou poslední sledy rodu druhdy mezi kmety zemskými sedajícího.

Za doby, kdy Bohuš z Peruce vládl Peruci celou (asi 1411 až 1443), měl Janek, měšťan pražský, nebožce Ješka Pehma mladšího nějaké platy na lidech kmetcích v Peruci,⁴⁵⁾ v Dolánkách a Žižicích. Křástem 1434 18. října odkázal je svému strýci Mikšovi kožišníkovi. R. 1436 26. října rozdělili se⁴⁶⁾ Anna, vdova Jankova,

³⁴⁾ Emler conf. VI. 88. — ³⁵⁾ Sedláček, Soukromé zápisy. — ³⁶⁾ Tomek, DIP III. 439. — ³⁷⁾ Emler conf. VI. 138. — ³⁸⁾ Pelzel Wenzel IV. str. 460. — ³⁹⁾ DDXIX. 132. — ⁴⁰⁾ Emler VII. 36. — ⁴¹⁾ Emler PDZII. 172.

⁴²⁾ Arch. Loun. IB. 6. — ⁴³⁾ Reg. kom. s. 6 F. C. 10. — ⁴⁴⁾ DZ VI. B. 23. — ⁴⁵⁾ Arch. m. Prahy 992. 165. — ⁴⁶⁾ Ibid. f. 171.

s Mikšem kožišníkem o celou pozůstalost tak, že Mikeš kožišník vzal celou ves Žižice s dvorem a plat na Peruci a vdova Anna Milevská ves Dolánky a dům u sv. Klementa v Praze. Mikeš kožišník zastavil v dluhu 500 kop Václavovi Cardovi z Petrovic a Václavovi, synu jeho, 1447, co má v Peruci a v Žižicích. Pro neplacení dluhu dal se r. 1457, uvésti Carda v nadřečené dědiny, proti čemuž Dorota, dcera Jakuba kožišníka, kterýž byl vlastní bratr Mikšův, činila námitky.⁴⁷⁾ Jak byl vyřízen spor tento, jakým způsobem Bohuš z Peruce a dědici jeho vyšli z držení Peruce, není známo.⁴⁸⁾ Václav Perucký z Peruce a manželka jeho Anna a syn Jaroš neměli s Perucí co činiti. Byli osedlí měšťané v Žatci, jako jiní toho rodu v Lounech a jinde v okolí Loun, o nichž na ten čas neumíme pověděti, v jakém spojení byli s ostatními Peruckými.

(Pokračování.)

Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Napsal Dr. Ant. Lenz, probošt královské kapitoly Vyšehradské.

(Pokračování.)

§ 2. Viklif nezavrhne ctnosti, ježto jsou podkladem řeholí, ale upírá rozdíl mezi příkázáními a evangelickými radami.

Základy, na nichžto jsou ustaveny v katolické církvi řehole, jsou tyto: Dobrovolná chudoba, ustavičná čistota a dokonalé poslušenství duchovního vrchního. Ctnosti tyto jsou protivné žádostivosti zlé, kteráž jest také trojí: Žádostivost očí, žádostivost těla a pýcha života. Podle slibu dobrovolné chudoby odřiká se řeholník všeho jmění soukromého a tak dober všech, jež jsou kromě jeho osoby (čili jak svatý Řehoř dí: Relinquit sua, opouští všecko, což má), slibem ustavičné čistoty odřiká se řeholník jako jedné částky své bytosti, těla, a slibem dokonalé poslušnosti dává sebe celého v oběť Bohu, odevzdáváje vůli svoji zcela Bohu, aby nad ní panoval čili, jak dí sv. Tomáš, dává se Bohu v oběť celetnou.

O těchto ctnostech učí katolická církev, že jsou stavy dokonalější, neboť se řídí evangelickými radami Páně ve svém životě. Aby však ctnosti tyto mohly býti náležitě vykonávány, káže potřeba, aby vedli ti, kdož si zvolili podle nich žítí, život rozjímavý čili, jak se říká, kontemplativní.

Zásadám však těmto, na nichžto spočívá život řeholní, není Viklif odporen. On zajisté velebí nade všecko život rozjímavý.

Zdá prý se ovšem, jak rozumuje, život aktivní (činný) církvi užitečnější, protože se činností rozmnožují věřící, a také prý jest život aktivní vyšší a dokonalější, nežli život kontemplativní, jakož prý viděti lze na papežích, králích a na jiných knížatech. K tomu účelu cituje také Viklif jednu dekretálku, kdež se čte: „Licet pars Mariae sit magis securae, ista tamen (Marthae) est magis fructifera, et licet illa sit magis suavis, haec tamen est magis utilis.“ Přes to však soudí Viklif, že jest život rozjímavý vyšší a užitečnější nežli život aktivní. Sám nebeský filosof prý praví: „Maria optimam partem elegit.“ „Maria nejlepší stránku vyvolila.“ Rozjímavý život jest prý

⁴⁷⁾ DDXI. 69. — ⁴⁸⁾ Orth a Sládek Slovník topogr. Čech 348.

také na nebi a byl také v ráji. Láska vyšší jest, nežli víra a naděje, a kdo vede život rozjímavý, jest Bohu bližší, neboť jest duchovnějším. „Utilior est, dokládá Viklíř, pro statu Ecclesiae militantis vita contemplativa quam activa, cum prima sit quasi anima corporis Christi mystici, et altera quasi corpus.“ „Církvi bojující jest užitečnější život rozjímavý, nežli aktivní, neboť život rozjímavý jest jako duši mystického těla Páně, a aktivní tělem jeho.“ Mimo to prý musí každý aspoň na sklonku života svého do sebe jíti a rozjímati, anť by prý jinak zahynul. Ač jest tedy i život pracovní, činný, aktivní potřeben, jest rozjímavý potřeben naprosto. Viklíř vyjadřuje tuto svoji myšlenku praegnantě slovy: „Vita contemplativa est simpliciter necessaria.“⁵⁾

Každému je prý patrné, dí Viklíř dále, že církev vítězná v nebi zije dokonaleji, nežli církev bojující na zemi. Tou příčinou již jest život rozjímavý vyšší, nežli život aktivní. Avšak i v bojující církvi jest život rozjímavý dokonalejší, nežli život aktivní. Není prý možná, aby praelat náležitě kázal, soudil anebo něco církvi prospěšného konal, leč by konání jeho vycházelo z předchozí kontemplanace. Tak jako nemá tělo bez ducha života, tak také není aktivní život záslužný, leč ve spojení se životem kontemplativním.⁶⁾ Byl prý Jan Křtitel, poustevník na poušti užitečnější, nežli všechno množství zákonníků a farizeů v Jerusalemě, žijících podle tradic svých.⁷⁾

A jako tvrdí Viklíř, že život rozjímavý jest vyšší, nežli činný, tak také dí, že jest panenský dokonalejší, nežli život ve stavu manželském. A na doklad tohoto svého výroku praví, že Kristus Pán ráčil žiti ve stavu panenském, jakož i Jan Křtitel, Jan Miláček a jiní velice zasloužili a korunou slávy obdařeni mužové, paníkové a panny, Pán Ježíš sám že se narodil z Matky panenské, a to všecko dává prý svědectví, že panenství důstojností svou vyniká nad manželství. Tou příčinou prý dí také apoštol, že ti lépe Bohu slouží, kdo zůstávají v panenství, a že jsou blahoslavenější ti, kdo se nežení a nevdávají.⁸⁾

Podobně velebí a vychvaluje Viklíř chudobu. Bez majetku býti a žiti jest prý věci dokonalejší, nežli oplývati hojností. právě tak, jako jest stav panenský dokonalejší nad stav manželský. Na tom základě staví Viklíř také svoji zásadu, že jest duchovenstvo, ježto jest povoláno k dokonalejšímu životu, povinno žiti beze všeho majetku. „Status expropriarie vivendi est quocumque statu civili perfectior . . . , sicut vita contemplativa est vita activa perfectior. Status expropriarie vivendi propter excellentiam perfectionis congruit clero Christi.“⁹⁾

Velebí tedy Viklíř zřejmě dokonalou chudobu, ustavičnou čistotu a vyslovuje určitě, že jest život kontemplativní dokonalejší, nežli život aktivní. Avšak on vychvaluje také poslušnost, aspoň tu, která se prokazuje zákonu Božímu.

Zásady Viklířovy tudíž, právě naznačené, nejsou katolickým řeholím protivny. Viklíř také zřejmě vyznává, že lásce křesťanské především odporují tělo, svět a ďábel, a ti prý, kdož odmítli při-

⁵⁾ De civ. Dominio I. 23. — ⁶⁾ Tamtéž. — ⁷⁾ Tamtéž. Kap. 24. — ⁸⁾ I. Cor. 7. 31 seq. — ⁹⁾ De potestate papae Cap. 6.

jmouti pozvání k nebeské večeři, byli právě ti, kdož byli oddáni tělu, světu a ďáblu, jak prý čteme v Písmě svatém,¹⁰⁾ smilství totiž. bohatství a pýše života.¹¹⁾

Podstatou svojí se tato nauka neliší od učení sv. Tomáše, jak je vykládá v kap. I. své obrany řeholí, a tuť bychom se právem mohli nadíti, že Viklíř, kterýž jest před očima sektářů velikým filosofem a theologem, podle důslednosti logické beze všeho vysloví, že mají řehole svoje odůvodnění v Písmě, že sliby řeholní, které zavazují k ustavičné čistotě, k evangelické chudobě a k dokonalé poslušnosti, zahrnují v sobě snahu po dokonalosti křesťanské, že mají tedy řehole samy v pravdě právo existenční a že jsou chvalitebné.

K tomuto závěru logickému měl arci Viklíř dospěti, ale jej hnaly proti řeholím proudy jiné, příčiny jednak subjektivní a zvláště jeho bludy o církvi a o svatovládě přijaté od předchůdců destruktivních a anarchických nauk jeho.

Aby se Viklíř logickým důsledkům svrchu vyličeného učení svého vyhnul, vypravuje: Jeden prý pán (Viklíř nedi, jaké bylo jméno jeho) dává o sektě Kristově (t. j. o té pravé církvi ve smyslu Viklířově) naučení, že členové její jsou pouze vázáni k příkázáním Božím, řehole však k evangelickým radám, t. j. ti, kteří nejsou řeholníci, jsou povinni pouze příkázání Božích šetřiti, mniši však že jsouce stavu dokonalejšího, jsou povinni podle slibů svých zachovávat evangelické rady. A proto prý jest stav řeholní dokonalejší, nežli stav světský.¹²⁾

Dotčený Viklířem uvedený pán odpovídá patrně na injurie Viklířovy proti řeholím, jako by opouštěly zákon Boží, chtěce býti řízeny pouze zákonem svým, že řehole zavírá do sebe netoliko zachování evangelických rad, ale také šetření zákona Božího, pokud možná způsobem dokonalejším, nežli je to možná ve světě.

Avšak Viklíř hořel naprostou nenávistí k řeholím, proto jim upírá právo k existenci, tvrdě, že není rozdílu mezi příkázáními a mezi evangelickými radami, anť prý jest v obecném náboženství, čili jak on říká, v sektě Kristově každý zavázán k dobrovolné chudobě, k čistotě a k poslušnosti, poněvadž jest povinen milovati Boha nade všechno. Nikomu prý není dovoleno smilniti a každý prý jest zaváván chudým býti podle slov Páně: „Blahoslavení chudí duchem.“¹³⁾

¹⁰⁾ Luk. 14. 18—20.

¹¹⁾ Nepřátelé lásky křesťanské jsou prý: Caro, mundus et diabolus. Nam solum tria genera hominum excusarunt se a coena Christi. ut patet Luc. 14, 18—20., scilicet peccato diaboli (superbia) irretiti. qui aspirant civilia dominia. villam emunt, circa mundalia negotiantes, qui emerant juga boum. et carnalibus dediti, qui uxores duxerant. (De civili Dom. I., cap. 26.)

¹²⁾ Quidam dominus describit communem religionem Christianam, quod sit religio pure obligans naturam rationalem ad observantiam mandatorum, excludendo ab hujusmodi obligatione naturam ad observantiam trium principaliorum consiliorum de paupertate, castitate et obedientia. Et quod religio privata sit excellentior, obligans naturam rationalem ad observantiam tam mandatorum Dei quam ejus principalium consiliorum et accidentaliter obligans eandem ad observantiam praeceptorum et consiliorum per sanctos patres promulgatorum. (De religione privata II. cap. 2.)

¹³⁾ Tamtéž.

Viklif však při snaze, aby mohl řehole odsouditi, nejenom zapomíná, což byl pověděl ve svém spise de civ. Dom. I., kap. 23, 24, ale nedbá také Pisma Božího, které nikomu nezapovídá ženu pojmouti, nebo ženě se vdávati, alebrž pouze radí k ustavičnému panenství, že Pismo nezapovídá nikomu míti majetek soukromý, alebrž pouze radí opustiti všecko a jíti za Kristem Pánem, že Pismo velí, svou vůli podříditi vůli Boží, ale nikoliv nevelí sebe sama dáti, jak praví svatý Tomáš v kapitole I. své obrany řeholí, v oběh celetnou a podříditi se Bohu a pro Boha vůli svých vrchních.

Tyto všechny věci přehlédl svévolně a činí obyčejný výrok a přináší odsudek nade všemi řeholemi, tvrdě, že citovaný jím pán mluví sice do široka, ale tím prý že vylučuje řeholníky z obecného náboženství, odsuzuje prý je do věčné zátraty.¹⁴⁾ (Pokračování.)

O příchodu Židů do Čech.

Napsal J. M. Lambert.

Jako nejstarší dějiny všech zemí a národů, tak i nejstarší dějiny Židů v Čechách zahaleny jsou v mlhavé šero neproniknutelnou rouškou, již ani jediný světlý paprsek do oné dávnověké tmy neproniká. Nejstarší kronikáři, kdekoli o nich činí zmínku, předstihují se jen ve vypravování báječných pověstí lidových, jež osvěceny pochodní historické kritiky v mlhu se rozplývají a badatele spíše zavádějí, než mu co objasňují.¹⁾ Téměř pak všechny zajímavé a důležité prameny dějin Židů v Čechách, které by snad aspoň z části mohly nám osvětliti ono tajuplné mysterium nejstarší doby Židů českých, shořely při četných požárech, jež židovské město Pražské stihly zvláště roku 1560. A tak nezůstaly než četné fantastické pověsti, jež zachovaly se v jednom rukopise v proslulé Oppenheimské knihovně při universitě Oxfordské v Anglii uloženém a z nichž některé tuto podáváme.

Jedna ze starých pověstí těch vypravuje, že již v době druhého chrámu Jerusalemského na tom místě, kde nyní stojí hlavní město království českého Praha, bývalo kvetoucí, bohaté město a že již tehdy v něm přebývali Židé. Město to však prý později — neznámo, jakým způsobem — bylo zničeno a obyvatelé jeho vyhnáni.

Libuše, která r. 730 založila Prahu, měla, jak známo, pověst a slávu věstkyně. Umirajíc, zavolala kněžna syna svého Nezamysla k svému loži a pravila k němu:

„Vracím se zpět ke svým předkům. Prve však, nežli se s tebou rozloučím, synu můj, chci ti odhaliti kus budoucnosti. Až nad národem mým vnuk tvůj bude panovati, cizí, zapuzený a utlačený národuk, který jednoho Boha vzývá, bude v zemi naší hledati útočiště. Nechť pohostinu přijati jsou a vnuk tvůj ať ochrany jim poskytne, neboť oni požehnání přinesou do země naší — —“

Libuše zemřela po těchto slovech, avšak proroctví její dále žilo v paměti i ústech panovníků z rodu Přemyslova, kteří po prarotci svém následovali v tomto pořádku: Nezamysl, Mnata, Vojen,

¹⁴⁾ Tamtéž.

¹⁾ D' Elvert „Zur Geschichte der Juden in Mähren und Ost. Schlesien“, 23.

Vnislav, Křesomysl, Neklan a Hostivit. Jména a posloupnost jejich zachovalo nám staré podání, ale bez počtu let jejich panování; tím méně známo nám o skutcích jejich. Když poslední z řady panovníků těchto, Hostivit, více než sto let po smrti Libušině dosedl na stolec otců svých, zjevila se mu Libuše ve snách a děla k němu: „Nadešla doba, kdy předpovědění mé synu mému Nezamyslovi sdělené dochází vyplnění. V krátkce přijde před trůn tvůj malý uhnětený národ, který k jedinému Bohu se modlí. Ten má býti požehnáním zemi naší, proto přijmi je laskavě a poskytni jim ochrany a útulku.“

Roku 850 vyhnuli se prý mocní Veneti přes hranice svých zemí a zaplavili širé krajiny okolní, obyvatelstvo z nich vypudili a sami se usadili na místě jeho. Takovým způsobem prý vyhnána byla také z Moskevskaja jedna židovská obec. Deset plných let bloudili vypuzení tito Židé světem, až konečně dorazili do Čech. Znavení nekonečným putováním a blouděním krajinami nepřátelskými prosili vévodu země české Hostivita o slyšení. Vévoda vyslyšel prosbu jejich a vzkázal neznámým cizincům, aby k němu vyslali dva nejstarší ze svého středu. Vyslanci přišedše k vévodovi, s pláčem padli na kolena. Vévoda přijal je laskavě, vyzval je, aby povstali a promluvil k nim: „Kdo jste a čeho žádáte ode mne?“ Vyslanci odpověděli: „Mocný vládce! Jsme poslové malého národa a dle praoce svého Abrahama nazýváme se Hebrejci. Naše obec čítá s ženami a dětmi 150 členů. Pokojně žili jsme v jedné moskevské provincii, když tu přišel do země mocný nepřítel, dobyl země a obyvatele její zapudil. Tak i my vyhnáni jsme byli a bloudíme širým světem, nenalézajíce klidu. Jsme národ pokojný, počtem malý a slabý. Posloucháme učení Mojžíšova, věříme v jediného Boha, všemohoucího, vševědoucího, nejvyššího spravedlivého a milosrdného. Ve jménu Boha tohoto prosíme tebe snažně, mocný vévodo, bys milostivě dovolil nám v zemi tvé se usaditi. Jeť rozsáhlá dosti a my chceme ti býti věrnými a oddanými poddanými. Jen poskytni nám milostivě mocné ochrany své a my chceme dnem i nocí prositi Boha svého, aby popřál tobě a lidu tvému slávy, štěstí a vítězství.“

Když vyslanci skončili, ihned poznal vévoda, koho má před sebou. Proroctví Libušino počínalo se vyplňovati. Jistě poslové tito jsou z onoho nešťastného národa, jehož příchod do země pramáti Libuše předpověděla. I odpověděl tedy vévoda vyslancům: „Vyčkejte dva dni na odpověď. Poradím se s vladykami svými a pak oznámím vám své rozhodnutí.“

A svolav vévoda na druhý den kmety a vladyky, takto promluvil k nim: „Moji kmeti, leši a vladyky! Umirajíc předpověděla prabába moje, že do země naší přijde malý, utlačený národ, který bude u nás hledati pomoci a přístřeší. Když nastoupil jsem na trůn, zjevila se mi prabába moje v noci a zvěštovala mi, že nadešel čas, kdy věštba její se má splniti. Za vlády mé, děla, jejich příchod se stane a já prý mám ochrany poskytnouti jim v své zemi. A hle! včera přišli ke mně vyslanci malého národa, který v jednoho Boha věří a Hebreji se nazývá, a prosili o dovolení, směli-li by se ve vlasti naší usaditi. Nejsem nikterak v pochybnosti, že jsou to členové

onoho pronásledovaného kmene, jehož příchod do země předpověděla má prabába. Dle věštby její lid ten požehnání a štěstí přinéstí má nivám našim, chci jim tudíž sídla vykázati. Prve však chci slyšeti názor váš o této věci, moji kmeti, leši a vladyky a vyžádati si souhlasu vašeho.“

„Učiň, jak jsi slibil, mocný vévodo, a jak vznešená naše kněžna Libuše předpověděla Tvé přání jest i přáním našim“ odpověděli jednomyslně všichni vladykové.

Když druhého dne k vévodovi dle rozkazu jeho přišli poslové Židů, pravil k nim: „Chci vám vykázati sídla v zemi své a chrániti vás před každým bezprávím. Doufám však, že budete věrnými a poslušnými poddanými!“

Když uslyšeli poslové milostivá tato slova vévodova, obličej jejich zazářil radostí i klesli na kolena před vévodou a s pláčem slibovali: „Ó vévodo, kéž Jehova slávou zahrne panování tvé a nechť jméno tvé s úctou vyslovováno jest od jednoho konce povrchu zemského k druhému. My chceme a slibujeme býti poddanými věrnými a poslušnými a novou otčinu svou tak chceme milovati, jako praotcové naši milovali zemi zaslíbenou.“

Na to vévoda vykázal jim na levém břehu Vltavy, tu, kde nyní je Oujezd, místa k obývání. Židé věrně dostáli slovu danému a již nejstarší kronikář český Cosmas vypravuje, že Židé pražští knížete Hostivíta, když s Němci válčil, penězi a zásobami potravin podporovali do té míry, že se mu podařilo pomocí jich vetřelce tyto ze země vypuditi.

Ze zprávy této viděti jest, že Židé v Čechách byli již za dob pohanských, neboť křesťanství dostalo se do země teprve za syna a nástupce Hostivítova Bořivoje.

Za vlády tohoto knížete, který roku 900²⁾ přijal křest, Židé v Praze tak velice se rozšířili, že prostor při Vltavě jim vykázaný nepostačoval. Prosili tedy knížete o nové místo k obývání a kníže vykázal jim nová sídla po pravém břehu vltavském, kde je nynější Josefov (dříve Židovské město zvané). Velikomyslně daroval kníže Židům veliké prostranství, ba při stavbě domů nemajetným z vlastních prostředků pomáhal. Později bylo jim i místo pro hřbitov vedle židovského města vykázáno. Se stavbou židovského města započato bylo roku 907. Původně město toto čítalo pouze 30 ponejvíce dřevěných domů. Poněvadž umění stavitelské v té době v Čechách bylo velmi málo známo, musili k větším stavbám povolávat se mistři ze vzdálené Italie. Ovšem tento přepych mohli si dovoliti jen vévoda a někteří vznešení a zámožní vladykové. Poněvadž Židé v těchto časech byli ještě chudi, byla první modlitebna židovské obce pražské zbudována jen ze dřeva.

První Židé do Prahy přišli pocházeli z Moskevsk; strojili se tudíž po polsku a také polské ritualní obyčeje zavedli ve své synagoze, kteréžto obyčeje jak ve Staro-Nové synagoze, tak i v menších jiných synagogách se udržely až na naše časy. První rabbi (Raf) pražské obce slul Reb' Malchi, narozený v Krakově, o němž šla pověst velikého učence.

²⁾ Dle Palackého (Dějiny národa českého, I., 1. 152.) již r. 873 n. 4.

Pražská obec židovská čítala záhy větší počet velmi bohatých členů, kteří provozovali kvetoucí obchod. Židovstvo množilo se velmi mocně a požívalo ochrany knížat. Současně dostávalo se mu také při různých příležitostech, při kterých Židé se vyznamenali, rozšíření politických a socialních práv. Když na příklad r. 1150 za panování krále Vladislava³⁾ velmi rozmohla se v Čechách sekta „mrškačů“, která panujícímu náboženství začala býti nebezpečnou a škodlivou, ježto mnozí k ní přistupovali, nařídil král, aby všichni tito sektáři Prahu a zemi opustili. Z hněvu, že nemohli odporovati vůli královské, chtěli se pomstiti na nevinných, avšak již tehdy nenáviděných Židech. V noci byli nic netušící Židé přepadeni. Ale zlý úmysl „mrškačům“ se nevydařil. Neboť již při prvních výkřicích o pomoc a za nastalého povyku sběhli se židovští řezníci, jichž tehdy v Židovském městě byl veliký počet, a majíce pochodně v jedné a dlouhé nože v druhé ruce, vrhli se statečně na vetřelce. „Mrškači“ ač v přesile, nenadálým odporem v nastalé vřavě ztratili hlavu a dali se na útěk. Židé však nespokojili se jen vyhnáním jich ze svého města, nýbrž pronásledovali je dále a vypudili z Prahy.

Uslyšev o tom král Vladislav, dal si židovské řezníky předvolati, pochválil je za jejich statečnost a neohroženost, i vyslovil jim potěšení své nejen z toho, že ochránili své město před zbabělým útokem „mrškačů“, nýbrž že i celý obvod hlavního města zbavili těchto nepohodlných sektářů. V odměnu a uznání neohroženého jejich chování dovolil král Židům, aby do znaku svého přijmouti směli českého lva s dvojitým ocasem. Privilegium toto bylo jim i od potomních králů českých potvrzováno. Kromě toho dostalo se židovské obci Pražské práva vystavěti v městě svém brány, které pro zabránění podobnému přepadnutí do budoucnosti byly v noci zavírány.

Od dob Vladislavových až do Jiřího Poděbradského těšili se Židé přes mocné bouře, které zmítaly zemí českou, nerušenému klidu, požívajíce všeobecné úcty a vážnosti. Od časů Jiřího však množily se ob čas různé stesky, křivá udání a obviňování Židů, kteří následkem toho několikráte byli ze země vyhnáni, ale vždy zase brzy nazpět volání, když se dokázalo, že všechny žaloby na ně pocházejí z nízkého záští.

Židé přes to plnili věrně své povinnosti a byli vždy klidnými a obětavými poddanými. Bůh, který lidu israelského neopouští, byl jim vždy ku pomoci, aby zase milost našli v očích panovníků země...⁴⁾

* * *

Tak a podobně vypravují pověsti v tradici Židů jakož i v rukopisech zachované. Historie ovšem mluví jinak. S určitostí nelze tvrditi ničeho: neznámo, kdy v pravdě Židé do Čech přišli, neznámo též, odkud přišli a jak se tu usadili. Historických zpráv k nejstarším dějinám Židů v Čechách se vztahujících jest velmi poskrovnu.

Po zboření Jerusalema Titem r. 70 po Kr. a za velkého pronásledování Židů Hadrianem stěhovali se tito do jiných zemí. Na-

³⁾ Titul královský obdržel kníže Vladislav II. teprve r. 1156. (Tomek, Děje království Českého, 1891, str. 65.)

⁴⁾ Sippurim (vyd. Brandeisovo) str. 1.—5.

skytá se nám otázka, odkud Židé přišli do Čech? V zájmu jich samých bylo vyhledati si takové říše, kde jich již nemohlo zasáhnouti nepřátelství Římanů; proto bylo Německo, Hercynský les a vůbec severní Evropa vyhledávanými útočišti pronásledovaných Židů.⁵⁾ Podle názoru nejvíce rozšířeného přišli Židé do Čech buď od západu z Německa aneb od severovýchodu z Ruska; avšak historických dokladů pro tento náhled není. Podobně není historickými zprávami doloženo, nicméně však dosti pravděpodobno, že přišli první Židé do Čech od jihu z krajín římských táhnouce se za římskými voji na sever.⁶⁾

Dle jedné pověsti Židé prý bezprostředně po zboření Jerusalema přistěhovali se do Prahy a tu prý hned vystavěli si synagogu. Poněvadž pak je na jejich poutích provázela naděje na opětné postavení svatyně v Jerusalemě, zřídili tuto synagogu „jen podmíněčně“ („bloss bedingungsweise“), na ni mělo se pohlížeti jen jako na dům boží, až hlas vykoupení vypuzené opět zavolá do země zaslíbené.

V této pověsti založení pražské židovské obce přichází ve styk se světodějnou událostí zboření Jerusalema a tak vznik obce této posunut jest do šedé dávnověkosti. K této pověsti přistupuje ještě jiné zajímavé posud nerozřešené faktum. Na starém židovském hřbitově v Praze spatřiti lze náhrobní kámen, jenž vezmeme-li jeho datum doslovně, v roce 4366 po stvoření světa, t. j. 606 obyčejného letopočtu byl postaven. Vedle tohoto kamene jsou ještě dva jiné neméně zajímavé, jeden z r. 942 a třetí z r. 980. Celá řada znamenitých učenců uznává tyto nápisy za pravé a z toho docházejí k závěru, že dlouhý čas před vystavěním Prahy Libuší, ba více let před příchodem Čecha slušný počet Židů tu byl usazen. Aby tomuto pochybnému, nekritickému svému soudu židovští kronikáři zjednali více víry, posunují založení města Prahy mnohem dále, než jak se až dosud za to mělo, přičítajíce ji stáří, jež se ztrácí v šedé dávnověkosti. Libuše dle jich názoru není zakladatelkou Prahy, táž prý již za časů, kdy Josua, nástupce Mojžíšův, přišel do zaslíbené země, ohrazena byla pevnými zdmi. V roce 2455 po stvoření světa t. j. r. 1306 př. Kr., velké a úrodné země České dobyl prý mocný král německý jménem Bojo, ve středu pak země této vystavěl velké město, které dle jména svého nazval. Jméno města krále Bojo prý později změněno bylo v Prahu. Také nejznámější židovský dějepisec David Gans cituje toto tvrzení starých tradic a jako mnohým jiným bajkám i této přikládá víru. „Avšak musíš věděti, že za časů Libuše žádné památky již po městě tomto tu nabylo a to následkem válek, za nichž krajíně této velice bylo trpěti.“⁷⁾

Pověst, o níž zmínka se stala, nikdy nezmizela z paměti pravověrných Židů, ba naopak udržela se až na naše doby a docela

⁵⁾ Cf. Foges-Podiebrad, *Alterthümer der Prager Josefstadt*, str. 2. sq.

⁶⁾ Čechy, III., Josefov, str. 238.

⁷⁾ Zemach, David II. „Úctyhodný, svědomitý židovský dějepisec D. Gans“ — poznamenává tu Klemperer (*Pascheles Kalender* 1885, str. 86.) — „cituje sice také toto tradicionální tvrzení, avšak nikterak nevydává je za čistou pravdu.“ — K tomu netřeba poznámky.

i vyjádření nalezla v náboženském obyčeji. Zachoval se totiž prastarý obyčej rabinů, že v noci před 15. Adarem v synagogách veřejně předčítají knihu Ester (Megila), což jen v těch městech diti se má, jichž původ spadá do oněch časů, kdy Josua, nástupce Mojžíšův, vtáhl do zaslíbené země.⁹⁾

Shora vypravované pověsti velmi blízka jest hypothesis Fogesova,⁹⁾ že přistěhování Židů do Čech stalo se již před zbořením Jerusalema Titem v roce 79. př. Kr. Foges odvolává se na slova komorníka knížete Břetislava II., který r. 1078 představeným Židům pražských vyčítal:

„Žádných z Jerusalema s sebou statků jste nenesli. Triceti vás za peníz počítaje Vespasianus císař vypověděl; roztroušení po světě tak jste. Přišli jste sem hubení, hubení se mi kam chcete klidíte.“¹⁰⁾ Hypothesis Fogesova je velmi smělá. Komorník knížete opakuje jen staré historické faktum, že Židé z Jerusalema žádných statků s sebou nenesli, že přišli chudí a hubení, že by však Židé z Jerusalema přímo do Čech přišli, to ze zprávy zachované vyčísti nelze.

Historikové různí se ve svých náhledech o příchodu Židů do Čech. Přední židovský dějepisec Graetz popírá domnělou starobylost židovské obce Pražské, jež chlubí se býti nejstarší v Evropě a své stáří dokazuje náhrobním kamenem, 100 let před zavedením křesťanství do Čech prý poslaveným. „Poněvadž však příliš mnoho dokazuje, nedokazuje vlastně nic. Jisto jest jen, že Židé v Čechách přebývali v X. století, kde byli v držení křesťanských otroků...“¹¹⁾ Podobně i d'Elvert, Lippert, Herrmann, Schottky, Friedländer, Klemperer, Stein tvrdí, že pobyt Židů v Čechách teprve od století X. historicky lze dokázati. Dřívější stopy pobytu jejich v Čechách obírají se sice ve starších kronikách, avšak údajům těmto nedostává se historické authenticity. Že Židé skutečně již v X. stol. v Čechách přebývali, vysvitá také, jak již Palacký dokázal, ze známé Raffolštetské listiny.

Naproti tomu dokazují jiní, že Židé byli v Čechách již za dob velmi starých. Schlesinger tvrdí, že jistě již za dob Markomanů do Čech přišli.¹²⁾ S ním srovnává se také Grünwald¹³⁾ a částečně i Tomek.¹⁴⁾ „O přistěhování jich (t. Židů) sem, jak vůbec do Čech a jiných sousedních zemí, nestává nikde žádné zprávy, poněvadž se nepochybně stalo za časů velmi starých. Nacházeliť se v zemi snad již za časů Markomanů mezi jinými kupci (negotiatores), kteří přicházeli ze říše Římské za ziskem svým k nim jak k rozličným národům barbarským; taktéž dali se snad již za časů pohanských naléztí mezi Čechy a požívali zde za nejstarší doby historicky známé dle všeho poněkud větší vážnosti nežli v kterémkoli pozdějším čase; ačkoliv velmi záhy byli také nenáviděni.“

Nejspíše pravděpodobno jest, že Židé jakožto národ obchodní z různých končin a v různých dobách za obchodem do země České přicházeli a tu se usazovali, poněvadž země Česká byla stře-

⁹⁾ Pascheles, Kalender 1885, str. 86.; Grünwald, Jüdisches Centralblatt 1888, sešit březnový str. 5.

¹⁰⁾ Foges-Podiebrad I. c. — ¹¹⁾ Fontes r. b. II. 140. — ¹²⁾ Graetz, Gesch. d. Juden, VI., 68. — ¹³⁾ Schlesinger, Gesch. Böhmens, 76. — ¹⁴⁾ Dějiny Židů v Čechách, str. 1. — ¹⁵⁾ Dějepis m. Prahy, I., 66.

diskem obchodu a nejdůležitější sprostředkovací stanicí mezi severem a jihem.

Zajímavá jest otázka, kde v židovských pramenech poprvé zmínka se děje o židovské obci pražské. Nejstarší dokument o Praze z židovského pramene jest právní výměr z XI. stol., který židovská obec z Prahy poslala do Mohuče Mojžíšovi b. Jekutielovi, aby jeho dobrého zdání se dožádala. Tento dokument jest první, jímž židovská obec pražská do židovské literatury se uvádí a dokazuje, že již v XI. stol. vědecký styk se udržoval mezi Židy v Čechách a Němcích usazenými.¹⁵⁾

Židé v Čechách již za nejstarších dob zabývali se obchodem. „Přicházejí tam (do Čech) z města Krákva Rusové a Slované se zbožím i přicházejí k nim z končin Turkův musulmané i židé i Turci, též se zbožím i mitkáljemi (mincemi) byzantinskými i vyvážejí od nich mouku, olovo i rozličné kožešiny.“¹⁶⁾ Také měli velký podíl na obchodě se solí vedle jiných cizinců spolu s Řeky,¹⁷⁾ zvláště však čilý obchod vedli s otroky. „Tento obchod s lidmi“ — píše Voigt¹⁸⁾ — „jež Židé provozovali, byl nejen v Čechách za časů pohanských, nýbrž i v Německu a to zvláště tu velmi v obyčeji. Tito prodávali množství otroků, které ve válkách Bodrců (Obodritů), Luticů a jiných slovanských národů ukořistili v Německu. Zajaté tyto křesťanské otroky prodávali pak jmenovitě do Uher,¹⁹⁾ do Španěl a celé západní Evropy.“²⁰⁾ Hlasatelé křesťanského náboženství velmi horlili proti takovému obchodu, ale marně. Biskup sv. Vojtěch vykupoval, pokud mu toho prostředky jeho dovozovaly, křesťanské otroky od Židů, ale přítrž barbarství tomu přece učiniti nemohl. To byla také jedna z příčin, proč chtěl se vzdáti úřadu svého: „třetí (příčina), že lakomí a vždy k tomu odhodlaní Židé prodávali pořád více křesťanů, ale nábožný biskup nepostačoval je vykupovati, ačkoli bohužel nescíslné již byl vykoupil.“²¹⁾ Podobně jednal již před sv. Vojtěchem sv. Václav, jen že v menší míře. „Václav kupuje děti křtíše.“²²⁾ „Pohanské a porobné děti kupuje Bohu je dělí.“²³⁾

V dobách pozdějších hnusný tento obchod pominul, zvláště přičiněním sv. Václava, sv. Vojtěcha a knížete Břetislava I.

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. Kovář.

(Pokračování.)

I jali se též na vrchu Žižkově silně se opevňovati, ke kterýmžto pracím opevňovacím měli i měšťané pražští každý dům dvě osoby dáti, od čehož však z neznámých mi příčin upuštěno. Tak jsme měli opět Francouze až na několik kommand u Libně, v Litoměřicích a Děčíně, posádku ve Hvězdě a Vysočanech, pak husary v in-

¹⁵⁾ Carmoly, Zur Gesch. d. Juden in Oesterreich v „Ben Chamanja“ 1865, 179.

¹⁶⁾ Č. Č. M. 1878, 516. — ¹⁷⁾ Erben, Reg. 1057, p. 52. — ¹⁸⁾ Ueber den Geist per Böhm. Gesetze, 59. — ¹⁹⁾ Tomek, Dějepis m. Prahy. I., 66. —

²⁰⁾ Graetz, Gesch. d. Juden, VI., 110. — ²¹⁾ Fontes r. b. I., 244., 320. —

²²⁾ Fontes r. b. III., 65. — ²³⁾ Jireček, Codex j. b. I., 130.

validovně všechny zde v Praze, i budou prý ostatní za nimi též brzy následovati.

Václav Hájek ve své české kronice (ve vyd. Fritschově fol. 838) píše k létu 1499 toto: „V tomto roce počal zase v Čechách různý přepych v oděvě, neboť si mladi šlechtici a měšťané dávali šaty šíti v různých barvách, jelikož pak páni nedávno před tím své blázny, aby se od ostatních rozumných lidí lišili, tak odívali. Potom téhož roku vloudila se do Čech podivná a před tím zde neslýchaná nemoc (s. v. francouze zvaná) a ta se jevila v různých barvách, a to v červené, bílé, černé a žluté mimo zelenou, jinak že jsou to barvy všecky, jaké tenkrát nosili na šatech. Lékaři však mazávali tuto nemoc zelenými mastmi, aby se počet všech barev i na těle i na oděvě vyplnil.“

Asi před 3 nebo 4 lety opět zde v Čechách vyskytly se takové bláznivé kroje, i dostali jsme sem my ubozí Pražané minulého roku pravé Francouze, kteří se chlubili, že nás budou nesnesitelnými šacunký a daněmi utiskovati, až budeme nuceni domy své opustiti; pak že si domy dle libosti vyberou a zde se po domácku usadí.

I řekl francouzský major místní (ni fallor jménem Blondel), který bydlil na Novém městě na Dobytčím trhu v tak řečeném Maternově domě, že jest od svého krále jmenován nejvyšším purkrabím novoměstským a celou řadu domů až k novoměstským jesuitům že dostal ve svůj majetek. Já však doufám v Boha, že nás na přimluvu našich svatých patronů zemských milostivě vysvobodí od Francouzův a nedá je rok a den nás tyranisovati.

Dne 10. t. m. bylo ohlášeno, aby každý hospodář udal, kolik má dříví. Není to bez úmyslu. Zima se blíží, mrazy budou as kruté, ty jsou Francouzům škodlivy, milují teplo, topí tolik, že musí dvěře a okna otvirati a přece mrznou. Kolik tedy každý občan (který letos ani čtvrtý díl své potřeby nemohl si opatřiti) nakoupil, to vše má sub poena confiscationis udati, by se pak mohl učiniti rozvrh, aby potom Francouzi našli něco k topení.

Dne 12. t. m. dělo se nové picování, i musil statek pražské kapituly Ounětice a osady kolem něho ležící dáti, co měly, a byli nejen sedláci, ale i tamní farář dočista vyloupen. Francouzi vrátivše se, opět se chlubili, že ubohým sedlákům nenechali ani nejnutnějšího na chleba, nýbrž vše pobrali, a několik sedláků, kteří se zdráhali jim vše vydati, že povraždili.

Pozorujte dobře, milí sedláci, tyto své svobododárce, jak s vámi nakládají. Jeden den vám slibují svobodu, ale druhý den nutí vás k takovým robotám, kterých jste ve své poddanosti nikdy nekonali. Ba oni vás i o všecko olupují, čeho jste v potu tváří nabyli, a postavíte-li se na odpor, probodnou vás jako psy. Kdo může těmto větrným korouhvičkám, rušícím slovo a víru, důvěřovati, kteří se jeden den staví jako trpělivi beránci, slibující vám nebe i zemi, ale druhý den přicházejí jako hltaví vlci, všecko svými loupeživými drápy uchvátí, ba ani svým vlastním spojencům, jež přivedli do této ušlechtilé, Bohem vysoce požehnané země, nedají, čeho potřebují. Pozorujte, vy lupiči, ubohé Bavyry, ani po ulicích

chodí a hlady pláči, jelikož vy jim ani žoldu ani chleba nedáte, a dostanou-li chleba, je v něm víc otrub než mouky. Ach, císařské Veličenstvo, uvažte, s jakými nekřesťany jste se spojil, kteří již dávna byli dědiční a úhlavní nepřátelé svobody říše Římské, kteří již dávno projevili své mínění, když ustanovený v Čechách místokrál (Vice-Roy), chci říci pradríč (Erz-Schinder) de Sechelles prohodil: „Můj král bude vašemu králi poroučeti.“

Ze 14. na 15. t. m. v noci učinili Francouzi výpad z Prahy na dvě strany, jeden sbor táhl na Zbraslav, aby odtud přivezl dříví; napřed šlo asi 60 mužů na výzvědy, ale nevrátili se již, pročez následovala za nimi celá tlupa, kteréž u Lahovic bylo důkladně naklepáno, že horempádem přiběhli sem.

Druhý sbor, který vyrazil k Tursku, byl šťastnější a vrátil se s mnohou kořistí pozdě v noci do Prahy.

Dne 17. t. m. opět vyšlo silné kommando branou Oujezdskou, a Francouzi roztrušovali, že jdou zase na Zbraslav. Obrátili se však přes Košíře a chtějí navštívit pana děkana od všech svatých na hradě pražském a jeho statek Choteč vyplniti. Zajisté však tito zajíci čenichali chrty, chci říci Uhry, že musili se vrátiti a zcela nevrli zase sem přišli.

Mezi 17. a 18. t. m. v noci vycházeli Francouzi několikrát na dvě strany z Prahy. Jeden oddíl jich bral se Oujezdskou branou ke Zbraslavi a mermomoci chtěl do Prahy dostati dříví. Ale marně! Podařilo se sice asi 3 až 400 mužů, že se dostali na prámy, ale ke svému neštěstí, protože byli zaskočeni, jedna část jich postrílena a zbytek do Vltavy naházen. V této šarvátce dle vlastního přiznání přišli o víc než 200 mužův a mezi nimi o nejlepšího svého kapitána mostního, jménem Cheverau.

Na druhé straně šla výprava k Prosíku, ale tu bylo ještě zúřivěji bojováno, ani Francouzi sami doznali, že měli nad 1500 mužů mrtvých a raněných.

Téhož času či spíše dne 20. t. m. vypravili se opět pro pici Karlovou branou. Neustálé ježdění trvalo v některých ulicích na Novém městě od jedné hod. odpo. až do 4 hod. ráno. Kam tyto kobylinky zapadly, nebylo možná se doptati, neboť nikdo nedovedl jména vesnic udati. Kořist nebyla také příliš veliká, aniž jen málo kteří přivezli něco vymláčeného ovsa, veliká většina jich však jen prázdnou slámu.

Dne 21. t. m. o 3. hodině ranní vyjeli z každé setniny jízdy 3 muži na koni z Prahy, by provedli jakýsi plán. Shatilo se jim to as, protože se již k polednímu dosti řidčiopět s nepořízenou vrátili do Prahy.

Dne 22. t. m. rozdávána byla jízde, která přišla o koně nebo je snědla, nová zbraň, totiž pušky a bodáky místo karabin, něco mužstva z ní vstrčeno mezi granátníky, jakož i asi 7000 čeledi mezi mušketýry: noví granátníci denně cvičeni na Vyšehradě a mušketýři v kasárnech, ostatní jízda, co neměla koní, musila místo nedostávající se pěchoty choditi na stráž.

Dne 25. t. m. o svátku sv. Kateřiny vypravili se francouzští lupiči čili furažirové četně branou Karlovou a Říšskou, ale nebyli asi příliš šťastni, protože jich přemnoho s největší lamentací vrátilo es na prázdnou.

Otázal jsem se francouzského strážmistra z pluku kyrysníků, jménem Saint-Pausana: proč tentokrát tak málo přivezli, ani se přece dříve pokaždé z picování vraceli s těžkým nákladem. Odpověděl mi, že sice dosti přivezli, avšak v bráně jim prý nařízeno, aby všecko dodali do skladišť. A že budoucně generalita chce mít vše ukořistěné pro sebe, usnesli se mezi sebou, že nemá se již žádné obili v klasech bráti, nýbrž pouhá sláma, ať se tedy generalita postará o zrní pro své koňstvo a mezky sama. Já jsem si však v duchu myslil, že jest nejlepší dobrá výmluva.

Téhož dne Francouzi vybrali všechny hradební věci zavezené do zbrojnic a vyvezli je na hradby. Tudíž na tom nebyli právě nejlépe a nebylo tomu tak, jak se asi před třemi dni vychloubali, že totiž generál Seckendorf vpadl do Hor. Rakous a že již dobyl Lince. Generalita musí mužstvu již hodně stisněnému ve vojště vždy něco na vrbu namalovati, aby se udrželo při dobré mysli a chuti. Pročež také opět mezi nimi jde pověst: že nová posila přibyla již do Plzně, tam že si poněkud odpočine a pak co nejdříve v síle 45.000 mužů přitrhne, Uhry zažene úplně.

Ale my jsme se posmívali Francouzům pro tuto chloubu, tážajíce se: zda-li také ti Francouzi, kteří leží u Písku a ve Volšanech, spojili se již s těmi, kteří stojí u Plzně?

Těž byly téhož dne v kostele sv. Maří Magdaleny na Oujezdě svěceny nové prapory pro pluk du Roy, při čemž téměř celý pluk v novém obleku stál v parádě.

Protože zmíněné picování špatně dopadlo, vypravili se Francouzi 26. t. m. jakožto v den, kdy minulého roku město Prahu stekli po řebřice šibeničném, u větším počtu a vzali s sebou dvě děla. Jmen vesnic, které téhož dne vydrancovali, nemohl jsem se dopátrati, jen tolik mi řekli: že byli 5 hodin cesty odtud a že docela vyprázdnili stodoly. Přišli sem pozdě v noci s hojným nákladem.

Dne 27. a 28. t. m. počal zbytek francouzské pěchoty, ležící u Líbňe a Vysočan, stěhovati se do Prahy do zimního ležení. Proč by to také neučinili, majíce teplých světnic nanejvýše zapotřebí; vždyť v uplynulé zimě vystáli hodných mrazů, že mnozí z nich pomrzli. V těchto dvou místech však není snad ani dveří, oken, kamen ani dříví, protože kamna jsou roztlučena a kde jaké dříví, dávno spáleno. Ale přiznejte se, vy ubozí Francouzi! Nepřišel na vás snad hnus ze šavli uherských, když jste se dověděli, že stateční Uhři naši nejmil. královny ve Víně, Kbelích a jiných místech se usadili a vám by snadno mohli zatarasiti cestu do vaší staré myši díry, či mám říci do Prahy?

Dne 29. t. m. zase podniknuta výprava na picování do Řenčova (vévodsko-bavorského panství), odkud se vrátili záhy a s dobrým nákladem. Zde mezi tím tělesný pluk kurfirstsko-bavorský, nyní císařský, který při příchodu do Čech byl silný 3000 mužů, nyní 500, skládajících se z lidu z různých pluků sebraného, s 15 prapory přišed ze svého letního ležení s Petřina dolů na Malou Stranu před obydlí svého plukovníka, defiloval tu a byl prohlížen. Odtud opět odebral se do výkázaného tábora zimního na královském hradě pražském.

(Pokračování.)

Šlechtičtí rodové v Chlumci nad Cidlinou ve stol. XVI.

Píše Dr. Josef Kašpar.

(Dokončení.)

13. *Sudkovští z Hendrštorfu*. Pan *Martin Sudkovský z Hendrštorfu* byl r. 1548 královským purkrabím na Chlumci. Leta toho v pondělí po sv. Havle (22. října) prodala Bednářka Kedruta dům s tím, což k němu vlastně náleželo, panu Martinovi Sudkovskému z Hendrštorfu za 76 kop gr. čes. na ten způsob, aby jí zaval 15 kop grošů a platil na leta každého roku při masopustě počna od nejprv příštího po 4 kopách gr. čes. až do vyplnění sumy svrchu napsané. — Rukojmové pan *Šusta, Jan Čulík* a j. — Téhož leta a dne zaval pan Martin purkrabě Kedrutě Bednáře 15 kop gr.³⁶⁾

Pan Martin měl za manželku uroz. paní *Barboru z Proseče*. Mezi ní a mezi Václavem Sladovnikem z Kamberku l. 1552 v pondělí po květné neděli (11. dubna) stal se dobrovolný trh a to takový: Prodala táž paní Barbora z Proseče dům svůj v Chlumci se čtvrtí role se vším osetím a tři jitra luk za 110 kop gr. čes. témuž Václavovi, kteroužto sumu týž Václav paní Barboře hned jest dal zouplna, a táž paní Barbora, peníze vzavši, témuž Václavovi jest odevzdání učinila sama od sebe i od svých budoucích.³⁷⁾

Leta 1552 v pondělí v den sv. Jakuba (25. července) pan *Martin Sudkovský* prodává dům svůj prv od Kedruty Bednářky koupený i se vším, co k němu patří, a s loukou u Rtanova za 75 kop gr. čes.³⁸⁾

Téhož leta v pondělí po svatém Havle (17. října) pan *Martin* koupil dům nový s jednou čtvrtí role, s loukou pod stavem Vitkovským rybníkem a to za sumu 80 kop, kterýžto zaplatil jest týž pan Martin Sudkovský hned hotovými penězi, od kteréhož pana Martina on Jan Vrabček peníze přijav, jemu odevzdání sám od sebe i od svých budoucích jest učinil.³⁹⁾ Při tom pan Martin toho při tom trhu doložiti rozkázal: Kdež jest paní *Barbora z Proseče*, manželka jeho, půjčila témuž panu Martinovi 50 kop gr. čes. a kdež věna na listu, kterýž na jich Mti pány z Pernštejna má, nedostává se jí paní Barboře 15 kop gr., tu on pan Martin jí paní Barboře, manželce své, tímto zápisem dobrovolně ukazuje, jestliže by pán Bůh pana Martina s tohoto světa pojati ráčil dříve, nežli paní Barboru, a ten dům aby prodán býti měl, tehdy aby paní Barbora předkem před dítkami jeho beze vši překážky dítek i jiného každého člověka 100 kop míšenských vzala a činila, jak se jí libí, jako svým vlastním. A pro lepší toho vědomost tento zápis jest vložen v knihy městské s vůlí dokonalou pana Martina a tudiž i paní Barbory, manželky jeho. Stalo se vše leta a dne výš psaného.⁴⁰⁾

Pan *Martin* statek svůj zvětšuje pak stále. Rok potom kupuje dvůr od pana *Zacháře z Pašíněvsi* vedle zápisu: L. 1553 v pondělí před sv. Petrem v okovech (31. července) stal se trh mezi urozeným panem *Zachářem z Pašíněvsi* a na Vinarech a panem *Martinem Sudkovským z Hendrštorfu* a to takový, že jest nadepsaný pan

³⁶⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cid. str. 400. — ³⁷⁾ L. c. str. 484. — ³⁸⁾ L. c. str. 487. — ³⁹⁾ L. c. str. 492. — ⁴⁰⁾ L. c. str. 493.

Zachar prodal dvůr se zahradou u města Chlumce, slove Sabeč, s půl lánem role a s klinkem od obce pod plat daný vše za starou vinici ležící a stodolou tou, kteráž leží vedle dvora Vaňatova, a se šesti jitry loukou svobodnou, kteráž leží vedle luk krále JMti pod vsí Lukovou, a to za peníze hotové, totiž za 100 kop gr. čes. nadepsanému panu Martinovi, kdež jest hned týž pan Martin jemu panu Zacharovi to vše hotovými penězi zaplatil.⁴¹⁾

Ke dvoru tomu pan *Martin* prikoupil r. 1557 v sobotu po třech Králích (9. ledna) čtyři jitra luk, ležící mezi mlýnem rakouským a řekou, slove Voleškou, od Pavla Zemana a Anny, manželky jeho, z Nového Města za 15 kop gr. čes. hotových.⁴¹⁾

Když v letech 1543 čeští bratři na rozkaz krále Ferdinanda I. Chlumec opustili, pan *Martin Sudkovský*, již jakožto hejtman královský, prodává jejich *zbor*, jenž na krále připadl, k obci chlumecké. Svědčí o tom zápis: L. 1556 v pondělí v den sv. Vavřince (10. srpna) stal se trh celý a dokonalý mezi uroz. panem *Martinem Sudkovským z Hendrštorfu*, ty časy krále JMti hejtmanem na Chlumci, z poručení jich milosti pánův rad krále JMti komory království českého a obcí chlumeckou, a to takový, že jest nadepsaný pan Martin prodal *dům pikhardský, slove zbor*, k obci chlumecké se zahradami dvěma a loukou dvě jitre mezi lesy, slove pod vysokou mezí, na ten způsob, že obec chlumecká dáti má za týž zbor 50 kop gr. čes.; zavdati mají 12 kop gr. čes. a platiti mají počnouc na sv. Jiří nejprv příští po 2 kop. gr. čes. až do zaplacení. A tak na každý sv. Jiří platiti mají do vyjití té vsí sumy. A úrok z toho, jakž předešle bratři platili, platiti povinni jsou. — Téhož leta v pondělí den sv. Václava (28. září) dali závdavku 12 kop gr., vzal je pan Martin Sudkovský k ruce krále JMti.⁴³⁾

Dům ten *zborní* pan purkmistr a páni prodali téhož leta v pondělí po sv. Havle (19. října) i se vším, co k němu patřilo, za 55 kop gr. čes. Martinovi Náhlíkovi.⁴⁴⁾ Týž dům později r. 1566 byl vlastnictvím Jana Vodičky, kožišnika z Bydžova, kterýž jej téhož roku prodal za sumu 90 kop gr. čes. Jiříkovi Skálovi. Trh ten Jiřík Skála pustil téhož roku Šimonovi kováři za touž sumu, jakž sám koupil.⁴⁵⁾

L. 1559 v pátek po sv. Valentině (17. února) pan *Martin Sudkovský* koupil od uroz. pana *Václava Vopršala ze Zher* půl lánu role, slove na popravištích, u křiže ležící od luk až k vinicím na vysokou obec, a to za hotových 90 kop gr. čes.⁴⁶⁾

Téhož leta v sobotu před sv. Jiřím (22. dubna) koupil od téhož pana *Václava Vopršala* zahradu pod starou vinicí, z kteréžto zahrady jest *plat knězi* každého úroku po 16 groších čes. a více nic a to za hotových 17½ kop gr. čes.⁴⁷⁾

L. 1565 pan *Martin* dal vložiti do knih městských svoji poslední vůli, v níž na manželku svou paní *Barboru* a dítky *Johanku, Annu, Mandalenu* pamatuje tímto štědrým způsobem: Já *Martin Sudkovský z Hendrštorfu*, ty časy cisaře JMti hejtman na Chlumci,

⁴¹⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cid. str. 501. — L. c. str. 21.

⁴³⁾ L. c. str. 554. — ⁴⁴⁾ L. c. str. 564.

⁴⁵⁾ L. c. str. 626. — ⁴⁶⁾ L. c. str. 35b. — ⁴⁷⁾ L. c. str. 36b.

oznamuji tímto zápisem všem vůbec, kdež čten anebo čtoucí slyšen bude, že jsem dal tímto zápisem dobrovolně a zdravým i dobrým mým rozmyslem a mocí tohoto zápisu svou plnou dobrou vůli, po mé však teprva smrti a nic prve dávám urozené vladyce paní *Barboře z Proseče*, manželce své milé, dům v městě Chlumci ležící vedle domu pana Jana Čulika z Hradiška a Jana Bríšky se vším a všelijakým k němu příslušenstvím, totiž s jednou čtvrtí role na popravištích, kteráž jest k tomu domu prve bývala, s loukou pod Vítkovským rybníkem a k tomu již přidávám zahradu, kterouž jsem koupil, v níž jest vinice od pana *Václava Vopršala ze Zher*, z níž platu ročního knězi se platí 32 gr. bílé rozdílně na sv. Jiří 16 gr. a na sv. Havel 16 grošů bílých. K tomu již dávám 4 jitra louky u mlýna rakouského, z kteréžto louky ani z rolí podle majestátu mně od JMti císařské slavné a svaté paměti daného žádného platu není, než jakž týž majestát v sobě to šíře ukazuje a zavírá. I to všecko, což v tom domě svršků jest, tak aby ona s výš dotčeným domem, s rolí, zahradou, s lukami i s tím se vším, kdy a což se jí líbí nebo libiti bude, jakožto se svým vlastním po mé smrti učinila bez všelijakého dědicův a budoucích mých i jiných všech lidí odporu a překážky všelijaké. A k tomu ke všemu ji dávám, aby sobě vzala, však teprv po mé smrti, ze dvora Sahče 8 krav dojných, jalového šestero, ovec třiceti, kteréžkoliv chtiti bude; nádobí cinové i měděné, mosazné všecko, neb jest to její právo bylo. Šaty ložní vinuté a plátno všecko, však aby z toho dcerám mým Johance, Anně, Mandaleně, kdyžby k místu přišly, každé s dobré lůže šatův vydala a po dvou kopách loktech plátna lněného. A dále se již toho všeho důvěřuji, že týmž dcerám mým, však budou-li se ji spravovati a jí sobě vážiti, žádné krivdy neučiní. Co se pak prsténkův zlatých, pásův stříbrných a jiných klenotův dotýče, kterých dosti málo jest, ty také všecky, což toho koliv jest, aby při ní zůstaly, neb jest je sama na svůj náklad dělati dala. — K tomu na svědomí tento zápis vložen jest v knihy městské chlumecké s vůli mou a zdravým rozmyslem mým i s podpisem ruky mé vlastní. A tak aby tento zápis tu všecku moc měl tak, jakobych list kšaftovní podle zřízení zemského učinil, a jenž je psán leta od narození Syna božího 1565 v úterý po památce Hromnic (6. února). *Martin Sudkovský rukou svou.*

L. 1574 ve středu po obrácení sv. Pavla na víru (27. ledna) pan *Martin Sudkovský* doplňuje svoji poslední vůli ještě tím, „že paní Barboře, manželce své milé, k tomu domu jejímu připojuje a dává roli, jež slove Klín, kterou koupil od Matěje Bríšky a Doroxy, manželky jeho.⁴⁸⁾

Mimo pana Martina připomíná se pan *Jan Sudkovský z Hendrštofu* (snad syn páně Martinův), jenž r. 1576 v úterý po svatém Martině (13. listopadu) dluží si od Vojtěcha Hněvušického, císaře JMti pisaře důchodního na zámku Chlumci, 35 kop gr. čes., které však rok po té ve středu po neděli Cantate (8. května) zaplatil.⁴⁹⁾

L. 1577 ve středu v den sv. Havla (16. října) týž pan *Jan Sudkovský* prodává Janovi Hlaváčovi roli, kterouž byl na onen čas

⁴⁸⁾ Knihy městské města Chlumce nad Cidl., str. 56, 57. — ⁴⁹⁾ L. c. str. 82.

pan Martin Sudkovský z Hendrštorfu od Matěje Brišky, souseda při městě Chlumci, koupil za 30 kop gr. čes. peněz hotových.⁵⁰⁾

L. 1580 v úterý po neděli postni Invocavit (22. dubna) pan Jan Sudkovský směnil roli svou nad popravištěm s Jiřikem Křížkem, tak že jest jemu panu Janovi Sudkovskému on Jiřík Křížek jiné hony roli, ležící za dvorem a zahradou císařskou, oddal a zfrejmarčil. — K směně této přivolil uroz. pan *Vilém Zlý Kněz z Velikého Lipna*, císaře JMti hejtman na Chlumci.⁵¹⁾

V roce 1587 kniha městská uvádí pana *Hynka Sudkovského z Hendrštorfu*, kterýž byl poručníkem sirotků po někdy dobré paměti panu *Václavovi Čulíkovi z Hradíška*.⁵²⁾ O šlechetném a dobrém srdci pána toho pěkně svědectví vydává zápis: L. p. 1596 v úterý po sv. Valentíně (20. února): Jakož jest uroz. panu *Hynkovi Sudkovskému z Hendrštorfu* a při městě Chlumci poctivá vdova Dorota Šťastná; souseda v městě Chlumci, za pšenice prodané i také peněz jí na hotově půjčených 57 kop gr. čes. povinna byla. I vedle obezlání jí Doroty Šťastné do plnosti rady jmenovaný pan Hynek Sudkovský, stoje sám osobně v plné radě a jsa náležitě a pečlivě od jmenované Doroty Šťastné i také přátel jejích od ní dožádaných žádán a v tom náležitě a uctivě vyhledáván, aby on pan Sudkovský, prohlédaje k poctivým službám a věrnému jejimu k němu chování a opatrování v nemoci nad to výše pamatuje na všelijaká dobrodiní pánu činěná, již Dorotě Šťastné takový dluh, kterýmž jemu povinna jest, a ji toho dluhu přede všemi lidmi obojiho polhavi osvobodil. *Hynek Sudkovský z Hendrštorfu* rukou vlastní.⁵³⁾

14. *Šicha z Ostrova*. Pan *Pavel Šicha z Ostrova*, JMti císařské fišmistr na Chlumci, koupil roku 1574 čtvery hony roli od *pana Martina Sudkovského z Hendrštorfu*.⁵⁴⁾ Později přikoupil ke statečku svému roli novou, jak vypráví zápis: L. 1575 v pátek před štědrým večerem (dne 23. prosince) s dovolením pana *Viléma Zlého Kněze z Velikého Lipna*, císaře JMti hejtmana na Chlumci, prodali páni konšelé roli pozůstalou po nebožtíkovi Matyášovi pekaři, kteráž slula Štěpánkovská, ležící podle pana Jana Sudkovského role urozenému panu *Pavlovi Šichovi z Ostrova*, čísaře JMti fišmistra na Chlumci, za sumu 75 kop gr. čes., na kteroužto roli a sumu hned při zápisu zavalil též pan Pavel 25 kop grošů, ostatek sumy má platiti na leta při vánocích po 25 kop. gr. čes. počna od l. 1576 a tak má platiti až do zaplacení té role.⁵⁵⁾

15. *Šustové z Chotče*. L. 1532 v pondělí po sv. Vítě (17. června) pan *Jan Šust z Chotče* obžaloval Marketu, služebnici pana *Bohuslava Flašara z Dolan* z krádeže před právem chlumeckým. (Viz: *Flašar z Dolan*.)⁵⁶⁾ Mimo pana Jana uvádí se v pramenech městských pan *Mikaláš Šust z Chotče*, snad syn páně Janův. Mezi ním a Jiřikem Kopřivou stal se leta 1538 ve čtvrtek po sv. Ambroži (11. dubna) trh dokonalý: Prodal Jiřík Kopřiva panu Mikulášovi grunt svůj za 42½ kopy gr., i dal jest pan Mikuláš témuž Kopřivovi Jiřikovi hned pojednou ty peníze a při tom dání Jiřík Kopřiva

⁵⁰⁾ Kniha městské města Chlumce nad Cidli., str. 66. — ⁵¹⁾ L. c. str. 87. — ⁵²⁾ L. c. str. 103. — ⁵³⁾ L. c. str. 131. — ⁵⁴⁾ L. c. str. 57. — ⁵⁵⁾ L. c. str. 72. — ⁵⁶⁾ L. c. str. 10.

učinil jest odevzdání, jak sobě, tak i budoucím svým tu pozůstavujíc nic.⁵⁷⁾ — Týž pan *Mikuláš* prodal r. 1541 v ponděli na den sv. Jakuba (25. července) Janovi Barvovi dům za 85 kop gr. čes., r. 1549 v ponděli po sv. Jiří (29. dubna) prodal dům u valu Janovi Frunovi za 27 kop gr. — L. 1550 stal se jest frejmark celý a dokonalý mezi Jiříkem Kuldanem a urozeným panem Mikulášem Šustem z Chotče a to takový: Dal týž Jiřík Kuldan panu Mikulášovi kus role od své louky na Turovšti vedle role páně Mikulášovy a pan Mikuláš dal zas Jiříkovi Kuldanovi kus role, kterouž měl za cihelni vedle role kněžské, a na tom jsou se oba „srovnala“, aby úrokem žádným hýbáno nebylo, než tak aby placeno bylo, jakž prve platili.⁵⁸⁾ — Kromě *Jana a Mikuláše Šusta* jmenuje se v knize městské uroz. paní *Dorota Šustová z „Pohnání“*, manželka pana Mikuláše. — Paní Dorota byla před tím provdána za *Vopršala ze Zher*; z manželství toho posel pak syn *Václav Vopršal ze Zher*. Mezi urozenou paní tou a Jakubem Bednářem starým stal se leta 1554 v ponděli před sv. Vitem (11. června) trh celý a dokonalý: Prodal týž Jakub paní Dorotě dům s lukami, s vinicí, i což k tomu gruntu náleží, v těch mezích a poplatcích, jak sám držel, za sumu 80 kop gr. čes. Zavedla táž paní Dorota Šustová hned témuž Jakubovi 25 kop gr. čes. a platiti má na sv. Jan příští, t. j. leta 1555 po 4 kop. a tak pořádně má platiti až do zaplacení sumy sverchupsané.⁵⁹⁾ — Synu svému panu *Václavu Vopršalovi ze Zher* paní Dorota prodala r. 1554 v ponděli před sv. Vitem (11. června) dvůr svůj s rolími, s lukami a což k němu náleží, za sumu hotovou 175 kop gr. čes., kteroužto sumu hotovou dal jest paní Dorotě pan Václav hned, matce své. A ona paní Dorota sumu tu vyzdvihši, panu Václavovi, synu svému, sama od sebe i od svých budoucích před purkmistrem Janem Vrabečkem, starším Jiříkem Mikšovým, Štěpánem krejčím, Havlem postríhačem, konšely, odevzdání jest učinila, sama sobě ani jinému žádnému tu nic nepozůstavujíc.⁶⁰⁾

16. *Vopršal ze Zher*. Pan *Václav Vopršal ze Zher* prodal roku 1559 v pátek po sv. Valentíně (17. února) panu *Martinu Sudkovskému z Hendrštorfu* půl lánu role na popravištích se vším osením, krom sobě z toho vymínil jedny hony žita, aby je sobě sklídl, a to za hotových 90 kop gr. čes.⁶¹⁾

Téhož roku v ponděli po sv. Řehoři (13. března) s povolením nejjasnějšího arciknížete Ferdinanda, pána našeho milostivého, stal se jest trh dobrovolný, celý a dokonalý mezi uroz. panem *Mikulášem Šustem z Chotče* strany jedné a uroz. panem *Václavem Vopršalem ze Zher* strany druhé a to takový, že jest pan Václav Vopršal prodal panu Mikulášovi Šustovi, otčimu svému, roli za šibenici ležící ke vsi Nepolysům a ta role že jest bez platu svobodná a louku ležící podle řeky a podle louky Pavlovské, kterou v držení má pan *Jan Čulík*, ke vsi Volešnici v těch mezích a s těmi poplatky i v té svobodě tak, jakž jest sám pan Václav Vopršal držel a užíval, a to za hotových 25 kop gr. čes. Kteroužto sumu pan Mikuláš dal jest hned panu Václavovi, a on jest ji přijal a od té

⁵⁷⁾ Knihy městské města Chlumce nad Cidl., str. 261. — ⁵⁸⁾ L. c. str. 335, 280, 440. — ⁵⁹⁾ L. c. str. 511. — ⁶⁰⁾ L. c. str. 514. — ⁶¹⁾ L. c. str. 35b.

roli a louky se jemu odsvědčil sám od sebe i od svých dědicův a budoucích a panu Mikulášovi jest roli a louky postoupil.⁶²⁾

Od své matere paní *Doroty Šustové „z Pohnání“* pan *Václav Vopršal* koupil l. 1554 v pondělí před sv. Vitem (11. června) dvůr se všim, což k němu náleželo, za 175 kop grošů čes. (Viz *Dorota Šustová*.)⁶³⁾

17. *Vřesovec z Vřesovic*. L. 1569 v úterý před Hromnicemi (1. února) za primasa Jiřika Mikšova, za konšelův *Václava Kacha*, *Jakuba hrnčíře* a jiných toho času *Václav Haldecký s Ludmilou*, manželkou svou, prodal dům v městě Chlumci urozenému panu *Jetřichovi Vřesovci z Vřesovic*, ty časy císaře JMti forstmistru na Chlumci, s roli nad rybníkem Vítkovským, která oseta žitem od *Vaňkovy Mikšovy z Chlumce*, s loukou u Volešnice, též s jedním jitem louky s okrajím od *Kuby Pruškova* ze brány přikoupeným, se zahradou vedle role *Štěpánkovské* v těch mezích, jakž toho v užívání sám byl, s přidavky sudův, které jemu jsou od *Šaška* přidány, 9 nad to svých sudův přidal, polousudí jedno, nálevka jedna, hrnec v kamnech měděný jeden, almara v kuchyni veliká pro nádobí jedna, prkna nad komorou, co jich jest. Žlab od domu pana hejtmána (*Martina Sudkovského z Hendrštorfu*) na prostřed zdi ten společně jednati a dělati dāti mají, střechu vedle marštala a proti domu, která běží, tu společně se sousedy, kteří v ulici jsou, zditi a opravovati povinni budou. Struhu skrze dvůr pan *Jetřich* panu hejtmánovi ciditi a pustiti má. Než co jest hradby vedle světnice domu toho se dotýče, tu pan hejtmán a držitelé domu jeho na svůj náklad dělati dāti mají a pan *Jetřich* neb držitelé toho domu při též hradbě na škodu nic stavěti dāti moci nemohou a nemají. Úroku svatojirského z téhož domu platí se 25 gr. čes. a k panství hradišského 12 gr. čes. svatohavelského tolikéž, a slepice dvě, za ty platí se po 1 gr. čes.; a zeď, která od domu pana hejtmána a páně *Jetřichových* domem, ta společně má dělána býti, za sumu 150 kop gr. čes. Zavdal při zápisu týž pan *Jetřich Václavovi Haldeckému* 45 kop gr. čes., platiti má každého roku při sv. *Václavě* počna leta 1569 po 5 kop gr. čes. až do zaplacení.⁶⁴⁾

Neváhali jsme tuto kupní smlouvu pro její důkladnost a zajímavost uvéstí slovně. Pan hejtmán se proti panu *Vřesovci* jako sousedovi zabezpečil důkladně a nezapomněl snad na nic!

Leta 1581 ve středu po neděli *Reminiscere* (22. března) byl pan *Jetřich Vřesovec z Vřesovic*, císaře JMti forstmistr a správce panství chlumeckého, svědkem při smlouvě o dluh mezi uroz. paní *Kateřinou Erazimkou z Bubna* a *Martinem perníkářem z Chlumce*.⁶⁵⁾

18. „*z Vyšehnějovic*“ (i z *Vyšehňovic*). Z rodu toho jmenuje se v knihách městských paní *Žofie Vyšehnějovská z Vyšehnějovic*. Táž paní r. 1539 v úterý na den sv. *Jirí* (23. dubna) koupila dům od *Duchka krejčího* za 15 kop gr. — Na tomto statku měl *Duchek krejčí* požadavku 1/2 kop. gr., *bratři (čeští)* 5 kop gr.⁶⁶⁾

L. 1540 v pondělí po sv. *Řehoři* (16. března) táž uroz. paní *Žofie z Vyšehnějovic* koupila dům od *Petra Melhuby* za 37 kop.

⁶²⁾ Knihy městské města Chlumce nad Cidl., str. 36a. — ⁶³⁾ L. c. str. 514. — ⁶⁴⁾ L. c. str. 700, 701. — ⁶⁵⁾ L. c. str. 45. — ⁶⁶⁾ L. c. str. 282.

Rukojmím za paní byl pan *Mikuláš Šust z Chotče*.⁶⁷⁾ Dům ten roku 1542 v pondělí před sv. Prokopem (3. července) paní *Žofka Vyšehňovská* prodala Martě Holé za touž sumu.⁶⁸⁾

Roku 1548 v pondělí po sv. Trojici (21. května) běře paní *Žofie Vyšehňovská* z domu Jitíka provazníka 1½ kopy gr.⁶⁹⁾

19. *Zachář z Pašíněvsi*. L. 1538 ve středu před Hromnicemi (30. ledna) stal se trh mezi uroz. panem *Václavem Zachářem*, ty časy úředníkem na Chlumci, a Filipem ševcem a to takový: Prodal Filip švec témuž panu *Václavovi* roli za 28 kop gr. Ihned zavdal pan *Václav* témuž *Filipovi* 10 kop gr.⁷⁰⁾ Leta 1542 v pondělí po sv. Valentíně (20. února) pan *Zachář* roli doplatil a Filip odevzdání učinil sám od sebe i od svých dědicův.

L. 1546 v pondělí před sv. Tomášem (20. prosince) urozený pan *Václav Zachář z Pašíněvsi* koupil grunt od *Marušky ševce* za 30 kop gr. čes. se vši náležitosti, kteráž k němu vlastní jest, a zavdal mu hned při zápise 6 kop gr.⁷¹⁾ Týž grunt roku 1547 pan *Václav Zachář* přepustil *Jitíkovi* nožířovi tak, jakž jej sám koupil.⁷²⁾

L. 1553 pan *Václav Zachář* se z Chlumce vyprodává. Téhož leta v pondělí před sv. Petrem v okovech (31. července) prodává panu *Martinovi Sudkovskému z Hendrštorfu* svůj dvůr se zahradou u města Chlumce, slove *Sabeč*, i se vším, co k němu náleží, za 115 kop grošů čes. hotových.⁷³⁾ — Téhož leta 1553 v pondělí přede všemi svatými (30. října) pan *Zachář* prodal roli svou za královským dvorem *Křížkovi* řezníkovi za 50 kop grošů čes. hotových a v týž den prodal louku, která leží za lázni, *Vaňkovi Mikšovi* v těch mezech a s těmi poplatky tak, jakž týž pan *Zachář* i jeho předkové drželi, načež i list mají, kteréhož postoupil a dal týž pan *Zachář* témuž *Vaňkovi Mikšovi*, a to za sumu 56 kop gr. čes., které týž *Vaněk* témuž panu *Zachářovi* dal hned zouplna a týž pan *Zachář* mu odevzdání učinil sám od sebe i od svých budoucích.⁷⁴⁾ — Pan *Zachář* po té Chlumec opustil.

Z dějin katolické reformace ve století XVIII.:

Působení missionářů.

Podává Dr. A. Podlaha.

(Pokračování.)

V okolí *Mělníka, Hořína, Citova a Beřkovic* činný byl roku 1752 jakožto arcibiskupský missionář *Jan Zobel S. J.* Také on hleděl se vším úsilím nahraditi knihy závadné knihami dobrými a modlitby pověřené modlitbami správnými. Že tak činil s úspěchem neobyčejným, vysvitá ze závěrečné jeho zprávy. Zabavilť za jediný rok 213 knih*) haeretických, nemravných, pohoršlivých a pově-

⁶⁷⁾ L. c. str. 289. — ⁶⁸⁾ L. c. str. 290. — ⁶⁹⁾ L. c. str. 410. — ⁷⁰⁾ L. c. str. 260. — ⁷¹⁾ L. c. str. 393. — ⁷²⁾ L. c. str. 395. — ⁷³⁾ L. c. str. 501. — ⁷⁴⁾ L. c. str. 502, 503.

*) Mezi nimi uvádí: „*Biblia Sacra Veteris et Novi Testamenti*, Tubingae 1593; *Bibli české* díl první 1579; *Celoroční čtení* 1609; *Kazatel domovní* od M. Konečného, v Králově Hradci 1618; *Kancionál Klimenta Bosáka*; *Epištoly a evangelia* nedělní a sváteční s summariemi (vulgo Summarije) Jana Straněnského; *Kronika* kratochvilná o ctné a šlechetné panně *Melusině*; *Prorocství mládence*

rečných, za něž rozdal 250 knih dobrých a 50 katechismů. Mimo to zabavil veliké množství pověřených a nemravných modlitbiček a tištěných listků (uvádí: 42 výtisků „Sen P. Marie“, 6 výtisků „Dýlka Pána Ježíše“, 25 výtisků „Modlitba k sv. třem Králům“, 1 výtisk „Dýlka Panny Marie“, 5 výt. „List prstem Božím psaný“, 3 výtisky „Dvanáctero pátků“, 12 písní haeretických, 60 haeretických listků, 20 nemravných cedulek, 2 nemravné obrázky atd.), za něž rozdal 200 tištěných modliteb, 200 výt. návodu ke vbuzování tří Božských ctností, 25 výt. písní atd. Na knihy a odměny (růžence, obrázky a pod.) vynaložil missionář tento za jediný rok značnou na onu dobu částku 150 zlatých!

Ve vikariátě *Poděbradském* působil také roku 1752 piarista *Victorinus a Matre Gratiarum*. I tentokráte byl velice zaměstnán zvláště v Činěvsi a Podmokách, kde bylo hojně podezřelých u víře. Jeden z nich, domkář Václav Řehák z Podmok, dobrovolně mu vydal své knihy (haeretický Nový zákon, Manualník aneb jádro celé bible, Žaltář, Rozjímání a modlitby, a modlitební knížku, řečenou „Špaliček“) a vyjevil mu, kdo ještě takové knihy mají. Ne tak povolný byl jiný domkář z Podmok, jménem Jan Dostal; nechtěl se dáti přiměti k vyznání, že má zapověděné knihy, ani domluvami, ani napomináním, ani hrozbami, ba ani výpověďmi svědka. Také sestra jeho Kateřina, podezřelá z toho, že měla haeretické knihy, vše zapírala. A nejinak si počínal syn Dostalův Jiří, na něž bylo udáno, že rouhavě mluvil proti svátosti biřmování. Rovněž tak zatvrzele zapíral sedlák Jan Suchánek z Podmok, na něž bylo udáno, že má haeretickou knihu. Ještě urputněji choval se Pavel Dostal, rovněž co do pravověrnosti podezřelý a obviněný nad to, že rouhavě se vyslovil proti sv. biřmování. Byv podroben výslechu a něco doznav, propuštěn byl domů. On však tu rozhlašoval, že vše, co při onom výslechu vyznal, řekl jen proto, aby zbavil se dalšího vyšetřování, a že vše, co proti němu svědkové vypověděli, je vylháno. Missionář dal tyto zatvrzelce předvolati před vikariátní úřad poděbradský, ale i tu popírali vše, tak že nezbylo než dovolati se pomoci ramene světského; byli tedy vsazeni do vězení na zámku poděbradském. Třetího dne dal se jeden z nich, Jan Suchánek,

slepého, psané; Confessio aneb vyznání viry svaté M. Samuele Martini 1630; Žalmy Jiřika Streyce; Libellus bohemicus scriptus mancus explanationes in evangelia continens; Nábožné a horlivé modlitby. otázky. písně Kašpara Motěšického 1719; Žaltář Davida svatého 1581; Theatrum divinum, to jest divadlo Boží, v Praze 1616; Poklad zpěvů duchovních Johanna Müllera, v Žitavě 1710; Postilla, totiž krátký veykladové na evangelia Jana Achillea, v Praze 1595, cui adjunctus libellus ejusdem autoris „Veykladové krátký na epištoly“, v Praze 1595; Liber absque primis foliis, est autem Cythara sanctorum, aneb Žalmy a Písně duchovní J. Třanovského 1737; Pláč svatých Otců Jana Straněnského; O sedmi ranách Božích traktát Havla Žalanského. v Praze 1620; Duchovních zbraní i pokladů věčných pokojí; Ráj rozkošného naučení Jana Optymatesa 1613; Žaltář svatého Davida (sunt psalmi picarditici 1579); Liber bohemicus scriptus et mancus, describens supplicia rebellium haeticorum Bohemorum, favens parti haeticae eorumque gloriosam mortem extollens; Historie o udatném rytíři Petrovi a krásné Mageloně; Filipa Kegelia Dvanáctero přemýšlování 1745, cui annexus libellus Písně aneb Zpěvové duchovní 1745; Ruční knížka Kašpara Motěšického 1687; Knížka o dítkách křesťanských Havla Žalanského; Nábožných křesťanův ruční knížka Václava Kleicha (vulgo „Špaliček“) a j.

dovést na vikariátní úřad, a když slíbil, že hledati bude doma, má-li nějakou knihu zapověděnou, propuštěn byl z vězení. Následujícího dne přihlásil se dobrovolně u vikariátního úřadu Pavel Dostal; vyznal, že údaje jeho, učiněné při onom výslechu, byly pravdivé, i byl rovněž propuštěn na svobodu. Téhož dne přinesla manželka Jana Dostala na faru činěvskou dvě knihy: Nový Zákon a knížku modlitebni. Když se o tom missionář dověděl od faráře činěvského, šel do vězení k Janu Dostalovi a vybídl jej, aby ještě vydal postillu haeretickou, kterouž dle výpovědi svědků ještě má. Ale když on o této knize naprosto nechtěl ničeho věděti, ponechán byl ve vězení. Následujícího dne přinesla žena jeho na faru činěvskou opět žaltář haeretického vydání, ale poněvadž ještě ona postilla nebyla vydána, nechtěl vrchnostenský úřad Dostala z vězení propustiti. Za to podařilo se missionáři vyprositi Jiřimu Dostalovi propuštění z vězení, protože žena jeho byla na slehnutí. Po nějakém čase navštívil missionář uvězněného dosud Jana Dostala a sestru jeho Kateřinu a domlouval jim co nejdůtklivěji, aby vyznali pravdu, ale nadarmo. A setrvali v zatvrzelosti své, i když opětně druhého dne potom na vikariátní úřad byli dovedeni a napomínáni. Musili tudíž z nařízení vrchnostenského úřadu zůstat ve vězení. Posléze po několika dnech vydala manželka Jana Dostala onu postillu (byla to „Křesťanská domovní postilla Kašpara Motěšického), načež ihned missionář psal vikáři a hejtmanu poděbradskému, aby Dostala z vězení propustili, což se také ihned stalo. Vedle nepříjemností těchto dostávalo se missionáři leckdy i potěšení. Tak s radostí zaznamenává, že na samotě řečené „Ostrov“ obyvatele tamější vyslýchal z katechismu, dostával výborné odpovědi k převeliké svojí duchovní útěše („respondentibus incolis ad meam summam spiritalium consolationem“), rovněž tak radoval se z odpovědi školních dítek ve Vrbici a j. S velikou opatrností počínati si musil missionář proti udavačům, kteří mu zhusta podávali zprávy o tom, kdo má zapověděné knihy a pod. V případech pochybných neváhal missionář vážiti sebe delší cestu, aby nestalo se bezpráví. Tak byl jakýsi Jiří Polák z Přední Lhoty uvězněn ve vrátnici zámku poděbradského, protože tvrdošíjně zapíral, že by měl knihy haeretické, jakž naň bylo udáno. Tu šel missionář do Přední Lhoty a zapřísahal udavače, aby pouhou pravdu řekl, zda snad neučinil ono udání ze msty; ale udavač setrval na svém a měl pravdu, jak se později ukázalo. Zvláště horlivým a při tom spolehlivým udavačem majitelů bludných knih byl Matěj Jelínek z Podmok; za odměnu vyprosil mu missionář u vrchnosti jakési výhody. Nelze tomu se diviti, uvážíme-li, s jakou tvrdošíjností a mnohdy i prolhaností mnozí skrývali bludné knihy. — Ve Skrchlebech bratři Jakubcové a manželka staršího z nich Jiřika čítali v Modlitbách Václava Kleycha, ač dobře věděli, jaká jest to kniha a že církev katolická čtení takové knihy zapovídá. Tak manželka Jiřího Jakubce k otázkám: „Měla-li jste neb máte-li jaké kacířské knihy, v nichž jste čítávala neb čísti poslouchala, aneb jiným ke čtení půjčovala, aneb sama od jiných si je vypůjčovala? Věděla jste a jak jste to věděla, že jsou byly kacířské a že takové knihy čísti aneb je chovati jest zapověděno od církve svaté pod klatbou vyobcování z církve? Co za knihy byly,

o čem jednaly a sice jednaly-li jsou o Večeři Páně pod oboji způsobou nebo proti ctění a vzývání svatých neb proti očištění? Odkud jste je dostala a jak dlouho jste je měla?“ odpověděla takto: „Měla, však ale víc nemám; v nich jsem četla i čisti muže poslouchala; i můj švagr Václav Jakubec je měl; jinejch ale jak jsem živa neměla. Věděla jsem, že jsou byly kacířský, a to jsem seznala, že jsou byly evangelického vydání. To jsem taky věděla, že takový chovat a je čisti jest zapověděno od církve svaté pod vyobcováním z církve. Ta knížka byla modlitební a obsahovala v sobě taky katechismus a písně evangelický. Celou jsem tu knížku přečetla a vyznávám se, že jsem i mohla v těch písničkách čisti o přijímání pod oboji i proti vzývání svatých; však ale již to v paměti nemám. Věřila jsem tomu, jak jsem to tam našla a četla, ale lituji toho, a nechci jináč věřit, než jak přikazuje naše římská katolická církev. Tu knížku vzala jsem si po smrti mého otce; však jich víc nebylo kromě tý jedinký, a měla jsem ji 7 let od smrti otce mého.“ O otci svém praví, že „neví, jaký víry byl, poněvadž asi před 12 lety pro knihy kacířský musil dělat vyznání víry; však ale svátostmi zapotřebený umřel.“ K otázce: „Věřila-li jste a věříte-li, že by v kacířské večeři bylo pravé tělo a krev Páně a že by přijímat pod oboji způsobou věc potřebná a přikázaná byla?“ odpověděla: „Věřila, ale již to víc nevěřím.“ A Václav Jakubec, otázan byv: „Máte-li aneb měl-li jste jaký kacířský knihy?“ odpověděl: „Neměl jsem, ani nemám, jenom toliko co jsem tu jednu knížku modlitební vzal soukromí můj švagrový Anně Jakubcový. V ní jsem četl, věděl jsem, že byla chybná, protože měla katechismus evangelickéj. Věděl jsem, že takový knihy chovat a je čisti jest zapověděno pod klatbou církevní. Měla v sobě ta knížka rozličný modlitby, katechismus a zpěvy evangelický. Zdaliž ale jmenovitě jednala o večeři Páně pod oboji způsobou, to již nepamatuji; nebo již je tomu rok, co jsem si ji vzal, a měl jsem ji asi 6 neděl; pak moje švagrová mně ji vzala.“ — Podobně i nádvorník Václav Souček v Opolanech a sestra i švagr jeho četli v knihách zapověděných. Při výslechu k otázce, má-li jaké kacířské knihy, odpověděl: „Já nemám, ale sestra Dorothea Soukupova měla; však ale odvedla je již, a více nemám. V nich jsem četl, i někdy jsem mého nebožtíka švagra z nich čisti poslouchával. Věděl jsem, že jsou byly zlý, nebo se s nima skrejovali. Věděl jsem, že takový knihy chovat a v nich čisti jest hřích smrtný a zapověděno od církve svaté pod vyobcováním z církve. Jedna kniha byla Summarije Jana Straněnského, druhá modlitební Michala Hartmana a třetí špalíček; ta Summarije jednala o večeři pod oboji i proti očištění etc. Ty knihy jak je dostal můj švagr nebožtík, to já nevím. Já jsem v nich četával i čisti poslouchal na 8 let.“ — Z těchto příkladů vidíme, jak nebezpečny byly víře katolické v Čechách bludné knihy. I jediná kniha bludná, jsouc v rodině opět a opět předčítána, vstúpila v mysl čtoucích a poslouchajících tolik bludného přesvědčení a předsudků, že zmařiti mohla veškeru námahu kněží katolických. Odtud vysvětliti si možno oprávněnost úsilí missionářů, směřujícího k vyhlazení bludných knih.

(Pokračování.)

Slezské zprávy o česko-moravských emigrantech (1626—1642).

Z archívalií na zámku Glogówku podává **Josef Vávra**.

Z akt hraběte Jiřího z Oppersdorfu, pána na Glogówku 1613 až 1651, vycházejí na jevo některé zprávy o česko-moravských emigrantech, jež snad budou zajímati naši veřejnost. Byl hrabě Jiří od r. 1623—1632, po druhé pak 1634—1642 zemským hejtmanem knížetství Hlohovského, které zahrnuje kraje Hlohovský, Gůrský, Svobodinský (Schwiebus), Grymperský, Kožuchovský (Freistadt) a Šprutavský, nejdále se posouvalo na sever jako klín mezi Brani-borsko a korunu Polskou.

V běhu války tricetileté, když očekávaly se vpády nepřátelské do Slez, byl úřad hejtmana hlohovského velice důležitý a vyžadoval na svém držiteli ráznost a ostražitost. K takovému úkolu dokonale stačil hrabě Oppersdorf, horlivý katolik, spřízněný s nejv. kancléřem knížetem z Lobkovic, s knížetem Fridlandským, s Adamem z Valdšteina, s Janem Kavkou z Řičan, s hrabětem z Martinic, sprátelený s kardinalem Dietrichšteinem a hrabětem Vilémem Slavatou.

S počátku r. 1626 hrozilo císaři Ferdinandovi II. veliké nebezpečí, když dánský král Kristian IV., s valným vojskem stoje na území brunšvicko-lüneburském, hrozil postupem k Rýnu a do Bavor, kdežto jiné vojsko pod hrabětem z Mansfeldu z Hollandska a Vestfalska se bralo k východu, majíc za úkol táhnouti do Čech a zde uvéstí falckrabí Fridricha na trůn královský. Tento pochod Mansfeldův zadržel Albrecht z Valdštejna, kníže Fridlandský, s dobrým vojskem položiv se do krajiny Halberstadtské; dánskému vojsku pak čelil hrabě Tilly s vojskem katolických knížat německých.

Císař záhy zvěděl o Mansfeldových úmyslech. Již 11. ledna 1626 psal hrabě Oppersdorf vrchnímu hejtmanu slezskému (knížeti Jiřímu Rudolfovi Lehnickému): „Zpraven jsem listem JMCís., že ten klatbou stížený, Mansfeld zvaný, Slezskem miní vpadnouti do Čech; mám rozkaz, abych v tom přítomném nebezpečí od V. Kn. Mil. radu vzal, protože posílám V. K. M. onen list císařský s prosbou za naučení, co tu činiti, když tu není branného lidu po ruce a bez vojska nemožná jest obrana.“ Dne 12. března psal hrabě císaři v tomto smyslu: „Učinil jsem vše, co mému úřadu hejtmanskému náleží; dožádal jsem se rady u knížete Fridlandského, u knížete Lehnického; ale vojsko najímati a všechny passy obsaditi nepřináleží mně, a také by knížetství Hlohovské nezastalo tak veliké náklady. Purkmistr hlohovský poslal své lidi na zvědy do marky Braniborské a ti dali zprávy o velikém nebezpečí pro Slez a korunu českou, kde není verbovaného vojska, zvláště kdyby se něco i ze Sedmihrad (Bethlen Gabor) hnouti chtělo. Knížetství Hlohovské jest bez obrany, zemská hotovost, nemajíc kázně vojenské, nehodí se k obraně, passy zemské jsou nepříteli otevřené, město Hlohov má chatrné hradby a toliko pět kusů hrubé střelby. Jsem tudíž pln

starosti a obav a uvažují, že by měly všechny cesty ve hvozdech a lesích býti zasekány a mosty a passy tak opatřeny, aby nepřítel na pochodu byl tak dlouho zdržován, až by proti němu byl dostatek vojska pohromadě. Kurfirst saský jest toho mínění, že by Mansfeld mohl svůj lid rozdělití a zároveň i do Čech i do Slez vpadnouti.“ — Hned po tomto dopise odjel hrabě do Čech na pohřeb své tchyně Benigny Kavkové z Lobkovic, která z hradu Kostí vezena býti měla k pochování do jesuitského chrámu sv. Salvatora v Praze. Z hradu Kostí psal (česky) dne 15. března hraběti Jaroslavovi z Martinic, který v tom strachu nepřátelském žádal jej za zprávy o Mansfeldovi: „Do pátku (20. Mart.) budu v Praze VMti k službám. Ale v tomto nebezpečí nevím, kam Mansfeld se obrátí, zdali do Slízka, aneb do Čech, aneb četné vojsko své rozdělí a vpadne do obou zemí najednou. V Slízsku žádného vojska verbovaného není, což VMti tajiti nemohu.“

Zpráva, že kníže Fridlandský 25. dubna 1626 porazil Mansfelda u Desavy, upokojila sice mysli v Čechách i ve Slezích, ale na krátko. Mansfeld ustoupil do Braniborska, tam sílil se najímáním nového lidu a přibýtem 8000 mužů dánského vojska pod knížetem Arnoštem Výmarským, a 10. července se hnul od dolního Labe na východ k Odře; 19. července již byl v Krosně na hranicích slezských a hned potom vpadl do Hlohovska. Obrana země záležela z pěšího pluku zemské obrany slezské, který purkrabě Karel Hannibal z Donína na rychlo svolal, k nimž přibýlo záhy 5000 rejtharů z vojska knížete Fridlandského pod panem Gabrielem Pechmannem; sám kníže s hlavním vojem hnul se od Halberštatů za Mansfeldem velmi pozdě a táhl pohodlným pochodem do Slez, tak že o 30 mil zůstával za ním. Mansfeld trhl k Hlohovu 24. července, ale že tu byly na hradbách dva praporce z pluku Donínova kromě branného měšťanstva a zemského rytířstva, ani se nepokusil o útok. Ve Slezácích vůbec se zklamal; domníval se, že ta země, nespokojená s císařskou vládou, přilne k němu a rozmnoží jeho moc, ale nestalo se tak. Proto neminil tu dlouho meškati, ale krajinami za Odrou táhnouti do Volovska, Olešnicka, Opolska k Těšinu, odtud do Uher k Bethlenu Gaborovi, s ním pak udeřiti na Moravu a Čechy. O něm dal zprávu císaři hrabě Oppersdorf 3. srpna, že ten nepřítel v síle 20.000 mužů s 42 děly táhne před se, vyloupil kraj Gůrský kdež na penězích, klenotech, koních a dobytku sdělal škody za několik tun zlata, Pechman a Donin, nemohouce mu brániti, že provázejí pochod jeho na druhé straně řeky, kdežto o příchodu knížete Fridlandského není ještě ani potuchy. Stavové zemští nedávají se k nepříteli, kromě těch, kteří nemají statku, mezi nimiž jest rytíř Abschatz, jenž nepříteli slouží za průvodčího.

Za Mansfeldem ubíralo se z Branibor mnoho lidí jednotlivě neb v malých houfech; dílem hledali služby u něho, dílem to byli poslové z tábora dánského, a po krajích se potloukaly rotý domácích zbojníků, kteří ubohému lidu brali, co po nepříteli zůstalo. To přimělo hraběte Oppersdorfa, že kromě 150 pěších, kteří měli hlídati město Hlohov, najal na zemské útraty 150 rejtharů, kteří měli opatrovati silnice a cesty a zdržovati podezřelé chodce a

jezdce. Tak již počátkem srpna lapili jistého pána z Drahotuš, moravského uprchlíka, který se od Berlína bral za Mansfeldem. Jízdný sluha jeho však unikl útekem ke Krosnu do Branibor; pán z Drahotuš se vymlouval, že hledal služby ve vojště císařském, ale nebylo mu uvěřeno, i poslán byl na vrchní hejtmanství do Vratislavě.

Jiná pochytká se zdařila 8. srpna v samém městě Hlohově. Přibyl tam na koni statný muž s dvěma jízdnými sluhami, pěkně ošacený, ubytoval se v hospodě Kašpara Rabitzera, jemuž odevzdal rekomendaci od purkmistra města Cilichova v Braniborsku. Lidem v šenkovně pravil se býti kurýrem kurfirsta braniborského a nemálo jim toho napovídal o dánské armádě v Brunšvicku, o švédském králi Gustavu Adolfovi, kterak vítězně postupuje proti Polákům a brzy přijde na pomoc německým evangelikům. Mnohým posluchačům zamlouvaly se tyto noviny, ale jiným zdál se býti kurýr podezřelým; brzy přišel městský fojt k místu, zatkl kurýra a jeho sluhy, odvedl je na rathouz, a tu je vyslýchal purkmistr v přítomnosti hraběte Oppersdorfa. I vyšlo na jevo, že ten domnělý kurýr se jmenuje Hanuš Mansfed a že jede za vojskem knížete z Výmaru, aby hledal kondici v pluku pana Baudissina. Že by měl u sebe nějaké dopisy, popíral, ale mladší jeho sluha, jemuž představen na oči popravni mistr s mučidly, ze strachu vyzradil, že starší sluha má dopisy zašité v sedle. Ihned bylo na udaném místě pátráno, a tu se objevil houf dopisů z nepřátelského tábora, k dodání různým osobám ve Slezích a ve vojště Mansfeldově. Tím vyšlo na jevo, že onen Hanuš Mansfeld byl kurýrem, ale nikoli braniborským, nýbrž dánským. Na snadě bylo podezření, že má za úkol vyříditi některým osobám také ústní vzkazy, a že po dobrém k ničemu nechtěl se znáti, dal mu popravni mistr palce do šroubu. V bolestech ten kurýr zlořečil a vyhrožoval, že pošle paliče do Slez; ale pak povolil a učinil vyznání, že na kolik ví, dánský generál Fuchs a snad i král švédský za vojskem Mansfeldovým potáhnou na Slez. Tu uznal hrabě Oppersdorf za nutné, onoho kurýra vydati do rukou knížete Fridlandského, který na svém pohodlném pochodu do Slez 13. srpna stál u Chotěbuze v Lužici a teprv 16. srpna došel Žahaně, když vojsko Mansfeldovo již bylo v Těšinsku.

Ze zabavených dopisů, které u kurýra byly nalezeny, jsou některé od dánského krále Kristiana IV., datované ve Wolfenbütteln v polovici července 1626. Jeden z nich varuje hraběte Mansfelda před nějakým francouzským podvodníkem, jenž se tituluje baronem de Monceau. Jinými listy napomínal král knížata Lehnického, Břežského, Olešnického a Bernštatského i Vratislavany, aby trhnouce se od císaře, podporovali věc evangelickou; latinským listem doporučuje král knížeti Sedmíhradskému svého vojenského kommissaře Jáchyma z Miczlawi (Mitzlaff, zeman pomořský v dánských službách) jakožto důvěrníka svého ke všemu jednání pro dobro věci evangelické. Dále jsou tam dva dopisy šifrované, jeden s nadpisem německým, druhý s francouzským.

(Dokončení.)

Z minulosti města Chlumce nad Cidlinou.

Několik místopisných kulturních ukázek z let 1532—1600. Píše Dr. Jos. Kašpar.

Pěkné, řekl bych roztomilé bylo asi podívání na město Chlumec v druhé polovici XVI. věku. Město nebylo sice veliké, ale rozkošně položené na pravém břehu Cidliny. Kolem dokola obtočeno bylo valy s několika branami, za nimi pak vlnila se úrodná pole a na okolních stráních a malých pahorcích mezi rolemi lahodily zraku zelené vinohrady. Jako perlička do toho všeho zasazeno bylo město samo. Aby perla se neztratila, bděl nad ní na blízkém návrší mohutný zámek, v němž počátkem XVI. věku pány byli Pernštejnové; později náležel rodu císařskému. Rada pak městská starala se o vnitřní klid a pokoj města, dávajíc zároveň věci důležitější zapisovati ve knihy městské. Z knih těch dochovaly se nám dvě: městská kniha purkrechtní, kterou jali se psáti r. 1531, a kniha smluv přátelských, založená r. 1543. — Z obou knih vyňali jsme následujících několik ukázek.

Valy městské.

Že město Chlumec ve věku XVI. nebylo bez valů, o tom přesvědčují nás knihy městské na několika místech. Tak r. 1532 mluví o tkalci Pavlovi, jemuž, protože pod valy zůstával, říkali: Podvalský.¹⁾ L. 1542 v pondělí před sv. Vitem (12. června) koupil od Jakuba žida Sebastian Chmel *bránu* za 10¹/₂ kopy gr. českých i zavalil hned témuž Jakubovi 2 kopy.²⁾ Chmelovi tomu potom přezdělil „z *brány*“.³⁾ L. 1549 v pondělí po sv. Jiří (29. dubna) stal se jest trh mezi uroz. panem Mikulášem Šustem a Janem Frunou. Prodal týž pan Mikuláš Janovi Frunovi dům *u valu* za 27 kop gr. čes.⁴⁾ L. 1558 v sobotu před sv. Havlem (15. října) prodal Jakub Hynek dům, kterýž dal vystavěti *u brány*, Kryštofovi mečíři za 48 kop gr. čes.⁵⁾ Roku 1560 byly valy i brány městské dosti sešlé. Chlumeckým tu vypomohl sám arcikníže Ferdinand, jenž toho roku poručil hejtmanu svému (Martinu Sudkovskému z Hendrštorfu), „že by brány v Chlumci na oboření byly, kteréž nebezpečny jsou, aby je dal spraviti.“⁶⁾ Doklady tyto zajisté již stačí na potvrzení, že město v XVI. věku bylo valy obeháno. Za nimi pak vinuly se a točily ulice či spíše uličky městské se svými domky a domy. Věnujeme i těm trochu pozornosti.

Domy městské.

Z budov veřejných nejvíce asi vynikaly městský kostel, sbor bratrský, o nichž níže se rozmluvíme, a nový dům radní. Radní dům ten Chlumečtí stavěli r. 1579. I tu císař byl jim k ruce a poručil hejtmanu na Chlumci (Vratislavu z Mitrovic), aby jim 3 peci cihel a něco tesařů na vystavění rathouzu vydal.⁷⁾ Nad to měli ve Chlumci i svůj špitálek pro chudé potřebné měšťany. Přesvědčuje nás o tom zápis: L. 1568 v pondělí před zvěstováním

¹⁾ Knihy městské města Chlumce nad Cidl., str. 11. — ²⁾ L. c. str. 321. —

³⁾ L. c. str. 331, 335. — ⁴⁾ L. c. str. 280. — ⁵⁾ L. c. str. 598. — ⁶⁾ Winter: Kulturní obraz měst česk. I. str. 226. — ⁷⁾ Tamtéž str. 475.

Panny Marie (22. března) prodal Šimon kovář dům svůj na předměstí *podle špitálku* Martinovi Maruškovi za sumu 30 kop gr. č.⁹⁾ Jinde čteme, že Jiříku nožířovi, sousedu v Chlumci, dal pan Zikmund Kába zahradu, na které se pikharti pochovávali, na ten způsob, aby z té zahrady platil *k špitálu* ročního platu 3 gr. č.⁹⁾ Domy své páni sousedé různě si cenili. Tak některý prodávají za 95 kop gr., jiný za 40, za 38, za 30 kop, některé docela jen za 18, 16 a 15 kop. — Tehdejšímu písaři zdála se již suma 28 kop za dům dosti značná, tak že prodej zvláštním dodatkem vysvětloval: L. 1556 v sobotu před sv. Václavem (26. září) Řehoř kovář prodal dům svůj Šimonovi kováři v těch mezích a s těmi poplatky, jakž jeho sám užíval, za 28½ kopy gr. čes. A též Řehoř kovář *ten dům tak draho prodal* z té příčiny, že mu k tomu přidal *nádobí kovářské i tu šlejfernu*.¹⁰⁾ Z kupních smluv o domy není bez zajímavosti tato: L. 1566 v pátek v ochtáb nemluvnátek jináč po novém létě (5. ledna) za staršího města Martina Koželuha, purkmistra Jana Kříže a jiných t. č. konšelův stal se trh celý a dobrovolný a dokonalý: Prodal Jan Rektor, písař radní, dům svůj pod valy se 6 provázky louky za Pískem v těch mezích, jakž toho sám v držení byl a poplatkův dostával, za sumu hotovou 19½ kop gr. čes. Janovi Hlíňákovi a k tomu mu přidal stolec, lůže a armárku v světnici a hrnec v kamnech, řebříky, co jest jich, i žlaby ve chlivě a jiného nic více krom, co jest hřebíkem přibitého. Kteroužto sumu Jan Rektor hned při zápisu hotovou vzav, témuž Janovi Hlíňákovi od toho gruntu odevzdání učinil a žádnému tu nepozůstavil nic.¹¹⁾

Sousedé, aby mohli vedle sebe žiti v klidu a svého majetku beze škody užívat, zabezpečovali se zvláštními sousedskými smlouvami. Smlouvy ty zapisoval jim v knihy obecní písař radní. Roku 1550 byl písařem tím v knihách městských častěji jmenovaný Jan Rektor, dle všeho bývalý správce školy chlumecké,¹²⁾ v letech 1570 jmenuje se písařem radním Jan Pražák,¹³⁾ v letech pak 1599 Jan Sokol novokolinský.¹⁴⁾ Smluv sousedských nám knihy městské podávají několik pěkných ukázek. Nenechme jich bez povšimnutí.

(Dokončení.)

Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického.

Podává Dr. Ant. Podlaha.

(Pokračování.)

178. *Einquartierung allerhandt Standes-Personen in Wien.* (Str. 469a—469b). Vtipný německý nápad vykazující jednotlivým stavům a národům přibytky ve Vídni hledě k jejich jménům, slabostem a chybám.

179. *Specification was sich bey der mit stürmender Hand eroberten Vestung Neuhüsel . . . von Armatur und anderer Munition gefunden.* (Str. 470—471b). K seznamu tomu připojena zpráva o veliké kořisti, již vojsko v dobyté pevnosti „Nových Zámkách“ nalezlo, o boje-

⁹⁾ Knihy městské města Chlumce nad Cidli., str. 654. — ⁹⁾ L. c. str. 29. —

¹⁰⁾ L. c. str. 551. — ¹¹⁾ L. c. str. 623. — ¹²⁾ L. c. str. 623. — ¹³⁾ L. c. str. 180. —

¹⁴⁾ L. c. str. 222.

chtivosti u vojáků z toho vzniklé, o zajatých Turcích atd., dále zpráva o vyhazeném r. 1685 Prešově.

180. *Carmen, quod quidam ecclesiasticus beneficio inhians ss. D. Clementi VI. Avenione degenti in laudem eâ arte composuit, ut si spe suâ frustraretur, retrograde in injuriam cedret.* (Str. 472a). Vtipná latinská hříčka. Zní takto:

Laus tua, non tua fraus, virtus, non copia rerum,
scandere te fecit hoc decus eximium,
Pauperibus tua das, nunquam stat janua clausa,
fundere res quaeris, nec tua multiplicas.
Conditio tua sit stabilis non tempore parvo
vivere te faciat hic Deus omnipotens.

Od předu čteny obsahují tyto verše chválu a blahopřání: avšak od zadu čteny (se změněnou poněkud interpunkcí) vyjadřují pravý toho opak.

181. *Das Vater unser wider dem Erz- Rebeller Teckely.* (Str. 472b—473a). Německé skládání proti Tökölymu s refrainem „Otčenáše“.

182. *Cantus de victoria obtenta contra Turcas A. 1685.* Canitur ad modum sicut habetur folio . . . (odkaz chybí). Str. 473b—477b. Česká píseň o vítězství nad Turky r. 1685. Zajímavé toto skládání zní takto: 1. Ó křesťané milí! Chtějte se postaviti na maličkou chvíli; budu vám zpívat noviny všem křesťanům přeradostný Turkům k zahanbení. 2. Jak Bůh všemohoucí chrání císařskou armádu ve dne tak i v noci. Ji svou pomoc vždy dává, též vždy chrání a zastává a dává vítězství. 3. Nebo přítomného roku tisíc a šest set osmdesátého a k tomu více pátého stalo se mnoho dobrého, velmi radostného. 4. Když vojsko císařské, jsouce v jednu armádu přesilnou spojené, k Novým Zámkům jest přitáhlo a je hrdinsky oblehlo, silně dobývalo. 5. Při čemž pan general Lotringer svým soldatům kuráže dodával, jsouce velmi pilný všeho, jakž jest na povinnost jeho slušně náleželo. 6. Rozkázal střelci z přenáramně velkých kusův, šance porážeti a přestrašlivé granáty, též ohnivé bomby taky do města házeti. 7. Že jinak nebylo, než jakoby se nebe Turkům protivilo, a jakby všichni hromové na ně bili tu chvíle té pohanům se zdálo. 8. Jsouce kommandant ten, jenž Nové Zámky držel, velice přestrašen, nemeškal kurýra svého a v službách nejvěrnějšího náhle vyslati ven. 9. A to do Budína, jestliže pomoc nepříjde, bude zlá novina, že pevnost musí odevzdat, vol neb nevol, rád neb nerad, při tom snad hrdlo dát. 10. Tu hned od Budína vytáhla armáda převelice silná v sedmdesáti tisících, ač mnohem více bylo jich, než se zpráva dala, 11. K Ostřehomu přímo náhle se přivalili jako hrozné mračno, hned jsou do něho střelili a z kusův zdi poráželi, až jest hrozno bylo. 12. Ihned pan generál Lotringer toho zprávu jistotnou jest dostal, jak se s Ostřehomem děje, že jest s ním špatná naděje, nikoliv nemeškal. 13. Vybral armádu hned z ležení od Nových Zámků a táhl s ní napřed, jenom osmdesát tisíc, neb jich nepotřeboval víc, jsouce hrdinský rek. 14. Jak jest kundšaft dostal, že by nepřítel k bitvě přihotovený stál v místě nepřístupném velmi mezi hroznými bahny, hned se o to staral, 15. jakby nepřítel mohl s manýrou vyvésti z dobrého fortále a na volnost jej dostati, hrdinsky se s ním potkati a přemoci směle. 16. Tak hned po půl noci rozkázal z kusův střelci přes bahna vši mocí do ležení tureckého, jenž se nenadáli toho, jali se děsiti. 17. Však z toho zděšení jak se upamatovali, dali se v střelení, našim se odplacující, však s malou škodou velice, jsouc všickni

zmámení. 18. Jak jest Pán Bůh den dal, hned se tu prezentýroval s armadou generál Lotringer, šlechtné kníže, jakby chtěl přistoupit blíže, však ~~dal~~, jak by se bál. 19. Hned se Turkům zdálo, poněvadž jest v armádě křesťanův tak málo, aby na ně dorazili, když jim tak ustupovali, ale je zmylilo. 20. Jak jsou jen přes bahna vytáhli za císařskými, byla zlá novina, hned je naši uvítali, horkou lázeň jim topili, až jim bylo běda. 21. Hned jsou utíkali, dříve nežli je císařští všickni uhlídali, nechajíce v štychu všechno, kusův, prachu velmi mnoho i všechnu pagáží. 22. Tu naši za nimi jak lvové se hrnuli, jsouce rozlíceni, všechny pořád mordovali, stříleli, také stínali, k tomu zajímali. 23. Osmdvacet kusův, tři veliké moždíře a hned na sta vozův s prachy, koulemi, olovem, s velikým drahým nábytkem tu jsou jim odňali. 24. K tomu přes pět tisíc tu jich na place zbito, zajato mnohem víc, nebo janičáři všichni jsou zbiti a zajímáni, reythaři utekli. 25. Našich velmi málo, ledva pět a dvacet osob na place zůstalo a jen koliksi raněných, tatých, také ustřelených, jest se nacházelo. 26. Hned armáda zase po takovém vítězství s plesáním hnula se, přímo k Novým Zámkům táhla, by je také dobyt mohla k šturmu se strojila. 27. Jak jest zpráva došla janičárův v Nových Zámcech, že pomoc, jenž jim šla, jest od našich poražena, zbita a v nic obrácena, hrůza je obešla. 28. Ihned jsou běželi před kommandanta svého, pro Boha prosili, aby raděj pevnost poddal a tím svůj život zachoval, všechných jiných taky. 29. On jak ďábel lýtý na ně se hrozně obořil, vzal šavli chvíle ty, všechny jest od sebe pryč hnal, k tomu se hrozně přísahal, že nevzdá pevnosti. 30. Tu Turci plakali, vidouc, že se neobrání, žalostně kvílili, své zahynutí vidouce, že na ně připadne brzce, dobře znamenali. 31. Kommandanta paní, vidouce mezi všema přenáramné lkání, k svému pánu jest přiběhla, mile s pláčem objímala, za ten lid prosila. 32. By raděj pevnost vzdal, sebe i ten lid ~~z-trápení~~ od smrti zachoval; on se pak hrozně rozlítíl, a přeostřý nůž pochytil, ji s ním hnedky prohnal. 33. Až tu hned před ním padla, v jedinkém okamžení duši vypustila, on pak jako vzteklý běhal, všech k bránění napomínal, žalostně nařikal. 34. Naši pak raničko, jak jest se jenom vyskytlo překrásné sluníčko, ~~všecky~~ jak lvové k šturmu běželi, do pevnosti se dostali; bylo Turkům těsno. 35. Ihned mordovali, pro mladost, pro starost nic nelitovali, neb si nařizeno měli, by žádného neživili, domy rabovali. 36. Velká síla lidu, vidouce již v pevnosti tak velikou bídu, na šance houfně běželi a do přškopův skákali, hlavy posráželi. 37. Však kommandantovi by jediné kvartýr byl dán, své ženy vrahovi; on pak kvartýr nechtěl mít, raděj se dal rozsekati, hlavu na špic vzíti. 38. Tu voják každický bral se, by mohl dostat kousek dost maličký z těla kommandanta toho, své ženy kata hrozného to k památce věčný. 39. Ach, jak mnoho lidu tam jest pomordováno, padlo v věčnou bídu, že krve velké potoky, v níž mnozí po samé kůtky byli umáčení. 40. Protož ~~m~~ křesťané chvalmež a zvelebujme z toho jméno Páně, žádajíc velebnost jeho, by nás ode všeho zlého chránil věčně. Amen."

183. *Epitaphium Montmuthi*. (Str. 478a—478b). Latinské skládání na způsob epitafia připomínající smutný konec Montmoutha jakožto pretendenta trůnu anglického: „Siste lector et lege me Montmouthum capite minutum, civili pariter et naturali, civitate, libertate, familia vitaeque exutum. Enim vero dum fasces Regni Britanniae appeti, mortem per securim securus talionem appeti atd.“ Končí mravným naučením: „Unde

miserrimus omnes admoneo et magnâ protestor voce per umbras: discite Montmouthi fato non temnere reges.“

184. *Elegia in modum epistolae obsigillatae Patri Wolff, philosophiae decano pro ansere Martiniano transmissa a. 1674.* Str. 479a—480a). Vtipná latinská báseň, narážející na jméno přísného děkana, napomíná jej, aby přísností svou jako vlk nepožíral ovce — studenty. Nejmenovaný skladatel posílá mu Martinskou husu, aby jí ukojil svůj hlad:

„Mos est in festo Martini munera ferre,
pro donis gratis hoc tibi sume, lupe.
Anser donatur tibi, ovis sit tuta, decane,
ventris magnam, Wolff, ansere pelle famem.

185. *Neuangekommener Orientalischer Augenarzt mit seinem kurtzweiligen Courtisan.* (Str. 480a—~~842~~h.) Satyra německá tepající spolek uherských povstalců Tököly-ho a j. s Turky, při němž na straně povstalců byla zaslepenost, na straně Turků nedůvěřivost. Jako oční lékař vystupuje sultan a doporučuje svůj lék: „Eiu arcanum, est probatum, habe ich mit mir geführt: ‚Trau nit‘ heisset es mit Namen, ist mit Mühe praeparirt . . .“ Tököly pozdě nařká: „Ich suchte die Krone, empfieng zu Lohne die eiserne Bande, die Fessel und Strick . . .“ (Pokračování.)

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 30. dubna 1606 do 31. prosince 1606.)

(Pokračování.)

T. l. v sobotu po n. Cantate (30. dubna) mezi 18. a 19. hod. umřel Adam Pšanský a na zejtří po nešpoře u sv. Petra pochován. A když mu v neděli totiž ochtáb sv. Jiří rany u sv. Petra zvonili, menší zvon se rozrazil.

T. l. v n. Rogationum (1. května) po 1. hod. na noc na pondělí Anna Pavla Vraštila matka umřela v hodinu na noc. Seděla s svou nevěstou zdráva a než minulo půl hodiny, skonala. Byla žena velmi letitá, na zejtří po nešpoře u sv. Petra pochována.

T. l. v neděli Rogationum jinak křížovou umřela urozená paní Kateřina Šelmberkova na Toužetině, jejížto pohřeb v středu po slavnosti hodu Soslání Ducha sv. jest vykonán. Pochována v kostele ve vsi Smolnici.

Div na nebi. T. l. v neděli d. pam. Trojice sv. (21. května) mezi první a druhou hod. na noc na pondělí mezi vsí Ranou, Postoloprty a Louny spatřen na oblacích div znamenitý. Nejprve vůz komorní s šesti koňmi, se dvěma kočími a dvě osoby na tom voze proti sobě seděly. Potomně za tím vozem přes šedesáte vozů formanských s koňmi a na těch vozích plno lidu vojenského s voštipy, halapartnami a s jinými zbraněmi.

T. l. hned na zejtří desátníci a padesátníci, kteří předešle v radě voleni byli v plné obci, kteráž t. d. držána byla v přítomnosti všech sousedův, čtení a vyhlášení byli.

T. l. ve čtvrtek po pam. přenesení sv. Prokopa (2. června) jinak ochtáb Božího Těla v noci na pátek mezi druhou a třetí hodinou u Kašpara Enycha, jinak na zlaté hvězdě zapálilo se

v marštali. Již z té marštale oheň počal plápolati až do síně, však že ponocní časně na planýři k šturmu uhodili a vokřik učinili, z daru P. Boha beze škody to přetrženo a uhašeno jest.

T. l. v pondělí po sv. Medardu (12. června) zde v m. Luna sousedé i také pokojníci, kteří v městské právo přijati jsou, jaké kdo zbraně mají, na poručení JMC. rychtáře, p. purkmistra a pánův rady obojí se na rynku ukazovali. Však nečas a prška jim v tom překážku učinila, že toho dokonati nemohli.

T. l. v outerý po sv. Medardu (13. června) vedle sněmovního snešení v m. Žatci z toho kraje Žateckého mustruňk držán, při kterémžto na rynku jednoho vystřelením z ručnice zabili.

Novou celnici začali stavěti. T. l. v středu po sv. Medardu (14. června) u celnice, která jest proti vinici Václava Helebranta na dědině Lidy Plachtovy, kterouž jsou jakejsi kousek k té potřebě od dotčené Lidy p. purgmistr a páni koupili, grunty založeny za p. primasa Václava Nosidly. Ouředníci byli Václav Vopozdil, Jan Serej z konšelův, Matěj Pšánský a Jiří Koudele z starších obecních.

T. l. v pátek u vigilií sv. Jana Křtitele (23. června) Šťastnej ručníkař po veliké a nenáležitě proti Pánu Bohu prikázání jeho svatému zlolejštví, přísahání a hromování, kteréhož se v domě Jakuba Kvičalky dočinil, vsazen do šatlavy. A potom t. d. v mučírně za kládou dáno mu od biřiče tři lžice kolomasti. Avšak měl ji snísti devět lžic, ale od rychtáře městského Jakuba Žaluda v tom ušetřen jest.

T. l. v pondělí po sv. Janu Křtiteli (26. června) sousedé s týmiž zbraněmi opět znovu se okazovali. Byl čistej čas a tak, co začali, to také dostatečně dokonali. Bylo ručnic přes tři sta.

T. l. v středu po sv. Jakubu ap. Páně (26. července) v Praze v konsistori dolejší pod obojí způsobou skrze jistou JMC. resoluci Jeronýmovi Kostkovi Jan syn Anny Pilátky za vlastního a legitimovaného prisouzen.

T. l. v pátek po sv. Jakubu apoštolu Páně (28. července) jednoho poddaného pana Václava Vchynského a na Teplici proňákou krádež peněz, které se dočinil v městě Hošce, zde v m. Luna uvázali. Kteréhožto viselce v noci na sobotu odvázali a z hrdla i z rukou provazy mu odňali a vzali.

T. l. po pam. Nanebevzetí P. Marie (18. srpna) Ondřej Liška pekař náhle umřel. Pil s některými sousedy zdejšími v příbytku Jakuba Žaluda rychtáře městského červené víno. Potomně když jim přines pintu vína, nalili do půl pinty toho vína a on Ondřej Liška chytil se té půl pinty a k Jakubovi Koláčnému pekaři ty slova promluvil: Koláčnej to spolu a hned pil a téměř všecko dopil, dosti málo nechal. V tom se hned (bylo před nešpory) na stůl položil a po malé chvíli třikráte zachrápal a potom po čtyřmecítmé hodině od děvky rychtářové jsa buzen tu mrtvý a bez duše všecek sčernalý pohřešen a manželce jeho oznámen. Odtud do příbytku svého odnešen, na zejtrí potomně po nešpoře u sv. Petra pochován. Někteří pravili, že jen se náhlým a přílišným pitím zabil. Jiní pak, že by ňáká těžkost na něj přišla, vo kteréž z tohoto světa sejiti měl. Ale to Bůh ví, pil sic velice náhle víno.

T. l. v středu po pam. stětí sv. Jana Křtitele (30. srpna) v noci na čtvrtek umřela Katerina Javůrkovic, kteráž z dopuštění Božího několik drahně let nemoudrá byla a časem v sroubku, kterej v světnici připravenej měla, sedávala, ve čtvrtek u sv. Petra po nešpoře pochována jest.

T. l. v středu po sv. Jiljí (6. září) Jan Trnka jinak Hlaváček, tovaryš řemesla pivovárnického, chtěje na rybníce slove vysušile višinu (!) k pošívání stohův ouředníkům obecním sekati, vzal nákou žebřinu od vozu a přibil k ní jedno prkno toliko jedním hřebem na jednom konci. Potom na to prkno a na tu žebřinu vstoupil a na vodu hlubokou se pustil. V tom to prkno s ním se převážilo a on do té hlubiny upadl a utopil se tu hned, tak že jsou mu nikterak pomoci nemohli, kteří s ním přítomni byli. Třetí den totiž v sobotu ho našli, kterej t. d. v Dobroměřicích u kostela pochován jest.

T. l. v pondělí po Narození P. Marie (11. září) veliké chladno bylo. Mnozí sousedi mužského pohlaví v čepicích a ženského v kožíších chodili a krupky pršely.

T. l. ve čtvrtek, v pátek, v sobotu pekaři zde v m. Luna dosti na mále chleba rezného měli, pročez se ho nedostávalo a lidé robotní, by dosti malý byl, v té potřebnosti za peníze své téhož jmíti nemohli, ježto obilí hojnost, žita strych za 1 kop. 6 gr. pšenice 1 k. 36 gr. byla.

Šimon Peřina dal malovati dům. T. l. v pátek po sv. Matouši (22. září) Urban malíř začal malovati na domě Šimona Peřiny lva, erb český, vorla erb cisařský a erb m. Luna. Dokonal to dílo ty tři kusy v sobotu po sv. Václavě. Dáno mu od toho díla 5 kop a barvy své všecky sám Šimon k tomu dílu dal.

T. l. v středu před sv. Václavem (27. září) napad padlý mráz hrubý ve čtvrtek (28. září) větší, až led byl na vodě a v pátek (29. září) tolikéž, tak že ten první mráz dosáhl vinic předních všech kromě, které k vrchu jsou a hoblickejch, víc než do polovice. Listi všecko zmrzlo, jakoby je svařil. Víno, které zaměklé nebylo, od špičky odrazil, totiž muškatel, běl, bělovce, klemici i některý „brynšt“. První den na Mělcích něco málo dosáhl, druhý den všecko napořád.

T. l. v outerý po sv. Františku (10. října) v celnici ouředníci nad důchody obecními i zádušními nařízení mezníky sázeli Václav Vopozdil, Jan Šerej z konšelův, Matěj Pšánskejch, Jiřík Koudele z starších obecních.

T. l. v pondělí po sv. Lukáši evangelistu (23. října) na malým předměstí od domu Tichého koláře k bráně dolejší pražské začali cestu vozovou dlažiti, za ouředníkův obecních Václava Vopozdila, Jana Šerého z konšelů, Matěje Pšanského a Jiříka Koudele z starších obecních za hospodářství Jiříka Koudele.

T. l. víno zrostlé kyselé bylo; žejdlík téhož hned při začátku po 2 gr. miš. a potom po 12 jinde po 10 den. šenkovali.

T. l. v sobotu d. sv. Martina (11. listop.) Urban Chomútovský Němec sladovník začal víno bílé l. 1605 zrostlé šenkovati žejdlík za 4 gr. miš. Ten nejprv nejdrážeji začal po též normě šenkovati. Po něm jiní Václav Nosidlo v pondělí po sv. Martině a Jakub Žalud rychtář městský t. d., červené po 4 gr. miš. tolikéž šenkoval

a sám sud vína po 15 někteří po 14 kopách kupovali a po takové sumě zase šenkovali. Hídej bratře a čtenáři upřímnej, co tu příjemného a spravedlivého jest a býti může.

T. l. v pondělí po sv. Martině (13. listopadu) Václav Dlouhej zůstává zde příjezdem při m. Luna téměř od týhodne maje vzat býti od rychtáře městského do vězení šatlavního z příbytku Jana Dlouhého bratra svého. Jan Dlouhej do vězení zbránil ho vziti. V tom rychtář odešel a Václav Dlouhej po odchodu práva z m. Luna odsud odjel.

T. l. v outerý po sv. Martině (14. listopadu) v noci na středu v domě Matouše Pařiboka náký vinař věku sešlého vopivši se starým pivem tak náramně upadl se schodů, srazil hlavu a dřív téměř čtvrt hodiny umřel a potom v středu u sv. Petra pochován.

T. l. v pondělí po sv. Alžbětě (20. listopadu) Václav Červenka Dorotu Matouše Kytnara řezníka na velikém předm. souseda pastorkyni, kterou měl miti za manželku Šťastnej Blažeje z posledního peníze syn, u p. děkana na faře, aby s dotčeným Šťastným k manželství potvrzena nebyla, zapověděl. Na zejtrí potomně v outerý (21. listopadu) na faře před p. děkanem z toho ji propustil a tolar ji k tomu široký daroval.

T. l. v sobotu d. pam. sv. Kateřiny (25. listopadu) p. purgmistr a páni při změně ouřadův v oboji radě Vít Šrámk po druhu přijali za celného na novou celnici.

T. l. zde při m. Luna okolo Loun ve vesnicích všudy dosti daleko nad pamět lidskou hráchy v hojnosti se podařily, na vaření velmi dobrý byly, víno pak pomrzlo t. r. zrostlé a kyselé bylo.

T. l. v pátek po sv. Ondřeji (1. prosince) Jan rodem z m. Vostrova, který dítek p. Symeona Užidila preceptorem byl a potom u paní Kateřiny Užidilové z Bilejova ouředníkem 3 leta pořád zběhlá v službě zůstal, k stavu manželskému s Mandelinou po Lazarovi Pachovi zůstalou vdovou, která pokojem u p. Jana Děbera na podružství t. č. zůstávala potvrzen t. d. i svadbu měl.

T. l. a d. Šťastnej, syn Blažeje, jinak z posledního peníze, potvrzen k stavu sv. manželství s pannou Dorotou Matouše Kytnara souseda z velkého předměstí pastorkyni a potom v outerý vid(elicet) Andreae svadbu, veselí měl.

T. l. v sobotu po sv. Ondřeji (2. prosince) sníh nejprve té zimy začal pršet, však pro teplo jako voda roztál a se rozplynul.

T. l. v pátek po sv. Lucii (15. prosince) k večeru umřela Johanna, Jana Jirsy manželka a v sobotu na zejtrí u sv. Petra po nešpoře pochována. Zanechala děťátka prsy požívajícího stáří ve třech nedělích a ta dcerka byla.

T. l. v sobotu po sv. Tomáši (23. prosince) dlažení od Tichého koláře na malým předměstí až k samý pražský bráně do-
děláno jest za týchž ouředníkův obecních, za kterejch bylo začato totiž: Václava Vopozdila. Jana Šerýho z konšelův, Matěje Psánského a Jiřika Koudele z starších obecních začato za hospodářství Jiřika Koudele a dokonáno jest za hospodářství Václava Vopozdila.

T. l. po (o) vánocích v outerý d. pam. sv. Štěpána a na d. sv. Jana (26. a 27. prosince) velmi teplé sluníčko po ty oba dva

dni P. Bůh ráčil jest dáti. Chroustů i také komárů velmi mnoho litalo a země kde zmrzlá byla všecka až do celice roztála, tak že hned ve čtvrtek zde při m. Luna i jinde na mnoze dědiny vorali a tráva mnohá na vinicích kvěla a žito vozimý u Lenešic silí. A v pondělí na nový leto 1607 viděl jsem očima svýma, Jiřík Mauryčka a Jan syn jeho, rozkvetlý švestky a višně.

T. l. v sobotu po vánocích Dorota někdy Mikuláše Vopozdila řezníka nyní Jana Straky též řezníka manželka, souseda z velkého předměstí m. Luna dala nový příkrývadlo cejnový na křtitedlnici ve velkém kostele. Vážilo třiceti sedm liber. Dáno od díla konváři 4 k. 30 gr. Byl její všecken cejn.

(Pokračování.)

Drobné zprávy a posudky.

Zasnoubení Marie Terezie. Z Lothových letopisů. (Dokončení.)

(*Papežský nuncius vítá nejvyšší panstvo ve dvorním chrámě.*

Sňatek.) Mezi tím odebral se papežský nuncius Passionei s velikou řadou kočárů, před nímž kráčelo 30 sloužících v livřejích, do dvorního chrámu, aby nejvyšší panstvo uvítal. Když toto přišlo do chrámu ke kapli lorentánské, stál tu papežský nuncius se 4 preláty, totiž klosterneuburským, svatokřížským, svatohippolytským a herzogenburským. a s cís. ceremonářem, almužníkem a vrchním kaplanem dvorním Bernhardem Albínem z Göplů i se všemi kaplany dvorními a ostatním duchovenstvem přísluhujícím, čekaje, aby všemu panstvu podal svěcenou vodu a políbiti dal pacem. Do této kaple vpuštěny jen nejnuttnější osoby, načež pak zpívány litanie, po jejichžto ukončení bral se průvod k předním dveřím chrámovým a rovněž týmž způsobem k hlavnímu oltáři. Tato přední část kostela čili chor byl po obou stranách jakož i hlavní oltář vyzdoben co nejkrásněji a důmyslnými odznaky okrášlen a celý kostel co nepřijemněji osvětlen.

Když průvod došel k hlavnímu oltáři, bral se každý z přítomných na vykázané sobě místo, totiž císařská Veličenstva ke klekátku pokrytému zlatotkaným polštářem a pro ovdovělou císařovnu černým aksamitem potaženému, sedadly, lenoškou a opěradly opatřenému a stojícímu o stupeň výše, se stolkem pro císaře, aby si tam mohl položit klobouk; nejjasnější snoubenci šli ke klekátku červeným aksamitem pokrytému, které taktéž mělo sedadla. Pak byla od cís. dvorního faráře zámeckého hlasitě čtena papežská bulla dispensační a potom od něho papežskému nunciovi podány snubní prsteny k posvěcení. Po skončeném svěcení prstenů přistoupili na znamení, dané od cís. ceremonáře, nejjasnější snoubenci od klekátka k hlavnímu oltáři, a to arcikněžna na stranu evangelní, vévoda na stranu epištolní. Pak se obrátil papežský nuncius a tázal se nejprv Jeho král. Výsosti a potom nejjasnější nevěsty jazykem latinským, zdali opravdu chtějí vstoupiti spolu ve sňatek manželský. Když oba přisvědčili slovem: Volo (chci), podal jim svěcené prsteny snubní, které jeden druhému navlekl na prst, načež od papežského nuncia byli oddáni dle obřadů církevních a pokropeni svěcenou vodou.

Když bylo po oddavkách, vrátili se nejjasnější novomanželé ke svému klekátku, papežský nuncius zápěl Te Deum laudamus, a cís. kudba za zvuků trub a kotlů zpěv tento provázela. Mezi tím vystřeleno od městské gardy, postavené na náměstí Augustiánském. z pušek a z polovičních švihovek (děl) postavených na hradbách dáno 55 ran. Po skončeném

chvalozpěvu Ambrosianském papežský nuncius přítomným udělil papežské požehnání, veškeren dvůr odebral se pak od hlavního oltáře ke zmíněným nově vystavěným schodům u kaple loretánské, po nichž se vrátil ve stejném pořádku do císař. hradu, při čemž ozvala se druhá salva.

(*Obřady při císař. tabuli.*) Večer o 9. hod. v témž pořádku ubírali se všichni k hostině svadební, která se odbyvala v malém sále operním, mnohými lustry stkvostně okrášleném, kde pod baldachýnem zlatotkaným nahoře uprostřed seděl císař, panující císařovna jemu po pravém boku, ovdovělá císařovna na levo, mimo baldachýn pak na straně dolu od panující císařovny posadili se nejjasnější novomanželé a naproti nim obě arcikněžny. Modlitby »Benedicite« a pak »Gratias« modlil se arcibiskup barský a primas apulský hrabě Michael Althan. Pokrmy nosili císař. panoši, před nimiž chodili nejvyšší dvorní štáblmistr hrabě František Michael Halleweil a císařští truksasové (jídloonoši). Mezi hostinou hrála překrásná hudba vokální a instrumentální. Při tabuli naléval každé osobě zvláštní komoří, posluhováno jim při tom od jejich nejvyšších dvormistrů, z nichžto císařův stál za jeho židlí s berlou. U dveří sálu, co nejnádherněji ozdobeného, císařskými komissari ke vpouštění ustanoveni byli Karel Josef hrabě Lamberg a Sprinzenstein, císař. skutečný komoří, a Arnošt hrabě Breuner, rovněž komoří.

Když se císař napil poprvé, byla vypálena třetí salva. Po skončené tabuli vrátil se císař. dvůr stejným pořádkem do císař. komnat, čímž tento akt pro tento den ukončen. Při tom třeba věděti, že téhož večera různé tabule upraveny u dvora, a to: pro císařské a lotrinské ministry a hodnostáře ve vládní síni radní a v síni komisní a pro císař. dvorní a městské dámy v tak řečeném španělském sále, při nichžto pokrmy přinášelo občanstvo vídeňské, poněvčí se skládající z vnější rady, oděné černými kabáty a bohatými vestami, před nimiž kráčeli štáblmistři.

(*Obřady při mši sv.*) Druhého dne, 13. února, bylo zase vše při dvoře v lesku i šlo nejvyšší panstvo, jako dne předešlého k oddávkám, též dopoledne hned po 11. hod. do dvorního chrámu, aby tam obcovalo tiché mši sv., kterou sloužil papežský nuncius za assistance zmíněných prelátův a ostatního duchovenstva; od něho byvše uvítáni, zabrali zase místa svá, kromě že vévoda lotrinský poklekl na straně evangelia a jeho nejjasnější choť na straně epištolní, což bylo minulého dne opačně. Po Gloria in excelsis Deo figurálně zpíván byl žalm: Beati omnes etc. od císař. dvorní hudby; při obětování přistoupili nejjasnější novomanželé k hlavnímu oltáři, poklekli na nejnižším stupni na dva červené aksamitové polštáře, položené tam od císař. ceremonáře, i podána jim od papežského nuncia patena k políbení. Pak vystoupila arcikněžna k oltáři na straně epištolní a položila svou ofěru na penězích na stříbrnou misku a po ní též vévoda a odebrali se pak zase ke svému klekátku. Při Pater noster přistoupili opět k hlavnímu oltáři, poklekli zase a papežský nuncius modlil se nad nimi obvyklé modlitby. Rovněž tak učinili po Ite missa est, kdež se nad nimi modlil papežský nuncius modlitbu: Deus Abraham etc. a pokropil je svćenou vodou, načež se veškeren dvůr ubíral zase zpět k hostině u panující císařovny a po tabuli byli všichni účastníci přítomni opeře: Achilles im Sciro.

Při tom dlužno podotknouti, že princ Karel, vévody lotrinského bratr, tímto slavnostem se díval jen na zapřenou: v kostele stál u císař. oratoře; při tabuli díval se s galerie a při opeře z lože. Při těchto slav-

nostech požíval Mr. du Theil, který měl jen charakter francouzského ministra a se strany francouzské jednal ve Vídni o mír, téměř tolik cti jako řádný vele vyslanec. Při obřadech oddávacích byla mu poukázána cís. kaple čili modlitebna, večer dal jej císař přivést od nejvyššího kuchmistra do sálu, kde byla cís. tabule a ukázati mu vše památné. Téhož dne, kdy provozována zmíněná zpěvohra, musel jej hrabě Šlik vésti do přízemí, kde nestál nikdo kromě tajných radů, dvorních dam a vyslanců; mezi představením otázal se ho hrabě Mollard k rozkazu císařovu, má-li dobré místo a jak se mu kus ten líbí. I dalo se též francouzským šlechticům, kteří byli s Mr. du Theilem, mnoho cti i prominuto jim leccos, co se jindy takovým osobám nepřipouští. Mezi jiným dostal del'Etang dovolení při ostatecích masopustních dostaviti se do sálu v plášti, což se dle vídeňské etikety nedovoluje nikomu leč skutečným ministrům; dále, když francouzský kabinetní kurýr Bannier téhož dne stál u cís. tabule, učinil mu císař milost, že jej oslovil a na leccos se ho dotazoval. Ba mnoho činil tento vznešený mocnář z lásky k započatému jednání o mír, že neobmeškal ani nejmenší příležitosti, aby dobré styky s Francií čím dále víc upevnil. Naproti tomu stala se Francie za to tak nevděčnou, že jeho dědičku, naši nejdražší zeměpaní Marii Teresii, přes garancii pragmatické sankce chtěla úplně obnažiti, to jest o její nejspravedlivější dědictví připraviti, toto dle vnějšího zdání jinému zašantročiti, vskutku však samé sobě přivlastniti nepravým způsobem a tudíž tím k universálnímu mocnářství již dávno ve francouzském mozku chystanému položiti pevný základ. Ó ambitio! dodává Loth.

Dr. M. Kovář.

K dějinám města Blatné. Podává J. P. Hille. — Při opravě malé vížky na kostele děkanském v Blatné r. 1856 nalezeno bylo v plechové krabici sedm listin ze XVII. a XVIII. století, dílem českých, dílem latinských. Listiny tyto byly pro památku opsány a na to zase v původní krabici vloženy do nové báně. Nejstarší tři české listiny, zajímavé nejen pro místní dějiny, ale i širší veřejnost, tuto podáváme v původním znění.

1. „Pamět učiněná při vystavení vížky nad kůrem a do báně dání obdarování zkrátka vytažené z originálu na město Blatny a to takové: Předně: *za Rudolfa císaře* bylo městečku skrze urozeného p. Oldřicha Filipa z Lobkovic, na Bilíně a Kosti, rady a komorníka cís. dána pomoc mezi jiným jak originál svědčí. Léta 1502 *za krále Vladislava* dány dva jarmarky jsou městu Blatné.

Item. *Za Ferdinanda krále uherského a českého uroz. Zdeňkovi Lvovi z Rožmitála* a na Blatné obdarování ta potvrzena.

Léta 1554 *za Viléma Šternberka* obdarování jsou dána na rathous, lázeň, sladovnu, robot a podělkův témuž městu k osvobození.

Léta 1601 na den sv. Františka *za město* jako jiná města českého království *vysazeno* bylo se všemi punkty a privilegiemi a potvrzené a spečetěné od císaře Rudolfa, jak v originálu se nachází.

Léta 1598 byl zde v městě veliký *mor*, tak že málo lidí zůstalo na živě a to se začalo skrze jednoho tovaryše, který přivandroval z Plzně.

Léta 1622 17. Februaru vyšel *ohněň* a shořelo domů okolo jedenácti.

Léta 1623 19. Aprilis vyšel *ohněň* kladenej od Jarolyma žida, shořelo chalup a chlívů 36.

Léta 1624 v okláv tři králů kladenej *ohněň* vyšel a shořelo přes 12 domův.

Léta 1631 24. Augusti od vojáků nejvyššího Zahrádeckýho kladenej

ohně vyšel od Václava Hrnčíře; shořelo domův 36 nepočítaje stodol a chalup, jen málo města zůstalo.

Léta 1637 18. Martii vyšel *ohně* a shořely 2 domy.

Item. Téhož léta vyšel *ohně* a shořelo 6 domů.

Léta 1643 17. Januarii kladenej *ohně* vyšel od vojáků. Shořelo 10 domů.

Léta 1654 29. Augusti tyto památky pravdivé jsou sepsány ode mne kněze Magistra *Jana Ludvíka Bergera*, téhož času děkana blatenského, rodilého z Klatov a Jeho Eminencí kardinála a arcibiskupa Pražského Ernesta Vojtěcha z Harrachů vicaria foranea Prácheňského.

Za času kostelníků Jana Čady p. primatora a Zachariáše Zajíčka a Jana Divůčka n Václava Petrželky blatenského školymistra a kantora. Za panování vysoceurozeného pána, p. *Františka Ignatia hraběte z Rozdražova* na Blatné a Pumšdorfu, JMC. rady a soudce zemského a pana hejtmana kraje Prácheňského.

Dejž o Bože a Panenka Maria nám všem i budoucím přímluvou té Panny památku v časnej slávě připomínati a chrám ten Páně mocí sv. kříže se všemi obyvateli, Pánem i Otcem duchovním chrániti a opatrovati. Amen. Jesus et Maria nobiscum."

2. „Léta 1636 za panování vysoceurozené paní, pl. *Anny Marie hraběnky z Rozdražova*, za dosazení p. P. *Markusa Salera*, t. č. pana děkana blatenského, hlšený jest tento chrám.

Léta 1637 jest *malován*.

Léta 1638 3. dne měsíce Februarii *povětrí* velkou věž shodilo, přitom i na této malej škodu udělalo, že se musela v tom letě spravovati.

Když se jest dolů sundala od pokryvače Tomáše Pondělíka, mistra pražského, druhýho příjmění též mistra Václava Veselskýho, též mistra pražského, tato paměť se do ní dala ode mně Jana Čadý, kostelníka staršího měšťana.

Přidávác Václav Brynda. Při tom druží kostelníci při mně byli: Zachariáš Kloboučnick a Jan Divůček."

3. „Léta Páně 1654 dne 29. srpna v den památky stětí sv. Jana Křtitele pro ozdobu na chrám Páně nad kůrem *vystavěna* jest *věž nová* od *Daniele Čapka*, tesaře, měštěnína v městě Březnici, jemuž jest za práci jeho dáno peněz hotových 50 zl. rýnských.

Slovutnýpán *Adam Saidl*, klempíř, cís. měštěnín v Starém městě, bání plechovou a botu na hrot 9 střevců udělal, za niž jest dáno 10 zl. rýnských.

Slov. p. *Matěj Popel*, měštěnín a starší obce v městě Březnici, kříž na touž věž jest dělal, kterýž váží 64 libry a jej i bání vzhůru jest vyzdvihl a postavil. Pomocníci jeho byli Jan Bydžovský, tovaryš hodinářský. a Ondřej Tríska, tesař v městě Blatné. Od téhož kříže udělán jest jemu dáno 16 zl. rýn.

Na touž věž plechu koupeno jest 5 tun drážďanských. Za každou tunu placeno po 18 tolarech, od vybití každé tuny dáno po 10 zl. rýn.

Jiří Ferdinand Nygryn, měštěnín a spoluradní v městě Březnici, polní trubač, předešle kunštu svobodného *malíř*. Kříž a bání též botu jest pozlacoval, na kterýžto zlata koupeno za tři dukáty, barvy zelené a jiné materie za 4 zl. 9 kr. Od pozlacení dáno 3 tolary říšské.

Při vyzdvžení téhož kříže a bání činěna jest počestnost skrze polní trubače a bubny vlašské od trubačů polních: Jiřího Ferd. Nygryna, Jana Volka Hlavatýho, trubače polního J. M. P. hraběte z Rozdražova a na Blatné, Ferdinanda Synka, rozeného v městě Blatné, lehrjunka téhož Jana

Volka Hlavatého, Václava Zdeňka Casolara, blatenského, na bubny vlasské bicího. Sit laus Deo!“

Vinš arcibiskupu Pražskému z XVIII. století. Ze staré školní kroniky blatenské podává *J. P. Hille*. — „Nejdůstojnější, Vysoce osvěcené sv. říms. říše Kníže! Přemilostivý Pane, Pane! Právem prvosti Nové Město se proto honositi může, že ono v minulých časech téměř vždycky první jest bylo, které svého k důstojenství pražského arcibiskupství nově povýšeného u vážném Ubranstvu (!) do vykázaného sídla od počestného komonstva doprovázeného duchovního arcipastýře před jinými s synovskou příchylností a příslušnou čestobázní vítati přístup mělo. Nyní opět osudem příznivého štěstí padl los na Nové Město, že při tomto slavném vtahu do královského Města Pražského Vaší Knížecí arcib. Milosti k prokázání první synovské pocty před druhými zdejšími spoluměsty volnost jest obdrželo. Rozhojnného potěšení toho životní vejtvar šířením řečí zde představiteli krátkost času zbraňuje a beztoho zbytečná jsou slova tu, kde skutek sám mluví a slovo vede, neb radost a útěchu všeobecnou nad tím tak slavným příjezdem líčí a dosvědčuje neospalá vzbuzeň po všech místech sloučeného klopotem se hrnoucího lidu.

Celá obec toužebně se snaží, aby paprskem milostivého zření ohlasy a bleskem stkvoucí se slávy opapršlena byla se starozákonním Jakubem, smělo sice však odzdržené pohrožující: že nepropustí, dokud nebude požehnána.

Vojsko městské ne k zápasu, k povinnému počtení zde zařaděné stojí, které zvukem a souhlasem hudebních nástrojů, čestným kloněním zbraní, též postavou a mravním křepčením přistojnou čest vzdává a svou neliknavou ochotnost uvědomuje.

Ano i měšťanosta a radd otcové tuto pospolu shromáždění jsou Vaší knížecí Arcibiskupskou Milost synovsky poslušně vítající, s tou připojenou věrosrdečnou žehbou.

Aby při tomto povýšeném stupni a důstojenství a vkračování v osedloství připraveného sídla Vaše Knížecí Arcib. Milost podrobené sobě stádo v šťastném poklidu řídit a v nepohnutém zdraví skrz množený běh bezčíselných let panovati a hojnosti všelikerých blahot oplývati, tuto pak sniženou a ochuzelou obec sobě vždy dobromilostivě poručenou míti a ji svou mocnou ochranou otcovsky podpořiti ráčila.

I budiž tehdy moje jménem celé této obce konaná žehba uslyšána a staň se tak! Jak jsem řekl.“

Geschichte des ritterlichen Ordens der Kreuzherren mit dem roten Sterne. Von *Th. et PhDr. Franz Jacksche*, Ord. Crucig., k. k. Gynnasialprofessor. Prag 1904. — O vzniku rytířského řádu křížovníků s červenou hvězdou a z části též o působení téhož řádu podal již spisovatel úryvek ve výroční zprávě německého stát. gymn. v Kroměříži r. 1902, práci pak doplňoval a vydal jako spis samostatný se 3 vyobrazeními (generalát ryt. ř. kříž. v Praze, kříž. chrám sv. Františka a r. 1810 sekularisovaného kláštera a kostela sv. Matěje ve Vratislavi). Pan spisovatel dle pramenů archivních i jiných spisů (též českých) líčí dějiny řádové nejen v Čechách (v 6 kapitolách), ale i ve Slezích a Polsku až do r. 1903 (v 8. kapitole). podává v kapitole 7. zřízení řádu, kroj a činnost bratří řádových a připojuje na konec rozrod rodů panovnických v Čechách, ve Slezsku a v Uhrách, list papežský k bratrstvu špitálnímu u sv. Petra na Poříčí v Praze 1235, bullu papeže Řehoře IX. o založení řádu 1237, reformační dekrety papežských dozorců 1292. výtahy ze starších stanov a snesení kapitolních, dodatky a potřebný rejstřík důležitých míst a osob. Práce důkladná a záslužná.

Dr. M. Kovář.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

Slezské zprávy o česko-moravských emigrantech (1626—1642).

Z archivalií na zámku Glogóvku podává **Josef Vávra**.

(Dokončení.)

Zajímavé pro nás jsou dva české listy psané z tábora dánského generála Fuchse, datované z Neulingen (mezi městy Seehausen a Arendtem v Staré marce Braniborské) 20. července, podepsané panem J. M. (asi *Jáchymem Michalem*) *Slavatou z Chlumu*. Jeden má adresu „A Monsieur *Johanne de Bubna*, Colonelle et mon cher patrone-l'armee die (sic!) Prince de Mansfelde a zní takto: . . . „Posavad jsem při mírném zdraví. Pan generál Fuchs 14. Julii se vším lidem od Havelberku přes vodu na druhou stranu . . . se přepravil, a posavad mezi Zahausen a Arentem ležime. Kam se dále obrátíme, jistotně nelze věděti, proslýchá se, že k Hamburku, poněvadž nepřítel má úmysl, od Zerbstu do Holšteina padnouti; na témž passe jsme zůstávati jměli.“ V dalším prosí Slavata pána z Bubna za rekomendaci u hraběte Mansfelda pro nějakou příležitost v jeho armádě, poněvadž on Slavata není toho úmyslu, další služby v dánském regimentě vyhledávati. „Jestliže by pak mne ta příležitost potkati nemohla a já se tak brzo mezi VMt nedostal a milosrdný Pán Bůh VMti dalšího štěstí, čehož všichni VMti vinšujeme, propůjčiti a do vlasti naši milé šťastně přivésti ráčil: za to VMt služebně žádám, že na mne a Jeji Mt paní švakrovou mou nejmilejší (Markétu Salomenu Slavatovou ze Smiřic) laskavou paměť miti a nad statky JMti paní (Černý Kostelec a Škvorec), aby k většímu zhubení nepřišly, laskavou paměť jmiti ráčíte. Kdež Jste mně psáti ráčili, abych koně VMti, kterého Jste v jednom městečku v Mechlburku zanechati ráčili, vzíti a co s ním protráveno, zaplatiti dal: VMti oznamuji, že jsem se posavad koně uptati nemohl, ale ptáti se budu, ačkoliv obávám se, že za tak dlouhý čas více protrávil, nežli zač stojí.“

Druhý list Slavatův ze dne 20. Jul. má adresu: „A Monsieur *Ernfryde de Berbiersdorff*, Colonelle et Rijter-l'armée die Prince de Mansfelde. Jest povědomo, že adressát býval pánem na Sluhách, r. 1618 byl činným při osudné děfenestraci, r. 1619 při pustošení dómu Svatovitského a nyní jej shledáváme nejvyšším pluku v armádě Mansfeldově. Jemu psal Slavata totéž, co panu z Bubna, prosbu za místo důstojnické u Mansfelda, s nímž doufal se dříve dostati do Čech nežli s armádou dánskou. V dodatku píše: „Můj důvěrně a zvláště milý pane bratře a švakře! Jakož jsem s VMti na tom zůstal, aby mně hodinky, modlitby a písně v Berlíně u pana

Skrety (*Daniel Skreta ze Závovic*, jindy sekretář komory české, r. 1621 cti, hrdla i statku odsouzený) zanechány byly: pro ně jsem naschval do Perlína posílal, ale zpraven jsem, že u pana Skrety zanecháno není. Proto služebně žádám, že mně ty věci do Hamburku k panu nejvyššímu purkrabí (t. j. panu *Bohuchvalovi Berkovi z Dubé*, který 1619—1620 byl nejv. purkrabím pražským) k uschování poslati ráčíte.“

Jiný v Hlohově zabavený dopis, který výše jmenovanému kurýrovi dánskému doručil v městě Cilichově moravský emigrant Karel Křištof Sedlnický z Choltic, latinsky jest psán rukou Adama Garzina, pastora v Štětíně Pomořském, a má adresu: „Reverendo atque clarissimo viro, Domino Magistro Davidi Lippachio ducis Weimarensis concionatori et aulico et castrensi.“ Býval týž *Mgr. David Lippach* 1615—1622 v Praze kazatelem v novém německo-lutherském chrámě sv. Salvatora na staroměstském rynku i professorem lutherského gymnasia při tom chrámě; r. 1621 provázel hraběte J. O. Šlika k popravě. Měl nyní, táhna s knížetem Výmarským, asi v úmyslu, vrátiti se do Čech. Jemu žaluje Garzin, že jedovatý Belial nepřestává úklady strojiti křesťanské církvi a obci. „Sotva slavný náš Švéda (Gustav Adolf) vypudil katolické (polské) posádky z měst pruských, Gdaňsko a Toruň vynímajíc, hle, již žádá císař s Waldsteinem na knížeti pomořském (Bohuslavu XIV.), aby přijal do svých pobaltických pevností katolické posádky, z čehož kníže v obavách horšího nebezpečí jest všecek skličěn“ . . .

Z ústních vyznání dánského kurýra, jež učinil na mukách, dovidáme se, že jiný emigrant, hned po bělohorské bitvě uprchlý, pan *Křištof z Redern*, jindy pán na Fridlandě a Reichmberce, r. 1622 sloužil ve vojtě knížete Kristiana Halberštatského, pak byl u knížete Julia Brunšvického a r. 1626 ve vojtě dánském pod generálem Fuchsem a po onom kurýrovi vzkázal svým přátelům ve Slezích všecky dobré věci.

S výše dotčeným moravským emigrantem *Karlem Křištofem Sedlnickým z Choltic* měl hrabě Jiří z Oppersdorfu mnoho zaměstnání, poněvadž byl týž jeho svatem. Bohatý pán Seyfried z Promnic († 1597) zůstavil z prvního manželství (s Voršilou Šafgočovou) tři syny a dceru Dorotu, víry lutherské, z druhého lóže (s Benignou Kateřinou z Lobkovic, sestrou pozdějšího nejvyššího kancléře Zdenka Vojtěcha z Lobkovic) čtyři dcery, od matky po katolicku vychované. Onu pannu Dorotu z Promnic r. 1611 pojal k manželství pan Karel Křištof Sedlnický, pán na Divčicích, Hrozové a Prorubě, manských to statech biskupství Olomuckého, dostal s ní 5000 tolarů věno a za 1000 tolarů svršků na lidské schválení; to věno její pojistil na statku Divčicích (Maidelberg u Osoblahy). Nejstarší z katolických dcer pana Seyfrieda z Promnic, ušlechtilou Benignu Polyxenu, r. 1616 pojal za choť pan Jiří z Oppersdorfu.

Pan Sedlnický sloužil kardinálu Dietrichšteinovi za hofrychtěře biskupských statků olomuckých, ale r. 1619, kdež Morava připojila se k povstání českých stavů, dal se i pan Sedlnický na stranu odboje a vojensky sloužil ve vojtě stavovském, začez po bitvě bělohorské propadl trestu, a kardinál Dietrichstein prohlásil jej za zbavena jeho manské držby u Osoblahy. Ovšem mohl pan Sedlnický

se udržeti na těch statcích, dokud markrabě Jan Jiří Krnovský měl své posádky v Krnově, v Opavě, Hlubčici, Nise, Otmachově a v Kladsku; ale když r. 1622 vojsko císařské ty posádky z těch míst pudilo, pan Sedlnický s paní svou a šesti dětmi dal se na útěk a stanul až v Pomoranech, kdež se živil nájmem statku ne-daleko Štětína. Před tím útekem zajela paní Sedlnická do Vídně a na kolenou prosila císaře, aby jí bylo vydáno její věno 5000 tol. a svršky její na Divčicích; i dosáhla ubezpečení císařského, že ji ukrivděno nebude; jen měla vyčkávatí času. V daleké cizině zemřela ubohá paní ku konci r. 1625, a pan Sedlnický, moha tehdy jejího věna dobře potřebovatí na výchovu svých dětí, psal svému svatu, hraběti Oppersdorfovi, prosbu za přimluvu u kardinála Dietrichšteina, aby to věno jako materina jeho dětí bylo mu ze zabavených Divčic vydáno.

Hrabě nemíval jindy mnoho styků s panem Sedlnickým, ač statky obou ležely jen dvě mile od sebe; různili se oba ve víře a politickém smýšlení; jen manželky jejich, sestry dle jednoho otce, častěji se navštěvovaly. Ale po smrti paní Sedlnické hrabě Oppersdorf rád dal místo prosbám své milované choti Benigny Polyxeny a listem z 16. února 1626 vřele se přimlouval u kardinála Dietrichšteina za dítky pana Sedlnického, uváděje, že dítky nenesou vinu otcovu, a matka jejich že ničím se neprovinila za živa. Než kardinál nemohl té žádosti vyhověti, leč by pan Sedlnický doprosil se císařského pardonu a vrátil se do vlasti, tak aby jeho dítky byly vychovány po katolicku. Pan Sedlnický neměl chuti k takovému kroku, zvláště když mu brzy vzešla hvězda naděje. Výprava Mansfeldova do Slez a do Uher slibovala návrat falckrabí Fridricha na trůn český a panu Sedlnickému navrácení zabavených statků a tudíž obnovu bývalého blahobytu jeho po dlouhém strádání.

Když vpadl Mansfeld do Slez, pan Sedlnický opustiv své hospodářství v Pomoranech, spěchal do Frankfurtu n. O., a pak v městě Cilichově vyčkával příležitosti k návratu do starého domova. Tam sešel se s oním dánským kurýrem, jenž dával si jméno Hanuš Mansfeld, odevzdal mu list pastora Garzina k dodání mgru. Lippachovi, ba napsal mu na listek i místa ve Slezích, kterými by se za armádou ubírali a kterým by se vyhýbatí měl. Setkal se tam i s panem Janem Jiřím z Knobelsdorfu, zápisným držitelem hejtmanství Svobodínského, a v hovoru s ním jevil radost, že hrabě Mansfeld otevírá mu cestu do vlasti a navráti mu statky ztracené bez žebronění o pardon. Pan Knobelsdorf, ač protestant, neváhal při nejbližší jízdě své do Hlohova to udati u hraběte Oppersdorfa, jehož rejthari potom na silnicích pilně číhali na pana Sedlnického, kdyby Hlohovskem chtěl se bráti do Moravy.

Ale všecka tehdejší naděje emigrantů jako by vodou uplynula; 27. srpna 1626 poražen byl král Kristian dánský od Tillyho u Lutteru a tištěn k Labi a pak za Labe do Holstýnska. Hrabě Mansfeld s knížetem výmarským sice dostali se do Uher a na Slovensku se spojili s Bethlenem Gaborem; ale o pochodu jejich do Moravy a do Čech nemohlo býti řeči, když Valdštejn s valným vojskem přitáhl za nimi v září do Uher, a položil se proti spojené moci nepřátelské u Darmotů.

K rozhodné bitvě nedošlo; Mansfeld vida, že Bethlen Gabor vyhledává míru s císařem, rozpustil své vojsko a zemřel na cestě do Benátek. Kníže výmarský zamířil zpět do Slez, ale 10. prosince skonal ve Sv. Martině Turčanském; dánský kommissar Mitzlaff odvedl jeho lid, sesílený lidem Mansfeldovým, do hořejších Slez, drže tu Těšín, Opavu, Krnov, Pštínu, dobyl i Hlubčic, Kozlího a jiných měst a ze zdělané kořisti se sílil novým najímáním lidu. Waldšteino vojsko zotavivši se přes následující zimu na Moravě a západních Slezích, potom od jara do července 1627 ty nepřátelské posádky vytisklo z oněch měst a vytáhlo pak do Braniborska a k Holštýnu.

Pan Karel Kristof Sedlnický byl ve své naději bolestně zklamán a vrátil se do svého nájmu v Pomořanech. Listem plným lkání a vzdechů prosil svého svata hraběte Oppersdorfa za novou přimluvu u kardinála Dietrichsteina v příčině vydání mateřiny svých dětí. Jemuž odpověděl hrabě 9. září 1627: „Musil bych těžce odpovídati, kdyby se toho dověděl císař pán, že panu švakrovi dopisují. Byl bych se dávno za Vás, pane bratře, přimlouval, a počátek toho již jsem učinil. Než jak se to srovnává, že prosíte o pardon a za navrácení statků a přece v cizině pobývati chcete! Lépe by panu bratru slušelo se pokoriti, k vině se přiznati a s JMCís. ve víře se srovnati, nežli v Braniborsku neb v Pomoří s nouzí a bídou se potýkati. Vraťte se do vlasti, prostě JMC. za milost, a další potom se ukáže. Ale to se mně do pana bratra nelíbí, co mně vypravoval pan Knobelsdorf, že prý nepotřebujete milosti, když Mansfeld Vám vybojuje statky. Tedy s takovým loupežníkem měli Jste spolky? Doufám, že si to nyní rozmyslíte. Však jsem dal tehdy na Vás číhati po silnicích a passech a byl bych s Vámi naložil podle úřadu svého.“ Důtklivý dopis tento zkrušil pana Sedlnického do té míry, že v říjnu r. 1627 poslal kardinálovi olomuckému suppliku tohoto smyslu: „Nejmilostivější kníže a pane! V jaké dlouhotrvalé bídě, strasti a nouzi se svými šesti nedorostlými dětmi jsem žiti musil, to lze V. Kn. Milti. jakožto vysoce rozumnému potentatu lépe povážiti a vycítiti, než abych VKMtí to obšírně vypravoval a tím jen na obtíž byl. Mám se nyní tak, že poctivost svou zachovati mohu toliko za přispění dobrých a milosrdných lidí, kteří mně a dětem mým na pomoc přicházejí, a kdyby u mne nebylo naděje, že u J. Mil. Cís. a u V. Kn. Milti. dosáhnu žádoucího pardonu, dávno bych dle rady mnohých přijal službu u nepřátel JMCís., jen abych sebe a ditky své užíviti mohl. Ale neučinil jsem tak a neučiním, nýbrž dále chci v té mizerii žiti, JMC. a V. Kn. M. již více se neprotiviti a nemilost na hlavu svou nehromaditi, doufaje, že předce jednou přijde ona šťastná hodinka, která přinese splnění mých tužeb. A proto s ponížeností se utíkám k V. Kn. M., znaje přirozenou dobrotu Její, prosím za milostivé uvážení dávných služeb mých, za prominutí mého přestupku, jehož jsem se dopustil nikoli ze zloby mé vlastní, ale z návodu a rozkazu stavů zemských, čehož slzavě lituji. Prosím za to pro milosrdenství Pána Boha, jenž ulituje toho, kdo kajicně k němu se vrací. Prosím V. Kn. M. i za vzáctnou a mnohoplatnou přimluvu, aby JMCís. můj skutek zlý do hlubokosti mořské pustila a mě na milost přijala, tak abych mohl

v zemích JMCís. bezpečně meškati a zde jednou i život svůj, strasti a bídou skrušený, bohda šťastně skončiti. Pán Bůh mě nadělil houfem dítek a nemám, z čeho bych je uživil a vychovával. Však mají ty dítky mé po matce své spravedlnost v slušném obnosu, zjištěnou na statku Divčicích, a ničím se neprovinily; protož prosím V. Kn. Mil. za přimluvu u JMti Cís., aby mateřina mých dětí byla jim co nejrychleji možno vydána na obživu jejich.“

Hrabě Oppersdorf tuto supplikaci svého svata hned 27. října 1627 odeslal kardinálovi do jeho sídla Nyklšpurka s vřelou přimluvou, aby prosba pana Sedlnického byla vyslyšána vzhledem k jeho bídě a k jeho nebohým dítkám. Ústně o tu věc jednal hrabě v Praze v listopadu r. 1627, když tam meškal jako zástupce knížetství Hlohovského při korunování mladého krále Ferdinanda III. a císařovny Eleonory. Císař Ferdinand mu slíbil dobrou úvahu a kancléř kníže Lobkovic všechn fedrunk té věci, i kardinál Dietrichstein neodpíral, ač namítal, že pan Sedlnický přece jen byl velikým rebellantem. Hrabě, než v prosinci odjel do Slez, uložil svému agentu u dvora, Ondřeji Pieringerovi, aby o vyřízení suppliky pana Sedlnického u české kanceláře pilně sollicitoval.

Pan Sedlnický tehdy tonul v obavách, budoucího ubytování vojska knížete Fridlandského v Pomořanech, které by jeho nájemné hospodářství u Štětína na mizinu přivést mohlo. I psal hraběti Oppersdorfovi prosbu o vymožení pisemné salvagardie knížete Fridlandského na ušetření od vojenských nepřiležitosti. Hrabě mu odepsal 3. ledna 1628: „Nyní pocituje pan švakr, jak daleko sahá ruka císařská, čehož bychom se před málo léty nikdy nebyli nadáli. Však tím více želim té nepřiležitosti, která nyní na pana švakra doléhá. Ze srdce rád bych jemu v příčině salvagardie byl po vůli, ale není radno, nyní něco podobného u pana knížete-generála vyhledávati. Kdyby moje přimluva v nešťastlivé chvíli byla doručena, nemohl bych očekávati než potupnou odpověď, a pak by věc pana švakra byla ještě hůře postavena.“

Pan Sedlnický zatím s pochopitelnou netrpělivostí očekával císařský pardon. tak aby se mohl vrátiti do vlasti; psal o to 25. února hraběti Oppersdorfovi; ale došel ten list teprve za pět neděl. Odpověď hraběte z 31. března byla smutná: „Z listu pana švakra s politováním poznávám jeho chorobu a bídný stav; ale všecko mé sollicitování, ústní i pisemné, u JMCísařské zůstává bez účinku. Píše mně agent můj u dvora, že pro pana švakra není valné naděje. Opět a opět jsem prosil pana nejv. kancléře knížete z Lobkovic, aby onu žádost za perdon fedroval, ale obávám se, že to půjde z těžka, poněvadž nyní všichni evangeličti, i ti, kteří jsou vzácného urození a ničím proti JMC. se neprovinili, z Čech a Moravy se stěhovati musejí.“ A bylo tak, a pan Sedlnický, který sice litoval svého poklesku, sliboval věrnost a poslušnost, nedošel pardonu, poněvadž nesliboval, že srovná se s císařem ve víře a bude katolickým. Zůstal v cizině a dožil se jen toho, že jeden syn jeho, stav se katolickým, došel po smrti kardinála Dietrichsteina držby manských statků Hrozové a Proruby. Byla to asi náhrada za onu zadržalou mateřinu jeho, 5000 tolarů a svršků za 1000 tol. Spolu-

držitelkyní byla sestra jeho Kateřina, provdaná za Václava Tracha z Březi. Podobá se, že starý pan Sedlnický asi při těch dětech svých se přizivil. Zemřel asi r. 1650.

Z výzkumů P. Petra Špičky O. Cr., pohřichu záhy zesnulého, jsme poučeni, že domnělá proroctví Kristiny Poňatovské a Kristofa Kottera, jircháře ze Šprutavy zvěstovala brzký pád katolického císařství i stolice Římské, a to od lva ze severu a od levharta z východu. Boj ten že bude veden v Čechách a na Moravě, a proto dávana byla rada evangelikům, aby vyšli ze země a v cizině aby očekávali na konec boje a na brzký návrat do vlasti, čímž se vysvětluje to úžasné množství emigrantů z Čech a Moravy r. 1628. Hrabě Oppersdorf zvěděl o tom proroku Kotterovi již ku konci r. 1626. Jakýsi David Watzer z Libně v Dolní Lužici zašel tehdy do Hlohova a tu vypravoval, že „Fridericus“ brzy se vrátí a zaujme trůn v Čechách. Zaslechl to některý katolický měšťan a udal to na radnici. Watzer byl zatčen a vyslýchán, a z výsledku vedla nit do Šprutavy; již v lednu 1627 seděl Kotter ve vazbě v Hlohově. Hrabě Oppersdorf vyslal komissaře do Šprutavy, kteří prohlíželi byt Kotterův a zabavili tam množství věcí rukopisných i tištěných. Pak bylo pátráno v celém městě po dalších exemplářích těch revelací, a poněvadž bylo na jev, že v rozšiřování jejich měl hlavní podíl šprutavský pastor Abraham Menzel, vydal hrabě Oppersdorf rozkaz městské radě, aby ho pod stráží dopravili do Hlohova k výsledku. Kotter posedév v arrestě delší čas, byl ze všech zemí císařských vypověděn.

S počátku jara 1628 táhli čeští emigranti na Hlohov od Žitavy neb Lehnice. Z Hlohova měli toliko tři mile cesty do Lešna polského, kdež se usazovali pod patronatem pana Rafaele Leščinského, jiní zase přijímáni byli na statky knížete Kristofa Radzivila. V Hlohově byli od Němců vlídně přijímáni a hoštění, kojení též nadějí na brzký návrat. Dělo se to s demonstracemi, a proto purkmistr František Mehl, katolik, měl plnou hlavu obav, aby z toho nemusil odpovídati, i psal hraběti Oppersdorfovi, který tehdy na svém statku meškal, o radu, zdali by měl emigrantům zakázati průchod městem. Než hrabě ho poučil 7. dubna, že dle rozkazu císařského mají vystěhovalcům, když pokojně si vedou, všecky passy býti otevřeny; toliko nesmějí býti přijímáni k městské živnosti. Mají-li domácí lidé s nimi soustrast, tomu že netřeba se diviti.“ Když pak císař sám se dotazoval, zdali emigranti z Čech neb z Moravy přijímáni bývají do Hlohova, odpověděl hrabě 9. června 1628: „Purkmistr Mehl, zelusus Catholicus, nepřipouští emigrantů do města k živnosti, neboť takoví lidé zbytečně mudrují, zlé hádky začínají a ke vzpourám jsou náchylnější nežli domácí lidé.“

Že polský král Zikmund III. ty nekatolické přistěhovalce ve své říši nerad viděl, poněvadž domácí dissidenti nabývali jimi posily, tomu dal výraz svým latinským listem k hraběti Oppersdorfovi, daným v Bydhošti 27. června 1629. Vyslovuje tu své obavy, aby od těch přistěhovalých nebyli katoličtí poddani jeho svádění, a proto že dal magistratům všech královských měst přísný zákaz přijímati je do městských obcí; aby však takový zákaz mohl dáti magnatům a šlachčicům, podle zemského zřízení že není možno.

Hospodárným a přičinným Čechům mezi Poláky nebylo zle; příklad toho dává emigrant *Šimon Daniel ze Semanína*. Býval někdy zámožným měšťanem v Hradci Králové; r. 1628, odevzdav své dva domy a dvory v Hradci své švekrůši, vyšel do Lešna v Polsku, kde utvořila se nová obec českých bratrů. V září r. 1642 byl již bohatým měšťanem a radním pánem v Lešně. Když neustálé loupeže švédských rejtharů pod Stahlhansem od r. 1639 soužily knížetství Hlohovské, utíkali zemané hlohovští přes hranice polské a tam očekávali pokojnější časy. Mezi nimi byl i pan Alexander Stoš s bratrem svým Ludvíkem. Oba dva tu žili na dluh, a zejména byli roku 1642 dlužni panu Šimonu Danielovi ze Semanína 4500 tolarů. Nevědouce, jak jinak ho spokojiti, pronajali mu v září r. 1642 své statky Velkou Čermnou (Gr. Tschirna), Elgotu, Křečkov, Sulkov a Neusorge se všemi požitky (málo z toho vynímajíc) na jeden rok. Poněvadž tehdy Švédové pod Torstensonem, zanechavše v Hlohově posádku, vytáhli do Moravy, doufal pan Šimon Daniel, že za ten rok toho nájmu pokojně užije a k svému tak přijde. Ležely ony statky při samé hranici polské blíže Lešna. Smlouva podána byla hraběti Oppersdorfovi jakožto zemskému hejtmanu k potvrzení. Ale hrabě, meškaje na svém zámku Frídku, pro těžkou chorobu již byl na odchodu z úřadu svého a ponechal tu věc svému nástupci Křištofu Ferdinandovi sv. p. z Lobkovic.

Podotknouti dlužno, že když v listopadu r. 1628 purkrabě Karel Hannibal z Donína mocí vojenskou přeháněl města knížetství Hlohovského na viru katolickou, z města Góry (Guhrau), které posud se drželo vyznání kalvinského, uprchlo množství měšťanů, za nimi pak r. 1629 stěhovali se houfně jiní měšťané s rodinami. Všichni se octli v Lešně, jen as 3 míle od Góry vzdáleném, tak že se tam jich do 4000 duší usadilo a z Góry skoro všechno soukennictví, barvířství, koželužství, jirchářství a všecken obchod do Lešna se přestěhovaly. Bylo tedy v Lešně vedle Poláků a českých emigrantů množství německého živlu a město a předměstí novostavbami znamenitě se zmohlo.

Z minulosti města Chlumce nad Cidlinou.

Několik místopisných kulturních ukázek z let 1532—1600. Píše Dr. Jos. Kašpar.

(Dokončení.)

Smlouvy sousedské.

Sousedům, když domy jejich těsně vedle sebe stály, působily často dosti značných starostí tu žlab, tu vodoteč, tu struha neb studnice, onde plot, tu zas ulička. Poslyšme, kterak se smlouvali o *žlab*: L. 1536 v pondělí před sv. Janem (19. června) stala se smlouva a srovnání takové. Kdež jest byla ulička mezi domem Urbanovým a Suchým Rokem a Suchý Rok, chtěje sobě stavěti výheň ve svém a v tom místě, podvolil se jest Suchý Rok Urbanovi před purkmístrem a pány tu v tom místě, kdež byla ulička, na svůj náklad *žlab* udělati a ne toliko on, nýbrž i potomci jeho to že povinni budou dělati, a toto ještě výš se podvolil týž Suchý

Rok, kdyžbykoliv chtěl Urban sobě sklep stavěti aneb potomek jeho, aby měl vůli a moc bez překážky v tom sklepe sobě okno udělati.¹⁵⁾ A ještě: L. 1592 v úterý po památce sv. tří králů (7. ledna): Jakož jest mezi panem Janem Chlumeckým a Dorotou Šťastnou o *žlab*, kdyby mezi domy jejich sešel, spor byl, takto mezi sebou jsou se dobrovolně snesli, že společně oni i držitelé jich nový zase žlab koupiti, jej láhnouti dáti, tesařům od pobíjení platiti a na něj nakládati mají. To se od svrchu psaných osob i také od držitelův budoucích jednoho i druhého gruntu na časy budoucí a věčné vykonávati má. Však s tou výminkou Dorota Šťastná k tomu svolila a ohlásila, jestliže by buď ona aneb kdo z držitelův téhož gruntu v jaké stavění se dáti a jakž trámy na zeď domu pana Jana klásti chtěl, toho on pan Jan ani budoucí držitelé gruntu jemu zbraňovati nemají, k čemuž oboji strana v radě stojíc se přiznala.¹⁶⁾

Jinde smlouvali se o *žlab* i *otrubi*: L. 1554 v pondělí po sv. Trojici (21. května) za purkmistra Jana Vrabečka a staršího Jiřika Mikšova stala se smlouva celá a konečná mezi Jakubem krejčím a Jiřikem sládkem, tudíž i s Moravcem o *žlab* a *trouby*; o žlab, který jest mezi domem Jakuba krejčího a Jiřího sládky, aby jej dělali *ze spolka* po tomto udělaném, kterýž Jakub krejčí udělal, netoliko oni ale i potomci a náměstkové a držitelé těch gruntů. A co se týče trub, kteréž jest vložil týž sládek Jiřík skrze zahradu Jakuba krejčího, ty aby opravoval Jiřík sládek tak, aby ke škodě nebyly témuž Jakubovi krejčímu. Jestliže by se probraly buď za téhož Jiřika neb potomka jeho, tehdy týž Jakub neb držitel statku toho má moc dáti ty trouby vybrati kázati a jich nedopouštěti tu míti. — Týž i Jan Moravec propustil témuž Jiřikovi sládkovi skrze zahradu svou struhu, aby měl tok volný. Než troubu opravovati mají skrze valy s Vaňkem Koutským týž Jiřík i potomci a držitelé těch gruntů.¹⁷⁾

Dvořišti měšťanských domů všech měst našich také vedena bývala tehdejší kanalisace. Z domu do domu vlekla se vodoteč buď struhou buď koryty a žlaby dřevěnými neb kamennými, krytá neb otevřená. Do té vodoteči lita špína z domů a sváděna voda kapaličná. Vodoteč na místě příhodném obracována bývala šikem přes dvůr a průjezdem ven do pouličné struhy nebo vedena až do zdi městské. Ty vodoteči bývaly druhdy také původu všelikterakých smluv i stížností sousedských. I v našich knihách některé nalézáme. Tak l. 1562 v pondělí in vigilia Trium regum (5. ledna) stala se smlouva celá a dokonalá a dobrovolná panem Janem Čulíkem, fišmistrem císaře JMti na Chlumci, a Václavem Haldeckým, písařem důchodním též císaře JMti na Chlumci, Matějem Pardubským, starším města toho leta, a to tato: Jakož byla rozepře a nevole mezi Matějem Bejčkem a Vítkem Holomkem o struhu, kteráž jde z dvoru Bejčkova přes cestu, a *vodoteč* skrze ni jde též od Vítky Holomky až do řeky, kdež jest týž Matěj Bejček toho hájil témuž Vítkovi, nechť mu dáti vody od domu svého tou

¹⁵⁾ Knihy městské města Chlumce nad Cidli., str. 2. — ¹⁶⁾ L. c. str. 116. —

¹⁷⁾ L. c. str. 14.

struhou vésti, i výš dotčení smlouvové takto jsou to mezi nimi vyrovnali a smluvili a na nich toho obě strany přestaly. On Vitek Machovi Bejčkovi na pomoc té struhy, neb jest on Vitek prve na tu struhu nic nenaložil, dal jest 15 gr. čes. a Mach Bejček toho, aby budoucně on i potomci na tom gruntu, kteří budou, aby tou struhou sobě též vodoteč měli a vedli, jest povolil. Však na ten způsob, aby potomně, když by potřeba byla, polovici nákladu jeden každý z nich na tu struhu dával, aneb společně oni nebo potomci na to nakládali. A Vitek má sobě tu vodoteč od plotu asi loket do té truby vsekati tak, aby ta voda, kteráž od téhož Vítka jde, tudý do té truby vpadávala na ulici.¹⁸⁾

Slyšme ještě, jak se smluvili sousedé Jan Macura a Jan Hlaváček r. 1555 ve čtvrtek po vtělení Pána Krista (26. prosince) o studnici i vodoteč: Co se pak *studnice* dotýče, kteráž na mezi jest při témž dvoře, kterýž Macura od Hlaváčka koupil, tu jest zápis na to obzvláštní, aby jí společně užívali a což by při ní sešlo, to se sousedem, kterýž by na témž gruntu páně Vopršalově byl i na ten čas s panem Vopršalem, na ni aby náklad činili a pakli by pan Václav Vopršal neb držitelé statku tohoto pomoci činiti nechtěli, tehdy týž Jan Macura neb držitelé statku toho mohou témuž panu Václavovi a držitelům té studnice hájiti a od nich se též odhraditi. A tolikéž vodoteč skrze svůj dvůr má pan Václav Vopršal pustiti neb držitelé statku toho od dvoru Jana Macury i od sladovny jeho, o čemž jest i zápis v registrech smluvních.¹⁹⁾

Hlavu stavěli si sousedé Anna Hospodárka a Adam Žilka, kteří se o *uličku* mezi svými domy přeli až k *apellacím*. Na konec srovnal je pan Vratislav z Mitrovic r. 1587 touto smlouvou ubrmanskou: Jakož jsou oni Anna Hospodárka s Adamem Žilkou a manželkou jeho od čtyř let pořád zběhlých o zadělání uličky mezi dvory jich obou nemalé ale stížné soudy měli, skrze kteréžto veliká zaneprázdnění a zvošklivení a potupě sebe JMti císařskou pána nás všech nejmilostivějšího a více Jejich milostmi pány rady JMti císařské komory české též pány appellátory jsou zaneprázdnňovali a jeden druhého v opovržlivost o statek i o hrdlo strojiti hleděli a to vše na budoucí škodnou i dítkám jich záhubu činiti usilovali, a aby to mezi nimi jednou přetrženo a v mír i pokoj uvedeno bylo, tu jest Jiřík Vratislav z Mitrovic, JMti císařské hejtman na Chlumci, jakožto od stran dožádaný smlouvce, takto o tom smlouvou ubrmanskou vypovídáme: Poněvadž jest se z nálezů pánů chlumeckých stvrzeného ano i z jistého naučení JMti panův appellátorův k úřadu chlumeckému l. 1587 učiněného to našlo, že on Adam Žilka ji Anně Hospodárce staré uličku podle vysvětlení svědkův právně vedených plotem ohraditi a ustoupiti má, to aby do dvou nedělí od datum této smlouvy pořád zběhlých bez odporu vykonal a touž uličku podle námi smlouvci vycichování plotem ohradil. To on Adam Žilka s dědici a budoucími svými na časy budoucí povinni konati a tu hradbu opravovati budou. A jaké pak ošklivení

¹⁸⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cid. str. 43. — ¹⁹⁾ L. c. str. 525.

a nepřátelství výš jmenované mezi nimi se rozmohlo, to všecko touto smlouvou ubrmanskou a výpovědi se zdvihá a moři a v nic obrací.²⁰⁾

O *plot* domluvili se sousedé Vrabec mlynář a Jiřík Lišický tímto způsobem: L. 1536 v pondělí před svatým křížem (11. září) stala se smlouva celá a dobrovolná mezi Janem Vrabcem a Jiříkem Lišickým o *plot*, kterýž jest mezi jich zahradami: Jakož jest byla rozepře mezi týmiž osobami o ten *plot*, a tehdáž zlý, kdo by jej měl dělati, i tak jsou se ty osoby svrchu jmenované o to snesly, aby jej sobě pomohly spolu udělati a potom, když by zhynul ten *plot*, aby již ne *zespólka*, ale sám Lišický aneb, kdož by na tom gruntu byl, povinen byl na svůj náklad jej udělati, k čemuž jest Jiřík Lišický svou vůli dal a v to se podvolil.²¹⁾

L. 1539 byla též nevole o *hráz*, kteráž jest *za zborem*, tak že v pochybnosti bylo, kdo by ji měl dělati. I učinil jest vyznání Jiřík Lišický před purkmistrem a pány takové, že pamatuje, že to městíště, že tak jest prodáno, kdož by je držel kolivěk, aby i ty *ploty* opravoval aneb znova dělal. Stalo se za purkmistra Štěpána krejčího a starsího města Vachka.²²⁾

Lidi majetku nebezpečné a zlé i ve Chlumci ukracovali o hlavu, měliť proto své popraviště a na něm šibenici, jichžto knihy městské častěji se dotýkají. mluvíce o rolích za šibenici, za popravištěm neb pod popravišti.²³⁾

Chlumec v letech XVI, věku bylo město dosti živné; značně tehdejších řemesel a živnosti mělo tu své zástupce; nad to i rolnictví a jmenovitě *vinařství* bylo pěstováno utěšeně. chceme i o tom několika slovy se zmíniti.

Městská řemesla, živnosti a hospodářství.

Z řemesel nejvíce zastoupen byl *stav řeznický*; napočelli jsme řezníků 18. Z nich rodina Šichova, ze kteréž byli i městští purkmistři, vynikala nejvíc. Na kostele chlumeckém dosud spatruje se náhrobní kámen řezníka a purkmistra Vavřince Šichy. Řezníků bylo tolik, že měli ve Chlumci svůj *zvláštní cech*. Kdys, bylo to r. 1597, stala se v sezení cechu narážka zlá. Řezník Čaban nařkl tu Mikuláše, syna řezníka Jana Štětiny z toho, „že by ovci umrlou *odřítí měl*“. Bylo proto velmi zle a nebyti oblíbeného pana hejtmána Zikmunda Bořanovského z Bytyšky, sotva by se byly strany srovnaly po dobrém. Slyšíme jen o tom vyprávěti městského písaře: L. 1597 v pátek po památce Zvěstování Panny Marie (28. března): Jakož jest on Jan Čaban Mikuláše, syna Jana Štětiny, na poctivosti v plnosti cechu řeznického nařkl, že *jest ovci umrlou odřítí měl*, majíce o to při právě města Chlumce soudnou rozepři, uznávajíce to, že by se k nemalým ale velikým útratám strany přivozovaly, a majíce sobě to od práva jedna i druhá strana ukázáno, aby zanechajíce soudu takových zbytečných útrat, skrze přátele dožádané aby se o takovou věc porovnaly a smluvily. I nemohouce jich přátelé dožádaní porovnat, jak jedna tak i druhá strana jsou se pod pana hejtmána jakožto na ten čas vrchnosti jim vystavenou

²⁰⁾ Knihy městské města Chlumce n. (Gid. str. 105.— ²¹⁾ L. c. str. 4. — ²²⁾ L. c. str. 5. — ²³⁾ L. c. str. 281, 595, 356.

volaly. Kterážto postavivše se sami osobně na zámku Chlumci, na předložení mnohé pana hejtmána jsou k smlouvě přátelské dovolili a takovou věc při přítomnosti osob výš psaných (přítomni tu byli mnozí ubrmané) panu hejtmánovi v moc dali a na výpovědi ubrmanské p. hejtmána přestati se uvolili. Kteroužto výpovědi ubrmanskou takto jsou poděleni: Jakož on Jan Čaban z ožralství a z úmysla Mikuláše, syna Jana Štětiny let nemajícího, nařkl, že by měl ovci umrlov odřít, i pro takové všetečné jeho předsevzeti takto se má k Janovi Štětínovi na místě Mikuláše syna jeho zachováti a ta slova, podadouc sobě rukou, říci: Páne Jene Štětino, žádám vás na místě syna vašeho, co jsem proti vám a proti synu vašemu přemluvil pod způsobem opilým, že mi to na místě syna vašeho odpustíte. Já Mikuláše syna vašeho mám za dobrého a poctivého mládence, jako jej jiní dobří lidé mají a na něj nevím nic zlého. — A zase Jan Štětina má Janovi Čabanovi říci, že jej má za hodného a poctivého člověka, jako jiní poctiví lidé jeho mají a že mu to na místě syna svého odpouští.²⁴⁾

Po řeznicích nejčtenější byli *krejčí*, 11 jich jmenují knihy městské. Hned první listy jejich vyprávějí však o krejčím Janu čin nechvalný, lépe než *jehlou* vládl prý *nožem* a Regině lazebnici „*zamordoval*“ muže. Se vdovou smluvil se pak takto: L. 1543 stala se smlouva celá a dokonalá mezi Reginou lazebnicí a Janem krejčím taková: Kdež jest zamordoval Jan krejčí Regině svrchu jmenované manžela, aby o to pokoj strana obojí měla, podvolil se jest Jan krejčí Regině dáti za *ten mord* 5 kop gr. čes., jakž přátelé narovnali mezi nimi, a to rozdílně na vánoce nejprv přišli 1 kopu gr. a odtud v roce $\frac{1}{2}$ k. gr. a tak každého roku při vánocích platiti má po $\frac{1}{2}$ k. gr. až do zaplacení té sumy. — Ke kteréžto smlouvě Regina lazebnice přistoupivši, dobrovolně místo dala a toho jemu ničím vzpomínati zlym i svými přáteli i s dětmi připověděla.²⁵⁾

Ševců spočetli jsme 10. Důvěře všeobecné ty časy těšil se švec Jiřík Mikeš, jenž přechoasto býval purkmistrem a hospodářem města. Zemřel r. 1572.²⁶⁾

Pekařů shledali jsme též 10, z nichž pekař Pavel Klicpera byl dojistá předkem našeho dramatika Václava Klicpery, který se v Chlumci narodil. Rodina Klicperova byla již ten čas v Chlumci usedlá. Svědčí o tom zápis: L. 1563 v pondělí po sv. Havle (18. října) Jan Šebek prodal grunt svůj Pavlovi Klicperovi pekaři švagru svému za sumu 40 kop gr. čes.²⁷⁾

Kovářů našli jsme 8. z nich Jan koupil r. 1569 v pondělí po přenesení sv. Václava (7. března) *dům, jež slove zbor*.²⁸⁾ Jakou cenu tehdy kovářna asi měla, patrně ze zápisu: L. 1566 ve čtvrtek před sv. Martinem (7. listopadu) prodal Jindřich Svoboda s povolením pana hejtmána nějaký verštat kovářský při lavičkách s kusem dvoru tak, jakž jest jemu při trhu vyměřil, Tomášovi bednáři Drapkočkovu za sumu 16 kop gr. čes.²⁹⁾

²⁴⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cd. str. 150. — ²⁵⁾ L. c. str. 1. —

²⁶⁾ L. c. str. 64. — ²⁷⁾ L. c. str. 664. — ²⁸⁾ L. c. str. 671. — ²⁹⁾ L. c. str. 707.

Sladovníků bylo též asi 8. Nešťastný dle všeho spekulant byl Mikuláš sladovník. Ten l. 1556 v pondělí po družebné neděli (16. března) koupil od Vaňka Koutského sladovnu za 170 kop gr. miš. a platiti se podvolil na sv. Jiří počna od nejprv příštího v roce po 14 kopách též míšeňských až do zaplacení té vsí sumy. Rukojmí za něho bylo několik.³⁰⁾ Mikuláš se však přepočítal, finance jeho nestačily. Nemoha platiti, nechal sladovnu sladovnou a „ušel“ od ní. Páni rukojmové jeho octli se ovšem pak v málo radostné situaci, měli za Mikuláše platiti. Aby jim škoda aspoň částečně byla nahrazena, povoleno jim sladovnu prodati, jak vypravuje zápis: L. 1557 ve čtvrtek v den sv. Marie Magdalenské (22. července). Jakož jest Mikuláš sladovník koupil sladovnu od Vaňka Koutského sladovníka, za kteréhožto Mikuláše postavili jsou se v rukojemství za touž sladovnu Vávra sladovník ze Žiželic, Jíra sládek z Chlumce, Martin kolář odtud, Jan Líhavý, Jan Nosek, Bartoň Hladík, Jan Pavlů tkadlec, vše sousedé odtud. A týž Mikuláš sladovník nemoha tomu dosti učiniti, od téhož statečku jest *pryc ušel*, a tíž rukojmové majíce o to těžkost, peníze své za touž sladovnu dáti musili. I majíce povolení od uroz. pana Martina Sudkovského z Hendrstorfu ty časy krále JMti hejtmana na Chlumci prodali jsou touž sladovnu Jírovi sládkovi, jednomu z rukojmův, a to jmenovitě za 78 kop gr. českých.³¹⁾ Ztratili tedy páni rukojmové přec jen dosti. To Vaněk Sladovník koupil si sladovnu daleko laciněji než Mikuláš, a to za 35 kop gr. čes. a domek při ní za 25 kop a udržel se.³²⁾

Tkalců našli jsme 8, *koželuky* 4, *zámečníky* 3. *tesáře* 2, *truhláře* 2, *rybáře* 2, *mydláře* 2, *provazník* tu byl 1, *postřihač* 1, *kolář* 1, *nožíř* 1, *perníkář* 1, *cihláři* 2 (cihelny byly tu dvě, stará a nová), *mečíř* 1, *šrotýř* 1, *barvíř* 1, *zedník*, *sedlář*, *kožišník* a *kloboučník* též 1. *Bednářů* zdá se nám býti nad obyčej 7; příčina značného toho počtu byla asi ta, že v okolí Chlumce bylo a je až dosud dosti dubin, z nichž bednáři měli pro své řemeslo vhodný a laciný materiál. Nad to setkali jsme se s 3 *hrnčíři*.

Ne bez zajímavosti je zápis *Jiríka hrnčíře*, z něhož patrno, za jakých podmínek dovolili mu pánové měštští *postaviti hrnčířskou pec*. Neváháme zápis ten proto uvéstí slovně: L. 1555 ve středu po svatých Filipu a Jakubu apoštolích páně (8. května) prodal Martin perníkář dům svůj s roli a loukou, kteráž k tomu domu jest, se zahradou u domu, s tím vším, což k tomu domu jest, Jířikovi *hrnčíři* za 145 kop gr. čes. Paměť se však poznamenala, že tomuto Jířikovi hrnčířovi jest dopuštěno pec hrncům pálení udělati v zahradě při domě na ten způsob, aby uhlí z domu skrze stodolu do té pece nenosil a zase z té pece domů, než tam v peci aneb u peci uhlí aby hasil a k roznícení ohně aby měl v peci křesadlo a odtud aby sobě oheň dělal, a pakli by z toho vystoupil a v tom usvědčen byl, že uhlí skrze stodolu aneb jinudy do té peci nosí, tehdy pokuty má propadnouti 25 kop gr. čes.³³⁾

³⁰⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cd. str. 544.

³¹⁾ L. c. str. 572. — ³²⁾ L. c. str. 344. — ³³⁾ L. c. str. 190.

I jeden *konvář* byl ty doby v Chlumci, jmenoval se Gabriel; svědčí o něm zápis: L. 1549 v úterý před Matkou Boží na nebe vzeti (13. srpna) Jiříkova tesařka prodala dům svůj, kterýž v držení měla 'po manželu svém Gabrielovi konváři s tím, což k němu vlastně náleželo, za 69 $\frac{1}{2}$ kopy gr.³⁴⁾ Dům ten r. 1550 v pátek před sv. Matoušem (19. září) Gabriel konvář prodal Kedrutě Kučerce Beránce za 75 kop gr. čes.³⁵⁾

Že ty doby Chlumec měl i svého *lazebníka* i svou *lázeň*, patrně ze zápisu: L. p. 1543 v pondělí před sv. Marketou (9. července) stal se trh takový: Prodali pan purkmistr a pání *lázní* se zahradami a s loukou Adamovi lazebníku a ta louka slove „okrouhlíce“ za 20 kop gr. čes.³⁶⁾ Adam lazebník splácel pak peníze, kteréž za lázeň dal až do r. 1553.³⁷⁾ O Regině lazebníci a muži jejím, asi předchůdci lazebníka Adama, výše jsme položili.

Mlýny byli při městě tři; soudíme tak z toho, že knihy městské zmiňují se r. 1590 o Ondřejovi mlynáři, nájemci mlýna prostředního.³⁸⁾ Z nich mlýn Rakousy uvádí se již r. 1556. Paní Kateřina majetnice jeho byla paní zámožná; koupila téhož roku 1556 ve středu před sv. Jiřím (22. dubna) ve městě dům od Jiříka Chmela za 90 kop gr. čes., při čemž poznamenáno „za paměť“: Zbroj, kteráž k tomu domu náleží, tu jest Jiřík Chmel Kateřině mlynářce přidal, a jest ji přední kus, lebka, vobojiček, ručnice.³⁹⁾

Mimo řemesla sousedé chlumečti obírali se pilně polním hospodářstvím; pěstovali nejen obyčejné polní u nás plodiny, nýbrž i, co zvláště povšimnutí zaslouží, hleděli si dosti svědomitě v těch časech *vinařství*. Pěstování vina bylo ty doby kolem Chlumce dosti rozšířeno. Knihy městské chovají o vinicích četné zápisy. Tak již r. 1532 děje se zmínka o zahradě Jiříka Nádřínka, která jest „pod vinicí“. ⁴⁰⁾ R. 1536 prodal *vinici* Mikeš Urbanovi za 8 kop gr. čes. I zdálo se synům jeho potom, že *by lacina byla* i jest mezi nimi narovnáno panem purkmistrem a pány, že jest jim týž Urban přidal 1 kopu gr.⁴¹⁾ L. 1544 v pondělí po sv. Bartoloměji (25. srpna): Jiřík Skoch prodal Janovi Čulíkovi *vinici starou* tak, jak sám otec jeho jest ji držel a měl, za 6 kop gr. čes.⁴²⁾ Často je řeč o *vinicích* „na vysoké obci“. Tak r. 1548 ve čtvrtek na den večere Páně (12. dubna) prodal Filip švec Matějovi Kuklíkovi z Pardubic dům s rolí, loukou a zahradou a *vinicí na vysoké obci* za 88 kop gr. čes.⁴³⁾ L. 1559 v pátek po sv. Valentíně (17. února) pan Václav Vopršal ze Zher prodal panu Martinovi Sudkovskému půl lánu role, slove na popravištích, u kříže ležící od luk až k *vinicím* na vysokou obec.

Téhož léta pan Václav Vopršal prodal panu Martinovi zahradu pod *starou vinicí*.⁴⁴⁾ R. 1562 Václav Vaňata, měšťan chlumecký, poroučí svou *vinici na vysoké obci* Janovi mlynáři.⁴⁵⁾ Jinde zmínka se činí o *vinici na stráni*. Tak r. 1555 v pondělí před sv.

³⁴⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cd. str. 429. — ³⁵⁾ L. c. str. 446. — ³⁶⁾ L. c. str. 355. — ³⁷⁾ L. c. str. 353. — ³⁸⁾ L. c. str. 109. — ³⁹⁾ L. c. str. 546. — ⁴⁰⁾ L. c. str. 211. — ⁴¹⁾ L. c. str. 239, 240. — ⁴²⁾ L. c. str. 367. — ⁴³⁾ L. c. str. 417. — ⁴⁴⁾ L. c. str. 35/b. 40. — ⁴⁵⁾ L. c. str. 44.

Havlem (14. října) prodal Bartoloměj Černo-horský dům svůj s loukou a s *vinicí*, kteráž jest *na stráni*, Janovi Dopitovi za 110 kop. gr. čes.⁴⁶⁾ Jinde zas setkáváme se se zmínkou o *starých vinicích*, jako r. 1568, kdy v pátek v den sv. panny Doroty (6. února) pan hejtmán Martin Sudkovský prodal Janovi Mlejnkovi dům za městem Chlumcem s půl čtvrti role pod *starými vinicemi*.⁴⁷⁾ I při svých domech sousedé mivali vinice. Jan, syn Pavla tkalce, prodal aspoň r. 1551 v pondělí v den sv. Bartoloměje (24. srpna) Bartoňovi Bubákovi statek s vinicí při domě za 110 kop gr. čes.⁴⁸⁾

Ukázky tyto zajisté dostačí na dotvrzenou toho, že sousedé chlumečtí pěstovali vinařství dosti hojně. Dnes ovšem po vinicích těch není stopy, jen jméno vinice, jehož užívá se dosud o stráni nad Žiželicemi, jest poslední známkou kvetoucího kdysi vinařství v krajině kolem Chlumce.

Věci duchovní.

Chlumec v dobách XVI. věku náležel k *víre pod obojí*. Koncem století toho šířilo se v něm jako všude po Čechách novotné učení lutherské. R. 1543 za Jana z Pernštýna vystavěn byl uprostřed chlumeckého náměstí *nový kostel*, který až dosud stojí, od stavitele mistra Petra.⁴⁹⁾ Registra sirotčí poznamenávají, že r. 1555 byla zbudována *nová fara* a založena ten pondělí po vtělení Pána Krista (30. prosince). Dodávají pak, že toho roku v den památný hod slavného seslání Ducha sv. po obědním kázání krupobití všecky úrody od města Slaného až do Pardubic zkazilo a pobilo i mnoho stavení zbořilo.⁵⁰⁾

R. 1556 Chlumečtí rozšiřovali *starý hřbitov*. Potřebný k němu pozemek opatřili si směnou — frejmarkem, jak svědčí zápis: L. p. 1556 v pondělí v den sv. Vít (15. června) stala se směna mezi opatrným purkmistrem a konšely i vši obcí města Chlumce nad Cidlinou s jedné a Janem Macurou, měštěninem téhož města, se strany druhé a to taková: kdež jest Jan Macura měl zahradu svou od domu svého, v kterém na ten čas bytem jest, při té *zahradě*, v níž se *těla mrtvá z toho města Chlumce pochovávají*, pro rozšíření toho místa k témuž pohřbu i také na snažnou žádost pana purkmistra a pánův téhož města nadepsaného, uznáv to za hodné býti, dal jest dobrovolně svým dobrým rozmyslem a mocí tohoto zápisu dává tu zahradu svou k té prvnější pohřební zahradě bez platu všelijakého peněžitého dávání z též zahrady, aby ji užívali jako své vlastní. A oni zase nadepsaní pan purkmistr a konšelé i všecka obec za tu zahradu od Jana Macury k tomu pohřbu danou dali jsou dobrovolně a mocí tohoto zápisu dávají dědičně mocně, bez platu jedno jitro louky a nějaký kousek obecní za lukami rychtářskými, skrze kterýžto kousek cesta jiných luk sousedských puštěna jest se seny jeti tak, pokudž to jitro s tím kouskem při přítomnosti téhož pana purkmistra a pánův vymezeno kolím a kamením vkopaným vycíchováno od struhy se strany k Volešnici

⁴⁶⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cid. str. 620. — ⁴⁷⁾ L. c. str. 696-
⁴⁸⁾ L. c. str. 469. — ⁴⁹⁾ Archaeol. Památky XIX. 576.

⁵⁰⁾ Registra sirotčí města Chlumce.

od luk sousedských jest až po louky obecní rychtářské, kterých rychtářové, jak kdo kterého roku *do vůle obce rychtářem jest*, užívají, aby on Jan Macura toho jitra louky i s tím kouskem dědičné i jeho potomci užívali k tomu gruntu bez překážky všelijaké. Kdež pro budoucí paměť toho s jistým obojí strany vědomím v knihy městské tento zápis vložen a zapsán jest za purkmistra toho času Brože řezníka a staršího města Jiříka Mikšova a konšel Vaňaty řezníka, Havla postřihače, Jana Pachty, Štěpána krejčího, Prokopa Hlavsa, Jana Hovorky, Havlička řezníka. Stalo se leta a dne nahore psaného.⁵¹⁾

Koncem XVI. věku r. 1590 byl děkanem při městě Chlumci Václav Třebický, kterýž pokud byl ve Chlumci, poslušen byl arcibiskupa pražského. Ze Chlumce dostal se pak za arciděkana do Hradce Králové a na jeho místo do Chlumce za děkana přišel tehdejší arciděkan hradecký Jan Benešovský, kněz *již ordinace lutherské, nebo byl ženat a měl děti*.⁵²⁾

Důchody své knězi chlumečtí brali jednak ze stoly, z dotace městské a farního hospodářství, jednak i z rozličných pozemků byly jim odváděny roční dávky neb úrok. Tomu na svědectví jsou různé zmínky ve smlouvách. Tak l. 1533 stala se smlouva to taková: slevil Černohorský Havlovi postřihačovi 5 kop gr. z toho gruntu, kterýž mu byl za 115 kop gr. čes. prodal, protože jest neoznámil při trhu, že *by bylo platu knězi 1 korec ječmenu*, a ty peníze slevil, které se měly tohoto roku klásti svrchu psaného.⁵³⁾ L. 1559 je řeč o zahradě pana Václava Vopršala ze Zher, z kteréžto zahrady je *plat knězi každého úroka po 15 gr. čes.* a více nic.⁵⁴⁾ Jinde r. 1566 při prodeji místa na kovárnu poznamenáno, že kupec místa toho „Tomáš bednář přijal na se, úroku z toho místa *aby knězi platil každého půl leta po 3 gr. čes.* i jeho potomci a držitelé toho místa.“⁵⁵⁾ L. 1576 ve čtvrtek před ochtáhem tří králův (12. ledna) Jiřík Křížek prodal roli Martinovi koželuhovi, z kteréž jest *plat knězi 6 gr. čes.*, za sumu 17½ kopy gr. čes.⁵⁶⁾

Jinak o kněžích knihy městské jen málo se zmiňují. Kněz Jan Štána, nevíme, byl-li to farář chlumecký, zakoupil se ve Chlumci. Soudíme tak ze zápisu: L. 1544 v pondělí před svat Pavlem na víru obrácení (20. ledna) *kněz Jan Štána* koupil dům od Vaňka krejčího s lukami a což k němu vlastně náleží za 30 k. gr. čes. I zavdal kněz Jan Vaňkovi krejčímu hned 4 kopy gr. a platiti má na leta po 2½ kopě gr. každého roku při sv. Martině počna od nejprv příštího až do zaplacení té vsí sumy. Rukojmové Jiřík Mikšů, Vachek Kupka krejčí. Stalo se za purkmistra Křížka řezníka a staršího města Jiříka Mikšova.⁵⁷⁾ Usedlosti té však kněz Jan dlouho nepodržel, prodal ji již roku následujícího 1545 v pátek o svátosti (17. dubna) Martinovi Cikánovi za 55 kop gr. č.⁵⁸⁾

Ze svých rodáků Chlumečtí měli té doby jednoho také knězem. Byl to *kněz Šťastný*, syn sousedy Trojánkové. Souseda ta

⁵¹⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cd. str. 19.

⁵²⁾ Solář: Dějepis Hradce Králové n. L. str. 282, 298.

⁵³⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cd. str. 201. — ⁵⁴⁾ L. c. str. 36/b. — ⁵⁵⁾ L. c. str. 707. — ⁵⁶⁾ L. c. str. 77. — ⁵⁷⁾ L. c. str. 361. — ⁵⁸⁾ L. c. str. 368.

prodala r. 1542 Vaňkovi řezníkovi zahradu za 7 kop gr. č.; l. 1546 bral část peněz těch kněz Šťastný, syn její.⁵⁹⁾

Mimo to setkáváme se se jménem ctihodného kněze *Václava Dačického*, farář *ze Žiželic*, jenž r. 1587 v pátek po památce sv. panny Kateřiny (27. list.) byl jedním z ubrmanů, kteří rovnali rozvaděné sousedy Adama Žilku s Annou Hospodárkou.⁶⁰⁾ Odkazů dobročinných stalo se ty doby ke kostelu málo a ty, které byly učiněny, nebyly veliké, po 1, po 2 kopách. — Někdy také knihy městské zaznamenávají dluhy, které se splácely záduší kostela do Napolis; tak tomu bylo v letech 1532, 1533 a v následujících.⁶¹⁾

Nelze nám skončiti tyto řádky, abychom slov několik nevěnovali chlumecké *bratřině literácké*. V Chlumci byla bratřina literácká jistě již před rokem 1559. Z téhož roku totiž nalézáme ve knihách městských zápis: L. 1559 v pondělí po Hromnicích (6. února) za staršího města Jiříka Mikšova a konšelův Matěje Machaně . . . a jiných s povolením uroz. pana Martina Sudkovského z Hendrštorfu, ty časy hejtmana na Chlumci JMti císaře, a úřadu výš dotčeného koupili *bratři literáti* vrchní peníze na témž gruntě (Bumbalově) od Davida, syna nebožtíka Bumbala, 11 kopgr. čes. za 6 kop gr. čes. a ty jemu dali hotové hned a David, vzav peníze, odevzdání týmž bratřím sám od sebe i od svých budoucích jest učinil, že mu nepožůstavují nic a ty peníze mají jíti týmž bratřím nejprv na svatý Havel příští tak, jakž se ten grunt platí, po 2 kopách gr. čes. až do vyplnění té vší již dotčené sumy. — Téhož leta v pondělí po sv. Havle (23. října) za purkmistra Jana Křížova a staršího Jiříka Mikšova položil za grunt Jan Pavlů (koupil grunt Bumbalův) 2 kopy grošů, vzal je Jan Moravec, *oficiál týchž bratří*. L. 1560 v pondělí po sv. Havle (21. října) za staršího města Jiříka Mikšova a konšelův při tom přisedicích položil za grunt Jan Pavlů 2 kopy gr., vzal je Jan rektor starý bratřím literátům, aby je dal do truhlice.⁶²⁾ V letech následujících až do r. 1564 placeno dále. Roku 1564 položena kopa poslední a toho leta tento Jan Pavlů tento grunt svůj doplatil a tu sumu koupenou bratřím literátům vyplnil a jim ani jiným za grunt nic dlužen není a bratři literáti od téhož gruntu témuž Janovi Pavlovi odevzdání učinili, že jim tento Jan nic dlužen není.⁶³⁾ Chlumečtí literáti ve všem byli podřízeni faráři. Soudíme tak ze statut r. 1557 psaných.⁶⁴⁾ Zameškali-li otčenáš, jímž písně přede mši se začínaly, měli dáti peníz malý, za zanedbání písní následujících peníz bílý.⁶⁵⁾

Mimo obyvatelstvo víře „pod obojí“ oddané setkáváme se v Chlumci ty doby s dosti silnou *obcí česko-bratrskou*. Bratři i svůj zbor si tu postavili. Zbor ten, když po r. 1548 čeští bratři k mandátu královskému musili Chlumec opustiti, byl ku královskému fisku ujat a od král. hejtmana Martina Sudkovského z Hendrštorfu za 50 kop gr. čes. k obci prodán.⁶⁶⁾ Později byl v držení zboru Jan Vodička, kožišník z Nov. Bydžova, kterýž jej roku 1566 prodal Jiříkovi Skálovi se všemi případnostmi, kteréž k němu byly, za 90

⁵⁹⁾ Knihy městské města Chlumce n. C. 342. — ⁶⁰⁾ L. c. 105. — ⁶¹⁾ L. c. 207, 255. — ⁶²⁾ L. c. 539. — ⁶³⁾ L. c. 539. — ⁶⁴⁾ Winter, „Život církevní 959. — ⁶⁵⁾ Tamtéž 975. — ⁶⁶⁾ Knihy městské města Chlumce n. C. 554.

kop gr. čes.⁶⁷⁾ — Než ani Jiřík Skála nepodržel dům zborní, nýbrž pustil jej ihned Šimonovi kováři za touž sumu, po němž přešel jej koupí r. 1569 v pondělí po přenešení sv. Václava (7. března, Jan kovář za sumu 94 kop grošů čes.⁶⁸⁾ Roku 1558 i hřbitov česko-bratrský byl zrušen, jak svědčí knihy městské: L. 1558 v pondělí v den sv. Antonína (17. ledna) urozený pan Zikmund Kába z Rybňan máje sobě daný dům zborní se zahradami a s loukou k tomu domu náležející od JMti královské krále Ferdinanda, i dal jest od téhož domu týž pan Zikmund Kába *zahradu, na které se pikharti pocho-ovávali*, Jiříkovi nožíři, sousedu tu v Chlumci, máje nad tím moc na ten způsob, aby z té zahrady platil k špitálu budoucně on i potomci a držitelé té zahrady ročního platu při sv. Martině počna leta 1558 po 3 gr. čes. Stalo se za purkmistra Matěje Machaně, staršího města Havla postřihače a jiných konšel.⁶⁹⁾

Bratři chlumečtí odešli společně s bydžovskými v červnu roku 1548 a usadili se ponejvíce v Dzaldově nebo Jaldově (Soldau) v osadě ležící ve valně zpustošeném biskupství pomezanském. — Z ciziny, která k nim nebyla valně hostinná, vraceli se pak bratři stále. Tak roku 1548 20. listopadu Zikmund Kába z Rybňan, královský hejtman na Chlumci, přimlouvá se u Petra Chotka z Vojnína a na Budenicích, nejvyššího prokuratora království Českého, za přijetí ženy pikharta Blediny, která se z Pruska vrátila i s dětmi: Ráčíte věděti, že mne ta žena žádati nepřestává, kteráž z přinucení muže svého, nějakého Blediny pikharta, s nim se jest vzavši s sebou děti, odsad vybrati musila, ke kteréžto ženě zde do statku jejího a sirotkův nebožlika prvního muže se jest přivenil, o čemž jest věc vědomá i některým zdejším lidem hodnověrným, že jest zůstati ráda chtěla, ale jakž jest se jí s nim nechtělo, tak zkusivši při té pouti s mužem svým mnohou úzkost, nouzi a trápení i s těmi dítkami se sem zase navráťvši, ponížene prosí pro Bůh, aby k statečku svému, ježž jí muž její, který se jest jí vzdálil, neobyčejným způsobem jinému zavadil, připuštěna i s dítkami byla, o čemž jsem i V. M. některé chvíle prve v Praze budouc oznámil a tomu srozuměl, aby sobě svobodná i s dítkami býti mohla, že byste jí to při JM. arciknížeti jednati ráčili. I nemohouc její sirobné žádosti oslyšeti a vidouc její s těmi dítkami nouzi a nedostatek, kterýž v podruží se potloukajíc má, nechtíc ji bez vůle JAKti Milosti zase přijíti, přimlouvám se a V. M. prosím, že jí, aby sobě zase svobodná i s dítkami byla při JM. arciknížeti jednati a mne o tom, na čem věc její postavena bude, oznámiti ráčíte. Neb tak prosí, jakž jest prve toho žádostiva byla s jinými u víře srovnání, že nyní ráda chce a žádá *přijímáním od kněze zdejšího svátosti pod obojí způsobou* toho potvrditi, i že pánem a přítelem při zjednání jí toho býti ráčíte pro odplatu boží, nemajíc se kam jinam obrátiti prosí a já se za ni též k V. M. přimlouvám a V. M. za odpověď žádám. Dáno na Chlumci v úterý po Alžbětě.⁷⁰⁾

Obyvatelů *vyznání židovského* našli jsme ty doby v Chlumci 7, někteří z nich zakupovali si i domy při městě. Tak roku 1551

⁶⁷⁾ Knihy městské města Chlumce n. C. 626. — ⁶⁸⁾ L. c. 671. — ⁶⁹⁾ L. c. 29. — ⁷⁰⁾ Borový, „Akta konsistoře katolické“ 109/110.

v pondělí před narozením Panny Marie (7. září) prodala paní Dorothea Václavka dům s půldruhým jitem luk židovce Fládky za 26 kop gr. čes.,⁷¹⁾ r. 1556 v pondělí po sv. Trojici (1. června) prodal grunt žid Manases Adamovi židu,⁷²⁾ l. 1559 ve středu před sv. Jirím (19. dubna) prodal Jakub žid dům s loukou a s vinicí Matoušovi pekaři za 50 kop gr. čes.⁷³⁾ a leta 1572 v pondělí po sv. Jirí (28. dubna) prodal Jan Voříšek domek ve valech aneb pod valy Danielovi židu starému Vačkáři za sumu 17 kop gr. čes.⁷⁴⁾

R. 1557 po sv. Bartoloměji (24. srpna) vydán byl královský mandát, aby všichni židé vyšli z české země. Ale židé doufali, že se v zemi udrží. S nadějí tou shledáváme se v zápise: Leta 1558 v pondělí o novém letě stala se smlouva mezi panem Volfem Mincerem, měštěninem města Litoměřic, a Jakubem židem a manželkou jeho, obyvateli města Chlumce nad Cidl.: Já Jakub žid i s Zlatkou, manželkou svou, osedlý v městě Chlumci nad Cidlinou, známo činíme všem vůbec tímto zápisem, jehož jsme se dožádali na právu tomto, dožádavše se toho též nejprve na uroz. panu Martinu Sudkovském z Hendrštorfu, krále JMti hejtmanu na Chlumci, aby nám ve knihy městské tyto vložen byl: Jakož jsme dlužni slovutnému panu panu Volfovi Mincerovi, měštěninu města Litoměřic, za zboží a věci krámské, za koření a barchany i jiné, které jsme od něho brali, totiž 41½ kopy 20 grošů vše českých, i nemohouce jemu takové sumy pojednou dáti, toto jsme na něm dobré přátelství skrze dobré pány obdrželi a smlouvu s ním učinili, abychom tu sumu jemu na leta po 5 kopách gr. čes. vyplnili a dali, počna na nové leto 1558 tu abychom jemu dali 5 kop grošů čes. a tak při každém novém letě do vyplnění té sumy abychom témuž panu Volfovi aneb dědicům a budoucím jeho tak platili a zaplatili, *však jestliže sobě židé budou moci milost při jeho královské Milosti objednat. Pakli bychom přece ven ze země podle vyšlého jeho královské Milosti mandátu jíti měli*, tehdy v té sumě témuž panu Volfovi i jeho dědicům dům svůj, kterýž máme v té obci chlumecké i statek všecek, kterýž máme anebo mítí budeme movitý i nemovitý zvlášť, co by za tu sumu výš oznámenou stačiti mohlo, tímto zápisem zavazujeme mimo všechny jiné věřitele a tímto zápisem tak zapraviti připovídáme beze všech obmyslů, kteréž by tomuto zápisu na nejmenší překážku byly.⁷⁵⁾ — Naděje židů se také splnila, zůstali v zemi a Jakub mohl spláceti v letech následujících panu Mincerovi svůj dluh tak, jak bylo ujednáno.⁷⁶⁾

Končíme několik svých kulturních místopisných ukázek z dějin města Chlumce v XVI. století. Zřejmo z nich, že město Chlumec ty doby dosti se činilo a že slibné budoucnosti hledělo vstříc. Než přišly záhy pohnuté dny XVII. věku a s nimi válka třicetiletá, což rozvoj města zastavilo na dlouho.

⁷¹⁾ Knihy městské města Chlumce n. Cid. 475. — ⁷²⁾ L. c. 709. — ⁷³⁾ L. c. 605. — ⁷⁴⁾ L. c. 180. — ⁷⁵⁾ L. c. 26.

⁷⁶⁾ O šlechtických rodech v XVI. věku ve Chlumci usedlých viz zvláštní článek ve „Sborníku Historického kroužku“ roč. VI.

Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí.

Miniaturní obraz z církevních dějin českých.

Napsal Václav Oliva.

(Pokračování.)

V této době v osadách k farnímu kostelu lužskému patřících bylo nekatolíkův: v Luži 22 (v čísle 20. Josef Oplíštil s rodinou, 3. Josef Dvořák s rodinou, 84. Alžběta Čechetková, 132. Matěj Roubínek s rodinou, 125. Dorota Dušková a její sestra), v Košumberce 9 (v čísle 17. Daniel Bartoš s rodinou, 23. Kašpar Roller s rodinou), v Bělé 7 (v čísle 6. Jan Rybenský s rodinou), v Radimi 19 (v čísle 14. Josef Vašek s rodinou, 15. Kilián Hess s rodinou, 48. Václav Rabas s rodinou), v Roubovicích 11 (v čís. 19. Václ. Dopita s rod., 40. Václ. Dobrkovský s rodinou); v osadách patřících ku svěřenému farnímu kostelu v Jenšovicích (ad commendatam Ecclesiam): v Jenšovicích 97 (v čís. 5. Jan Chmelík, deista s rod., 7. Jan Novák se synem, 9. Magd. Bubeníčková se synem a dcerou, deisté, 10. Václav Andrlé s manželkou, 12. František Linhart, deista, Marie, jeho manželka, ariánka, 16. Magd. Lhutská a její dcera, deistky, 17. Matěj Lhutský s rodinou, deisté, jen dcera Anna helvetka, 18. Jan Šnopl s rodinou, 23. Fr. Zrůst s rod., 34. Jan Stržil s manželkou, deisté, 36. Jan Sedlák s rod. a čeledí, 38. Fr. Přeborský s rod., 41. Mat. Svatoš, chalupník, s rodinou, 46. Jos. Telec s rod. [syn Jan byl arián), 48. Matěj Pitra s rod., 49. Martin Pitra, deista, s rodinou, 51. Jakub Barák s rod. a 53. Václ. Nevyjel s rod.), v Mentouře 114 (v čísle 1. Jan Zahrádka starší, deista, s rod., 4. Jan Bartoš s rod., asi polovina deistů, 8. Martin Židek s rod., 9. Jakub Vodvarka s rod., 10. Dorota Moravcová s 3 dcerami, 13. Magd. Vondráčková s rod., deisté, jen syn Josef helvet, 14. Matěj Pitra s rod., deisté, 15. Matěj Hašek s rod., 16. Matěj Zubec s rod., 17. Jakub Němec s rod., 19. Jos. Hušák s rod., 20. Jan Pitra s rod., 21. Petr Herzán s rod., 22. Jos. Zahrádka s rod., 23. Mat. Vích s rod., 24. Vác. Klubka s manželkou, 25. Mat. Buriánek s manželkou, 26. Jos. Zahrádka s matkou a sestrami, 27. Matěj Zahrádka s rod., všichni deisté, 28. Václav Myška, sám, 29. Anna Plíšková a syn, deisté, 30. Václ. Plíšek s rod., deisté, 31. Frant. Lichtenburk s rod., deisté, a Anna Pitrová a syn, deisté); v Mravíně 84 (v č. 2. Jan Mlisko s rod., 3. Havel Hruběš s rod., 4. Jan Budinský s rod., 6. Jiří Ledajaký s rod., 7. Václ. Telec s rod., 8. Jakub Matouš, arián, Dorota, manželka, deistka, s rod., 9. Václ. Hejbalík s rod., 12. Jak. Syrový s rod. a čeledí, 13. Jan Peterka s rod., 25. Havel Mikelka s rod., 14. Jos. Plíšek s rod. a 15. Jiří Procházka, arián, Kateřina, manželka, deistka, s rod.); v Popovci 3 (v čís. 23. Václ. Klesal s rod.); v Zalažanech 39 (v čís. 3. Václ. Nováček dolní s rod., 5. Jan Čuda s rod., 8. Václ. Zelinka s rod., 12. Tomáš Machek sám, 19. Magd. Myšková sama, 22. Mag. Svatoška s rod., 25. Jan Bureš s rod. a 32. Jan Svatoš s rodinou); v Poděčeli 7 (v čís. 5. Josef Mudruňka s rod.); v osadách patřících k veřejné kapli (ad capellam publicam cum populo) ve Voleticích, a to: v Lozicích 218 (v čís. 2. Jan Hruběš, šenkýř, s rod., 3. Václ. Česka s rod., 4. Václ. Dolanský s rod., 5. Jan Svatoš s rod., 6. Jakub Kantor s rodinou, 7. Josef Štěníčka s rod., 8. Fr. Časlavka s rod., 9. Frant. Hruběš s rod., 11. Matěj Dolanský s rod., 12. Jos.

Honzák s rod., 13. Jan Daniel s rod., 15. Jan Dolanský s rod., 17. Jakub Svatoš, Josef Chmelík, s rodinami, 18. Josef Kopečný s rod., 19. Tomáš Holý s rod., 20. Jan Plíšek s rod., 22. Mat. Nevyjel s rod., 23. Matěj Daněk s rod., 24. Václ. Daněk s rod., 26. Matěj Vaňásek s rodinou, 27. Jan Vojtíšek, deista, s rod., 29. Fr. Kopečný s rod., 30. Jan Stašek s rod., 31. Jakub Hruběš s rod., 33. Matěj Štěpař s rod., Fr. Mikulovský s rod., 35. Matěj Kubeš s rod., 37. Václ. Dolanský s rod., 34. Jan Navrátil s rod., 39. Jos. Kopečný s rod., 40. Václ. Peterka s rod., 25. Matěj Svatoš s rod. a v čís. 1. Benjamin Kis, pastor, Markéta, jeho manželka, a Markéta, jich dcera, — od 15. prosince 1787 odešel pryč); v Pěšicích 49 (v čís. 1. Anna Daňková, 8. Dorota Pitrová, 3. Martin Sokol, švec, s rod., 12. Václ. Sokol s rod., 18. Václ. Hruběš s rod., 28. Václ. Sochor s rod., 39. Jan Klančík s rod., 40. Jakub Pešek s rod., 19. Jakub Kohoutek s rod. a Jos. Chmelík, slouha, s rod.); v Domaenicích 14 (v čís. 5. Martin Roubínek s rod., 6. Jos. Baťa s rod. a 7. Josef Baťa s rod.); v osadách patřících k veřejné kapli v Janovičkách, a to: v Dolech 15 (v č. 3. Jan Vítek s rod., Jan Čejka, vejměník, s rod. a 19. Václ. Vítek s rod.) a ve Zdislavi 3 (v čís. 11. Jan Valenta s rod.)³⁷⁶⁾

Dne 20. května 1782 byly části Radimi, Bělé, Dolů a Zdislavi „od kolatorství skutečského odevzdány ke kolatorství lužskému.“ V těchto bylo nekatolíků: v Radimi (poddaní rosičtí) 18, katolíků bylo 276), v Bělé (poddaní rychmburští a rosičtí 7 (katolíků 107), v Dolech (poddaní rychmburští) 18 (kat. 85) a ve Zdislavi 4 (katolíků 88).

Poněvadž počet nekatolíků byl dosti veliký, konal z rozkazu císařova biskup kralohradecký v květnu 1782 (začal 16. května ve Skutči) visitaci po vikariátě skutečském místo arcibiskupa pražského. Po visitaci vydal visitator (biskup Hay)³⁷⁷⁾ ku kněžstvu tohoto vikariátu zvláštní instrukci, jež zní:

Prozkoumaj kostel Tvůj a farnosti Tobě svěřené, a to na panství nasavršském, v celém vikariátě skutečském a vyslechnuv muže světské o pořádek státní pečující, farníky všech stavů a srovnáv i porovnáv vše, následující, jak mou povinností jest, spravedlivou instrukci Tobě zanechatí považují za nutné, abys jak všeobecné zásady, tak i vše to, co kterémukoliv farářů zvlášť se píše, i Ty sám zachovával a aby i jiní svatosvatě zachovali, se postaral.

³⁷⁶⁾ Adámek v „Chrudimsku“ udává čísla jiná. Nevím, odkud čerpal; já vybral je ze zapisků faráře, v jehož farnosti odpady se staly.

³⁷⁷⁾ O Hayovi pojednává obsírně Dr. Václav Řezníček. v Čes. Č. M. (1902) ve článku: „Jan Leopold Hay, biskup kralohradecký“ a Vinc. Paulus: „Z paměti města Chrasti v Chrudimsku“ str. 200.—215. Karel Adámek („Doba poroby a vzkříšení“) vynáší Haye neobyčejně, že člověk mimoděk se táže: proč se tak děje? Jediná odpověď tu je, protože Hay byl pravzor všech našich liberálů, pravým náboženským indiferentistou, který více miloval „evangelíky“ než církev, jež jej biskupem učinila a z jejíž statků byl živ! Kdyby byly zásady Hayovy se ujaly mezi kněžstvem a lidem — dnes bychom byli v žaludku protestantismu v ohledě církevním a v žaludku Prusů v ohledě politickém! — Dr. Václav Řezníček vydal také v r. 1904 úřední zprávu biskupa Haye o visitační jeho cestě ve vikariátě skutečském ve spisku: „Jana Leop. Haye, biskupa kralohradeckého, zpráva o visitaci far. kraje chrudimského, již jako královský komisař roku 1782 k rozkazu císaře Josefa II. vykonal“ (str. 35—56). O Luži jedná str. 47, 48 a 49.

Mluvím k Tobě jménem nejsvětějšího majestátu, jménem nejjasnějšího arcibiskupa, jichž jediným přáním a touhou zajisté jest, aby spravování far dělo se všude v duchu Boha a Církve a aby dobro státu, pokoj obcí, křesťanská i občanská svornost v kválovství, bez ohledu na různost v některých dogmatech, a vlast, již obýváme, neporušena a slavná se zachovala.

Především považuji za nutné naznačiti generální principy, dle nichž všichni faráři pobožně ať se řídí, a pak zlořády, jež do některých výše uvedených far se vloudily, aby se napravily.

1. Poněvadž máte ovčince, v nichž bydlí dvojí lid, jeden, jenž vyznává víru spasitelnou, a druhý, jenž přiznal se k vyznání helvetskému, proto všemožně o to usilovati musíte, abyste nařízení, zákon toleranční osadníkům svým v duchu spravedlnosti a pravdy vyložili a hleděli, by všickni jej milovali, za něj vděční byli a za nezměnitelný považovali; přesně uče, že jeho původ naprosto a hluboce zakotven nachází se ve přemnohých příkladech našeho Spasitele, ve spisech Písma sv. a Otců, v důvodech rozumu a lidskosti. Buďte služebníci pokoje veřejného a hlasatelé jeho a jak příklady, tak slovy vzájemné lásky a svornosti první ze všech království upevniti a rozšířiti ze všech sil se snažte. Srdce vaše buď prosto vši hořkosti, plamene zášti, byť i jen z daleka se blížícího, kazatelný vaše všeho slova tvrdého a to tak, abyste lid váš od církve odervaný (avulsum) ani ve veřejnosti kacíři nejmenovali, ničeho nemluvili, co by jej uráželo, ba každého, kdož nelidskou a neopatrnou horlivostí uchvácen, kohokoliv z akatolíků hy nespravedlivě anebo neslušně napadal, otcovskými slovy svými napomeňte a potrestejte a k lepšímu a lidštějšímu smýšlení pohněte. Zdržujte se naprosto jakékoliv řeči hořké, kontroveršní a na místo jich jasně a důkladně vykládejte naše dogmata; horlivost vaše budiž vždy spojena s nářkem holubičky, dýšící láskou a trpělivostí; podejte první políbení pokoje, jak dí sv. Jeronym, a oni podrobí srdce svá. Nevěřte pomlouvačům, kteří častěji obcházejí, aby rozšiřovali hněv a síli roztržky, ale vždy buďte pamětlivi pravidla výše uvedeného otce církevního: »Slyší-li kdo s veselou tváří pomlouvače, poskytuje mu oheň k pomluvě, pakli však smutně se tváří, učiní konec pomluvě, protože nikdo, není-li poslouchán, nemluví, ale mlčí, zbledne, zavře ústa a jazyk mu vyschne.« Buďte nástroji pokoje svým milosrdenstvím a svou mírností, příklady tolerance a služebníky milými Bohu a lidem.

2. Protože pokoj, řád a blaho státu musí nám býti nejprřednějším zákonem i dle slov sv. Cypriána: »nesmí se tak pečovati o církev, aby tím trpěl stát,« pokud na nás záleží, to konati musíme, co přispívá k ustálení pokoje této vlasti a všeho toho, se chrániti, co pokoj ten ruší.

Přizpůsobte se tedy při udělování úkonů služebných vašim protestantům potud, pokud církev Boží to dovoluje, a proto, jak žádoucnou bude, od pravidel rituálu arcidiecésního tak se uchylte, že všechno vynecháte, co není podstatné: tak když jich děti budete křtiti, křest celý česky vykonáte, vynecháte exorcismy a mazání sv. oleji; protože pokud jsem seznal, oni takovéto zbožné církevní přídavky považují za zbytečné a je nenávidí, ale předem uvedouce obvyklé otázky: co žádáš atd., toliko při polití obyčejnou vodou říkejte formuli: já tebe křtím atd. a zakončíte recitací s kmotry Otčenáše a Apoštolského vyznání víry. Pohřby jejich doprovázejte, budou-li toho požadovati, jinak jim na vůli necháte, aby sami

své si pochovávali; při doprovázení vašem zdržíte se kropení vodou svěcenou a vynecháte obvyklé modlitby za zemřelé a nebudete lidu zpívajícímu nikterak brániti, jen nezavdá-li tento zpěv příležitost k bouřím.

Požehnání manželské bude se jim udíleti dle agendy arcidiecéšní, ale vše česky, vynechá se obvinutí stolou a pokropení svěcenou vodou. Požádají-li, aby tyto akty služebné jim se udílely v kostele, budiž jim vždy to dovoleno; požádají-li, aby stojíce byli oddáváni, nechť stojí, či klečce, nechť kleč. Nebudou-li chtít, aby funkce ty v kostele se konaly, budtež jim udělovány ve slušném pokoji ve farnosti, s tou však vždy zbožností, slušností a vážností, s jakými věci svaté a zbožné se konají.

3. Ze zlovyků, jež tu a tam jsem našel, jest zajisté ten, že lid váš slova Božího a kázání pastýře vlastního, nutného poučení a výkladu evangelia pravidelně častokrát do roka postrádá. Zmiňuji se o procesích, jež z chrámu vašich ven a do sousedních chrámů se vodívají, kterýmižto neužitečnými a často zhoubnými toulkami lidé spíše od pravé zbožnosti se odvádějí, než aby pravý užitek duševní čerpali; zbožné tyto průvody pracujícího venkovana, alespoň druhého dne, jež k občerstvení sil věnovati musí, od práce zdržují, aniž bych zmiňoval se o dlouhé cestě, jež až do Mariecell se konává. Poskytují zajisté běhání takováto mnohdykrátě mládeži nevinné nemalou příležitost ku zkažení mravů, zdraví těla a duše; dále uvádí ji v nebezpečí a v kolísání. Prozřetelný a opatrný farář, jemuž pravá zbožnost a pravé blaho farnosti jeho na srdci jest, který ovečky své ve vlastním ovčinci zdravým a svatým pokrmem slova Božího pase, snadno farníky své pravdě této naučí a jim poradí a je přemluví, aby těchto zlořádů se varovali. Nechci však, když toto nařizují, prostých lidí svědomí provazy poutati a processí vůbec, snad ze slibu konané, zakazovati. Nechť zachovávají se tu nařízení královská! Obrazy pak, nevhodné sochy vlasaté, směšnými šaty a vousy ozdobené, přioděné mimickými rouchy a oblečené v čepice, opatřené zázračnými holemi, a jak se všechny ty chlapeckosti jmenují, jež zbožný zvyk směšným a opovržení hodným činí, budtež nadobro odstraněny!

4. Zdržíte se v kázáních svých nezřízeného vychvalování zázračných obrazův a o této věci pravý smysl koncilu tridentského vysvětlíte, abychom důvěru v obrazy neskládali, jako by v nich byla jakási síla. To učiníte moudře tím způsobem, zdržíte-li se jak ve veřejných, tak soukromých řečech obyčejného doporučování bratrstev a jiných v pozdějších stoletích od mnichů vynalezených pobožností a místo nich o mravních povinnostech křesťanských, spravedlnosti a lásce, jež duši posvěcují, hříšníka napravují, ubohého potěšují a pravého křesťana a občana jsou známkou, učí odevzdání, pokolení lidské štěstím naplňují, výmluvně budete kázati a tak srdce farníků svých upravitě pro božské ctnosti i lidské, pro pravou a přiměřenou zbožnost.

Budiž totéž vám řečeno o kázáních svatých a jich chvalách, v nichž často svatí nad Boha samého, nad hvězdy všechny i nejapnými zkrouceninami se vychvalují. Svatí vůbec bývají pro nás příkladem a vzorem: proto spíše jich ctnost, ctnosti povaha a okrasa, než vymyšlené často zázraky, mají se doporučeti.

Doporučuju vám všem opatrnost a moudrost a od zbytečných a pověrečných přídavků lidských očistěnou zbožnost, nakazuji, abyste byli opatrní, abyste něco nekázali proti těmto zbožným zvykům, nad čímž by se měli

a jednoduší lidé horšili, pamatujte vždy na vzdělanost lidu, jemuž kázete, připravujte jej učením zdravým a naukou ku přijetí světla a čistoty víry a tak v srdcích jeho pravou lásku k Bohu, pravého ducha církve znenáhla vštěpujte a rozšiřujte.

5. Především pečujte o drahocennou a něžnou onu část svého stáda, milou mládež, jejíž výchova spočívá v rukou vašich. Buďte otci maličkých, v něž církev i vlast největší naději svou klade. Vychovávejte je tedy sami, anebo svými kaplany a jim s mateřským jako mlékem bázeň Boží, všechny křesťanské ctnosti, především pak bratrskou lásku i k nekatolíkům našim, nejen při obvyklých katechesích, ale i v obecných školách vštěpujte. Přítomnost vaše nechť vždy povzbudí školní učitele, aby žáky, jichž prospěch a výsledek z rukou vašich bude žádán, za dobré občany a za dobré křesťany vychovali; o to se všemožně snažte!

6. Máte-li v domech svých ony knihy, bible, postilly, písně, sbírky žalmů, jež kdys farníkům svým jste vyrvali (eripuistis) a knihy tyto ničeho neobsahují, co by čelilo proti nejvyššímu pastýři, zákonům božským a vlasteneckým a proti dobrým mravům, prosím a zapřísahám vás, abyste knihy ty nekatolickému lidu vašemu s nejlepším srdcem vrátili; dosáhnete zajisté tímto skutkem spravedlnosti toho, že získáte si důvěru tohoto svedeného lidu.

7. Nařízení konsistorních o době, kdy v neděli a ve svátek služby Boží konati máte, pilně dbejte, po ranní, při níž bývají čeledínové a děvečky, vždy jakýsi katechetický výklad dle jich vzdělání mějte, aneb aby vaši kooperatoři měli, dbejte. Věc tak zařídte, aby mše v určitou hodinu se četly a služby Boží aby vždy v půl dvanácté skončily.

8. Zavděčíte se svému lidu a jeho duše naplníte citem lítosti a pravé zbožnosti, zavedete-li řádně alespoň o nedělích zpěv českých žalmů, mší přeložených do řeči lidu ve verších, aneb těch písní, jež od vojska císařského se vzděláním se zpívají a to za průvodu varhan, a vyučíte-li a vybídnete-li lid, aby četně obojího pohlaví a všeho věku, sloužil-li se mše svatá, jako jedním hlasem Boha vzýval a jemu se klaněl. Naprosto suchou a jalovou zdá se mi, že je zbožnost lidu při figurálním zvuku houslí; drsným a často konfusním latinským křikem chlapců shromážděný lid velmi málo se vzdělá, ale spíše v modlitbách svých se mate a dlouhou chvilí žívá.

Nechci však tímto z chorů vašich tak zvanou figurální hudbu nadobro odstraniti. Jsou svátky Sabaot a jiné svátky bl. R. Boží, o nichž možno těm, kdož nástroji hudebními se obveselují, i jich talentu dosti učiniti. Považte sami svatou onu rozkoš duše, jež z tohoto jednohlasného zpěvu lidu, z překrásného onoho druhu písní, vzývání Boha ve zbožném srdci se rozlévá a zajisté rádi, jak doufám, český tento zpěv lidu svému, jenž po něm celou duší touží, doporučíte.

9. Posléze, protože velice na tom záleží, aby pastýři znali ony prameny, z nichž čerpali jest zdravější, duchu náboženskému a času, v němž žijeme, přiměřenou nauku. doporučuji vám některé knihy, o nichž myslím, že vám při úřadě pastýřském mnoho prospějí. Jsou to: 1. Výklad náboženství křesťanského (*Expositio doctrinae Christianae Messangii*). Tato kniha v pravdě oleje spásy a božského pomazání plná za malou cenu koupiti se může ve Vídni u p. Majera, faráře při kostele metropolitním u sv. Štěpána. 2. Téhož: Kurtz gefaste Geschichte des alten Testamentes, aus

dem frantzösischen übersetzt. 3. Téhož: Neues Testament mit Bemerkungen. 4. Bouget: Institutiones Catholicae. 5. Bossuet: Historia variationis protestantium et expositio doctrinae catholicae. Jest také vydána německy. 6. Fleuri: Betrachtungen über die Kirchengeschichte, 3 díly v 8^o u Tratnera. 7. Illustrissimorum dominorum Episcoporum fratrum de Vallenberg controversiae. 8. Moralische Versuche von Nicolle. 9. Instructiones sancti Caroli Boromaei. 10. Schmidt: Methodus catechisandi, německy. 11. Muratori: Wahrandacht. 12. Die freie Religion nach dem wahren Geiste ihrer Grundsätze betrachtende Christ, znamenitá pro kazatele. † Jan Leopold, biskup.*

Zvláštní instrukce pro faráře lužského zní: »Potěšila mne šlechetnost Tvá a nadšení, jak jsi mi vyložil zlořády ve farnosti Tvé panující. postarám pak se, aby za podpory Tvého arcibiskupa byly napraveny a lid Tvůj od zákonitého pastýře svého nikdy nebyl odváděn. Bdi zatím, podrobují-li se instrukcím mým i oni, kdož z kněží chlumecký kostel administrují, aby nížádnou výmluvu předstíratí nemohli, generální část mé instrukce mým jménem jim sděl. Jest třeba, aby každý pastýř zcela byl informován, jak něžná ona část stáda, milovaná mládež se učí a žádného nemůže býti zákona. jenž by zakazoval, aby zákonitý farář neprohlížel a nedohlížel na své školy, a všeho základu postrádá předstírání patera Enspergera, který Ti v této dohlídce brání. Tobě svěřeno jest stádce Tvé, Ty za ně budeš odpovídati — tedy také, jak se vychovává, dohlížeti můžeš.

Proto netoliko dávám Tobě moc, abys školu Patera Enspergera visitoval, ale tou, jež mi dána jest moc (delegata potestate), nakazuji, abys častěji ji navštěvoval a mládež svou, jak prospívá ve zbožnosti a vědách, s pastýřskou pečlivostí zkoušel. Pokračuj ostatně v předcházející své horlivosti, trpělivosti a poučuj farnost svou, jak až posud jsi byl činil. Ji řiď a spravuj. † Jan Leopold, biskup.*

Farář, jak patrně, důkladný josefinista a hayovec, vděčí se v pamětní knize za chválu Hayovy tímto chronogramem: »VIVat AstrIs et Patrlae, Vlta InCoLVMI Ioannes Ab Hall AntIstes RegIno-HraDeCensis« (1782).

Mnozí z těch, kdož v prvním návalu přihlásili se ke konfessi helvetské, záhy vraceli se zpět do katol. církve.³⁷⁸⁾ Zvláštní seznam »těch, kdož navrátili se po prohlášení tolerance do lůna svaté matky církve« uvádí jich v roce 1782 na počet dvacet jeden, 1783 sedmnáct, 1784 dvacet tři, 1795 dvacet sedm, 1786 deset, 1787 dva, 1789 sedm, 1791 tři, 1792 dva, 1793 dva, 1796 jeden atd.

Dle tolerančního patentu bylo dovoleno tam, kde se 100 rodin nebo 500 duší přihlásí buď k vyznání helvetskému nebo augspurskému nebo řeckému nesjednocenému, že mohou si zřídit vlastní sbor i školu. Zřizovaly se všude šmahem helvetské sbory a školy. A protože nedostávalo se kazatelů českých, jichž vlastně žádných nebylo, volání do Čech Maďarů. Nastalo právě stěhování maďarských pastorů k nám v letech 1782—1784. R. 1782 Maďar Petr Molnár přišel do Lozic, zřídil tu sbor a spravoval

³⁷⁸⁾ O době po vydání tolerančního patentu jedná dosti obsírně se stanoviska evangelicko-reformovaného F. Šebesta: »Dějiny církve křesťanské«. V Praze 1888 str. 415.—436. a pak »Český bratr« r. 1895 ve zvláštním článku.

jej a vedl.³⁷⁹⁾ Po něm asi pastoroval Kis, pak Chlumský, Ruml, Řepa, Procházka.³⁸⁰⁾ Evang. kostel byl postaven r. 1784.

Examina pro víru přestala. Konfesse státem uznané a povolené mohly dle zákonných ustanovení konati své bohoslužby. Ale byli mnozí, kteří nechtěli přiznati se ke konfessi žádné, ač dávno přestali býti katolíky, ba snad v pravdě nikdy jimi nebyli. Ti známi jsou pode jménem náboženství blouznivci. I takových bylo v okolí Luže až do dob posledních několik. Hlavou a náčelníkem jich byl jakýsi Vojtěch Valenta, rodilý z Vraclavi a přebývající ve Stradouni v čís. 10., nazývaný též ariánským biskupem. »Narodil se kol r. 1746 z rodičův nekatolických; chtěl odebrati se do poustevny u sv. Mikuláše asi r. 1780. Protože však zatím poustevnický život státními zákony byl zakázán, vrhl se na náboženské blouznilství a svedl nemalý počet lidí. Za tím účelem vydával se za tajného vyslance císaře Josefa. Zemřel ve Stradouni dne 1. června 1821 po dvouleté ne-

³⁷⁹⁾ Pečeť sboru lozického má otevřenou knihu, na ní kalich a nad tím oko Boží; kolem je nápis: „Pečeť Evan. Církve Lozické.“

³⁸⁰⁾ Evangelíci reform. mají v Lozicích modlitebnu a pastornu vystavěnou v době pozdější. Nejprve zůstávali pastoři ve statku, později teprve vystavěno pro ně obydlí zvláštní. Sbor lozický byl od doby tolerančního patentu samostatný, jak patrno ze záznamů matričních v letech 1784—1789 a 1805, později (asi od r. 1805) byl filiálkou ke Dvakačovicům. Dvakačovský pán Vojtěch Boronaj recte Baranyai konával v Lozicích bohoslužby každou třetí neděli. V letech 1830—1833 usiloval dvakačovský pastor Karel z Nágy, by v Lozicích zřízena byla jakási expositura dvakačovské duchovní správy se stálým „vikářem“, bydlícím v Lozicích. Zakročil u samého císaře. Císař ze státních peněz vikáře povolil. Tu Karel z Nágy chtěl i na státní peněz stavěti pastornu. Komise za tím účelem konaná (Karel Košťál z Chroustovic, ředitel panství, Kozlík, ředitel panství hrochovotyneckého a rychmburský stavitel) učinila rozpočet na 12.000 zl. Císař však toto dáti odepřel; proto Karel z Nágy učinil jak na vikáře, tak modlitebnu r. 1837 sbírku v Prusku, Švédsku, Dánsku a j. a sebral dostatečný peněz na obojí. (Sám tak prohlásil v kázání 5. října 1837 v Dvakačovicích.) Vrchní evangel. rada ve Vídni přikla 25. října 1837 vikáři lozickému 200 zl. Pastorna byla dostavěna r. 1843. Dekretem ze dne 8. března 1838 nstanoven byl za prvního vikáře do Lozic Josef Chlumský, který o květné neděli 9. dubna 1838 přijel do Dvakačovic a odtud do Lozic, kdež první služby Boží konal na velký pátek 1838. Než však dosáhl guberniálního potvrzení 21. června 1838, bydlil ještě v Dvakačovicích. Dne 7. října 1838 měl Karel Nágy v Lozicích poslední kázání na rozloučenou. Chlumský přistěhoval se 13. října 1838 a usídlil se u sedláka Pachty a pak u Vaňáska. Dne 20. října 1838 konal „toleranční slavnost“ a 21. října byl instalován od pastorů sloupenského, prosečského, bučinského a bukovského. Sloupenský pastor Molnár byl synem prvního pastora lozického téhož jména. Chlumský skutečným pastorem byl od 9. III. 1843. Ustanovovací dekret Chlumského zněl: „Vaše Důstojnosti! Protože helvetská církev v Lozicích dříve tvořila vlastní helvetskou církev a nebyla s to, svému pastrovi platiti příslušný peněz, nyní však dle zprávy c. k. evangel. rady ze dne 2. ledna 1843 čís. 414 dary od několika šlechtných přátel lidstva, hlavně reformované církve ve Vídni, byl uložen fond pro odměnu řádného duchovního správce v Lozicích: tu dle vyrozumění c. k. krajského úřadu ze dne 27. února 1843 a vysokého gubernia ze dne 9. února 1843 ráčili tito úřadové schváliti udělení c. k. konsistori definitivního místa posavadnímu vikáři dvakačovského pastora a seniora Karla z Nágy Josefu Chlumskému a toho za pastora pro církev lozickou potvrditi. O čemž Vaše Důstojnost se vyrozumívá, by si další zařídila. Direktoriální úřad v Chroustovicích dne 8. března 1843.“ Chlumský odešel z Lozic v březnu 1844, kdy stal se pastorem v Černilově. Po Chlumském byl pastorem v Lozicích Jan Ruml. Ruml po ordinaci zastával úřad soukromého učitele u hejtmána v Sušicích. Z Lozic odešel 7. prosince 1846 do Velimi. Administrátorem lozickým a pak pastorem stal se Jan Řepa, který dlouhá léta zde pastoroval. Byl mírný a jak se zdá, v srdci katolíkem. Po něm r. 1899 nastoupil L. Procházka.

moci, v níž složil na smrtelné posteli katolické vyznání víry a dvakrátě dal se zaopatřiti svátostmi umírajících. Bylo mu 75 let.«

Kol let padesátých XIX. století připomínají se v Luži a v okolí blouznivci: Jakub Špičák z Luže čís. 240. Dříve zůstával v Domanicích, měl najatý domek č. 17. Ač choval se na oko velice slušně, chodil do kostela dosti pilně, přece stále udržoval důvěrné styky s jinými blouznivci, jako s Pakostou ze Střemošic a j. R. 1848 veřejně ve Voleticích roztrusoval své fanatické názory. K fanaticům patřil i syn jeho Jan Špičák, dcera Anna a manželka Petronilla rozená Dusílkova z Luže čís. 67.

Jiným blouznivcem byl Jan Roubínek z Domanic č. 5. Rodiče jeho Fr. Roubínek a Josefa rodem Anderlova z Luže čís. 189, byli taktéž náboženští blouznivci. Roubínek v kostele nikdy nebyl. Když 13. ledna 1853 se byl oženil s Barborou Jamborovou z Luže, chtěl ji přivést ke svým názorům. Ježto ta se bránila, usmyslil si ji utopiti. Stalo se tak. V potoce lužském »pod ptákem« ponořil ji pod vodu a když se domníval, že již nedýše, klidně odešel domů. Vražda dle jeho názoru nebyla ničím. Žena však se zachránila. Roubínek zemřel v žaláři.

Hlavním sídlem blouznivců byly Domanice. Tu od r. 1811 znám jest Matěj Pitra a po jeho smrti 4. září 1827 syn jeho Fr. Pitra. Ježto tento dostal zbožnou ženu Annu Ondráčkovu ze Stradouně, vymizelo záhy blouznivství z rodiny té zcela. Vedle Pitry připomíná se i Fr. Roubínek čís. 5., který zemřel 19. ledna 1842. Synové jeho starší Fr. Roubínek a mladší Jan (viz nahoře) dostavili se r. 1849 31. ledna k faráři lužskému řkouce: »Prosíme, by nás vymazali z víry.« Načež pak farář jim řekl: »Nač vás budu vymazovat z víry, když žádné nemáte.« Oba odpověděli: »Máme víru svou, ne od Boha ani od lidí, ale z rozumu.« Sestry měly dvě, a to Barboru, jež provdala se do Dobrkova za Jana Doubravského čís. 11. a fanatismu se vzdala, a starší Kateřinu provdanou za Václ. Tůmu do Domanic do rodného domu čís. 5. Tato Kateřina svedla k fanatismu i svého muže, který zejména r. 1848 zásadami svými se netajil. »Brzy potom i se ženou zklamán ve svých nadějích a tužbách, jež v bouřlivé době r. 1848 jednak při vládě, jednak při změně církevních poměrů si byli činili, zmoudřeli a navrátili se do lůna katol. církve.«

Jan Hašek, fanatic, bydlící nějaký čas v Domanicích v čís. 13, po smrti své manželky Alžběty dne 27. ledna 1855 odešel se svým synovcem Josefem Fidrhelem a jeho manželkou Annou, rovněž fanatiky, do Stradouně, odkudž všichni pocházeli. Tím fanatismus i z Domanic vymizel, ač jeho stopy alespoň u některých posud znamenati možno.

Ve Voleticích mezi fanatiky čítal se r. 1856 jakýsi Josef Lhutský z čís. 3. a v Lozicích Matěj Kopřiva helvet, domkář, 63 let stár. To jsou poslední mohykáni kacířstva, jež v těchto krajinách řádilo, vyjmemeli protestanty helvet. konfesse posud zde bydlící.

Po celou dobu čtyř set let řádil blud a kacířstvo v duši a srdci mnohých. Sám rozpadal se v sta a tisíce odstínů od nejsmyslnějších adomitů až po orthodoxní »evangelíky«, jež od pravé církve Boží dělí pouze předsudky, vštěpované jim z přičin po většině sobeckých od nejútlejšího mládí. A což zvláštní jest: všecky sekty, všecky odstíny jakéhokoliv i nejsmyslnějšího náboženství a názoru nenáviděli katolickou církev a její

nauku, všechny se spojily proti ní, ale ona vytrvala, překonala vše a povstala či povstává právě v době poslední k novému lesku a kráse. A brány pekelné nepřemohou jí. Jsou sice mnozí, kdož dnes chovají se k ní apaticky,³⁸¹⁾ — zbytky to starých výstřelků náboženských, což lid sám naznačuje slovy: »je to v krvi« — ale většina lne k církvi srdcem upřímným, věřícím.³⁸²⁾ Ti staří, na něž ještě r. 1876 Pamětní kniha právem si stěžuje: »Vládne nyní až dost ten duch církvi katolické nepřátelský a lomcuje všemi, kteří chtějí sloužit »vzdělaní« (?) a »uvědoměti« (?). Od té doby, co povstalo mladočešství a staročešství, přidrželi se Lužečtí toho mladšího; vůdcem staly se tak zvané »Národní listy«, které doposud na katolické kněžstvo hanu nezaslouženou kydati nepřestávají; a podněcovatelé čili cvičitelé byli jeden občan a podučitel. Statečně mluveno proti katolickému náboženství a hanobeno kněžstvo. Snad se toho již nabažili; nyní již veřejně nic takového se neděje a hospoda »p. Kláta« osiřela. Dlužno podotknouti, že také nespokojený kněz Doubrava a . . . o ty všechny věci zásluhu má velkou, neb on neustále byl v jejich spolku a náboženství se nejen nezastal, ale spíše je kladl do špatného světla,« a r. 1881 pod heslem »mrivé duše« dí: »Postavíme-li se na náměstí a rozhlédneme se po těch domech kolem do kola, nalezneme jen tři rodiny, v nichž aspoň poněkud katolický život se vede a kterých do kostela chodí; z měšťanů ostatní jsou jako bez náboženství. To je mnoho.³⁸³⁾ Málo radostí duchovních!« — vymřeli nebo své smýšlení nadobro změnili. Svatyně mariánská na Chlumu přivábila všechny,³⁸⁴⁾ zvláště o poslední sv. missii a její obnově až do zpovědnice. Znamení to lepší a šťastnější budoucnosti.³⁸⁵⁾ Katolický spolek »Slavata« měl býti stálou vzpružinou a pákou nového náboženského života, plynoucího z víry přesvědčivé a pevné; mnohé však okolnosti v zárodech činnost jeho udušily. Bylo by třeba začít znova vydatněji, by organizace katolická v Luži vzrůstala a se vzmáhala.³⁸⁶⁾ »Zdař Bůh!«

³⁸¹⁾ Při r. 1876 je poznamenáno: »Nynější ndp. biskup Dr. Jos. J. Hais je velmi oblíben pro svou šlechetnost a obětovnost. Na visitačních cestách bývá všude uvítán co nejslavněji. Letos udílel svátost sv. břimování ve farnosti zdejší; městské zastupitelstvo by si bylo přálo, aby si ho nikdo nevšímal, jako oni, ale přání se jim nesplnilo, neboť přivítání biskupa bylo slavné; sešlo se lidí nad očekávání; četné banderium na koních vyjelo mu vstříc; ano přivítali ndp. biskupa i židé zdejší a roubovičtí se svými školními dětmi.« Něco podobného opakovalo se při visitaci i r. 1899 (v listop.) za ndp. biskupa Eduarda Jana Brynychy. Za to přivítali ndp. biskupa Haise velice slavně r. 1886. Jezdci na koních čekali u paletinské kaple, městská rada a všechny spolky vyšly mu vstříc; večer před farou na počest pěl spolek profanních zpěváků a byl průvod s lampiony.

³⁸²⁾ Lužští chodívají na pouť do Knífova (obyčejně ve svátek sv. Petra a Pavla) a do Vamberk (v oktávě navštívení P. Marie).

³⁸³⁾ Na jiném místě (III. 467.): »Příčinou smutných těchto věcí: Doubrava . . . a j. — pak špatné knihy a noviny.«

³⁸⁴⁾ R. 1877 byl v Luži spolek sv. růžence, který každou poslední neděli v měsíci mívá společnou pobožnost po ranních službách Božích. Většina členů sv. růžence a jiní konali každou první neděli v měsíci pobožnost k srdci Pána Ježíše a Panny Marie. Ve spolku »Klanění se nejsvět. Svátosti Olt.« bylo 22 členů.

³⁸⁵⁾ Ze spolků pobožných jsou ve farnosti lužské: Spolek (jednota) k ustavičnému uctívání N. S. O., založený r. 1897 od kaplana Frt. Zrzaveckého. Členů je 86 a odvádí se ročně příspěvků do Prahy 50—60 korun. Tyž kaplan založil také bratrstvo nejsvětějšího Srdce Páně; členů je 27. Pobožnost živého růžence oživena r. 1901 na podzim. Každou první neděli v měsíci modlí se růženec před vystavenou velebnou Svátostí.

³⁸⁶⁾ Katolický spolek »Slavata«, založený na blahou paměť hraběte Viléma Slavaty, znamenitého katol. muže a pána, počal činnost svou r. 1895. Členů.

Na náboženský život lidí vrhá jasné světlo i různé okolnosti životní. Ne bez významu zajisté poznamenává se při roce 1880:³⁸⁷⁾ »Kořalky se mnoho nyní pije nejen zde, nýbrž snad po celých Čechách. Je laciná; litr se prodává za 10—12 krejcarů; všude ji prodávají a to v rozličných barvách a druzích. Dělníci kořalku snídají, pijí před obědem, po obědě, k svačině a když jdou z práce. Více lidí si tak zdraví podrývá a nábožensky pustne.«

Charakteristická je i tato poznámka: »Na národní divadlo v Praze, které shořelo a opět se stavěti bude, sebrali lužečtí občané r. 1881 přes 100 zl. Na nějaký účel církevní nedá žádný ani krejcaru. Proto ani majíce něj.ou sbírku v kostele konati, nekonáme ji někdy, poučení byvše nepříjemnou zkušeností.«³⁸⁸⁾

Ještě r. 1882³⁸⁹⁾ připomínají se výslovně čtyři rouhači ze farnosti lužské a jeden notorický socialista. »Luže u většině převelké hoví si nyní v náboženské netečnosti, jakoby zdoubravovatěla.«³⁹⁰⁾ V době nové poměry k lepšímu se změnily. Lid i sama městská rada závodí v obětavosti a lásce ve věcech víry a náboženství.

Nepodal bych úplný obraz veškerého náboženského života v Luži, kdybych nezminil se alespoň poněkud o lužských či »chlumeckých« poutích. Profesor Augustin Sedláček³⁹¹⁾ dří: »Kdo chceš poznati, co je Chlumek, odebeř se do Luže v nějaký svátek Matičce boží zasvěcený. V městečku najdeš život velice čilý, neboť z daleka i z blízka bylo se sešlo množství nábožných poutníků, zejména lepotvárných děvčátek v kroji pestrobarevném. Na náměstí bude ti, jako bysi slyšel roje včel, ale popojdeš li od poslední chalupy městečka několik kroků dále, octneš se pod Chlumkem; a pozdvihna oči mñiti budeš, že jsi v Indii někde blíže posvátného Gangu. Netřeba se ani ptáti na cestu, dav lidu tě potlačí ulicí chromých a slepých nešťastníkův až ke schodům, které vedou k vysoko stojícímu chrámu, jehož prahy nábožné poutnice na nohy padajice líbají a v němž v čas slavných služeb božích sotva jablko by propadlo.« A Tereza Nováková,³⁹²⁾ která celkem velmi nešetrně a katolíkům nepřátelsky se vyjadřuje, píše: »Dílo (Marie Maxmiliány Evy) hojného dodělavá se ovoce neustále; proudy ka-

bylo 68, předsedou vikář Jan Vlach. Spolek konal přednášky (ndp. biskup Brynych, Dr. Truxa, kaplan, St. Michálek, redaktor Myslivec, redaktor Vobejda, vikář Vlach, kaplan Filip, rolník Křivka, kapl. V. Oliva a j.) a šířil katol. četbu i katol. názory. R. 1897 stal se předsedou kaplan Jos. Filip (nyní farář ve Střenicí), kaplan Václav Oliva a posléza rolník Křivka. Členů je 38. Činnost jako u jiných katol. spolků. Spolek má knihovnu o 80 svazcích (většinou dar to vikáře Vlacha). Kaplan V. Oliva by: předsedou od října 1901 až do 6. ledna 1903, kdy resignoval. Po té byl spolek bez předsedy až do jara 1904, kdy ustanoven rolník Křivka, který však také za několik dní se vzdal předsednictví.

³⁸⁷⁾ III. 455. — ³⁸⁸⁾ III. 468. — ³⁸⁹⁾ III. 498.

³⁹⁰⁾ V „liber religionem mutantium“ od r. 1835 jsou tyto záznamy: Stali se katolíky r. 1835 1, 1836 1, 1837 1, 1839 1, 1842 2 (odpadl 1), 1843 1, 1845 3 (odpadla 1), 1846 2, 1847 (odpadla 1), 1851 2 (odpadla 1), 1853 2, 1855 2, 1856 (odpadly 3), 1857 1 (odpadla 1), 1858 1 (odpadla 1), 1860 1 (odpadla 1), 1864 (odpadla 1), 1865 (odpadly 2), 1866 (odpadla 1), 1867 2 (odpadla 1), 1868 (odpadla 1), 1869 1 (odpadly 2), 1871 4, 1872 3, 1873 1, 1874 bez vyznání 2, 1875 (odpadly 4), 1876 2 (odpadly 2), 1877 (odpadly 4), 1878 2, 1879 1 (odpadly 2), 1880 1 (odpadly 2), 1882 1, 1883 (odpadla 1), 1884 2, 1885 2 (odpadla 1), 1887 1 (odpadla 1), 1889 1, 1891 2, 1893 4 (odpadla 1), 1894 1, 1895 1 (bez vyznání), 1896 2 (odpadla 1), 1897 1 (odpadla 1), 1898 3, 1899 1, 1900 2, a 1901 1 (odpadla 1).

³⁹¹⁾ Hradý a zámky. — ³⁹²⁾ „Slavin žen českých.“

tolického lidu zalidňují bývalý kraj »pikhartský«, na Chlumku zbožně se modlí a Panně Marii prozpěvují. Vskutku jest také »Matička Chlumecká« daleko široko proslulá. Nejen městečko Luže, i město Skuteč a jiná, jež jsou na cestě k Chlumku, v den před nebo po mariánské slavnosti jsou processími obléhána.« — To všecko pravda; ba ve skutečnosti je toho daleko více, než tuto podáno. Ale bohužel že život kramářův a cizích obchodníků, kteří zde i na týden před poutí bývají, i se zlé stránky nezůstává bez vlivu na své okolí. Tolik dle pravdy doznati se musí. Právě proto proudy liberální, mladé, kypící a nezdravé nacházely v Luži vždy přívrženců tak, že Luže byla prohlášena za město radikální.

Velebná, krásná, do jisté míry divoká a rozpoutaná i rozházená jest krajina kol Luže. Skály, úrodná údolí, temné lesy malebně se střídají vespolek. A takovou byla i víra obyvatelstva tu bydlícího. Z počátku křesťanství velebná a krásná, pak rozpoutaná, divoká, rozházená, plná výstřelků divných a divných, a zase klidná, mírná, lahodná. Tu nejlépe se ukázaly síla a božský původ katolicismu. Katolictví zvítězilo slavně, a vítězství jeho vzrůstá.

O lužských *židech* píše „Pamětní kniha“: „Jest všeobecně známo, že jak v Luži, tak v přifařené obci Roubovicích jest velmi mnoho židů. Ježto nedostalo se nám žádných zpráv a písemných dokumentů, nemůže se na jisto určit, jak židé do jmenovaných míst se dostali.« V Luži však byli židé již před rokem 1620. Důkazem toho jest list v lužské matrice křestní, kopulační a úmrtní z roku 1625, jenž sepsán česky.

„Plat ustanovený židům.*) Leta 1625.³⁹³⁾ Po svaté Trojici v pondělí u přítomnosti dvojí poctivosti hodného kněze P. Jana Dudecziusa Třebonského, toho času faráře kollatorství Kossumberského, Novohradského a na Rzepníkách, za auřadu purgmistrského Jyřzika Martinkového primatora pana Václava Vejvody, Václava Menšíka Štastného, záměčníka Ondřeje Kučery toto poznamenání položeno jest v knihy městec Luže pro budoucí pamět.

Dotud dokud by židé v témž městečku své obydlí měli, kterýchžto židů toho času se nacházelo osedlých 7 a podruhův 4, že dotčení židé i náměstkové jejich každého roku při svatém Jiří budou dávat na pomoc dříví kupování, kteréž se P. faráři na faru městě Luže dává 3 $\beta\beta$ Miss.

Jestliže by pak věc židův s povolením J. M. vysoce urozeného hraběte a pána p. Vylína Slavaty anebo potomkův jeho (čehož Jeho Milost učiniti neráčí) více se osazovalo a podruhův židovských přibývalo, tehdy mimo na hoře dotčené „3 $\beta\beta$ Miss.“ jeden každý, jenž by sobě zakoupení učinil, bude povinen dáti „1 $\beta\beta$ Miss“ a podruh 30 gr. Miss a ty peníze takové mají se přijímati od úředníkův záduší měst. Luže a na obráceny budou, zas jako z jiných počtech učiniti, židé pak povinni budou každému takovému, jenž mezi ně přibýti chce, o tom oznámiti, aby se potom žádný nevědomostí nevymlouval, jestliže by pak židův menší po-

*) V originále je „židám“.

³⁹³⁾ Ve dnech 10.—12. května 1267 zasedala ve sv.-Štěpánském chrámě: vídeňském provinciální synoda, již bylo nařízeno, že mají židé farářům, v jejich farnosti přebývají, odváděti nejen desátek, nýbrž také poplatek štolový, jako by v domech jejich křesťané sídlili. Synody této účastnil se biskup Jan z Prahy; proto usnesení její platilo i v Čechách.

čet se nacházel jak osedlých tak podruhův, nic méně přece dotčené „3 ββ Miss“ každého roku povinni dávati budou nyní i na časy budoucí.

K čemuž jsou všichni židé přistoupili a za sebe i za všechny potomky své, že se tak chtějí chovati, připověděli. Stalo se v městec Luži na rathause letha 1625 v pondělí po sv. Trojici. Počínajíc od přístího sv. Havla letha 1625 po půl druhé kopě Miss a při času svat. Jiří letha 1626 po půl druhé kopě Miss . . .“

Dnes mají židé v Luži rabína, synagogu a velmi starý hřbitov, na němž od pradávna pochovávají se jejich souvěrci z celého širého okolí; v Roubovicích mají hřbitov a „kantora“ „košeráka“.

Lužští židé měli svou soukromou školu. „Pamětní kn. II.“ (165) r. 1880 píše: „Máme zde školu židovskou konfessionelní, jednotřídní s vyučovací řečí německou. Zdejší židé si ji vydržují. Někteří rodiče katoličtí posílají tam děti své, ač jim to draho přichází. Chodí tam děti: 1. kteréž se již něčemu naučily ve školách českých, chtějí se přiučiti němčině, 2. děti, jichž rodiče nemajíce víry a ani lásky k jazyku mateřskému, kšeftujícího židáka těžce nepracujícího za vzor dokonalosti považují. Pravidelně a grammatieky může se dítě naučiti trochu německy v naší škole české, neboť ve III. a IV. třídě vyučuje se dvakrát za týden němčině. Děti školu židovskou navštěvující mají přicházeti dvakrát za týden do školy české na náboženství. Letos jich tam chodilo deset (devět děvčat a jeden chlapec) a z těch přicházely na náboženství čtyry. Do školy židovské uvedl děti katolické Frant. Doubrava, kněz na pensí, kterýž převráceně mluví i jedná a jest velikým nadháněčem pro židovskou školu. On sám, jemuž katol. církev 300 zl. pense vyplácí, je učitelem v této škole; vyučuje tu češtině dvakrát týdně za remuneraci. Zasloužil by, aby byl formálně z církve vyobcován, poněvadž mnoho pohoršlivého učinil a mnohých duší od víry odvrátil a doposud pohoršení dává.“³⁹⁴⁾

Visitace na škole židovské konány od katol. kněží-vikářů. Tak stalo se na př. 10. čce 1863. Dítka židovské uměly dobře; vikarius byl spokojen; zkoušeno něco i z češtiny.

Židovská škola jednotřídní trvala v Luži až do r. 1900; alespoň „Naučný slovník Ottův“ ještě v té době ji uvádí. R. 1901 již jí nebylo: židovské dítka navštěvují od té doby školu obecnou. Toliko privátně za jistou odměnu vyučuje ještě němčině jak židovské, tak přihlásivší se katolické i evangelické dítka lužský rabín. Náboženství židovskému vyučuje se oficiálně ve dvou odděleních (r. 1902 rabín J. Adler) ve škole obecné.*)

* * *

Snažil jsem se podati jaksi celistvý obraz náboženských proudů, náboženského vření a víření v okolí Luže. Že na obraze tom některé tahy nejsou dosti jasny, jest samozřejmo, ale myslím, že v celku jsem jej vystihl. Pravda, nesrovnává se obraz můj namnoze se zastaralými tra-

³⁹⁴⁾ P. Doubrava, ač v životě svém mnohá pohoršení věřícím byl dal, skončil úplně odevzdán do vůle Boží a smířen s církví dne 26. dubna 1891. Pohřeb jeho byl slavný. V životě mnoho se mu křivdilo hlavně tím, že po dlouholetém kaplanování při obsazování far byl přecházen. Roztrpěl se a pak ne ze zlé vůle a špatnosti, ale ze vzdoru konal to, co na kněze se neslušelo. Bůh buď slitovníkem jeho!

*) Pečeť židovské obce má dva trojúhelníky přes sebe položené a kol český nápis: „Rabinát v Luži.“

dicemi, šířenými vlivem protestantismu a liberalismu pod pláštěm historie v neprospěch katolictví a ve chválu proudů protestantských. Duch josefinismu to byl, duch falešné náboženské tolerance, duch plný předsudků proti katolické víře, který za všechno, co kdy se stalo, vinu svrhoval na katolíky, a jinověrce, zejména exulanty, okrašloval gloriolou svatosti. V duchu tom vychována jest naše intelligence, professori, advokáti, lékaři a p. a tím historii české dán směr zcela nezdravý a nesprávný. Díky Bohu, v době novější nejen že na doby minulé nazíráti se počíná světle pravdy, jež prosto je všelikých předsudků (Dr. Rezek), ale také světle doby té, kdy fakta vypravovaná se děla. Každá doba a každý děj doby jakékoliv musí nutně pozorovati se a souditi s hlediska souvěkovcův. To zejména platí o českých exulantech a nekatolících, jakož i o tak zvané protireformaci.³⁹⁵⁾

Ježto právě při náboženských dějích v okolí Luže setkal jsem se v době nejnovější (r. 1902 u Dr. Adámka v díle citovaném) s názory zcela strannickými, uvedl jsem výslechy tajných nekatolíků v okolí lužském, aby každý, kdož jest dobré vůle, seznal, že byli to *lidé názorů popletených, prapodivných, názorů, jež v úzkém stály kruhu s nevěrou, bezbožstvím a nezbytně musily vésti i k mravní zkáze. Exulanti byli lidé prolhaní, vzdorovití, drzí, plní zášti ke katolickému kněžstvu, které ochotně jim vycházelo vstříc, které té nejmenší viny nemělo na osudu českých nekatolíků, ježto vláda sama tu rozhodovala a vše vedla a řídila.*

Aby se nezdálo, že přeháním, vybírám následující doklady z Dr. Rezka: „Veliký spor, který vypukl mezi arcibiskupem pražským Ferdinandem hrabětem Khünburgem a císařem (Karlem VI., za jehož vlády nekatolíci byli velice pronásledováni) o způsob, jakým kacíři mají býti souzeni a odsuzováni, vyřízen byl *jednostranně dle vůle státu* reskriptem císařským ze dne 27. srpna 1721; patent na základě toho vydán téhož roku 24. října. Pro příští časy pokládán byl za pragmatiku při soudech nad kacíři: . . . *Těmito reskripty a patenty dostalo se vyšetřování a souzení kacířů téměř úplně do rukou soudů světských.* Ba císař přímo obvinil arcibiskupa, že on tím je hlavně vinen, rozšiřuje-li se kacířství v Čechách, neboť hojně prý za jeho arcibiskupování dává se příležitost k úpadku katolické církve. Císař byl přesvědčen, že jemu přísluší plné právo v zájmu státního blaha bděti nad čistotou katolického náboženství. Užitek z této procedury měly toliko: a) Sasko a zejména Prusko; b) církve augsburská i helvetská; c) náboženské blouznílství. *A na církvi panující zůstala jen z toho skvrna. Neboť, ač ne ona, nýbrž stát všechno to nařizoval,* propůjčily se některé církevní orgány světské moci ku provádění ukrutností, které se základními ideami křesťanství naprosto se nesnášely.“³⁹⁶⁾

To stačí. Bylo by dobře, aby pravda tato ještě více ozřejměla, by prozkoumány byly protokoly „de haeresi suspectorum“ i v jiných farních archivech, kdekoli se nacházejí. Pak teprve měli bychom obraz úplný a jasný. Ta gloriola, již exulanti na úkor pravdy jsou ověnceni, zmizela by ne-li zcela, tož větším dojista dílem, a katolická víra a její kněžstvo v jiném se objevilo světle. Doufejme, že časem se tak stane.

* * *

(Pokračování.)

³⁹⁵⁾ Zcela souhlasím tu se slovy Dr. Krásy: „O protireformaci důkladně pojednati jest žádoucí dílo samostatné a nestranné. Hlavní dekry nevycházely z arcibiskupské, nýbrž z císařské kanceláře ve Vídni.“ („Arnošt hrabě Harrach“ 21.)

³⁹⁶⁾ L. c. 64—66.

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. Kovář.

(Pokračování.)

Tu by si mohl někdo mysliti, že se zdá téměř nemožno, že by tak silný pluk, kterému zde v Praze dostalo se na 1500 rekrutů, při čemž najata setnina dobrovolníkův a z různých jiných plukův bavorských něco mužstva zde zůstalo, kteří pak též k němu přidání, v době jednoho roku tak se scvrkl, že čítal sotva 500 mužů. Avšak když se uváží, že z jara z tohoto pluku týdně umíralo jich 30, 40 a více na různé nemoci a potom, když vojsko naší nejmilostivější královny vždy blíž postupovalo ku Praze, tito ubozí cvrkové málo dostávali žoldu, sběhlo jich některou noc 15 a více; když pak posléze nedostávali ani masa ani peněz ani chleba z pouhých otrub, bylo ještě více sběhů, pročez se nelze diviti, proč se tak stenčil tento pluk. I pravil jistý důstojník bavorský, že, jakmile dostali peníze, uteklo jich v noci 15, 20 a víc.

Z toho lze souditi, jak se má ten, kdo musí žíti z diskrece francouzské. Nakládají-li tak se svými spojenci, které při všech podnikaných výpravách strkají do popředí a kteří jim sloužiti musí takřka za štít, co prý byli by s to učiniti tomu, koho pro tyranství na nich spáchané za nepřitele pokládati mají příčinu. O kteréžto prozluklé diskreci francouzské můžeme my ubozí Pražané býti živými souženými svědky.

Téhož dne zbytek francouzského mužstva ležícího ve Vysočanech úplně připlazil se do Prahy. Tudiž jest již jen u Libně něco pěchoty, v invalidovně francouzští husaři a na vrchu Žižkově kommando pěšákův, aby se tu opevníce, na krátkou lhůtu šibeniční se obhájili.

Zároveň téhož dne všem mlynářům pod trestem zabavení přikázáno, aby své zásoby obilí roztrídili a na patřičných místech udali.

Dne 1. prosince ohlášena sazba na maso, pivo a chléb a na všech místech i na porážkách vyvěšena a i v té pod ztrátou hrdla zakázáno smlouvati a prodávati nad tuto sazbu.

Rovněž toho dne mnoho se mluvilo o smrti Belle-Isleové a na mnohých místech dělali naň hodně potupné verše pohřební.

Podobně roztrušováno zde, že Uhři sedláka, jenž s vozem obilí chtěl sem do Prahy jeti, zadrželi v Hostivicích za Bílou horou. Protože ani prosby sedlákovy ani nabízení peněz nic nepomáhaly u Uhrů, vyčíhal pacholek jeho vhodný okamžik, kdy mohl přehnouti a utéci do Hvězdy k Francouzům, kteří tam byli postavili kommando ke střežení dříví. Těmto vypravoval pacholek, že by mohli Francouzi v Hostivicích učiniti dobrý lov a snadno zajmouti 10 nebo 12 Uhrů.

Tito se dlouho nerozmýšleli, očekávajice dobrou kořist a od generality pochvalu, i vytrhlo jich 150 s dobrou myslí. Než Uher jeden nečenichal asi nic dobrého i pospíšil pro posilu, již ještě před příchodem Francouzů nepozorovaně přivedl do vsi, a 100 kyrysníkův ukrylo se v tamním dvoře. Když Francouzi postupovali k hospodě, Uhři vyskočili na koně a ustupovali, za nimiž Francouzi.

tak daleko se pustili, až byli od kyrysníků zaskočeni, kteří jim i s husary tak tuhé špády zahráli, že nemohl ani jeden uniknouti.

Dne 3. t. m. vyšlo kommando odtud Špitálskou branou, které 3 osady, z nichž jedna patří panu velkopřevorovi, druhá křížovníkům u mostu a třetí směnárnicku del Curto, vydrancovalo a všechen dobytek sem přihnalo. Proslýchalo se sice, že se jim dobytek zaplatí, mám však za to, že to zaplacení bude s neděle některý týden (Sankt Nimmerstag), jakož se stalo u mnohých jiných, kteří Francouzům něco pracovali a po každé objednávce byli, aby si ráno přišli pro peníze.

Při tom byl od generality vydán rozkaz, aby se všechny osady kolem Prahy od lidu opuštěné vypálily.

Téhož dne byl na Koňském trhu oběšen voják, který si mezi 12 sběhy sám 13. nešťastnou náhodou zlomil nohu.

Nevěřím, že by byl pod sluncem národ, který by takovým způsobem a na více místech uměl peníze vydírat, jako Francouzi. Občanstvo pražské musilo již víc než million peněz složit, kupectvo 50.000 zapůjčilo na směnky a ti, kdo platili na hotovosti, pekaři a mlynáři, dali zápůjčku 200.000 zl., začez jim nedoplatky po krajích poukázány; a měšťanům netroufali si ještě víc uložit, ať měli peněz potřeby; tedy připadli na společenstva řemeslníků, na směnárny a na židy, kteří musili do 4 dní 200.000 zl. za prosinec daní odvésti. I. pomohly jim protesty rovněž tolik, co prospěly všechny předcházející; platí slova arcidědice Sechelle-a: „Poroučím to, dle mého příkazu se musí dít.“

Dne 4. t. m. opět podniknuta výprava pro píci, při níž zajato 10 mužů, 3 dragoni od pluku staro-würtemberského a 7 husarů, z čehož Francouzi vířením všech bubnů projevovali velikou radost.

Téhož dne mezi 10. a 11. hod. byl na Koňském trhu oběšen staroměstský řezník, že ustanovenou sazbu při prodeji masa prý překročil, zároveň s francouzským obchodníkem, který bochník chleba, koupený za 6 kr., prodal za 7 kr. Zločin a ortel smrti připevněn jim na prsa, pod nimž byl podepsán Belle-Isle, tak že tím způsobem tento veliký státník a výtečný generál, jehožto život Francouzi cenili na 30.000 mužů, měl tu čest, viděti jméno své přibité na francouzské šibenici.

Namáhal jsem se velice, abych se dověděl příčiny, jakým způsobem tento řezník překročil zákaz daný, nemohl jsem se však nic jiného dovědět, nežli že libru masa z neúplného ročáka prodal za 7 kr. důstojnickému kuchaři francouzskému, an měl maso jako beránčí prodávati za 12 kr.

Ó marná spravedlnosti francouzská! Ty takto odsuzuješ? Ty na šibenici, jež určena pro dareby a zloděje, rdousíš měšťany vždy poctivé, v ničem neprovinilé? Ale což divu? Nebylť první, jenž byl odsouzen od těchto nejnespravedlivějších soudců. Předešel jej toutéž smrti dávno, a to hned na začátku měsíce června též poctivý muž, hotovitel růženců.

Shlukli se totiž nováčkové husarského pluku Lažanova v židovském tandlmarku, a když je napomenul důstojník francouzský,

aby upustili od takových nepřistojností, utržil si od této verbeže nejhanebnějších výsměšků; pročež pospíšil si na staroměstský rynek a přivedl tam hlavní stráž francouzskou, která sebrala několik těch francouzských husarů. Tento hotovitel růženců stál opodál u kláštera sv. Havla, obličejem obrácen ke Karolinu a neviděl zhola nic, co se dalo na tandlmarku. Když se pak blížila stráž se zatčenými, vskočil jakýsi kluk židovský mezi ně a ukázal na nevinného růženečkáře řka, aby i tohoto vzali do vězení, k čemuž tito byli ochotni; i vlekli nevinného muže s sebou a oběsili jej na Koňském trhu i s vinníky, nevyslechnuvše ho řádně. Tento čin byl bezbožným soudcům dosti prokázán tím, že onen darebný kluk židovský proti němu svědčil. Z toho může každý poznati, jak přísně vykonávají nespravedlivost; o spravedlnosti nelze mluvit, protože jasně se jeví opak toho.

Téhož času dostaly všechny pěší pluky rozkaz, že každý prapor 15 koní, které musí dáti důstojníci, má dodati jízdy, aby přemnohým bratřím marodům dostalo se koně; tímto způsobem sehnali své jízdy zase něco válečných ořův a osedlali je. Odpoledne mezi 3. a 4. hod. shromáždila se u novoměstské radnice tlupa kyrysníků pluku de Pontova a vyrazivši zbrány, přišla zase po 7. hod. večer zpět, aniž jsem se dopátral, kde asi byli.

Dne 5. t. m. kolem 5. hod. ranní odtáhlo několik set Francouzů na koni i pěšky odtud za město. Když se večer vrátili, tázal jsem se strážmistra Pontova pluku, který se kromě desátníka a 11 mužů sprostých v mém dosti malém domku ubytoval, kde téhož dne byli dle daného rozkazu? Tento mi odpověděl latinsky: že byli za oborou Hvězdou, kde zastihli asi 50 husarů naši nejmilostivější královny, kteří však spatřivše je, ihned uprchli a francouzskému jezdcí zastřelili koně pod sedlem, jinak že neutrpěli žádné škody.

Myslí jsem si: Ty ubohý troupe! To bys musil předstírat hloupějším než mně. Přišli-li jste o koně, zajisté to nešlo jen tak zlehka, i přihodilo se vám leccos jiného.

Protože jsem byl téhož dne přese všechny mrzutosti dobré mysli, dráždil jsem jej dále tím a oním dotazováním, až jsme se dostali na příchod Francouzů do Čech.

Když jsem se ho ptal, jak silné bylo tenkrát jejich vojsko, dostal jsem odpověď, že čítalo přes 60.000 mužů. Já jsem odvětil: „Jak to přijde, že s vojskem tak četným vyřídili tak málo užitečného?“ Odpověděl mi povzdechuv: „Kdybych já měl to mužstvo, co ho tu zemřelo různými nemocmi, troufal bych si jím provést věci veliké.“ Já jsem si pomyslíl: „Mluvíš jako pravý Francouz,“ a dal jsem mu odpověď, že jsem slyšel o 15 nebo 16.000 vojínů, kteří zde nemocmi zahynuli. „Co?“ pravil. „Do konce října zemřelo jich již nad 30.000 a počítá se ještě ve špitálech nad 5000 mužů, z nichž denně umírá 50, 60, 70 a více.“

Tu jsem v srdci velebil Boha, že naši nejmil. královně tak patrně přispěl na pomoc a její úhlavní nepřátele v jediné době válečné, bez hlavní svedené bitvy, s malou její ztrátou, porazil docela, a přál jsem naší vítězné armádě od Boha všemohoucího dalších úspěchů. Pak jsem se ho optal, zda-li neví, kolik jich zahynulo při obléhání? Tu však nechtěl s barvou ven, lituje toho asi, že mi tolik prozradil k mé vnitřní útěše.

Dne 7. t. m. odpoledne mezi 3. a 4. hod. shromáždil se silný sbor pěchoty na Starém a Novém městě a vypravil se večer z Prahy, za nímž dne 8. t. m. o 2. hod. v noci následovala jízda. Tito picovali za Říšskou branou 2½ hod. cesty odtud, jak sami povídali, a přišli pozdě v noci s těžkým nákladem a s několika vozy raněných zpět. Osady, kde picovali, nechtěli udati, ačkoli jsme zde již o 4. hod. zvěděli, že u vsi Loděnic nedaleko Berouna tak jim naklepáno, že se jich málo z pochodu vrátilo.

Dne 9. t. m. musil primator novoměstský sehnati tři posly a poslati je k Belle-Isleovi, kteří v noci picovníkům čili lupičům musili cestu ukazovati k Buštěhradu a Rakovníku.

Když se tito vrátili s těžkým nákladem, pravili, že by byli, kdyby byli měli ještě 4000 koní, na všechny mohli hodně naložiti a přivéztí to sem, při čemž vypravovali tuto bajku: „Když jsme se dostali ven, narazili jsme na tlupu husarův uherských, na něž hned naši koruci udeřili a s nimi se potýkali, Uhři prý neodpirajíce utíkali, vypálivše salvu a zanechavše 7 zajatých. Protože však zajali dva muže z našich, hnali se naši za nimi; tu nepřátelé u lesa se zastavivše, na našince čekali, až by se přiblížili. Když se takto sešli, zajisté „podali si ruce“ a vyměnili naše dva zajaté, načež „jako nejlepší přátelé“ se rozešli a ostatních 5 zajatců s sebou přivedli sem. Kdyby byli naši dragoni NB. koruci náležitě přizvukovali, byli by celou tlupu Uhrů rozprášili, ale tito zůstali pozadu, a tak ostatní nemohli nic důležitého provést.“

Dobře vystřeleno, vy chlubilové (Prahl-Hansen)! Proč zamlčujete pravdu a chcete nám věseti bulika na nos? Stydíte se přiznati se k tomu, že vás několik tisíc před 500 mužů naši nejmil. královny udatných Uhrův opět vzalo nohy na ramena a že jste jako zbabělci od Rakovníka musili prchatí? Vy se sice pokaždé snažíte zastříti svou hanbu, vězte však, že my přece namnoze dovíme se o vašich „udatných“ činech a vám se vysmějeme při vší vaší chvástavosti. Dosti na tom, že 8 až 9 vozů naplněných raněnými bylo sem dopraveno.

Dne 11. t. m. byla přehlídka pluku Auvergueského, Navarského a ještě jednoho, kteří spolu se zařazenou čeledí tvořili prapor čili 700 mužů. Dne 12. přehlížen pluk královský a Appelgrünův ještě s jedním a bylo jich z těch dvou pluků, královského a toho druhého 565, z Appelgrünova 383 mužů.

Bavoři musili se, ač nechtíce, připraviti na pochod, a nic nepomohlo, ačkoli velitel jejich Arco se tomu vzpíral, řka, že jim část koní odňata, dal mu přece gouverneur d'Europe Mons. Duc de Belle-Isle odpověď, že pochod bude trvati jen několik dní a že bezpochyby doba válečná skončí tento měsíc.

Den 20. t. m. zajisté bude ustanoven k odchodu. Při čemž bylo i na radnicích jménem generality obcím oznámeno: „aby nikdo od Francouzů ničeho nekupoval, ať je to cokoliv, ať nikdo po 8. hod. na ulici nevychází beze světla, ať neuráží stráží, kdyby v té neb oné noci byl učiněn poplach, ať se do jednoho muže klidně zdrží v domech, ať nikdo nevychází na ulici, nechť zavěsí před okny svítilny a nechť občanstvo neodbývá žádných veřejných schůzí.

Dne 13. t. m. bylo téměř všude pozorovati, jak Francouzi se-strkávali hlavy, z čehož se mohlo souditi, že opět tu tam něco podivného se přihodilo. Nebylo však možno něčeho se dovědět, až konečně k večeru roznesla se pověst, že Francouzi u Hostivic, kde se jali opevňovati a ve zdech plotů, stodol a chlévů nadělali strilen, aby se mohli proti nenadálému přepadu brániti, od Uhrů přepadeni a zle poraženi; že též francouzský princ, který prý bydlil na Starém městě, bez hlavy sem přivezen, aby tu byl pohřben.

Dne 15. t. m. večer po 9. hod. na Vyšehradě a v Podskali troubeno od Francouzů na poplach, načež pak všichni na těchto místech ubytovani pěšáci z domů vycházeli a shromáždivše se, vyrazili Říšskou branou.

O 2. hod. v noci na 16. t. m. následovala jízda ze Spálené, Široké a Vodičkovy ulice a z Koňského trhu Karlovou branou. Od 9 hod. ráno však udál se úplný odchod i pěchoty i jízdy; odpoledne za nimi táhli Belle-Isle, Sechelles, comte de Baviere a ostatní generalita. Vyvážení zavazadel a jiných věcí trvalo až do rána 17. t. m.

Francouzi chtěli útěk svůj zakrýti, pouštěli lidi sice do města, ale ven z města nikoho. Tím se stalo, že mnoho lidí zase zde pociťovalo hlad, kteří se toho nadáli nejméně, přišedše sem z venkova na služby Boží a neopatřivše se ani kouskem chleba ani penězi.

Aby však tito uprchlíci mohli zbytek svého lidu pojistiti, jenž tu ještě pod velením král. francouzského poručíka Cheverta zůstal, vzali s sebou rukojmí a to: J. Exc. hraběte Filipa Kolovrata, pana hraběte Pachtu, jenž cestou zemřel, pana hraběte Vratislava, pana probošta Chřepického z Modlíškovic, pana appellačního radu Agrikolu, pana z Granitzsteinu, pana z Puchholtze, pana z Nellů, pana Neu-berga, P. Petra, rektora staroměstské kolleje jesuitské, P. Schindlera, p. Suka, p. Kellera, p. Hartmanna, p. Schindlera a p. Kretschmera.

Jak asi bylo těmto ubohým rukojmím u srdce, může si každý představit, avšak byli ve svých trampotách od pana Puchholtze a pana P. Petra obveselováni, kteřížto oba, jak se později vypravovalo, téměř po celou cestu prováděli prý různé šprýmy.

Tento tak náhlý útěk Francouzův způsobil v Praze různá pohnutí mysli: kdo byli věrnými poddanými, ti jim přáli všeho zla na cestu, jejich věrní slídiči litovali jich a francouzské k...y pražské chtěly si téměř trhati vlasy s hlavy. Tyto se posléz usnesly galány své doprovoditi kus cesty; aby však nebyly snad poznány, ozdobily se ženským úborem francouzským a takto plačice provázely je za bránu. Že bylo Francouzů prchajících asi 10.000, mohlo se souditi z toho, že odtud vezeno bylo na 6 dní 60.000 porci chleba.

Když Francouzové z Prahy utíkali, připadla mi slova našeho Spasitele, jež čísti lze u sv. evangelisty Matouše ve 24. kap.: Modlete se, by váš útěk neudál se v zimě nebo v sobotu. Slova tato v mysli mé učinila hluboký dojem, rozvážil jsem je bedlivě a shledal jsem v nich zázraky Všemohoucího, poznal jsem, jak Bůh nejvyšší různým způsobem potrestal svatokrádce, že je nechal zatvrzelé, by ho neprosili, aby útěk jejich neudál se v zimě nebo v sobotu, shledal jsem, pravím, že Hospodin zástupův útěk na ně vložil v zimě a v sobotu či v neděli.

(Pokračování.)

Farní osada Perucká.

Napsal Fr. Štědrý.

(Pokračování.)

Zatím se dostala Peruc do rukou jiného rodu, totiž Pětipeských z Krásného Dvora. Drželi Peruc ne-li dříve, aspoň od 1498 až 1534. Měli štít rozpůlený, v pravém poli půl orlice, v levém šikmé poloutrojčarí Drslaviců.⁴⁹⁾ Patřili k nim ti, kteří se psali z Buškovíc, Hluban, z Malikovic, z Řebříka, z Dolan a ze Soběsuk. Rozrod jejich nedá se doličiti již ve 14. století. První, který přišel do Lounska, jest Vilém na Divicích 1449—1486, jehož manželka byla Anežka z Očedělic. Bydlili v Lounech v l. 1482—7. Kšaftu svého svědky učinili faráře lounského Prokopa a oba kaplany jeho Valtiře Jana a Valentina.⁵⁰⁾ R. 1454 nazývá se ujcem Habarta z Prostiboře na Vinařicích, což nás vede na stopu, že dědil po svém příbuzném na Divicích a Vinařicích. Příbuzný jeho, snad synovec Zikmund 1487 taktéž na Divicích, pohoni Jeníka z Divic na Vinařicích.⁵¹⁾ Teprv 1498 uvádí se se svou manželkou Alžbětou z Valečova, dcerou Samuele Hrádky z Valečova, jako majitel Peruce.⁵²⁾ Se svými svaky Čeňkem Mičanem z Klinšteina a na Zírotině, který za choť měl Johanku z Valečova, sestru choti jeho, a Janem Rájeckým z Mirova, manželem Lidmily, jiné sestry manželky jeho, měl nesnáz o dluh s Jindřichem Švikem z Lukonos. Vinili jej, že platiti počal, ale nedoplatil. Byli však odmrštěni, protože žaloba s pňhonem se nesrovnávala.⁵³⁾ Na vojnu Loketskou se Šliky přispěl 1505 jedním pěším.⁵⁴⁾ Roku 1511 pohnán jest od Jindřicha Kule z Věřic, protože krčmář Matěj z Peruce uschoval u sebe uloupené tři koně, na svobodné silnici loupeží vzaté, a to člověku jeho (Kulovu) Matějovi z Kostelce, a Zikmund Pětipeský neujistil se krčmářem svým. Kule Jindřich pokládal si škody za 15 kop gr. čes. Kulovi dáno za právo stanné.⁵⁵⁾

R. 1518 byl již Zikmund mrtev,⁵⁶⁾ neboť v témž roce mezi Děpoltem z Lobkovic a na Bilině a Zikmundem Pětipeským z Krásného Dvora a Prokopem Kunšem z Lukovec a na Citolibi vyšel nález od Vojtěcha z Pernšteina o neplnění ubrmanství v ten smysl. Děpolt z Lobkovic a na Bilině koupil Vinařice, k nimž příslušely Kozojedy, od Jana Mičana z Roztok a z Klinšteina na Toužetíně. Lidé vinařičtí, a to Burián odpíral jednoho dne roboty, Heršova z Vinařic odpírá choditi v poselství, lidé vinařičtí odpírají, by měli beze stravy robotovati, než že jim se má strava dávat. Kozojedští lidé odpírají voziti otavy ke dvoru a stríci ovec. Dále praví, že když žnou na popluží panském, že se jim má dáti piva, co mohou vypít. Ale v registrech, kde povinnosti poddaných lidí se vypisují, není o tom pivě nic položeno. Mimo to pan Jan Mičan vezl pryč vůz mláčené pšenice po smlouvě, ale fasuňku mu nepostoupil. Dvě lože v registrech položil, ale nenalezeno na nich žádných šatův. O tyto věci byla rozepře mezi kupujícím Děpoltem z Lobkovic a

⁴⁹⁾ Sedláček, Soukromé zápisy 274.⁵⁰⁾ Arch. loun. I. C. 8. — ⁵¹⁾ Arch. čes. X. 548. — ⁵²⁾ Emler P. D. Z. II. 500.⁵³⁾ Arch. čes. X. 451. — ⁵⁴⁾ Tamtéž VI. 318. — ⁵⁵⁾ Arch. čes. XIX. 49. —⁵⁶⁾ Ibidem 312, 313.

prodávajícím Janem Mičanem. I shodli se na ubrmanech (rozhodčích pře) Zikmundem Pětipeským z Krásného Dvora a na Peruci a Prokopem Kunšem z Lukovec na Citolibi, aby učinili výpověď o sporných otázkách. Mezi tím zemřel Zikmund Pětipeský a podle smlouvy měly strany místo umrlého voliti jiného. I našel nejvyšší hofmistr, by strany jiného sobě zvolily ve čtyřech nedělích a určitý rok na to složily a odtud opět ve 4 nedělích výpověď učinily.

Tím nedalo se žádné straně za právo a škody, t. j. útraty s vedením práva mezi nimi, rostou.⁵⁷⁾ Z této pře vysvítá dále, že Vinařice a Kozojedy již před r. 1518 koupeny byly od Děpolta z Lobkovic a ne teprv 1523, jak jsme za to měli.⁵⁸⁾ Synové a nástupci Zikmundovi byli Hynek neb Jindřich, Dětrich, Václav a Albrecht. R. 1524 byl Václav ještě neplnoletý.⁵⁹⁾ Hynek byl dle všeho nejstarším synem. V tehdejších nepokojných časech byli 1517 odpovědníky uherskými⁶⁰⁾ Hynek, Albrecht i Dětrich.⁶¹⁾ Dětrich měl za manželku Kateřinu Berčinku z Dubé, ale byl již 1534 mrtev, jakož i starší bratr jeho Hynek. Zůstala vdova pohání Václava prodluh 800 kop gr. čes. v komorním soudě.⁶²⁾ Hynek obdržel 1512 zboží odúmrtí na krále spadlé po malíři Mikuláši Karsovi.⁶³⁾ Jetřich měl potyčky s Šebastianem z Veitmile, 1522 pánem na Duchcově,⁶⁴⁾ o člověka obstaveného v Slavětíně. Jednalo se opět o násilí spáchané lidmi Jetřichovými z Peruce na Jiřikovi Loukovském ze Slavětína. Uvádíme zde svědomí (t. j. výpověď svědeckou) Matouše Martince ze Slavětína, člověka pana Pirama Kapouna na Kystře:⁶⁵⁾ „To jest mi vědomo, když poslal pan Jetřich Pětipeský rychtáře a konšele z Peruce, vzali koně Loukovskému Jiřikovi ze Slavětína. A když jeli s těmi koňmi rychtář a konšelé jmenovaní k městečku Slavětínu, tehdá naši sousedé slavětínští rychtář a konšelé odjeli sou je jim. A potom jsme jeli k panu Sokolovi, neb jest on nás tehdáž spravoval s panem purchhrabětem duchcovským. I vznesli jsme to naň. Tehdy pan Sokol jel sám osobně k panu Jetřichovi Pětipeskému. Tu já nevím, načem je to postavil, poněvadž jsem při tom nebyl. Potom bylo okolo masopustu minulého, přijel sám pan Jetřich Pětipeský s lidmi svými do Slavětína k témuž Jiřikovi, kterému byli koni pobrání. I pobral mu je zase p. Jetřich Pětipeský svými lidmi, koně i krávy, ovce i svině a když je za městečko vyhnali, poslal p. Jetřich zase člověka svého k rychtáři do Slavětína s tím, že bude bráti dobytek. A oni již byli uhnali za městečko a tak před se jej hnali až do Peruce. A týž Jiřík nadepsaný mnoho let jest u nás v Slavětíně za souseda byl.“

Podobně svědčili Jan Peša, Jan Vaníček a Václav Kruchta, všickni ze Slavětína, lidé páně Kapounovi na Kystře, Jan rychtář ze Bšan, člověk pánů lounských, Jíra mlynář z Obory a Jan Špaček z Počedělic, lidé Jana Novohradského z Kolovrat, a Stanislav z Počedělic, člověk Purkarta Novohradského z Kolovrat.

⁵⁷⁾ Arch. čes. XIX. 312. — ⁵⁸⁾ Method XXVII. str. 29. — ⁵⁹⁾ III. F. A. 4. reg. kom. s. — ⁶⁰⁾ Palacký, D. n. č. V. b. 327. — ⁶¹⁾ Arch. č. VII. 182. — ⁶²⁾ F. 6. E. 1. — ⁶³⁾ DD. XVII. 379. — ⁶⁴⁾ Arch. čes. VII. 196. 197. — ⁶⁵⁾ DD. XXXVI. 287.

Podobného skutku násilného dopustili se všickni čtyři bratři Hynek, Jetřich, Albrecht a Václav 1524, jakž je viní Petr Čeradský z Čeradic⁶⁶⁾ ze 300 kop gr. čes. proto, že jsou jemu člověka jeho Jíru Hubáčka z Klobuk vzíti rozkázali a do vězení těžkého dali vsaditi a kata naň přivéstí rozkázali a týmuž Hubáčkovi hrozili tím katem chtěce, aby se jim znal, co by se jim zdálo. A když toho na něm nemohli dosáhnouti, nechtěli ho pustiti, leč katu zaplatí. A on Hubáček to učiniti musil, chtěl-li na svém zdraví nebyti zkažen. A potom jeho ještě pustiti nechtěli, až se vyručiti musel pod půl druhého sta kop gr. čes. A podnes ho na rukojmích mají. A on Petr že jest k nim posílal a psal k Pětipeským žádaje jich, aby mu člověka jeho vydali podle zřízení zemského, že chce od něho každému spravedlivě učiniti. A oni jsou na to psaní a posílání obrátiti se nechtěli, až skůro toho člověka o zdraví připravili. Stalo se 24. února 1524.

Ač věk krále Ludvika podobnými závadami byl bohat, poznáváme z toho přece, že synové Zikmundovi nebyli posledními mezi dobrodruhy a loupežnými rytíři svého věku. I nejmladší z bratří Václav smutně se proslavil. R. 1541 27. září učiněn jest hejtmanem měst královských s platem 223 kop gr. čes. (Louny přispívaly po 8 kop).⁶⁷⁾ Byl českým bratrem a maje čelné účastenství ve válce Šmalkaldské proti králi Ferdinandovi, propadl čest i hrdlo, 22. srpna 1547 sťat jest a tělo jeho s Barchancem Bernartem pochováno na hřbitově sv. Apolináře.⁶⁸⁾

Tento z posledních bratří Pětipeských prodal Peruc ještě před shobením desk Jiřimu z Lobkovic, synu Děpoltovu na Bilině. Jelikož Jiřík 1534 13. dubna kšaftuje, čině manželku svou Elišku z Krajku mocnou otcovskou poručnicí děti a statku svého a k radě její přidává Hanuše Pfluga z Rabsteina a na Bečově, nejv. kancléře král. Českého a německých lén hejtmána, ujce svého, Zdeňka Lva z Rožmitála a z Blatné, Kundráta z Krajku na Mladé Boleslavi a Hendrycha z Švamberka, ujce svého.⁶⁹⁾ Že v témž roce asi umřel, jest jisto, datum tohoto kšaftu má Boušek⁷⁰⁾ za den úmrtí. Zda právem, nelze rozhodnouti.

Tímto Jiřím počíná nový rod pánů z Lobkovic na Peruci, který však zhasl vnukem Fridrichem. Elišku z Krajku mám za sestru Kundrátovu a dceru Volfa st. z Krajku. Po druhé se provdala za Jana mladšího z Valdsteina, který od r. 1541.—44 píše se na Peruci, od r. 1545 na Točniku. Dobrou vůlí (postupem) Volfa mladšího Krajíře z Krajku obdržel týž Jan mladší z Valdsteina hrady Točnik a Žebrák⁷¹⁾ až do 1552, ve kterém roce je postoupil Janovi staršímu z Lobkovic a na Zbiroze.⁷²⁾ Z potomstva Jiřikova známi jsou bratři Děpold a Jindřich a dcera Anna, která se vdala poprvé za Zdeňka z Švamberka, po druhé za N. z Řičan.⁷³⁾

Synové Děpolt a Jindřich měli oba po sestrách purkrabinkách z Donína, a to Jindřich Ludmilu a Kateřinu Děpolt z Lobkovic.⁷⁴⁾

⁶⁶⁾ III. F. A. 2. kom. s. — ⁶⁷⁾ Kn. pam. Nového města pražského 331. — ⁶⁸⁾ Tieftrunk, *Odpor stavův* 24—307. — ⁶⁹⁾ DZ. II. G. 28. — ⁷⁰⁾ Boušek, *Gesch. d. F. Lobkovic, knihov. strahov.* — ⁷¹⁾ Dobner, *Monum.* I. 295. — ⁷²⁾ Tamtéž, str. 296. — ⁷³⁾ Boušek I. c. — ⁷⁴⁾ Sdělil konservátor L. Schneider.

Jindřich vládl na Peruci jsa již 1548 plnoletý.⁷⁵⁾ Pomník manželky jeho Lidmily z Donína ze starého kostela Peruckého dán jest na severní stranu zdi tam, kde se vchází po straně do chrámu. Jest z opuky. Parohy purkrabí z Donína a klénot jsou dobře znáti, nápis většinou jest setřelý a maltou znešvařený. Zemřela 8. října 1561,⁷⁶⁾ což se dobře snáší se zachovanými literami: letha panie . . . ve strzedu . . . z Lobkowicz . . . Den 8. října skutečně připadá na středu. Druhá manželka byla Anna z Kurzpachu. Jest pochována v Stolinkách a náhrobek její do dnes lze spatřiti. Nápis zní v latině: Hic in Christo quiescit generosa ac magnifica D. D. Anna Kurzbach G. ac M. D. D. Henrici a Lobkovicz vidua relictā in Perucz, que obiit diem 8 calend. Martii anno 1576 aetatis suae 27, cujus anima⁷⁷⁾ deo . . .*) (nic více není známo). Byla před svou smrtí již 3 leta vdovou. Zanechala jedinou dceru Evu, která se provdala 1586 16. května za Jachyma, svobodného pána z Maltzanů.

Z první manželky Lidmily z Donína měl Jindřich syna Fridricha a dceru Elišku. Tato se provdala za Jiřího z Talmberka. Fridrich syn oženil se s Annou Marií ze Švamberka, neznámo které pošlosti. Když pak Fridrich táhna s vojskem císařským proti Turkům, umřel v Prešpurku 1594 17. listopadu, spadl statek Perucký dle zápisu jeho⁷⁸⁾ na vdovu jeho Annu Marii. Tato jej prodala 1597 30. dubna Janu Hruškovi z Března na Brodci a Selmicích za 22.000 kop míš.⁷⁹⁾

Tím se octl statek v rodě bývalých patriciů lounských, kteří počátkem 16. století obdrželi erb a získavše pozemské statky zvláště v Lounsku, náleželi od 1558—1610 k nejváženějším rodům šlechty české. Již před bělohorskou pohromou počali klesati, až zchudše, zmizeli kolem 1680 úplně.

Předkem jejich byl Václav rychtář z Blšan zvaný Pliha, 1473—87 často připomínaný. Měl syny Václava, Jana, Jaroše, Kryštofa a Martina. Z těch měli potomky Jan a Martin. Tento jest zakladatelem větve na Bítověsi; od Jana pochází Petr, který na sněmě 1543 přijat jest do stavu rytířského.⁸⁰⁾ Měl dům v Lounech „u slunce“ nyní č. 48 a bydlel zde od 1521—45. Manželka jeho byla Dorota, dcera Jakuba Hůly, 1537—65. Synové Petrovi byli Vilém Adam a Jan a dcera Anna. Z těchto Jan zemřel 1568 20. července a pochován v kostele děkanském sv. Mikuláše, jak deska náhrobní bronzová, od Briekiho z Cimperka litá, dosud hlásá.⁸¹⁾ Nejstarší Adam byl ženat s Evou z Reichu a zemřel na Citolibi, 7. března 1581. Pochován byl v hrobce starého kostela v Citolibi, který se nalézal někde v nynější panské zahradě. Zanechal tři syny Jana, Adama a Karla. Nejstarší Jan koupil Peruc. a měl Selmice po otci Adamovi, který je koupil 1573,⁸²⁾ a Brodec od r. 1580.⁸³⁾ Zdá se však, že toto rychlé skupování statků, k nimž 1606 přibyl i Toužetín, mělo za následek jejich pád.

⁷⁵⁾ Sdělil archivář Dvořák v Roudnici. — ⁷⁶⁾ Boušek l. c.

*) Zde v Kristu odpočívá urozená a slovatná paní Anna Kurzbachova, uroz. a slov. p. p. Jindřicha z Lobkovic zůstalá vdova na Peruci, zemřela 23. nora 1576 u věku 27 let, jejížto duše Bohu . . .

⁷⁷⁾ Bernau Album d. Burgen 89. — ⁷⁸⁾ DZ. 44. K. 1. — ⁷⁹⁾ DZ. 171. P. 8. — ⁸⁰⁾ DZ. II. B. 13. — ⁸¹⁾ Soupis Loun 29. — ⁸²⁾ DZ. 18. C. 21. — ⁸³⁾ DZ. O. 27.

Anna ze Švamberka kšaftem 1598 28. září odkázala všecko své jmění a práva Hendrychovi Logovi z Olbersdorfu, komendátoru německých rytířů v Opavě.⁸⁴⁾ Hruška trhovou cenu dle umluvených roků neplatil, proto uvázal se týž Hendrych Log pro nezaplacení polouletního úroku od sv. Havla 1599 do sv. Jiří 1600 komorníkem v držení Peruce.⁸⁵⁾ Roku 1603 8. října dán jest Jan Holár z Práchně, komorník při deskách zemských, na zpatření gruntů Janu Hruškovi. Toto zpatření dalo se směrem od rokle nad nynějším rybníkem pod hraběcím cukrovarem mezi grunty peruckými a stradonskými až k ovčínu Kryštofa z Lobkovic na Pátku, který se nalézal v místech nynější hájovny Dýbeřské a odtud přes potok Dýbeřský k temenici (místo, kde vznikají pramenové) až k poloze zvané nyní „na Hájkách“.

Podle obyčeje přibral si na pomoc komorník nejstarší pamětníky buď z obce, o níž se jednalo, nebo blízké sousedy. Tak byl Vít Hálek 88letý poddaný abatyše kláštera sv. Jiří na hradě pražském ze vsi Vrbna mezi oněmi, kteří mezníky a hraničné stromy buď duby neb javory jmenovali. kam až jdou dědiny perucké a pátecké. Z Peruce byli 70letí Petr Hálek, Jiří Klepetár, Jan Šilhavý a Václav Kaderávek, 60letý Kříž Kovár, 50letý Martin Vacek, 48letí Jakub Krejčí a Petr Maleček, 42letý Tuma Duchek a 33letý Tuma Adam.⁸⁶⁾

Jan Hruška sídlil na tvrzi Toužetinské. R. 1610 23. února kšaftuje manželce své Dorotě z Doupova 500 kop věna a 13.500 kop obvěnění. Celé své jmění odkazuje synům svým Adamovi Hendrychovi a Jiřímu Frydrychovi a kdyby umřeli bez potomků, dceři Anně Sabině.⁸⁷⁾ Dlouho potom živ nebyl. Neb 1. máje t. r. když jel na voze od Štěpána Jiřího z Šternberka z Postoloprta na Toužetin, jsa velmi opilý, když přijel ke vsi Chlumčanům, poručil služebníkovi svému, aby z vozu z ručnice vystřelil. Když čeládka pana Hanuše, aby se to nedálo, zrazovala, že jsou koně mladí a plaší, on na to nic nedbal, nýbrž aby se to stalo, poručil. Čemuž když čeládka odolati nemohla, jeden z vozu z ručnice k vůli pánu vystřelil. A koně se splášili, s kočím, s vozem na nějaký vrch prchli. Vůz se převrhl na zátek, až se zdvihli. Pán velmi těžce jsa opilý s vozu vypadl, jehož služebníci zdvihli a zase do vozu vsadili. Však hned tu nic nepromluvil. A když ho pak na Toužetin do tvrze přivezli a s vozu ssázeli, on již bez duše byl. A tak život svůj dokončil. Potom v úterý po Božím těle (15. června) s znamenitou pompou a slávou ve vsi Smolnici v kostele pochován. Zpráva se dávala, že velikými červy smrdutými naskrze se prolezl.⁸⁸⁾

Již dvě léta potom 1611 19. prosince starší z bratří Adam Hendrych na místě bratra svého Jiřího Frydrycha let nemajícího prodává Peruc Alžbětě Zápské ze Šlivic za 30.750 kop gr. míš.⁸⁹⁾

R. 1616 11. května bratr jeho Jiří Frydrych má již leta a juxtou svoluje k tomuto trhu. R. 1616 11. května kvitují oba bratří Alžbětu Zápskou ze Šlivic z obnosu obdrženého 30.750 kop gr. Spolusmluvci jsou Melichar Šlivic ze Šlivic a v Jevinovsi, Adam

⁸⁴⁾ DZ. 129. G. 29. — ⁸⁵⁾ DZ. 188 Juxta P. 8. — ⁸⁶⁾ DZ. 178. N. 7. — ⁸⁷⁾ DZ. 135. B. 3. — ⁸⁸⁾ Mikšovicova kronika str. 323.

Pfefferkorn z Ottopachu na Podbradci, Karel Elsnic z Elsnic na Straškovících (sic), Bartoloměj Flisspach z Flisspachu a na Dvořích Straškovských.

Rod rytířů ze Šlivic jest původu slezského. Zápští ze Záp, (erb stříbrný klín) kvetli od 14.—17. století, držice Ctiněves a Vražkov pod Řípem, Dobřejovice, Dubeč, Průhonice, Radějovice u Jilového a Vinaře; osedli také v Chrudimi. Tam se zachovali a v naší době potomkům přiznáno šlechtictví. Adam Zápský na Dubči, Kyjích a Běhovicích pokutován jest pro vzpouru a odsouzen všeho statku 1622. Z milosti dvě třetiny jmění jsou mu ponechány. Vyznává, že jest katolík a poslední svého rodu,⁹⁰⁾ což ovšem brátí dlužno o té větvi, která měla zboží pozemské. Alžběta Zápská ze Šlivic, která byla vdovou po † Bedřichovi Zápském ze Záp,⁹¹⁾ nesúčastnila se odporu stavův, proto statek Perucký nebyl ji konfiskován. Ale za to svízele války třicetileté zadaly jí ránu, ze které se nezpamatovala. Pro dluhy prodala Peruc 1622 28. prosince⁹²⁾ Alžbětě Volfomině Žďárské rodem z Dubé a z Lipého za 33.500 kop gr. míš. Nápadna jest nám cena statku po 15 letech o 3000 kop větší. Ze znění smlouvy však vysvitá, že prodává vše, jak byla koupila od Hrušků a k tomu dvůr Matyášovský na Peruci, o kterém poprvé zde se děje zmínka a potom opět mizí. Kde sluší tento dvůr hledati? Mám za to, že jest to bývalý poplužní dvůr svobodný, který náležel rodu Matyášovských z Matyášova. Eliška Zápská ho skoupila a při následujících majitelích sloučen byl s druhým větším dvorem poplužním, tak že od té doby nebylo vedle statků kmetcích na Peruci než jen jedno popluží s dvorem panským.

Z této zprávy plyne dále, že až do bělohorského převratu bylo ještě dosti menších zemanských statků ve všech po Čechách, z kterých velká většina na dobro se ztratila, vcházejíc do rukou velkých majitelů. Přes bedlivé pátrání v deskách nemohl jsem zjistiti ani jednoho z dřívějších majitelů dvora tohoto. První věřitel, který začal tisnit Elišku Zápskou, byl Jan Boreň ze Lhoty na Ctěnicích. R. 1616 Veronika Velemyšlská ze Lhoty postoupila tento dluh kšaftem Šebestiánovi Velemyšlskému z Velemyšlovsi a tento jej opět postoupil Václavu Borňovi ze Lhoty a na Roztokách, otci Jana Borně, kterýžto dluh přišel naň rozdílem mezi bratřími.⁹³⁾ I dal se zvésti pro dluh ten na dědiny Alžběty Zápské ze Šlivic:⁹⁴⁾ 14. července na to postoupil své právo Mikuláš Bohuslavu Hložkovi z Žampachu a na Hospozíně a tento opět 1626 2. listopadu Janu Kašparu Preklovi z Proksdorfu. Tento dal odhadnouti dědiny Alžběty Zápské místokomorníkem desk zemských Bernartem Hieserlem z Chodů na Želibořicích a Černěticích⁹⁵⁾ 6. listopadu 1626. Odhad ten jest pro nás tím vzácný, že jsou zde všickni poddani uvedeni se svými platy a robotami. Poněvadž však o robotách ve vsi Peruci pojednáme o sobě, odkládáme výpisy z něho na místo jiné.

⁹⁰⁾ DZ. 188. M. 15. — ⁹¹⁾ Bilek. Konfiskace 922. — ⁹²⁾ Sedláček. Hradý VIII. 203. — ⁹³⁾ DZ. 293. P. 19. — ⁹⁴⁾ DZ. 293. C. 13. — ⁹⁵⁾ DZ. M. 145. B. 3. — ⁹⁶⁾ DZ. 142. J. 22.

Po bitvě na Bílé hoře.

Dle archivu treboňského a soběslavského sestavil **Josef Lintner**.

(Pokračování.)

Tolikéz Pechlarovi napsali (5. července):

„Jaké by zdání skrze psaní své a při tom i kopii sepsanou o ves záduší sv. Víta Bečice pan Václav Magrle Vaší Mti odeslal, jest nám to skrze Jana Roubíka předneseno. A pováživše se staršími obce naší s bedlivostí, nacházíme, že ačkoli táž ves Bečice proti jiné a bližší témuž záduší odměně mohla by od nás Vaší Mti postoupena býti, však k takovému závazku a vejminkám abychom přistoupiti, tudy na sebe nebezpečnost uvésti měli, nám že možné není, sám toho při sobě povážili a nás v tom vymluvené míti ráčíte, služebně prosíme. A poněvadž předešle od V. Mti nám psáno, i také ústně na tom zůstáno bylo, že nám 1000 kop míš. zapůjčiti a proti tomu aby záduší naše vsi Lhotky v udržení a užívání směnou dostati mohlo, nám k tomu napomáhati ráčíte, při tom my až dosavad pozůstáváme a toho také k další vůli V. Mti zanecháváme.“

Pechlar odpověděl Soběslavským, že nemůže v té směně sám rozhodovati a též 1000 kop pro ně shledati. „Tak jsme se nenadáli,“ píše mu dne 10. července Soběslavští, „že skrze V. Mti toliko na těch 500 kop ta všechna podstata a jisté najednání pozůstává. Jakož pak netoliko my ale i všechna obec toho při prvním na tom spolu s námi se snešení. zanechává a na ten konec povoluje, když nám ves Lhotka k záduší se postoupí a od Vaší Mti těch 1000 kop se zapůjčí, proti témuž 1000 kop Vaším Mtem vsi Bečic v držení a užívání postoupiti nepomineme na ten způsob: ne na 10 let, anobrž dotud, dokud by záduší naše v držení též vsi Lhotky zůstávalo. Potom pak, pokudž byste toho způsobiti ráčili, aby ves Lhotka dědičně záduší našemu dostati se mohla, tím způsobem vsi Bečic nebyli bychom odporni VMtem trhem dopřáti a postoupiti.“ S tímto listem vyslali Soběslavští k Pechlarovi některé osoby z rady, aby s ním o tom šíře bylo mluveno.

Celá věc skončena byla teprv za následujícího úřadu Jáchyma Konváře. Soběslavští museli několikrát do ležení; prvně dostali na cestu 4 zl., po druhé tolikéz a 3 žejdlíky vína, a konečně do třetice ve čtvrtek dne 21. července vypravili se k Táboru Václav Prokécus, Jiřík Ježek a Jan Roubík (útrata jejich činila 3 k. 25 gr. 6 d.), aby směna obou vsí byla dokonána. I bylo zůstáno na tom: Pechlar půjčí (od 17. července počítajíc) Soběslavským 700 zl. (= 600 kop) na ves Bečice jako zástavu a Soběslavští mají dne 25. července vyslati lidi bečické k němu do ležení, aby mu slibili člověčenství. Za to nabídli Soběslavští Donu Baltazarovi 1000 zl. (t. j. 857 kop 8 gr. 4 d.), však pojištěných na ves Lhotu Hrušovu, již mělo užívati záduší sv. Víta, poněvadž většinou zádušními penězi byla placena. Ale byly v tom samé překážky!

Bečičtí sedláci sem tam se rozběhli a nebylo možno jich dosáhnouti k času určenému; v Soběslavi neměli pergamenu, aby mohli napsati jistotu; a Pechlar chystal se na cestu do Vidně.

Oznamující všechno to (25. července) Pechlarovi, navrhuji mu Soběslavští:

„A pokudž by Vaší Mti do Vidně odjezd k odkladu přijiti nemohl, vidělo-li by se Vaší Mti Jeho Mt pana Don Martina neb kohokoliv jiného se dožádati, kdykoli nám oznámeno bude, nepomineme se s týmiž Bečickými k pánu dostaviti, jich k ruce Vaší Mti postoupiti a k těm 700 zl. od Vaší Mti ještě 300 zl., tak aby zouplna 1000 zl. bylo, doložiti. Toliko služebně prosíme, na ves Lhotku že nám k assecuraci nápomocni býti a proti příjmu peněz aby nám postoupena býti mohla, že se přimlouvati ráčíte, tak aby Vaším Mtem i nám v tom, což činiti jest, spomoženo býti mohlo.“ A tak se stalo.

Odjížděje ustanovil Pechlar, že má Zdeněk z Kolovrat přijmouti zaň od sedláků bečických slib člověčenství. Rada městská tudíž nařídila, aby rychtář bečický přivedl sedláky, kteří týmž časem byli v Týně, do Soběslavi; odtud městský branný odvedl je do ležení ke slibu. Rychtář dostal od cesty 8 gr., sedláci na snídani 15 gr. a branný od vyprovození 10 gr. 2 d.

Také jistota na 600 kop byla konečně napsána a dne 10. srpna poslána panu Zdeňkovi z Kolovrat, aby k ní přitiskl pečeť svou na svědomí, jak byl slibil Soběslavským. V archivě městském zachoval se též zbytek smlouvy, uzavřené v Klokotech dne 29. července 1621, tohoto znění:

„Já Don Baltazar de Marradas, řádu sv. Jana Hierosolimitanského commendátor, J. M. řím. císaře vojenská radda, nejvyšší nad kyrysary známo činím tímto listem, kterak slovutný a opatrný pan purkmistr a spolu radni na místě vši obce města Soběslavě k službě a potřebě JMC., že kontribuci pro vyživení soldatův vystavovati nemohla a nemůže, zapůjčili na statek Lhotu Hrůšovou, Vrchotickým někdy náležející, a to k záduší Soběslavskému, ke kostelu sv. Víta 1000 zl. . . .“

Soběslavští páni ze samé radosti, že měli pojištěné peníze, jimiž se zavděčili JMC., vrátivše se z Klokot do Soběslavi, vypili vína za 2 k. 42 gr. 6 d.; od assekurace a patentu zaplatili 2 kopy. Však ani splácení Lhotky nebylo bez nepříjemností.

Zuvedeného jednání je zřejmo, že Pechlar půjčil Soběslavským pouze 600 kop místo 1000; i tu nabídl se Kašpar Wolf Chrt z Ertína v Plané, že jim připůjčí. Jan Vrabec a Jan Roubík zajeli tudíž k Chrtovi dne 17. července, vzavše s sebou poctu vína, za kteréž a za pivo v hospodě vydáno bylo 2 k. 36 gr. Vyslání přijali od Chrta 200 zl. rýnských na široké minci, prve nikdy nepovědomé a nevyhlášené, tuplšedesátník po 2½ zl. počítajíc.

Soběslavští shledavše tak peníze, mohli dne 28. července vypraviti z rady Prokéciusa, Roubika a Ježka do ležení k p. generálovi, aby mu vyplatili žádaných 1000 zl., a za to přijali Lhotku v assekuraci. Marradas však nechtěl peněz Chrtových jinak vzíti leč po 2 zl.; ale přece se dohodli a došlo k postupu. Vracejíce se z ležení, zašli vyslání Soběslavané k Chrtovi, a tu s ním sdělili, jak špatně pochodili s jeho penězi; i patent na to vyšlý mu ukázali. Podle všeho zaplatili Soběslavští Lhotku penězi jinými, neboť dne 1. srpna vypisují Chrtovi znova nepříjemnosti, které měli s jeho

půjčkou, a posílají mu jeho peníze zpět, žádající o vrácení jistoty.¹²⁾

V neděli před rozesláním svatých apoštolů (11. července) přijal úřad purkmistrovský Jáchym Konvář.

V rejstříku jeho nejsou jednotlivé položky datovány, a nezbyvá než opsati, co se v tom měsíci stalo ve věcech vojenských:

Matějovi brannému, když šel do Hradce pro „kundšaft“, dáno bylo 10 gr. 2 d. Poslu, který provázel vojáky do Klokot, dáno 10 gr. 2 d. Panu nejvyššímu posláno bylo 4 $\frac{1}{4}$ kopy raků. Poslu, který šel s bubeníkem z Třeboně do ležení, 10 gr. 2 d.; poslu do Budějovic od 4 mil 20 gr. 4 d. Za 70 bandalirů do Hradce zapláceno bylo 2 kopy. Za větel starého piva pro p. Don Martina 5 kop. Poslu, který nesl psaní od p. Šumberka do Jemnice, od 9 mil po 2 gr. č. činí 46 gr. 2 d. Broukalovi od chůze do Hradce a co tam utratil, čekaje na bandaliry, k tomu, co mu pobrali na cestě, dáno 30 gr. Posel do Krumlova od 6 mil dostal 30 gr. 2 d. Co protrávil 12 osob zajatých, které vezli z Prahy do Vídně a 20 rejtharů měli, kteří je vyprovázeli; koní všech bylo 28; na každého po půl čtvrti ovsu, přišlo celkem 3 strychy a čtvrt; za oves po 1 k. 4 gr. učiní 3 k. 28 gr., za jídlo a pití pro 32 osoby po 4 gr. činí 2 k. 8 gr. Měli patent jeden od Lichtensteina a druhý od Don Baltazara, kdekoli přijedou, aby vychováni byli vším všudy.

Poslu do Sušice od p. Pechlara za 9 mil 46 gr. 2 d. Panu kapitánovi větel piva, 3 loty pepře, 2 lib. svíček. Za pintu vína, která je dána leytenontu z Lišova, 34 gr. 2 d. Poslům dvěma, Broukalovi a Procházkovi, kteří nesli poručení od p. generála do Budějovic k ouřadu, 46 gr. 1 d. Posel šel s psaním k p. Pechlarovi do ležení. Poslu od dvojí chůze do Hradce s psaním od p. generála panu rytmistrovi 20 gr. 4 d. Broukal vedl na Hlubokou 7 rejtharů. Matyáš posel šel do Hradce k p. rytmistrovi. Co protrávili 4 vojáci z Třeboně jdoucí do ležení . . . 36 gr. Panu rytmistru (Labordovi) do ležení 4 loty pepře, 3 lib. svíček a 2 měrice soli po 40 gr.

Poslu p. generála do Krumlova o koule 30 gr. 6 d., a do Prachatic o lunty.

Když přijel do Soběslavi rytmistr (Laborda), dáno bylo za vino 3 k. 34 gr. 2 d., za 1 lib. svíček 25 gr. 5 d., za 6 lotů pepře 30 gr., k obědu vzato masa 15 lib. za 45 gr.; panu z Kolovrat koupeno bylo žemlí za 2 k. a větel piva za 5 k.

Broukalovi od chůze do Hradce o patent 12 gr. 6 d.

Za 4 neděle co se dává rytmistrovi masa, na týden po 15 lib., za 60 lib. 3 kopy.

Co se dělo u Tábora v červnu a červenci, není možno podle uvedených zpráv dobře poznati; jen to je patrné, že posádka táborská udatně se bránila, zhusta prý (dle Skály) z města vypadá-

¹²⁾ Soběslavští — Chrtovi do Plané, 2. července (?) 1621. „Na zprávu Jiříka Ježka a Václava Prokécinska, čehož při nás žádostiv byli ráčíte, jsme vyrozuměli, ano také obeslavše před sebe Bednáře, při něm toho jsme se doptali, že pro bezpečnější opatření (byv tu v Plané kostelníkem) některé věci oltářní, jakž tomu z rejstříku příležitostného vyrozuměti ráčíte, Janovi Hruškovi, rychtáři našemu městskému, k schování dal, pro něž kdy se Vašim Mtem, však s psaním, odeslati vidi, budou vyslanému Vaší Mti vydány.“

vala a mnoho lidu císařského pobila. Marradas uznává se slabým, vyhledával toho u vyšších, aby mu přispěli lidem i střelbou, pročež vypraven byl k němu do ležení Jindřich Paradis s jistou částkou vojska. Ale nemnoho platnějšího i potom se svedlo; ano Paradis při jedné objízdce střelen byv do obličeje, nucen byl odebrati se k léčení do Prahy.

Touto nehodou byl prý podnícen Marradas k útoku; kázal střelci velmi silně ke zdem městským, aby udělal mezeru v nich a mohl pustiti se k šturmu. Chtěje však ušetřiti lidu svého, nařídil patentem Soběslavi (a snad též jinde), aby z města vypravili k Táboru každého třetího a z vesnic pátého člověka. Pro nedostatek lidí vybrali Soběslavští pouze 30 osob (pro něž snad objednali zmíněné bandaliry v Hradci). S vysláním jich však prodlevše, oznámili příčinu toho Marradasovi dne 20. července; majíť prý v Soběslavi něco soldatův páně Šumberkových, na něž peněžitá kontribuce vychází a chleby se odvozují, ale ti vojáci že jen z města vycházejí a po zahradách škody činí. Tudiž prosí městská rada, aby Marradas vojáky ze Soběslavi vyzdvihl, a pro varty v městě zanechal ty vybrané lidi městské; chtějíť prý rádi vojáky platem opatřiti a s kaprálem rejtharským na sebe pozor dáti. Rádi by též odeslali panu generálovi a jiným pánům fedrunk, ale není již co.

Dne 22. července oznámil Marradas Soběslavským, že je třeba u Tábora „duplháků“, aby co jich mají dobrých i spravených i s kulkami hned propustili, a je s nějakou osobou, která by si je zase vzala domů, poslali. Mají je uložiti na místo, které jim jeho posel určí.

Události další ukazují, že se útok nezdařil. Marradas neúspěchem celý rozmrzelý, vyhrožoval prý (27. července) Táborským, že město jejich v takovou zkázu uvede, jako ani o Jerusalemu, ani o Troji a Kartágu zaznamenáno není, jestliže v tvrdošijnosti setrvají a brániti se budou. Na rozmyšlenou dal jim jen do příštího poledne, do kteréž doby střelbu z kusů zastavil. Obležení však velice jej zmýlili svou udatností. Podařilo se mu sice prudkou palbou poškoditi hradby, ale Táborští zase rychle je opravili, tak že neodvážil se přilnouti k městu, nechtěje vojsko hnáti jako na jatky.

Lid válečný k Táboru sebraný rozešel se opět po okolí do svých bytů; rejtharstvu do Hradce jedoucimu ukazoval cestu posel Broukal, a rychtářův podruh vedl vojáky do Týna.

Soběslavským vráceny byly z ležení obecní muškety celé zašlé a polámané; za opravu a vytření jich dala obec Vávrovi zámečníkovi 1 k. 18 gr. To však stalo se již za purkmistrování Václava Hrona ze Sabinova, jenž ujal se úřadu dne 7. srpna.

V Klokotech odpočívali a posilovali se k nové práci. Soběslavští poslali panu generálovi říru ryb a na Hluboké připravili pro něj paštiky, jež mu donesl do ležení podruh rychtáře soběslavského.

Též rytmistr Laborda spotřeboval za 4 neděle mnoho pepře, svíček a soli.¹³⁾ Panu Pechlarovi koupen byl věrtel piva starého za 6 kop (i se sudem). V srpnu přibýlo k Táboru trochu lidu Wald-

¹³⁾ Broukal nesl z ležení do Budějovic 200 zl. panu Samuelovi Berounskému. Martin šenkýř (markytán) nesl listy od p. generála do Stráže.

štýnského s 15 centnýři prachu (Skála), tak že prý (dle Kroniky Č. M.) bylo u Tábora shromážděno 4000 pěších a 600 jezdců. Don Martin sháněl pro to vojsko proviantní chleby až v Telči a v Bystřici za Hradcem, kamž poslové soběslavští nesli jeho rozkazy. Po dva pátky koncem srpna loveny byly rybníčky myskovické pro pány officíry.

Podle poručení p. generála platili Soběslavští za vychování forýra i s lidmi jeho, kteří každého téhodne s municí, luntý a jinými potřebami válečnými jezdili do ležení a u Marka Markovského v Soběslavi na hospodě se stavěli: za 1. týden (8.—15. srpna) 2 k. 20 gr., za 2. týden 1 k. 30 gr., za 3. příjezd 1 k. 40 gr., a při 4. příjezdu, co protrávil forýr s 8 lidmi, 2 k. 30 gr., úhrnem 8 kop. Na rozkaz Marradasův poslala obec do ležení na vychlazování kusů 42 pinet octa, vzatého od šenkýře, pintu po 2 gr. počítajíc, což činilo 1 k. 24 gr. Martinovi „markytandru“ dáno bylo 20 gr. za to, že s obecním koněm, propůjčiv ještě k tomu svého, dovezl JMC. kurýra do ležení a druhý den dále do Milčína.

Město Tábor ani v srpnu neoblevilo v udatnosti své, jakkoli Don Baltazar jednou i po druhé k němu přikročil šturmem silným. Obležení nedali se ani mocí ani lahodnými slovy překonati, nýbrž vzkázali Marradasovi, že pevnosti svěřené hájiti chtějí s nasazením hrdel i životů svých a přísahy své jako poctiví vojíni že nezruší.

Soběslavským připadl ze všeho toho úkol milosrdného Samaritána, péče o raněné. Někdy po 20. srpnu (škoda, že není možno dne udati!) purkmistr Václav Hron s panem Janem Roubíkem vyslání byli do ležení na Klokoty, aby vyzdvihli a do Soběslavi dopravili nemocné a raněné, jichž bylo do 300 a při tom něco zdravých. Páni Soběslavští zdrželi se v ležení 2 dni a 2 noci, majíce s tím 1 k. 28 gr. výloh. A nedlouho potom opět musel purkmistr k vůli vojákům do ležení a zdržel se tam od úterka do soboty (31. srpna — 4. září?), při čemž utratil (též za pacholka a koně) 2 k. 33 gr. Prosilť Soběslavští zajisté, aby městu bylo poodlehčeno.

Marradas ulevil sice, ale přece ponechal v Soběslavi 80 nemocných vojáků p. Šumberkových, jimž začátkem září koupila obec chléb, aby sousedé nebyli obtěžováni. (Dokončení.)

Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Napsal Dr. Ant. Lenz, probošt královské kapitoly Vyšehradské.

(Pokračování.)

§ 3. Viklif a jeho předchůdci ve vřavě proti mnichům.

Snad se Viklif poněkud styděl za své vášnivé počínání proti řeholníkům, zvláště proti bratrům čili proti mnichům žebravým, a proto vyhláší, že on není první, který bojuje proti mnichům. Proti bratrům žebravým bojoval prý již Rudolf Fitz Balf, jenž byl r. 1333 kancléř university oxfordské, jenž kázával proti nim v kostele sv. Pavla, a r. 1377 se stal arcibiskupem v Armaghu. Viklif di o něm: „Armacanus episcopus laboravit ad purgationem ecclesiae de criminibus per sectas Fratrum noviter introductis.“ (Biskup armažský pracoval k očistění církve od zločinů skrze bratří nově zavedených.)

Avšak nejenom Armacanus prý válčil proti bratrům, ale také Vilém Occam, a to je skutečná pravda. Tentýž Vilém Occam, rodilý v Anglii, vstoupil v řeholi františkánů, stal se professorem v Paříži, kdež mu dali jméno „doctor invincibilis“, snad proto, že na téže universitě zavedl křivou formu filosofickou, tak zvaný nominalismus, kterému hověli také skuteční veleduchové Petrus ab Alliaco a po celém křesťanském světě proslavený kancléř university pařížské Jan Gerson. Pravdu také o něm pověděl Viklíř, že chtěl reformovati františkány, byl také po nějaký čas provinciálem, avšak nikoliv podle opatrnosti a moudrosti, ale podle slepé horlivosti. Mimo to bylo zajisté františkánům známo, jak podvratné hlásá učení o socialitě církevní, že se staví ve sporu Ludvíka Bavora proti papeži Janu XXII. na stranu císařovu a ve sporu Filipa Sličného proti Bonifaciovii VIII. ze strany Filipovi a fratičellům, tak že byl z řehole františkánů vyloučen. Viklíř také zatajil, že Vilém jest předchůdce jeho netoliko ve vášnivém boji proti řeholím, ale také v bludech jeho o hlavě církve viditelné a o celé její úpravě. Pravdu tedy pověděl Viklířo svém předchůdci Occamovi: „Et sic laboravit etiam Occam cum multis Fratribus fidelibus ad purgationem suorum fratrum, qui a primaeva regula declinaverunt;¹⁵⁾ avšak k plné pravdě se nepřiznal.

Viklíř také mluví o reformaci františkánů, kterou prý Vilém Occam chtěl uskutečniti, aniž prý dotčení bratři opustili prvotní reguli, ale on zatajil dvě věci: Předně, že jemu pranic nezáleží na obnově řehole, jak ji ustavil sv. František Serafinský, on zatajil za druhé, že elementy a zárodky bludův o církvi drželi přívrženci z františkánů, tak zvaní fratičellové, neboť oni rozeznávali právě jako Viklíř dvě církve, jednu zkaženou a nešlechtností plnou, bohatstvím zpyšnělou a druhou duchovní a chudičkou, oni jako Viklíř tvrdili, že kněz ztrácí pro hřích smrtelný moc svátostmi platně přisluhovati a že kněz pro hřích smrtelný vůbec všecku autoritu duchovní ztrácí, a jiné a jiné bludy.

Viklíř také podle pravdy tvrdí, že předchůdce jeho ve vřavě proti mnichům je Vilim de Sct. Amore, jenž napsal spis „de periculis novissimorum temporum“, ale on zapomněl dotknouti, že byl tentýž spis od sv. Tomáše Aquinského se všech stran vyvrácen a na konec svatou Stolicí zavržen.

Vstoupil tedy Viklíř v šlepiče jiných, když začal svůj zurivý boj proti mnichům, ale ujišťoval, že prý zastaví všechn odpor proti nim, opustí-li řeholi svoji a navrátí-li se v sektu Kristovu, t. j. v sektu, jejížto patron jest Kristus Pán a regule zákon Boží výlučně.

Viklíř však dobře cítil, že nebyl oprávněn proti řeholím započítí vášnivé své půtky proto, že jiní před lety proti nim válčili. Snad byl mu znám spis sv. Tomáše: „Contra impugnantes Dei cultum et religionem,“ kdež se dočetl anebo dočísti mohl, že všecky odpory, které se děly ve věku XIII., neměly pravého základu a že také jeho nájezdy, odpory, vřavy a filipiky postrádají spravedlivého důvodu, ba že jsou vyhlásky, ale M. Jan Viklíř měl proti řeholím namířeno z příčin dogmatických, poněvadž právě mniši žebraví odporovali jeho neslýchaným bludům a na synodě londýnské r. 1382 k odsouzení jeho podle své povinnosti působili. (Pokračování.)

¹⁵⁾ De Ordinatione Fratrum. Cap. 2.

Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického.

Podává Dr. Ant. Podlaha.

(Pokračování.)

186. *Copia literarum, quae domino decano Taboriensi scriptae fuere a. 1686.* Prosebný list latinský jakéhosi Václava Antonína Horatia děkanu táboorskému za odpuštění těžké jakési urážky a za přimluvu, by propuštěn byl z vězení, jelikož se mu naskytá služba u hraběte Slavaty v Jindř. Hradci. (Str. 483a—483b.)

187. *Petrus Emericus Teceli.* N. B. Iniciales literae hoc nomen exprimunt. Pereat impius, nam nec Deo charus, nec homini proficiuus. En filius perditionis, qui perdere voluit regnum Marianum. Turcas pluris fecit, quam filios Matris Ecclesiae, vere spurius. Romanum caput non novit, meritis ut fiat capite minor. Utinam saperet et intelligeret, ac novissima provideret. Sagitta Domini contra Assirios! Tekeli quid est hoc? Ense pugnasti filii ancillae, fide filii Sarae. Merito apulsam utrobi-que pateris, quia qui non sibi cui bonus? Exivisti ex ovili, fili nequam. vagaris nunc ovis perdita. Risit Michol psallentem David ante arcam, et tu risisti Imperatorem Romanorum, igitur sterilis facta est spes tua, et somnia tua vana. Cur desertā Matre adamāsti meretricem alienam? cujus factus es mancipium. Utinam portum non novisses, jam in honore domi maneres. Scilicet cum in honore esses, non intellexisti, assimilatus es jumentis. Tua perditio ex te, et damnatio multorum imputabitur tibi. Ecce quomodo inventus es minus habens, lege: Mane Tekel Phares. Coram te procidebant rebelles, et non noverunt te amplius. Est enim perfidia tua magna nimis ipsis jam nota. Lugent illi errorem, tu lues nequitiam tuam. Intuere tandem conscientiam tuam et vide, utrum adhuc sit spes veniae.

Mimo to ještě dvě podobné, ale kratší hříčky týkající se Tökölyho. (Str. 484a—484b.)

188. *Sermo querulatorium eines Schul-Magisters, der sich be-queritur, dass er und suus Domine Pastores alle ihre rebus in dem bellum verlohren habere.* (Str. 485a—488a.) Německo-latinská mčchanice ličící komicky svízele válečné. Špatná latina jest v ní nejhlavnějším komickým živlem. Jinak dosti zajímavý dokument kulturní.

„Meine willige officium zuvorn, clarissime Domine frater, es ist euer domine pastores bey mir gewesen, undt mich umb einen bonum consilium gefragt, ob er noster Schultzens filia sollte sumere oder non; ich habe ihm einen bonum Einschlag gegeben, wie er's soll facere; ich habe auch mit den domine pastores praff discoriret, er hat gar pulcher gestudieret, er ist auch ein feiner Graecismus, wie ich vermercke; da er solus getruncken dres cantoros cerevisia, erfuhr ich recht, wie es ihm in neulichster spoliū ergangen, ich habe es nicht wollen credere, dass dich, mein Domine frater, das bellum so valde verderbete, aber itzo habe ich es erst recht erfahren. Wo ist nun dein pecunium? in bellum; hättest du deinem uxor gefolget und einen ager dafür gekauft, könntest du dein pecunium in marsubium behalten haben; wo sind nun deine andere pulchros res? auch in bellum. Mit mir ists eben also, meine res haben einen Namen, und heissen: nihil; ich bin auch ein rechter pauper nebulonem, habe nichts mehr, als wie ich eo und sto; meine neue vestii, mein dies dominice pallium, alle meine indusium, meine neue calcei, darinnen ich fein nach dem lignum passiren konnte, mein pilios, mit dem geflochtenen Hut-Vinculum, der mich quindecim grossos gekostet, alle meine superbia und Schmuck. meiner Frauen ihre vestii, meiner Kinder ihre vestii sind alle mit fort, unser magnus Magd-Lenen, der pauper Mehren, sind auch alle ihre rebus weg, die vacca mit dem

Kalbe, der caper mit den kleinen Ziegen, porcus magnus et parvus ist omnes allo. Es waren auch noch kleine Rusticus-Hünnerchen, die haben die bellum servi zu Fassin-Hünnerchen gemacht. Mich reüet nichts so sehr, als mein roth ruffum gallum, der allzeit krehete, wann es horae secundae war, da ich dann wusste, wann ich morgen sollte leüten. Meine libri kräncken mich auch, darinn all meine beste Author sind ausgelesen, als der Calepinus, der Marcus in Quartum, der Tullus in Octavum, der Cicero in folium, alle meine grammaticae, graecae et latinos, das grösste Phrasibus-Buch, meineschöne Postilla, darinnenich vormeine domine pastores manche schöne Predige getban, der Catechismus in alle vier Lingua, das grosse Vocabulo oder Nomenclatur-Buch, auch die Philosophens-Bücher, die ich nicht omnes nennen kann, sind alle via. Auch meine Partes dedrium reüen mich doch zu sehr, denn wie du weisst, können dieselben longe et late nicht gefunden werden; was schöne Muteten stunden drein, als: Exultate justi, Juch holla, Congregasti st. inimici est, Lasst uns unser Tage geniessen, und dergleichen schöne Muteten stunden darinn. Vox prima haben sie mitgenommen, vox secunda haben sie gelaceracirret, vox tertia oder bassus habe ich noch in unser ecclesia. Dieselbe stehet auch mali aus: die Stühle sind zerrissen et omnis alles darein zuschmissen. In meiner scholam ist nichts mehr totam, die fenestra sind ex, der Offen hat wol ein schock oculi, die Ofen-forca haben die Regio-Servi ein cornu abgerissen, und die wol geverberaverunt, die Vesica ist fort, der Studier-Mensa ist grambosuit, die magnam schwartze tabula, darauf ich meinen Adjuvanten das Core informalia aufschriebe, haben sie bebaurlare und Federn darin gesteckt, siehet aus als der lebendige diabolus. Mein adramentum dolium, alle meine penna mit dem pennal und anderthalben bogcn Pappier haben sie mir gefurraverunt, es muss certissime ein gelehrter darunter gewesen seyn. Mein cubile ist auch dehonestiret, ein Corporal hat zur dies Mercurius nox lange Mertens filia sechsmal getummelt, hoc dicet noster Schultze, hat solches gevidit, und müssen leiden. Mein pecunium numeratum ist auch allo, ach es wer solch schön geld, es weren lauter Bohemia grossos, die hatte ich unter meinen vacca stabulum unter den grossen lapis verstecket, dennoch habens die Bello servi gefunden. Mea persona anlanget, so ging es mir auch wunderlich, denn als unser pagus alle voll eques und Musquetirer war, erwartete ich kein Spolium, gieng statim darvon, da kriegte mich einer, dicit: „du, Bauer, wo sind Pferde?“ ich wiese ihn nach noster Schultzens domus, und ich lieff in unser domus, kroch unter scamnum in den finstern anglus, vermeinte, der pravos Sathanos sollte mich nicht finden, aber dria sclopolaris funden mich, kriegten mich beym rechten pes, zogen mich herfür wie ein sus, scbrien: „Geld her, Geld her“, da war ich erst in grossen necessitatos, ich hiesse sie „Herr Monseurs“, und warens doch nicht dignos; sie fragten mich, wer ich wäre; ich sagte „ein Rusticus“, da wollten sie von mir haben: caro, farcimen, Schincken, unum Schock ovis, viel butirum und caseus genug; ich suchete und langete herfür, was in meum potestatem war, doch waren sie darmit nicht contentus, sondern begehreten decem cantorus cerevisiae und Rheinischen vinum; ich sagte, dass wir in unsern pagus solchen salutis nicht hätten; da schlug der eine nebulonem mir den linken brachium in duo, dass ich halb mors zur Erden fiel, da blieb ich solang jacere, biss ich interim ipsis zu mir selber kam. Unserm Domine Pastor ist auch nicht viel bonum ergangen, denn alle seine rebus seynd fort, sie haben ihm seinen schönen latitudinem barbam ausgerauft und sein formosum spons, des Schultzens filia wol turbiret. Es ist non alles zu describendi, wie sie mit uns domus gebalten haben. Welches ich nun dem domine frater zu avisiren nicht vorbey gekont nnd befehle ihn hiernembest göttlicher Prodection, verbleibe auch Sein lieber treüer frater in aeternum Urbanus Bomphose, Custodi daselbst. Actum Ober-Beberhausen am 8. April.“

189. *Extract Schreibens von Wien Ao 1686 den 13. April.* (488a—489a.) Seznam r. 1685 a 1686 od císařského vojska dobytých míst v Uhrách, jakož i vypsání, jak velká část země té octla se tím zase v moci císařské. Dále počet na Turcích ukořistěných děl a praporů. Posléze zpráva o tom, čeho Benátčané na Turcích dobyli.

190. *Opis německého listu císaře Leopolda ze dne 4. září 1686,* jímž se nařizuje, aby na poděkování Bohu za dobytí Budína konáno bylo slavné „Te Deum“. (489b—490b.)

192. *Der eylende Currier mit sich bringend die mit Gottes Gnad durch die kayserl. siegreiche Kriegs-Waffen glücklich mit stürmender Hand eroberte Vestung Ofen sambt einem Epitaphio oder Grabschrift deren in gemelten Ofen gelegenem Guarnison. Anno 1686.* (491a—494b.) Německá čtrnáctislohová báseň (začátek: „Ofen ist hin ein anders her, als wanns nie türkisch gewesen wär . . .“); „epitafium“ na konci připojené jest latinské i německé.

193. (Str. 494b.) *Hamburgenses a rege Daniae obsessi proditorem suum nomine Jastram deprehensum his versibus honorarunt:*

Coërt Jastram,
per anagramma:
sic atrâ morte.

Cort Jastram,
per Anagramma:
O starck im Rath.

Ut fecisti aliis, sic atrâ morte peribis, O! wer so starck im Rath die Stadt sucht
Nam vindicta Dei te lacrymanda premit. zu verrathen,

Der trägt vons Henckers Hand den Lohn
vor Missethaten.

A^o 1686 mense Septembri.

194. *Beschluss der Relation von der Belägerung und mit stürmender Hand Eroberung der königlichen Haupt-Vestung Stadt Ofen, was von 30. Augusti bis 3. Septembris a. 1686 vor und in der Vestung passiret und geschehen ist.* (S. 495a—503b.)

195. *Nomina viginti et septem neo- Cardinalium, ipsâ die, quâ Buda est expugnata, 2da scilicet Septembris a Pontifice nominatorum.* (S. 503b—504b.)

196. (St. 504a.) *Anno 1686 mense Julio Viennae deposita est luna de fastigio turris S. Stephani.*

„Post longam hujus actûs descriptionem germanicam author hos versus subjunxit: „TVrre DetVrbaVit CrVX LVnaM“. Contra vexillum lunae depositum manus picta ficus monstrabat Turcarum Solimanno cum his subscriptis versibus:

Haec Solimanne memoria tua!
Solimann! der Christen Eisen
Wird dir besser Feigen weisen.

Turrim hanc depictam sic alloquitur:

„Stephans-Thurm, du Cron der Thürme,
Hebe deine heit'g' Stürne
Über alle Thürme empor!
Nimm das Creütz zum Sieges-Zeichen,
Mach des Mondes Licht erbleichen,
Oder schwärzter als ein Mohr!
Und so oft dein Leopold siehet deines Creutzes-Schein,
Lass es ihm ein Freuden-Mahl des gewissen Sieges seyn“

K tomu na okraji nakreslil si Košetický míru 29·3 cm dlouhou s podpisem: „Dies ist ein Wiener Werkschuch, deren 434¹/₂ seind die völlige Höhe des gantzen Stephansthurmes.

197. *Acroama Martiale* inter festivos ac publicos Regni applausus de recuperata a Christianis Buda, regni Hungariae metropoli, idque sub auspiciis sacratissimi caesaris Leopoldi nec non ejusdem victricibus armis super eodem argumento versu extemporaneo metrico concinnatum atque in vulgus sparsum a Collegio Sternbergico Societatis Jesu Neo-Pragae. Anno MDCLXXXVI. 10. Kalen. Octob. (505a—510a). Latinská dlouhá báseň a sedm epigramův na obléžení a dobytí Budína.

(Pokračování.)

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 1. ledna do 24. května 1607.)

(Pokračování.)

L. P. 1607. T. l. v pondělí na d. novýho léta (1. ledna) 1607 žakovstvo domácí zde v městě i po obojím předměstí mimo nikdy předešle nebývalý způsob a obyčej za správce školního bakaláře Jana Columelly, rodiče z m. Stríbra, a za děkana kněze Jana Nikolaidesa Žlutického chodili na koledu vánoční. Však za petici pana děkana nežádali, čehož jest prve nikdy nebývalo, ani k témuž panu děkanovi na faru na koledu nešli, kromě toliko tercia, jakožto poslední pars. Těm dal koledy 6 grošův a šest peněz míšenských.

T. l. v pátek u vigílii sv. tří králův (5. ledna) Justina Václava Stríbského manželka Uršila Zelenkova obě dvě sousedy m. Luna před domem Matěje Buriana jinak Chrapalovic u strouhy praly se biledně. Jedna druhé poličky dávaly, z hlavy sobě roušku strhly, za vlasy se tahaly až do domu Jana Hrobčického. Potom dotčená Justina na touž Uršilu konev vody studený vylila a ona Zelenková prostovlasá do svého domu jdouc roušky u strouhy sbírala.

T. l. ve čtvrtek po novém létě (4. ledna) Šťastný jinak Drustě Markovic sám třetí v řece u lázně se koupal.

T. d. a l. náká děvečka, která někdy v službě u Vítá Pravdy ve vsi Dobroměřicích byla, jsouc od něho obtěžkána, tak jakž se k tomu i před samým porodem i jinde vždycky přiznávala, u vězení šatlavním slehla a dceru porodila, která v pátek jest pokřtěna. Dáno jí jméno Rebeka.

T. l. v neděli po ochtábu sv. tří králův 14. d. m. ledna sněhu drahně naprchlo, který od soboty po sv. Ondřeji až do dnešního nepršel.

T. l. v pátek po sv. Antonínu, jinak 19. d. m. ledna, před samým večerem okolo 23. hod. umřela Anna Václava Nosidly dcera a Jiříka Ležáka manželka, která jest nebyla s týmž manželem svým v manželství přes půl osina leth a on také s ní. Kdo toho příčina byl, to Pánu Bohu vědomo jest. A potom v neděli dne třetího po nešpoře u sv. Petra pochována. Však proto nadepsaný Jiřík Ležák manžel její s ní v domě i na krchově se žehnal i na funus šel.

T. l. v neděli po sv. Fab. a Šeb. jinak 21. d. m. ledna za primasa Václava Nosidly ouředníků obecních Václava Vopozdila a Jana Šerýho, konšelův Matěje Pšánského a Jiříka Koudele z starších obecních formani na dvou vozích 4 sudy rejnského vína z Nornberka přivezli, dva panu presidentu a dva panu rentmistru. Složili jej (!) v rathouze v Lounech.

T. l. v pátek po pam. obrácení sv. Pavla na viru křest. jinak 26. d. m. ledna publikován kšaft Anny Jiříka Ležáka manželky v místě radním, nimž manželův svému 10-kop míš. odkázala (potom v neděli u sv. Petra po nešpoře pochována (?)).

T. l. v sobotu d. pam. sv. Jana Zlatoustého jinak 27. d. m. února (recte ledna) inventován statek Anny Jiříka Ležáka manželky.

A Václav Červenka šel do Teplice. Dal sobě hrubej obojek ušíti jako nákej mládeneček.

T. l. v neděli po pam. sv. Jana Zlatoustého, jenž jest 28. d. m. ledna p. děkan na raným i velkým kázání přimluvu učinil k lidu obecnímu, jestliže kdo z dobré vůle na věčnou budoucí památku něco od mědi, zvonoviny, mosazi, cejnu neb od peněz něco učiniti na zvon, kterej p. purgmistr a páni za ouředníkův obecních Václava Vopozdila a Jana Šerýho z konšelův, Matěje Pšanskýho a Jiříka Koudele z starších obecních u sv. Petra rozraženej předělati dáti chtějí, to aby k týmž ouředníkům donesl. Nechce-li darmo dáti, aby ale prodal.

T. l. v pondělí po hromnicích 5. d. m. ledna (správně února) p. Simeon Užidil do Prahy odeslal peřiny na dvou fasuncích v sudích a velkou truhlu po panně Kateřině, dceři své, kterou k manželství zasnoubil poctivému mládenci p. Janu Jeronýmovi Prunarovi, měšťaninu starého města pražského.

T. l. a dne 5. d. m. února v přítomnosti Petra Šedivého z konšelův, Bartoloměje Kurky, Jakuba Kvičalky z starších obecních a Jana Brože souseda m. Luna v příbytku dotčeného Jakuba Kvičalky Jiřík Šprýmek oznámil, že jest mu Jiřík mladší z Vlkové s Šťastným pověděl ty slova, když před některým dnem asi před dvěma týhodny s p. otcem svým a Jakubem Žaludem rychtářem městským za příčinou vejhostu Svobody kováře u pána na Smečně byl, tu on mladší Jiřík z Vlkové z oust pana Smečenského slyšel a týž pán že by i to vysvědčiti chtěl, že jest to od Šťastného ručnickáře to (!) slyšel mluvíti, že týž Šťastnej obci této městu Luna chce se vším zlejm mstiti.

T. l. v outerý d. pam. sv. panny Doroty 6. d. m. února Tobáš Šumhař řezník se ženil. Pojal sobě pannu Marjánu, která u něho za děvku sloužila. Měla matku podruhyňi chudou a nevidomou, která mezi branami a u lázně almužnu prosila. Téhož dne měl také svadební veselí. A při vodživkách původem Kateřiny Lukšovy dotčený Tobáš manželky své ptal se, ví-li že má muže, ona mu oznámila proti tomu: ví-li on, že má ženu a on nemeškaje dal jí pohlavek jako sluší.

T. l. v pondělí po n. jenž slove devítník 12. d. m. února p. Simeon Užidil vezl pannu Kateřinu dceru svou do Prahy p. Janu Jeronýmovi Prunarovi k manželství na 6 vozích a 12 rejtharův bylo na noc do Slaného a nazejtří 13. februarii do Prahy k veselí.

T. l. před tím v tom čase i potom v postním jarmarce veliký nedostatek svíček přespólních žádných v jarmarce postním nebylo a domácí mydláři velmi málo mýdla a svíček měli.

T. l. v sobotu po neděli postní Reminiscere (17. března) před večerem okolo 22. hodiny umřel urozený pan Václav Kristian z Greyffenfelzu, hejtman panství Bilinského, na panský poddaný člověk ukrutný, který mnoho lidí poddaných od pravého náboženství odvedl a mnohými těžkými vězeními k modlářství (?) přivedl. Pohřben v outerý po neděli postní Oculi (20. března) v městě Bilině.

T. l. v outerý po neděli postní Oculi (20. března) okolo 18 hodin v přítomnosti kněze Jana Nikolaidesa Žlutického, děkana našeho Lounského, kněze Vojtěcha Vinterberského faráře Ranského v m. Rakovnice slit a dokonán zvon od Matouše Flemika zvonáře nákladem Lidmily po Šimonovi Jakubovi jinak Kočím sladovníku

zůstalé vdovy a dán jest k kostelu sv. Petra. Váží půl osma centnyře a 20 liber. Od díla dala zvonáři 250 kop, od okování hřidele, od fůry a čeládce na pivo a jinam 50 kop.

T. l. v pátek po n. postní Judica (6. dubna) po 18. hod. u Čejků v židovské ulici v pálenici se zapálilo, ale děkuje P. Bohu beze škody hned uhasili.

T. l. v pondělí velikonoční (16. dubna) v noci na úterý okolo 2. hod. na noc v Praze v Starém Městě Pražském slove na Mostku, jdouc na Nové Město Pražské blízko domu Petra Wetlyngla kupce Václava Dlouhejch zdejšího syna městského rapírem probodli, kterýž tu ihned umřel a potom na zejtrí pochován u sv. Jilji na Starém Městě pražském. Byl člověk bohaprázdny.

T. l. v středu po pam. sv. Filipa a Jakuba 2. máje Jan Columella, rodič z Tříbra správa školy Lounské, se ženil, pojal sobě za manželku Zazannu vdovu, která předešle dva kněží měla oba dva přečkala, Anny Stočkovy dceru. Spravoval školu velmi nepřikladně s neřádem znamenitým. Mládež rozpustilá byla, sousedův a dobrodincův svehch sobě nic nevážila a summou, co ta škola na místě stojí, takového podobného neřádu není, nebylo jako za téhož Jana Columelly správce.

T. l. ve čtvrtek d. pam. Nanebevstoupení Krysta Pána (24. května) mráz dosti veliký; místy vinice při m. Luna na Balasích i na Předních dosti na mnoze pomrzly. Jakož pak i ten celej m. máj kromě první čtvrti velmi studený byl. Něco pod Voblikem z dříli dosáhlo.

(Pokračování.)

Zrušení kláštera panen benediktinek v Pustiměři.

Kapitola z moravské monasteriologie. Podává Frant. Václav Peřinka.

(Pokračování.)

Po abatyši Bětě uvádí se v letech 1413—1447 abatyši Eliška z Rataj, která měla rovněž jako bratr její Štěpán Telecihlava z Rataj statky v Ratajích,⁶³⁾ které dala asi r. 1417 bratřím Štěpánu a Matěji, ale Štěpán Telecihlava chtěl o to Matěje připravit, proto z toho spor.⁶⁴⁾

O abatyši Elšce z Rataj máme četné zprávy hned ze začátku jejího vládaření v Pustiměři, a to jak zprávy o jejích poměrech rodinných, tak zprávy týkající se kláštera. Brněnské i olomúcké knihy půhonné mluví o ní nejednou a obě moravské popravý (práva, brněnské i olomúcké) měly s ní dosti často co činiti. V prosinci r. 1414 pohoni ji Hedvika z Budše (nyní chybně Buč u Žďáru), že jí panny vpadají v její vlastní dědictví a zvláště v kostelní podací tu v Budši, nemajíce k tomu žádného práva, a skrze to nespravedlivé vpadení způsobily škod 300 hř. gr. Hedvika z Budše chce listy ukázati, že jest to její zpupné dědictví a toho podávala (faru obsazovala) i její předkové bez příkazy (úhony).⁶⁵⁾ Nález není zapsán, ale zdá se nám, že panny pustiměřské měly lepší právo k podací budečské fary než paní Hedvika, kdyžto už r. 1355 byl farář budečský Mikoláš zároveň proboštem klášterním.⁶⁶⁾ V září

⁶³⁾ Z. d. Olom. IX. 73. — ⁶⁴⁾ Brandl, Půhony II. 529 č. 640. — ⁶⁵⁾ Brandl, ibidem II. 304 č. 1310. — ⁶⁶⁾ Bretholz, Cod. d. Mor. XV. 56 n. 69.

r. 1413 pohnala abatysi a vešken konvent kláštera pustiměřského Vlčkova dci ze Švábenic Elška ze 100 hř., že jí odkúpil klášter dědictví jejího ve Švábenicích, ježto ona má na ně s svými bratřími díl, což dskami pokázati chce.⁶⁷⁾ Nález zase zapsán není, ale míníme, že jednalo se tu o odpor kupu, kterým r. 1415 do desk vloženy byly celé Švábenice pannám benediktinkám. R. 1415 byla již pře jistě urovnána, kdyžte kup byl vložen.⁶⁸⁾ V říjnu roku 1417 pohoni abatysa Elška jménem svého konventa Hanuše z Topolan ze 40 hř. gr., že pannám i jich lidem překáží na pastvišti, ježto slove Sad, nemaje k tomu práva.⁶⁹⁾ Ale obě strany se táhly na dsky, a tu páni našli, že věc ta má se odložit do Brna a tu strany mají dskami provésti i svá svědomí (svědectví), a to páni ohledajíc, podle toho chtějí učiniti.⁷⁰⁾ Hned záhy po novém roce 1418 pohnal abatysi Bartoš ze Slezan ze 30 hř. gr., že její lidé mu pobrali sirotky a let nemají ti sirotci, a tohož mu neučinila pravdy od jeho sirotkuov.⁷¹⁾ Páni našli: poněvadž se Bartoš dal na městské právo o ty sirotky a o to jest stížen, nemá jemu páni abatysa i její konvent o tu věc odpovídati.⁷²⁾

Z ostatních zpráv o této abatysi jen některé. R. 1412 pohoni Sulika z Konice, že se jí zaručil za 20 hř. gr. půjčených Heraltovi Puškovi z Kunštáta. Byly to asi její vlastní peníze.⁷³⁾ Její sestra Barbora byla jeptiškou u sv. Jakoba v Olomúci,⁷⁴⁾ z bratří jmenují se Heřman z Rataj, Štěpán Telecihlava a Matěj z Rataj.⁷⁵⁾

Viděli jsme, jak až do r. 1417 statky klášterní se množily tu kupy, tu dary, tu směnnými i jinými smlouvami. Než nemělo jíti tak dále. R. 1425 vůdce husitský Prokop Veliký zpustošil statky klášterní a tím zničil blahobyt jeho. Jak bylo v klášteře po zhoubě husitské, vysvitá jasně z vlastních slov abatysa Elišky, kterými dne 8. října r. 1425 odůvodňuje, proč prodala 1 hř. ročního platu ze vsi Prus kollegiální kapitule brněnské za 10 hř.: *satis notabili et valida necessitate nos et monasterium nostrum urgente propter saevitiem guerrarum nunc heu in terra Moraviae vigentium, ex quibus dictum monasterium nostrum et bona ipsius depraedata sunt et destructa.*⁷⁶⁾ Nyní následoval prodej na prodej a dluh na dluh. R. 1426 prodal klášter na zlepšenou svého stavu Janu Jedlovcovi dvůr s pozemky, lesikem a loukou, vše v Ondratcích, za 12 hř. a roční plat 2 kop gr.

Ani se nám nezachovaly záznamy o všech klášterních dlužích a prodejkách, ale bědám nebylo konce a stav klášterní byl jistě ještě bidnější, než dovedeme si ze zachovaných kusých zpráv představit. R. 1429 Havel Drastil z Kojetína zpustošil neopravený ještě klášter a r. 1432 nové nebezpečí hrozilo od Prokopa Holého. Ale vojska husitská byla od Víškova odražena a tím klášter byl zachráněn: leč okolí jeho i poddanské vsi byly zpustošeny. Hrad mejlický padl a ves Želč byla tak zničena, že ještě r. 1446 byla pustá. Okolní šlechta nepřála katolickému klášteru, právě jako dříve jej

⁶⁷⁾ Brandl, Půhony II. 409 č. 206. — ⁶⁸⁾ Z. d. olom. VIII. 380. — ⁶⁹⁾ Brandl, Půhony II. 531 č. 652. — ⁷⁰⁾ Ibid. II. 573 č. 254. — ⁷¹⁾ Brandl, Půhony II. 559 n. 750. — ⁷²⁾ Ibid. 575 č. 316. — ⁷³⁾ Ibid. II. 375 n. 38 a 39. — ⁷⁴⁾ Ibid. II. 375 n. 40. — ⁷⁵⁾ Ibid. II. 529 n. 639 a 640. — ⁷⁶⁾ Schriften V. 201.

podporovala. Každý se domníval, že má právo přivlastniti si část jmění klášterního. R. 1434 pohnal klášter Ondřeje z Chvalovic, jenž mu protiprávně odňal vinohrad Fuchsleithen v Němčickách, vpadl svémocně v tu horu vinohradní a k ní práva nemá. Spor urovnal se smírně.⁷⁷⁾

R. 1414 vzniklé a nerozhodnuté spory o patronát a podací kostela v Budči u Žďáru byly asi r. 1430—34 obnoveny. Dne 15. června neudaného roku pohoni Eliška abatyše Bořitu z Budče ze sta hřiven grošů, že v pravém landfrýdě drží její lidi, ježto slušejí ke kostelu do Budče, a desátky jim bere a také vzal toho kostela kalich knězi a mešné rúcho, nemaje práva k tomu žádného. Klášter měl zastupovati před zemským právem probošt Jakob.⁷⁸⁾ Také snad kostelní knihy — věc tenkrát drahocenná — byly pobrány, neboť páni našli, aby jak klášter tak Bořita obapolně svá svědomí před panem Janem z Cornštejna vystavili, když jim rok položí o ty lidi v Budči a v Meziříčku, a on to přeslyše, jak jim rozkáže, toho mají obapolně poslušni býti, a což Bořita kostelního má, buďto knihy, kalichy neb jiné věci, to má tomu kostelu zase vrátiti.⁷⁹⁾ Rozhodnutí páně Cornštejnovo zapsáno není, ale sporům ještě konce ne učinilo, ač-li vůbec sporné strany před panem Cornštejnem stály. V červnu r. 1447 pohoni abatyše Elška a její konvent Mikoláše z Borův (z Borův čteme v „Půhonech“) ze 30 hř. gr. dobrých stříbrných peněz, že kostela jejího z Budče drží jeden lán a dva podsedky ve vsi Meziříčku, nemaje k tomu práva. S vědomím chce paní abatyše pokázati, že oddávna ten lán a ty podsedky drželi jsú faráři budečtí k tomu kostelu. Proboštem a zástupcem klášterním opět se jmenuje Jakob.⁸⁰⁾ Téhož roku v listopadu pohnala abatyše Jana Bořitu z Budče, že drží kostelu v Budči odňatý lán a pět podsedkův, nemaje k nim nijakého práva. „A o to jsme smluveni, aby nám na tom více stíháno nebylo. Chceme to pokázati panskými úmluvami a svědomím dobrým.“⁸¹⁾ Tento půhon jasně udává, že asi před Janem z Cornštejna se Bořita s pannami smluvil, aby od půhonův upustily, že nebude jim překážeti v držení a užívání kostela budečského — ale slibům svým nestál. Současně pohnala paní Elška abatyše Petruši Bořitu z Budče a z Meziříčka, že drží klášternímu kostelu v Budči odňatý lán a podsedek v Meziříčku, a to jest jinému ve dsky vložila, nemajeci k tomu práva. Také ji pohoni, že jest pobrala, prodala a utratila zbroji od kostela z Budče, to jest tři kalichy stříbrné i mšáky i ornáty, nemajeci k tomu nižádného práva.⁸²⁾ Nálezy nejsou zapsány, jelikož však panny pustiměřské platily hned v postě r. 1448 přisudné, vysvítá jasně, že při vyhrály,⁸³⁾ aspoň pokud se týče kostelních rouch, knih a nádob. Nález mezi týmiž stranami spornými o lán a podsedky v Meziříči (správně v Meziříčku) byl r. 1448 vynesen a také zapsán. Páni rozkázali: ponížď se Petruše táhne na dsky, aby toho vzala výpis z desk a ten i jiná svá práva, kteráž mají obapolně, a páni chtějí podle toho souditi. Item potom panském nálezu Adam

⁷⁷⁾ Brandl, Půhony III. 89 č. 417. — ⁷⁸⁾ Ibid. III. 156 č. 731. — ⁷⁹⁾ Ibid. III. 175 č. 273. — ⁸⁰⁾ Ibid. III. 309 n. 180. — ⁸¹⁾ Ibid. III. 353 n. 289. — ⁸²⁾ Brandl, Půhony III. 354 č. 290 a 291. — ⁸³⁾ Ibid. III. 374.

z Minic, sudí práva menšího, Jeníček z Oframic (správně z Olbramovic), Václav z Túlešic a Křištofov Pikunosek z Kořima smluvili. Jsú Petruši z Budče a Mikuláše z Borové, jejího společníka, o ten puohon s pannú Elškú abatysi a konventem pustiměřským a knězem Jakubem proboštem, jejich poručníkem. Tak Petruše a Mikuláš postúpili jim toho jednoho lánu knězi i kostelu v Budči a k tomu lánu jednoho podsedku tu v Meziříčí s plným právem a panstvím k věčnému držení, jakož od starodávna tam k kostelu do Budče slušely jsú a slušejí, a ačby ten podsedek nebyl ale na též místo tak platný, svobodný a čistý.⁸⁴⁾ Učiněny byly tedy prostřednictvím menších úředníkův zemských nové úmluvy, ale paní abatysé dala si je opatrně hned připsati k nálezu panskému do knih pŕuhonných a nálezových, neboť o jich stálosti byla asi nehrubě přesvědčena. Opatrnost — matka moudrosti. Leč v ostatním, co by ještě abatysé Elška měla s Bořitou, měly obě strany svá svědomí před Janem z Lichtemburka a na Cornštejně (hrad u Bítova blíže Znojma) postaviti, když a kdež on jim rok položí.⁸⁵⁾ Toto všechno jednáno bylo před právem brněnským, v jehož obvodu ležela ves Budč. Ukázalo se také záhy, že moudře jednala i opatrně panna Elška abatysé, vyžádavši si, aby úmluva její s vládýkou z Borův byla zapsána. Spory se totiž obnovily po 12 letech ve stejném rozsahu. V březnu r. 1460 pohoni abatysé Dorota Bořitu z Budče z 50 hř. gr. dobrých stříbrných peněz, že kostela jejího v Budči drží lán a čtyři podsedky, nemaje k tomu práva; také odňal fare lán a dva podsedky v Meziříčku. Klášter měl před soudem zastupovati probošt jeho Mikuláš.⁸⁶⁾ Ještě téhož roku v pátek před svátky svatodušními pohoni táž Dorota abatysé Bořitu z Budče z 50 hř. gr., že drží dva lány a čtyři podsedky kostela v Budči a faráři bere desátky. Tentokráte zase byl spor urovnán smírně a zase snad úmluvami, neboť rozsudku není, nýbrž k pŕuhonu připsáno „poklid“.⁸⁷⁾

(Dokončení.)

Drobné zprávy a posudky.

Starobylý kostel sv. Martina (v Martinské ulici vedle Platýzu) v Praze, jenž se poprvé připomíná r. 1187, bude zachován. Kostel tento stál uprostřed osady řečené Újezd sv. Martina (circuitus sancti Martini), která se rozprostírala mezi ulicí Jungmannovou, Spálenou, Perštýněm a Uhelným trhem. Osada tato patřila kněžně Adletě (Adelheidě † 1140) a po ní držel ji syn její kníže Soběslav II., který ji r. 1178 daroval kapitole vyšehradské. Když král Václav I. r. 1235 podhradí pražské obehnal zdí a příkopem, táhla se nová hradba vedle kostela sv. Martina, tak že se mu pak říkalo kostel sv. Martina „ve zdi“, později též chrám sv. Martina Většího.

Na místě domu č. 418-I. (patřícího do nedávna Dr. M. Kovářovi) stála fara souvisící s kostelem, z níž byl do něho vchod. Fara ta připo-

⁸⁴⁾ Brandl, Pŕuhony III. 377 č. 126.

⁸⁵⁾ Ibid. III. 378 č. 130.

⁸⁶⁾ Ibid. IV. 43 č. 247.

⁸⁷⁾ Ibid. IV. 128 č. 613.

míná se r. 1358. V jižní části domu č. 417-I. vedle Platýzu býval hřbitov, o němž se činí zmínka r. 1429 („vedle domu Doroty, vdovy sládka Jana Bradatého ze Stříbra (proslulého purkmistra staroměstského) a Vaňka, syna jejího staršího“, t. j. vedle Platýzu) a na hřbitově vystavěna škola.

Právo podací k faře svatomartinské měla kapitola vyšehradská od konce XII. stol., ale pozbyla ho ve válkách husitských, kdy se ho zmocnili osadníci. V této pohnuté době farář Jan z Hradce*) (dle jiných Jakoubek ze Stříbra) podával tu prý ze všech kostelů pražských nejprve večeri Páně pod obojí způsobou (r. 1414). Tato dosti nezaručená zpráva byla as rozhodujícím momentem při úradách o zachování tohoto bývalého farního kostela, jenž jinak nevyniká starobylostí a zvláštní cenou architektonickou. Byl-li nad to ještě důvod důležitější při rozhodnutí pro zachování, není nám povědomo.

Starý kostel sv. Martina shořel totiž r. 1678 i s farou a 35 domy okolními, avšak byl ještě téhož roku obnoven a po moru r. 1680 na hřbitově vystavěna kaple sv. Rocha. R. 1784 byl kostel i hřbitov zrušen císařem Josefem II. a fara přenesena k nejsv. Trojici na Spálené ulici.***) Sem přenesena ze zrušeného kostela sv. Martina cínová křtitelnice, shotovená r. 1552, jakož i staré dvěře se znaky království Českého; jsou to dvěře, jež tu vedou do sakristie.

Na hřbitově u sv. Martina pohřbeni byli někteří znamenití mužové, mezi jinými r. 1584 primas staroměstský Jan z Dražic, r. 1718 sochař Jan Brokoff, r. 1731 syn jeho Ferdinand Maxmilian, r. 1757 primator Vejvoda a j.

Jelikož se novostavbami pozmění celý soubor domů mezi Ferdinandovou třídou, Perštýnem, Martinskou ulicí a uličkou podél Platýzu, učiníme stručnou o nich zmínku.

Tam, kde stávala kaple sv. Rocha, rozkládá se jižní část zmíněného domu č. 417-I. (s průčelím na Ferdinandovu třídu proti paláci Šlikovu, patřící nyní staviteli Fr. Buldrovi); severní část téhož domu zabírá budova bývalého farního kostela sv. Martina. Před lety býval tu Švartáskův vyhlášený obchod lahůdkářský. Neveliká budova kostelní tvarů z r. 1678 má křížovou loď a na západní straně věž, jejíž chatrná část hořejší, hrozící sesutím, byla r. 1887 snesena a zbylá část opatřena obyčejnou stříškou domovní. Na jednom pilíři chrámovém pod střechou v uličce proti Platýzu byla vytesána postava ležícího hochy, obecně nazývaného „kamenného mládence“, nejspíše jakási kamennická ozdoba. Pověst o tom vypravuje, že prý tovaryš jakýs, na střechě pracující, posmíval se nejsv. svátosti, s nížto šel kněz k nemocnému, a za trest zkameněl. Nyní je týž jinoch vytesán nad vchodem domu č. 418, i říká se tu obecně „u kamenného mládence“.

Vedle tohoto domu, bývalé fary svatomartinské, na rohu Martinské ul. a Perštýna je dům č. 360, „u tří zlatých kulí“ čili prostě u Koulů zvaný; tu stávala kdysi „brána sv. Martina“, vedoucí k Zderazu. Prvá

*) Viz prof. Fr. Ruth: Kronika král. Prahy a obcí sousedních.

**) Faráři od sv. Martina bývali z těch 4 farářů pražských, kteří při korunovací králů a královen českých nosili ostatky z kaple sv. Václava na hlavní oltář chrámu sv. Vít. Srv. Sborník V. str. 98.

zmínka o tomto domě děje se r. 1406, kdy patřil zámečníku Mikuláši Plichtovi; nedávno koupil jej stavitel a náměstek vinohradský Al. Bureš.

Tyto, jakož i domy č. 361 a 362 (roh Perštýna a Ferdinandovy třídy, patřící Em. Lachmannovi), se sboří a vystavějí se palácové domy nové. Jen dům č. 1036 náležející zlatníku Č. Šeborovi zatím zůstane a nepěkně šikmým rohem čniti bude do ulice. Větší díl domu č. 418 a střed domu č. 417 připadne na ulici, která se tu nově utvoří, tak že bývalý farní kostel sv. Martina, náležitě opraven a stoje o samotě, nabude pěkného pohledu; umístí se prý v něm museum doby husitské. *Red.*

Ze starého listáře. Podává *J. P. Hille*. I. *Zpráva o rodu Kořenských z Terešova z r. 1684.* Pavel Jan Třebín, písař zborovský, na žádost neznámého nám sběratele pamětí rodových napsal r. 1684 »Vyznamenání něco, co se pamatovati může rodu Kořenského z Terešova,« pokud sám jsa „člověk starý« v paměti své choval. *Praděd*. Pan *Jiří Kořenský z Terešova*,*) nejprve na Vyhlavech (Vlhlavy) v kraji Prácheuském, nedaleko města Netolic, potom na Komářicích v kraji Bechynském jest bydlel. Manželka jeho byla paní *Kristýna Drachovská z Drachova*. Měli spolu čtyry syny, totiž: *Ctibora*, *Vilima*, tito dva bez dědicův zemřeli. Item. *Petra a Karla*. Tito pak dva se oženili.

I. *Děd. P. Petra Kořenského*, jeho manželky jméno jest mi zapomenuto. Měli spolu dva syny, totiž: *Josue a Lukáše*.

P. Lukáš Kořenský se prv oženil; jeho paní jméno ani rodu jejího v paměti mé není. Měl s ní syna *Kryštofa*, kterýžto v cizích zemích od pádu s koněm tam umřel. Druhou paní měl *Marjannu Rozvodovskou z Něšova*. Neměl s ní žádné rodiny.

P. Josue Kořenský také se oženil. Měl manželku pannu *Kateřinu Kunášku z Machovic*, splodili spolu tři syny a dceru. Jména jich: *Václav František, Bohuslav, Vilim*. Tito dva mládenci umřeli.

Ludmila, sestra jejich, ta se vdala nejprve za p. Jiřího Jaroslava Vitha ze Rzávého. Po druhé se vdala za p. Joachyma Brandšteina na Kalaději

P. Václav František, bratr její, také se oženil a vzal sobě za manželku s dovolením Svátosti papežské pannu Annu Elišku, dceru p. Jiřího Oldřicha Kořenského z Terešova a na Zborově. Splodili spolu tyto děti, jenž ještě na živě jsou: *Kryštofa Alberta, Jana Lukáše, Annu Felicitu*. Ta se vdala r. 1683 za p. Jiřího Jaroslava Kunáše z Machovic, na Vildštejně v Čejkovicích; *Kateřinu Annu Polexinu*. Ta jest v panenském klášteře v Brně a *Ludmilu*.

II. *Děd. P. Karel Kořenský*, bratr vlastní napřed psaného p. Petra Kořenského z Terešova, měl manželku *Maruši Hřebenárku z Harachu*. Měli spolu tři syny: *Jiřího Oldřicha, Ctibora, Karla Markvarta*. Tento umřel bez dědiců.

P. Ctibor se oženil. Měl prve pannu *Evu Bechyňku z Lažan*; (žádné rodiny s ní). Druhou zase manželku měl pannu *Annu Marii Benídkovnu z Veverí a z Mysletína*. S tou měl dceru a syna, jménem *Markétu*, pannou umřela; *Karla Maximiliana*, kterýžto před některými léty po prodeji statečku Paseky v městě Táboře umřel.

*) Srovnej rodopisný článek Sedláčkův v „Slov. Nauč.“ Díl XIV., str. 832—833, sub. aa) et bb).

P. Jiří Oldřich, bratr p. Ctibora, bydlejší (!) na Zborově, také se oženil a měl manželku pannu *Annu*, dceru p. Kašpara Volfa Chrtu ze Rtína a na Sucheji. Paní máteř její byla Eliška Chrtová, rozená Šicovna z Drahenic. Měli spolu tyto děti: *Karla Kašpara, Jiřího Arnošta Ladislava, Esteru, Annu Elišku*. Tato se vdala r. 1655 za napřed psaného p. Václava Františka, syna z předu jmenovaného p. Josue Kořenského z Terešova na Ostrolovském Oujezdci a Meziříčí.

Tito všickni napřed psaní ode dvou bratří totiž p. Petra a p. Karla Kořenských z Terešova pocházejí a nazývají se z *linie Vyhlavské*; do kteréžto linie tito páni též Kořenští náležejí, někdy na Neznášově bydlející a nyní již v Otlicích své sedění mají, totiž: *Bohuslav Kořenský*, otec, již umřel, syn jeho jest *Zdeněk* a ten má zase syny, z nichžto jen jednoho jméno vím, totiž *Petr Bohuslav*, jsouce (!) nyní vojákem pod císařskými v Uhřích proti Turku.

Jsou ještě také z rodu Kořenských, však z jiné linie, totiž *Sedlecké*, tito: p. *Jindřich Kořenský*, bydlící někdy na Strachovicích; umřel bez dědiců; p. *Jan Kořenský*, bratr jeho, někdy na Rodomilicích a Křešovicích. Tohoto p. Jana Kořenského zpřed opačeného syn, měvše (!) paní máteř Zuzanu rozenou Čabelickou z Soutic, jest p. *Václav Kořenský z Terešova*, na rozumu nedostatečný, bydlící nyní na Měsicích blízko u města Tábora, ovdovělý.

V *Moravě* jest také syn nebož. p. Jiřího Kořenského z Terešova, tam bydlící na Halinkově, nedaleko Znojma města.

P. Jan Zikmund, paní manželka jsouce (!) již umrlá, jeho byla po rodu Krejnarka, jméno se zapomenulo její.

II. Radové soudu komorního a dvorského v království Českém v l. 1654—1657.

Letha 1654 1. Februarii. J. M. p. p. Mikuláš Aleš Vitha :

1655 24. Febr. p. p. Jan Viktorin hrabě z Valdšteina.

12. Aprilis, p. p. Rudolf Lažánský hrabě z Bukové.

Eodem. p. p. Jiří Maximilián Vratislav z Mitrovic.

Eodem. Statečný pán Lidmír Viduna Obitecký z Obitec.

1656 26. Jan. p. p. Karel Kryštof ze Svarova.

6. Feb. p. p. Eusebius Vratislav z Mitrovic.

12. Novemb. p. p. Mikuláš ze Schönfeldu.

21. eodem p. p. Karel Villani.

6. Sept. stat. p. Jan Vilém Příchovský.

13. Novemb. stat. nyní pán, p. Jaroslav Arnošt Štampach ze Štampachu.

Eodem. stat. nyní p. p. Fridrich Freisben z Schöschofu (?)

1657 25. Aug. P. p. Sigmund Norbet Michna z Vacinova.

12. Novemb. p. p. Václav Karel Čabelický z Soutic.

26. Jan. p. p. Kryštof Karel Přehořovský.

Eodem Anno. 26. Jan. stat. p. Vilém Jindřich Odkolek z Újezdce.

Eodem die stat. p. Rudolf Zeller z Rosenthalu.

7. Sept. stat. p. Kryštof Malovec z Malovic.

12. Novemb. stat. p. Albrecht Křištof Hložek ze Žampachu.

III. *Poznamenání* panův hejtmanův krajských, které J. M. král k povinnostem hejtmanství krajského na rok tento 1657 zase milostivě potvrzovati i také některé vnově dosazovati ráčí. Totiž

v kraji Podbrdském: U. p. p. Zdeněk Eusebius Vratislav z Mitrovic a na Lochovicích J. M. C. rada. U. p. p. František Leopold Račín z Račín a na Hluboši;

v kraji Plzenském: U. p. p. Rudolf Lažánský hrabě z Bukové a na Manětíně J. M. C. rada. U. p. p. Albrecht Kristian Příchovský z Příchovic a na Lištanech;

v kraji Žateckém: U. p. p. Jaroslav z Hazenburku na Neza-běhlicích, J. M. C. rada, komorník, dědičný turksas a kuchelmistr v království Českém. U. p. p. Maximilián Ladislav Abogner z Dolejšího Šenfeldu a na Libočanech;

v kraji Rakovnickém: U. p. p. Jan Šebestian z Pettingku, na Rejtpoldenpachu, Hokově a Vintřici, J. M. kr. soudu komorního rada. U. p. p. Jan Ferdinand Regensperger z Reinsperku a na Drškově a na Skřiváni;

v kraji Boleslavském: U. p. p. Kunat Jaroslav hrabě z Bubna a z Litic, na Březné Skašově a Litni, J. M. kr. soudu komorního rada. U. p. p. Karel Kautsch z Kautče a na Veselici;

v kraji Loketském: U. p. p. Jaroslav Julius Libšteinský z Kolovrat a na Minyobshofu. U. p. p. Jiří Fabian Mulc z Valdy a na Trávě Zelené;

v kraji Slanském: U. p. p. Frant. Adam Eusebius hrabě ze Žďáru na Kladně, Červeném Újezdci, Vitčicích a Petersdorfu, J. M. kr. soudu komorního rada. U. p. p. Jaroslav Frant. Cukr z Tamfeldu;

v kraji Litoměřickém: U. p. p. Adam Hrzan z Harasova, na Skalce, Červeném Hrádku a Bukové, J. M. kr. soudu komorního rada. U. p. p. Gottfrid Konstantin Solhauzer ze Solhauzu a na Švádově;

v kraji Hradeckém: U. p. p. Pavel hrabě z Morzin na Vrchlabí, Lomnici a Doubravanech. U. p. p. Kryštof Karel Stařinský z Libštejna na Lukavci a Sobětuši;

v kraji Chrudimském: U. p. p. Bohuslav Ferdin. Leopold Berka z Dubé a Lippého na Rychmburce, Slatiňanech a Vladyckých Rosicích. U. p. p. Adam mladší Talacko z Ještětic a na Libanicích;

v kraji Čáslavském: U. p. p. Rudolf Karel Frant. Rašín z Ryzmburku a na Chotěboři. U. p. p. Lytmyr Frant. Viduna Obitecký z Obitec na Janovicích a Souticích, J. M. kr. soudu zemského většího rada;

v kraji Bechyňském: U. p. p. Albrecht Kapoun ze Svojkova na Votici a Těchobuzi, J. M. kr. soudu komorního rada. U. p. p. Jan Aleš Konias z Vydří a na Budislavi;

v kraji Prácheňském: U. p. p. Frant. Adam Lažánský hrabě z Bukové a na Voseku. U. p. p. Mikuláš Diviš Antonín Radkovec z Mitrovic na Drahonicích a Božovicích, J. M. kr. soudu zemského většího rada;

v kraji Vltavském: U. p. p. Adam Leopold Vratislav z Mitrovic a Zdouchovicích. U. p. p. Jan Jiří Radecký z Radče a Ouhnicích;

v kraji Kouřimském: U. p. p. Frant. Vilém z Talmberka na Vlasimi, Hrazených Ratajích a Nemyšli, J. M. kr. soudu komorního rada. U. p. p. Heřman Malovec z Malovic na Vlčovsi a Šebířově.

Patent z r. 1728, jímžto se židovstvu zakazuje obchod s cizími vlněnými cajky. My N. N. Jeho Milosti Římského Císaře, v Bermanii,

Špaňhelského, Uherského a Českého Krále, respective skutečné Tejně i jiné Raddy, Komorníci, Královští Místodržitelé, a Nejvyšší Úředníci zemští v Království Českém etc. Známo činíme vůbec, a jest již taky jednomu každému z oných, pod Datum Osmnáctého dne Měsíce Listopadu loňského Sedmnáctistého Dwacátého Sedmého Roku proších, a v celé Zemi vyhlášených Patentův povědomo, z jakých tak příčin nejvejš dotčená Jeho Císařská a Královská Milost, dne Třicátého Měsíce Října teď - prave- ného Sedmnáctistého Dvacátého Sedmého Léta, milostivě resolvirovati jest ráčila, že Židovstvu od té doby všeliké další přivázení cyzých, jinde nežli v dědičném Království Českém, dědičném Margrabství Moravském, Knížetství Slezském, a Hrabství Klacském zdělaných a připravených Wlně- ných Cajkův, po vyjití pak času polo-Létního (v kterémžto témaž Židovstvu vyprodání před rukami skutečně majících, ještě povoleno bylo) a to od- vejš - dotčeného dne Třicátého Října začínajíc, všeliký handl s tako- vými cyzými Cayky zcela, a pod Confiskací při prvním dopadnutí, při druhým pak pod vypověděním Přestupníka ze všech Jeho Milosti dědičných Českých Zemí, zapovědino a zamezeno, naproti tomu ale po vyjití téhož času, až na další nejmilostivější Resoluci, takový handl Křestianským Kupcům připuštěn býti má. Když pak ale nejvejš - dotčená Jeho Císařská a Královská Milost, mocí svého, pod Datum v Vídni, dne Dvacátého Třetího teď - minulého Měsíce Dubna, na Nás prošího nejmilostivějšího Rescriptu, vejš - oznámený, k vyprodání ve forotě majících cizích vlněných Cajkův uložený, a s koncem teď - dotčeného Měsíce Dubna vyběhlý polo - Létní Termin, na jiného půl Léta tuto poslez ještě milostivě pro- dloužití ráčila, v kteréžto nové lhůtě, Židovstvo v tomto dědičném Krá- lovství Českém své před rukami mající, a plumbirované cizí vlněné Cajky bez překážky prodávati, nižádným způsobem ale, a to pod skutečnou Con- fiscací, více cizích, mimo dědičných Královských Zemí zdělaných Cajkův, do Země dovážeti moci budou; Pročež toto milostivé prodloužení lhůty, jednomu každému známo činíme, pak ale všem Královským Auřadům Krajským, též Vrchnostem, a Magistrátům poroučíme, nad tím pevnau- ruku držeti, by proti témžž dokonale jednáno nebylo. Dán na Královském Hradě Pražském, Čtvrtého dne Měsíce Máje, Léta Sedmnáctistého Dvad- cátego Osmého.

L. S.

L. S.

L. S.

L. S.

L. S.

Vojtěch Václav Wendau.(Tištěná kopie v archivě jindřichovohradeckém.) *Frant. Zeman.*

Editiones archivii et bibliothecae s. f. Metropolitani capituli Pra- gensis: I. Josephus Locatelli Babylon Bohemiae ab anno 1780 usque ad annum 1790. Edidit Dr. Antonius Podlaha. Praegae 1905. Sumptibus s. f. metro- politani capituli Praegensis. Typis archiepiscopalis officinae typographicae Praegae. Pretium 3 cor. — Kanovník Jos. Locatelli sepsal tento Babylon r. 1796 po zavedení novot v oboru církevním císařem Josefem II., ačkoli jinak uznává dobrou vůli tohoto panovníka. Rukopisu tohoto jako pramene užil již prof. Dr. Prášek při práci své „Dějiny Čech a Moravy nové doby“, vyšlé v „Osvětě“ r. 1901. Lokatelli, rodilý Klatovčan, uvádí ve svém Babyloně veškery změny a novoty tý- kající se katolické církve, pronikavé i drobné, rokem 1780 počínaje: rušení klá- šterů, kostelů a kaplí, zřízení nového biskupství v Budějovicích a přidělení to- muto části arcibiskupství Pražského a obou biskupství Litoměřického a Králové- Hradeckého; zrušení poddanství a patent robotní, edikt toleranční vyznání augspurského a helvetského, zavedení svobody tisku, kommisie náboženské; oltáře privilegované zakázány, placetum regium rozšířeno i na bully papežské týkající se dogmat; duchovenstvo světské i řeholní ve správě duší podřízeno úřadu svět-

skému, tak že souzeno i odsuzováno od kteréhokoli laika z úřadu hospodářského, svého farníka. Censura knih biskupům odňata a svěřena laikům. Procesy a bratrstva všecka zrušena; rozšiřování a prodávání knih nejzáhubnějších bylo volné, krátce řečeno, všecko všem tehdy bylo dovoleno a svobodno, mimo to též pohřbívání zemřelých křesťanů, které mělo se diti způsobem mimořádným — po způsobu pohřbů oslích v pytli a mimo město atd. To vše uvádí pak do podrobnosti dle jednotlivých let, kdy co rušeno neb nově zaváděno, a jiné historické události. Zajímavá jsou dvě disticha uvedená ku konci roku 1782:

Tollendos toleras, toleratos Austria tollis,

sic tollens, tolerans, intoleranda facis. —

Multis, sancte Pater, crucibus nos, Papa, salutas,

Multas, quas patimur, tollito, quaeco, cruces.

A k r. 1790, kdy hrozila válka s králem pruským, voláno:

PaX, paX CLaMatVr, seD paX per beLLa paratVr,

En refero pronos, ore patente sonos.

Důmyslné jsou i chronogramy i náhrobní nápisy o Josefu II., na str. 133—135 dlouhá o něm elegie, od str. 135—139 seznam všech zrušených i zbylých klášterů a kostelů v Praze i mimo Prahu. Na 13 stranách přidán abecední rejstřík osob a míst vdp. vydavatelem doplněný.

Téhož část III.: **Zwei Legenden über das Leben des Laienbruders Friedrich von Regensburg.** Herausgegeben von Dr. Anton Podlaha. Mit 2 Lichtdrucktafeln. Preis 1 K. Pragae 1905. — Neznámé dosud legendy o životě Bedřicha Řezenského († 1329), řeholního bratra z mnišského řádu sv. Augustina, nabudou důležitosti právě nyní, kdy jde o svatořečení jeho, o něž se zasazuje řád augustiniánský v Bavořích. Proces svatořečení povede se „pro casu excepto“, t. j. dlužno uvést důkazy, že zmíněný bratr Bedřich požíval již úcty církevní i soukromé jako blahoslavený. Takové důkazy ceny nemalé podávají tyto legendy prosou i veršem na 24 stranách.

Téhož část IV.: **Privilegia semper fidei metropolitano capitulo Pragensi a sancta sede concessa.** Edidit Dr. A. Podlaha. Pragae 1905. — Jest tu 5 privileji udělených papežem Urbanem V. (za Karla IV.), 2 bully papeže Bonifáce IX., potvrzení praerogativ, privileji, statut, concessi a indult téže kapitole od papeže Pia II., 3 bully papeže Sixta II., privilej papeže Klementa XI., breve papeže Benedikta XIII., papeže Pia VI., Řehoře XVI., 2 Pia IX. a reskript Svaté stolice z 15. června 1901 ve příčině officia chorálního, celkem 18. — Vydání listin z archivu a knihovny vždy věrné metropolitní kapitoly u sv. Víta v Praze bude prací velice záslužnou a vši chvály hodnou. Přejeme horlivému a velepilnému historiku a našemu neúnavnému spolupracovníku vsdp. Dru Podlahovi potřebné síly k další požehnané práci.

Dr. M. Kovář.

Paměti městečka Smidar nad Cidlinou a obcí přifařených. Vypravuje Václav Šrám, farář ve Smidarech. V Hradci Králové 1904. Nákladem vlastním. Cena 4 K. — Vitáme novou tuto monografii, která se důstojně druzí po bok nejlepším. Budou v ni zajisté rádi a pilně čítati rodáci ze Smidar a z okolí, ale povšimne si jí též horlivý historik. Z dějepisných prací, jednajících o jednotlivých obcích, budoucí dějepisec snadno sestaví obraz veškerého vnitřního života v Čechách vůbec. Pan spisovatel při své práci svědomitě užil nejen matrik farních i starých knih městských, ale čerpal i z archivu musea království Českého a vybíral i z jiných spisů již tiskem vyšlých, co v nich dotýká se dějin městečka Smidar. Poněkud na závadu, čehož je při této jinak důkladné, zevrubné a svědomité práci litovati, jsou spisu tomu některé poklesky mluvnické a syntaktické, na př. a sice místo a to, na vice větvi m. několik, dobré mysle m. myslí, chování se m. chování, jenž po nabytí zboží Smidarského se psal ze Smidar (m. nabyv), z Kostí m. na Kostí, na Hostinným m. Hostinném, rozvezen m. rozvezen a j.; bezdůrazné sloveso zhusta na konci věty (jako v němčině): z nichž každý jednu mši sv. týdně obětovati měl; jenž 17. dubna r. 1374 konsistoří pražskou ustanoven byl a p. Přes tyto vady monografii tuto vřele doporučujeme. Zdobí ji 21 zdařilých vyobrazení, 2 mapky a snímek nápisů na zvonech. Ku konci na str. 355—384 přidán potřebný abecední seznam jmen osobních i místních.

Dr. M. Kovář.

Obsah ročníku VI.

	Strana
<i>J. V. Bouchal</i> : Dějiny vikariatu litoměřického v 18. století	31 a 99
<i>Dr. Jos. Kašpar</i> : Šlechtičti rodové v Chlumci n. C. ve stol. XVI. 28, 114 a 167	
— Z minulosti města Chlumce nad Cidlinou	180 a 199
<i>Dr. M. Kovář</i> : Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů roku 1742 až 1744 (Pokračování)	16, 95, 163 a 224
— Mikšovicova kronika Lounská (Pokračování)	56, 122, 174 a 244
<i>J. M. Lambert</i> : O příchodu Židů do Čech	157
<i>Dr. Ant. Lenz</i> : Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích. Dil II. (Pokračování)	49, 154 a 239
<i>Jos. Lintner</i> : Po bitvě na Bílé hoře (Pokračování)	27, 81, 130 a 235
<i>Václav Oliva</i> : Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí (Pokr.) 5, 72, 136 a 211	
<i>Fr. V. Peřínka</i> : Zrušení kláštera panen benediktinek v Pustiměři (Pokračování)	34, 102 a 246
<i>Dr. Ant. Podlaha</i> : Z prvních let činnosti arcibiskupa pražského Zbyňka Berky z Dubé	1 a 108
— Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického (Pokr.) 20, 87, 181 a 241	
— Z dějin katolické reformace ve století XVIII. (Pokr.)	41, 119 a 173
<i>Fr. Štědrý</i> : Lenešice	44 a 65
— Farní osada Perucká (Pokračování)	147 a 229
<i>Jos. Vávra</i> : Slezské zprávy o česko-moravských emigrantech (1626-1642) 177 a 193	
<i>Dr. Jan Zítek</i> : Cechovní pořádek některých řemesel ve Velešíně	54 a 90

Drobné zprávy:

<i>J. P. Hille</i> : K dějinám města Blatné	190
— Vinš arcibiskupu pražskému z XVIII. století	192
— Ze starého listáře	251
<i>Dr. M. Kovář</i> : Nápis nad branou pevností Landavy	60
— O bitvě u Hochštdtu	60
— Důmyslný anagram	60
— Smrt prince Eugena Savojského	60
— Zasnoubení Marie Terezie	125 a 188
— Starobylý kostel sv. Martina	249
<i>Dr. Ant. Podlaha</i> : Bludařství ve vinicích kolem Prahy ve stol. XVIII.	61
<i>Fr. Zeman</i> : Instrukce daná chudnickému hejtmanu k instalaci faráře švihovského r. 1749	124
— Patent z roku 1728, jimžto se židovstvu zakazuje obchod s cizími vlněnými cajky	253

Posudky:

(<i>Dr. M. Kovář</i>): Český časopis historický	64
— Th. et PhDr. Franz Jaksche: Geschichte des ritterlichen Ordens der Kreuzherren mit dem roten Sterne	192
— Dr. Ant. Podlaha: Editiones archivi et bibliothecae s. f. Metropolitani capituli Pragensis: I. Josephus Locatelli Babylon Bohemiae	254
— III. Zwei Legenden über das Leben des Laienbruders Friedrich von Regensburg	255
— IV. Privilegia semper fideli metropolitano capitulo Pragensi a sancta sede concessa	255
— Paměti městečka Smidlar nad Cidlinou a obci přifařených	265
(<i>F. V. Peřínka</i>): Selský archiv	63
— Časopis moravského musea zemského	63
(<i>Dr. Ant. Podlaha</i>): Laur. Wintera: Stift Braunau im Dienste der Kultur	62
(<i>Fr. Štědrý</i>): Wacława Władiwoje Tomka Paměti z mého života	127
— PhDr. Isid. Theod. Zahradník: Slovník latinsko-německo-český pro Ladislava Pohrobka, krále českého	128